

ЛЮ ЦИСІНЬ

ПАМ'ЯТЬ
ПРО МИНУЛЕ ЗЕМЛІ

ЖИТТЯ

—
Т

Р

Т

М

С

Е

Н

Ц

І

В

HUGO
AWARD

LOCUS
AWARDS

*Дякуємо за підтримку українських видавництв та
бажаємо вам приємного читання.*

*Нагадуємо про те, що даний твір захищений Законом
України «Про авторське право і суміжні права».
Поширення та копіювання цього твору без згоди
правовласника є порушенням авторського права та
переслідується законом.
Цей файл є захищеним цифровим водяним знаком.*

ВІЧНЕ ЖИТТЯ СМЕРТІ

ПЕРЕЛІК ЕПОХ

- Епоха кризи — 201X–2208 роки нашої ери
 - Епоха стримування — 2208–2270 роки нашої ери
 - Епоха постстримування — 2270–2272 роки нашої ери
 - Епоха мовлення — 2272–2332 роки нашої ери
 - Епоха сховищ — 2333–2400 роки нашої ери
 - Галактична епоха — 2273– невідомо
 - Епоха чорного домену для зоряної системи DX3906 —
і 2687–18906416 роки нашої ери
 - Шкала часу для Всесвіту 647 — 18906416–...
-

刘慈欣
Liú Cixin

地球往事
Dìqiú wǎngshì

死神永生
Sǐshén yǒngshēng

2010

Лю Цзінь

**ПАМ'ЯТЬ ПРО МИНУЛЕ
ЗЕМЛІ**
Трилогія

Книга третя

**ВІЧНЕ ЖИТТЯ
СМЕРТІ**

З китайської переклав Євген Ширинос

Київ
BOOKSHEP
2022

УРИВОК ІЗ ПЕРЕДМОВИ ДО «МИНУЛОГО ПОЗА ЧАСОМ»

Мою розповідь слід було б назвати історичним нарисом, але оскільки я можу покладатися лише на власну пам'ять, то моїй оповіді, вочевидь, бракуватиме строгості історичного викладу.

Насправді все описане неправильно зараховувати до минулого: ці події не мали місця, не відбуваються зараз і не стануться в майбутньому.

Я зумисно не вдаюся в подробиці, лише широкими мазками змальовую загальну канву подій, фіксуючи найголовніше з минулого. Деталей, які збереглися, — більш ніж достатньо; й зараз вони в закоркованих пляшках розлітаються Всесвітом навсібіч. Сподіваюся, вони таки дістануться нових Усесвітів цілими й неушкодженими.

Саме тому я залишаю каркас оповіді, щоб одного дня на нього можна було нанизати весь масив інформації й безліч деталей. Відомо, що то вже не наша справа, але я сподіваюся, що цей день колись усе-таки настане.

Я перемістив Сонце на Захід, змінивши кут освітлення, й одразу краплі роси на сіянцях у полях засяяли, немов безліч очей, що розплющилися в одну мить. Я притлумив яскравість світила, пришвидшивши настання сутінок. Поглянувши на далекий небокрай, я побачив свій силует, подовжений призахідним сонцем. Привітно махнувши йому рукою, я отримав той самий жест у відповідь.

Роздивляючись цю фігуру, я знову відчув себе дуже юним.

Зараз слушний момент, щоб поринути в спогади.

Частина 1

第一部

П'ятий місяць року 1453-го від Різдва Христового. Смерть чаклунки

Завмерши на мить, щоб зібратися з думками, Костянтин XI відштовхнув від себе стос карт із планами оборони міста й, щільніше загорнувшись у пурпурові шати, став спокійно чекати розвитку подій.

Його відчуття часу завжди було дивовижно точним, не зрадило воно й зараз: цієї миті почали відчуватися потужні вібрації, немов від центру Землі розходилися хвилі поштовхів, як за руйнівного землетрусу. Срібний свічник під стелею заскрипів, і на нього зверху посипалися порох і пил, що накопичувалися на даху Великого палацу, може, й тисячу років. Невагомі частинки потрапили в полум'я свічок, перетворившись на мерехтливий сніп іскор.

Вібрації створювалися внаслідок щотригодинного (саме стільки часу потрібно було османам, щоб перезарядити й охолодити гігантську базиліку*) обстрілу міських стін кам'яними ядрами вагою у 1200 фунтів. Гігантське ядро влучило в найпотужніші міські мури у світі, зведені ще Феодосієм II у V столітті й відтоді неодноразово перебудовані та укріплені, — головну надію візантійців на порятунок перед натиском сильного ворога.

Але кожне влучання величезного кам'яного снаряда розверзало не менший за розмірами пролом у мурах, немов невидимий гігант відкушував наступний шматок під час трапези. Імператор навіть міг уявити собі картину: гравій та уламки каміння, підкинуті вибухом у повітря, ще не впали додолу, а незліченна кількість солдатів і жителів міста в обрамленні пилових хмар, немов відважні мурахи, вже поспішають на стіни до новоутвореного пролому. Усе, що потрапляло під руку, використовувалося: стіни латалися цеглою й цілими блоками з розібраних міських будівель, перекладалися лляними мішками з піском і навіть коштовними арабськими килимами... Він навіть уявляв, як пил, просочений призахідним

сонцем, повільно пролітав крізь місто, м'яко оповиваючи золотим саваном Константинополь.

Усі п'ять тижнів облоги міста такі вібрації траплялися сім разів на добу з ідеально рівними проміжками, немов відрахованими гігантським небесним годинником. Наставав час іншого світу — час язичників. Порівняно з надпотужним голосом нової доби подзвін мідного годинника у формі двоголового орла, що стояв у кутку кімнати й відраховував час християнського світу, здавався тихим і ледь чутним.

Вібрації на деякий час вщухли, й Костянтин спробував знову повернути думки до реальності. Зібравшись із духом, він наказав охороні впустити відвідувачів, які чекали аудієнції біля дверей. Георгій Сфрандзі**, один із найбільш наближених конфідентів Імператора, спокійно увійшов до помешкання разом зі стрункою жінкою, яка йшла на кілька кроків позаду.

— Ваша Імператорська величносте, це Єлена, — повідомив радник і зробив крок убік, даючи можливість жінці, що стояла за ним, вийти наперед.

Імператор зрозумів, хто перед ним стоїть, із першого погляду. Вбрання жінок зі знаті й простолюдинів Візантії кардинально різнилися: представниці привілейованої верстви віддавали перевагу одягу, прикрашеному витонченими елементами декору, натомість прості містянки зазвичай носили просторі білі шати з довгими рукавами.

Але вбрання Єлени, здавалося, поєднувало в собі обидва стилі — непомірну розкіш одягу знаті й консерватизм простолюдинок. Хоча вона була вдягнута в просту білу сукню, а не розшиту золотом туніку, поверх неї був накинутий розкішний плащ жовтого кольору; використати пурпуровий і червоний — кольори знаті — вона все-таки не зважилася. Її обличчя, сповнене своєрідної чарівності й чуттєвості, нагадувало квіти, що швидше зів'януть від обожнювання, ніж згинуть тихо на самоті.

Повія, але з дорогих. Грошей, вочевидь, не бракує, щоб добре стежити за собою.

Хоча вона вся тремтіла й тримала очі долу, Костянтин помітив, як вони сяють, наче від лихоманки, виказуючи неабияке хвилювання й піднесення — ознаки рідкісного захоплення, не притаманного представницям її професії.

— Ти стверджуєш, що знаєшся на магії? — запитав Імператор Єлену, щоб якнайшвидше покінчити з цим.

Зазвичай Сфрандзі підходив до справ виважено й відповідально. Із понад 8 тисяч солдатів, які зараз захищають місто, лише дециця представляла регулярне військо, і ще 2 тисячі були генуезькими найманцями. Решту набрав по крихтах із 100-тисячного населення міста ледь не особисто Сфрандзі. Зважаючи на авторитет радника, Імператору довелося погодитися на цю аудієнцію, хоча сам він вважав нову ідею цілковитою дурницею.

— Так, Імператоре, я можу вбити Султана, — відповіла Єлена, опускаючись навколішки. Тремтіння голосу не псувало його краси, нагадуючи вібрацію шовкових тенет на вітрі.

П'ять днів тому Єлена вперше прийшла до Палацу й біля вхідних воріт попросила аудієнції Імператора. Охорона заходилася виштовхувати непрошену гостю, але та раптом вийняла невеличкий пакунок і розгорнула його перед очима вартових. Солдати ніколи не бачили нічого подібного, хоча розуміли, що річ украй коштовна й рідкісна. Але навіть демонстрація цієї диковини не стала для Єлени пропуском до покоїв Імператора: натомість її заарештували, допитали й піддали тортурам для з'ясування походження речі й місця, звідки вона була викрадена жінкою. Отримавши зізнання й перевіривши правдивість показань, її доправили до Сфрандзі.

Й ось тепер Сфрандзі розв'язав ляну тканину пакунка й обережно поклав його вміст на секретер перед Імператором. Вираз обличчя Костянтина невільно повторив той, що з'явився п'ять днів тому в солдатів, коли річ уперше дістали з пакунка. Але, на відміну від охорони Палацу, Костянтин точно знав, що зараз бачить.

Це був потир із чистого золота, увінчаний безліччю коштовних каменів, який блищав так яскраво, що перехоплювало дух. Два

священних сосуди, повністю ідентичних, окрім форми й розташування коштовних каменів, були виготовлені за часів правління імператора Юстиніана Великого 916 років тому. Відтоді одна з євхаристійних чаш передавалася від одного Басилевса іншому, а друга під час зведення Святої Софії на місці базиліки Феодосія у 537 році н. е. була замурована разом із іншими церковними реліквіями в невеликій камері глибоко у фундаменті майбутнього Собору.

Вочевидь, цей, щойно явлений перед очі, потир був парою до добре знайомого Імператору, потьмянілого від плину часу сосуда, бо блищав, неначе живий вогонь, який тільки вчора дістали з горнила печі.

Попервах ніхто не вірив у зізнання Єлени, вважаючи, що річ вкрадена в одного з її заможних клієнтів. І хоча багато хто знав про існування камери-сховища під будівлею Собору, мало кому було достеменно відомо про її точне місце розташування. Там, унизу, між величезними блоками фундаменту, розташовувалася кімнатка без дверей і отворів, до якої не веде жоден хід і куди дістатися без проведення повномасштабних інженерних робіт неможливо в принципі.

Чотири дні тому Імператор, зваживши на ризики захоплення міста, наказав зібрати всі цінні документи й священні предмети для можливої швидкої евакуації в разі потреби. Серцем він чудово розумів, що ситуація безнадійна — турки перекрили всі шляхи відступу, як сушею, так і морем, — тож якщо місто паде, сподіватися нема на що.

Тридцять робітників витратили три дні, щоб дістатися до секретної камери, як виявилось, обкладеної з усіх боків витесаними блоками, не меншими за ті, з яких зведено піраміду Хеопса. Самі реліквії зберігалися в товстостінному кам'яному саркофазі, запечатаному хрест-навхрест дванадцятьма металевими обручами.

Лише витративши на розпилювання обручів іще пів доби, п'ятеро робітників під невсипним спостереженням охорони нарешті змогли зсунути кришку саркофага. І першим, що впало в око робітникам, стало не щось із численних священних

реліквій та скарбів, захованих від людського ока майже тисячу років тому, а гроно ще свіжого винограду!

Єлена повідомила, що виноград поклала саме вона п'ять днів тому, й описуючи, сказала, що з'їла половину, лишивши на китиці сім ягід.

Детально звіривши наявні реліквії з переліком, вигравіруваним на мідній пластині під кришкою саркофага, робітники виявили відсутність однієї речі — коштовного потира. Якби він не знайшовся в Єлени й якби не її свідчення, всіх, хто брав участь у проведенні розкопок, стратили б; навіть якби всі в один голос твердили, що знайшли камеру й саркофаг цілими та неушкодженими.

— Як тобі вдалося заволодіти цим? — запитав Імператор, вказуючи на потир.

Єлена ще сильніше затремтіла всім тілом. Якщо вона й чаклунка, то, вочевидь, власна магія не дає їй змоги почуватися в безпеці.

Вона дивилася на Імператора сповненими жахом очима:

— Те місце для мене... Воно для мене... — вона силкувалася підібрати правильне слово. — Неначе відкрите.

— То ти можеш зараз прямо тут продемонструвати мені свої вміння? Дістань-но щось із опечатаної посудини, не відкриваючи її.

Єлена з невимовним жахом похитала головою, не здатна вимовити ані слова. Натомість благально поглянула на конфідента Імператора.

Сфрандзі відповів за неї:

— Вона говорила, що її магія працює, лише коли вона перебуває в певному місці. Їй не можна розповідати про те, що це за місце й як туди дістатися, а якщо хтось спробує прослідкувати за нею, то чари розвіються назавжди.

Єлена знову звернула погляд до Імператора й закивала.

Імператор пирхнув:

— Десь у Європі будь-кого схожого на тебе вже давно спалили б.

Єлена впала на підлогу, притиснула коліна до грудей і охопила руками своє тендітне тіло, через що стала ще більше схожою на дитину.

— То ти все-таки здатна вбити людину? — не відступав Імператор.

Відповіддю було ще більше тремтіння. Лише коли Сфрандзі повторив запитання, Єлена слабо кивнула.

— Що ж, добре, — Костянтин кивнув Сфрандзі. — Випробуй її.

Сфрандзі вів Єлену вниз довжелезними маршами сходів, які через рівні проміжки вихоплювалися з темряви світлом факелів, вставлених у вмуровані скоби на стінах із обох боків. Під кожним факелом стояло по одному чи кілька солдатів, чий обладункі розсіювали яскраві полиски полум'я на темряву довколишніх стін.

Нарешті двоє дісталися темного глибокого підвалу, де через холод Єлені довелося сильніше загорнутися у свій плащ.

Тут улітку зберігали запаси льоду для потреб усього палацу, проте зараз підвал був порожнім. Лише в дальньому кутку під світлом одинокого факела можна було розрізнити постать сидячої людини. Судячи з вбрання, це був полонений офіцер-анатолієць — представник головної ударної сили армії Османської імперії. Він зиркав на людей очима, сповненими вовчої люті.

Сфрандзі разом із Єленою підійшли до замкнених залізних ґрат, які утримували бранця в закутку.

Конфідент вказав на полоненого:

— Бачиш його?

Єлена кивнула.

Сфрандзі протягнув їй торбу з овечої шкіри:

— Можеш зараз іти. Принеси мені його голову до світанку.

Єлена дістала з торби турецький ятаган, який блиснув срібним півмісяцем у темряві. Протягнувши його назад Сфрандзі, мовила:

— Високоповажний, мені це не потрібно.

Розвернувшись і затуливши обличчя полою плаща, вона почала спокійно підійматися сходами вгору. Потрапляючи на освічені вмурованими факелами місця, її фігура танула й опливала, перетворюючись із жіночого силуету на кішку й навпаки, аж поки остаточно не розтанула в темряві.

Сфрандзі не відводив погляду він постаті Єлени, й лише коли вона повністю зникла, повернувся до офіцера охорони, що стояв поруч:

— Максимально посиль тут охорону. — Потім, вказуючи на бранця, додав: — Щоб він постійно був під невсипним наглядом.

Коли офіцер пішов, Сфрандзі змахнув руками, й із непроглядної темряви виступила постать людини, вдягнута в чернече вбрання з клобуком, що перетворювала її на згусток самої темряви.

— Не підходь близько, — прошепотів фігурі Сфрандзі. — Не біда, якщо загубиш, але не можна потрапити їй на очі.

Ченець кивнув і, затамувавши подих, так само безгучно рушив сходами вгору.

Після початку облоги Костянтин XI спав погано. Не стала винятком і ця ніч. Кожне влучання гігантської базиліки й інших важких гармат у міські мури виривало його з обіймів сну, і щойно йому знову вдавалося заснути — усе повторювалося. Небо ледь почало сіріти, коли він прокинувся остаточно й рушив до кабінету. Сфрандзі вже чекав там.

Історія з чаклункою геть вилетіла в нього з голови: на відміну від свого батька, Мануїла II, та брата, Іоанна VII, він ніколи не був містиком. Віддаючи перевагу реалістичному сприйняттю довколишнього світу, Костянтин вважав, що більшість людей, які уповають на дива й провидіння, згинуть.

Сфрандзі змахнув рукою в напрямку дверей, і Єлена безгучно ввійшла до кімнати. Її вигляд не надто змінився з часу першу візиту: те саме тремтіння по всьому тілу, в руці намертво затиснута торба з овечої шкіри. Імператор кинув погляд на

торбу й зрозумів, що лише гає дорогоцінний час: пласка, без жодного сліду крові. Аж ніяк не з людською головою всередині.

Але обличчя Сфрандзі не мало печаті розчарування. Навпаки, погляд був розгублений і безперестанку блукав довкола, наче він страждав на сомнамбулізм.

— Вона не зробила того, що мала, — мовив Імператор.

Сфрандзі забрав у Єлени торбу, обережно поклав на секретер і розв'язав. Вираз лунатика не зник:

— Ваша Величносте, майже зробила.

Імператор зазирнув у торбу і побачив на її дні щось сіруватого кольору, вочевидь, м'яке. На вигляд воно нагадувало курдюк старої вівці. Сфрандзі підніс ближче підсвічник, й Імператор миттю впізнав, що це таке.

— Мозок того анатолійця.

— То вона розкраяла йому череп? — Костянтин кинув погляд за спину конфіденту, де стояла Єлена. Відчувши його, вона затремтіла ще сильніше, неначе перелякана миша.

— Ні, ваша Величносте. Тіло анатолійця по смерті лишилося неушкодженим. За ним наглядали 20 охоронців, щонайменше п'ятеро водночас не зводили з нього очей, спостерігаючи з різних боків. Це найкращі мої люди, повз них і комар не пролетів би непоміченим... — Сфрандзі запнувся, немов знову викликав із пам'яті вражаючі спогади. — Менш ніж за дві години потому, як вона пішла з підвалу, в анатолійця раптово почалися сильні конвульсії, закотилися очі, й він помер. Серед наглядачів були досвідчений лікар із греків та ветеран багатьох кампаній — за їхніми твердженнями, вони ніколи нічого подібного не бачили, ніхто таким чином не помирав. Ще за годину вона повернулася із цим у торбі. Тоді грек розкрив череп померлого: порожньо, ані сліду мозку.

Костянтин іще раз уважно роздивився мозок у торбі: повністю цілий, жодних пошкоджень чи слідів порізів. Мозок — чи не найтендітніша частина людського тіла, й працювати з ним треба надзвичайно обережно. Імператор поглянув на тонкі пальці Єлени, що міцно вхопилися за поли плаща. Важко уявити собі, як ці тендітні пальці обережно дістають мозок із черепа,

немов відшукуючи гриб посеред трави чи обриваючи ніжний цвіт із гілки...

Імператор відірвав погляд від мозку й подивився у вікно, за міські мури, ніби чекаючи появи в небі чогось величезного. Вібрації знову прокотилися палацом — уперше він пропустив початок нової хвилі обстрілу.

Якщо дива таки існують, то зараз саме час їм вийти на авансцену.

Положення обложеного Константинополя було жахливим, але надія ще жила. За п'ять тижнів кровопролитних боїв ворог також втратив чимало людей: у деяких місцях завали з тіл убитих турків сягали висоти міських стін. Супротивники видихнулися однаково, сил бракувало кожному. Кілька днів тому героїчний генуезький флот прорвав щільну блокаду Босфору й увійшов до Золотого Рогу з дорогоцінними підкріпленням і запасами. Багато хто розцінив це як передвістя прибуття потужної хвилі допомоги із Західної Європи.

У таборі османів дедалі гучніше чулися заклики генералів, які втомилися від безкінечної кампанії й пропонували пристати на умови Візантійського двору та укласти мир. Війська не залишали позицій, лише корячись волі однієї людини.

Цей чоловік вільно розмовляв латинню, чудово знався на мистецтві й науках, був досвідченим полководцем; він без вагань убив свого єдинокровного брата в хамамі, щоб забезпечити шлях до трону; перед строем обезголовив прекрасну рабіню, щоб довести непідвладність хіті... Султан Мегмед II був центральною віссю величезної й жахливої османської військової машини: зламається він — і розсіплеться вся машина.

Можливо, диво таки явило себе світові.

— Чому ти визвалася це зробити? — запитав Імператор, не відводячи очей від обрію за вікном.

— Я хочу стати Святою, — швидко відповіла Єлена, вочевидь, очікуючи такого запитання.

Костянтин згідно кивнув: ця причина видавалася правдивою, бо з такими навичками отримати гроші й багатство всього світу не становило б для неї жодної проблеми. Але бути святою —

найнеможливіша річ для повії, й подібна честь надзвичайно спокуслива.

— Ти ведеш свій рід від хрестоносців?

— Так, Імператоре, мої предки брали участь у поході. — І поспіхом додала: — Але не в Четвертому^{***}.

Імператор поклав руки на голову Єлени, й вона тихо опустила навіки.

— Іди, дитино, вбий Мегмеда II, стань рятівницею Святого міста. Тебе прославлятимуть тисячі людей, і тоді ти здобудеш омріяний статус.

У сутінках Сфрандзі привів Єлену на стіну біля воріт Святого Романа. З цієї точки поле бою відкривалося, мов на долоні. Пісок попід стінами набув коричнево-чорного забарвлення від незчисленних тіл убитих, наче над містом пройшов дощ із мертвяків. Трохи далі над полем бою несло хмару порохового диму від нещодавнього пострілу гігантської базиліки, таку легку й невагому. Ще далі, скільки сягало око, під свинцево-сірим небом розкинувся похідний табір Османської армії; безліч полотниць і стягів тріпотіли на вологому морському бризі, немов листя в гаю. Якщо ж кинути оком у напрямку Босфору, то можна було побачити тьму бойових кораблів Османського флоту; вони запрудили всю поверхню моря й здалеку мали вигляд чорних цвяхів, які припнули морську лазур настільки міцно, що тій уже несила було навіть поворухнутися від вітру.

Єлена окинула поглядом усе довкола й стомлено приплющила очі: *Це — моє поле бою, це — моя війна.*

Вона пригадала історії, які їй оповідали в дитинстві, розповіді батька про далеких предків: десь із іншого боку протоки, в Європі, посеред рівнин Провансу знаходилося невеличке селище. Одного дня на горизонті з'явилася хмара куряви, а коли вона розсіялася, то виявилось, що повз селище йшла маршем велика армія дітей із червоними хрестами на обладунках, яких вів за собою ангел небесний. Їхній пращур відгукнувся на призов і приєднався до війська: вони перетнули Середземне

море, дісталися Святої Землі, де билися во славу Божу. Згодом пращура посвятили в лицарі-тамплієри, й він переїхав до Константинополя, де зустрів вродливу жінку — вона також була з родини воїнів Божих. Кохання спалахнуло між ними, поєднавши імениті сімейства навіки...

Коли Єлена вироста, вона дізналася справжню історію своєї родини. Як не дивно, значна частина оповідей виявилася правдою: її пращур дійсно приєднався до Дитячого хрестового походу, щойно вгамувалася Чорна смерть, яка викосила третину населення Західної Європи. У сільських районах сподіватися на краще не доводилося, тож його вело не релігійне завзяття, а прагнення набити шлунок, щоб не померти з голоду.

Йому не довелося битися во славу Божу, бо він, як і понад десять тисяч інших дітей, опинився на борту судна, що прямувало до Єгипту, де їх усіх скопом продали в рабство. Після багатьох років поневірянь йому таки поталанило втекти до Константинополя. Там він дійсно зустрів набагато старшу за себе жінку-войовницю з родини славетних лицарів. Але її доля виявилася не ліпшою за його власну: в той час Візантія з нетерпінням чекала на підкріплення елітних військ Західної Європи для боротьби з невірними, а натомість отримала загін зі слабких жінок, нездатних тримати зброю в руках. Імператорський двір відмовився утримувати злиденок, і всі шляхетні дами змушені були перетворилися на повій. Одна з них і була бабцею Єлени...

Протягом більш ніж сотні років «славетна родина» Єлени жила впроголодь, потім справи стали ще сутужнішими. Голод змусив Єлену піти шляхом бабці, але батько, дізнавшись про це, пообіцяв убити її власноруч, якщо ще раз спіймає за подібним зайняттям. Хіба що... вона водитиме клієнтів додому, де він зможе виторгувати вищу ціну й подбати про гроші для неї на майбутнє.

Тож Єлена вирішила працювати лише на себе й пішла з дому. Вона встигла побувати в Трабзоні, Єрусалимі й навіть дістатися на кораблі Венеції. Примара голоду відступила, а в її гардеробі з'явилися найкращі сукні з вишуканих тканин. Проте вона

не забувала, що нічим не ліпша за запилену придорожню траву, яку за нагоди втоптують у багнюку всі, кому не ліньки.

А потім сталося диво. Або принаймні вона увірувала в це.

Єлена не рівняла себе з Жанною д'Арк — майбутньою католицькою Святою, що з'явилася нізвідки на великій війні в Європі понад 20 років тому. Орлеанська діва отримала від Небес лише меч, натомість дар Єлени міг зробити її другою за значущістю жінкою в історії після Богородиці.

— Поглянь, це табір ель Фатіга — завойовника арабською мовою, — Сфрандзі широким жестом указав на поле, що починалося від воріт Святого Романа.

Єлена просто зирнула у вказаному напрямку й мовчки кивнула.

Сфрандзі знову протягнув їй знайому торбу з овечої шкіри:

— Тут три його портрети із зображеннями, намальованими з різних ракурсів і в різному одязі. Я поклав і кинджал: візьми, він тобі знадобиться — цього разу потрібна вся голова, а не тільки мозок. Найліпше це зробити вночі, бо протягом дня його в таборі не застати.

Єлена взяла торбу:

— Я прошу вас пам'ятати те, що я говорила його Величності.

— Звісно, ти можеш бути певна в цьому.

Вона знову застерігала від необачних дій: не ходіть за мною, не заходьте туди, куди я ввійшла, інакше магія перестане працювати й чари розвіються назавжди.

Останній шпигун, який уважно стежив за Єленою, після того як вона минулого разу залишила підземелля, розповів, що та йшла довго, плутала сліди й постійно озиралася. Нарешті дісталася кварталу Влахерни, розміщеного прямо під Феодосієвими стінами.

Почувши це, Сфрандзі не повірив власним вухам, бо ця частина міста зазнавала найжорстокішого артилерійського обстрілу ворога, й ніхто, крім найвідчайдушніших вояк, не зважувався заходити на цю територію.

Зрештою, шпигун побачив кінцеву точку подорожі Єлени — напівзруйнований мінарет знищеної мечеті. Коли Костянтин

звелів знести всі мечеті міста, цей мінарет не стали чіпати, оскільки під час останньої епідемії бубонної чуми кілька хворих знайшли останній притулок у його стінах. Тож охочих зайти всередину мінарета не знайшлося. Після початку бомбардування міста обложниками кілька ядер влучили в будівлю, переполовинивши її.

Дотримуючись указівок конфідента, шпигун не став заходити до будівлі слідом за жінкою, натомість відшукав двох солдат, які підіймалися на мінарет ще до того, як у нього поцілили ворожі ядра. Вони намагалися облаштувати там пункт спостереження, але побачили, що будівля занизька для цього. З їхніх слів, усередині було порожньо, якщо не рахувати тіл двох померлих, що вже перетворилися на білосніжні кістяки.

Цього разу Сфрандзі вирішив не відправляти нікого слідом за Єленою. Він просто дивився, як жінка йде геть, пробираючись крізь численних солдат на стіні, як її яскравий плащ палахкотить між їхніми латами, вкритими пилом і засохлою кров'ю. Але воїни, стомлені в кровопролитних битвах, не звертали на неї жодної уваги.

Вона швидко спустилася й пройшла крізь внутрішні ворота. Єлена навіть не намагалася позбутися можливого стеження, а одразу попрямувала в напрямку Влахерн, як і минулого разу.

Її фігуру поглинула ніч, яка щойно опустилася на місто.

Костянтин XI роздивлявся плями від води на підлозі, які висихали й немов свідчили про випаровування останньої надії на порятунок.

Сліди на підлозі лишила по собі дюжина моряків. Минулого понеділка вони, перевдягнені в темно-червону османську одіж і з тюрбанами на голові, ризикнули пристати на вбивчу пропозицію: на вутлому вітрильнику проскочити крізь жорстку блокаду на морі й першими зустріти об'єднаний європейський флот, щоб повідомити про розташування сил ворога.

Але Егейське море виявилось порожнім — від могутнього флоту Західної Європи не було й сліду. Спустошені морально

воїни лишилися вірними присязі й відшукали шпаринку до обложеного міста ще раз — щоби повідомити Імператору невтішні новини.

Лише зараз Костянтин остаточно зрозумів, що підкріплення з Європи було лише його мрією, видаванням бажаного за дійсне. Християнський світ жорстоко покинув Візантію напризволяще, насправді бажуючи побачити, як Святе місто з тисячолітньою історією опиниться в руках невірних.

Раптом із вулиці долинув гомін багатьох голосів — стражі доповіли, що сталося місячне затемнення. Зловісний знак: протягом тисячі років існувало повір'я, що Константинополь не паде, допоки світить Місяць.

Імператор крізь вузьку довгу щілину вікна поглянув на небо: Місяць перетворився на чорну діру. Справжня небесна гробниця. Він зрозумів, що на повернення Єлени годі й чекати. Він не отримає таку бажану голову ворога.

Минув день, а за ним і ніч. Від Єлени не було жодної звістки.

Сфрандзі в супроводі вірних людей підїхав до мінарета у Влахернах. Вигляд будівлі спантеличив усіх присутніх: під блідим, холодним світлом висхідного Місяця вежа поставала в усій красі, вказуючи загостреною верхівкою в нічне зоряне небо.

Шпигун забожився, що минулого разу зруйнованому мінарету не вистачало мало не половини висоти. Його слова підтверджували й кілька офіцерів із солдатами, які тримали оборону в цьому районі.

Сфрандзі холодно глянув на шпика. Скільки людей не підтверджували б його слова, вочевидь, він брехав: цілий і неушкоджений мінарет — неспростовний цього доказ. Але конфідент не збирався влаштовувати судилище й карати винуватих: місто за крок до падіння, й незворотне покарання для всіх і кожного — лише справа часу.

Солдат, що стояв поруч із Сфрандзі, не наважився розповісти те, що знав: верхня зникла частина мінарета не була зруйнована

артилерійським обстрілом. Того вечора, два тижні тому, місто не обстрілювали взагалі, але верхівка башти на ранок зникла безслідно — без жодних уламків і побитої цегли довкола. Ця ділянка міського муру була головною мішенню гігантської базиліки — величезне кам'яне ядро могло влучити в укріплення будь-якої миті. Одного разу ядро втрапило в башту на стіні, зруйнувавши половину її й поховавши під уламками більше десятка солдат. Напівзруйнована вежа мала настільки загрозливий вигляд і була готова впасти будь-якої миті, що жоден із вояків більше не наважувався навіть наблизитися до неї. Інші двоє солдатів-свідків таємничого зникнення половини мінарета вже загинули, тож він вирішив ліпше тримати язик за зубами, бо його словам ніхто не повірить.

Сфрандзі разом із супровідниками увійшов до нижньої частини мінарета: довкола валялися лише рештки померлих від чуми, вже розтягнені бродячими псами, але не було жодного сліду когось живого.

Усі гуртом вони піднялися сходами, що закручувалися вмурованою спіраллю вздовж стіни будівлі. У світлі факелів на верхньому поверсі чоловіки побачили фігуру Єлени, яка скрутилася під віконцем муедзина. Вона, мабуть, заснула, але крізь напівзаплющені повіки виднілося світло якогось дивного вогню. Одяг на ній був брудним і зім'ятим, волосся — немитим і скуйовдженим, а на обличчі виднілися дві-три криваві подряпини, які, можливо, вона зробила собі сама.

Сфрандзі роззирнувся довкола: це була верхня частина мінарета — порожнє конічне приміщення й більше нічого. Він помітив, що довкола лежить густий, непорушний шар пилу лише з кількома свіжими відмітками, неначе Єлена й сама прийшла сюди вперше незадовго до їхнього візиту.

Вона раптом прокинулася й, спираючись руками об стіну, звелася на ноги. Місячне світло, що линуло крізь вікно, утворило довкола її розпатланого волосся щось схоже на срібну кулю чи результат оптичної активності енантіомерів^{****}. Вона дивилася довкола округленими очима, наче намагаючись повернутися до реальності, що, вочевидь, потребувало

неабияких зусиль і значного проміжку часу. Потім раптово заплющила їх знову, немов вирішила повернутися в затишний світ сновидінь, який щойно залишила.

— Що ти тут робиш?! — різко запитав Сфрандзі.

— Високоповажний, я... Я не можу потрапити *туди!*

— Куди?

Єлена все ще з напівзаплющеними очима, одержима своїми мареннями, була схожою на дитину, яка нізащо не хоче віддавати дорослому свою улюблену іграшку:

— Там так привільно, так затишно, так добре, так... — вона раптово розплющила очі й перелякано озирнулася довкола. — А тут я наче у вузькій труні, неважливо — всередині будівлі чи ззовні... Мені треба *туди!*

— Як твоє завдання? — запитав Сфрандзі.

— Високоповажний, зачекай! — Єлена відчайдушно осяяла себе хрестом. — Зажди!

Сфрандзі вказав на вікно:

— Чого мені ще чекати? Уже немає часу.

Знадвору долинала какофонія звуків, і уважно прислухавшись, можна було розрізнити два їх джерела, які неможливо сплутати.

Деякі з них линули з-за меж міста: Мегмед II призначив на завтрашній день генеральний штурм міста й прямо зараз галопував посеред військового табору османів. Він обіцяв своїм військам три дні на розграбовування Константинополя після перемоги — все багатство й жінки міста лишаться на поталу вірним солдатам. Військо вітало радісними вигуками цю обіцянку Султана, а сурмління труб і бій барабанів додавали гучності цій какофонії. Радісний гвалт переміщувався з димом та іскрами безлічі багать табору й підіймався вгору, в нічне небо, насувався на Константинополь, огортаючи місто ядучою хвилею смерті.

Звуки, що линули з міста, натомість були сумними й похмурими. Усе населення спочатку взяло участь у хресній ході на чолі з Константинопольським патріархом, а тепер збиралося у Святій Софії заради останньої заупокійної меси. Подібного видовища раніше не бачили в усьому християнському

світі: під урочисті святі співи у тьмяному мерехтінні свічок у Соборі зібралися разом Басилевс, патріарх і вище духовенство, православні християни й католики з Італії, важкоозброєні солдати гарнізону, купці й моряки з Венеції та Генуї, безліч простих громадян. Усі разом предстали перед Богом, готуючись до останньої кривавої битви в житті кожного.

Сфрандзі знав, що чекати вже нічого. Або Єлена лише спритна маніпуляторка та брехуха й жодною магією не володіла від початку — і це не найгірший сценарій; або справи куди більш кепські: вона таки знається на магії, побувала в лігві ворога й повернулася перевербованою з новим завданням від османів.

Зрештою, що їй може дати вмираюча Візантія, яка от-от розлетиться на друзки? Обіцяну святість отримати буде ой як непросто: ані Православна, ані Католицька церкви не погодяться приєднати до лику святих і канонізувати повію, та ще й чаклунку. Швидше за все, вона повернулася з новими завданнями і цілями: Імператор та його конфідент. Місто добре засвоїло урок із Орбаном^{****}.

Сфрандзі виразно глянув на шпика, й той, не вагаючись, витягнув меч і проштрикнув груди Єлени. Лезо меча, вийшовши зі спини, застрягло в щілинах між цеглинами стіни. Шпик спробував витягнути меча, але Єлена заважала це зробити, вхопившись за руків'я. Він не хотів торкатися її рук, тож просто відпустив меч. Сфрандзі та його люди пішли.

Єлена не видала ані звуку. Зрештою, її голова повільно похилилася на бік, довкола волосся зникло срібне гало від місячного сяйва, й вежа занурилася в майже цілковиту темряву. Лише на підлозі все ще висвічувався Місяцем невеликий квадрат, уперек якого звивалися тонка цівка крові, немов чорна змія.

Тієї миті, коли Сфрандзі виходив із дверей мінарета, усі звуки — як з-за меж міста, так і міські — змовкли. Східна Римська імперія тишею зустрічала останній світанок своєї історії. Мовчання знаменувало початок вирішальної битви на стику суші й моря між Європою та Азією.

На другому поверсі мінарета пришпилена до стіни мечем чаклунка розпрощалася з життям. Імовірно, вона єдина за всю історію людства зналася на справжній магії. На жаль, за десять годин до цього коротка епоха магії пішла в небуття.

Вона почалася о четвертій пополудні третього дня п'ятого місяця 1453 року, коли багатовимірні частинки вперше досягли Землі, й завершилася за три години до півночі 28-го дня п'ятого місяця 1453 року, коли частинки остаточно залишили Землю. Епоха тривала 25 днів і п'ять годин. Після цього світ повернувся до звичного стану речей.

Увечері 29-го дня Константинополь пав.

Коли кривава бійня того трагічного дня наближалася до неминучого кінця, Костянтин XI, спостерігаючи невмолимі хвили атак османських військ, голосно закричав:

— Місто пало, але я все ще живий!

Потім, скинувши пурпурову імператорську мантію, оголив меч і простягнув у напрямку ворогів. Його срібні обладунки нагадували невеликий шматочок фольги, кинуті у вирву темно-червоних припливних хвиль. За мить він потонув без сліду й зник назавжди.

Розуміння історичного значення падіння Константинополя з'явилося лише через значний проміжок часу. Першою думкою, яка спала багатьом, було усвідомлення того факту, що Римська імперія, зрештою, остаточно припинила своє існування. Візантія, всотавши в себе всі здобутки й успіхи Риму, змогла подовжити життя Імперії ще на тисячу років. І хоча її існування супроводжували показні велич, помпезність і пишноти, врешті-решт, і вона випарувалася, як плями від води під палючим сонцем.

Колись давні римляни полюбляли ніжитися в розкішних лазнях-палацах, насвистуючи улюблені мелодії. Вони гадали, що Імперія подібна до цільного шматка граніту, з якого видовбані їхні ванни, — вічна й неподільна.

Тепер люди знають, що жодне свято не триває вічно. Усе має свій кінець.

Рік 1-й Епохи кризи. Опція життя

Ян Дун прагнула себе врятувати, проте розуміла, що надія примарна.

Вона стояла на балконі останнього поверху Центру управління прискорювача частинок. З цієї висоти всю 20-кілометрову окружність прискорювача було видно мов на долоні. На відміну від звичайної практики розміщення колайдерів під поверхнею землі, тор цього прискорювача був поміщений у бетонну трубу, прокладену зовні. Споруда у світлі призахідного сонця мала вигляд величезної крапки*****.

Кінець чого вона віщує? *Сподіваюся, лише фізики.*

Раніше буття Ян Дун мало чіткий стрижень: хоча життя й світ довкола можуть набувати почварного вигляду, на макро- й мікрорівнях усе гармонізоване й досконале. Зрештою, наш повсякденний світ — лише каламутна піна, що увінчує ідеальні хвилі глибокого океану реальності. Але тепер з'ясувалося, що насправді цей світ і є уособленням прекрасного; натомість мікросвіти, які охоплює він, і макросвіти, що охоплюють його, були значно хаотичнішими й потворнішими на вигляд, ніж наша оболонка.

Жахаюче знання.

Насправді вона могла б прожити без усього цього, зректися кар'єри вченої-фізика. Обрати галузь, що не має нічого спільного з теоретичною фізикою, одружитися, завести дітей і зажити тихим, сумирним життям, як і більшість людей. Проте назвати повноцінним життя, в якому половина тебе відмерла, буде важко.

Але тут ідеться про її матір. Ян Дун якось випадково виявила в комп'ютері матері деякі повідомлення, зашифровані програмою з неочікувано високим рівнем захищеності. Це її неабияк зацікавило.

Як і більшість літніх людей, мати Ян Дун була не надто обізнана з комп'ютерними технологіями, тож вона не використовувала спеціальної програми-шредера для знищення розкодованих повідомлень, а просто стирала файли.

Вона й гадки не мала, що інформацію можна було б легко відновити навіть після повного форматування жорсткого диска.

І Ян Дун уперше у своєму житті приховала щось від матері: вона відновила частину видаленої інформації й документів. Обсяг виявився надзвичайно великим, і на ознайомлення пішло кілька днів, проте тепер Ян Дун знала все: ретельно приховані секрети матері й факт існування Трисоляриса.

Приголомшена цією звісткою, Ян Дун не могла повірити, що її мати, з якою вона прожила під одним дахом усе своє життя, виявилася геть іншою, незбагненою людиною, в існування якої в цьому світі повірити було неможливо. Ян Дун ніколи не наважилася б запитати матір про це, бо тоді рідна людина повністю й незворотно перетворилася б на щось інше, чуже й незнайоме. Але, попри наявність цієї страшної таємниці, Ян Дун вважала за ліпше робити вигляд, що нічого не сталося, що її мати — все ще та людина, яку вона знала. Тож життя триватиме, хоча й тут лишиться хіба що його половина.

З її досвіду жити на половину вдиху — це ще не край, багато хто саме так і живе, навіть не мріючи про більше. Допоки ви змушуєте себе забувати й пристосовуватися до навколишнього середовища, життя на 50% може бути спокійним і навіть цілком щасливим.

Але ці дві речі, дві половини й були її цілим життям.

Ян Дун оперлася на поручні балкона, дивилася вниз, у бездонну прірву, прислухаючись, як страх переміщується зі спокусою. Спершись трохи сильніше, вона відчула, як сталеві поручні завібрували під її вагою, тож Ян Дун різко відсахнулася назад, немов її вдарило струмом. Вона не наважилася лишатися тут і надалі, тож повернулася до операторської з розміреним гудінням терміналів.

Тут знаходився суперкомп'ютер, що в режимі офлайн опрацьовував отримані від прискорювача дані. Деякі з терміналів управління були вимкнені кілька днів тому, але зараз знову радісно миготіли. Це трохи розважило Ян Дун, проте вона пригадала, що інформація від колайдера більше

не надходить, і наразі потужності комп'ютера передані на допомогу іншим проєктам.

В операторській залишився лише один молодий чоловік, який підвівся, щойно побачив Ян Дун. Примітною деталлю в зовнішності хлопця були окуляри в неймовірно широкій оправі яскраво-зеленого кольору. Ян Дун пояснила йому, що затрималася лише для того, щоб спакувати деякі особисті речі. Але коли Зелені окуляри почув, хто вона така, то почав із захопленням розповідати про проєкт, який він зараз прораховує на суперкомп'ютері.

Це була математична модель еволюції Землі, що відтворює геоморфологію поверхні планети в минулому та прогнозує її в майбутньому. На відміну від усіх попередніх проєктів, ця модель враховувала вплив морів та океанів і ще безлічі чинників — астрономічних, біологічних, геологічних, атмосферних.

Зелені окуляри активував кілька великих екранів, щоб Ян Дун могла наочно побачити результати розрахунків. Картинка повністю відрізнялася від звичних стовбців цифр і пучків кривих: детальні кольорові зображення демонстрували континенти й океани з великої висоти. Зелені окуляри мишкою вправно проскролив зображення, масштабуючи його. Загальна картина материка змінилася устям річки із заростями дерев.

Ян Дун відчула, як живий подих природи пронизує те місце, витісняючи повністю затхлу неживу абстрактність чисел і даних. Це несподіване відкриття дало їй маленький передих від нав'язливої клаустрофобії.

Після пояснень Зелених окулярів Ян Дун зібрала речі й увічливо попрощалася, щоб піти. Розвернувшись і попрямувавши до виходу, вона відчула, що Зелені окуляри все ще пильно дивиться їй услід. Вона не дратувалася від такої уваги з боку чоловіка, навпаки, відчуття було приємним, наче нечасте зимове сонце вийшло з-за хмар, зігріваючи душу.

Раптом її пронизало нестримне бажання з кимось поговорити, тож вона зупинилася й знову повернулася до Зелених окулярів.

— Ти віриш у Бога?

Ян Дун сама здивувалася своєму запитанню. Зважаючи на прораховану в цьому приміщенні модель еволюції Землі, запитання видавалося ще недоречнішим.

Зелені окуляри також, вочевидь, був приголомшений запитанням. Лише після тривалої мовчанки він зміг достатньо оговтатися, щоб розгублено запитати:

— Про якого бога ти говориш?

— Просто про Бога. — На неї знову навалилося задушливе відчуття повного виснаження. Пояснювати бодай щось іще не лишалося сил.

— Я не вірю в нього.

— Але, — Ян Дун вказала на обриси континентів і океанів на одному з великих моніторів, — умови середовища, в якому може зародитися й надалі існувати життя, — дуже жорсткі й не дозволяють відхилень навіть на незначні значення. Наприклад, вода в рідкому стані існує в дуже вузькому температурному діапазоні. Коли на це поглянути з точки зору космології, то варіативність стає ще меншою: якби характеристики Великого вибуху відрізнялися хоча б на одну квадрильйонну в той чи інший бік, не виникли б важкі хімічні елементи, а отже, й життя загалом. Хіба це не очевидний доказ розумності процесу творення?

Зелені окуляри похитав головою:

— Я не надто обізнаний із теорією Великого вибуху, але щодо довкілля Землі ви помиляєтеся. Земля породила живе, а тепер живе змінює Землю. Сучасний стан довкілля — насправді результат взаємодії між ними. — Він на секунду замислився, схопив мишку: — Ліпше змоделюймо.

Зелені окуляри вивів інтерфейс налаштування системи на великий екран — у край запаморочливий набір вікон і параметрів, але коли зняв прапорець із верхнього кореневого вікна вибору — всі інші вікна стали порожніми.

— Ми прибрали всі розрахунки опції «життя», а тепер запустимо сценарій розвитку неживої Землі. Я знизив детальність розрахунків, тож це потребуватиме менше часу.

Ян Дун поглянула на інший термінал і пересвідчилася, що суперкомп'ютер працює на повну потужність. У такий момент споживання енергії дорівнювало потребам невеличкого містечка, але вона не зупинила Зелені окуляри.

На великому моніторі з'явилася новоутворена планета із розжареною до червоного поверхнею, схожа на жаринку, щойно вийняту з печі. Час летів, змінювалися геологічні епохи, планета поступово вистигала, кольори й текстура поверхні повільно й рівномірно змінювалися, зачаровуючи спостерігача, немов мали якийсь гіпнотичний ефект. Через кілька хвилин на екрані з'явилася оранжево-жовта планета, що свідчило про завершення процесу моделювання.

— Це лише найгрубіша модуляція. Щоб провести детальні розрахунки, потрібен місяць, — сказав Зелені окуляри. Клацнувши мишею, він зменшив масштаб, зробивши планету видимою з космосу. Камера пролетіла над величезною пустелею, оминула безліч чудернацьких гір, схожих на гігантські стовпи, потім велетенську бездонну ущелину й круглу улоговину, що скидалася на кратер.

— Це що? — запитала Ян Дун.

— Земля без зародження життя. Це зображення планети на сьогодні. Поверхня матиме приблизно такий вигляд.

— Але... де океани?

— Ані океанів, ані річок. Уся поверхня зневоднена.

— Ти стверджуєш, що якби на Землі не існувало життя, то не було б і води в рідкому стані?

— Реальна ситуація може виявитися набагато дивовижнішою за цю. Це лише грубі прикидки, але вони принаймні дають змогу зрозуміти, наскільки наявність життя впливає на знайомий нам сучасний вигляд нашої планети.

— Але...

— То ви вважаєте, що життя — це лише м'яке, тонке, вкрай тендітне нашарування на поверхні Землі?

— А хіба ні?

— Тоді ви нехтуєте силою часу. Якщо колонія мурах перетягуватиме крупинки розміром із зернятко рису, за мільярд

років вони зрівняють із землею гору заввишки з Тайшань. Дайте достатньо часу, й життя виявиться міцнішим за гірські породи й метали, потужнішим за урагани й виверження вулканів.

— Але гори здебільшого утворюються внаслідок дії геологічних процесів.

— Не завжди. Життю, може, й не під силу звести нові гори, проте йому до снаги переформатувати гірські хребти. Скажімо, є три гірські піки: нехай два з них вкриті рослинністю. Третій незабаром буде зруйнований ерозією під дією вітру. «Незабаром» — це десятки мільйонів років, за геологічними мірками — й оком не змигнути.

— Тоді що сталося з океаном?

— Для відповіді потрібно уважно переглянути запис процесу моделювання. Він занадто громіздкий, але можна здогадатися, що рослини, тварини й бактерії відіграли важливу роль у формуванні знайомої нам атмосфери. Якщо життя не зародиться, поточний склад атмосфери дуже різнитиметься від сучасного й не зможе компенсувати негативний вплив ультрафіолетового випромінювання та сонячного вітру, тож океан випарується. Невдовзі внаслідок парникового ефекту атмосфера Землі нагадуватиме венеріанську, водяна пара випаровуватиметься через верхні шари атмосфери в космос, і за кілька мільярдів років Земля остаточно висохне.

Ян Дун мовчки дивилася на висохлий жовтий світ.

— Тож Земля, яку ми знаємо, — домівка, власноруч сконструйована самим життям. І це не має нічого спільного з богом. — Зелені окуляри театральним жестом обвів великий екран, вочевидь, надзвичайно пишаючись власним красномовством.

Насправді за теперішнього стану Ян Дун зовсім не була готовою обговорювати такі філософські речі, але коли Зелені окуляри прибрав прапорець із виникненням життя з математичної моделі, її раптом пронизала шокуюча здогадка. Вона поставила наступне, не менш жахаюче запитання:

— А як щодо Всесвіту?

— Усесвіту? А що з Усесвітом? — спантеличено перепитав Зелені окуляри, закриваючи віконця математичної моделі.

— Чи існує аналогічна модель для прорахунку виникнення й розвитку Всесвіту? І якщо прибрати аналогічний прапорець виникнення життя з самого початку, то якого вигляду набуде Всесвіт?

— Такого самого, як і зараз. Усі розрахунки та взаємовпливи, про які ми зараз говорили, обмежуються суто Землею. Життя — рідкісне явище на теренах Усесвіту, й воно не має значного впливу на його еволюцію.

Ян Дун хотіла ще щось сказати, але передумала. Розпрощавшись із Зеленими окулярами й постаравшись подарувати йому вдячну усмішку, вона вийшла з будівлі й поглянула на зоряне небо.

За інформацією, яку отримала її мати, життя у Всесвіті — не таке вже й рідкісне явище. Усесвіт насправді виявився щільно заселеним.

Отож, як життя вплинуло на еволюцію Всесвіту й наскільки глибокими були ці зміни?

Друге запитання особливо непокоїло Ян Дун.

Вона знала, що їй вже не до снаги врятувати себе, тож припинила думати про це й намагалася перетворити свій мозок на чорну порожнечу, але останнє запитання вперто звучало в підсвідомості:

Чи природа життя справді природна?

Рік 4-й Епохи кризи. Юнь Тяньмін

Після сьогоднішнього щоденного обходу лікар Чжан, уже йдучи з палати, залишив Юнь Тяньміну свіжу газету. Свої дії він пояснив тим, що пацієнт доволі тривалий час перебуває в лікарні, тож йому не зайвим буде залишатися в курсі справ у великому світі. Це здавалося дивним, бо в палаті Юнь Тяньміна був телевізор. Вочевидь, лікар мав якісь інші підстави для такого вчинку.

Перший висновок, який Юнь Тяньмінґ зробив після читання свіжої преси, був про те, що порівняно з долікарняними часами новини про Трисолярис і ОЗТ вже втратили присмак сенсаційності. Зрештою, навіть з'явилася певна частина новин, які не мали жодного стосунку до Трисоляріанської кризи. Людська природа правила своє, й нагальні повсякденні проблеми поступово витіснили питання виживання людства через чотириста років.

І це не дивно, коли пригадати, що відбувалося чотири століття тому: в Китаї династія Мін доживала останні роки — вже скоро маньчжурський полководець Нурхаці створить нову династію Цін, завершивши золотий вік влади етнічних китайців. В Європі якраз добігала кінця епоха темного Середньовіччя, але на парову машину ще доведеться зачекати сто років, а на загальне поширення використання електричної енергії — цілих триста. Навряд чи тоді хтось переймався долею людства за чотириста років; це так само смішно, як і скаржитися на минуле.

Щодо себе, то, зважаючи на стадії й перебіг захворювання, Юнь Тяньмінґу не варто було перейматися проблемами навіть наступного року.

Одна зі статей передовиці привернула його увагу, хоча й не була головною темою номера:

**Спеціальна сесія III Постійного комітету
Всекитайських зборів народних представників
ухвалила закон про евтаназію**

Це здавалося трохи дивним: Спеціальну сесію Постійного комітету Всекитайських зборів народних представників скликали для розгляду законодавчих ініціатив, пов'язаних із адаптацією законодавства до потреб Трисоляріанської кризи. На перший погляд, закон про евтаназію не мав нічого спільного з кризою.

То лікар Чжан хотів, щоб він побачив саме цю новину?

Сильний кашель змусив його відкласти газету й спробувати заснути.

Наступного дня в телевізійних випусках новин було кілька репортажів й інтерв'ю, присвячених закону про евтаназію.

Але ця тема не викликала особливого занепокоєння серед населення, більшість відреагувала цілком стримано.

Цієї ночі кашель і ускладнене дихання, а також нудота й слабкість, спричинені курсом хіміотерапії, не давали Юнь Тяньміну спокійно заснути. Старий Лі, який займав сусіднє ліжко, підсів до нього й допоміг знайти кисневу маску. Пересвідчившись, що інші двоє сусідів по палаті міцно сплять, він нахилився до Юнь Тяньміна й зашепотів:

— Сяо Юнь, я вже скоро піду.

— Виписують?

— Ні, в кращі світи.

Потім, коли обговорювали питання евтаназії, вони теж воліли користуватися евфемізмами, ніж говорити прямо на цю тему.

— Як вам узагалі таке спало на думку? У вас такі чудові діти... — Від несподіванки Юнь Тяньмін аж підвівся на ліжку.

— Саме тому я й зважився на цей крок. Якщо лікування затягнеться бодай ще трохи, їм доведеться продати будинок, а позитивного результату все одно годі очікувати. Я маю дбати про долю онуків.

Старий Лі, здається, зрозумів, що Юнь Тяньмін — не найліпший співрозмовник для обговорення цієї теми, тож мовчки обережно потиснув його руку й повернувся на своє ліжко.

Спостерігаючи за мерехтливими тінями дерев, які кидали на занавіски вуличні ліхтарі, Юнь Тяньмін заснув. Уперше після того, як йому діагностували хворобу, він спав спокійно.

Уві сні він бачив себе в маленькому паперовому човні без стерна, що плив тихою водою. Туманне темно-сіре небо сяло прохолодним дощем, але краплі, здавалося, не падали на воду — її поверхня лишалася гладенькою, немов дзеркало. Така ж, як і небо, сіра вода була скрізь і на обрії зливалася з небом; їй не було видно кінця-краю, жодного натяку на берег...

Прокинувшись рано-вранці, Юнь Тяньмін пригадав сон і здивувався присмаку, який той лишив по собі: дивна впевненість, що в тому світі завжди накрапатиме невтомна

мряка, яка не відбиватиметься в непорушній водній гладіні, а небо незмінно глибочітиме насиченим свинцем.

Бажання старого Лі мало скоро втілитися в життя.

Узгодженню загальноприйнятого терміна процедури передувало тривале обговорення в пресі. Варіант із «виконанням», вочевидь, не підходив. Слово «реалізація» теж не повністю передавало всі нюанси. «Завершення» стверджувало, що смерть невідворотна й прийде в зазначений час, і це також не відповідало суті процедури евтаназії.

Лікар Чжан запитав Юнь Тяньміна, чи вистачить у нього сил, аби бути присутнім при втіленні бажання старого Лі скористатися правом на евтаназію. Він швидко пояснив своє запитання бажанням забезпечити максимальну присутність представників різних верств населення під час проведення першої офіційної процедури в місті. Звісно, нічого такого, просто інший пацієнт лікарні не був би зайвим, тільки й усього.

Але Тяньмін не міг позбутися відчуття, що запрошення має й прихований зміст. Як там не було б, лікар Чжан завжди добре ставився до нього, тож він, не вагаючись, пристав на пропозицію.

Раптом у нього виникло відчуття, якого він ніяк не зміг позбутися: буцімто обличчя й ім'я лікаря були знайомі йому ще до госпіталізації? Ця думка з'явилася в нього лише зараз, тому що раніше все спілкування між ними обмежувалося виключно обговореннями його стану й вибором протоколу лікування. Виявилось, що коли лікар говорив на інші теми, його манера спілкування дуже відрізнялася від професійної.

Ніхто з членів родини Лі не був присутнім на процедурі. Він навіть не повідомив їх про своє рішення, а волів, щоби Міське бюро реєстрації цивільних станів (навіть не лікарня) повідомило про настання смерті. Новий закон про евтаназію дозволяв таку опцію.

Чимало представників ЗМІ забажали бути присутніми під час процедури, однак більшість інформаційних ресурсів оминули

цю подію увагою. Кімнату для проведення евтаназії обладнали в приміщенні станції швидкої допомоги. Одну зі стін замінили дзеркалом Гезелла, щоб свідки могли бачити все, що відбувається в кімнаті, а пацієнти не відволікалися від прийняття рішення.

Увійшовши до відділення швидкої допомоги, Юнь Тяньмін пробрався крізь натовп запрошених і став прямо перед скляною стіною. Уперше побачивши убранство кімнати, він відчув настільки сильний напад жаху й нудоти, що ледь стримав блювотні спазми.

Лікарня з добрими намірами повністю переобладнала приймальний pokій швидкої допомоги: нові гарні занавіски, живі квіти у вазонах, стіни, декоровані рожевими паперовими аплікаціями у формі сердець. Але досягнутий ефект виявився геть протилежним задуму: замість видимості гуманності процесу виникла жахаюча суміш страху перед смертю, натужно виштовховувана удаваною бадьорістю, немов хтось надав гробниці вигляду новозведеного будинку.

Старий Лі лежав на кушетці, що стояла посередині кімнати, й мав вигляд повністю умиротвореної людини. Юнь Тяньмін пригадав, що вони так і не попрощалися по-справжньому, й ця думка краяла йому серце. Двоє нотаріусів закінчили оформлювати папери й передали їх на підпис Лі. Прослідкувавши, щоб були виконані всі юридичні формальності й дотримані необхідні процедури, нотаріуси покинули приміщення.

Їм на зміну прийшов чоловік у білому халаті, який провів фінальний інструктаж щодо перебігу процедури. Тяньмін так і не зрозумів, чи ця людина була лікарем.

Спершу він запитав Лі, чи добре він бачить зображення на великому екрані над ліжком. Потім поцікавився, чи здатен пацієнт правою рукою вільно переміщати мишу поверхнею ліжка й клікати на іконки відповідей. Також запропонував спробувати інші варіанти, якщо цей здаватиметься Лі некомфортним. Тяньмін раптом пригадав, як старий якийсь обмовився, що жодного разу не користувався комп'ютером.

Навіть коли йому треба було зняти з картки гроші, він стояв у черзі до каси. Вочевидь, він зараз уперше в житті тримав комп'ютерну мишу.

Чоловік у халаті пояснив старому Лі, що запитання про згоду розпочати процедуру повторюватиметься на екрані п'ять разів, і щоразу треба буде вибрати цифру від «0» до «5» для підтвердження непохитності думки. Усе просто: дотримуйся підказок і вибирай цифру від «1» до «5». Відповідям надали випадкових цифрових позначень замість звичних відповідей «так» і «ні», щоб запобігти повторному натисканню однієї й тієї самої кнопки пацієнтом у несвідомому стані. Натискання «0» будь-якої миті негайно скасовувало проведення процедури.

До приміщення ввійшла медсестра й поставила в ліву руку старого Лі внутрішньовенний катетер. Трубка від голки тягнулася до автоматичної ін'єкційної машини завбільшки з ноутбук. Чоловік узяв невеличкий пакунок і, розірвавши захисні упаковки, дістав скляну ємність, наповнену блідо-жовтою рідиною. Обережно вставивши її до паза ін'єкційної машини, він із медсестрою вийшов із кімнати.

Старий Лі залишився в палаті для еутаназії сам. Комп'ютерна програма активувала екран, і на ньому висвітилося перше запитання, продубльоване м'яким жіночим голосом:

Ви хочете завершити своє життя? Якщо відповідь «Так» — натисніть «3», якщо «Ні» — натисніть «0».

Старий Лі натиснув «3».

Ви хочете завершити своє життя? Якщо відповідь «Так» — натисніть «5», якщо «Ні» — натисніть «0».

Старий Лі натиснув «5».

Запитання повторювалося ще двічі, й ствердні відповіді приховувалися за цифрами «1» і «2». Лі натиснув обидві без вагань.

Ви хочете завершити своє життя? Це останнє запитання. Якщо відповідь «Так» — натисніть «4»^{*****}, якщо «Ні» — натисніть «0».

Цієї миті Юнь Тяньмін відчув, як на нього накочується настільки потужна хвиля скорботи, що він мало не втратив

свідомості. Навіть коли помирала його мати, він не відчував такого сильного горя. Йому захотілося на всі груди заволати до старого Лі, щоб він натиснув «0», розбити це чортове дзеркало, змусити замовкнути цей м'який жіночий голос.

Але Лі натиснув «4».

Ін'єкційна машина безгучно ожила, й Тяньмін добре бачив, як кількість блідо-жовтої рідини в скляній ємності зменшувалася, аж поки не закінчилася.

Лі під час процедури навіть не поворухнувся, лише заплющив очі, немов тихо й сумирно заснув.

Люди швидко розійшлися, а Тяньмін так і лишився стояти непорушно, лише оперся рукою на скло. Він не бачив вже неживого тіла, просто стояв і дивився перед собою невидючими очима.

— Жодних болісних відчуттів, — голос лікаря Чжана зазвучав тихо, мов дзижчання комара, що наближається до вуха. Тяньмін відчув його руку на лівому плечі. — До складу ін'єкційного препарату входять високі дози барбіталу, міорелаксантів і хлориду калію. Барбітал діє першим, занурюючи пацієнта в стан спокою й глибокого сну; м'язові релаксанти зупиняють процес дихання, а хлорид калію провокує зупинку серця. Увесь процес триває не довше двадцяти-тридцяти секунд.

Лікар іще якийсь час тримав руку на плечі Тяньміна, а потім розвернувся й майже безгучно пішов. Юнь Тяньмін так і не озирнувся на нього, але раптом пригадав, де міг його бачити.

— Лікарю Чжане, — стиха окликнув Тяньмін. Кроки затихли, проте Тяньмін все одно не повертався до співрозмовника. — Ви ж знайомі з моєю старшою сестрою, чи не так?

На відповідь довелося чекати довго.

— Так, ми вчилися в одному класі. Я бачив тебе двічі, коли ти ще був геть малим.

Юнь Тяньмін неначе у напівсні вийшов надвір із головної будівлі лікарні. Тепер пазл зійшовся: лікар відстоює інтереси його сестри. Сестра жадає його смерті, чи ж ліпше сказати: «щоб він пішов у кращі світи».

Хоча він часто згадував безтурботні часи дитинства, коли вони залюбки гралися з сестрою, проте й пам'ятав, як по мірі дорослішання між ними поступово виростала прірва відчуження. Між Тяньміном і сестрою не сталося якогось відкритого конфлікту, ніхто нікого не образив якимось чином, але кожен почав сприймати іншого як представника геть протилежної верстви населення, що згодом спричинило взаємне стійке зневажливе ставлення.

Сестра була хитрою, але не надто розумною; й чоловіка знайшла собі до пари. Тож вони не були надто успішними в житті й навіть після подорослішання дітей не змогли дозволити собі придбати власне житло. У будинку батьків чоловіка не було достатньо місця, тож вони тулилися в батька Тяньміна.

Сам Тяньмін жив самотою, і його успіхи в особистому житті та кар'єрі не дуже перевищували сестрині. Мешкав він у гуртожитках, які надавали роботодавці, переклавши турботу про хворого батька на плечі сестри.

Раптом Тяньмін повністю зрозумів її задум: після того як він дізнався про свою хворобу, ліміт страхового покриття на оплату рахунків швидко вичерпався, й чим довше тривало лікування, тим більше потребувало грошей, тож батько продовжував витрачати свої заощадження, щоб допомогти синові. Натомість жодного разу за все життя не заходила мова про те, щоб допомогти сестрі придбати житло. Такий собі неприхований вияв фаворитизму.

А тепер у розумінні сестри батько витрачав швидше вже її гроші, причому оплачував рахунки за лікування, яке не давало навіть надії на одужання. Евтаназія не тільки залишила б спадщину сестри цілою, але й позбавила б його від непотрібних страждань.

Небо затягло сірими хмарами, які кольором нагадували небокрай із його сновидіння. Споглядаючи картину цього безмежно сірого неба, Тяньмін важко зітхнув.

Гаразд, якщо ти так хочеш, щоби я помер, то я згодний.

Він пригадав сюжет оповідання Кафки «Вирок»: під час сварки головного героя з батьком останній звинувачує сина в егоїзмі й, зрештою, засуджує його до «смерті від утоплення». Син легко погоджується зі «смертним вироком», немов це те саме, що винести сміття чи зачинити вхідні двері. Головний герой вибігає з дому, переходить через дорогу, дістається мосту й перекидається через його поруччя назустріч смерті.

Пізніше Кафка в розмові з Максом Бродом, своїм біографом, згадував, що під час написання цієї сцени він думав про «еякуляцію від насильницького стимулювання».

Тепер Юнь Тяньмін повністю розумів хід думок Франца Кафки, людини в незмінному капелюсі-котелку й з портфелем, яка більше ста років сновигала на самоті темними вулицями Праги. Людини, яка була не менш самотньою, ніж він сам.

Повернувшись до палати, Юнь Тяньмін виявив, що на нього чекає Ху Вень, його університетський одногрупник. Тяньмін не завів у вищі справжніх друзів, і Ху Вень виявився найближчим знайомим. Але ці відносини важко було назвати товариськими. За характером Ху Вень був його повною протилежністю — надзвичайно товариська людина, знайомий усім і кожному. Але навіть за такого високого рівня соціалізації Ху Веня Тяньмін перебував десь на найвіддаленішій орбіті кола його знайомих, у маргінесі соціальних зв'язків. Після закінчення університету вони жодного разу не спілкувалися.

Ху Вень не приніс квітів чи інших стандартних гостинців, які зазвичай відвідувачі беруть із собою в лікарню. Натомість прихопив картонну упаковку алюмінієвих бляшанок із напоями.

Після короткого привітання Ху Вень збентежив Тяньміна неочікуваним запитанням:

— Ти пам'ятаєш нашу вилазку на першому курсі? Коли ми вперше кудись вибралися всією групою?

Тяньмін, безумовно, пам'ятав той день: саме тоді Чен Сінь уперше сіла поруч і заговорила до нього. Насправді якби Чен Сінь і надалі ігнорувала його протягом наступних чотирьох

років навчання, він, можливо, так і не наважився б узяти на себе ініціативу заговорити з нею. Тієї миті він сидів наодинці й дивився на безкраю водню гладінь водосховища Міюнь^{*****}. Вона підійшла до нього, сіла поряд і запитала, чим він узагалі цікавиться у житті.

Поки вони розмовляли, кидали у воду камінці. Говорили про найбуденніші речі, що можуть спасти на думку одногрупникам, які щойно почали спілкуватися, але Тяньмін досі чітко пам'ятав кожне слово тієї розмови. Згодом Чен Сінь зробила невеличкий паперовий човен і пустила його на воду: вітерець підхопив білосніжне суденце, й воно повільно поплило в далечінь, аж поки не перетворилося на крихітну білу пляму...

Цей день виявився найсонячнішим із усього періоду навчання в університеті. У реальності погода тоді була далекою від ідеальної: дощило, в повітрі висіла мряка, й поверхню води брижило від крапель. Галька, яку вони кидали у воду, була вологою, але відтоді Юнь Тяньмін закохався в дощові дні, тваністі угіддя та мокрі камінці й опісля часто складав на своєму столі невеличкі паперові човни, зроблені власноруч.

Йому раптом спало на думку: а чи не зародився той спокійний світ його сну з цих спогадів?

Однак Ху Вень, вочевидь, волів більше поговорити про подальші події того дня, які не запали в пам'ять Тяньміна настільки добре. Проте він усе-таки зміг пригадати й решту подій, що трапилися на їхній першій спільній вилазці.

Кілька подруг покликали Чен Сінь до себе, й на її місце підсів Ху Вень.

Не дуже сподівайся. Вона така товариська з усіма.

Це не стало відкриттям для Тяньміна. Більше вони про це не говорили, натомість Ху Вень побачив у його руках пляшку з мінеральною водою, тож запитав:

Що ти, на бога, п'єш?

Вода в пляшці мала зеленуватий колір, і в ній плавали сплутані клубки зілля.

Я нарізав трав'яний збір і додав у воду. По-справжньому органічне питво.

Окрилений щастям, Тяньмін того дня був значно багатослівнішим, ніж зазвичай, тож оповідав далі.

Якщо мені пощастить у майбутньому, я обов'язково засную компанію з виробництва цього напою, який, безумовно, буде затребуваним на ринку.

Ху Вень засумнівався:

Чи є на світі щось менш питне, ніж оця бурда?

Тяньмін не залишився в боргу:

А як щодо алкоголю? Чи тютюновий дим — приємніша річ? Навіть кока-кола має мерзенний смак, коли куштуєш її вперше. Усе це — питання звички.

— Друже, та розмова повністю змінила моє життя! — Ху Вень обійняв Тяньміна за плечі, відкрив упаковку й вийняв бляшанку з напоєм. На її зеленій поверхні були зображені просторі пасовища. Напій називався «Зелений шторм».

Ху Вень потягнув за кільце й подав бляшанку товаришу. Зробивши перший ковток, Тяньмін відчув добре знайомий гіркий присмак запашних трав і неначе захмелів. Він заплющив очі й немов поринув у минуле, в той дощовий день, коли поруч сиділа Чен Сінь...

— Це оригінальний рецепт, варіант для масового ринку солодший, — сказав Ху Вень.

— І це добре продається?

— Пречудово! Зараз основна складність полягає у високій собівартості сировини, не думай, що ця трава аж така дешева. Поки виробництво не стане масовим, собівартість зелені перевищує вартість фруктів чи горіхів. Крім того, в траві багато шкідливих інгредієнтів, і обробка до прийняттого рівня — складне завдання. Однак перспективи дуже хороші. Є багато товстосумів, готових вкладатися у виробництво. *Huian Juice****** навіть розглядає можливість придбати мою компанію. Але хер їм.

Тяньмін мовчки роздивлявся Ху Веня — колись випускника з дипломом аерокосмічного інженера, а тепер підприємця й власника бізнесу з виробництва прохолоджувальних напоїв. Він — людина, яка власноруч керує долею, слугує дороговказом

для інших. А Тяньміну лишається хіба що звести рахунки з життям — він програв і опинився на узбіччі.

— Друже, я тобі винен, — просто сказав Ху Вень, простягнувши йому три кредитні картки разом із папірцем. Роззирнувшись довкола, він прошепотів прямо у вухо: — Тут три мільйони юанів, пін-код написаний на папірці.

— Я ж не подав заявки на патент, — відказав Юнь Тяньмін.

— Але ідея була твоєю. Без тебе «Зеленого шторму» не існувало б. Нехай юридично нічого й не оформлено, але візьми ці гроші. По-товариськи я завжди був тобі винен.

— За законом ти мені нічого не винен.

— Просто візьми. Тобі вони зараз будуть геть не зайвими.

Тяньмін більше не сперечався. Хоча сума для нього була просто шаленою, він анітрошки не хвилювався. Гроші вже не здатні врятувати його життя, справа не в сумі. Однак останній промінь надії все ще жеврів у його душі: щойно Ху Вень пішов, Тяньмін одразу попрямував на консультацію.

Його лікаря Чжана на місці не виявилось, тож він витратив чимало часу, щоб потрапити на прийом до заступника головного лікаря — світила вітчизняної онкології. Тяньмін без недомовок запитав, чи залежить успішність його лікування від товщини гаманця, і якщо так, то які шанси на одужання?

Прочитавши в комп'ютері медичну картку Юнь Тяньміна, старий лікар похитав головою й відповів, що рак легенів метастазував чи не в усі життєво важливі органи. Оперативне втручання на такій стадії вже неможливе, тож лишається тільки консервативне лікування — хіміо- й променева терапія. Успішність лікування не залежить від грошей.

— Молодий чоловіче, пам'ятаєте приказку: «Лікарю до снагивилікувати лише виліковне, Будда здатен врятувати від циклу переродження лише тих, хто цього прагне».

Надії більше не було, тож Тяньмін того самого дня заповнив папери на евтаназію й передав їх лікарю Чжану. Несподівано той почав ховати очі й, здавалося, страждав від внутрішнього морального конфлікту. Зрештою, опанувавши себе, він

запропонував припинити курс хіміотерапії — подальші страждання від побічних ефектів позбавлені сенсу.

Єдине, що залишилося зараз, — якнайліпше витратити отримані гроші. Здоровий глузд підказував, що гроші слід було віддати батькові; потім вони перейдуть у спадок родичам, але це було все одно, що просто подарувати їх сестрі. Юнь Тяньмін не хотів цього робити — він уже згодився померти, як вона того воліла, й відчував, що більше нічого їй не винен.

То може, здійснити якусь заповітну мрію? Було б непогано вирушити в навколосвітню подорож на шикарному океанському лайнері на кшталт «Куїн Елізабет II». Грошей мало б вистачити, але стан здоров'я залишає бажати ліпшого, і йому може банально не вистачити часу. Дуже прикро. Як було б чудово лежати на залитій сонцем верхній палубі, спостерігати за морськими хвилями й пригадувати життя. Чи дощового дня сидіти на березі невеличкого озера в далекій чудернацькій країні й жбурляти камінці в розбурхану дощовими краплями воду...

Він знову згадав Чен Сінь; останніми днями спогади про неї дедалі частіше зринали з глибин пам'яті.

Тієї ночі Тяньмін дивився випуск новин по телевізору. Одне з повідомлень було таким:

На 12-й сесії Ради оборони Землі ООН було ухвалено Резолюцію № 479, якою вводився в дію проект «До зірок». На базі Програми розвитку ООН, Програми ООН із довкілля та ЮНЕСКО було створено спеціальний комітет із реалізації проекту з повноваженнями по всьому світу.

Сьогодні вранці відбувся офіційний запуск веб-сайту проекту «До зірок» китайською мовою, який ознаменував початок реалізації програми в Піднебесній. За словами очільника представництва ПРООН у Пекіні, проект прийматиме заявки від фізичних та юридичних осіб, але не розглядатиме заявок неурядових організацій...

Тяньмін відчув, як його серце переповнює відчуття тепла, тож він одягнувся й вийшов із палати. Сказав медсестрі, що хоче подихати свіжим повітрям, але оскільки вже після відбою

погасили світло, вона відмовилися випустати його надвір. Тож він повернувся до напівтемної палати, розсунув занавіски й відчинив вікно, чим викликав невдоволене бурмотіння нового сусіда по палаті, який зайняв ліжко старого Лі.

Юнь Тяньмін підняв очі до неба. Попри те що міський смог заховав панораму нічного небосхилу, він зміг роздивитися поодинокі срібні полиски нічних світил і нарешті вирішив, що робити з грошима.

Він подарує Чен Сінь зірку.

Витяг із «Минулого поза часом»: проект «До зірок» — прояв інфантилізму на початку Епохи кризи

Перші два десятиліття Епохи кризи відзначилися багатьма подіями й учинками людства, логіку яких збагнути однаково важко як тоді, так і сьогодні. Історики зійшлися в оцінці того часу як класичного прояву інфантилізму на початку Епохи кризи.

Згідно з усталеною точкою зору, вважається, що ці події обумовлені настанням безпрецедентної загрози виживанню людської цивілізації, й вказаний факт, безумовно, може пояснити вчинки кожної окремої особи. Проте настільки просте пояснення не годиться, для того щоб зрозуміти глобальний вектор поведінки людства загалом.

Культурний шок і вплив, який спричинила Трисоляріанська криза, мали значно далекосяжніші наслідки, ніж люди могли спочатку уявити. Якщо провести аналогію з процесом еволюції, то це рівнозначно виходу далеких предків ссавців із моря на сушу; з дійстичної точки зору це дорівнює вигнанню Адама й Єви з Едему. В історії та соціології аналогії взагалі відсутні: все, що пережила людська цивілізація, є вкрай незначним порівняно з цією подією. Фактично початок цієї кризи суттєво похитнув базиси соціуму, культури, політики, релігії й економіки. Хоча криза, головним чином, мала вплив на глибинні устої людства, її відлуння швидко сягнуло поверхні, тобто всіх і кожного. Тож першопричиною сплеску проявів

інфантилізму можна вважати велику інерційну взаємодію усталених зв'язків, властивих людському соціуму.

Як типові приклади проявів інфантилізму можна пригадати реалізацію проєктів «Обернені до стіни» та «До зірок» (обидва втілені в життя міжнародним співтовариством під егідою ООН), суть і деталі яких губилися в мороці минулого для наступних поколінь. Перший усе ж змінив хід людської історії й справив значний вплив, тож про нього йтиметься в іншому розділі. Що ж до проєкту «До зірок», то хоча його ініціаторами були одні й ті самі особи, він швидко завершився й стерся з людської пам'яті.

Основних причин старту проєкту «До зірок» було дві: по-перше, зміцнення авторитету ООН на ранніх етапах Трисоляріанської кризи; по-друге, зародження й поширення ідей руху Ескапізму.

Початок Трисоляріанської кризи вістував перше зіткнення всього людства зі спільним ворогом, тож сподівання у врегулюванні цієї ситуації, покладені на Організацію Об'єднаних Націй, очікувано зросли. Навіть консервативно налаштована частина населення вважала, що ООН повинна пройти через процес радикальних змін і отримати більші повноваження й доступ до ресурсів у своїй діяльності. Радикальна частина разом із ідеалістами навіть виступала за створення Федерації Землі й визнання ООН світовим урядом.

Малі країни виказували більшу зацікавленість у підвищенні статусу ООН, сподіваючись таким чином скористатися можливістю отримати технічну й економічну допомогу від великих країн; натомість великі держави не висловлювали захоплення такими пропозиціями. Насправді після початку кризи великі країни швидко зорієнтувались і почали інвестувати значні кошти в основні дослідження, які мали стосунок до технологій космічної оборони. Частково це пояснювалося усвідомленням того, що космічна оборона відіграватиме важливу роль у міжнародній політиці майбутнього, а отже, частка участі країни в обороні буде вирішальним аргументом у визначенні політичної ваги й значущості держави на міжнародній арені. З іншого боку, хоча

країни давно планували здійснити ці дослідження, проведення їх у таких масштабах і в такій безпрецедентній кількості в усіх галузях науки одночасно раніше було неможливе. Головні причини: обмеження ресурсу національних економік, неможливість допустити погіршення добробуту населення, а також обмеження, накладені міжнародними угодами. Тож настання Трисоляріанської кризи для політиків великих держав стало еквівалентом вікна можливостей для Президента Кеннеді за часів Холодної війни, щоправда, в стократному масштабі. Зважаючи на все це, великі держави вкрай неохоче приставали на пропозиції делегувати ширші повноваження ООН, хоча, зважаючи на дедалі більшу глобальну хвилю піднесення й пов'язаний із цим постійний тиск із боку світової спільноти, їм довелося зробити кілька суто декоративних поступок щодо втрати суверенітету в прийнятті рішень; щоправда, їх так само легко було скасувати. Навіть їхній внесок у створення загальної системи космічної оборони лишався виключно номінальним.

Ключовою фігурою першого періоду кризи стала тодішня Генеральний секретар ООН Заїр. Вона вважала цей момент слушною нагодою для перетворення ООН зі здебільшого дорадчого органу й місця для дискусій на незалежне політичне утворення з вирішальним впливом на створення системи оборони Сонячної системи.

Але для досягнення поставленої мети ООН потрібно було мати в розпорядженні значно більшу кількість ресурсів. Запуск проєкту «До зірок» і був однією зі спроб здобути до них доступ. Незалежно від результатів проєкту сама спроба реалізувати цей план стала свідченням неабиякого політичного хисту та жвавості уяви Заїр.

Міжнародно-правовим підґрунтям старту проєкту «До зірок» стала Конвенція про космічне право, що не була дітищем Трисоляріанської кризи. Конвенція народилася після тривалого процесу підготовки й переговорів іще в докризові часи в результаті доопрацювання Договору про космос 1967 року й здебільшого базувалася на принципах і положеннях Антарктичного договору та Конвенції ООН із морського права.

Територіально дія докризової Конвенції про космічне право обмежувалася поясом Койпера, але Трисоляріанська криза змусила зайнятися довгостроковим плануванням використання ресурсів і за межами Сонячної системи.

Щоправда, зважаючи на той факт, що тогочасний рівень розвитку людства не давав змоги навіть ступити на поверхню Марса, ініціювати внесення змін до Конвенції до закінчення початкового періоду її дії — 50 років — було не раціонально. Проте великі держави вирішили, що обговорення цієї проблеми стане чудовою демонстрацією їхньої покірності волі ООН, тож до Конвенції було внесено зміни, якими регулювалися особливості використання ресурсів за межами Сонячної системи. Відтепер розвідка й промислове видобування всіх природних ресурсів за межами поясу Койпера могла здійснюватися виключно під егідою та з дозволу ООН. Також запропоновані зміни давали визначення чималій кількості новітніх термінів і понять: зокрема з'явилося перше в міжнародному праві означення «цивілізації» та «природних ресурсів» як сукупності всього того, що ще не було окуповано іншими цивілізаціями, окрім людської. В історичні анали ці правки увійшли як «Кризові доповнення».

Другою причиною запуску проєкту «До зірок» було зародження доктрини Ескапізму. Тоді розвиток цієї ідеї перебував на початковому етапі, й майбутні негативні наслідки ще не були настільки явними, тож доктрина розглядалася як один із найвірогідніших для людства варіантів вирішення кризи. З цієї точки зору значення й цінність зірок поза Сонячною системою, особливо тих, які мають на орбіті планети земного типу, зростала по експоненті.

За первісним задумом проєкт «До зірок» передбачав надання ООН повноважень для проведення аукціонів із набуття права власності на деякі зоряні системи з планетами за межами Сонячної системи. Потенційними покупцями могли бути як країни, підприємства, некомерційні об'єднання, так і фізичні особи, а отримані кошти планувалося інвестувати в проведення

фундаментальних досліджень, необхідних для розбудови єдиної системи оборони Сонячної системи під егідою ООН.

Генеральний секретар переконувала, що зоряних систем вистачить у будь-якому випадку, бо їх кількість майже безмежна. Так, на відстані 100 світлових років від Сонячної системи відкрито близько 300 тисяч зірок, а на відстані 1000 світлових років їх чисельність обраховується вже десятками мільйонів. За найконсервативнішими підрахунками десята частина цих систем має планети, що обертаються довкола зірок. А отже, проведення аукціону з продажу невеликої частини не матиме впливу на майбутнє космічного розвитку людства.

Така дивна пропозиція на той час привернула неабияку увагу світової спільноти. І хоча постійні члени Ради оборони Землі були не в захваті від такої ініціативи, але, детально проаналізувавши запропоновані новації, кожен із них дійшов висновку, що їх утілення не матиме негативних наслідків в осяжному майбутньому. Натомість, якщо ветувати й цю ініціативу, настання несприятливих політичних наслідків буде неминучим. Отже, після численних суперечок і компромісів межа, за якою зірку можна було виносити на аукціон, була відсунута від поясу Койпера до дистанції в 100 світлових років, і пропозицію схвалили.

Але проєкт «До зірок» закінчився, заледве розпочавшись, із однієї простої причини: охочих придбати зірку майже не знайшлося. Загалом було продано лише 17 зірок, і всі — за стартовою ціною, а Організація Об'єднаних Націй заробила цією ініціативою трохи більше 40 мільйонів доларів США.

Усі покупці зажадали анонімності, тож ЗМІ лишалося тільки здогадуватися, що саме спонукало цих осіб витратити стільки грошей на фактично непотрібний аркушик паперу, навіть якщо він має певну юридичну силу. Можливо, усвідомлення володіння далеким іншим світом і зігріває комусь душу, хоча жодних можливостей бодай колись дістатися його не існує (а деякі зась навіть побачити неозброєним оком).

Генеральний секретар Заїр, однак, не вважала, що план виявився невдалим. Вона стверджувала, що результати були

саме такими, на які вона й розраховувала. Проєкт «До зірок» був, по суті, політичною декларацією Організації Об'єднаних Націй.

Проєкт швидко згинув у мороці людської пам'яті, а його появу визнали класичним прикладом нерациональної поведінки людського суспільства на початку кризи. Але ті ж тригери, що запустили проєкт «До зірок», майже одночасно дали старт значно успішнішому проєкту «Обернені до стіни».

Рік 4-й Епохи кризи. Юнь Тяньмін

Юнь Тяньмін зателефонував до національного представництва проєкту «До зірок» за номером, указаним на відповідному веб-сайті.

Після цього він набрав номер Ху Веня й попросив дізнатися всю особисту інформацію про Чен Сінь, яку тільки можна знайти: місце проживання, номер посвідчення особи тощо.

Він був готовий до будь-якої реакції у відповідь: сарказму, жалощів, повчань. Натомість усе, що він почув після тривалої паузи, було тихе зітхання:

— Гаразд, але вона могла виїхати за межі країни, — відповів Ху Вень.

— Не кажи їй, що це я цікавлюся.

— Не хвилюйся, я не контактуватиму з нею безпосередньо.

Наступного дня Юнь Тяньмін отримав від Ху Веня текстове повідомлення, що містило більшу частину інформації, яку він хотів отримати. Щоправда, у файлі не було згадки про теперішнє місце роботи. Ху Вень розповів, що після того, як Чен Сінь минулого року звільнилася з Науково-дослідного інституту аерокосмічних технологій, нікому не відомо, де вона працює зараз. Юнь Тяньмін завважив, що у файлі зазначені дві адреси проживання: в Шанхаї та Нью-Йорку.

У другій половині дня Тяньмін попросив лікаря Чжана виписати йому перепустку за межі лікарні, бо в нього є нагальні справи. Лікар наполягав на супроводі у зв'язку зі станом здоров'я, проте Тяньмін категорично відмовився.

Юнь Тяньмін взяв таксі до пекінського офісу ЮНЕСКО. Від початку Трисоляріанської кризи кількість агентств ООН, що відкрили офіси в Пекіні, різко зросла, а вже існуючі різко масштабували свою присутність. Тож тепер більшість підрозділів офісу ЮНЕСКО розташовувалися вже за межами Четвертої кільцевої дороги*****.

Першим, що побачив Тяньмін, зайшовши до просторого офісу проєкту «До зірок», була велична карта зоряного неба. Складні сріблясті з'єднувальні лінії на тлі чорного оксамиту вимальовували сузір'я. Пізніше стало зрозуміло, що карта відображається на великому рідкокристалічному екрані й за бажанням можна було наблизити будь-яку її частину, щоб роздивитися детально. Офіс був цілком порожнім, якщо не брати до уваги вродливої дівчини на рецепції.

Після того як Тяньмін представився, дівчина вибігла в інше приміщення й повернулася в компанії білявки.

— Це — керівниця відділення ЮНЕСКО в Китаї й заразом одна з очільниць Азіатсько-тихоокеанського підрозділу проєкту «До зірок», — представила її секретарка.

Керівниця проєкту була також дуже рада познайомитися з Тяньмінем: тримаючи його за руку, вільною китайською вона повідомила, що він — перша особа в Китаї, яка зацікавилася придбанням зірки. Вона воліла б зв'язатися з якомога більшою кількістю ЗМІ для висвітлення цієї події й організації інтерв'ю з ним, проте, поважаючи його побажання щодо конфіденційності, обмежиться лише оформленням угоди. Хоча цей факт доволі прикрий, бо марнується чудова нагода для реклами й популяризації проєкту «До зірок».

О-о-о, будьте певні, іншого такого ідіота в Китаї вам не знайти. Тож не переймайтеся так через це, — подумав Тяньмін і ледь не вимовив цього вголос.

На запрошення очільниці до них приєднався чоловік середніх літ у класичному костюмі й окулярах, який виявився дослідником Пекінської обсерваторії на прізвище Хе. Саме його кандидатуру обрали на посаду відповідального за підбір зір у разі продажу на аукціоні на території Китаю. Коли керівниця

залишила їх наодинці, доктор астрономії запропонував чаю й запитав, чи Тяньміна нічого не бентежить.

Обличчя Тяньміна, звісно, на колір і вигляд не було обличчям здорової людини, але оскільки хіміотерапія, що подекуди нагадувала катування, припинилася, він почувався значно ліпше, неначе отримав ілюзорний шанс розпочати нове життя.

Тяньмін проігнорував привітання доктора й одразу повторив умову, яку вже озвучував у телефонній розмові:

— Зірка, яку я хочу придбати, — це подарунок. Право власності на об'єкт має бути зареєстроване на ім'я одержувача. Я не надаватиму особистої інформації й хочу залишитися для одержувача інкогніто.

— Жодних проблем, — відповів доктор. — А яку зірку ви хочете придбати?

— Якомога ближче до Землі. З планетами, звісно. Бажано земного типу, — відповів Тяньмін, роздивляючись карту зоряного неба.

Доктор Хе скрушно похитав головою:

— Зважаючи на наявну у вас суму грошей, це неможливо. Стартова ціна зоряних систем із такими характеристиками починається зі значно вищих позначок. У вашому випадку можна розглядати для придбання голу зірку без планет, розташовану не надто близько. Я вам скажу навіть більше: ваших грошей не вистачить на стартову ціну й такої зірки. Але після вашого вчорашнього дзвінка, а також враховуючи той факт, що ви — перший співвітчизник, який зацікавився придбанням небесного тіла, ми вирішили знизити ціну зірки до запропонованої вами суми. — Він прокрутив мишу, щоб збільшити масштаб карти довкола зірки. — Дивіться, ось вона. Ми знизили її вартість у кілька разів, тож вам лишилося лише погодитися на пропозицію й вона — ваша.

— Як далеко вона розташована?

— 286,5 світлового року від Сонячної системи.

— Це занадто далеко.

Доктор Хе похитав головою й усміхнувся:

— Я бачу, ви не повний профан у астрономії. То ви справді вважаєте, що для нас існує різниця між відстанями у 286 і 286 мільярдів світлових років?

Тяньмін замислився над почутим і погодився, що питання відстані дійсно не вирішальне.

— Але ця зірка має одну суттєву перевагу: її можна побачити неозброєним оком. На мою думку, саме наочність і зовнішній вигляд — головні аргументи при виборі, а відстань до об'єкта не є вирішальним чинником. Тож далекі, але видимі зірки більш бажані для купівлі, ніж близькі, проте невидимі людському оку. Гола зірка, що яскраво сяє в небі, — ліпше придбання, ніж зірка з планетами, які не можна розгледіти. Зрештою, все, що нам лишається, — просто роздивлятися їх, чи не так?

Тяньмін згідливо кивнув докторові. *Чен Сінь зможе побачити зірку — це просто чудово.*

— І як вона зветься?

— Хоча її вперше каталогізував Тихо Браге^{*****} ще кілька століть тому, вона так і не отримала власної назви, лишившись під астрономічним каталожним номером. — Доктор Хе підвів курсор миші до яскравої плями на карті, й одразу вигулькнуло позначення із літер і цифр: DX3906. Потім астроном терпляче пояснив Тяньміну значення всіх позначок у назві, тип зірки, її абсолютну й видиму величини, місце розташування в головній послідовності тощо.

Документальне оформлення угоди не зайняло багато часу. Двоє нотаріусів за запрошенням доктора Хе швидко покінчили з усіма формальностями. З'явилася керівниця в супроводі двох посадових осіб Програми розвитку ООН і Програми ООН із довкілля. Секретарка принесла пляшку шампанського, й усі відсвяткували укладення першої подібної угоди в Китаї.

Керівниця офіційно повідомила, що право власності на зірку DX3906 перейшло до Чен Сінь, і простягла Тяньміну розкішну на вигляд папку з чорної шкіри:

— Ваша зірка.

Після того як офіційні особи залишили приміщення, доктор Хе запитав у Тяньміна:

— Мені цікаво, але якщо вам незручно відповідати, то не кажіть: ви ж придбали цю зірку для своєї дівчини, чи не так?

Тяньмін, злегка повагавшись, кивнув.

— Пощастило ж їй! — Доктор Хе кивнув, а потім зітхнув: — Добре мати такі гроші.

— Та годі вже! — відповіла секретарка, яка до того зберігала мовчання, й показала доктору Хе язика. — Хіба питання лише в грошах? Якби у вас було навіть тридцять мільярдів юанів, хіба ви подарували б своїй дівчині зірку? Куди вам! Чи ви думаєте, я забула, що ви говорили позавчора?

Випад дівчини неабияк перелякав доктора Хе, бо йому здалося, що вона зараз вибовкає його особисту думку щодо всього проєкту «До зірок»: «ООН наслідує групу шахраїв, які десять років тому вже продавали ділянки на Місяці й Марсі. Це буде справжнє диво, якщо й зараз вдасться ошукати кого-небудь у такий спосіб».

На щастя, дівчина правила про геть інше:

— Тут питання не лише в грошах, розумієте? Тут ідеться про романтику, чули про таке? Романтику!

Протягом усього процесу укладення угоди дівчина крадькома кидала погляди на Тяньміна, наче роздивлялися якогось міфічного персонажа. Вираз її обличчя чудово відбивав емоції, які вона відчувала: цікавість на початку перемовин, потім подив і захоплення й нарешті неприховану заздрість, коли вона дивилася на розкішну шкіряну папку зі свідоцтвом на право власності на зірку в руках Тяньміна.

Доктор Хе звернувся до нього:

— Свідоцтво буде надіслане на вказану вами адресу одержувача якнайшвидше. У повній відповідності до ваших інструкцій, ми не розголошуватимемо жодної інформації про особу покупця. Насправді ми навіть за бажання не могли б цього зробити, адже нам нічого про вас не відомо. Я досі не знаю навіть вашого імені. — Він підвівся й визирнув у вікно: надворі вже споночіло. — Що ж, зараз я супроводжуватиму вас, щоби

показати наочно вашу, тобто я хотів сказати, подаровану їй зірку.

— Ми зможемо побачити її з даху будівлі?

— У жодному разі. Для цього нам потрібно відїхати далеко за межі міста. Якщо ви зараз почуваетесь зле, ми можемо вибратися іншим разом.

— Ні, їдьмо зараз. Мені кортить її побачити негайно.

Вони витратили понад дві години, аби море вогнів міста лишилося далеко позаду. Щоб уникнути засвічувань від фар зустрічних машин, доктор Хе спрямував машину путівцем, що звивався серед полів. Заглушивши двигун, вони вийшли з машини: зорі на пізньоосінньому небі сяяли особливо яскраво.

— Бачите Великий віз у Великій ведмедиці? Тепер подовжіть діагональ квадрата зірок у напрямку, де три інші зірки утворюють тупокутний трикутник. Від вершини, протилежної основі трикутника, проведіть униз лінію, перпендикулярну основі. Ось у цьому напрямку, бачите? Це — ваша зірка, ваш подарунок їй.

Тяньмін вказав на дві зірки, розміщені поруч. Доктор Хе пояснив, що жодна з них не та, яку вони шукають:

— Дивіться прямо між ними, але трохи південніше. Видима величина вашої зірки дорівнює 5,5. Зазвичай незброєним оком її можуть побачити лише треновані спостерігачі, але сьогодні пощастило з погодою, тож і ви зможете побачити з моєю допомогою. Ось послухайте: не намагайтеся дивитися прямо, краще спробуйте трохи відвести погляд убік. Зазвичай периферійний зір чутливіший до менш яскравих джерел освітлення, тож, коли побачите зірку краєм ока, можете фокусуватися вже безпосередньо на ній...

Нарешті за допомогою доктора Хе Тяньмін зміг побачити DX3906 — дуже тьмянний, нечіткий і розмитий полиск, який доводилося щоразу відшукувати наново, достатньо було на секунду роззосередити увагу. Більшість вважає, що всі зірки сяють срібним світлом. Насправді, якщо придивитися уважно, ви побачите, що всі вони різного кольору. Наприклад, DX3906 виявилася темно-червоною.

Доктор Хе сказав, що в цій частині неба зірку можна побачити лише пізньої осені, й пообіцяв надіслати детальні інструкції, як відшукати на небі DX3906 у різні пори року.

— Вам дуже пощастило, як і тій дівчині, яка отримає подарунок у вигляді зірки, — промовив доктор Хе в густу темряву ночі.

— Не думаю, що я можу називати себе щасливцем. Я незабаром помру, — відповів Тяньмін, переводячи погляд із неба на доктора. Потім, поглянувши знову на нічне небо, він напручує легко відшукав DX3906.

Тяньмін зрозумів, що доктор Хе геть не здивований почутим. Він просто мовчки дістав сигарети й прикурив. Можливо, він раніше помітив якісь симптоми. Після тривалої мовчанки доктор відповів:

— Хай би й так, ви все одно щасливець. Більшість людей до скону так і не піднімають очей від землі, щоб поглянути у Всесвіт.

Хмара тютюнового диму пропливла повз Тяньміна, заступаючи йому тьмянний полиск далекої зорі, й у нього промайнула думка, що до того часу, як Чен Сінь побачить її на власні очі, його вже не буде серед живих.

Насправді те, що він зараз бачить і невдовзі побачить вона, — лише відображення зірки 286-річної давнини. Це слабке світло мандрувало космосом майже три століття, перш ніж дісталось їхньої сітківки, а випромінюване прямо зараз досягне Землі лише через наступні 286 років, коли й сама Чен Сінь уже перетвориться на порох.

Що за життя на неї очікує? Він сподівався, що вона завжди пам'ятатиме: в цьому безкрайому океані зір одна належить саме їй.

Цей день стане останнім у житті Тяньміна, й він хотів запам'ятати його завдяки чомусь особливому. Але не судилося.

Прокинувшись, як завжди, о сьомій ранку, він побачив, як сонячні промені гуляють звичним квадратом на протилежній

стіні. Погода за вікном теж була звичною: ні холодно, ні жарко. Сіро-синім небом, як і зазвичай, пливли хмари; за вікном дуб звично скрипів гілками без жодного символічного листочка. Сніданок теж не вирізнявся різноманіттям з-поміж попередніх.

Цей день, як і минулі 28 років, 11 місяців і 6 днів, насправді не містив у собі нічого особливого.

Як і старий Лі, Тяньмін не розповів своїй родині про евтаназію. Він хотів залишити листа батькові, але не знайшов потрібних слів і зрештою здався.

Рівно о десятій, як і домовлялися, Тяньмін увійшов до кімнати для евтаназії так само спокійно, немов прямував на щоденний медичний огляд. Він виявився четвертою людиною в місті, яка вирішила добровільно піти з життя, тож подія не викликала жодного інтересу серед представників ЗМІ. У кімнаті на його появу очікували п'ятеро: двоє нотаріусів, оператор, медсестра й представник лікарні. Лікаря Чжана серед них не було.

Тож ніщо йому не заважатиме піти з життя тихо.

За його вказівкою кімнату нічим не прикрашали. На вигляд це була проста стерильна кімната з білими стінами, й тому він почувався комфортно.

Тяньмін сказав оператору, що ознайомлений із процедурою і йому не потрібен додатковий інструктаж. Той просто кивнув і вийшов, залишившись по інший бік скляної стіни. Після того як пішли нотаріуси, в кімнаті для евтаназії лишилася тільки медсестра. Ця вродлива дівчина не виказувала жодного страху чи невпевненості, хоча вперше асистувала під час такої процедури. Чітким і впевненим рухом вона ввела голку автоматичної ін'єкційної машини у вену лівої руки Тяньміна.

Цієї миті він відчув дивний зв'язок із медсестрою, адже вона виявилася останньою людиною у світі, кого йому судилося побачити перед смертю. Тяньміну раптом закортіло дізнатися, хто йому допоміг побачити світ 28 років тому. Ці двоє людей входили до невеличкої когорти тих, хто справді бажав йому допомогти протягом усього його життя. Тяньмін відчув потребу подякувати їм усім, тож просто сказав медсестрі:

— Дякую.

Дівчина усміхнулася у відповідь і пішла. Її кроки були тихими, як у кішки.

Програма активувала екран угорі, й на ньому висвітилося перше запитання:

Ви хочете завершити своє життя? Якщо відповідь «Так» — натисніть «5», якщо «Ні» — натисніть «0».

Він народився в родині інтелектуалів, проте його батькам вочевидь, бракувало комунікативних суспільних навичок і життєвої мудрості, тож вони не надто багато досягли в житті. Хоча батьки не мали жодного стосунку до еліти, вони воліли дати Тяньміну освіту, яку, за їхнім уявленням, здобувають діти аристократів. Усі книги, які він читав у дитинстві, були рафінованою класикою. Іншої музики, крім класичної, чути йому не доводилося. Друзі мали походити виключно з високоосвічених, інтелігентних сімей. Батьки йому завжди нагадували, що довкола — лише вульгарні люди з огидним почуттям прекрасного й що смак членів їхньої родини значно вишуканіший за обивательський.

У початковій школі Тяньмін іще товаришував із кількома хлопчиками, проте ніколи не наважувався запросити їх додому, адже зрозуміло було, що батьки не схвалять його дружби з цими «вульгарними дітьми». Але вже в середній школі через продовження «аристократичної освіти» Тяньмін зажив репутації відлюдника. Саме в цей час батьки розлучилися: тато зустрів молоду жінку — страхову агентку, а мати вдруге вийшла заміж за заможного будівельного підрядника. Нові обранці батьків, як на диво, були представниками саме тих верств, обмежити спілкування сина з якими вони так прагнули. Тож жодного морального авторитету й надалі виховувати дитину в цьому дусі в них не лишилося.

Але й уже отриманої порції «освіти» Тяньміну вистачало з лихвою. Що більше він намагався розірвати ментальні пута, то сильніше вони вривалися в його свідомість. У середній школі він щодалі ставав замкненішим, чутливішим і унікав уваги людей.

Усі спогади про дитинство та юність були одноманітно сірими.

Він натиснув «5».

Ви хочете завершити своє життя? Якщо відповідь «Так» — натисніть «2», якщо «Ні» — натисніть «0».

Він уявляв собі університет як некомфортне, відразливе місце: незнайоме оточення, натовпи дивних людей, складний шлях адаптації до всього нового. Його очікування здебільшого справдилися, все так і було. Доти, доки він не зустрів Чен Сінь.

Тяньмін і раніше приваблював дівчат, проте сам жодного разу не відчував нічого подібного: звичний дивний холод поступився місцем теплим сонячним променям, які переливалися навколо. Спочатку він навіть не усвідомлював джерела цього дива. Здавалося, немов сонце силується пробитися крізь важкі хмари, що застилають увесь небосхил, через що світіння більше нагадує бліду тінь місячного сяйва. Лише тоді, коли воно зникає, люди усвідомлюють, що це й було світло дня. Сонце Тяньміна закотилося на довгий період свят першого жовтня^{*****}, коли Чен Сінь поїхала додому й довкола запанувала звична сірість.

Зрозуміло, що найімовірніше не тільки він відчував щось подібне з від'їздом Чен Сінь. Але його страждання не йшли в жодне порівняння з безсонними ночами інших хлопців, бо в нього не могло бути навіть найменших підстав сподіватися на щось. Він добре знав, що дівчатам не подобаються його відчуженість і надзвичайна чутливість. Усе, на що він міг розраховувати, — милуватися здалеку, купатися в променях випромінюваного нею світла, стиха милуючись красою весни.

Найпершим враженням, що виникло у Тяньміна від Чен Сінь, була її надзвичайна небагатослівність. Вродливі дівчата рідко бувають мовчазними, але вона не справляла враження снігової королеви. Чен Сінь говорила мало, проте готова була слухати з непідробною зацікавленістю: ясний, тихий погляд її очей переконував, що для неї важливе почуте.

Чен Сінь, на відміну від вродливих однокласниць, ніколи не ігнорувала Тяньміна, завжди усміхалася й віталася при зустрічі. Кілька разів, коли вся група збиралася на якусь вилазку, організатори — навмисно чи ні — забували запросити Тяньміна. І вона щоразу спеціально знаходила його, щоб

повідомити про ці плани. Пізніше дівчина стала першою в групі, хто почав кликати його просто на ім'я — Тяньмін.

У їхніх стосунках — якими обмеженими вони не були б — Чен Сінь справила на Тяньміна неабиякий вплив. Вона була чи не єдиною, хто розумів його вразливість, і, здається, дуже переймалася через біль, який він може відчувати.

Але Тяньмін тільки спостерігав за її яскравим світлом, що осявало небо, жодним чином не намагаючись зробити бодай якийсь крок. Ху Вень, напевно, мав рацію: вона така товариська з усіма.

Проте згадка про одну подію все-таки була особливою для Тяньміна: на тій прогулянці вони разом із деякими однокласниками підіймалися на невеличкий пагорб, аж раптом Чен Сінь нахилилася й щось обережно підхопила з кам'яних сходів. Слизький, м'який, потворний черв'як звивався між її білих пальців. Дівчина поруч заверещала на увесь голос: «Нащо ти береш до рук цю гидоту?!». Чен Сінь обережно віднесла черв'яка в траву, пояснивши, що на сходах його затопчуть.

Насправді Тяньмін мало спілкувався з Чен Сінь: за чотири роки спільного навчання наодинці вони говорили, може, разів зо три.

Однієї прохолодної літньої ночі Тяньмін видерся на дах бібліотечного корпусу — одне з його найулюбленіших місць: сюди забрідало дуже мало людей і завжди можна було побути на самоті. Нічне небо після дощу прояснилося, й Чумацький Шлях, який зазвичай побачити було неможливо, також проявився в усій красі.

— Як дорога з молока!*****

Тяньмін пішов на звук голосу й побачив Чен Сінь — він і гадки не мав, що вона також тут. Літній нічний вітер розвівав її довге волосся — ця сцена була подібна на сон. Вони одночасно підвели погляди на Чумацький Шлях.

— Зірок так багато, наче небо вкрите туманною ковдрою, — вимовив Тяньмін.

Чен Сінь відірвала погляд від споглядання нашої галактики й повернулася до нього. Простягнувши руку вниз, у напрямку

міста й університетського кампусу, вона відповіла:

— Дивися, там також дуже красиво. Наше життя тут, а не деінде, в далеких закутках Чумацького Шляху.

— Але ж ми вчимося на інженерів аерокосмічної галузі. Наше завдання — залишити Землю, чи не так?

— Або ж поліпшити умови життя тут, щоб не довелося залишати власну планету.

Тяньмін зрозумів, що так вона намагається м'яко, евфемістично вказати на його відчуженість і усамітнення. Йому нічого було відповісти. Саме того вечора між ними відбувся найтісніший фізичний контакт: можливо, йому тільки здавалося, але він відчував тепло її тіла; він жадав, щоб нічний вітер змінився й подув у його напрямку, метнувши пасма її довгого волосся прямо йому в обличчя.

Після чотирьох років в університеті він не зміг скласти іспити для продовження навчання в аспірантурі, натомість Чен Сінь зробила це без жодних труднощів. Вона поїхала на літо додому, а Тяньмін залишився чекати на її повернення в кампусі університету, щоб побачити ще бодай раз. Оскільки він втратив право на проживання в гуртожитку, йому довелося винайняти невеличку кімнату недалеко від університету й почати пошуки якоїсь посади в місті. Він розіслав безліч резюме, ходив на співбесіди як на роботу, проте безрезультатно. Тяньмін й оком не змигнув, як скінчилися літні канікули.

Він повернувся до кампуса в спробах відшукати знайому постать дівчини, але даремно. Після детальних розпитувань Тяньмін зміг дізнатися, що вона разом із викладачем перевелася в аспірантуру Інституту аерокосмічних технологій у Шанхаї, де закінчить своє навчання. Того самого дня Тяньмін знайшов роботу в новій компанії, що займалася передаванням і адаптацією аерокосмічних технологій для цивільного використання, тож потребувала великого штату спеціалістів.

Яскраве сонце Тяньміна остаточно сховалося за обрієм. Із зимою в серці він розпочав свої спроби інтегруватися до соціуму.

Він натиснув «2».

Ви хочете завершити своє життя? Якщо відповідь «Так» — натисніть «4», якщо «Ні» — натисніть «0».

Почавши працювати, Тяньмін несподівано для себе виявив, що порівняно з однолітками в школі спілкування зі співробітниками є значно невимушенішим і легшим. Йому навіть деякий час здавалося, що зі звичним усамітненням нарешті покінчено. Але невдало потрапивши кілька разів у пастки офісних інтриг і отримавши по носу, він зрозумів усю жорстокість реального світу дорослих і засумував за студентськими роками. Як наслідок, знову став на шлях усамітнення й дистанціювався від колективу. Зрозуміло, що це мало катастрофічні наслідки для його кар'єри. Конкуренції не бракувало навіть на такому новоствореному державному підприємстві: стоятимеш на місці — й тебе з'їдять. Із року в рік його позиції в колективі лише погіршувалися.

Останнім часом він зустрічався з кількома дівчатами, проте жодні стосунки не протривали довго. Причиною було не те, що місце в його серці займала Чен Сінь: вона завжди лишалася сонцем за хмарами, за яким хотілося лише спостерігати, відчувати його м'яке світло, навіть ніколи не наважуючись мріяти скоротити відстань між ними. Він за всі ці роки жодного разу не спробував дізнатися хоча б щось про її подальше життя, тільки припускав, що з її рівнем інтелекту Чен Сінь, напевно, отримала докторську ступінь. Що стосувалося її особистого життя, то він навіть не хотів робити припущень. Основною перепорою у стосунках із жіночою статтю була його демонстративна відстороненість. Тяньмін щосили намагався налагодити власне життя, але це було вище його сил.

Парадоксальність ситуації полягала в тому, що йому бракувало навичок для повноцінного життя в суспільстві, але й поза ним він почувався зле — фінансових ресурсів не вистачало, щоб вести життя затворника. Усе, що йому лишалося, — балансувати на краю, страждаючи. Куди веде його стежка життя, він і гадки не мав.

Але раптом Тяньмін побачив виразне означення кінця життєвого шляху.

Він натиснув «4».

Ви хочете завершити своє життя? Якщо відповідь «Так» — натисніть «1», якщо «Ні» — натисніть «0».

Рак легень йому діагностували на пізній стадії; можливо, через попередні неправильні діагнози. Цей вид раку — один із тих, що найшвидше прогресують, тож лікарі давали йому небагато часу.

Вийшовши з лікарні з діагнозом, він не відчував страху. Єдиною емоцією, що залишилася, була пульсуюча самотність.

Це відчуття в минулому, хоча й повільно, наростало, утримувалося невидимою греблею, що встигала підлаштовуватися під повільні зміни настрою. Й ось тепер греблю прорвано: самотність, що накопичувалася всі минулі роки, немов чорна стіна води, впала з неба, змиваючи все довкола, поширюючись далеко за межі його сили волі.

Він хотів побачити Чен Сінь.

Того дня, не вагаючись, він придбав квиток і полетів до Шанхая. Уже підїжджаючи до місця призначення на таксі, Тяньмін відчув, що запал вихолов: він помирав, і ятрити рани минулого не було жодного сенсу. Він навіть не повідомив про свій приїзд, лише прагнув поглянути на Чен Сінь здаля, як ото потопаючий відчайдушно виринає на поверхню, щоб вдихнути. Восанне вдихнути, перед тим як згинутися в безодні назавжди.

Опинившись перед воротами Академії аерокосмічних технологій, він заспокоївся остаточно. Тяньмін зрозумів, наскільки дурнуватими були його вчинки, зроблені протягом останніх кількох годин. Навіть якщо припустити, що Чен Сінь продовжила тут навчання для здобуття наукового ступеня, вона вже давно мала закінчити аспірантуру, тож її тут може не виявитися взагалі. Тяньмін розпитав охоронців біля воріт і з'ясував, що в Академії працює 20 тисяч співробітників, тож для успішних пошуків йому треба знати конкретний відділ, де вона працює. Але він давно втратив зв'язок зі своїми одногрупниками, тому не мав про них жодної актуальної інформації. На нього навалилася слабкість, дихати стало важко, тож він опустився на землю недалеко від воріт.

Можливо, Чен Сінь іще працює тут. Робочий час добігав кінця. Якщо він зачекає біля виходу, то, ймовірно, матиме нагоду її побачити.

Ворота Академії були дуже широкими, а на чорній невеличкій стіні біля телескопічної огорожі великими золотими ієрогліфами була викарбувана офіційна назва установи — Восьма дослідницька академія, й вона значно розрослася від часу заснування. Йому раптом спало на думку: а чи не має такий великий заклад інших виходів? Тож він підвівся й уточнив це в охоронця. Виявилось, що насправді виходів ще чотири, окрім цього!

Він повільно повернувся на своє місце й знову сів. Робити більше не було чого.

Шансів лишалося небагато за умови, якщо Чен Сінь після закінчення навчання все ще тут працює, якщо сьогодні в неї не вихідний і якщо вона виходитиме після роботи саме через ці ворота з п'ятьох.

Ця мить увібрала в себе всю сутність його життя: наполегливе спостереження за промінчиком надії, який от-от має з'явитися на обрії.

Робочий день скінчився, й люди потяглися до виходу: дехто пішки, деякі їхали на велосипедах чи автівках. Потік людей і транспортних засобів спочатку збільшувався від тоненької цівки до бурхливого потоку, а потім почав спадати. За годину з воріт виходили лише поодинокі люди та від'їжджали нечисленні машини.

Ані сліду Чен Сінь.

Він був переконаний, що не пропустив її, навіть якщо вона їхала в автомобілі. Тож Чен Сінь уже не працювала тут взагалі, чи не вийшла на роботу сьогодні, чи ж скористалася іншим виходом.

Призахідне сонце видовжувало тіні будинків і дерев, роблячи їх схожими на численні руки, які тягнулися до нього, аби втішити й розрадити.

Він не зрушив із місця, поки геть не зсутеніло. Пізніше не міг пригадати, як повернувся на таксі в аеропорт, прилетів у своє

місто й дістався холостяцького гуртожитку фірми, в якій працював.

Він відчував, що вже помер.

Він натиснув «1».

Ви хочете завершити своє життя? Якщо відповідь «Так» — натисніть «3», якщо «Ні» — натисніть «0».

Яку епітафію вигравірують на його могилі? Насправді він навіть не був певен, що матиме окрему могилу. Місця для поховання довкола Пекіна коштували великих грошей. Навіть якби батько захотів придбати для нього ділянку на кладовищі, швидше за все, сестра виступила б проти цієї ідеї — вона ще жива, і їй ніде жити. Найімовірніше, його прах замурують у стіну на Бабаошаньському цвинтарі. Але якщо він усе-таки матиме надгробок, то було б добре, якби там написали:

Прийшов у цей світ, полюбив, подарував зірку й пішов у засвіти.

Він натиснув «3».

По той бік скла відбувалася якась метушня. Щойно Юнь Тяньмін останній раз натиснув кнопку, що відділяла його від смерті, двері в кімнату для евтаназії прочинилися, й до неї ввалилася ціла юрба людей. Першим до ліжка ринувся керівник програми евтаназії, аби натиснути кнопку вимкнення на ін'єкційній машині, а на п'яти йому наступав директор лікарні, який вирвав шнур живлення машини з настінної розетки. Ще за мить медсестра так сильно смикнула трубку з препаратами, що вирвала її з одночасно з обох боків: із машини й із лівого зап'ястка Тяньміна, спричинивши кілька болісних митей.

Усі зібралися довкола трубки, силуючись розгледіти щось усередині.

Нарешті хтось мовив:

— Ми ледве встигли! Схоже, препарат ще не потрапив до його кровоносної системи.

Медсестра заходилася перев'язувати Тяньміну закривавлений зап'ясток.

По той бік скляної перегородки залишилася стояти лише одна людина, але вона осявала для нього цілий світ. Там стояла Чен Сінь.

Тяньмін відчував, як сльози Чен Сінь просочуються крізь одяг, зрошуючи йому груди.

Побачивши її вперше, він подумав, що вона геть не змінилася. Але тепер помітив, що волосся Чен Сінь, яке завжди спадало до плечей, підстрижено коротше і зачіска сягає лише шиї. Кінці були елегантно підкручені й ніби спокушали простягнути руку й нарешті доторкнутися до волосся — зробити те, чого він так давно прагнув. Але йому досі бракувало для цього сміливості.

Я повна руїна, — подумав він. Але ще ніколи в житті не почувався так легко, немов парив в небесах.

Тривала тиша нагадувала вічний спокій у Царстві небесному, й Тяньміну хотілося, щоб так тривало вічно. *Тобі не під силу врятувати мене, — сказав він подумки Чен Сінь. — Я дослухаюся до твого прохання й не шукатиму більше можливості зробити евтаназію легально. Але все одно від долі не втечеш — усі там будемо. Сподіваюся, ти погодишся прийняти подаровану мною зірку, й вона принесе тобі щастя.*

Чен Сінь, здавалося, почула його думки й підняла голову. Уперше їхні очі опинилися настільки близько, значно ближче, ніж він міг навіть мріяти. Її прекрасні очі, ще яскравіші від виплаканих сліз, краяли йому серце.

Але коли вона, зрештою, змогла вимовити хоча б слово, він почув геть неочікуване:

— Тяньміне, а тобі відомо, що закон про евтаназію був ухвалений саме заради тебе?

Рік 4-й Епохи кризи. Чен Сінь

Для Чен Сінь початок Трисоляріанської кризи збігся в часі із закінченням навчання в аспірантурі, й вона прийняла пропозицію приєднатися до спеціальної дослідницької групи, зайнятої в проєкті з розробки двигуна для нового покоління

сімейства ракет-носіїв «Великий похід». Іншим така посада видавалася дуже престижною й перспективною.

Але початковий ентузіазм Чен Сінь щодо вибору професії давно згас. Вона поступово дійшла розуміння, що ракети на хімічному паливі нагадують велетенські димарі на зорі промислової революції. У ті дні багато поетів оспівували ці димарі як символи набуття людством статусу промислової цивілізації. Так і зараз — люди тієї ж професії хвалять хімічні ракети як знамення настання космічної ери в історії людства. Але насправді, покладаючи всі сподівання лише на хімічні ракети, людство, можливо, так ніколи й не вступить у реальну космічну еру.

Початок Трисоляріанської кризи зробив цей факт лише очевиднішим: поклатися на хімічні процеси як рушійну силу для створення системи захисту Сонячної системи — повна утопія. Тож вона особисто була зацікавлена не надто звужувати коло своїх професійних інтересів, тому відвідала чимало факультативних занять на курсі з принципів будови й функціонування ядерної силової установки. Після початку кризи всі проєкти в аерокосмічній галузі отримали нове дихання, й навіть давно відкладена ідея космоплану почала втілюватися в життя. Її дослідницька група отримала завдання почати первинні проєктні роботи зі створення двигуна космопланів для польотів уже безпосередньо в космічному просторі. Шанси на кар'єрне зростання були дуже перспективними: її здібності визнавали всі, а в аерокосмічній галузі Китаю значна частка керівників традиційно походила з підрозділів, які займалися саме створенням двигунів для літальних апаратів.

Але оскільки вона мала чіткі переконання, що хімічні двигуни — це технології позавчорашнього дня, то розуміла, що в далекій перспективі люди й підрозділи, які займаються їх розробкою, не мають шансів на майбутнє. Рух у неправильному напрямку щонайменше означає тупцювання на місці, натомість успіх у її роботі вимагає повної концентрації й відданості справі. Розуміння цього факту неабияк її засмучувало.

Незабаром їй випала нагода змінити спеціалізацію. Організація Об'єднаних Націй почала створювати агенції, пов'язані з проєктом планетарної оборони, які мали суттєву відмінність від започаткованих раніше — вони напряду підпорядковувалися Раді оборони Землі, але штат спеціалістів переважно складався з персоналу, направлено урядами різних країн. Національне бюро астронавтики делегувало до цих агенцій велику кількість працівників різних рівнів. Один із високопоставлених керівників поговорив із Чен Сінь і повідомив, що є вакансія помічника директора Центру планування аерокосмічних технологій при Агентстві стратегічної розвідки (скорочено — АСР) Ради оборони Землі (скорочено — РОЗ). На цей момент розвідувальна робота сил людства, спрямована на намагання отримати якомога більше інформації про світ Трисоляриса, здебільшого була сконцентрована на ОЗТ. Однак АСР РОЗ — це розвідувальне відомство, діяльність якого безпосередньо сконцентрована на трисоляріанському флоті й планеті Трисолярис. Їм потрібні були хороші спеціалісти з профільною освітою й досвідом роботи в аерокосмічній галузі.

Чен Сінь без вагань пристала на пропозицію.

Штаб-квартира АСР розташовувалася неподалік головної будівлі Організації Об'єднаних Націй, у старому шестиповерховому будинку XVIII століття. Сама споруда виявилася на вигляд дуже важкою й міцно збитою, немов суцільна брила граніту. Коли Чен Сінь після перельоту через океан уперше зайшла до будівлі, то відчула холодний подих тутешнього повітря, немов в'їжджала до середньовічного замку. Обстановка повністю відрізнялася від інтер'єру розвідувальних агентств, як вона собі їх уявляла. Це більше нагадувало місце, де за візантійським зразком плетуть змови й нашіптують таємниці.

Будівля виявилася майже порожньою, й Чен Сінь стала однією з-поміж перших прибулих, готових стати до виконання обов'язків. У кабінеті, серед незібраних меблів

і недорозпакованих коробок, вона зустріла свого начальника, директора Центру планування аерокосмічних технологій АСР. Ним виявився Михаїл Вадімов — кремезний здоровань віком за сорок, який розмовляв англійською із жахливим російським акцентом. Чен Сінь знадобилося чимало часу, аби второпати, що він говорить до неї саме англійською. Вадімов присів на картонну коробку й поскаржився Чен Сінь, що має понад десятирічний досвід роботи в аерокосмічній галузі й не потребує помічників із технічних питань. Усі країни воліють надіслати своїх спеціалістів до АСР, а не сплачувати внески у твердій валюті. Потім він, здається, згадав, що розмовляє з молододу, сповненою надій, дівчиною, й вирішив розважити невеселі думки Чен Сінь:

— Якщо цьому агентству вготовано долею творити історію — що цілком імовірно, хай вона й не матиме щасливого кінця, — то саме нас двох запам'ятають як піонерів, що стояли біля витоків!

Чен Сінь дуже потішило, що її безпосередній керівник також має реальний досвід у аерокосмічній галузі. Вона запитала Вадімова, над яким проєктом він працював. Той легковажно відповів, що брав участь у розробці орбітального корабля «Буран», яка виявилася невдалою, а потім обіймав посаду заступника головного конструктора нового типу вантажних космічних кораблів. Далі з ним трапилася дивна кар'єрна трансформація, і його перевели на якусь посаду в Міністерстві закордонних справ, де він пропрацював два роки. Потім перейшов у «певний відділ», де займався «роботою, схожою на нашу теперішню».

— А взагалі, тобі ліпше надто не пхати носа в професійне резюме нових колег, які скоро до нас приєднаються, добре? — додав він. — До речі, директор уже на місці. Його кабінет поверхом вище. Зайди до нього привітатися, але не надто відволікай від справ.

Першим, що вразило Чен Сінь, коли вона потрапила до просторого кабінету директора, був стійкий запах міцних сигар. Потім її увагу привернула велика картина, написана олійними фарбами, що висіла на стіні навпроти дверей. Більшу частину

величезної картини займало небо, зтягнуте свинцевими хмарами, й похмурі засніжені поля. У глибині перспективи, майже там, де хмари зустрічалися зі сніговим покривом, виднілася якась темна смужка. Роздивившись детальніше, Чен Сінь побачила, що там намальовані одноповерхові дощаті будиночки з кількома вкрапленнями дво-триповерхових будівель у європейському стилі. Зважаючи на вигини русла річки й деталі місцевості на передньому плані картини, на ній міг бути зображений Нью-Йорк початку XVIII століття. Від картини так і віяло холодністю й відчуженістю, що добре відповідало враженню від людини, яка сиділа під нею.

Поруч із великою картиною висіла інша, невеличка. Більшу частину полотна займало зображення класичного меча із золотим крижем і відполірованим до блиску лезом, який тримала рука в бронзових обладунках, вималювана лише до передпліччя. Рука тягнулася мечем до водної блакиті, аби підхопити лезом із її поверхні вінок, сплетений із червоних, білих і жовтих квітів. Колористика цієї невеличкої картини, на противагу гігантській сусідній, була яскравою й барвистою, проте так само приховувала зловісні таємниці. Чен Сінь помітила, що на білих квітах у вінку були краплі крові.

Директор АСР американець Томас Вейд виявився значно молодшим, ніж уявляла собі Чен Сінь. Він мав навіть молодший вигляд, ніж Вадімов, і був вродливішим за нього — обличчя красунчика в стандартному розумінні цього слова. Пізніше Чен Сінь зрозуміла, що таке враження він справляє завдяки виразному погляду, схожому на очі холодної мармурової статуї, що зійшла із заднього плану великої картини позад нього.

Він не мав вигляду вкрай заклопотаної людини — стіл перед ним був повністю порожнім, ані ноутбука чи бодай якихось паперів на поверхні. Коли Чен Сінь увійшла до кабінету, він якраз зосереджено вивчав кінчик сигари й, лише мимохідь поглянувши у її бік, повернувся до свого заняття.

Чен Сінь відрекомендувалася, запитала, чи має він для неї якісь доручення, й мовчала, аж поки він знову не підвів на неї очей.

Спершу в його погляді вона побачила втому й лінь, але в глибині ховалося щось настільки різке й колоче, що викликало в неї відчуття дискомфорту. Раптово обличчя Вейда осяяла посмішка, але Чен Сінь, побачивши її, не відчула себе тепліше й комфортніше. Посмішка була схожою на крижану воду, що просочується крізь тріщину на поверхні замерзлої річки й повільно розповзається кригою.

Чен Сінь спробувала усміхнутися у відповідь, але перша ж фраза Вейда стерла навіть натяк на усмішку й вихолодила все всередині:

— А ти продаси свою матір у бордель?

Чен Сінь злякано заперечливо похитала головою, хоча не як відповідь на запитання, а навпаки: вона не була певна, що почула все правильно. Але Вейд уже махнув рукою із затисненою пальцями сигарою:

— Дякую, повертайся до нагальних справ.

Почувши від Чен Сінь розповідь про те, що сталося, Вадімов лише розсміявся:

— Хе-хе, ця фраза доволі поширена в нашому колі... Історія її виникнення, скоріш за все, сягає часів Другої світової війни. Старі вовки розвідки часто піддражнюють таким чином новачків. Інакше кажучи, це значить: наша професія єдина на планеті, в якій постійні інтриги, введення в оману та провокація є адекватним виконанням професійних обов'язків. І нам доводиться... бути значно гнучкішими щодо загальноприйнятих етичних норм поведінки. До складу АСР залучені співробітники двох типів: технічні спеціалісти, як-от ти, й кадрові офіцери розвідки та військових сил. Ці люди мають зовсім різні способи мислення й норми поведінки. На щастя, особисто я на власному досвіді знайомий із обома й зможу допомогти тобі ліпше при звичаїтися до цих відмінностей.

— Але ж ми всі разом протистоїмо безпосередньо Трисолярису. Це не звична розвідувальна робота.

— Деякі речі ніколи не змінюються.

Співробітники почали прибувати один за одним. Здебільшого це були представники країн — постійних членів РОЗ.

Усі поводитися підкреслено ввічливо, але звичні взаємні підозри й недовіра нікуди не зникли. Технічні спеціалісти трималися осторонь і, здавалося, постійно перевіряли кишені на предмет зникнення чогось цінного; розвідники були надзвичайно активними й поводитися дуже доброзичливо, але мали такий вигляд, ніби щосекунди думали: де поцупити б щось, що погано лежить?

Як і передбачав Вадімов, їм більше до вподоби було шпигувати один за одним, ніж вести розвідувальні дії проти Трисоляриса.

За два дні відбулися перші загальні збори новоствореної розвідувальної служби, незважаючи на те що ще не всі співробітники прибули до штаб-квартири. Директор Вейд отримав трьох заступників: представників Великої Британії, Франції й Китаю.

Першим із них узяв слово китаєць Ю Веймін. Чен Сінь і гадки не мала, в якому з відомств у Китаї він міг працювати на подібній роботі. Чоловік мав складно впізнаване обличчя, яке можна було запам'ятати лише після численних нарад за його участі. На щастя, в нього не було звички, притаманної китайським чиновникам, — розводити пусті теревені за найменшої нагоди, хоча він і повторив набір банальностей про завдання, які стоять перед АСР. Але, принаймні, лаконічно.

Він наголосив, що сприймає статус присутніх як посланців відповідних країн, тож спокійно ставиться до факту багатоначальності. АСР не вимагатиме й не розраховує на їхню надмірну лояльність до цієї інституції та ставлення її інтересів вище за національні. Проте, оскільки завданням АСР є велика справа захисту людської цивілізації загалом, він сподівається, що кожен зможе досягнути правильного балансу між цими інтересами. А враховуючи той факт, що саме АСР доведеться зустрітися віч-на-віч із інопланетними загарбниками, ми повинні стати найбільш згуртованими з-поміж новостворених агентств.

Чен Сінь зауважила, що коли його заступник розпочав свою промову, Вейд від'їхав назад у кріслі, злегка відштовхнувшись ногою від ніжки конференц-столу, ніби йому було нецікаво і він узагалі не хотів тут бути. Згодом, коли хтось пропонував йому взяти слово, він неодмінно відмовлявся, відмахуючись рукою.

Лише після того як виступили всі охочі, він заговорив. Вказавши на гору коробок із оргтехнікою та канцелярським приладдям, розставлених уздовж стін у конференц-залі, сказав:

— Я сподіваюся, ви впораєтеся з цим завданням самотужки. — Схоже, він мав на увазі організаційні питання початку роботи агентства. — Прошу не гаяти на це мого часу чи їхнього, — він вказав на Вадімова та його людей. — Дякую! Нехай залишаться представники технічної групи й усі ті, хто має досвід у аерокосмічній галузі. Решта можуть бути вільними.

Сидіти залишилися трохи більше десяти людей, і в конференц-залі одразу стало тихіше. Щойно за останнім розвідником зачинилися старі дубові двері, Вейд виплюнув одну фразу, немов кулю:

— Пані та панове, АСР має завдання відправити розвідувальний зонд назустріч трисоляріанському флоту.

Усі шоковано переглядалися. Чен Сінь була здивована не менше за інших. Звісно, вона сподівалася якнайшвидше відкараскатися від адміністративної рутини, аби розпочати реальну роботу й реалізацію технічних завдань, але зовсім не очікувала аж такої швидкості та цілеспрямованості. Наразі АСР була лише нещодавно створеною організацією й не мала жодного національного чи регіонального відділення, тож умови для оголошення старту перших реальних проєктів здавалися не надто вдалимими. Але найбільше Чен Сінь шокувало розуміння того, що ідея, запропонована Вейдом, — нездійсненна як суто з технічної точки зору, так і внаслідок багатьох інших чинників.

— Є конкретні вимоги до характеристик розвідувального зонда? — запитав Вадімов. Здавалося, він був єдиним, хто сприйняв слова Вейда спокійно.

— Я обговорював це питання в приватному спілкуванні з представниками країн — постійних членів, але не виносив на

публічне обговорення на засіданні РОЗ. З почутого я зрозумів, що думки представників сходяться на одному показнику, щодо якого неможливі компроміси: швидкість зонда має дорівнювати 1% швидкості світла. Розуміння інших чинників та їх значень різняться, проте ці деталі можна узгодити вже у форматі обговорення на офіційних зустрічах.

Слово взяв консультант із НАСА:

— Якщо я все правильно зрозумів, то ми розглядаємо тільки завдання прискорення зонда без подальшого сповільнення. За таких умов він за два-три століття досягне хмари Оорта, де повинен буде провести розвідку й дослідження трисоляріанського флоту, який якраз має розпочати сповільнення. Я вважаю, що нам слід відтермінувати запуск такого проєкту.

— З відомих усім причин технологічний прогрес людства зараз передбачити неможливо, — сказав Вейд. — Якщо людство приречене пересуватися в космосі не набагато швидше за равликів, то нам варто дати старт проєкту якомога швидше.

Чен Сінь подумала, що такий поспіх можна пояснити й політичними чинниками. Перші намагання людства налагодити безпосередній контакт із позаземною цивілізацією можуть мати вирішальне значення для подальшого існування й значущості АСР.

— Але при доступній на сьогодні швидкості космічних польотів знадобиться від 20 до 30 тисяч років, аби дістатися до хмари Оорта. Навіть якщо ми відправимо зонд прямо зараз, то за чотириста років, коли трисоляріанський флот уже дістанеться до Землі, він, можна сказати, ледь встигне вилетіти за поріг.

— Саме тому одна сота швидкості світла — це показник, якого ми маємо досягти.

— Ми говоримо про збільшення швидкості польоту в космосі більш ніж у сто разів! Наразі швидкість робочого тіла, що викидається з сопла двигуна, на кілька порядків менша від заданої. Згідно із законом збереження імпульсу, якщо космічний апарат має розігнатися до одного відсотка швидкості світла, робоче тіло повинне спочатку перевищити цю швидкість.

Окрім цього, аби час прискорення лишався в прийнятних для нас межах, швидкість випромінювання робочого тіла має бути значно більшою, ніж заданий показник швидкості зонда, що на сьогодні абсолютно неможливо. Ми не очікуємо проривів у розвитку цих технологій у короткостроковій перспективі, тож реалізація подібного проєкту неможлива з фундаментальних причин.

Вейд із усієї сили вгатив кулаком по столу:

— Не забувайте, які ресурси ми тепер маємо в розпорядженні! Раніше космічні польоти здебільшого були забаганками маргіналів, однак нині розвиток цієї галузі — питання виживання. Тож тепер обсяг ресурсів, які ми можемо запросити, не йде в жодне порівняння з днем учорашнім! Ми, наприклад, зараз можемо концентровано спрямувати всі ресурси на цю дрібницю — вирішення проблеми із законом збереження імпульсу. Навалимося всі гуртом і використаємо грубу силу, аби розігнати зонд до однієї соті швидкості світла!

Вадімов підвів очі й інстинктивно роззирнувся довкола. Вейд чудово зрозумів, у чому річ.

— Не хвилюйтеся — тут немає репортерів чи випадкових людей.

Вадімов, посміхаючись, похитав головою:

— Не хочу здатися невічливим, але сподіватися, що всіма грошима світу можна змінити фізичні закони, — дурний жарт. Усі сміятимуться з нас. Обговорювати це тут, усередині — одна справа; але боронь Боже виносити таке на публіку чи на засідання РОЗ.

— Для мене не відкриття, що ви всі потішатиметеся наді мною.

Усі мовчали, вочевидь бажаючи, щоб ця зустріч закінчилася якомога швидше. Вейд обвів поглядом конференц-залу й раптом випалив:

— Е ні, не всі. Вона не сміється з мене. — Він здійняв руку й вказав на Чен Сінь. — Чен, а яка твоя думка про все це?

Під пильним поглядом Вейда Чен Сінь відчувала себе так, ніби він показував на неї не пальцем, а мечем. Вона спантеличено

озирнулася навсібіч: хіба за статусом їй належить зараз виступати?

— Нам слід реалізовувати тут політику МД, — сказав Вейд.

Чен Сінь розгубилася ще більше: до чого тут Дуглас МакДоннелл, доктор медицини?

— Вам, китайцям, не знайомий термін МД?

Чен Сінь поглянула на п'ятьох інших китайців, які на вигляд були не менш збитими з пантелику, ніж вона сама.

— Під час війни в Кореї американські військові виявили, що ваші полонені солдати знають дуже багато про задуми командування й деталі плану ведення бойових дій. З'ясувалося, що ваші командири мали звичку обговорювати плани з підлеглими навіть найнижчого рангу, сподіваючись отримати більше доречних зауважень і пропозицій для його вдосконалення. Це і є МД. Звісно, ми не допустимо, щоб ви знали аж настільки багато, якщо вам вготовано долею стати полоненими в прийдешній війні.

Довкола почулося кілька смішків, і Чен Сінь нарешті зрозуміла, що МД — це «мілітаристська демократія». Усі погодилися з такою пропозицією. Звісно, еліта аерокосмічної галузі, яка зібралася за цим столом, не сподівалася почути якусь проривну ідею від радника з технічних питань, проте більшість із них були чоловіками, тож, надавши Чен Сінь слово, вони принаймні могли безбоязно роздивлятися її. Чен Сінь завжди намагалася стримано вдягатися, але це аж ніяк не зменшувало її привабливості.

Чен Сінь взяла слово:

— Я маю пропозицію...

— Засипати грошима закони фізики, поки вони не погодяться змінитися? — відрізала презирливим тоном літня француженка на ім'я Камілла, яка обіймала посаду старшого консультанта Європейського космічного агентства. Їй, вочевидь, не сподобалося те, що присутні чоловіки зосередили всю увагу на Чен Сінь.

— Спробувати їх оминати, де це можливо, — відповіла Чен Сінь із ввічливою усмішкою. — Я гадаю, що найперспективнішим

ресурсом, доступним зараз людству, є ядерна зброя. Наразі саме ці боєголовки — найпотужніше джерело енергії, яке людство може відправити в космос. Уявіть собі космічний апарат чи зонд, оснащений гігантським тонкошаровим вітрилом, здатним уловлювати електромагнітне випромінювання, як сонячне вітрило — потік фотонів. І якщо ми на певній відстані підриватимемо ядерні заряди через прораховані проміжки часу...

Почулося ще кілька пихкань, а Камілла засміялася неприховано:

— Люба моя, ви намалювали нам сюжет, схожий на сценарій для мультфільму: космічний корабель, напханий ядерними бомбами, гігантське вітрило й картинний герой а-ля Шварценеггер, який шпурляє бомби за корму, де вони вибухають. — Сміх у конференц-залі посилювався. — Вам доведеться переробити домашнє завдання з першого курсу, аби вирахувати тягооснащеність^{*****} за таких умов.

— Вона не запропонувала змінювати закони фізики, проте дослухалася до іншої вимоги керівництва, — мовив інший консультант, підживлюючи сміх у залі до максимуму. — Шкода, що настільки вродлива панянка має слабкість до брутальної сили.

— А хто сказав, що ядерні заряди розташовуватимуться на самому кораблі? — спокійно відповіла Чен Сінь. Її слова мали такий ефект, ніби вона схопила рукою дзвенячий гонг, посмішки з обличчя ураз зникли. — Сам космічний апарат складатиметься виключно з детекторів і вітрила й важитиме не більше, ніж пір'я. За таких умов він легко прискорюватиметься під дією випромінювання від ядерних вибухів.

У конференц-залі запанувала тиша. Усі намагалися зрозуміти, де розміщуватимуться ядерні заряди, проте ніхто не наважувався спитати прямо. Поки інші брали Чен Сінь на кпини, Вейд увесь час сидів із незмінним виразом обличчя, але зараз його фірмова посмішка почала розпливатися лицем, немов крижана вода поверхнею криги.

Чен Сінь узяла з диспенсера з водою десяток паперових стаканчиків і розставила їх на столі на однаковій відстані один від одного:

— Ми заздалегідь розмістимо бомби на початковому етапі маршруту польоту зонда, відправивши їх на звичних носіях. — Вона взяла ручку й стала вести її поверхнею стола вздовж стаканчиків, вишикуваних у ряд. — У запланований момент часу, коли зонд проминатиме кожную з бомб, вона вибухатиме, надаючи зонду дедалі більшого прискорення.

Чоловіки один за одним відводили погляди від Чен Сінь, нарешті починаючи серйозно розмірковувати над її пропозицією, хоча й не могли одразу оцінити можливості втілення її в життя. Лише Камілла продовжувала позирати на неї як на нерівню, яка опинилася тут випадково.

— Ми можемо назвати цей метод «прискоренням по маршруту». Частина маршруту, на якому відбуватиметься прискорення, буде вкрай незначною порівняно із загальною відстанню польоту. За попередніми оцінками, тисячу прискорювачів — ядерних бомб — можна рівномірно розподілити на п'яти астрономічних одиницях, тобто на відстані від Землі до Юпітера. А можливо, вдасться розробити й компактніше розташування — до орбіти Марса. Цей задум цілком реально реалізувати навіть за наявних на сьогодні в людства технологій.

Тишу в залі прорізали кілька голосів, які нашіптували щось сусідам. Вони поступово гучнішали. Це було схоже на те, як спорадичні дощові краплі частішають, перетворюючись на зливу.

Вейд, який увесь цей час уважно прислухався до дискусії, раптом запитав:

— Тобі ж не зараз ця ідея спала на думку?

— Це не нова концепція для аерокосмічної галузі. Вона має назву «імпульсний ядерний ракетний двигун»^{*****}.

— Докторе Чен, — втрутилася Камілла, — нам усім чудово відомо про проєкт імпульсного ядерного двигуна. Але у всіх попередніх розробках запас ядерних зарядів розміщувався на

борту корабля. Схоже, що розміщення зарядів уздовж маршруту — твоє власне доопрацювання.

Дискусія, яка, здавалося, вже вщухла, розгорілася з новою силою. Цієї миті група експертів стала схожою на зграю зголоднілих вовків, які натрапили на великий шмат свіжини.

Вейд постукав по столу:

— Пропоную зараз не зупинятися на деталях. У нас наразі не стадія техніко-економічного обґрунтування проєкту, ми просто досліджуємо доцільність і принципову можливість його реалізації. Ліпше погляньмо на загальну картину й оцінімо наявність нездоланих перешкод.

Після нетривалої тиші Вадімов вимовив:

— Однією з найважливіших переваг цього проєкту є те, що йому легко дати старт.

Усі присутні були недурними людьми, тож незабаром зрозуміли суть сказаного. Першим кроком стане відправка великої кількості ядерних бомб на навколоземну орбіту. Проблем із засобами доставки також не має бути — наявні міжконтинентальні балістичні ракети легко впораються з таким завданням: американському *LGM-118A Peacekeeper*, російському «Тополю» чи китайському «Дунфену» цілком до снаги доставити ядерний заряд безпосередньо на навколоземні орбіти. Навіть балістичні ракети середньої дальності за умови дообладнання прискорювачами можна буде використовувати для цієї місії. Крім того, висунута пропозиція набагато дешевша, ніж погоджений країнами після початку Трисоляріанської кризи план масштабного скорочення ядерного озброєння, що передбачає розпилювання й утилізацію ракет і ядерних боєголовок на місцях їх базування.

— Добре, поки відкладемо ідею імпульсного ядерного ракетного двигуна з розміщенням зарядів на маршруті. Інші пропозиції є? — Вейд уважно подивився на всіх присутніх, окрім Чен Сінь.

Ніхто не виявив бажання запропонувати власну ідею. Хоча було видно, що дехто вагався, але очевидно передумав, розуміючи, що конкурувати з пропозицією Чен буде складно.

Погляди присутніх поступово знову зосередилися на Чен Сінь, але вирази очей тепер уже значно відрізнялися від попередніх.

— Ми ще двічі зустрінемося для обговорення планів, і я сподіваюся почути від вас більше варіантів і пропозицій. До нашої наступної зустрічі проекту з використанням імпульсного ядерного ракетного двигуна має бути присвоєна кодова назва й прописане техніко-економічне обґрунтування.

— Оскільки кожен наступний вибух ядерної бомби суттєво збільшуватиме швидкість зонда, цей процес буде схожим на піднімання сходами, — сказав Вадімов. — Тож пропоную назву — «Проект “Сходовий марш”». Але, окрім досягнення швидкості в одну соту швидкості світла, розробка техніко-економічного обґрунтування цього проекту також потребує узгодження важливого показника: маси самого зонда.

— Саме собою вітрило можна зробити надзвичайно тонким і легким. За наявних технологій, думаю, ми зможемо виготовити вітрило з куполом площею 50 квадратних кілометрів і вагою не більше 50 кілограмів, — узяв слово експерт із Росії, який колись очолював проект з оснащення космічних кораблів сонячними вітрилами, визнаний неуспішним.

— Тоді залишається питання, пов'язане лише безпосередньо із зондом.

Усі в залі повернулися до головного інженера проекту запуску автоматичного зонда Кассіні-Гюйгенс.

— Якщо взяти до уваги мінімально необхідний перелік сенсорів, розмір антени й потужність радіоізотопного джерела живлення, необхідних для передачі сигналу до нас від хмари Оорта, то маса зонда сягатиме приблизно двох-трьох тонн.

— Не годиться! — Вадімов упевнено похитав головою. — Треба зробити так, як казала Чен Сінь: легкий, мов пир'я.

— Якщо обійтися базовим набором сенсорів, то, можливо, вдасться втиснутися в одну тонну. Але це дуже мало, я не певен, що ми досягнемо успіху.

— Тож припустимо, що весь зонд разом із вітрилом не повинен важити більше тисячі кілограмів, — підсумував Вейд. — Навалимося всіма силами людства, аби розігнати цю тонну

якнайшвидше. Сподіваюся, що така маса виявиться достатньо легкою для успішності проєкту.

Протягом наступного тижня Чен Сінь могла поспати якусь годинку-другу лише на борту літака. Вона в складі групи експертів на чолі з Вадімовим літала світом, мандруючи між штаб-квартирами чотирьох основних космічних світових агентств: американського, китайського, російського та країн ЄС, — аби організувати й скоординувати розробку техніко-економічного обґрунтування проєкту «Сходовий марш». Цього тижня Чен Сінь уже відвідала більше місць, ніж вона очікувала побачити протягом усього життя, але членам групи доводилося насолоджуватися зовнішніми красотами лише з вікон автомобілів чи конференц-залів.

Попервах було ухвалено рішення сформувати єдину групу спеціалістів із усіх провідних космічних агентств, проте від цієї ідеї згодом відмовилися через бюрократичні зволікання. Зрештою, кожне агентство було змушене проводити власний аналіз запропонованого плану. Проте такий підхід мав і переваги: насправді незалежні результати оцінки техніко-економічного обґрунтування проєкту можна було порівняти для отримання точніших результатів. Але це також мало наслідком значне збільшення навантаження на саме АСР. Чен Сінь працювала над цим проєктом із небувалим захопленням — зрештою, це було саме її ідеєю.

Незабаром АСР отримала чотири попередні звіти з техніко-економічного обґрунтування із США, Китаю, Росії та Європи, й цифри, що містилися в них, виявилися надзвичайно близькими. Першою новиною, яка вселяла обережний оптимізм, було те, що площу вітрила можна було зменшити вдвічі — до 25 квадратних кілометрів. А у разі використання матеріалу наступного покоління маса вітрила становитиме лише 20 кілограмів. Але були й гірші новини: аби мати можливість досягнути запланованої АСР швидкості у 1% швидкості світла, масу зонда треба зменшити вп'ятеро від прогнозованої — до

200 кілограмів. Отже, на все — корпус, детектори й пристрої зв'язку — лишалося тільки 180 кілограмів.

Почувши на брифінгу цю інформацію, Вейд лише байдуже махнув рукою:

— Не засмучуйтеся через це, бо я маю значно гірші новини: на нещодавньому засіданні РОЗ пропозицію втілення проєкту «Сходовий марш» взагалі відхилили.

Четверо з семи країн — постійних членів наклали вето на цей план: на відміну від фахівців космічної галузі АСР, вони не надто зацікавилися подібною технологією прискорення зонда. Головним чином, через значне обмеження можливості отримання цінної інформації під час використання такого способу ведення розвідки. За словами американського представника, «цінність майже дорівнює нулю».

Це пояснюється тим, що при розробці зонда не передбачено можливості уповільнення. І навіть якщо трисоляріанський флот сам розпочне гальмування, то швидкість спостерігача й об'єкта спостереження відносно один одного все одно не буде меншою за 5% швидкості світла. І це навіть іще не розглядається можливість захоплення зонда ворожим кораблем. Тож вікно для проведення розвідки виявляється завузьким.

До того ж через значне обмеження загальної маси зонда в нього неможливо буде вбудувати пристрої активного вивчення й спостереження цілей, такі як радіолокатори, а доведеться обмежитися лише набором інструментів для пасивного спостереження. Це значно звужує характер інформації, яка може бути отримана, — переважно йтиметься лише про електромагнітне випромінювання. Добре відомо, що комунікаційні засоби противника вже давно не використовують електромагнітних хвиль, натомість вдаються до нейтрино або гравітаційних хвиль, а людство поки що не має технології компактних детекторів для виявлення цих елементарних частинок і збурень гравітаційного поля.

Крім того, не слід було забувати про ще один важливий чинник: присутність софонів робила всі задуми щодо запуску зонда абсолютно прозорими для ворога від самого початку й до

завершення, що суттєво зменшувало шанси на успіх. Простіше кажучи, порівняно з величезними інвестиціями гіпотетичні здобутки проєкту здавалися дуже символічними, що не влаштовувало великі держави. Вони були зацікавлені в отриманні хіба що технології, здатної розігнати зонд до 1% швидкості світла, й саме з цієї причини інші три постійні члени проголосували «за».

— І вони таки мають рацію, — сказав Вейд.

Усі мовчки прощалися зі «Сходовим маршем». Звісно, Чен Сінь почувалася найпаскудніше, але вона втішала себе тим, що як для молодого спеціаліста без значного досвіду її перша ідея протрималася довго, значно довше, ніж вона очікувала.

— Чен, ти так змарніла, що тебе й не пізнати, — сказав Вейд, подивившись на неї. — Ти, напевно, гадаєш, що ми відмовимося від «Сходового маршу»?

Присутні з подивом дивилися на Вейда, й запитання в їхніх очах можна було легко зрозуміти: що ще можна зробити після отриманої відмови?

— Ми не припиняємо роботи, чули? — Вейд підвівся й обійшов довкола переговорного столу. — У майбутньому, незалежно від того, стосується це «Сходового маршу» чи будь-якого іншого проєкту, ви можете опустити руки, тільки коли я віддам такий наказ. До цієї миті ви рухаєтеся тільки вперед. — Раптом він змінив свій звичний спокійний і байдужий тон та заволав, наче дикий звір: — Йдемо вперед! Тільки вперед!! Продираємося, хай там що!!!

Цієї миті Вейд стояв якраз за спиною у Чен Сінь, і вона відчула, що позаду неї ніби сталося виверження вулкана. Вона так злякалася, що ледь не закричала сама.

— Що нам робити далі? — запитав Вадімов.

— Пошлемо людину.

Ці слова Вейд сказав уже своїм звичним, спокійним, беземоційним голосом. Присутні, ще не отямившись від гучного реву, не одразу змогли зрозуміти суть цієї простої фрази. Це було відповіддю на запитання Вадімова про наступний крок «Сходового маршу», й Вейд пропонував відправити людину

не на засідання РОЗ чи кудись неподалік, а відіслати за один світловий рік звідси — на межу Сонячної системи, в холодні обійми хмари Оорта, аби там провести розвідку трисоляріанського флоту.

Вейд знову за звичкою відштовхнувся від ніжки стола, від'їхавши на стільці подалі, аби дати їм можливість обговорити почуте. Але, як і тиждень тому, ніхто не вимовив ані слова. Коли він того дня вперше запропонував запустити зонд у напрямку трисоляріанського флоту, кожен із присутніх так само обмірковував пропозицію, намагаючись знайти раціональне зерно. Незабаром усі дійшли згоди, що ідея не настільки абсурдна, як могло здатися з самого початку.

Технологію гібернації людство вже достатньо вивчило. Увесь політ розвідник зможе спокійно провести в анабіозі. Середня людина важить приблизно 70 кілограмів. Решту маси — 110 кілограмів — складатиме обладнання для гібернації й сам корпус човника (він може не надто відрізнятися від труни). Однак що потім? Яким чином розбудити людину через два століття перед рандеву з трисоляріанським флотом? І що він чи вона зможе зробити після пробудження?

Подібні думки роїлися в головах усіх присутніх, але ніхто не озвучував їх уголос, неначе боячись порушити тишу, що панувала в конференц-залі. Проте Вейд, здавалося, легко читав думки, тож, резонуючи з міркуваннями більшості присутніх, мовив:

— Ми маємо послати людину до ворожого лігва.

— Але для цього треба, аби трисоляріанський флот захотів перехопити зонд із пасажиром на борту, — додав Вадімов.

— Однак це видається цілком природним розвитком подій, чи не так? — відповів Вейд, підводячи при цьому очі вгору, немов звертаючись до якихось невидимих слухачів. Присутні розуміли, що весь час довкола них примарами ширяють софони, й певні невідомі особи постійно дослухаються до розмов і виступів на їхніх зібраннях, хоча й перебувають у далекому світі на відстані чотирьох світлових років. Усі воліли забувати про цей факт, бо, крім постійного страху, в багатьох з'являлося неприємне

відчуття меншовартості через сприйняття себе й інших просто колонією мурах, яких розглядає за допомогою збільшеного скла пустотлива й жорстока дитина. Важко зберігати впевненість у власних силах і вірити в здійсненність задумів, якщо ворог дізнається про ваші плани навіть швидше за ваших керівників. Людство має опанувати нові для себе принципи ведення війни за умови повної відкритості й прозорості для ворога.

Але цього разу Вейд, здається, зміг дещо змінити розклад речей. За його задумом, знання деталей плану ворогом мало спрацювати на користь людства: маючи точні орбітальні параметри зонда з людиною на борту, який прямує за межі Сонячної системи, та за наявності бажання трисоляріанцям не буде складно перехопити його. І хоча софони передають їм повну картину людського світу, не можна відкидати, що вони все ще зацікавлені в безпосередньому вивченні живого представника виду, тож шанси на перехоплення є, й неабиякі.

В умах ведення звичних нам воєн відправити шпигуна, чия особистість давно розкрита ворогом, — чисте безглуздя. Але ця війна не традиційна й звична. Успішне відправлення людини всередину чужинницького флоту вже сама собою — великий успіх, навіть якщо його чи її особистість відома ворогу. Саме завдання чи успішність його виконання тут неважливі: допоки він чи вона перебуватиме там цілим і неушкодженим, відкриваються нескінченні можливості розвитку подій. А недоліки прозорого мислення й стратегічного планування трисоляріанців роблять цю можливість іще спокусливішою.

Ми маємо надіслати людину до ворожого лігва.

Витяг із «Минулого поза часом»: технологія гібернації — перша мандрівка людини крізь час

Кожна нова технологія може докорінно змінити уклад людського життя й трансформувати соціум, проте коли вона перебуває ще на початковому етапі, мало хто здатен оцінити її справжній потенціал. Наприклад, комп'ютер спочатку

розглядався лише як інструмент підвищення ефективності обчислень, тож багато хто з учених вважав, що вистачить п'яти машин на весь світ. Те саме можна сказати й про технологію гібернації: до того як вона стала реальністю, її використання розглядалося лише для однієї мети — заморожування тіл смертельно хворих задля їх потенційного лікування в майбутньому. Надалі з'явилася ідея застосування гібернації для міжзоряних перельотів на великі відстані. Але коли технологія вже ось-ось мала стати реальністю, простий погляд на неї з точки зору соціології виявив, що вона здатна повністю змінити людську цивілізацію.

Усе це базується на переконанні, що завтрашній день буде неодмінно ліпший за сьогоднішній.

Насправді цьому переконанню не більше двох-трьох століть. Раніше ця думка видавалася просто смішною. Наприклад, порівняно з Давнім Римом період Середньовіччя в Європі був значно біднішим у матеріальному плані та більш репресивним для вільнодумства. У Китаї життя людей за часів правління династій Вей, Цзінь, а також Північних і Південних династій виявилось відчутно гіршим, ніж за правління більш ранньої династії Хань, а порівняно з періодом правління династій Тан і Сун наступні династії Юань і Мін були жорстокішими. Однак після Промислової революції умови життя в людському суспільстві демонстрували майже постійну тенденцію до зростання добробуту, тож наростала й упевненість людей у кращому майбутньому.

Ця впевненість сягнула апогею якраз у період початку Трисоляріанської кризи. Примара Холодної війни вже лишилася в далекому минулому, хоча певні глобальні виклики, як-от забруднення й деградація екосистеми планети, ще лишалися, хоч і не сприймалися багатьма як щось надзвичайно важливе. Рівень забезпечення людства матеріальними благами зростав по експоненті й, здавалося, не мав наміру зупинитися. Якби тоді провели опитування щодо майбутнього людства, то думки про те, де воно опиниться за 10 років, ще могли б різнитися, проте всі погодилися б, що за 100 років на них чекає

справжній рай на Землі. І в це легко було повірити — достатньо лише порівняти їхній рівень життя й умови, в яких існували їхні предки сто років до того!

Тож, якщо ви отримуете можливість скористатися гібернацією, чи варто відмовлятися?

Якщо поглянути на гібернацію з точки зору соціології, то стає очевидним, що навіть технологія клонування людей виявилася значно меншою проблемою, ніж наслідки, спричинені доступністю гібернації. Клонування викликає хіба що етичні суперечності й побоювання, та й то лише в людей, які належать до християнського світу, проте приховані небезпеки масового поширення гібернації є реальними й впливають на весь світ. Після комерціалізації цієї технології багато хто вирушить назустріч майбутньому раю, а решта лишиться в порівняно гнітючому сьогоденні, аби власною працею будувати той самий рай для гібєрнізованих. Однак є ще спокусливіша мрія, яка має стати доступною в майбутньому: вічне життя.

Завдяки прогресу в молекулярній біології люди вірять, що безсмертя стане буденним уже через одне-два століття, а отже, ті, хто скористався гібєрнацією, наразі перебувають на першій сходинці до безсмертя. Таким чином, уперше в історії людства навіть розподіл невідворотності смерті виявився несправедливим, що призвело до справді непередбачуваних наслідків.

Ця ситуація дуже нагадувала розвиток ідей Ескапізму після початку Кризи, тож пізніше історики називали це явище раннім, або часовим Ескапізмом. Саме тому ще до настання Кризи уряди країн світу запровадили жорсткі обмеження й заходи контролю за використанням технології гібєрнації, які дуже швидко перевершили заборони щодо клонування людини.

Але настання Трисоляріанської кризи змінило усе. За одну ніч прогноз майбутнього змінився з раю на пекло. Навіть для невиліковно хворих пацієнтів майбутнє втратило звичну привабливість. Можливо, коли вони прийдуть до тями, світ довкола виявиться вируючим вогненним морем, де навіть знеболювальних препаратів не буде.

Тож після початку Кризи всі обмеження на використання технології гібернації було повністю знято. Технологія швидко стала доступною, й людство отримало перший реальний інструмент для мандрівок через значні проміжки часу.

Рік 4-й Епохи кризи. Чен Сінь

Для ознайомлення з технологією гібернації Чен Сінь вирушила до міста Санья, що розташовано на самому півдні тропічного острова Хайнань.

Острів видавався не найвдалішим місцем для розташування Науково-дослідницького центру Китайської академії медичних наук, що займається вивченням гібернації: на великій землі в цю пору року панувала зима, а тут відчувався свіжий подих весни.

Дослідницький центр розташовувався в білосніжній будівлі, прихованій за зеленими кронами дерев. Наразі в стані гібернації тут перебували понад десятеро осіб, але всі вони були волонтерами, які погодилися взяти участь у короткострокових експериментах. Жодна людина на сьогодні не виявила бажання скористатися гібернацією на термін більше ста років.

Чен Сінь одразу перейшла до справи й спитала, чи існує теоретична ймовірність зменшити вагу обладнання для гібернації до ста кілограмів?

— Сто кілограмів? — засміявся директор центру. — Добре, якщо вдасться втиснутися в сто тонн.

Звісно, директор чудово знав, що це перебільшення. Під час наступних візитів Чен Сінь дізналася, що технологія гібернації не передбачає глибокого замерзання людини, й температура тіла не досягає критично низьких значень — лише близько -50 градусів за Цельсієм.

Для цього кров людини, котра піддається гібернації, замінюється на спеціальну незамерзаючу рідину. Завдяки роботі зовнішньої системи кровообігу й вентиляції робота основних органів людського організму підтримується на низькому рівні

фізіологічної активності, яку майже неможливо помітити внаслідок сповільнення всіх процесів.

— Щось схоже на комп'ютер у режимі очікування, — пояснив директор центру.

Загальна маса комплексу обладнання для гібернації, включно з ємністю для тіла, зовнішньою системою життєзабезпечення й охолоджувальною установкою, становитиме близько трьох тонн.

Обговорюючи мініатюризацію обладнання з технічними працівниками центру, Чен Сінь раптом збагнула дивовижний факт: якщо температура тіла людини під час гібернації підтримується на рівні -50 градусів за Цельсієм, то в холоді космічного простору кабіна для гібернації потребуватиме опалення, а не охолодження! Особливо протягом подолання довгого відрізка шляху за межами орбіти Нептуна, де температура космічного простору близька до абсолютного нуля. Тобто підтримування температури в кабіні на позначці -50 градусів буде рівнозначною роботі обігрівального котла. Зважаючи на тривалість подорожі — від одного до двох століть, — для обігріву можна використати радіоізотопні елементи. У цьому разі 100 тонн, згаданих директором центру, вже не здаються перебільшенням!

Повернувшись до штаб-квартири АСР, Чен Сінь прозвітувала про свою поїздку й вислухала доповіді інших співробітників. Новини були невтішними, тож усі знову відчували велике розчарування, проте цього разу, згадуючи минулу зустріч, вони мали певні сподівання щодо пропозицій, які їм може озвучити Вейд.

— А чого ви всі витріщилися на мене? Я не Господь Бог! — Вейд окинув оком присутніх: — Якого біса ваші країни відправили вас усіх сюди, га? Не на пенсію ж заробляти й приносити лише погані новини, чи не так? Я не маю ідей, як виконати наше завдання. Це, до речі, ваша робота, не моя! — Після цього він відштовхнувся від столу ногами так сильно, що з гучним скрипом відкотився на стільці ще далі, ніж коли-

небудь раніше. При цьому вперше порушив власну заборону на паління в конференц-залі, почавши розкурювати сигару.

Присутні повернулися до спеціалістів із гібернації, запрошених на це засідання, але ті воліли мовчати, хоча в глибині душі відчували професійне обурення: ця група параноїків ставить під сумнів їхні висновки й просить зробити неможливі за визначенням речі.

— А може... — Чен Сінь несміливо вимовила два слова, але потім зніяковіло озирнулася на лікарів.

— Кажі, що думаєш, не соромся! — Вейд швидко виплюнув фразу разом із тютюновим димом.

— Можливо, нам і не треба відправляти живу людину, — завершила думку Чен Сінь.

Присутні спантеличено презирнулися між собою й запитально подивилися на експертів із гібернації. Ті у відповідь похитали головами й сказали, що так само не розуміють, про що йдеться.

— Миттєво заморожуємо людину до температури, нижчої за позначку -200 градусів, і запускаємо її в космос. У такому випадку не потрібні системи опалення й життєзабезпечення, достатньо лише капсули, яку нескладно зробити легкою й тонкостінною, а отже, загальна маса зонда не перевищуватиме 110 кілограмів. Для нас ця людина буде мертвою, а для трисоляріанців — хтозна.

— Найбільшою перешкодою для відновлення глибокозамерзлого людського організму є запобігання руйнації клітинної структури під час відтавання. Як приклад можна навести заморожене тофу, яке після розмерзання стає схожим на губку. О, ви, мабуть, не їли замороженого тофу? — зауважив один із китайських експертів із гібернації, звертаючись до представників західних країн. Вони відповіли, що розуміють, про що йдеться, навіть якщо до цього не куштували тофу, тож він продовжив: — Що стосується трисоляріанців, то вони, можливо, й мають технології, що дадуть змогу запобігти цьому пошкодженню. Наприклад, за дуже короткий проміжок часу — одна мілісекунда або навіть одна мікросекунда — весь людський

організм міг би миттєво досягти нормальної температури тіла. Ми ж поки що не маємо подібних технологій, щоб при цьому не випарувати тіло під дією високих температур.

Чен Сінь не надто дослухалася до пояснень експерта. Її думки зараз були зосереджені на одному: хто стане тим тілом, охолодженим до -200 градусів, яким вистрілять у безодню космосу? Вона намагалася перейти до вивчення наступних етапів проєкту, але ця думка не полишала її.

— Дуже добре, — Вейд кивнув Чен Сінь. Це був перший раз на її пам'яті, коли він похвалив когось із підлеглих.

На нинішню зустріч постійних членів РОЗ було заплановане чергове обговорення проєкту «Сходовий марш». З приватних бесід із представниками різних країн Вейд отримав інформацію, що більшість із них ставиться до нової концепції з оптимізмом, адже це може бути перший безпосередній контакт людини з позаземними цивілізаціями. Такий варіант має набагато більше значення, ніж просто відправлення ще одного зонда вглиб космосу. Зокрема, інформацію про людину, яка попрямує назустріч трисоляріанському флоту, можна презентувати загалу як бомбу, відіслану в лівго ворога. Використовуючи абсолютну перевагу в стратегічному мисленні, він чи вона зможе переломити хід війни.

Цього разу засідання РОЗ було відкладене на понад годину, бо ввечері спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН оголосила про старт свого плану «Обернені до стіни», а членам АСР не лишалося нічого іншого, як чекати на закінчення сесії у вестибюлі поза місцем проведення. Безпосередню участь у попередніх зустрічах АСР брали лише Вейд і Вадімов, іншим доводилося чекати назовні, їх викликали лише за потреби отримати певну вузькоспеціалізовану консультацію. Але цього разу Вейд попросив Чен Сінь піти на зустріч разом із ними, що було неабиякою честю для молодшого спеціаліста.

Після закінчення спеціальної сесії Генеральної Асамблеї Чен Сінь побачила, як одна людина, оточена численними

репортерами, покрокувала до іншого виходу з будівлі й зникла за дверима. Вочевидь, у центрі цієї процесії перебував один зі щойно проголошених Обернених. Співробітники АСР були більше сконцентровані на власному плані «Сходовий марш», тому лише кілька осіб вибігли на вулицю, щоб роздивитися Оберненого. І коли стався вікопомний замах на Ло Цзі, ніхто з тих, хто лишився в будівлі, не почув пострілів, всі лише побачили крізь скляні двері метушню. Чен Сінь, яка з усіма одразу вибігла на вулицю, засліпило яскраве світло з пошукових прожекторів гелікоптера, що зависнув у повітрі.

— Гей-но! Щойно застрелили одного з Обернених! — до неї підлетів колега, який опинився на вулиці раніше. — Я чув, що було кілька пострілів і кулі поцілили йому точно в голову!

— Кого з Обернених вбили? — байдуже перепитав Вейд — було видно, що інцидент не викликав у нього значного інтересу.

— Я не знаю. Мені тільки відомо, що трійця призначених є вельми знаними особами, натомість той, у кого стріляли, — твій співвітчизник, — тут він вказав на Чен Сінь, — проте він практично невідомий загалу. Якийсь простий хлопець.

— У ці незвичайні часи немає «якихось простих хлопців», — парирував Вейд. — На будь-кого в одну мить може лягти тяжка ноша великої відповідальності, й жоден із високорангових посадовців не може бути впевнений, що його завтра не замінять.

Говорячи ці слова, Вейд не зводив очей із Чен Сінь, а на останній фразі перевів погляд на Вадімова. Потім секретар РОЗ відкликав його вбік.

— Це він мені погрожує, — прошепотів Вадімов до Чен Сінь, яка стояла поруч із ним. — Учора, будучи не в гуморі, він прямо сказав, що ти цілком здатна мене замінити...

— Але я...

Вадімов підняв руку, аби її зупинити, й у промені потужного прожектора, що просвічував його руку, можна було навіть побачити кровоносні судини:

— Він не жартує. Інституції на кшталт нашої дають змогу не дотримуватися звичної процедури добору персоналу. Ти спокійна, впевнена в собі, працьовита, не позбавлена творчого

підходу до справи, наділена підвищеним почуттям відповідальності навіть із питань, що виходять за межі твоїх посадових обов'язків. Я вкрай рідко зустрічав такий набір рис у молодих спеціалістів, Чен, і я радий, що саме твоя кандидатура розглядається як заміна мені. Але правда в тому, що ти все-таки не здатна мене замінити. — Він підвів погляд на хаос, який панував довкола: — Бо ти не продаси свою матір у бордель. Ти в цьому питанні ще нетямуща дитина, і я сподіваюся, що лишишся нею назавжди.

Камілла влетіла між ними, немов бомба. Вона тримала в руці пухку папку, й Чен Сінь здогадалася, що це має бути попередній звіт про техніко-економічне обґрунтування проєкту «Сходовий марш». Камілла, замість того щоб передати стос паперів кому-небудь із них, з усієї сили жбурнула їх об землю.

— Чорти їх побрали б! — заволала вона. Навіть попри ревіння двигунів гелікоптера, дехто з навколишніх почув її лемент і повернувся, щоб зрозуміти, що сталося. — Блядські свині! Тільки й уміють, що рохкати від задоволення в багнюці, віддаючись черговій насолоді.

— Ти зараз про кого? — здивовано перепитав Вадімов.

— Про весь рід людський! Відтоді як ми пів століття тому висадилися на Місяць, ми не просунулися ні на децим. Ми зараз просто безсилі!

Чен Сінь підняла папку з документами й разом із Вадімовим швидко пробігла очима її зміст. Це дійсно був звіт про техніко-економічне обґрунтування проєкту, але він описував безліч технічних деталей, тож читання по діагоналі не давало змоги зрозуміти викладені висновки.

До них повернувся Вейд і повідомив, що, за словами секретаря, засідання РОЗ має розпочатися за 15 хвилин. Побачивши керівництво, Камілла зуміла дещо опанувати свої емоції.

— НАСА провело в космосі два невеличкі експерименти з імпульсними ядерними двигунами. Результати викладено в цьому звіті. Для досягнення запланованої швидкості розрахована загальна маса зонда все ще занадто велика, й її потрібно зменшити до однієї десятої від запропонованої! Однієї

десятої! Інакше кажучи, залишити лише 10 кілограмів! Вони навіть поділилися *гарною* новиною: масу вітрила в такому випадку можна зробити меншою за ті самі 10 кілограмів. Щодо корисного навантаження, то вони зглянулися над нами й лишили нам аж цілих пів кіло. Без будь-яких надій на збільшення, бо це неминуче призведе до необхідності використання товстих тросів кріплення з вітрилом. Кожен додатковий грам корисного навантаження потребує збільшення ваги тросів на три грами, що, своєю чергою, матиме наслідком неможливість досягти запланованої швидкості в 1% швидкості світла. Тож ми маємо пів кілограма, ха-ха-ха, лише пів кілограма! Дійсно, як і просило наше янголятко: легке, немов пір'ячко.

Вейд із посмішкою зауважив:

— То, може, відправимо Мону, кошеня моєї матері? Щоправда, їй доведеться для цього схуднути вдвічі.

Коли в усіх справи йшли на лад, Вейд зазвичай мав похмурий вигляд, проте щойно хтось впадав у розпач, його настрої змінювався на жартівливо-веселий. Спочатку Чен Сінь гадала, що це такий метод управління підлеглими. Вадімов не погодився з нею, зауваживши, що вона геть нічого не тямить у людях. Така поведінка не мала жодного стосунку до персональних методів управління чи підтримки морального духу в колективі, а була лише наслідком любові Вейда тішитися невдачам інших. Споглядання іншої людини у відчаї викликало в нього сильні емоції й приносило задоволення. Зазвичай Вадімов давав лише позитивні оцінки іншим, тож подібна характеристика Вейда з його вуст неабияк здивувала Чен Сінь. Але, придивившись уважніше, вона справді помітила, що він немов тішиться їхнім розпачем.

Чен Сінь відчула, що з неї буцім вибили весь дух, і після стількох днів напруженої роботи сил геть не лишилося. Вона безсило присіла на газон.

— Підіймайся, — сказав Вейд.

Уперше за весь час вона відмовилася підкорятися його наказам.

— Я дуже втомилася, — відповіла Чен Сінь млявим голосом.

— Так, ти й ти, — Вейд вказав на Камілли з Чен Сінь, — слухайте уважно: надалі я не хочу бачити подібних безглузвих страждань і панічних стень. Ви маєте йти вперед усупереч усьому!

— Далі йти нікуди — шляху немає, — заперечив Вадімов, прохально дивлячись на Вейда.

— Ви не бачите шляху вперед, бо не знаєте, як упоратися з обставинами.

— А що із засіданням і питаннями, які винесені на обговорення? Скасовуємо?

— Ні, все має відбутися, як і заплановано. Замало часу, щоб підготувати друковані матеріали, тож доведеться обмежитися усними поясненнями.

— Що пояснювати? Як ми запустимо зонд вагою в пів кіло чи кошень?

— Не про це мова.

Вогник надії зажеврив у очах Вадімова й Камілли. Побачивши це, Чен Сінь відчула, що й до неї повертаються сили, тож підхопилася з трави.

Цієї миті з місця події відїхала швидка з пораненим Ло Цзі під охороною цілого військового ескорту з кавалькади машин і гелікоптера. Нью-Йорк знову засвітився звичним морем нічних вогнів, і на його тлі фігура Вейда нагадувала чорну примару. Лише його очі світилися холодним полиском.

— Ми відішлемо тільки мозок, — закінчив він думку.

Витяг із «Минулого поза часом»: проєкт «Сходовий марш»

За часів середньовічної династії Мін у Китаї з'явився новий різновид зброї — холунчушуй, назву можна перекласти з китайської як «вогняний дракон, який випірнає з води». Це була перша в історії багатоступенева балістична крилата ракета, що складалася з ракети-носія, виготовленої з порожнистої бамбукової палі з вирізьбленими драконячими головою й хвостом, розгінного блоку та невеликих ракет, які

розмішувалися всередині великої. При запуску ракета за допомогою чотирьох порохових прискорювачів летіла над водою в напрямку ворожого корабля. А через певний проміжок часу ракета-носії вистрілювала ще порцію менших ракет, які вже безпосередньо вражали корабель супротивника.

Окрім цього, в давні часи, як на Сході, так і на Заході, вже використовувалися багатозарядні арбалети з магазинами. Найдавніші китайські зразки датуються періодом Саньго — III сторіччям нашої ери.

Обидва вищезгадані види озброєння є ідеальним поєднанням відсталих тогочасних технологій у намаганні отримати переваги, які, як здається, суттєво випереджують свій час.

Після нинішнього аналізу проєкту «Сходовий марш», розпочатого у перші дні Трисоляріанської кризи, стає зрозуміло, що це подібна історія: намагання за допомогою відсталих технологій того часу розігнати вкрай незначне корисне навантаження до 1 % швидкості світла. На технології, що дадуть змогу космічним кораблям літати з аналогічною швидкістю, доведеться зачекати ще півтора століття.

До моменту старту «Сходового маршу» рукотворні зонди вже вилетіли за межі Сонячної системи, місії з висадки дослідницьких станцій на поверхні супутників Нептуна було успішно завершено, тому технологія розгортання ядерних зарядів уздовж маршруту зонда вже не була чимось новим для людства. Але справжня складність проєкту полягала у вчасному підриві кожного заряду після прольоту повз нього зонда й подальшому скеровуванні його траєкторії.

Заряд залежно від його потужності має вибухнути на відстані від 3 до 10 тисяч метрів від вітрила після його прольоту. Зі збільшенням швидкості зонда зростає необхідна точність розрахунків моменту підриву кожного наступного заряду. Але навіть у разі досягнення зондом 1 % швидкості світла допустима похибка буде більшою за одну наносекунду — цілком досяжний рівень розрахунків для технологій того часу.

Сам по собі зонд не мав жодних засобів для прискорення, тож напрямок його руху цілком залежав від позиціонування ядерних

зарядів уздовж маршруту. Кожна бомба оснащувалася маневровими двигунами, за допомогою яких відбувалося її фінальне позиціонування перед прильотом зонда на відстані лише кількох сотень метрів від його траєкторії. Регулюючи цю відстань, можна було змінювати кут між вітрилом і випромінюванням, що виникає внаслідок ядерного вибуху, тим самим коректуючи напрямок руху зонда.

Саме по собі вітрило — лише м'яка плівка, але вона здатна буксирувати на підвісах капсулу. На вигляд вся система схожа на гігантський парашут, що розташовується горизонтально вздовж напрямку руху. Аби запобігти пошкодженню капсули внаслідок випромінювання ядерних вибухів, які відбуваються на відстані від трьох до десяти кілометрів від куполу вітрила, стропи виготовлені довжиною 500 кілометрів, а поверхня капсули вкрита багаточаровим абляційним захисним матеріалом, який частково випаровується при кожному ядерному вибуху, одночасно зменшуючи й масу самого зонда.

Стропи вітрила лишалися невидимими для неозброєного ока: їх виготовили з наноматеріалу «Летюче лезо», тож вони були вдсятеро тонші за павутину. Стропа довжиною 100 кілометрів важила лише 8 грамів, проте лишалася досить міцною, аби витримати навантаження під час рвучких прискорень і не зруйнуватися під дією радіаційного випромінювання.

Ані «Вогняний дракон», ані багатозарядні арбалети не були повними аналогами багатоступеневих ракет чи кулеметів. Так само і «Сходовий марш» не відкрив людству вікна в нову еру космічних польотів. Це було просто однією з відчайдушних спроб досягти успіху, використовуючи технології того часу.

Рік 4-й Епохи кризи. Чен Сінь

Масований запуск міжконтинентальних ракет *Peacekeeper* тривав уже пів години. Сліди від шістьох раніше запущених ракет перепліталися й, пронизані місячним світлом, виблискували, немов срібна дорога до раю.

Що п'ять хвилин цим срібним мостом у небо злітала наступна група вогняних куль, і люди та дерева відкидали довгі тіні, які рухалися зі швидкістю хвилиної стрілки годинника.

Програма першого старту передбачала запуск на навколоземну орбіту тридцяти ракет, які несли триста боєголовок із потужністю від 500 кілотонн до 2,5 мегатонни.

У ті самі хвилини відбувається аналогічний масований запуск російських «Тополів» і китайських «Дунфенів». Це дуже нагадувало песимістичні кінопрогнози кінця світу — настання Судного дня й початок ядерної війни, — але Чен Сінь професійним оком бачила, що кут траєкторії польоту ракет свідчить про запрограмований орбітальний, а не міжконтинентальний напрямок руху. Ця зброя, створена для знищення сотень мільйонів людей, тепер уже ніколи не повернеться на Землю. Натомість величезна енергія, схована у ракетах, буде використана для прискорення пір'ячка до однієї соті швидкості світла.

Чен Сінь дивилася на небо зі сльозами на очах, і щоразу, коли заграва від старту наступних ракет освітлювала її обличчя, вона подумки повторювала знову й знову: навіть якщо весь проєкт «Сходовий марш» обмежиться лише цими запусками, то він уже буде недаремним.

Але двоє чоловіків, які стояли поруч, — Вейд і Вадімов — лишалися байдужими до цього чудового видовища й занадто ледачими, аби підвести очі вгору, тож просто курили й тихо розмовляли. Чен Сінь знала, що саме вони обговорюють.

Кандидатів для проєкту «Сходовий марш».

На останньому засіданні РОЗ уперше в історії ухвалила резолюцію за усною пропозицією. Чен Сінь мала нагоду оцінити ораторські здібності й красномовність Вейда, з якого зазвичай важко було витягнути зайве слово. Він зміг переконати присутніх: якщо ми вже погодилися з припущенням, що трисоляріанам до снаги фактично воскресити глибоко заморожене людське тіло, то цілком вірогідно, що їм під силу й відродити до життя окремо взятий мозок і налагодити спілкування з ним за допомогою зовнішнього інтерфейсу. Це

не здається занадто складним завданням для цивілізації, здатної розгорнути протон у двох вимірах для травлення доріжок на платах. З певної точки зору, між мозком і людиною нема різниці: в них одна свідомість, дух, пам'ять і, найважливіше, здатність до стратегічного мислення та обману. Тож у разі успіху це буде та сама бомба у ворожому стані.

І хоча більшість членів РОЗ не поділяла думки, що мозок є повним еквівалентом людської особистості, вони не мали інших варіантів. Тим більше, що значна частина їхнього справжнього інтересу до проєкту «Сходовий марш» полягала у випробуванні технології розгону до однієї соті швидкості світла. У результаті резолюція була ухвалена п'ятьма голосами «за» при двох, які «утрималися».

Проєкту було дано старт, але головною проблемою неочікувано став підбір кандидата на донорство. Чен Сінь бракувало мужності хоча б уявити цю людину. Навіть якщо його чи її мозок буде перехоплений і відроджений до життя трисоляріанами, життя після цього (якщо це можна так назвати) перетвориться на суцільний жах. Щоразу, коли вона думала про це, її серце стискала крижана рука, вистуджена до температури, нижчої за -200 градусів.

Проте керівники й задіяні в проєкті «Сходовий марш» спеціалісти не мали подібних моральних гризот: якби АСР була звичайною національною розвідувальною агенцією, то питання давно було б залагоджено. Але АСР, по суті, була лише дорадчою міжнародною інституцією, до складу якої входили представники постійних членів РОЗ. Водночас проєкт «Сходовий марш» перебував під пильною увагою міжнародної спільноти, що надавало цьому питанню надзвичайної делікатності.

Головною проблемою було те, що особа, чий мозок буде використаний для місії, має померти до її початку.

Коли перша хвиля паніки на початку кризи стихла, головною думкою в міжнародній політиці стала засторога використання вторгнення трисоляріан для згортання демократичних інституцій. Усі спеціалісти в АСР неодноразово отримували від своїх урядів вказівки бути обережними при реалізації проєкту

й не допустити висунення їхнім країнам звинувачень у порушенні принципів демократії.

Зіткнувшись із цією перешкодою, Вейд запропонував власне рішення проблеми: через РОЗ, а потім і через саму ООН лобіювати ухвалення національних законів про евтаназію в якомога більшій кількості країн. Але тепер навіть він не був певен, що його план спрацює.

Три країни із семи постійних членів РОЗ ухвалили відповідні закони дуже швидко, але вони передбачали, що їх дія поширюється тільки на невиліковно хворих із точки зору сучасної медицини пацієнтів, що не надто відповідало вимогам проєкту «Сходовий марш». Проте це був максимум, на який погодилися політики, й розраховувати на більше не доводилося.

Перелік кандидатів обмежувався тільки невиліковно хворими.

Запланований на сьогодні запуск ракет закінчився — спалахи вогню й ревіння двигунів розтанули в небі. Вейд із кількома спостерігачами від РОЗ розсілися по машинах і поїхали. Залишилися лише Чен Сінь і Вадімов, який неочікувано запропонував поглянути на її зірку.

Чен Сінь отримала сертифікат на право власності DX3906 тільки чотири дні тому. Це виявилось для неї повною несподіванкою й викликало незрозуміле відчуття нечуваного раніше цілковитого щастя, аж до легкого запаморочення. Цілими днями вона подумки поверталася до подарунка, промовляючи сама до себе: мені хтось подарував зірку; хтось придбав для мене зірку...

Звітуючи директору про роботу, вона аж світилася радістю, тож Вейд не міг не помітити цього й запитав, що сталося. Чен Сінь розповіла йому про зірку й продемонструвала сертифікат.

— Безглуздий папірчик, — несхвально зауважив Вейд, недбало кинувши його на стіл. — Була б ти розумнішою, то вже перепродала б його з невеличким дисконтом, бо залишишся на міліні.

Його слова зовсім не вплинули на настрої Чен Сінь — вона наперед знала його реакцію. Їй була відома лише його офіційна трудова біографія: починав у лавах ЦРУ, потім отримав підвищення до заступника директора Департаменту національної безпеки США й ось тепер обіймає цю посаду. Щодо його приватного життя, то окрім озвученої ним самим інформації, що в нього є мати, а в неї — кошеня, більше ніяких деталей вона не знала. Та й, наскільки їй було відомо, не лише вона, а й усі інші. Ніхто навіть не знав, де він мешкав. Вейд скидався на машину: коли працює — на роботі, а у вимкненому стані відстоюється десь у невідомому місці.

Чен Сінь не могла втриматися й розповіла про подарунок Вадімову. Він гречно привітав її, сказавши, що їй зараз мають заздрити всі жінки світу — живі й навіть давно померлі принцеси. Адже достеменно відомо, що вона перша жінка за всю історію людства, яка отримала зірку в подарунок. Хіба може бути щось для жінки приємніше за такий сюрприз?

— Але хто мені це подарував? — допитувалася Чен Сінь.

— Має бути неважко здогадатися. Насамперед ти можеш бути певна, що ця людина насправду багата — на її банківському рахунку має бути цифра з дев'ятьма нулями. Тільки така людина може собі дозволити витратити мільйони на символічний подарунок.

Чен Сінь похитала головою. Весь час — у школі й на роботі — їй не бракувало залицяльників і коханців, але жоден із них точно не мав аж таких статків.

— Водночас це високоосвічена людина з вельми незвичними інтересами, — зітхнув Вадімов. — Його розуміння романтичних вчинків настільки шаблонне, що якби я побачив таку сцену у фільмі чи прочитав у книзі, то подумав би: це аж занадто неправдоподібно.

Чен Сінь знову зітхнула. Коли вона ще була дівчиськом, то мала певні рожеві мрії про майбутнє, проте вже зараз ці прагнення навіть їй здавалися смішними. Але й тоді в найбурхливіших фантазіях вона не могла собі уявити, що

одного дня їй подарують справжню зірку — так далеко її підліткові мрії не заходили.

Вона була певна, що не знає жодного чоловіка, здатного на це.

Можливо, це якийсь таємний шанувальник, який заради скороминущої примхи витратив невеличку частину свого статку й зробив так, щоб вона ніколи не дізналася про нього? Хай там як, вона все одно була йому вдячна.

Увечері, палаючи від нетерпіння, Чен Сінь піднялася на дах відбудованого Всесвітнього торгового центру, аби побачити свою зірку. Вона уважно вивчила детальні пояснення щодо розташування світила й підказки, як його відшукати, проте цього дня небо над Нью-Йорком затягнуло хмарами.

Другого й третього дня небо залишалось похмурим, а хмари своїми обрисами нагадували гігантську долоню, яка дражнила її, тримаючи й не віддаючи подарунка. Але Чен Сінь не почувалася розгубленою. Вона знала, що отримала подарунок, який неможливо загубити. DX3906 — частина Всесвіту й може проіснувати навіть довше за Землю й Сонце. Вона матиме ще безліч можливостей побачити зірку на власні очі.

Вечорами Чен Сінь довго стояла на балконі, вдивляючись у нічне небо й уявляючи, що бачить свою зірку. Море вогнів великого міста відблискувало темно-жовтими хвилями на ковдрі з хмар, але вона уявляла, що так у небесах заломлюється рожеве світіння її DX3906.

У снах вона ширяла над поверхнею зорі, яка в її уяві виявилася сферою рожевого кольору. Але Чен Сінь відчувала не обпікаючий подих полум'я, а приємний прохолодний подих весняного вітерця. Поверхня зірки була вкрита водною товщою великого океану, крізь прозорі води якого було видно, як хитаються в його глибині зарості рожевих водоростей...

Прокинувшись і пригадавши сон, вона посміялася з себе: як астроном добре знала, що навколо DX3906 не обертається жодна планета.

Четвертого дня після отримання сертифікату Чен Сінь разом із кількома іншими співробітниками АСР вилетіла на космодром мису Канаверал для участі в першому запуску МБР, оскільки

внаслідок особливостей траєкторії, на яку було заплановано вивести ядерні заряди, пуск неможливо було здійснити з базових точок розгортання ракет.

Сліди від ракет поступово зникали в безхмарному нічному небі. Чен Сінь разом із Вадімовим знову продивилася інструкцію про те, як відшукати на небі подаровану зірку. Оскільки вони обоє мали певний рівень знань у астрономії, то швидко зорієнтувалися й почали вдивлятися в клапоть зоряного неба у правильному напрямку. Але віднайти зірку серед миготливих сусідів все одно не могли.

Тоді Вадімов дістав дві пари потужних військових біноклів, що дали змогу швидко впоратися із завданням. Після цього навіть без допомоги оптичних пристроїв вони неозброєним оком упевнено знаходили на небі ДХ3906. Чен Сінь довго заворожено роздивлялася темно-червону, ледь видиму цятку, намагаючись осягнути насправду неосяжну відстань, що пролягла між ними, й перевести її значення в зрозумілі людському розуму величини.

— Якщо покласти мій мозок у контейнер і відправити «Сходовим маршем», то я долечу до неї тільки за 30 тисяч років, — задумливо мовила вона.

Не отримавши відповіді, Чен Сінь повернула голову й побачила, що Вадімов уже не роздивляється її зірку, а натомість, обпершись об машину, вдивляється порожніми очима в нічну далечінь. Було видно, що він насправду чимось стурбований.

— Що не так? — із занепокоєнням запитала Чен Сінь.

Вадімов довго вагався з відповіддю.

— Я ухиляюся від свого обов'язку.

— Про що мова?

— Я — найбільш підходяща людина для «Сходового маршу».

Чен Сінь украй здивувалася, бо ніколи не розглядала реальних кандидатур для проєкту. Але, поміркувавши, зрозуміла, що він має рацію: тривалий час працював у аерокосмічній галузі, має значний досвід дипломатичної роботи й розвідки, психологічно стабільний і зрілий... Якби вони могли вибирати й з-поміж

здорових людей, то Вадімов був би серед найбільш підходящих кандидатур.

— Проте ти — цілком здорова людина.

— Так, але це все одно нічого не змінює — я тікаю від свого обов'язку.

— Хтось уже говорив із тобою про це? — запитала Чен Сінь, думаючи про Вейда.

— Ні, але це нічого не змінює. Я одружився три роки тому, а моїй доньці виповнився лише рік. Я не боюся смерті, проте не хочу, щоб вони стали свідками *такої* моєї смерті.

— Але ж ніхто не вимагає подібної жертви: ні АСР, ні уряд країни навіть не мають таких планів.

— Так і є... Але це нічого не змінює — я найкращий кандидат на цю роль.

— Людство — не абстрактне поняття, воно складається з безлічі індивідуумів. Не можна любити людство й не зважати на близьких тобі людей. Звинувачувати себе в тому, що ти маєш відповідальність за долі рідних, — це безглуздя!

— Дякую за теплі слова, Чен Сінь. Ти цілком заслуговуєш на свій подарунок. — Вадімов підвів очі на подаровану зірку. — Я теж не відмовився б подарувати зірку дружині з донькою.

На небосхилі засвітилася яскрава точка, за нею — інша. Від їхнього сяйва будівлі, дерева й люди відкинули довгі тіні. Випробування технології ядерного імпульсного двигуна розпочалося.

Пошук кандидатів для проєкту «Сходовий марш» був у розпалі, проте це мало вплинуло на роботу Чен Сінь. До її сфери обов'язків належала лише перевірка професійного аерокосмічного досвіду й відповідних навичок кандидатів — це був перший фільтр відбору. Оскільки коло претендентів обмежувалося лише невиліковно хворими, які обрали евтаназію, то знайти бодай когось, хто відповідав би необхідним критеріям, було практично неможливо. АСР намагалася всіма

доступними каналами відшукати якомога більше відповідних кандидатур.

Якось до Чен Сінь у Нью-Йорку завітав університетський одногрупник. За розмовами вони згадали й подальші долі тих, із ким разом навчалися. Він згадав про Юнь Тяньміна й розповів, що той хворіє на рак легень останньої стадії й жити йому залишилося вже обмаль. Не надто замислюючись над цією інформацією, Чен Сінь автоматично написала заступнику Вейда — Ю Вейміну, який відповідав за добір кандидатів, що вона знайшла підходящу особу.

Решту свого життя Чен Сінь неодноразово згадувала цю мить і мусила зізнатися передусім сама собі, що тієї миті не приділила цій події багато уваги.

Їй треба було повернутися в справах до Китаю, й, оскільки вони були одногрупниками, Ю Веймін попросив її особисто навідатися до Юнь Тяньміна та обговорити справу. Вона одразу погодилася, не надаючи особливого значення майбутній зустрічі.

Вислухавши розповідь Чен Сінь, Юнь Тяньмін повільно сів на ліжку. Чен Сінь наполягала, щоб він ліг знову, на що він тихим голосом відказав, що хоче побути на самоті.

Щойно Чен Сінь зачинила за собою двері, Юнь Тяньміна почав душити напад істеричного сміху.

Хіба існує на світі якийсь йолоп, дурніший за нього?!! Він дійсно гадав, що, подарувавши зірку коханій людині, магічним чином отримає таке саме почуття навзаєм? І що вона перелетіла океан, аби своїми святими сльозами врятувати його нікчемне життя? І він дійсно змусив себе повірити в цю дурнувату казочку?

Ні, Чен Сінь тут, щоб дати йому померти так, як потрібно їй.

Наступний елементарний умовивід призвів до ще сильнішого нападу сміху, який ледь не викликав ядуху: до свого приїзду Чен Сінь іще не знала, що він уже встиг погодитися на варіант із евтаназією. Інакше кажучи, якби він просто тихо конав, Чен

Сінь спробувала б його переконати пристати на її пропозицію. Можливо, якимсь улещувала б чи тиснула, допоки він не погодився б.

Евтаназія перекладається з грецької як «гарна смерть», проте той розвиток подій, який підготувала для нього Чен Сінь, не віщував нічого доброго.

Сестра хотіла його смерті через побоювання, що він протринькає на безглузде лікування всі родинні статки. Її прагнення були цілком зрозумілими. Ба більше, вона дійсно бажала йому легкої смерті, аби його страждання нарешті закінчилися.

Тяньмін насправді боявся космосу. Як кожному, хто вивчає космос професійно, Тяньміну ліпше за інших було відомо про його небезпеки. Він добре усвідомив, що пекло не під землею, а на небесах.

І Чен Сінь хотіла, аби його частина, в якій міститься душа, довіку блукала темною безоднею у споконвічному холоді.

І це ще за найкращого розвитку подій.

Якщо його мозок, як цього хоче Чен Сінь, дійсно перехоплять і повернуть до життя трисоляріани, то подальше існування перетвориться на справжній кошмар. Ці жорстокі інопланетяни, які не мають ані найменшого уявлення про гуманність, під'єднають Тяньміна до безлічі сенсорів і розпочнуть дослідження різних відчуттів і рівня його витривалості. Найбільше їх, звісно, цікавитиме біль, а далі за списком: голод, спрага, побої, піджарювання, ядуха, електричні розряди, середньовічні тортури, смерть від незчисленних порізів...

Отримавши доступ до його пам'яті, вони легко дізнаються, якого різновиду тортур він боїться найбільше. Про лінчі^{*****} він якимсь прочитав у одній історичній книзі: шкіру людини багато разів надрізали так, що не лишалося жодного живого місця, а потім обмотували бинтами; коли рани через день затягувалися й кров засихала, бинти віддирали, відкриваючи рани й частково відриваючи клапті шкіри... Якщо вони отримають доступ до його мозку, то відшукають цей страх і ретранслюють у нього сигнал, буцім він переживає такі тортури насправді.

Жертва в історичній книзі невдовзі померла, проте його мозку так не пощастить. Найбільше, на що він зможе розраховувати, — втратити свідомість від шоку. Але нічого не завадить їм перезапустити його й знову піддати тортурам — із цікавості чи заради розваги... Він не матиме можливості розірвати порочне коло, звільнитися від страждань: у нього не лишиться тіла, рук і ніг; він навіть не зможе скоїти самогубство, прокусивши язик. Його мозок буде схожий на акумулятор, який нескінченно підзаряджатимуть розрядами болю.

Він зайшовся сміхом іще сильніше.

Чен Сінь відчинила двері й занепокоєно запитала:

— Із тобою все добре?

Тяньмін припинив сміятися, й вираз його обличчя став непроникним, немов у мерця.

— Юнь Тяньміне, від імені Агентства стратегічної розвідки Ради оборони Землі ООН я запитую: чи готовий ти звалити на свої плечі відповідальність за долю всього людства й пристати на пропозицію приєднатися до цієї місії? Участь у проєкті є цілком добровільною, й ти можеш відмовитися без будь-яких наслідків для себе.

Він поглянув на її обличчя, яке світилося урочистістю моменту й усвідомленням того, що вона бореться за всю Землю, захищає майбутнє людської цивілізації... Тяньмін подивився навколо, не розуміючи, чому так швидко змінилася звична обстановка: призахідне сонце, пробиваючись крізь шибку, розтікалося на білій стіні басейном брудної крові; самотнє дерево за вікном раптово стало схожим на кістяк мерця, що встав із могили...

У куточку рота Юнь Тяньміна з'явилася несмілива посмішка, схожа на вищир у агонії, яка зрештою розповзлася обличчям.

— Гарзд, я згоден.

Роки 5–7-й Епохи кризи. Проєкт «Сходовий марш»

Михайл Вадімов загинув. Його машина злетіла в річку Гарлем із мосту Александра Гамільтона. На те, щоб витягнути машину з води, пішов цілий день. Після автопсії з'ясувалося, що Вадімов

хворів на лейкемію, й аварія сталася через напад раптової сліпоти, спричинений кровотечею з очного дна, спричиненою захворюванням.

Чен Сінь була надзвичайно пригнічена цією смертю. Вадімов опікувався її долею, немов старший брат, і всіляко допомагав при звичаїтися до нової, незвичної роботи й життя в іншій країні. Найбільше їй тепер бракувало його великодушності. Чен Сінь із великим завзяттям взялася до роботи й неодноразово демонструвала неабиякі розумові здібності, інколи навіть затіняючи самого Вадімова. І хоча вона обіймала посаду його помічника з технічних питань, він ніколи не виказував ревності до її успіхів. Навпаки, всіляко заохочував проявляти свої таланти, підіймаючи її на дедалі вищий рівень.

У співробітників АСР були дві діаметрально протилежні реакції на загибель Вадімова: більшість технічного персоналу, як і Чен Сінь, відчували сум через цю втрату; натомість спеціалісти-розвідники більше шкодували про те, що тіло добу пролежало у воді, тож мозок виявився непридатним для подальшого використання в проєкті.

Туга за загиблєм у Чен Сінь поступово змінилася запитанням: а чи не занадто підозрілий цей збіг обставин? Коли вона вперше замислилася над такою ймовірністю, то відчула, як тіло пронизує смертельний холод — якщо це дійсно чиясь змова, вона не витримає таких підлості й підступу.

Чен Сінь проконсультувалася з медичними експертами Центру досліджень і дізналася, що, в принципі, розвиток лейкемії можна спровокувати зовнішніми чинниками. Досить просто помістити поруч із ціллю достатньо потужне джерело радіаційного випромінювання. Проте точно розрахувати необхідну дозу опромінення для початку перебігу захворювання у певний час і тим паче підгадати, щоб потерпілий помер саме в цей момент, — завдання не з легких. Занизький рівень опромінення не викличе хвороби за короткий проміжок часу, натомість зависокий спровокує передчасну смерть уже від променевої хвороби, а не лейкемії.

Якщо спиратися на розрахунки середньої тривалості перебігу хвороби, то гіпотетичний замах на Вадімова мав відбутися якраз у той час, коли АСР почала активно лобіювати ідею ухвалення міжнародним товариством національних законів про евтаназію. Якщо це все-таки вбивство, то виконавець має бути професіоналом високого рівня.

Чен Сінь за допомогою високоточного лічильника Гейгера перевірила робоче місце й квартиру Вадімова — жодних незвичних відхилень у показниках. Незначний рівень радіації легко пояснювався нормальним природним фоном. Проте вона знайшла фотографії дружини й доньки, які він тримав під подушкою: красуня-дружина виявилася на 11 років молодшою за нього балериною, а маленька донечка здавалася уособленням усього прекрасного.

Вадімов якось сказав Чен Сінь, що через свою професійну звичку він ніколи не залишав їхніх фотографій на столі чи приліжковій тумбочці, забобонно вважаючи, що це може наразити їх на небезпеку. Він діставав фотографії зі сховку лише тоді, коли хотів на них подивитися... Чен Сінь відчула, як стискається її серце.

Щоразу, коли Чен Сінь згадувала Вадімова, її думки мимоволі поверталися до Юнь Тяньміна. Він разом із шістьма іншими кандидатами вже перебуває під охороною на таємній базі недалеко від штаб-квартири АСР. Вони готуються до фінальної стадії випробувань, перед тим як на участь у місії буде обраний найбільш відповідний претендент.

Після їхньої останньої зустрічі в китайській лікарні серце Чен Сінь безперестанку краяла туга, яка з часом лише густішала, набувала темних кольорів, аж поки не почала затуляти собою небо навіть у сонячний день.

Вона пригадала їхню першу зустріч: на самому початку першого курсу, коли всі студенти тільки роззнайомилися, вона помітила хлопця, який тихо сидів на самоті в кутку. При першому погляді на Тяньміна вона одразу осягнула всю глибину його вразливості й самотності. Серед її знайомих було чимало

подібних юнаків, проте жоден не справляв враження, буцім здатен зазирнути в її серце й відкрити всі таємниці.

Чен Сінь завжди подобалися впевнені, енергійні чоловіки. Юнь Тяньмін натомість був повним антиподом цього типу. Але Чен Сінь завжди відчувала дивне бажання піклуватися про нього: постійно підтримувала спілкування на одному рівні, боячись ненароком якимось чином його образити чи викликати душевний біль. Вона ще ніколи в житті не поводитися настільки обережно з представником протилежної статі.

Тож коли того вечора ім'я Юнь Тяньміна сплило в розмові з одногрупником, вона здивувалася, що хоч і забула про його існування, проте згадка викликала з далеких завалів пам'яті чіткий образ і майже не стерті спогади.

Однієї ночі Чен Сінь наснився ще один жахливий сон: вона знову опинилася на подарованій зірці, проте цього разу водорості поступово змінювали колір, аж поки все навкруги не почорніло й зірка не перетворилася на чорну діру. Діра всотувала все світло Всесвіту, трансформуючись у величезну вибоїну в просторі-часі. Навколо чорної діри обертався захоплений силою її гравітації невеличкий флуоресцентний об'єкт, який ніколи не зможе вирватися з полону, — заморожений мозок.

Чен Сінь прокинулася і, роздивляючись відблиски нічного Нью-Йорка на занавісках спальні, усвідомила, що накоїла.

З одного боку, вона з благими намірами лише озвучила йому пропозиції АСР — і він міг легко відмовитися брати в цьому участь — стати тим, хто зможе врятувати людську цивілізацію. Так чи так — його життя скінчилося. Якби вона запізнилася бодай на хвилину, він вже був би мертвий. Вона дійсно врятувала йому життя! Їй не було в чому собі дорікнути — моральних гризот вона не відчувала.

Але й розуміла, що саме такими вчинками дехто призвичаюється продавати свою матір до борделю.

Чен Сінь обмірковувала швидкість прогресу в технологіях гібернації — перша партія добровольців уже залягла в сплячку. Більшість із них були смертельно хворими й розраховували на

розвиток медицини та можливістьвилікуватися в майбутньому. Насправді Юнь Тяньмін мав не гірші за них шанси продовжити своє життя. Хоча через соціальний статус і рівень статків ця опція може виявитися для нього недоступною. Проте за її протекції він міг би отримати таку можливість, але вона власноруч позбавила його будь-якої нагоди!

Наступного ж дня вона хотіла обговорити цю ситуацію з Ю Вейміном, проте, поміркувавши, вирішила, що з таким питанням краще йти безпосередньо до директора.

Як і щоразу, коли Чен Сінь потрапляла до офісу Вейда, вона застала його за зосередженим дослідженням вогника прикуреної сигари. Вона нечасто бачила, як він виконує директорську роботу в звичному розумінні, як-от комусь телефонує, ознайомлюється з документами, проводить перемовини й зустрічі. Чен Сінь і уявити не могла, коли Вейд устигає усім цим займатися, все, що вона бачила, — нескінченні медитації, споглядання, похмурі роздуми без кінця-краю.

Чен Сінь доповіла Вейду, що, на її думку, кандидат № 5 недостатньо кваліфікований, вона відкликає свою рекомендацію й просить відсторонити цього кандидата від процедури відбору.

— Що змінилося? Його результати тестування одні з найкращих.

Від слів Вейда її душа опустилася в п'яти. Перший блок тестів передбачав введення в організм кандидатів спеціальної загальної анестезії, щоб позбавити піддослідного відчуття власного тіла, заблокувавши більшість органів чуття, проте залишати його при свідомості. Це була спроба імітувати стан існування мозку поза організмом. Головною метою тесту була оцінка психологічної стійкості кандидатів та їх здатності пристосовуватися до гетерогенних умов існування. Проте розробники тесту, як і будь-хто інший, не володіли інформацією про внутрішню будову й середовище кораблів трисоляріанського флоту, тож їм лишалося лише здогадуватися й фантазувати. Загалом цей блок тестування вважався чи не найжорстокішим.

— Його кваліфікація занижка для цієї місії, — заперечила Чен Сінь.

— Ну, ти значно освіченіша за нього, але якщо відправити твій мозок замість його, то місія точно буде приречена на провал.

— Він самотник. Зізнаюся: я ніколи в житті не бачила самотнішої людини, й у нього нема шансів успішно інтегруватися до будь-якого соціального оточення.

— І саме це є чи не найбільшою перевагою кандидата № 5! Оточення, про яке ти говориш, — це людський соціум. Люди, які добре інтегруються в це середовище, також зазвичай стають залежними від подібної інтеграції. Якщо таку особу висмикнути з соціуму й помістити в абсолютно незвичне для неї середовище, в неї може статися нервовий зрив, що може викликати депресію й навіть самогубство. До речі, саме ти — чудовий приклад такої людини.

Чен Сінь мала визнати, що Вейд має рацію: лише цей тест, швидше за все, викликав би в неї нервовий зрив і серйозний психічний розлад у майбутньому, не кажучи вже про участь у реальній місії.

Насправді вона чудово розуміла, що не в змозі навести достатні аргументи, аби змусити директора АСР виключити когось із переліку кандидатів на участь у проєкті «Сходовий марш», але вона не хотіла так легко опускати руки. Тяньмін заслугував на цю її відчайдушну спробу.

— Але ж він давно не має ніякої прив'язаності, він просто чужий для соціуму! Йому бракує почуття відповідальності перед людьми, не кажучи вже про те, що йому не відоме почуття любові! — Чен Сінь зрозуміла, що сама не вірить у сказане.

— Е ні. Йому є за чим тужити на Землі.

Вейд так само не відводив погляду від сигари, проте після останньої фрази Чен Сінь відчула, як разом із його поглядом на неї перейшов жар її розпеченого кінчика. На щастя, Вейд не схотів далі обговорювати це питання.

— Ще одна перевага кандидата № 5 полягає в тому, що він вирізняється креативністю, яка з лихвою компенсує брак

професійного досвіду. Тобі відомо, що його досить проста ідея перетворила вашого іншого однокласника на мільярдера?

Чен Сін, звісно, продивлялася досьє Юнь Тяньміна, тож інформація про те, що серед її знайомих є по-справжньому заможні люди, на чиєму банківському рахунку зберігається сума з дев'ятьма нулями, не стала для неї несподіванкою. Але вона аніскілочки не вірила, що це Ху Вень зробив їй подарунок у вигляді зірки. Це взагалі не було на нього схоже. Якби він справді хотів освідчитися їй, то швидше подарував би престижне авто, чи кільце з діамантами, чи щось інше в цьому стилі. Проте точно не зірку.

— Насправді я схилився до думки, що всі кандидати не підходять для місії. У мене вже закінчувалися ідеї. Але дякую тобі за те, що відновила мою віру в №5.

Вейд нарешті відірвався від сигари, поглянувши на Чен Сін із холодною посмішкою. Як і раніше, він ніби упивався її відчаєм і болем.

Але Чен Сін ще не повністю втратила надію домогтися свого до церемонії виголошення тексту присяги кандидатами проекту «Сходовий марш».

Після початку Трисоляріанської кризи до тексту Конвенції про космос було внесено положення про те, що особа, яка використовує ресурси Землі для вильоту за межі Сонячної системи з метою отримання прибутку, імміграції, наукових досліджень чи будь-яких інших цілей, повинна принести присягу на вірність людській цивілізації. Тоді всім здавалося, що це положення додано в текст заради врегулювання правовідносин у далекому майбутньому й воно не потребуватиме застосування в найближчі роки.

Церемонія виголошення присяги, як і оголошення кандидатур Обернених кілька місяців тому, відбувалася в головній залі Генеральної асамблеї ООН, проте була закритою для загалу. Окрім семи кандидатів, у церемонії брали участь Генеральний

секретар ООН та змінний Голова РОЗ. Два ряди глядачів склали співробітники АСР.

Сама церемонія не тривала довго: кандидат клав руку на прапор ООН, який тримала Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй, і виголошував текст присяги, клятву на вічну вірність людству й відмову від будь-яких дій, які можуть зашкодити інтересам людства на теренах Усесвіту.

Кандидати виголошували присягу відповідно до присвоєних порядкових номерів. Перед Юнь Тяньміном стояли четверо: двоє американців, росіянин і британець. За ним — американка й ще один китаєць. Усі кандидати дійсно мали вигляд хворих людей, а двоє навіть пересувалися на інвалідних візках. Проте всі справляли враження бадьорих та сповнених енергії: їхнє життя було схоже на лампу, яка вичерпала всі запаси гасу в резервуарі, проте гніт іще яскраво горів завдяки участі в цьому проєкті.

Чен Сінь поглянула на Тяньміна — від їхньої останньої зустрічі він змарнів і осунувся ще більше, проте намагався триматися незворушно. У її напрямку він навіть не подивився.

Четверо людей, що були попереду Тяньміна, швидко впоралися з присягами. Один із американців, учений-фізик віком за 50 років, який страждав на рак підшлункової залози, наполіг на тому, аби йому дозволили підвестися з інвалідного візка й самотужки піднятися на трибуну для проголошення присяги. Їхні слабкі, проте впевнені голоси ледь чутно відбивалися від стін зали. Єдина заминка виникла, коли англієць перепитав, чи може він проголошувати присягу, тримаючи руку на Біблії, а не на прапорі ООН. Після отримання згоди він швидко прочитав текст. Настала черга Юнь Тяньміна.

Хоча Чен Сінь і була атеїсткою, їй захотілося, як тому англійцеві, зараз покласти руку на Біблію й почати молитися: *Тяньміне, ну ж бо, склади обітницю на вірність людству, ти мусиш це зробити. Ти маєш почуття відповідальності й умієш любити. Як казав Вейд, тобі є за ким сумувати на цій Землі...*

Вона дивилася, як він підіймається на трибуну, підходить до Генерального секретаря Заїр, яка тримає прапор... Не витримавши емоційної напруги моменту, Чен Сінь заплющила очі.

Чен Сінь не почула обітниць від Юнь Тяньміна.

Він, узявши блакитний прапор із рук Заїр, поклав його поруч із собою на кафедру.

— Я не виголошуватиму цієї присяги. Я почуваюся чужим у цьому світі: я ніколи не відчував великих радості чи щастя й не був коханим. Звісно, здебільшого я сам у цьому винен... — Промовляючи це, він дивився перед собою злегка приплющеними очима, і його голос був спокійним та втихомиреним, ніби він ретроспективно переглядав стрічку всього свого життя. Чен Сінь уся тремтіла, ніби зараз чинився Страшний суд. — ...але я все одно не візьму на себе таких обітниць на вірність людству, — спокійно закінчив свій виступ Тяньмін.

— Тоді чому ви погодилися взяти участь у відборі кандидатів проєкту «Сходовий марш»? — запитала Заїр м'яким голосом, спокійно дивлячись на Юнь Тяньміна.

— Я хотів подивитися, як улаштована інша, чужа нам цивілізація. Моя вірність людству залежатиме від того, яким я побачу світ трисоляріан.

Заїр кивнула й так само спокійно додала:

— Ніхто не змушуватиме вас складати присягу. Ви можете йти. Наступний, будь ласка.

Чен Сінь тремтіла, ніби потрапила до холодного льоху. Вона з усієї сили прикусила нижню губу, намагаючись не розплакатися.

Тяньмін склав тест.

Вейд із першого ряду обернувся до Чен Сінь, і зараз він міг насолодитися новою порцією її рафінованих відчаю й болю. Вейд запитав самими очима, без слів:

— *Оцінила його здібності?*

— *Так... І що нам робити, якщо він говорив правду?*

— Якщо навіть ми сумніваємося, чи, бува, він дійсно так не думає, то ворог точно має йому повірити.

Вейд повернувся до трибуни, але за мить знову озирнувся, ніби щось згадав.

— *Весела гра, еге ж?*

Відмова Тяньміна стала певним переломним моментом — остання кандидатка, хвора на СНІД сорокатрирічна американка на прізвище Джойнер, космічний інженер НАСА, також відмовилася скласти присягу, сказавши, що була майже вимушена долучитися до проєкту. Якби вона відмовилася, то через презирство до її слабкодухості всі друзі, знайомі й родичі відвернулися б від неї й залишили помирати наодинці в лікарні. Ніхто з присутніх не міг із впевненістю сказати, чи говорить вона правду, чи просто знайшла привід відмовитися, послухавши Юнь Тяньміна.

Але пізно вночі наступного дня стан Джойнер раптово погіршився, й пневмонія, що розвилася внаслідок інфекції, спричинила дихальну недостатність. Вона померла ще до світанку. Через раптовий напад медичний персонал не встиг швидко заморозити ще живий мозок за передбаченим протоколом, й, оскільки розвинулася гіпоксія, він виявився непридатним для подальшого використання.

Юнь Тяньмін автоматично став єдиним кандидатом для участі в проєкті «Сходовий марш».

Й ось ця мить настала. Чен Сінь доповіли, що стан Юнь Тяньміна різко погіршився й була призначена операція з резекції мозку, яка мала відбутися у Вестчестерському медичному центрі.

Чен Сінь переминалася з ноги на ногу біля будівлі лікарні, не наважуючись увійти всередину, але їй було й несила поїхати звідси геть. Тільки й лишалося, що, страждаючи, тупцювати на місці.

Вейд, який приїхав разом із нею, пройшов уперед, потім зупинився за кілька кроків і на мить повернувся, щоб

насолодитися болем Чен Сінь. А опісля, задовольнившись побаченим, завдав останнього удару:

— О, ще один сюрприз для тебе — це саме він подарував тобі зірку.

Чен Сінь застигла соляним стовпом: увесь світ закрутився в неї перед очима, й вона побачила ретроспективу свого життя — воно здавалося сепією й тільки зараз розквітнуло всіма барвами. Хвиля емоцій накрила її з головою, й певний час їй навіть довелося докладати чималих зусиль, аби втриматися на неслухняних ногах.

Чен Сінь повернулася й щодуху помчала до лікарні, пролетіла крізь двері й понеслася довгими, звивистими коридорами. Біля входу до нейрохірургічного операційного блоку її перехопили двоє охоронців; вона відчайдушно виривалася, проте тримали її міцно. Відшукавши посвідчення, Чен Сінь тицьнула його їм під ніс і побігла до операційної. Персонал лікарні зі здивуванням розступався перед нею. Чен Сінь із розмаху розчахнула освітлені згори червоними попереджувальними вогнями двері операційної.

Усе було скінчено.

Група людей у білому синхронно повернулася до неї, й цієї ж миті тіло вже вивозили через інші двері. Посередині операційної стояв верстак, на якому лежав теплоізольований циліндричний контейнер заввишки з метр, який щойно запечатали. Білий туман, що витікав із ємності з охолодженим до ультранизьких температур гелієм, не розсіювався одразу, а стікав зовнішньою поверхнею й плив над верстаком. Стікаючи додолу, потічок нагадував мініатюрний водоспад, який випаровувався, щойно торкався підлоги. Контейнер у обрамленні клубків білого туману мав геть неземний вигляд.

Чен Сінь птахом кинулася на верстак, і повітря, сколихнуте її рухом, розігнало хмару крижаного туману. Вона відчула холодний подих, але він негайно розчинився, зник, ніби вона на коротку мить сконтактувала з тим, за чим гналася, що переслідувала, але цей об'єкт негайно втік, віддрейфувавши

в інший вимір простору-часу, й був утрачений для цього світу назавжди.

Чен Сінь, опустившись навколішки, розревілася перед контейнером, у який нещодавно закачали рідкий гелій. Її горе затопило операційну, всю будівлю лікарні, весь Нью-Йорк. Над нею розлилося повноводне озеро, ціле море скорботи, й вона ледь не захлиналася на його дні під товщею води.

Чен Сінь не знала, скільки минуло часу, перш ніж вона відчула чиюсь руку на плечі. Можливо, ця рука підтримувала її вже давно, хоча вона тільки зараз це відчула. Цілком вірогідно, що й голос, який вона почула, звучав уже тривалий час.

— Дитино, надія не зникла, — промовив тихо й розважливо голос, який належав літній людині. Потім повторив знову: — Надія ще жива.

Чен Сінь іще душили ридання, але вона поступово дедалі більше прислухалася до сказаного, бо голос не просто втішав, а намагався донести якусь незвичайну, проте реальну ідею.

— Дитино, сама посуди, якщо повернути мозок до життя, то яким буде вмістилище, ідеальне для нього?

Чен Сінь підвела очі й, хоча сльози застили їй світ, упізнала того, хто до неї говорив. Білий літній чоловік був світилом нейрохірургії: працював у Гарвардській медичній школі й водночас був одним із найвідоміших у світі хірургів-практиків.

— Звісно, це буде рідне тіло, з якого його вийняли. Кожна клітина мозку несе в собі достатньо генетичної інформації про будову тіла. Тож видається цілком можливим клонувати тіло й пересадити в нього мозок, аби він міг повноцінно функціонувати.

Чен Сінь мовчки роздивлялася кріогенний контейнер, що стояв перед нею, і з її очей знову полилися сльози. Раптом якась думка промайнула в її голові, й наступне запитання здивувало присутніх:

— Добре, а що він їсть?!

Промовивши це, Чен Сінь розвернулася й вибігла так само поспіхом, як і влетіла до операційної.

Наступного дня Чен Сінь знову з'явилася в кабінеті Вейда. Вигляд вона мала не кращий за невиліковно хворих кандидатів. Наблизившись до столу, поклала перед господарем кабінету конверт.

— Я прошу, аби ці зразки насіння поклали до капсули.

Вейд висипав із конверта з десяток невеличких пластикових пакетиків і став із цікавістю їх перебирати:

— Пшениця, кукурудза, картопля... ось тут щось із овочів. Перець чілі?

Чен Сінь кивнула:

— Йому дуже подобався його смак.

Вейд поскладав усі пакетики назад до конверта й посунув назад до Чен Сінь, просто додавши:

— Ні.

— Але чому? Воно важить лише 18 грамів!

— А ми б'ємося над тим, аби зменшити загальну масу капсули бодай на вісімнадцять сотих грама.

— Ну, то уявіть, що його мозок просто важчий на ці 18 грамів!

— Але це не так. Додаткові грами можуть стати причиною зниження крейсерської швидкості польоту капсули після розгону, що може призвести до зміщення часу досягнення точки рандеву на багато років. До того ж, — і тут Вейд знову продемонстрував свою фірмову холодну посмішку, — це лише мозок без рота й шлунка. Яка з цього користь? Не вірте байкам про клонування тіла — вони розмістять мозок у підходящому інкубаторі, та й по всьому.

Чен Сінь хотілося вирвати в нього з рук остогидлу сигару й загасити об обличчя. Але їй удалося втримати під контролем свої емоції, й вона просто забрала конверт зі столу.

— Я звернуся з цим проханням до керівництва вищого рівня.

— Якщо й це не спрацює, що робитимеш далі?

— Подам рапорт про відставку.

— Ніхто його не прийме, ти все ще є вельми корисною для АСР.

Чен Сінь глузливо розсміялася:

— Нічого у вас не вийде. Ви ніколи не були моїм безпосереднім керівником.

— Я це знаю, але ти все одно не робитимеш того, чого я не дозволив.

Чен Сінь просто повернулася й пішла.

— «Сходовий марш» передбачає, що хтось зі знайомих Юнь Тяньміна має так само вирушити за ним у майбутнє.

Чен Сінь завмерла на місці.

— Але це має бути хтось зі співробітників АСР. Така пропозиція тебе зацікавить? А ось зараз ти можеш подати рапорт про відставку.

Чен Сінь знову покрокувала вперед, проте цього разу значно повільніше й невпевненіше. Невдовзі вона знову зупинилася. За спиною почувся голос Вейда:

— Тобі ліпше цього разу мати більше впевненості у своєму виборі.

— Я згодна вирушити в майбутнє, — відповіла Чен Сінь. Вона зупинилася в дверному отворі й обперлася об косяк, аби не впасти. Але так і не озирнулася.

Чен Сінь побачила на власні очі зонд «Сходового маршу» лише під час розгортання його вітрила на геосинхронній орбіті. Гігантське вітрило площею 25 квадратних кілометрів ненадовго відбило проекцію сонячного світла на Південну півкулю планети. Чен Сінь на той момент уже повернулася до Шанхая. Пізньої ночі вона побачила, як на темному небі з'явилася помаранчева цятка концентрованого світла, яка поступово розтанула вже за п'ять хвилин, немов посеред космосу нізвідки з'явилося таємниче око, що, поглянувши на Землю, знову заплющило повіку. Майбутнє прискорення зонда вже неможливо було побачити неозброєним оком.

Єдиною думкою, яка втішала Чен Сінь, було усвідомлення того, що насіння все-таки поклали до капсули. Хоча це було не те, яке вона тоді відібрала, а інше, ретельно кілька разів

перевірене спеціальним відділом селекції інституту аеронавтики.

До гігантського вітрила вагою 9,3 кілограма за допомогою чотирьох кабелів завдовжки 500 кілометрів кожен, кріпилася сферична капсула діаметром лише 45 сантиметрів. Сама капсула на початку процесу прискорення важила 850 грамів, її поверхня була вкрита шаром абляційного захисного матеріалу, який випаровувався після кожного нового вибуху. Наприкінці розгінної фази польоту маса капсули мала зменшитися до 510 грамів.

Розгінна фаза польоту розтягнулася від Землі до орбіти Юпітера. На всій цій дистанції попередньо розмістили 1004 ядерні заряди різної потужності, дві третини з яких були «звичайними» однофазними ядерними бомбами, а решта — термоядерними. Це було схоже на заміновану стежку посеред космосу, заряди на якій детонували по мірі прольоту капсули зонда. Окрім цього, уздовж розгінної траси розташовувалася значна кількість датчиків і систем моніторингу, які відслідковували фактичні напрямки руху та швидкість капсули й, відповідно, завчасно коригували місцеперебування наступного заряду до її прольоту.

Немов серце, що пульсує, ядерні вибухи освітлювали гігантське вітрило через визначені проміжки часу, й ураган радіаційного випромінювання гнав цю пір'їнку все далі й далі. Після детонації 997-го заряду неподалік орбіти Юпітера системи моніторингу підтвердили, що зонд досяг запланованої швидкості в одну соту швидкості світла.

Однак саме цієї миті сталася аварія. Система моніторингу за допомогою спектрального аналізу світла, відбитого від гігантського вітрила, виявила, що його площа почала зменшуватися — вітрило згоралося. Можливою причиною назвали обрив одного з чотирьох кабелів. 998-й заряд вибухнув до того, як до програми встигли внести якісь корективи, тож капсула зонда відхилилася від запланованого курсу. Вітрило почало згортатися з дедалі більшою швидкістю, що спричинило різке скорочення його ефективної площі розсіювання. Система

моніторингу втратила зонд з поля зору й, не маючи точних параметрів його траєкторії, людство вже не мало надії відшукати капсулу знову.

Із плином часу зонд дедалі більше відхилятиметься від запланованого маршруту, й сподівання на зустріч і перехоплення його трисоляріанським флотом ставатиме дедалі примарнішим. Враховуючи напрямок його руху перед аварією, зонд досягне першої зірки більш ніж за 6000 років і залишить межі нашої галактики — Чумацького Шляху — через 5 мільйонів років.

Але принаймні на половину проєкт «Сходовий марш» виявився успішним: людство змогло розігнати космічний апарат, нехай і легкий, немов пір'їна, до квазірелятивістських швидкостей.

Чен Сінь уже не мала реальної необхідності приставати на пропозицію лягти в гібернацію, проте АСР все одно наполягала, аби вона не відмовлялася від цієї місії. Її завданням у майбутньому мав стати трансферт знань про проєкт «Сходовий марш», які можуть стати у пригоді для нового етапу космічних польотів людства за два сторіччя, тож, можливо, виникне потреба в живому спеціалісті, а не лише стосі мертвих записів даних проєкту. Хоча справжньою метою її відправлення в майбутнє стало бажання залишити спогад про проєкт і гарантувати правильне розуміння його цілей та завдань. У цей самий час низка інших масштабних інженерних проєктів відправляли своїх спеціалістів у майбутнє з тією ж метою.

Якщо в майбутньому комусь дійсно буде цікаво оцінити намагання сучасників вести боротьбу з інопланетними завойовниками, то принаймні зараз уже з'явилася можливість відправити людину в прийдешнє, аби уникнути непорозумінь, які можуть виникнути в ході історії.

Відчувши, як її свідомість розмивається хвилями холоду, Чен Сінь дозволила собі зануритися у відчуття затишку, яке огорнуло її зусібіч, і, подібно до Юнь Тяньміна, вирушила в мандрівку безмежжям темряви.

* Базиліка, або Оттоманська гармата, — надпотужна гармата, яку розробив угорський інженер-зброяр Орбан у той час, коли гармати були ще дивиною. Базиліка мала вкрай низьку точність пострілів, проте коли влучала в ціль — завдавала величезної шкоди стінам Константинополя. Завдовжки була понад 8 метрів, калібром — 75 сантиметрів і могла вистрілювати 500-кілограмовими ядрами на відстань більш ніж одна миля (приблизно 1600 метрів). — *Тут і далі примітки перекладача, якщо не зазначено інше.*

** Георгій Сфрандзі (грец. Γεώργιος Φραντζής) (30 серпня 1401, Константинополь — після 1478, о. Корфу) — останній візантійський історик, державний діяч, наближена особа останнього Імператора Візантії Костянтина XI Палеолога.

*** У 1204 році учасники Четвертого хрестового походу захопили й пограбували Константинополь. — *Прим. автора.*

**** Енантіомери — це стереоізомери (молекулярні структури з однаковими атомами й характером зв'язків, що відрізняються розміщенням у просторі), які є неідентичними повними дзеркальними відображеннями один одного (як права й ліва руки). У симетричному (нехіральному) оточенні енантіомери мають ідентичні хімічні й фізичні властивості, за винятком їхньої здатності обертати площину поляризації світла, яка у двох енантіомерів ідентична за модулем і протилежна за напрямком. Цю здатність називають оптичною активністю.

***** Орбан (інколи Урбан) — металург та інженер із міста Брашо, Трансильванія, Угорське королівство (нині Брашов, Румунія), який розробив надпотужну зброю для Османської імперії, що дала змогу захопити Константинополь 1453 року. У 1452 році він запропонував свої послуги Візантії, проте імператор Костянтин XI не мав можливості оплатити його роботу та надати потрібні матеріали для створення такої величезної гармати. Після цього Орбан залишив Константинополь і зустрівся з османським султаном Мегмедом II, який планував взяти місто в облогу. Інженер заявив, що його зброя «здатна підірвати навіть Вавилон», тому султан виділив для нього потрібні кошти й матеріали. — *Прим. автора.*

***** У китайській мові знаки синтаксису певною мірою відрізняються від звичних нам. Так, крапка має вигляд кола. Зроблено це з метою уникнення плутанини у прочитанні ієрогліфів, оскільки крапка може бути сприйнята як складова частина ієрогліфа, що, відповідно, повністю змінить його прочитання й значення.

***** У країнах Східної Азії (Китай, Корея, Японія) широко поширена тетрафобія (боязнь числа 4). Цей забобон пов'язаний із співпадінням вимови ієрогліфів, які позначають число 4 (四, sì) та слово «помирати» (死, sǐ) й різняться лише тоном. Ця фобія — настільки розповсюжене явище, що зазвичай у будинках відсутній четвертий (а подекуди й усі, що містять цифру 4) поверх, у літаках — відповідний ряд крісел і число в реєстраційному номері тощо. Аналогом у більшості інших країн світу є трискайдекафобія — боязнь числа 13.

***** Водосховище Міюнь (密云水库, miyún shuǐkù) — найбільше водосховище Північного Китаю, розташоване за 75 км на північний схід від центра Пекіна, одне з основних джерел питної води для міста.

***** China Huiyuan Juice Group Limited (中国汇源果汁集团有限公司, Zhōngguó Huìyuán Guǒzhī Jítuán Yǒuxiàn Gōngsī) — найбільший приватний виробник соковмісних напоїв у Китаї. Дочірня компанія The Coca-Cola Company спробувала придбати контрольний пакет акцій, але через махінації на ринку акцій угоду скасували.

***** Дорога охоплює місто кільцем із радіусом приблизно у 8 км.

***** Тихо Браге (14 грудня 1546, Кнутструп, Данія (тепер Швеція) — 24 жовтня 1601, Прага) — данський астроном, астролог і алхімік. Склав нові точні сонячні таблиці, уточнений каталог 800 зірок і описав особливості руху Марса, що допомогло його помічникові, німецькому вченому Йоганну Кеплеру, відкрити закони руху планет.

***** Найбільше з державних свят КНР — День утворення. Зазвичай більшість китайців у ці дати беруть відпустку та їдуть до родичів.

***** На відміну від англомовних людей, порівняння для китайців є неочевидним, оскільки китайською Чумацький Шлях буде 銀河星系 (yínhé xīngxì) — зоряна система «Срібна ріка».

***** Співвідношення тяги силової установки літального апарату до його власної ваги. Якщо запропонований Чен Сінь космічний апарат нестиме велику кількість ядерних бомб, його власна вага виявиться вкрай великою, а співвідношення тяги двигуна до ваги матиме незадовільні значення. — *Прим. авт.*

***** Автором концепції є Станіслав Улям, польський і американський математик єврейського походження, який народився й почав свою професійну діяльність у Львові. — *Прим. пер.*

***** Língchí (凌迟, дослівно: «довга нелюдська смерть, повільна екзекуція»); shàqiāndāo (杀千刀, дослівно: «смерть від тисячі порізів») — один із найжорстокіших видів тортур у Китаї.

Частина 2

第二部

Рік 12-й Епохи стримування. «Бронзова доба»

З «Бронзової доби» Землю вже можна було розгледіти неозброєним оком. Після початку сповільнення космічний корабель розвернувся до планети хвостом, і частина екіпажу, вільна від несення вахти, зібралася в кормовому відсіку, аби роздивитися планету крізь широчезні ілюмінатори.

З цієї відстані Земля ще не надто відрізнялася від решти зірок, хіба що можна було роздивитися її блакить. Із увімкненням міжзоряних двигунів розпочався наступний етап сповільнення, й люди, які плавали по відсіку в стані невагомості, почали повільно, немов опадаюче листя, дрейфувати до ілюмінаторів, аж поки всіх їх не притиснуло до прозорої поверхні. Сила тяжіння поступово зростала, доки не досягла значення 1 g — рівня гравітації на поверхні Землі. Ілюмінатори перетворилися на підлогу. Розпластані тіла людей відчували забуту важкість, яка сприймалася, немов обійми материнської планети. Скляна стіна відбивала гомін людських голосів.

— Домівка!

— Ми вертаємося додому!

— Я знову зустрінуся зі своїми дітьми!

— Ми можемо нарешті народити дитину!

Коли «Бронзова доба» залишала межі Сонячної системи, на кораблі був ухвалений закон, згідно з яким народження дитини має відбуватися тільки після смерті одного з членів екіпажу.

— Вона сказала, що досі чекає на мене.

— Вона тобі вже не пара. Тепер ти справжній герой. Довкола тебе дівчата пурхатимуть, немов згряя пташок.

— Скільки років ми не бачили, як літають птахи?

— Минуле — немов один суцільний сон.

— Ця мить більше схожа на сон.

— Космос на правду жахливий.

— Істинно так. Після повернення я вийду на пенсію, куплю невеличку ферму й заживу, як у старі-добрі часи, на землі...

Минуло чотирнадцять років від страшного погрому об'єднаного флоту Землі. Кораблі, вцілілі після Темної битви, що відбулася у двох місцях на протилежних кінцях Сонячної системи, розірвали всі контакти із Землею. Але протягом наступних півтора року «Бронзова доба» ще могла отримувати значний відсоток інформації із Землі, більшість якої складали комунікації й планетарне мовлення, проте були й передачі, спрямовані в глибокий космос.

Але раптом у перші дні листопада 208-го року Епохи кризи всі електромагнітні хвилі із Землі обірвалися. На всіх діапазонах запанувала мертва тиша, ніби Земля була світильником, який вимкнули в один момент.

Витяг із «Минулого поза часом»: гілофобія

Коли людство осягнуло, що насправді Всесвіт — Темний ліс, дитина, яка розпалювала багаття й підкидала в нього дрова, негайно загасила всі вогні. Тремтячи в темряві, вона лякалася найменшої іскорки.

У перші дні навіть використання звичного мобільного зв'язку підпало під заборону, й більшість базових станцій по всьому світу були примусово відключені. Такі заходи в минулому безперечно спричинили б значні заворушення, але на той час громадськість сприйняла їх із повним розумінням і схвалила.

Після того як розум й самовладання поступово повернулися, користування мобільним зв'язком було відновлене, хоча контроль за електромагнітним випромінюванням залишався безпрецедентно суворим. На всі засоби бездротового зв'язку діяли обмеження щодо потужності передавачів, які встановлювалися на дуже низькому рівні, й будь-яке перевищення цих обмежень могло трактуватися як злочин проти людства.

Насправді багато хто розумів, що страхи перебільшені й подібна реакція — повне безглуздя. Пік потужності електромагнітного випромінювання із Землі в космос припав на добу аналогового мовлення, коли теле- й радіовежі мали

передавачі великої потужності. Однак із початком доби цифрового зв'язку велика кількість інформації почала передаватися через дроти й оптичні кабелі, й навіть бездротовий цифровий зв'язок потребував значно менших потужностей, ніж аналогові зразки. Електромагнітне випромінювання Землі в космос зменшилося настільки, що деякі вчені до початку Трисоляріанської кризи навіть висловлювали побоювання, буцім за таких умов дружнім інопланетним цивілізаціям буде важко відшукати Землю.

Насправді електромагнітні хвилі — найпримітивніший і найменш ефективний спосіб передачі інформації у Всесвіті. Такі сигнали дуже швидко слабнуть і спотворюються в космічному просторі. Переважну більшість інформації, переданої із Землі за допомогою електромагнітних хвиль, не можна отримати вже на відстані у два світлових роки. Долинати до далеких зір і мати шанс бути перехопленою мала тільки передача, відправлена Є Веньцзе з використанням потужної енергії Сонця.

З розвитком людських технологій з'явилися два значно ефективніші способи передачі інформації вглиб космосу: емісія нейтрино й генерування гравітаційних хвиль. Останній спосіб згодом було використано у виготовленні обладнання для стримування Трисоляриса.

Вплив теорії Темного лісу на людську цивілізацію виявився надзвичайно глибоким: дитина, опинившись біля вугілля, що залишилося від яскравого багаття, пройшла шлях від оптимізму до повної самоізоляції на теренах Усесвіту.

Рік 12-й Епохи стримування. «Бронзова доба»

Переважна більшість екіпажу «Бронзової доби» вважала причиною раптового зникнення електромагнітного випромінювання із Землі саме окупацію Сонячної системи Трисолярисом. Корабель наростив прискорення до зоряної системи з планетами земного типу, що знаходилася на відстані 26 світлових років.

Але вже за 10 днів «Бронзова доба» несподівано отримала радіохвильову передачу від Об'єданого Конгресу Флотів. Як з'ясувалося, аналогічне повідомлення було відправлене й «Синьому простору», який також залишав межі Сонячної системи, тільки прямував в іншому напрямку. У посланні йшлося про деталі останніх подій і про те, яким чином вдалося запровадити систему стримування загарбницьких настроїв Трисоляриса. Повідомлення також містило пропозицію до екіпажів обох кораблів негайно повернутися на Землю, а ще — засторогу: надсилання цього повідомлення вже пов'язане зі значними ризиками, й у майбутньому розраховувати на радіообмін не варто.

Екіпаж «Бронзової доби» не йняв віри цій інформації, підозрюючи, що це хитро влаштована загарбниками пастка. Однак, аби перевірити усі варіанти, корабель припинив прискорюватися й безперестанно відправляв запити на встановлення зв'язку з Землею, проте жоден із них не мав успіху. Мовчанка Землі в електромагнітному спектрі тривала.

Але якраз тоді, коли «Бронзова доба» збиралася знову розпочати прискорення, сталося неймовірне — всередині корабля у низьковимірній проєкції розгорнувся софон і встановив канал квантового зв'язку між «Бронзовою добою» й Землею. Екіпаж нарешті отримав відповіді на всі свої запитання й переконався в правдивості отриманої раніше інформації.

Команда «Бронзової доби» довідалася, що людство вважає їх справжніми героями, яким вдалося вціліти в Битві Судного дня. Усе населення Землі, затамувавши подих, чекає на їхнє повернення, а командування флоту нагородило екіпаж корабля в повному складі найвищими військовими відзнаками.

«Бронзова доба» негайно взяла курс додому. На той момент корабель перебував на відстані 2300 астрономічних одиниць від Сонця — вже за межами пояса Койпера, проте ще далеченько від хмари Оорта. Оскільки корабель устиг розігнатися майже до максимальної швидкості, сповільнення та повна зупинка коштували йому значного відсотка запасів термоядерного

палива, тож на зворотному шляху до Сонячної системи «Бронзова доба» змогла розвинути значно меншу швидкість. Подорож додому тривала цілих 11 років.

На підльоті до Землі в полі зору екіпажу з'явилася невеличка біла цятка, яка стала швидко збільшуватися. Це була «Гравітація» — бойовий лінійний корабель, який вислали назустріч «Бронзовій добі».

«Гравітація» стала першим кораблем зоряного класу, побудованим Землею після Битви Судного дня. У цю добу міжзоряні космічні апарати набували дедалі незвичніших форм, оскільки новітні космічні кораблі гігантських розмірів будувалися шляхом з'єднання різних модулів у довільній послідовності. Але «Гравітація» вигідно вирізнялася з цієї низки — білий циліндр мав настільки ідеальні пропорції, що створював відчуття нереальності. Здавалося, що це просто геометрична фігура, вималювана на екрані комп'ютера за допомогою якоїсь архітектурно-інженерної програми, яка з'явилася в реальному світі з ідеального світу Платона.

Якби члени екіпажу «Бронзової доби» мали змогу побачити побудовані на Землі гравітаційно-хвильові антени, то вони одразу зрозуміли б, що цей космічний корабель повторює їхні форми з майже ідеальною точністю. Насправді весь корпус корабля й був робочою гравітаційно-хвильовою антеною з передавачем, здатною здійснювати міжпланетні подорожі. Як і антени, збудовані на Землі, «Гравітація» могла будь-якої миті за допомогою гравітаційних хвиль відправити інформацію в будь-яку точку Всесвіту. Ці дві гігантські гравітаційно-хвильові системи — на Землі й у космосі — утворювали суцільний пояс стримування Трисоляриса в Темному лісі Всесвіту.

Ще за добу польоту «Бронзова доба» під ескортом «Гравітації» дісталася геосинхронної орбіти Землі й почала повільно причалювати на стоянку в орбітальному порту. Екіпаж «Бронзової доби» бачив крізь ілюмінатори численний натовп зустрічаючих, який заповнив увесь залюднений сектор орбітального космопорту. Настільки величезна кількість людей збиралася хіба що на церемонію відкриття Олімпійських ігор чи

на прощу в Мецці. Броньоване громаддя бойового корабля повільно просувалося крізь мерехтіння кольорового снігу, утвореного букетами квітів, якими обсипали корпус корабля зусібч. Екіпаж роздивлявся людське море, що охоплювало їх звідусіль, намагаючись відшукати в натовпі своїх близьких. Здавалося, всі вони ледь не плакали від радості, вигукуючи привітання.

З легкою вібрацією «Бронзова доба» нарешті пришвартувалася до причальної стінки. Капітан корабля надіслав до штабу флоту рапорт про стан бойової одиниці, а також повідомив, що залишиться на борту з мінімальним складом екіпажу для підтримки боєздатності корабля. Однак відповідь зі штабу містила наказ команді в повному складі якомога швидше зійти на берег для довгоочікуваного возз'єднання з близькими й рідними. На вахту мала заступити чергова команда на чолі з полковником, яка вже піднімалася на борт корабля. Під час першої зустрічі екіпаж кинувся на шиї незнайомцям, щедро поливаючи слізьми повернення до людства.

За уніформою чергової команди не було зрозуміло, до якого флоту з трьох вона належить, але екіпажу «Бронзової доби» роз'яснили, що після Битви Судного дня було ухвалене рішення об'єднати розрізнені флоти в Єдиний флот Сонячної системи, а особовий склад кораблів, яким пощастило пережити цю битву, складе кістяк новоутвореного формування.

— Іще за нашого віку відбудеться підкорення світу Трисоляриса, й ми відкриємо людству ще одну сонячну систему! — сказав у привітальному слові новоприбулий полковник.

Хтось із членів екіпажу «Бронзової доби» відповів йому, що космос виявився занадто страшним, і вони всі готові залишитися на Землі назавжди. Полковник не став заперечувати, погодившись, що вони як герої для всього людства мають повне право вибирати, як їм жити надалі. Проте він був певен: після короткого перепочинку вони змінять свою позицію, і йому особисто буде надзвичайно приємно знову

побачити в строю цей великий корабель із його легендарною командою.

Екіпаж «Бронзової доби» почав сходити з борту корабля. Офіцери й рядові в повному складі покрокували довгим переходом до просторої зали, повітря в якій, порівняно з рециркульованою атмосферою на борту корабля, здавалося надзвичайно свіжим і аж солодким, немов після дощу. На тлі блакитної сфери планети наростали радісні вигуки зустрічаючих, заповнюючи собою увесь простір.

На прохання полковника капітан «Бронзової доби» двічі зробив повірку команди корабля, аби пересвідчитися, що екіпаж вишикувався у повному складі.

Раптом увесь гомін змовк у один момент, хоча людське море продовжувало вирувати. У цій тиші, немов грім серед ясного неба, пролунав голос полковника, який іще не встиг стерти теплу усмішку зі свого обличчя:

— Мені випала честь довести до вашого відома, що ви всі з ганьбою виключені з лав Флоту Сонячної системи, але сором, яким ви вкрили його славетне ім'я, не зітреться з людської пам'яті довіку! Ви ніколи більше не побачитеся зі своїми рідними й близькими, бо вони не хочуть вас знати. Ваші батьки соромляться своїх дітей, більшість чоловіків та дружин воліють розлучитися, а ваші діти, хоча суспільство й не дискримінувало їх за кровні зв'язки з вами, ненавидять вас за ці десятиліття сорому, на які ви їх прирекли! Ваша справа передана на розгляд до Об'єднаного трибуналу космічних флотів.

Закінчивши свій виступ, полковник похапцем закрокував геть із кількома офіцерами супроводу. Цієї ж миті людське море блимнуло й зникло, а морок, що запанував натомість, розрізали променями численні прожектори. Вони без перестану снували залю, вихоплюючи з темряви озброєні до зубів загони військової поліції, які зусібіч оточували екіпаж «Бронзової доби». Озброєні військові розташувалися на різних рівнях платформ, що височіли по периметру, цілячись у екіпаж.

Хтось озирнувся й сказав, що букети, накидані навколо корпусу «Бронзової доби», виявилися справжніми — серед квітів

їхній корабель нагадував величезну труну, яка очікувала на закінчення процесу поховання.

Раптом їхнє підмагнічене взуття перестало притягуватися підлогою, й екіпаж у повному складі злетів угору в стані невагомості, немов гроно безпорадних надувних мішеней. Звідкись долинув байдужий голос:

— Усі озброєні члени екіпажу мусять негайно скласти зброю й максимально співпрацювати із загонами поліції, інакше ми не гарантуємо збереження ваших життів. Відтепер ви всі заарештовані за звинуваченнями у вбивстві першого ступеня й інших злочинах проти людства.

Рік 13-й Епохи стримування. Трибунал

Місцем проведення трибуналу над екіпажем «Бронзової доби» обрали базу Флоту Сонячної системи, розташовану на геосинхронній орбіті. Хоча головні бази флоту розміщувалися на орбіті Марса, посеред поясу астероїдів і біля Юпітера, місце недалеко від Землі обрали з огляду на надзвичайний ажіотаж і значну стурбованість ходом цієї справи з боку міжнародної спільноти.

Задля комфорту численних слухачів процесу на Землі командування розпорядилося ввімкнути на базі обертів механізми для створення штучної гравітації, близької до земних значень. За широченними ілюмінаторами поперемінно з-за обрїю вигулькували блакитна Земля, сліпуче Сонце і прекрасне яскраве море зірок Чумацького Шляху, ніби відображуючи полярні цінності самого процесу існування Всесвіту.

Трибунал у справі «Бронзової доби» тривав під цими мерехтливими змінами світла й тіні цілий місяць.

Нижче наводяться деякі записи судових слухань.

Ніл Скотт, 45 років, полковник, капітан «Бронзової доби» на момент описуваних подій

...

Суддя: Повернемося до подій, які передували ухваленню рішення атакувати «Квант».

Скотт: Ще раз повторюю: рішення про здійснення атаки на «Квант» було ухвалене мною особисто, як і відповідні накази. Я ні з ким не обговорював подібного вирішення ситуації, що склалася, й не чув подібних пропозицій від офіцерів «Бронзової доби».

Суддя: Ви намагаєтеся взяти на себе всю відповідальність за цю подію, але це не полегшить ані вашого становища, ані становища людей, яких ви намагаєтеся захистити.

Прокурор: Факт проведення загального голосування серед екіпажу корабля до нападу вже встановлений у ході трибуналу.

Скотт: Я вже давав свідчення щодо цього голосування. З 1775 членів екіпажу корабля лише 59 проголосували «за». Це голосування не було причиною чи спонукальним чинником для мене при ухваленні такого рішення.

Суддя: Ви можете надати список цих 59 людей?

Скотт: Голосування відбувалося таємно й за допомогою корабельної комунікаційної мережі. Ви можете перевірити відповідні записи у вахтовому журналі й журналі бойових дій.

Прокурор: Ви зараз даєте неправдиві свідчення. Ми маємо достатні докази, аби вважати, що голосування не було таємним, і що ще важливіше: результат повністю відрізнявся від озвученого вами. Ви підробили записи в журналах.

Суддя: Ми вимагаємо, щоб ви зараз надали суду справжні записи про перебіг голосування.

Скотт: Я не знаю, про що ви говорите. Наведені мною результати й процедура голосування відповідають справжньому ходу подій.

Суддя: Містере Ніл Скотт, дозвольте вам нагадати, що в разі вашої подальшої відмови від співпраці з трибуналом ви можете завдати шкоди багатьом вашим підлеглим, які насправді голосували проти атаки на «Квант». У разі вашої відмови від надання доказів нам не залишиться іншого вибору, крім як визнати екіпаж «Бронзової доби» в повному складі винним за всіма статтями звинувачень: всіх офіцерів, сержантський склад і рядових.

Скотт: Як ви смієте таке казати?!! Ми в суді, де діє верховенство права, чи як? Ви суддя чи хто? Як щодо презумпції невинуватості?

Суддя: Презумпція невинуватості не застосовується до злочинів проти людства. Ця норма міжнародного права набула чинності ще за часів Епохи кризи, аби забезпечити принцип незворотності покарання зрадників усього людства.

Скотт: Ми не зраджували людство! Де ви всі були, коли ми вступили в бій із загарбниками Землі?!!

Прокурор: Ви зрадники! Організація «Земля — Трисолярис» два століття тому зрадила інтереси людства, а сьогодні ви нищите найбазовіші моральні принципи людства. І хтозна, що гірше.

Скотт: (мовчить).

Суддя: Я сподіваюся, вам відомі наслідки фальсифікації доказів, які надаються суду. Крім того, ви особисто написали заяву від імені всіх підсудних у цій справі, каючись за вбивство 1847 членів екіпажу «Кванта» перед їхніми близькими. Настав час продемонструвати щирість ваших намірів...

Скотт: (довго мовчить). Гаразд, я надам суду справжні результати голосування. Вони зберігаються в зашифрованому вигляді у вахтовому журналі «Бронзової доби».

Прокурор: Ви можете зараз розповісти своїми словами про хід подій? Скільки членів екіпажу підтримали атаку «Кванта»?

Скотт: 1670 осіб, що становить 94% екіпажу корабля.

Суддя: Прошу зберігати тишу в залі суду!

Скотт: Але навіть якби результат виявився іншим, навіть нижчим ніж 50%, я все одно віддав би наказ розпочати атаку.

Прокурор: Тоді дозвольте зауважити таке: на відміну від новітніших кораблів, таких як «Природний добір», який перебував на іншому боці Сонячної системи, бортові системи «Бронзової доби» є значно менш автоматизованими, тож вам не вдалося б здійснити свої задуми без співпраці з підлеглими.

Себастьян Шнайдер, 31 рік, майор, командир систем наведення й позиціонування «Бронзової доби» на момент описуваних подій

Прокурор: Ви — єдиний офіцер «Бронзової доби», крім капітана корабля, який мав достатні повноваження, щоб запобігти або зупинити атаку на «Квант».

Шнайдер: Так точно.

Суддя: Але ви цього не зробили.

Шнайдер: Ні.

Суддя: Що ви відчували в той момент?

Шнайдер: У той момент — і це сталося задовго до атаки на «Квант», тоді, коли я дізнався, що «Бронзовій добі» вже ніколи не судилося повернутися додому й що цей космічний корабель перетворився для мене на цілий світ — я змінився. Це сталося одномоментно, а не внаслідок тривалого процесу — просто ти розумієш, що став іншою людиною. Ніби на твій розум була накладена легендарна ментальна печатка.

Суддя: Ви вважаєте, що це припущення має під собою підстави? Ваш корабель мав обладнання для накладання ментальної печатки?

Шнайдер: Звісно, ні. Це лише метафора. Космічне безмежжя саме по собі є певною мірою ментальною печаткою... Хай там як, у той момент я відмовився від власного «я» і перетворився на структурну одиницю колективу. Ти стаєш клітиною, невід'ємною частиною спільноти, й твоє існування матиме сенс лише за умови, якщо колектив виживе й існуватиме надалі... Це все, що я можу пояснити з цього питання. Я не очікую, що вам вдасться зрозуміти причини моїх вчинків. Навіть якщо вам, пане суддя, випаде доля опинитися на борту «Бронзової доби» й ви відлетите за межі Сонячної системи на десятки тисяч астрономічних одиниць маршрутом, яким рухалися ми, ба навіть далі, ви не зможете мене зрозуміти, бо ви знатимете, що маєте можливість повернутися додому. Ваша душа на відміну від тіла не зробить жодного кроку й так само лишатиметься на Землі. І тільки якщо ви усвідомлюватиме, що за кормою корабля не залишилося нічого — Сонце й Земля зникли назавжди й існує тільки бездонна порожнеча, — ось тільки тоді вам буде до снаги збагнути, через які трансформації особистості я пройшов.

Я родом із Каліфорнії. У 1967 році сталася одна знаменна подія: один учитель старшої школи на ім'я Рон Джонс (будь ласка, не перебивайте мене й дайте можливість закінчити цей відступ, дякую) задля того, аби його учні досконало зрозуміли, що таке тоталітаризм і нацистська ідеологія, провів психологічний експеримент із побудови тоталітарного суспільства в окремо взятому класі. Щоб досягнути успіху, Джонсу вистачило лише п'яти днів, і його клас перетворився на мініатюрну нацистську Німеччину, де кожен учень добровільно відмовився від свого «я» та свобод, інтегрувався в спільноту вищих людей і почав із релігійним фанатизмом намагатися досягти колективної мети. Зрештою цей доволі безневинний експеримент, який розпочинався як гра, ледь не вийшов з-під контролю. Пізніше німецький режисер зняв на основі цих подій художній фільм «Хвиля», а сам Джонс написав книгу «Третя хвиля: гра без купюр».

Те саме сталося й на борту «Бронзової доби»: дізнавшись, що відтепер ми всі — приречені на довічне блукання космосом, ми трансформувалися в тоталітарне суспільство. А знаєте, скільки для цього треба було часу?

П'ять хвилин.

Вам не почулося — для цього справді вистачило лише п'яти хвилин. Саме стільки тривало обговорення й голосування. Основні цінності цього тоталітарного суспільства погодилася визнати переважна більшість членів екіпажу «Бронзової доби». Тож коли люди насправді відлітають у космос, для становлення тоталітаризму досить і п'яти хвилин.

Борис Ровенський, 36 років, підполковник, заступник капітана «Бронзової доби» на момент описуваних подій

Суддя: Ви очолювали призову команду, яка першою дісталася «Кванта»?

Ровенський: Так.

Суддя: На борту лишилися вцілілі?

Ровенський: Ні.

Суддя: А що сталося з тілами загиблих?

Ровенський: Тіла ззовні залишилися неушкодженими. Усі вони загинули від інфразвукових хвиль, згенерованих корпусом «Кванта» під дією електромагнітних імпульсів, які утворилися внаслідок вибуху водневих бомб.

Суддя: Що ви зробили з останками?

Ровенський: Те саме, що й екіпаж «Синього простору» — звели для них монумент.

Суддя: То ви помістили тіла загиблих у монумент?

Ровенський: Ні. І я підозрюю, що так само вчинив і екіпаж «Синього простору» на іншому боці Сонячної системи.

Суддя: То куди поділися тіла?

Ровенський: Пішли на поповнення продовольчих запасів на борту.

Суддя: Усі?

Ровенський: Так, усі.

Суддя: Як виникла ця ідея? Хто першим висловив таку думку?

Ровенський: Ну... Я дійсно зараз уже й не пригадаю. Тоді це мені здавалося цілком нормальним варіантом. У мої обов'язки входило нормування матеріально-технічного забезпечення екіпажу, тож я віддавав накази про транспортування, зберігання й використання тіл для харчування особового складу.

Суддя: Яким чином тіла перетворювали на їжу?

Ровенський: У принципі, жодних незвичних маніпуляцій: завантажували разом із овочами й іншим м'ясом до біорециркуляційної машини, а потім готували.

Суддя: Хто з екіпажу вживав перероблені тіла в їжу?

Ровенський: Та всі, хто був на борту «Бронзової доби». Їжа розподілялася між чотирма харчовими блоками, тож, я думаю, їли всі.

Суддя: Їм було відомо, що вони їдять?

Ровенський: Звісно.

Суддя: І якою була реакція?

Ровенський: Я гадаю, що дехто почувався ніяково, проте проявів якоїсь яскраво вираженої реакції не було ні в кого. Утім, був один випадок: коли я обідав у офіцерському харчовому

блоці, то якимось почув, як офіцер поруч зі мною сказав: «Дякую тобі, Джойнере».

Суддя: Що він мав на увазі?

Ровенський: Лейтенант Карл Джойнер був офіцером зв'язку на «Кванті». Він якраз їв частину його тіла.

Суддя: Звідки йому було відомо, що він їсть саме його?

Ровенський: Ви знаєте про ідентифікаційні чіпи? Вони завбільшки як зернятко рису, їх імплантують у ліву руку. Чіп вогнетривкий, іноді сепараційні установки його не вилущують, і він потрапляє до страви. Тож, знайшовши його в тарілці, мій сусід за допомогою комунікатора чи якогось іншого пристрою міг зчитати з нього інформацію.

Суддя: Тиша в залі суду! Виведіть, будь ласка, двох жінок, які знепритомніли... Ви ж мали розуміти, що подібна поведінка суперечить базовим людським цінностям і позбавляє вас права називатися людиною?

Ровенський: Вам не зрозуміти тієї моралі, якою нам довелося послуговуватися. Після Битви Судного дня «Бронзова доба» була змушена прискорюватися на максимальній потужності енергосистеми, що спричинило її перевантаження й двогодинний простій у роботі. Основні компоненти системи виявилися серйозно пошкодженими. Відновлення роботи енергокомпонентів відбувалося вкрай повільно, що призвело до перебоїв у роботі системи гібернації. Одночасно в режимі тривалого сну могли перебувати не більше 500 осіб. Це призвело до збільшення кількості споживачів харчування на тисячу людей, і половині з них довелося б померти голодною смертю без додаткового джерела харчів.

Та навіть і без цієї надзвичайної ситуації, враховуючи тривалість нашої подорожі, було б вкрай нерозумно розкидатися настільки цінним джерелом білка в порожньому космосі через якісь міркування моралі...

Я не намагаюся таким чином вигородити себе чи когось іншого з екіпажу «Бронзової доби». Тепер, коли до мене повернувся звичний для людей Землі стиль мислення, розповідати про ці речі непросто. Повірте, ой як непросто.

Останнє слово капітана Ніла Скотта:

Усе, що я хотів сказати, я вже сказав до цього. Можу лише додати одне застереження: вихід життя з океанських глибин на суходіл став визначною віхою еволюції, але риба, яка опинилася на суші, перестала бути рибою... Тому ті з вас, хто планує відлітати в глибини космосу без зворотного квитка, будь ласка, будьте обережні. Ціна, яку ви заплатите, виявиться значно вищою, ніж ви думаєте.

Згідно з вироком трибуналу капітана Ніла Скотта та шістьох інших старших офіцерів було засуджено до довічного ув'язнення. Виправдали лише 138 осіб із 1768 членів екіпажу. Інших засудили до тюремного ув'язнення на строк від 20 до 300 років.

Оскільки в'язниця Об'єднаного флоту була розташована у найвіддаленішій частині Поясу астероїдів, між Марсом і Юпітером, ув'язнені знову були змушені полетіти з рідної планети. І хоча «Бронзова доба» досягла геостаціонарної орбіти, в'язням вже ніколи не судилося подолати останні 30 тисяч із 350 мільярдів кілометрів маршруту.

Коли транспортний корабель для перевезення в'язнів розпочав прискорення, колишній екіпаж «Бронзової доби», як і на своєму кораблі при поверненні додому, поплав у невагомості до кормових ілюмінаторів, немов купа опалого листя, якому ніколи не судилося припасти до коріння. Вони вдивлялися в блакитну сферу рідної планети, яку постійно бачили в снах, спостерігали, як вона меншала, танула, перетворюючись знову на зірку світло-блакитного кольору.

Але перед відльотом близько десятка членів екіпажу разом із колишнім заступником капітана Ровенським і колишнім командиром систем наведення й позиціонування Шнайдером знову піднялися на борт «Бронзової доби» в супроводі військової поліції для передачі систем управління кораблем новому екіпажу.

На десятки років цей корабель замінив їм цілий світ: вони ретельно розміщували в приміщеннях голограми лук, лісів і морських узбереж, вирощували справжні квіти й інші рослини, будували фонтани й ставки для риб, перетворюючи цю замкнену систему на справжній дім. Але тепер усе це зникло, всі сліди їх перебування на борту були знищені. «Бронзова доба» знову перетворилася на звичайнісінький бойовий корабель зоряного класу.

Кожен солдат, який траплявся їм на борту, байдуже дивився на них чи взагалі ігнорував їх присутність. Усі вони з особливою демонстративністю віддавали честь офіцерам супроводу з військової поліції, всім своїм видом показуючи, що не мають нічого спільного з особами в тюремних робах.

Шнайдера завели до сферичної капсули, де на нього очікували троє військових офіцерів. Він мав роз'яснити їм деякі технічні аспекти керування системою ідентифікації цілей. Двоє з них були чоловіками, третьою — надзвичайно вродлива жінка з погонами лейтенанта. Але трійця спілкувалася зі Шнайдером, немов із комп'ютером, — вони байдужими голосами озвучували запитання й мовчки чекали відповідей. Жодного зайвого звуку чи ввічливого звертання.

Запитань було не так уже й багато, тож вони впоралися за годину. В останню мить Шнайдер швидко кілька разів натиснув кнопку на командному інтерфейсі, що висів у повітрі. Здавалося, що він просто деактивує вікна перед виходом із системи. Не втрачаючи ані секунди, Шнайдер відштовхнувся ногами від стіни й уже наступної миті перелетів у невагомості в інший кінець сферичної кабіни. Цієї ж миті кабіна розділилася на дві частини, в одній опинилися троє офіцерів й офіцер військової поліції із супроводу, а в іншій — Шнайдер.

Шнайдер знову викликав командний інтерфейс і застукав по ньому пальцями із запаморочливою швидкістю. Відкрилося вікно керування комунікаційною системою корабля, й він запустив широкосмугову систему міжзоряного зв'язку «Бронзової доби» на повну потужність.

Із приглушеним шипінням лазерний пістолет випалив у перегородці невеликий отвір, наповнюючи кабінку густим білим димом. Офіцер військової поліції просунув у дірку ствол, націлив його на Шнайдера й зажадав негайно припинити незаконні дії та розблокувати перегородку.

— «Бронзова доба» викликає «Синій простір», «Бронзова доба» викликає «Синій простір», — Шнайдер говорив спокійним, звичним голосом, знаючи, що відстань, на яку здатен розповсюдитися сигнал, не залежить від гучності його слів.

Лазерний промінь прорізав груди Шнайдера, перетворюючи кров на червону пару. Огорнений туманом із власної крові, Шнайдер із останніх сил вимовив:

— Не повертайтеся. Тут більше не ваш дім!

«Синій простір», на відміну від «Бронзової доби», від самого початку ставився до повідомлень із Землі зі значно більшим скептицизмом і настороженістю. Екіпаж лише стишив хід до мінімально можливих значень, тож на момент отримання сповіщення від «Бронзової доби» корабель продовжував рухатися за межі Сонячної системи. Одразу після отримання повідомлення екіпаж розпочав прискорення на повній потужності, намагаючись втекти якнайшвидше.

Коли на Землі від трисоляріанських софонів отримали цю інформацію, в історії двох цивілізацій уперше з'явився спільний ворог.

На їхнє щастя, прямо зараз «Синій простір» не мав можливості загрожувати обом світам політикою стримування в рамках концепції Темного лісу. Навіть якщо він надсилатиме координати двох зоряних систем на повній потужності своїх передавальних пристроїв, шанси бути почутим третьою стороною лишалися майже нульовими. До найближчої зорі Барнарда в сузір'ї Змієносця, яку можна було використати як підсилювач сигналу, лишалося летіти ще триста років. Але

«Синій простір» не змінював курсу, продовжуючи прямувати до первісної цілі — NH558J2, до якої ще було понад 2000 років.

«Гравітація», яка наразі лишалася єдиним космічним кораблем у Сонячній системі, здатним до міжзоряних подорожей, негайно вирушила навздогін за «Синім простором». Трисолярис запропонував відправити на переслідування з метою знищення більш швидко Краплину (вона отримала формальну назву «Зонд сильної ядерної взаємодії»), але Земля твердо відхилила таку пропозицію, вважаючи цю ситуацію внутрішньою справою людства.

Хоча вже минуло більше десяти років від Битви Судного дня, ті події все ще відгукувалися великим боєм у серцях людей, і з часом більше не вщухав, а ставав сильнішим. Думка про те, що Краплина знову нападатиме на людей, здавалася абсолютно неприпустимою, хоча більшість населення Землі вже сприймала радше «Синій простір» і його екіпаж як представників чужинницької цивілізації. Та все одно подібне завдання мали виконувати лише люди.

Зважаючи на те що час до моменту, коли «Синій простір» почне становити реальну небезпеку, невблаганно збігав, Трисолярис не став ув'язуватися в суперечки. Але, оскільки «Гравітація» мала на борту передавач гравітаційних хвиль, Трисолярис мав право подбати про абсолютний захист існування власної цивілізації. Тож Краплини супроводжуватимуть «Гравітацію» в польоті й у разі потреби нададуть допомогу в знищенні «Синього простору».

Отже, «Гравітація» вирушила в політ разом із двома Краплинами, які трималися позаду на відстані кількох кілометрів. Якби хтось мав можливість поглянути на «Гравітацію» зі значної відстані, то навряд чи роздивився б Краплини. Натомість на їхній поверхні надзвичайно чітко віддзеркалювався корпус космічного корабля.

«Гравітацію» збудували лише на 10 років пізніше за «Синій простір», тож, окрім системи зв'язку за технологією гравітаційних хвиль, вона не вирізнялася іншими передовими технологіями. Потужність двигунів «Гравітації» була лише

трохи більшою, ніж у «Синього простору», тому на те, аби наздогнати втікача, екіпажу знадобиться близько п'ятдесяти років.

Рік 61-й Епохи стримування. Мечоносець

Чен Сінь роздивлялася свою зорю з даху будівлі у вигляді гігантського дерева. Саме через зірку її вивели зі стану гібернації.

Протягом нетривалого існування проєкту «До зірок» 15 людей придбали 17 зір у різних частинах Усесвіту. За винятком Чен Сінь, інші 14 власників загубилися в круговерті історичних подій, і розшукати їх законних нащадків не знайшлося можливостей. На сьогодні тільки Чен Сінь лишалася єдиною людиною, яка де-юре мала у власності зірку.

До цього часу люди ще не відвідали жодної зоряної системи за межами Сонячної, але завдяки стрімкому розвитку технологій володіння зірками на відстані 300 світлових років вже не було лише символічним. DX3906, яка належала Чен Сінь, виявилася не просто голою зорею. Нещодавно з'ясували, що довкола неї обертаються дві планети. Зважаючи на масу, орбіту й спектральний аналіз атмосфери однієї з них, вчені зробили припущення, що вона має бути вельми схожою на Землю. Тож цінність колишнього подарунка стрімко зростає. А дізнавшись, що цей далекий світ уже має законну власницю, людство неабияк здивувалося.

ООН та Об'єднаний флот Сонячної системи зажадали трансферт власності зірки до людської спільноти, але згідно із законом ця процедура могла бути проведена лише за згодою власника у разі його наявності. Саме тому Чен Сінь пробудили до життя через 264 роки, проведені в стані гібернації.

Перше, про що вона запитала, прокинувшись від тривалого сну, була доля Тяньміна. Як і очікувалося, проєкт «Сходовий марш» виявився неуспішним, і про долю зонда не було жодної звістки: трисоляріанський флот його не перехоплював і не мав жодного уявлення про місцеперебування капсули. «Сходовий

марш» виявився однією із забутих історій сивої давнини, й мозок Юнь Тяньміна був назавжди втрачений у безкрайому Всесвіті. Ця людина пішла в небуття, але залишила на згадку про себе справжній світ для своєї коханої, світ, що складається із зірки й двох планет.

Планети довкола DX3906 відкрила аспірантка на ім'я АА*. Під час написання докторської дисертації з астрономії вона проводила дослідження за новітнім методом, використовуючи одну зірку як гравітаційну лінзу для спостережень за іншою зіркою.

АА здавалася Чен Сінь чудовою, життєрадісною пташкою, яка без упину граційно пурхала довкола. Вона повідомила, що досить обізнана зі звичками й психологією людей із минулого, оскільки її науковий керівник якраз і був із них. Можливо, саме тому вона після навчання й отримала свою першу роботу, що полягала в налагодженні комунікації між Чен Сінь і Агентством космічного розвитку ООН.

Вимога ООН і Об'єднаного флоту продати зірку неабияк збентежила Чен Сінь: звісно, вона не могла одноосібно володіти цілим світом, проте не хотіла продавати подарунок закоханої в неї людини. Вона запропонувала безоплатно передати DX3906 у власність світової спільноти й зберегти в себе сертифікат на згадку, проте їй повідомили, що така пропозиція не може бути прийнята.

Як з'ясувалося, відповідно до чинних міжнародних норм світові уряди, ООН і Об'єднаний флот не мають права приймати як подарунок активи настільки значної вартості. Усе, що вони правочинні зробити, — придбати DX3906 у власність. Чен Сінь навіть не розглядала подібної можливості.

Після тривалого обмірковування Чен Сінь запропонувала ще один варіант виходу із ситуації: вона продасть обидві планети, але лишить зірку у своїй власності й підпише окрему угоду з ООН і Об'єднаним флотом про можливість безкоштовного використання людством енергії, виробленої її зіркою. Після детального юридичного аналізу подібна угода була визнана можливою.

АА повідомила Чен Сінь, що у разі продажу лише планет ціна, визначена ООН, виявиться набагато нижчою. Але все одно сума буде просто захмарною, тож вона радить створити компанію з управління активами. Запитавши, чи готова Чен Сінь взяти її на роботу за умови створення такої компанії, й отримавши ствердну відповідь, АА негайно зателефонувала до Агентства космічного розвитку й повідомила, що звільняється.

Потім вона заявила Чен Сінь, що, оскільки відтепер працює вже на неї, даватиме слухні поради задля її ж блага.

— Ти дурепа, чи що?! — одразу після заяви вигукнула АА. — Безліч опцій, а ти вибрала найгіршу! Ти мала можливість продати всю зоряну систему й стати однією з найбагатших людей у світі! Чи могла відмовитися продавати, залишивши увесь цей світ виключно для себе! У цю епоху закон повністю захищає особисту власність, і ніхто, жодна людина не змогла б просто так забрати твій світ! Ти могла б знову лягти у гібернацію й дочекатися, доки технологія достатньо швидкого польоту до DX3906 стане доступною! Тільки уяви собі: скільки цей великий світ має океанів, гір, усього іншого! Роби, що хочеш... Але ти маєш узяти мене з собою...

— Я вже прийняла рішення, — відказала Чен Сінь. — Нас із тобою відділяють майже три століття, і я не сподіваюся, що ми ось так одразу зрозуміємо одна одну.

— Так, — зітхнула АА. — Але ти мусиш переглянути власні погляди на совість і обов'язок. Обов'язок змусив тебе відмовитися від планет, але через совість ти залишила собі зірку, проте новий напад відчуття обов'язку мав наслідком відмову від енергії зірки. Ви всі такі, люди з минулого — і ти, і мій науковий керівник — розриваєтеся між цими двома ідеалами. Але в наш час совість і обов'язок вже давно не належать до загальноприйнятних ідеалів поведінки: надмірні їх прояви вважаються психічним відхиленням, що називається соціально-особистісний обсессивно-компульсивний розлад. У таких випадках людям радять звернутися до лікаря.

Навіть із надмірним світлом від вогнів міста Чен Сінь без особливих зусиль відшукала на небі DX3906. Повітря в цей час було значно чистішим порівняно з її епохою. Вона відвела очі від нічного неба й повернулася до реальності, яка її невимовно дивувала: вони з АА стояли на самісінькій верхівці миготливої новорічної ялинки, оточеної лісом таких самих ялинок. Кожна наступна виблискуюча вогнями будівля звисала з гілок цього гігантського дерева, немов листя. Але це місто-гігант було зведене на поверхні землі — з початком Епохи стримування добігла кінця друга печерна епоха в історії людства.

Вони прогулювалися гілкою, з якої роздивлялися небо. Кожна така гілка була жвавою магістраллю, над якою миготіли прозорі інформаційні вікна, що снували туди-сюди, перетворюючи гілку на річку різнобарвних вогників. Час від часу, поки Чен Сінь із АА йшли в напрямку кінця магістралі, кілька таких вікон виринали з головного потоку, слідували за ними на короткій відстані й, виявивши, що пішоходи не цікавляться зображеною на них інформацією, відпливали назад, приєднуючись до інших. Усі будівлі на цій вулиці розміщувалися нижче рівня гілки, а оскільки вона розташовувалася на верхівці дерева, то в них над головами розкинулося тільки зоряне небо. Якби Чен Сінь із АА опинилися бодай на рівень нижче, то зусібіч їх оточували б будівлі, які звисали з верхніх гілок, і їх не облишало б відчуття, що вони лише маленькі комашки, які заблукали в чарівному лісі з мерехтливими листочками й плодами.

Чен Сінь роздивлялася пішоходів: дівчина, ще дві дівчини, група дівчат, іще одна, знову три — лише дівчата, всі прекрасні, вродливі. Одягнені в лискучі шати, вони нагадували чарівних ельфів у цьому фантастичному лісі. Інколи вони проходили повз жінок, які на вигляд були трохи старшими, але їхня краса затьмарювала поважний вік. Коли вони дійшли до кінця гілки, спрямованої до моря вогнів унизу, Чен Сінь поставила запитання, яке давно її мучило:

— А що сталося з чоловіками, куди вони поділися?

За чотири дні після пробудження вона не побачила жодного.

— Нікуди. Ось вони, гуляють поруч із нами, — АА вказала на людей неподалік. — Он чоловік сперся на перила, он іще троє. І ці двоє, які зараз проминають нас, теж чоловіки.

Чен Сінь придивилася до цих людей: білосніжні обличчя з ніжною шкірою, довге волосся, стрункі, округлі тіла, ніби в них кістки зроблені з бананів. Рухи дуже витончені й м'які, а голоси, що доносилися вітром, звучали ніжно й мило... У її минулому житті навіть жінки вважали б таку зовнішність надміру жіночою.

Чен Сінь швидко зрозуміла, в чому річ: насправді цей тренд був закладений уже дуже давно. 1980-ті роки, можливо, стали останньою епохою, коли в моді були первісна брутальність і маскуліність. Відтоді, хоча чоловіки все ще значно відрізнялися від жінок, наймодніший образ чоловіка в соціумі набував дедалі жіночніших рис. Чен Сінь згадала деяких японських і корейських зірок початку ХХІ століття, які з першого погляду більше були схожими на вродливих дівчат. Великий занепад призупинив тенденцію до фемінізації людства, але понад пів століття мирного співіснування після початку Епохи стримування знову запустило цей процес.

— Вам, дітям минулого, спочатку дійсно може буде нелегко розрізняти сучасних чоловіків і жінок, але згодом ви навчитесь, — мовила АА. — Особливо тобі, красуні в класичному значенні цього слова, буде просто це зробити за зацікавленими поглядами чоловіків.

Чен Сінь із осторогою поглянула на АА.

— О ні, навіть і не думай, я справжня жінка від голови до п'ят! Але, чесно кажучи, я не можу збагнути, чим вас приваблювали чоловіки вашої епохи? Грубі, брудні — немов якийсь застряглий посередині процесу еволюції вид. Думаю, ти швидко призвичаїшся до життя в ці часи.

Погоджуючись лягти в гібернацію майже три століття тому, Чен Сінь намагалася уявити, з якими труднощами їй доведеться стикнутися під час адаптації до життя в майбутньому. Але вона й близько не могла уявити, що муситиме призвичаюватися жити в настільки фемінізованому світі. Від таких перспектив було

млосно на душі. Чен Сінь знову пошукала поглядом свою зірку на небі.

— Знову побиваєшся за ним? — запитала АА, обнімаючи Чен Сінь за плечі. — Навіть якби його мозок тоді не відправили в космос, то до сьогодні вже померли б онуки ваших онуків. Зараз новий час, нове життя, й не варто намагатися перетягти в нього щось із минулого!

Чен Сінь з усіх сил намагалася перелаштувати спосіб мислення, аби сконцентруватися на подіях і реаліях новітнього часу. За два дні в майбутньому вона встигла лише в загальних рисах ознайомитися із перебігом історичних подій за минулі три століття. Найбільшим шоком для неї стали системи стримування й балансів між людством і Трисолярисом, сформовані завдяки теорії Темного лісу.

Настільки фемінізований світ — і процес стримування!? — подумала вона.

Чен Сінь і АА рушили назад. Довкола них, як і раніше, кружляли кілька інформаційних вікон, одне з яких привернуло увагу Чен Сінь. На екрані демонструвалося зображення людини, вочевидь із минулого, з виснаженим обличчям і розпатланим волоссям. Чоловік стояв у затінку поруч із чорним надгробком, але його очі, здавалося, відбивали сяйво далекого світланку. Унизу зображення йшов рядок титрів: «...у ті часи вбивство каралося смертною карою».

Людина здалася Чен Сінь дуже знайомою, але тільки-но вона спробувала роздивитися її ліпше, зображення на екрані зникло, і чоловіка замінила жінка середнього віку (Чен Сінь здалося, що це таки жінка), яка виступала з промовою. Її одяг формального крою не виділявся яскравістю, через що вона дуже нагадувала політичну діячку давніх часів. Як виявилось, попередні субтитри були частиною її промови.

Інформаційне вікно помітило підвищену увагу Чен Сінь, збільшилося в розмірах і увімкнуло звук на додачу до зображення. Голос ораторки виявився якимсь медовим, аж нудотним, і кожне слово здавалося нанизаним на довгу нитку,

але зміст промови, на протипагу враженню від голосу, виявився жахаючим:

«Чому саме смертна кара? Відповідь — через вбивство людей. Але це лише одна з правильних відповідей.

Інша правильна відповідь: тому що вбитих виявилось замало. Вб'єш людину — будеш засуджений до смертної кари за вбивство; вбивство кількох чи десятків людей — ще страшніший злочин; знищення тисяч, десятків тисяч людей заслуговує на страту вбивці таку ж кількість разів. Але що робити, коли ми говоримо про винищення сотень тисяч людей? Звісно, покаранням має бути та ж смертна кара, але для людей, які мають певні знання з історії, така відповідь вже не здаватиметься настільки очевидною.

А як діяти, коли лік убитих уже обчислюватиметься мільйонами? Можна бути впевненим, що таку людину не буде засуджено до смертної кари чи навіть покарано іншим законним чином. Якщо ви не вірите, то зверніться до історії й дізнаєтеся, що вбивці мільйонів людей проголошуються великими людьми й героями.

А от якщо подібна людина знищує цілий світ і вбиває всі форми життя, то перетворюється на рятівника!»

— Вона чи він говорить про Ло Цзі. Вони планують віддати його під суд, — пояснила АА.

— За що?

— Складно ось так пояснити. Центральним обвинуваченням у справі є знищення зоряної системи, яку він використав для транслявання її ж місця розташування у Всесвіті. Достеменно не відомо, чи існували там бодай якісь форми життя, проте ніколи не можна повністю виключати таку можливість. Тому його звинуватили у світоциді, що є тяжким злочином у сучасній системі права.

— Ти ж Чен Сінь, чи не так? — Від почутого Чен Сінь здригнулася, бо до неї зверталася та сама жінка з інформаційного вікна. Доповідачка дивилася на Чен Сінь із захопленням і радістю, немов побачила старого друга. — Ти та, хто володіє тим далеким світом. Ах, яка ти вродлива! Ти несеш

нам промінчик надії з минулих часів. Ти єдина людина в історії, яка одноосібно володіла цілим світом, і ти покликана врятувати нас. Громадськість покладає на тебе великі сподівання. О, дозволь представитися, я...

АА відштовхнула інформаційне вікно, й воно зникло. Чен Сінь перебувала під неабияким враженням від рівня інформаційних технологій цієї епохи: вона й гадки не мала, яким чином її зображення транслювалося виступаючій, і не здогадувалася, завдяки чому вона чи він виокремила її серед мільйонів глядачів.

АА обігнала Чен Сінь, розвернулася до неї обличчям і, задкуючи, почала розпитувати:

— Чи стане тобі духу знищити світ, аби мати можливість упевнитися в правильності твоїх ідей про стримування? І найголовніше: якщо супротивник не злякається твоїх погроз при стримуванні, чи вистачить тобі волі натиснути кнопку, аби знищити два світи за раз?

— Подібні запитання не мають сенсу. Я собі ніколи не дозволила б опинитися в такій ситуації, перед таким вибором.

АА зупинилися й схопила Чен Сінь за плечі, уважно дивлячись їй у очі:

— Ти правду говориш? Ніколи?

— Звісно, бо, наскільки я можу собі уявити, для людини це жахлива ситуація, набагато страшніша за смерть, — сказала Чен Сінь. Серйозність АА її трохи здивувала.

АА кивнула у відповідь:

— Що ж, ти просто зняла тягар з моєї душі... Перенесімо наші розмови на завтра, бо тобі треба відпочивати. Зараз ти ще заслабка, й тобі знадобиться десь тиждень, аби повністю відновити сили.

Наступного ранку АА подзвонила Чен Сінь. На екрані вона мала радісний і збуджений вигляд:

— Ну ж бо, збирайся, на тебе очікує сюрприз — сьогодні я відвезу тебе в цікаве місце. Машина вже запаркована на верхівці дерева.

Чен Сінь піднялася на верхівку будівлі й побачила літаючу машину, що чекала на неї з відчиненими дверцятами. Сівши в неї, вона не побачила АА в салоні. Двері безгучно зачинилися, й крісло автоматично підлаштувалося під розміри її тіла, охопивши міцно, немов рукою. Автомобіль легко знявся в повітря і влився в швидкий автомобільний потік міста-лісу.

Час був іще ранній, тож сонце оповивало ліс будівель промінням, що ковзало майже паралельно землі, й машина, пролітаючи містом, купалася в сонячному світлі. Ліс із гігантських будівель поступово рідшав, а потім повністю зник. Землю під блакитним чистим небом тепер вкривали лише справжні ліси й луки, які чергувалися, немов деталі гігантської зеленої мозаїки, викликаючи в Чен Сінь щирий захват.

Після початку Епохи стримування майже всі об'єкти важкої промисловості були винесені на орбіту Землі, й екологічний стан довкілля почав швидко поліпшуватися. А внаслідок скорочення чисельності населення й упровадження новітніх технологій виробництва продуктів харчування орні землі повністю зникли з поверхні планети, й Земля перетворилася на суцільний великий парк.

Це раптове відкриття настільки чарівного світу наповнювало Чен Сінь відчуттям нереальності сьогодення, немов вона ще бачить сни, перебуваючи в гібернації.

Автомобіль приземлився за пів години. Двері так само автоматично відчинилися, й тільки-но Чен Сінь вибралася назовні, машина негайно зірвалася з місця й полетіла у зворотному напрямку. Після того як вщухли збурені гвинтами автомобіля потоки повітря, все довкола оповила глуха тиша, яку порушував тільки пташиний спів, що долітав десь здалеку. Чен Сінь роззирнулася й, побачивши знайомі занедбані обриси, зрозуміла, що її привезли в якийсь закинутий житловий квартал її часів. Нижню частину кожної будівлі густо обплели в'юнкі рослини. Споглядання привидів минулого, які потопають

у зелені нової ери, повернуло Чен Сінь деяке відчуття реальності.

Вона гукнула АА, але їй відповів чоловічий голос.

— Привіт.

Голос пролунав із балкона другого поверху будівлі, що розташовувалася позаду Чен Сінь. Вона розвернулася й побачила чоловіка, який стояв на балконі, заплетеному лозами. Це був не сучасний фемінізований представник іншої статі, а звичний їй чоловік із минулого. Чен Сінь, схоже, знову опинилися в сновидінні, але цього разу це було продовження її кошмарів із минулого — там стояв Томас Вейд власною персоною. Він був одягнений у таку ж чорну шкіряну куртку, як і тоді, але виглядав куди старшим: імовірно, скористався гібернацією через багато років після Чен Сінь або прокинувся раніше; а можливо, й те, й те. Але погляд Чен Сінь одразу сконцентрувався на правій руці Вейда в чорній шкіряній рукавичці, яка тримала пістолет. Звичайна модель з минулого, але його дуло дивилося прямо на неї.

— Цей пістолет заряджений кулями для підводної стрільби. Вони можуть зберігатися тривалий час, але їм уже близько 270 років. Тож не можу гарантувати, що вони не дадуть осічки, — промовив Вейд зі своєю фірмовою крижаною посмішкою, яка повсякчас з'являлася на його обличчі, коли він насолоджувався чиймись розпачем і страхом.

Пролунав постріл. Чен Сінь побачила, як дуло виплюнуло вогник, і відчула поштовх у ліве плече — він відкинув її назад, до напівзруйнованої стіни. Звук пострілу поглинуло густе листя рослин, тож луна не розлетілася далеко й не перелякала птахів, які продовжували співати.

— На жаль, я не можу використовувати сучасну зброю. Кожен постріл із новітніх зразків озброєння автоматично реєструється в базі даних органів громадської безпеки, — сказав Вейд тим самим рівним тоном, яким він обговорював із Чен Сінь поточні робочі питання три століття тому.

— Але чому?! — Чен Сінь уперше за три століття звернулася до Вейда. Вона не відчувала болю, лише легке оніміння в лівому

плечі.

— Я маю стати Мечоносцем. Твоя кандидатура також розглядатиметься, й ти маєш усі шанси на перемогу. Я не маю до тебе жодних претензій чи негативних почуттів. Віриш чи ні, але зараз я почуваюся ніяково.

— Це ти вбив Вадімова? — запитала Чен Сінь, і цієї миті з кутика її рота потекла кров.

— Так, його мозок був потрібен проєкту «Сходовий марш». А тепер ти не належиш до мого вже нового плану. Ви обоє — сильні професіонали, але пішаками в грі доводиться жертвувати. Мені треба рухатися вперед, і я використовуватиму задля цього будь-які засоби.

Пролунав наступний постріл. Куля поцілила Чен Сінь у живіт із лівого боку. Болю вона знову не відчула, але тіло відмовилося її слухати: коліна підігнулися, й вона повільно сповзла стіною вниз, лишаючи кривавий слід на листі в'юнкої рослини.

Вейд ще раз натиснув на спусковий гачок, але три століття зберігання зброї нарешті далися взнаки — сталася осічка. Він пересмикнув затворну раму, звільняючи ствол пістолета від непридатного набою, й знову націлив зброєю на Чен Сінь.

Але його права рука із затисненою в ній зброєю вибухнула сама. Після того як розвіялася хмара білого диму, стало зрозуміло, що йому відірвало руку аж по плече, й шматки м'яса та уламки кісток розкидало навсбіч. Пістолет, що лишився цілим, упав додолу.

Вейд якийсь час стояв нерухомо, немов задумливо роздивлявся свою зниклу руку, а потім підвів очі вгору — звідти круто пікірував поліцейський автомобіль. Перш ніж машина приземлилася на галявину перед будинком, кілька озброєних поліцейських зістрибнули у високу траву, яку пригинало до землі потоками повітря від двигунів автомобіля. На вигляд поліціанти нічим не відрізнялися від струнких дівчат цього часу, але їхні рухи були більш різкими й майстерними.

АА вистрибнула з машини останньою. Перед очима Чен Сінь усе пливло, й заплакане обличчя АА лише періодично

з'являлося в полі зору, а все, що їй вдалося розчути, це: «... підробив мій телефонний дзвінок».

Тепер з'явився біль, який дедалі сильнішав, аж до незмоги його терпіти. Чен Сінь втратила свідомість, а коли прийшла до тями, зрозуміла, що лежить у літаючому автомобілі, а її тіло щільно обмотане якоюсь плівкою.

Біль зник, але вона не відчувала жодної частини тіла. Чен Сінь знову почала впадати в забуття, але перед остаточною втратою свідомості встигла запитати слабким голосом, який не розчув ніхто, крім неї:

— Хто такий Мечоносець?

Витяг із «Минулого поза часом»: примари проєкту «Обернені до стіни» — Мечоносець

Розробка стратегії стримування на основі теорії Темного лісу, безсумнівно, є визначним досягненням Ло Цзі, але загалом запуск проєкту «Обернені до стіни», який у кінцевому підсумку став передвісником цього досягнення, не може сприйматися інакше, ніж як абсурдні, по-дитячому наївні спроби владнати ситуацію. Справжнє зіткнення з незрозумілим і зловісним Усесвітом спричинило в умах людей шоківий стан, який і став першопричиною запуску цього проєкту.

Але після того як Ло Цзі передав важелі управління стратегією стримування Організації Об'єднаних Націй та Об'єднаному флоту, всім здалося, що «Обернені до стіни» — віха в історії людства, яка добігла логічного кінця.

Людство фундаментально підійшло до вивчення й розробки стратегії стримування, започаткувавши новий розділ у теорії ігор.

Найважливішими поняттями стратегії стали: об'єкт та суб'єкт стримування — згідно з теорією Темного лісу Трисолярис та людство відповідно; дієва погроза — розповсюдження на весь Всесвіт місцеперебування Трисоляриса, що призведе до знищення двох світів; контролер — особа чи організація, в чиєму віданні перебуває перемикач; мета — стримування

експансії й агресії Трисоляриса та спонукання до передання високих технологій людству.

Система стримування, яка загрожує знищенням і об'єкта, і суб'єкта стримування, називається абсолютною.

Порівняно з іншими різновидами стримування головна відмінність цієї системи полягає в тому, що якщо стратегія не досягне успіху, то реальне застосування погрози не матиме позитивних наслідків для самого суб'єкта стримування.

Отже, запорукою успішності стратегії абсолютного стримування є повна впевненість об'єкта стримування в тому, що коли він не погодиться на висунуті умови, то з великою часткою вірогідності суб'єкт втілить у життя свої погрози. Лише за умови перевищення позначки впевненості у 80% стратегія абсолютного стримування матиме шанси на успіх.

Але людство швидко усвідомило, що перебування системи стримування під контролем великої групи людей призводить до зниження впевненості в утіленні погроз майже до нульової позначки.

Людям буде надзвичайно важко ухвалити рішення про знищення двох світів, оскільки такий вибір лежить далеко за межами людської моралі й загальновизнаних суспільних цінностей, а сама ситуація зі стратегією стримування за теорією Темного лісу лише звужує можливості ухвалення подібного рішення. Якщо стримування Трисоляриса зазнає невдачі, то людство матиме час, аби ще одне покоління прожило своє життя так, як йому заманеться. Якщо ж унаслідок невдачі стратегії стримування погроза буде реалізована й координати обох світів транслюватимуться в Усесвіт, то знищення Землі можливе будь-якої миті, а це — значно гірший сценарій, ніж відмова від реалізації погроз. Тому в разі невдачі стратегії стримування реакція значної групи людей буде очевидною.

Однак прорахувати те, які саме рішення ухвалить окремий індивідум, майже неможливо.

Загалом успіх системи стримування за теорією Темного лісу базувався на непередбачуваності Ло Цзі. Якщо система стримування зазнає невдачі, саме його особисті риси

й психологічний портрет визначатимуть подальшу поведінку. Навіть коли він чинитиме цілком раціонально з власної точки зору, його особисті інтереси можуть іти врозрід із загальними інтересами людства. На початку Епохи стримування обидва світи провели дуже детальне вивчення особистості Ло Цзі й розробили відповідні математичні моделі. Спеціалісти з теорії Темного лісу — представники людства й Трисоляриса — дійшли майже ідентичних результатів: у разі провалу стратегії стримування за будь-якого психологічного стану Ло Цзі шанси на втілення в життя погроз коливаються в діапазоні від 91,9 до 98,4%. Безумовно, що Трисолярис за подібних умов визнав за ліпше не ризикувати.

Протягом короткого проміжку часу після запровадження системи стримування, хоча детальне опрацювання цього розділу в теорії ігор іще не відбулося, людство повністю збагнуло такий стан речей. ООН і Об'єднаний флот, немов перекидаючи один одному розпечений камінець, негайно повернули Ло Цзі контроль над системою стримування. Процес транзиту повноважень в обох напрямках тривав 18 годин, але цього часу було цілком достатньо, аби Краплини знищили ланцюг ядерних бомб довкола Сонця, позбавивши людство можливості відіслати координати в глибини Всесвіту. Така бездіяльність ворога була визнана найбільшою стратегічною помилкою Трисоляриса в цій війні, й людство, затамувавши подих і вкриваючись холодним потом, чекало на завершення перехідного періоду.

Отже, Ло Цзі залишився відповідальним за реалізацію стратегії стримування за теорією Темного лісу: спочатку в його віданні перебував детонатор ланцюга ядерних бомб довкола Сонця, а потім — перемикач гравітаційно-хвильової антени. Стратегічний баланс між двома світами нагадував перевернуту піраміду, яка верхівкою спиралася на вушко голки й щомиті погрозливо хиталася.

Стратегія стримування за теорією Темного лісу — це дамоклів меч, що зависнув над головами двох світів, і Ло Цзі був останньою волосиною, на якій трималося лезо. Саме тому його й прозвали Мечоносцем.

Проект «Обернені до стіни» так повністю і не перетворився на історію, а людство не позбулося примар Обернених.

Проект «Обернені до стіни» був першим монструозним проявом стратегії стримування в історії людства, однак сама стратегія й влада Мечоносця вже мали подібні прецеденти в історії. Холодна війна двох основних військових блоків — Варшавського і НАТО — в ХХ столітті була першим прикладом абсолютного стримування. У розпал Холодної війни 1974 року Радянський Союз, створивши комплекс раннього попередження, поставив на бойове чергування систему «Периметр» (на Заході її перейменували на «Мертву руку»), яку пізніше назвали машиною Судного дня. Мета створення «Периметра» полягала в гарантованій можливості завдання удару у відповідь із використанням ядерної зброї, що призведе до ліквідації вищого керівництва країни, військового командування й утрати нею центрів ухвалення рішень. Принцип роботи «Периметра» полягав у моніторингу ознак численних ядерних вибухів на території СРСР, дані про які оброблялися на центральному комп'ютері. За результатами цих обчислень і приймалося рішення про доцільність та своєчасність завдання ядерного удару у відповідь.

Серцем цієї системи був надсекретний диспетчерський пост, схований глибоко під землею. Коли центральний комп'ютер ухвалював рішення про завдання удару у відповідь, черговий офіцер мав ініціювати запуск ракет.

У 2009 році один із колишніх чергових офіцерів розповів журналістам, що його, 25-річного молодшого лейтенанта, який нещодавно закінчив Військову академію імені Фрунзе, одразу призначили на бойове чергування! Якби система прийняла рішення про необхідність завдання удару, то саме він залишився б останньою перешкодою на шляху до знищення цілого світу. До цієї миті вся територія Радянського Союзу й Східної Європи вже була б оповита полум'ям, його рідні й друзі на поверхні давно загинули б. Північна Америка також за пів години перетворилася б на пекло на Землі, а подальше радіаційне зараження й початок ядерної зими, яка охопила б

увесь світ, стали б кінцем для всього людства. Тієї миті доля всієї людської цивілізації перебувала в його руках.

Пізніше йому найчастіше ставили одне й те саме запитання: «Якби такий момент дійсно настав, чи натиснули б ви кнопку?».

Перший Мечоносець в історії людства відповідав: «Я не знаю».

І тепер людство сподівалося, що стратегія стримування за теорією Темного лісу матиме такий самий щасливий кінець, як і ядерне стримування у ХХ столітті.

Так минали роки, протягом яких тримався хиткий баланс між двома світами. Процес стримування розпочався шістдесят років тому, й Ло Цзі, який уже подолав рубіж у сто років, досі тримав у руці перемикач гравітаційно-хвильової антени. Але його постать у очах людства потроху набувала іншого вигляду.

«Яструби», які відстоювали жорсткішу політику щодо Трисоляриса, відверто недолюбували його. На початку Епохи стримування вони виступали за значно жорсткіші обмеження для Трисоляриса, намагаючись повністю роззброїти чужинців. Деякі з пропозицій включали абсурдні вимоги, наприклад, програма «голої імміграції», за умовами якої пропонувалося зневоднити всіх трисоляріанців, переправити тіла вантажним кораблем до хмари Оорта, а звідти розвозити людським транспортом Сонячною системою по дегідраторіях на Місяці чи Марсі й поступово повертати до життя невеликими партіями лише за певних умов.

«Голуби» також мали підстави не надто шанувати Ло Цзі. Найбільше їх тривожило запитання: чи мала знищена Ло Цзі зіркова система 187J3X1 ознаки життя й розумну цивілізацію. Донині астрономи обох світів не змогли надати доказів на підтримку будь-якої з версій. Але «Голуби» все одно звинувачували Ло Цзі в скоєнні світоциду. Вони вважали, що якщо людство й Трисолярис дійсно прагнуть збудувати світ, де зможуть мирно співіснувати, таке утворення повинно базуватися на концепції універсальних прав людини, яка визначає, що всі цивілізовані істоти у Всесвіті наділені цілком рівними правами. А для того, аби вдихнути життя в це утворення, Ло Цзі має постати перед судом.

Ло Цзі ігнорував обидва протиборчі табори. Він іще міцніше стикав у руці перемикач гравітаційно-хвильової антени й, не розмінюючись на балачки, пів століття обіймав посаду Мечоносця.

Людство збагнуло, що будь-які рішення щодо подальшої долі Трисоляриса мають враховувати існування Мечоносця. Без його думки Трисолярис просто не розглядав жодну з пропозицій людства. Ло Цзі перетворився на диктатора з великими повноваженнями, як і Обернені свого часу.

Згодом Ло Цзі в очах людей перетворився на щось середнє між ірраціональним монстром і тираном, який може одного дня знищити весь світ.

Епоха стримування була дивним часом: з одного боку, людське суспільство досягло безпрецедентного рівня розвитку цивілізації, а демократія й права людини стали дійсно всезагальними; з іншого боку, обидва світи жили в тіні постаті диктатора.

Дехто з учених дотримувався думки, що розвиток науки й техніки колись був однією з рушійних сил знищення тоталітаризму. Але за умови кризи, що загрожує виживанню цивілізації, наука й техніка можуть стати ґрунтом, на якому проростатимуть нові паростки тоталітарного режиму. У традиційних тоталітарних державах диктатори мали змогу управляти лише за допомогою інших людей, а це призводило до низької ефективності державного апарату внаслідок наявності незліченної кількості непрогнозованих чинників. Тому в історії людства не існувало жодної стовідсотково ефективною диктатури, проте розвиток технологій дав можливість для створення супердиктатури. Приклади Обернених і Мечоносця — тривожні дзвінки. Наявність передових технологій в умовах настання суперкризи може повернути людське суспільство до темних часів.

Але більшість людей усе ще вважала, що припинення стримування — ще не на часі. Після зняття софону блокади розвитку науки й трансферту знань і технологій із Трисоляриса людська наука розпочала бурхливо розвиватися, але все одно ще

відставала від трисоляріанської на дві-три хвили інновацій. Лише тоді, коли два світи матимуть однаковий рівень технологічного розвитку, людство отримає підстави розглянути питання про припинення стримування.

Іншим варіантом позбутися Ло Цзі було передання контролю над процесом стримування штучному інтелекту. Така можливість була серйозно проаналізована, детально змодельована завдяки чималій кількості досліджень і експериментів. Найбільшою перевагою цього варіанта стала висока вірогідність реакції машини при запуску передачі даних у процесі стримування, але зрештою його також відкинули.

Передача долі двох світів штучному інтелекту — жахлива перспектива. Під час моделювання було з'ясовано, що ймовірність об'єктивної оцінки штучним інтелектом складних подій і ухвалення ним правильних рішень щодо стримування є значно нижчою за людські можливості — й це не дивно, оскільки вміння виводити правильні судження потребує більшого, ніж просто наявності логічного мислення.

Окрім цього, такий крок не вирішує політичної частини питання: заміна людської диктатури на машинну — ще гірше рішення.

А найважливішим чинником була гіпотетична можливість втручання софонів у роботу штучного інтелекту. Хоча до цього подібні випадки не фіксувалися, сама можливість цього перетворила такий варіант на нереальний.

Компромісним кроком було визнано заміну Ло Цзі на посаді Мечоносця. Навіть не враховуючи інших чинників, столітній вік Ло Цзі став достатньою причиною для такого рішення: ясність його розуму й психологічний стан уже викликали певне занепокоєння. Людство не могло й надалі залишати долю двох світів у його руках.

Рік 61-й Епохи стримування. Мечоносець

Чен Сінь швидко одужувала, й лікарі твердили, що навіть якби всі десять семиміліметрових куль із обойми пістолета були

випущені в неї, навіть якби всі вони потрапили в серце, рівень сучасної медицини дав змогу врятувати її життя й повернути функціональність організму до майже звичайних показників. Проте якби вбивця поцілів у мозок, то врятувати Чен Сінь не вдалося б.

З розповіді поліцейських вона дізналася, що востаннє у світі вбивство сталося 28 років тому, а в цьому місті нікого не вбивали майже 40 років. Поліцейським просто бракувало навичок у запобіганні й розкритті вбивств, саме тому Вейд майже досяг успіху. Ще один кандидат на посаду Мечоносця й конкурент Вейда попередив поліцію про його наміри, але він не мав достатньо доказів, лише інтуїтивно розумів його задуми — вміння, якого бракує сучасним людям. Поліцейські сумнівалися в правдивості отриманої інформації, тож згаяли купу часу. Лише після ідентифікації фальшивого дзвінка АА вони почали діяти.

Чимало людей навідувалися до неї в лікарню: представники влади, ООН та Об'єданого флоту, відомі люди й, звісно, АА та її друзі. Чен Сінь уже навчилися легко розрізняти стать сучасних людей і почала поступово звикати до абсолютно фемінізованої зовнішності чоловіків, вишуканості й елегантності яких бракувало чоловікам минулого. Але ці чоловіки все одно її не приваблювали.

Світ навколо переставав її настільки шокувати, і Чен Сінь хотілося пізнати його ліпше, проте їй поки що забороняли виходити з палати.

Того дня АА принесла їй в палату голографічний фільм під назвою «Казка Янцзи». АА сказала, що це цьогорічний лауреат премії «Оскар» за найкращу стрічку, його знято за мотивами бусуаньцзи** поета Лі Чжйі:

Ти живеш коло гирла Янцзи, а я біля витоку.

Щодня про тебе згадую, коханий мій,

Хоча зустрітися нам не судилося.

Але ми п'ємо з одної ріки...

Події фільму відбуваються в давню ідилічну епоху без прив'язки до конкретного року, показуючи любов двох людей, які живуть нарізно в заплавах гирла Янцзи й коло її витоку.

Головні герої не здатні здолати відстань між ними, вони разом не з'являються навіть в уявній сцені, але глибина їхнього кохання цілком передається драматичними сценами й невідомою тугою. Візуальне відтворення фільму також було на дуже високому рівні: плавність і м'якість красот півдня, де Янцзи впадає в море, й велич Тибетського плато, де річка бере свій початок, викликали в Чен Сінь відчуття майже алкогольного сп'яніння. Стрічка зовсім не нагадувала нестравні комерційні фільми її часу — розповідь текла спокійно й гладко, як сама Янцзи, змушуючи Чен Сінь піддатися її магії.

Чен Сінь уявила, що вона перебуває біля гирла річки часу, але виток у минулому лишився порожнім...

Фільм викликав у Чен Сінь зацікавленість розвитком мистецтва та рівнем культури новітнього часу, й коли вона вже була здатна пересуватися без обмежень, АА запропонувала їй відвідати виставку й концерт. Чен Сінь добре пам'ятала чудернацькі й провокативні роботи митців, які виставлялися в *798 Art Zone* у Пекіні та Бієнале сучасного мистецтва в Шанхаї, й вона навіть не могла уявити, який вигляд матиме мистецтво цієї доби.

Але всі картини, які вона побачила, виявилися надзвичайно реалістичними й виконаними класичною технікою в пастельних тонах, сповненими життя та позитивних емоцій. У Чен Сінь виникло відчуття, що вона споглядає серця, які ритмічно б'ються, поєднуючи красу природи й людське ество. Музика ж здавалася схожою на класичні симфонії, викликаючи на спомин Янцзи з фільму: потужна й самовільна, проте спокійна й заколисуюча. Чен Сінь немов дивилася на потоки води, поки не зрозуміла, що вода зупинила свій біг і натомість розпочала довгу-довгу мандрівку до джерела...

Культура й мистецтво цієї епохи абсолютно не збігалися з уявленнями Чен Сінь, проте це не було простим поверненням до класицизму, це було більше схоже на спіральну сублімацію пост-постмодернізму, повністю засновану на новій естетичній основі. От як «Казка Янцзи», що містила глибокі метафори простору та часу у Всесвіті. Але найбільше вразило Чен Сінь

безслідне зникнення похмурих і химерних настроїв, які пронизували всю постмодерністську культуру ХХІ століття, — вони поступилися місцем не баченим до того теплому спокою й оптимізму.

— Знаєш, як не дивно, але мені подобається ваш час, — сказала Чен Сінь АА.

— Ти ще більше здивуєшся, дізнавшись, хто автор цих фільмів, картин і музики. Усі ці твори належать трисоляріанцям, які перебувають за чотири світлових роки від нас, — відповіла АА.

Витяг із «Минулого поза часом»: культурна рефлексія

Після початку процесу стримування була заснована Всесвітня академія наук — міжнародна організація, рівна за статусом ООН, — головним завданням якої стало налагодження процесу отримання й засвоєння наукової та технологічної інформації, що передається людству Трисолярисом. Спочатку серед людей панувала думка, що трисоляріани можуть передавати лише спорадичну інформацію і лише під шаленим тиском, ба більше, отримані дані будуть густо засіяні навмисно доданими помилками та спробами ввести земних учених в оману, тож нам доведеться видобувати крихти цінних даних, опрацьовуючи гори шламу. Проте ставлення представників Трисоляриса швидко звело подібні побоювання до нуля: за короткий проміжок часу вони передали величезну кількість знань у систематизованому вигляді, здебільшого це були наукові відомості з фундаментальних дисциплін — математики, фізики, космології, молекулярної біології трисоляріанських форм життя... Кожна з дисциплін передавалася в повному обсязі.

Такий значний обсяг отриманих знань шокував наукове співтовариство Землі. Трисолярис постійно надавав рекомендації щодо освоєння цих знань, тож можна вважати, що Земля перетворилася на один великий університет. Після того як софони зняли блокаду із земних прискорювачів заряджених частинок, людство змогло експериментально перевірити основні фізичні постулати, отримані з Трисоляриса, й отримати

попередні підтвердження достовірності цих знань. Трисолярис навіть неодноразово висловлював незадоволення тим, що Академія наук надто повільно перетравлює отримані знання. Складалося враження, що Трисолярис згорає від нетерпіння якомога швидше підтягнути людство до свого рівня розвитку науки, принаймні у фундаментальних дисциплінах.

Цій малозрозумілій поведінці намагалися знайти різноманітні пояснення. І найбільш достовірним було те, що Трисолярис розумів переваги можливого вибухового розвитку технологій і наукових відкриттів, характерних для людства, й планував отримати нові знання завдяки розвитку людської науки, використовуючи її як акумулятор знань, який після зарядження трисоляріанськими знаннями почне продукувати більше енергії.

Сам Трисолярис пояснював власну щедрість лише глибокою повагою до земної цивілізації, яка насправді віддає трисоляріанам значно більше: людська культура відкрила очі Трисолярису на глибші сенси життя й існування цивілізації, допомігши осягнути красу природи та людини, які раніше лишалися поза увагою їхньої цивілізації. Людська культура почала стрімко поширюватися, пронизуючи все трисоляріанське суспільство, викликавши протягом пів століття багато революційних змін, які мали наслідком швидкі й глибокі зміни соціального та політичного устрою Трисоляриса. Загальнолюдські цінності набували дедалі більшого визнання й поваги в цьому віддаленому світі, бо все ширші верстви трисоляріанського суспільства захоплювалися культурою Землі.

Спочатку люди скептично ставилися до такого інтересу, але неймовірна хвиля культурної рефлексії підтвердила щирість намірів трисоляріанців.

Після перших десяти років Епохи стримування Трисолярис, окрім величезного набору знань, почав передавати на Землю не меншу кількість культурно-мистецьких творів, доступних розумінню людства: фільми, романи, поезію, музику й живопис. Як не дивно, але наслідування людської культури не спонукало трисоляріанців до створення карикатурних чи по-дитячому наївних робіт, навпаки — всі твори від самого початку були дуже

високого рівня. Це явище отримало назву «культурне відображення» — відтепер людська цивілізація має дзеркало у Всесвіті, в якому можна роздивитися власні вади й принади з раніше недосяжних ракурсів. Протягом наступних десяти років культурне відображення набуло значної популярності в людському світі, витісняючи декадентську земну культуру й перетворюючись на мейнстрім, стало джерелом пошуку нових культурних і естетичних ідей.

Оскільки в імпортованих творах усі дійові особи були виключно людьми й події відбувалися лише на Землі, без зазначення автора фільму або роману неможливо було розрізнити, чиєму перу належить твір — людині чи трисоляріанину. Це стало найбільш значущим доказом того, що Трисолярис повністю абсорбує людську культуру. Водночас світ Трисоляриса так само лишався для людства повною загадкою — майже ніяких відомостей про його влаштування не надходило. Трисолярис посилався на те, що їхня скромна за рівнем культура не варта того, аби демонструвати її людству, особливо через величезні відмінності в біології та екосистемах двох світів. Передача цієї інформації, на думку трисоляріан, може стати на заваді цінному спілкуванню й обміну інформацією.

Люди з полегшенням видохнули, побачивши, що події розвиваються в правильному напрямку, й промінь сонячного світла справді освітив цей куточок Темного лісу.

Рік 61-й Епохи стримування. Мечоносець

У день виписки з лікарні АА повідомила Чен Сінь, що з нею хоче зустрітися Томоко.

Чен Сінь вже знала, що в цю епоху термін «Томоко» використовувався не для синонімічного позначення наділених розумом часточок, виготовлених колись Трисолярисом, — натомість так називали людиноподібного робота-жінку, виготовленого із використанням біонічних технологій і наділеного передовим штучним інтелектом, керування яким здійснювали безпосередньо софони. Томоко виконувала роль

посла Трисоляриса на Землі, оскільки її звичний для землян вигляд під час постійного спілкування між двома світами мав значні переваги порівняно з розгортаннями софонів у низьковимірному просторі.

Томоко мешкала на гігантському дереві, розташованому на краю міста. Здалеку його крона здавалася рідкою, ніби більшість листя зів'яло й опало пізньої осені. Резиденція Томоко розташовувалася на верхній гілці дерева, де крім цього будинку, не було жодного іншого листка. Елегантна вілла була споруджена з бамбуку, довкола неї плавала біла хмара. Сьогоднішній день видався сонячним і безхмарним, тож, скоріш за все, ця хмаринка була згенерована пристроями самої резиденції.

Чен Сінь разом із АА пройшли пішки до кінця довгої гілки. Хідник був викладений круглими камінцями й оточений з обох боків зеленими газонами. Драбина закручувалася спіраллю донизу, до підвішеної на гілці вілли. Томоко зустріла їх коло входу в будинок. Вона виявилася мініатюрною жінкою, вбраною в надзвичайно красиве японське кімоно, щедро розписане яскравими квітами. Коли Чен Сінь роздивилася риси її обличчя, квіти в одну мить потьмяніли. Важко навіть уявити жінку настільки ідеальної вроди, проте найпрекраснішим було життєдайне світло її особистості: вона легенько усміхалася, однак видавалося, ніби вітер ніжним подихом огорнув ставок із джерельною водою, розбиваючи сонячні промені на мільярди відблисків. Томоко повільно вклонилася їм, і Чен Сінь відчула, що вся її постать є уособленням китайського ієрогліфа 柔, róu — лагідний як за формою, так і за змістом.

— Ласкаво прошу, ласкаво прошу! Я мала б сама навідати вас у вашому обійсті, але тоді я не мала б змоги розважити вас ча-но ю. Пробачте мені, будь ласка, я дуже рада вас бачити! — Томоко продовжувала кланятися. Її голос, тихий і ніжний, ідеально пасував тендітній постаті, однак, здавалося, мав магічну силу — коли вона починала говорити, всі інші голоси й звуки стихали, щоб поступитися місцем її шепоту.

Вони прослідували за Томоко у двір, роздивляючись, як колишеться маленька біла квітка, що прикрашала зібране в пучок на потилиці волосся. Час від часу Томоко поверталася до них, усміхаючись. У ці миті Чен Сінь забувала, що перед нею амбасадор інопланетних загарбників, яку контролює надпотужний чужинницький світ із відстані чотирьох світлових років. Усе, що бачила Чен Сінь — вродливу особу з такою концентрацією жіночності, що, якби її опустити у велике озеро, вона з легкістю забарвила б його води в насичений рожевий відтінок.

По обидва боки доріжки колихалися бамбукові зарості, рівно посередині оповиті хвилястою ниткою білого туману. Подолавши невеличкий дерев'яний міст, перекинутий через дзюркотливий потічок, Томоко зупинилася, аби пропустити їх у вітальню. Кімната, залита світлом, була оформлена в східному стилі без вкраплень будь-яких інших: усі чотири стіни мали широкі отвори, надаючи вітальні схожості із павільйоном. Назовні було видно лише білі хмари, які швидко пропливали безкраєм синього неба. На стіні висіла невеличка картина в японському стилі укійо-е та віяло із зображенням пейзажу, розписане китайськими майстрами. Убранство кімнати мало простий і елегантний вигляд та пасувало обраному архітектурному стилю.

Томоко запросила Чен Сінь і АА опуститися на м'які татамі, а потім і сама присіла в елегантній позі, заходившись методично розкладати елементи вишуканого чайного приладдя.

— Нам доведеться проявити неабияку витримку — скуштувати чай ми зможемо щонайшвидше за дві години, — прошепотіла АА на вухо Чен Сінь.

Томоко підхопила білосніжний шмат тканини зі свого кімоно й почала з надзвичайною обережністю протирати й так чисте та сяюче чайне приладдя. Розпочала вона з чяшяку — довгої тонкої ложки, вирізаної з суцільного шматка бамбукового пагона. Потім перейшла до чяван — маленьких чаш, білої порцелянової й латунної. Бамбуковим ківшиком зачерпнула джерельної води з глиняної ємності, наповнила чайник-тецубін і поставила його

на мідну жаровню-бінкаке. Наступним рухом зачерпнула порошкоподібний зелений чай-маччя з невеликої білої порцелянової шкатулки-чябако, висипала до чаші й почала перемішувати повільними рухами по колу за допомогою бамбукового віничка-чясен...

Усе це робилося вкрай повільно, й деякі маніпуляції повторювалися по багато разів. Лише протирання чайного приладдя тривало щонайменше двадцять хвилин. Вочевидь, що для Томоко був важливий не результат її дій, а дотримання ритуалу та обрядових значень кожного окремого руху.

Але Чен Сінь не нудьгувала — м'які, плавні рухи Томоко мали гіпнотичний ефект, зачаровуючи її. Час від часу з вулиці долітав прохолодний вітерець, створюючи враження, що білосніжні руки Томоко танцюють не з власної волі, а рухаються за велінням дихання вітру. Здавалося, що вони пестять не делікатне чайне приладдя, а щось м'якіше, легше, безтілесніше, як от... час. Так, саме час. Час стає гнучким і податливим у її руках, починає текти так само повільно, як і туман у бамбуковому гайку. Тут панував інший відлік часу. Історія крові й вогню не має тут влади, як і тягар земних проблем — усе це зникло у віддаленому місці, яке ніколи не існувало. Тільки білі хмаринки, аромат бамбукових заростів і чаю — справжній світ миру й гармонії, якого можна досягти лише в чя-но ю — японській чайній церемонії.

Бозна скільки часу минуло від початку церемонії до того моменту, коли чай нарешті був готовий. Після чергової низки складних ритуалів чаші з чаєм нарешті перейшли в руки Чен Сінь і АА. Чен Сінь зробила перший ковток пахучого зеленого напою. Гіркий присмак наповнив усе її тіло, одночасно ніби прояснивши щось у її свідомості.

— Коли ми, жінки наших світів, тут, разом, то світ здається настільки прекрасним. Але наскільки ж він і крихкий! Ми, об'єднавши зусилля, маємо подбати про його майбутнє, — ледь чутно прошепотіла Томоко, глибоко вклонившись. Далі її шепіт став схвильованим: — Будь ласка, збережіть його! Дуже вас прошу!

Чен Сінь легко збагнула глибокий зміст невимовленого й справжній підтекст цієї чайної церемонії.

Але чергова зустріч повернула Чен Сінь до суворої реальності.

Наступного дня після відвідин Томоко до неї завітали шестеро людей із минулого. Усі вони були чоловіками віком від 45 до 68 років і так само претендували на те, щоб стати другим в історії людства Мечоносцем. Порівняно з першими роками Епохи стримування дедалі менша кількість людей виходила зі стану гібернації, проте їх чисельність ще лишалася досить значною, щоб створювати специфічний прошарок у соціумі. Для всіх цих людей інтеграція в сучасне суспільство виявилися значно складнішою, ніж для пробуджених у останні роки Епохи кризи. Більшість із пробуджених зараз чоловіків, свідомо чи несвідомо, намагалися надати своїй зовнішності жіночих рис задля швидшої адаптації у фемінізованому суспільстві. Проте жоден із шести візитерів не пристав на це, вперто дотримуючись звичних їм чоловічих вигляду й поведінки. Якби Чен Сінь зустрілася з цими людьми кілька днів тому, то почувалася б цілком комфортно в їхньому оточенні, проте зараз уже з'явилося відчуття пригнічення.

Очі цих людей не випромінювали звичного для цієї епохи світла, а істинні помисли ховалися за натягнутими масками. Чен Сінь не полишало відчуття, буцім вона опинилася перед міським муром, складеним із шести холодних, міцних каменів. Стіна, шорстка й загартована роками випробувань, була просочена холодною рішучістю не цуратися кровопролиття й смертей за потреби.

Чен Сінь отримала можливість висловити свою вдячність одному з кандидатів, який викликав поліцію, чим урятував їй життя. Ним виявився 48-річний чоловік на ім'я Бі Юньфен, який до гібернації працював інженером-конструктором на побудові найбільшого у світі прискорювача заряджених часток. Як і Чен Сінь, його відправили в майбутнє для забезпечення безперебійної роботи прискорювача, коли його знову можна

буде використовувати після зняття блокади софонів. На жаль, жоден збудований у минулому прискорювач не зберігся до Епохи стримування.

— Сподіваюся, я зробив правильний вибір, — сказав Бі Юньфен, вочевидь намагаючись здаватися дотепним, проте ані Чен Сінь, ані інші не оцінили його намагань.

— Ми прийшли всі разом, аби переконати тебе не брати участі у відборі на посаду Мечоносця, — відверто мовив 34-річний Цао Бінь, наймолодший серед кандидатів. На початку Трисоляріанської кризи він був колегою славетного Дін Ї, але коли світ дізнався про блокування софонами досліджень із використанням прискорювачів, Цао Бінь висловив думку, що фізика перетворюється на суто теоретичну дисципліну без можливості експериментальної перевірки припущень, і вирішив скористатися гібернацією, допоки блокаду не буде знято.

— Якщо я братиму участь, то, на вашу думку, маю шанси на перемогу? — запитала Чен Сінь. Після повернення з гостин у Томоко ця думка не полишала її голови, через що вона не спала майже до ранку.

— Якщо ти не відступишся, то, швидше за все, отримаєш цю посаду, — відповів Іван Антонов, наступний за віком кандидат — миловидний 43-річний обдарований росіянин, який ліг у гібернацію через невиліковну хворобу, а до того став наймолодшим віце-адміралом в історії та обіймав посаду заступника командувача Балтійського флоту.

— Я маю хороші завдатки для успішного стримування? — з усмішкою запитала Чен Сінь.

— Не можна заперечувати наявність певних рис. У минулому ти була офіцером АСР — агентства, яке впродовж останніх двох століть провело велику кількість успішних розвідувальних операцій проти Трисоляриса й навіть попереджало флоти Сонячної системи про ймовірність атаки Краплини напередодні Битви Судного дня. На жаль, тоді до цих рекомендацій не дослухалися. Зараз АСР має таємничий ореол легендарної організації, що само собою значно підвищує твої шанси на обрання. Крім того, ти єдина людина, яка володіє іншим світом,

що також додає тобі балів на порятунок цього світу. Хай як нелогічно це звучало б, однак у суспільстві зараз панують саме такі думки...

— Краще я поясню, у чому справа, — перебив Антонова лисий підстаркуватий чоловік. Його звали Ей Джей Гопкінс, або принаймні так він себе називав. Усі його особисті дані до дати пробудження були втрачені, до того ж він навідріз відмовився розкривати будь-яку іншу інформацію про себе, навіть не переймаючись вигадкуванням якоїсь правдоподібної легенди, чим сильно завадив отриманню громадянства. Але таємничість його біографії додавала йому чимало плюсів, тож саме він на пару з Антоновим вважалися найбільш обдарованими в мистецтві стримування. — Суспільство бачить ідеальним Мечоносцем того, хто поєднує в собі дві чесноти: здатність лякати Трисолярис і разом із тим не навіювати жаху на всіх цих дівчат і фемінізованих недочоловіків. Але оскільки це взаємовиключні умови, то вони схиляються до кандидатур, які менше лякають людство. Тебе вони бояться менше, бо ти — жінка, ще й гарненька, немов ангел у плоті. Ці зніжені мамині синки ще наївніші за дітей із минулого — вони не здатні зазирнути вглиб речей... Зараз вони всім кагалом вважають, буцім події розвиваються якнайкраще, ми вже майже досягли всесвітньої гармонії й незабаром зіллємося з трисоляріанами в приступі загальної любові. Тож стримування стає дедалі менш важливим, і меч варто передати в чийсь більш лагідні й ніжні руки.

— А хіба не саме це відбувається? — запитала Чен Сінь. Її дещо образив зверхній тон Гопкінса.

Шестеро чоловіків, не відповівши на запитання, мовчки Perezirнулися. Їхні погляди стали ще похмурішими й холоднішими. Стоячи між ними, Чен Сінь відчула, немов упала на дно глибокого колодязя. Вона здригнулася.

— Дитино, ти не підходиш на роль Мечоносця, — вимовив найстарший із присутніх, 68-річний колишній заступник Міністра закордонних справ Південної Кореї. — Ти не маєш політичного досвіду, та й життєвий досвід, враховуючи твої

молоді літа, в тебе вкрай незначний. Ти не здатна правильно оцінювати ситуацію, а також не наділена необхідними Мечоносцю психологічними рисами. Ти не маєш нічого за душею, крім доброти й почуття відповідальності.

— Я не вірю, що ти прагнеш для себе такої долі. Ти ж маєш знати, чим доведеться пожертвувати, — порушив мовчанку останній із кандидатів, у минулому досвідчений адвокат.

Чен Сінь не знайшла, що відповісти на цей закид. Вона щойно сама дізналася про обставини життя чинного Мечоносця Ло Цзі протягом всієї Епохи стримування.

Після того як шістка кандидатів пішла, АА запитала в Чен Сінь:

— На мою думку, життя Мечоносця не можна назвати нормальним. Це швидше схоже на довічні пекельні муки. Чому ці чоловіки з минулого настільки жадають цієї посади?

— Мати можливість одним порухом пальця вирішити долю людства й іншого світу — мрія багатьох тогочасних людей. Багато хто поклав усе життя, щоб хоча б трохи наблизитися до отримання такого статусу. Вони одержимі цією ідеєю.

— А як щодо тебе: ти так само одержима цим прагненням?

Чен Сінь не відповіла. Зараз відповідь вже не здавалася настільки простою.

— Мені важко збагнути, наскільки чорна душа в цієї людини. Він справжній псих і маніяк! — АА, вочевидь, говорила про Вейда.

— Він не найнебезпечніший, — заперечила Чен Сінь.

І це було правдою: він навіть не намагався глибоко приховати порочність своєї натури. Звичні щоденні маски й майстерність у викривленні думок, такі властиві людям минулого, цілком незбагненні для АА та її сучасників. Що приховують за своїми беземоційними холодними масками шестеро кандидатів? Чи є серед них інші Є Веньцзе або Чжан Бейхай? Чи значно правильнішою буде зловісна думка: скільки осіб із цих шести точно такі ж?

Чен Сінь побачила, як чарівний довколишній світ перетворюється на красиву мильну бульбашку, яку несе на гострі шипи, й будь-який, навіть випадковий, контакт миттєво призведе до вибуху.

За тиждень Чен Сінь завітала до штаб-квартири ООН, щоб узяти участь у церемонії передачі права власності на дві планети зоряної системи DX3906.

Після церемонії Голова Ради оборони Землі повідомив їй, що має повноваження від ООН і Об'єднаного флоту офіційно просити Чен Сінь висунути свою кандидатуру для участі в конкурсі на посаду Мечоносця. За його словами, інші шість кандидатур викликають у громадськості забагато запитань і побоювань. Вибір будь-кого з цієї шістки буде сприйнятий значною частиною людства як величезна небезпека й загроза, що матиме наслідком поширення панічних настроїв із непередбачуваним результатом. Іншим чинником ризику є тотальна недовіра всіх шести кандидатів до Трисоляриса та їхня схильність до агресивних методів ведення переговорів. Наступний Мечоносець може швидко скооперуватися з прибічниками «яструбиної» політики як із представників земної спільноти, так і з офіцерів Об'єднаного флоту, аби провадити жорсткішу політику стримування за теорією Темного лісу та підвищити вимоги до Трисоляриса. Такі дії можуть призвести до припинення успішного процесу мирного співіснування й перервати усталений науковий і культурний обмін між двома світами, що матиме непередбачувані наслідки... І Чен Сінь здатна своїм рішенням легко убезпечити два світи від такого розвитку подій.

Вибравшись із печер вдруге у своїй історії, людство повернулося до повноцінного життя на поверхні, й штаб-квартира ООН переїхала до старої будівлі. Для Чен Сінь зовнішній вигляд цього району не був вдивовижу — архітектурне оздоблення комплексу споруд майже не змінилося за останні триста років. Зараз, стоячи на цьому історичному

місці, Чен Сінь пригадувала бурхливі події тієї ночі 270-річної давнини: проголошення старту проєкту «Обернені до стіни»; замах на Ло Цзі; натовп, що пускається навтьоки; пасма її волосся, які майорять у турбулентних завихреннях від лопатей гелікоптера; карета швидкої допомоги, що з увімкненими червоними маячками й сиреною мчить геть... Спогади такі гострі, немов усе це відбувалося лише вчора. Ось Вейд стоїть спиною до моря вогнів Нью-Йорка й промовляє фразу, що стане визначальною для всього її подальшого життя: «Ми відішлемо лише мозок».

Якби ці слова тоді не прозвучали, то всі сьогodнішні події не мали б до неї ніякого стосунку — Чен Сінь прожила б життя звичайної людини й померла б десь двісті років тому. Усі згадки про її існування зникли би без сліду в глибокій воді річки часу. Якби їй дуже пощастило, то зараз на обрання другого Мечоносця очікувало б десяте покоління її нащадків.

Але сьогodні вона ще жива. Чен Сінь обернулася до людського моря, яке розлилося на площі перед будівлею. Її голографічний портрет плив над головами натовпу, немов кольорова хмаринка. До неї наблизилася молода мати з кількамисячною дитиною на руках і протягнула Чен Сінь своє чадо. Миле дитя щиро усміхнулося, коли вона брала його на руки. Обіймаючи теплий маленький згорток і торкаючись до ніжної дитячої шкіри, Чен Сінь відчула, як тане її серце. Здавалося, що вона тримає на руках увесь цей новий світ, такий же милий і тендітний, як немовля.

— Погляньте, як вона схожа на Діву Марію! — крикнула до натовпу молода мати. Знову повернувшись до Чен Сінь, вона благально склала руки й заговорила зі сльозами на очах: — Прекрасна й добра пані, захистіть цей світ! Не дозвольте цим жорстоким і кровожерливим чоловікам знищити все прекрасне, яке існує в нашому світі!

З натовпу почулися схвальні вигуки, які швидко переросли в гучну хвилю. Дитина на руках Чен Сінь розплакалася, й вона пригорнула її сильніше до грудей. До цього вона постійно питала себе, *чи має право на інший вибір.*

І лише зараз отримала остаточну відповідь: *ні, не має*. І на те є три причини.

Перша — людина, обрана рятівником людства, чимось схожа на злочинця, якого ведуть на страту до гільйотини: він чи вона не має свободи волі від початку. Так було з Ло Цзі, й така ж доля очікує Чен Сінь.

Друга — слова молодої матері й відчуття теплого і ніжного дитяти на руках допомогли Чен Сінь зрозуміти власні почуття до нового світу: материнський інстинкт. Вона не пізнала радощів материнства в минулому й зараз підсвідомо вважала всіх людей цієї епохи своїми дітьми, тому не могла спокійно дивитися, як їх кривдитимуть. Раніше Чен Сінь помилково трактувала це як відчуття відповідальності, обов'язку перед людьми. Але материнство й обов'язок не тотожні почуття — перше є інстинктом, якого неможливо позбутися.

Ну й третє — існувала ще одна обставина, що ніяк не залишала думок Чен Сінь, здіймаючись, немов непробивна стіна. Навіть якщо її припущення щодо перших двох пунктів помилкові, ця стіна все одно стоятиме непорушно — Юнь Тяньмін.

Пропозиція обійняти цю посаду насправді є дорогою до пекла, падінням у безодню, відправитися до якої заради неї зголосився Юнь Тяньмін. Тепер настав її час платити по рахунках, і вона не має права відступити.

Дитинство Чен Сінь минуло в любові, проте лише материнській. Якось вона запитала матір про батька, й мати, на відміну від більшості матерів-одиначок, спокійно й чесно відповіла, що нічого про нього не знає. Потім, тихо зітхнувши, додала, що вона й сама не відмовилася б мати про нього достовірну інформацію. Чен Сінь спитала, звідки вони родом, і мати сказала, що Чен Сінь — знайда. На відміну від більшості батьків, її мати ніколи їй не брехала — й цього разу також говорила правду.

Мама ніколи не була заміжньою. Одного дня, коли вона прогулювалася зі своїм хлопцем, побачила покинуту на лавці

в парку тримісячну дівчинку. При ній були пляшка молока, тисяча юанів і невеличка записка, в якій зазначалася дата народження дитини. Спершу мати зі своїм хлопцем вирішила віднести Чен Сінь до поліцейського відділку, щоб ті відправили її до Міського бюро цивільних справ, звідки знайду розподілили б до одного з дитячих будинків.

Але дівчина вирішила піти до відділку наступного ранку. Однак після ночі в ролі матері вона не знайшла в собі сил віддати дитину комусь іншому. Від думок про майбутні поневіряння маленької людини її серце боліло, тож вона вирішила стати названою матір'ю для Чен Сінь.

Пізніше хлопець через це покинув її. Протягом наступних десяти років мати зустрічалася ще з чотирма-п'ятьма чоловіками, проте жодні стосунки не тривали довго через названу дочку. Пізніше Чен Сінь дізналася, що більшість із цих чоловіків були не проти усиновлення, проте коли хтось із них виявляв бодай крихту нерозуміння чи нетерплячості, мати вирішувала розійтися з ним, щоб нічим не зашкодити дитині.

Чен Сінь не відчувала, що живе в неповній сім'ї. Навпаки, їй здавалося, що ідеальна сім'я й має бути такою: маленький світ матері й дочки, сповнений любові та щастя. Вона навіть підозрювала, що додавання батька в це рівняння виявиться зайвим. Але по мірі дорослішання Чен Сінь почало бракувати саме любові батька: з'явилося невиразне відчуття відсутності чогось важливого, яке з кожним днем міцнішало. Саме тоді мати знайшла для неї тата. Він виявився надзвичайно доброю людиною з почуттям відповідальності й умінням любити. Він і закохався в її матір, надихнувшись її любов'ю до Чен Сінь. Так на небосхилі дитинства Чен Сінь запалало ще одне сонце. Тепер їхній маленький світ став насправду ідеальним і не потребував доповнень, тож батьки не робили спроб народити ще одну дитину.

Вступивши до університету, Чен Сінь уперше залишила батьківський дім, а потім чим далі, тим більше її життя починало нагадувати мустанга, який учвал мчить до обрію, відносячи її від звичного життя все далі й далі. Зрештою, вони

віддалилися не тільки в просторі, а й у часі — її відправили в майбутнє.

Ніч прощання назавжди закарбувалася в її пам'яті — сказати правду виявилось нестерпно важко, тому Чен Сінь збрехала батькам, що повернеться, хоча вже знала, що вороття не буде. Їй не давалося слово «прощайте», тож вона вирішила піти, не попрощавшись. Але батьки, здавалося, все й так зрозуміли.

Мати взяла її руку й промовила:

— Через нашу любов нам усім судилося довіку залишатися разом...

Вона всю ніч простояла під вікном батьківської спальні, й їй здавалося, що і дихання нічного вітерця, і мерехтіння зірок безупинно повторювали слова її матері.

Через три століття вона нарешті мала шанс зробити щось із любові.

— Я візьму участь у відборі на посаду Мечоносця, — сказала Чен Сінь матері дитини, яку тримала на руках.

Рік 62-й Епохи стримування. «Гравітація». Десь на окраїні хмари Оорта

«Гравітація» переслідувала «Синій простір» уже півстоліття й незабаром мала наздогнати втікача. Тепер відстань між ними дорівнювала лише трьом астрономічним одиницям. Порівняно з гігантським відрізком у 1,5 світлового року, який подолали два кораблі, можна було сказати, що їх відділяють якісь міліметри.

Десять років тому «Гравітація» пролетіла крізь хмару Оорта. У цьому місці, розташованому на краю Сонячної системи на відстані в одну астрономічну одиницю від Сонця, зароджуються комети. «Гравітація» й «Синій простір» виявилися першими космічними кораблями, які перетнули цю межу. Але ця місцина зовсім не виглядала як туманність: заморожена брила з пилу й льоду — безхвоста комета — дуже зрідка пролітала на відносно близькій відстані від десятків до сотень тисяч кілометрів. Було марно сподіватися просто розгледіти її неозброєним оком.

Проминувши хмару Оорта, «Гравітація» нарешті вийшла в справжній космос. Сонце перетворилося на ще одну нічим не примітну зірку за кормою. Як і безліч інших зірок, наше світило позбулося ореолу справжнього об'єкта, ставши ще однією ілюзією серед безкрайої порожнечі Всесвіту. В усіх напрямках простягалася бездонна прірва. Єдиними об'єктами, фізичне існування яких можна було підтвердити за допомогою органів чуття, лишалися Краплини, що супроводжували «Гравітацію». Дві Краплини баражували з двох боків на відстані п'яти кілометрів і були легко помітні неозброєним оком. Люди на борту «Гравітації» полюбляли роздивлятися Краплини в ілюмінатори за допомогою телескопа, бо споглядання реальних об'єктів давало певне відчуття комфорту в нескінченній порожнечі. Насправді роздивлятися Краплини було те саме, що вдивлятися в себе. Вони були схожі на дзеркала з відображенням «Гравітації», хоча й дещо деформованими; завдяки абсолютній гладкості поверхні Краплин зображення, попри відстань, лишалося дуже чітким. Якщо ж узяти телескоп із достатньою кратністю збільшення, спостерігач мав можливість навіть побачити в ілюмінаторі корабля себе самого.

Але більшість із понад сотні офіцерів і членів екіпажу «Гравітації» не мали змоги відчутти самотність, бо значну частину цих 50 років вони провели в гібернації. Для рутинної навігації корабля достатньо було чергової команди в складі від 5 до 10 осіб. Ротація екіпажу відбувалася за допомогою гібернації кожні 3–5 років.

Уся гонитва була грою в ката й мишку між «Гравітацією» й «Синім простором», важливим нюансом якої стало прискорення. «Синій простір» не мав можливості постійно прискорюватися, бо швидко вичерпав би запаси пального й утратив би можливість маневрувати. Навіть якби йому вдалося позбутися переслідувачів, подібна стратегія перед лицем незмірної космічної пустелі була б рівноцінна самогубству. «Гравітація» так само мала обмеження щодо можливості прискорення: хоча запаси палива на її борту значно

перевищували ту кількість, що лишилася в «Синього простору», перед командою стояло питання про повернення додому.

Таким чином, увесь запас палива слід було розділити на чотири рівні частини: прискорення для виходу за межі Сонячної системи, уповільнення перед поверненням, розгін до Сонячної системи, уповільнення перед Землею. Тож ліміт палива, яке можна використовувати для прискорення в процесі переслідування, обмежувався лише чвертю паливних баків. На щастя, маючи змогу за допомогою софонів аналізувати попередні маневри «Синього простору» й отримувати поточну інформацію про характеристики польоту, «Гравітація» могла з високою точністю в режимі реального часу вираховувати запаси палива «Синього простору», на противагу екіпажу останнього, який і гадки не мав про стан речей на борту «Гравітації». Тож у цій грі «Гравітація» знала всі карти «Синього простору». У поперемінному прискоренні кораблів «Гравітація» завжди підтримувала вищу швидкість, ніж «Синій простір», але найвище досягнуте значення для обох кораблів було ще далеким від верхньої межі потужності двигунів. Через двадцять п'ять років після початку погоні «Синій простір» перестав прискорюватися, можливо, саме тому, що запаси палива досягли того максимуму, який команда була готова виділити на процес прискорення корабля.

Під час півстолітньої гонитви в космосі «Гравітація» постійно передавала «Синьому простору» інформацію про те, що їхня спроба втечі позбавлена сенсу: навіть якщо земні переслідувачі зійдуть із дистанції, Краплини неодмінно наздоженуть корабель-втікач і знищать його; натомість за умови повернення на Землю екіпаж може розраховувати на справедливий суд, тож їм варто негайно розпочати сповільнюватися й розвертатися. Відмова від утечі значно скоротила б час погоні, але «Синій простір» ігнорував усі повідомлення.

Рік тому, коли відстань між «Гравітацією» й «Синім простором» скоротилася до 30 астрономічних одиниць, сталася певною мірою очікувана подія: «Гравітація» й Краплини, що її супроводжували, увійшли в сліпу для софонів зону, внаслідок

чого зв'язок із Землею в режимі реального часу перервався. Надалі для спілкування можна було використовувати лише електромагнітні хвилі й нейтрино, тож час, за який інформація від «Гравітації» досягала Землі, збільшився до 15 місяців; на відповідь слід було очікувати стільки ж.

Витяг із «Минулого поза часом»: сліпі зони в просторі для софонів — іще один непрямий доказ на підтримку теорії Темного лісу

На початку Епохи кризи Трисолярис, відправляючи софони на Землю, розіслав у різні частини Чумацького Шляху ще шість інших, розігнавши їх майже до швидкості світла. Незабаром усі шість потрапили до «сліпих зон», при цьому найбільша відстань, на яку софону вдалося відлетіти, дорівнювала лише семи світловим рокам.

Наступна запущена партія софонів стикнулися з тими ж проблемами. Найближчу сліпу зону всього за 1,3 світлового року від Землі було виявлено софонами, які супроводжували «Гравітацію».

Відновити квантову заплутаність між софонами у випадку її переривання вже неможливо, тож ті софони, які потрапили до сліпих зон, були назавжди загублені в просторі й часі.

Для Трисоляриса таке втручання в простір-час залишалось нерозв'язаною загадкою: подібні перешкоди на шляху софонів — це природна аномалія чи штучно створені перешкоди? Учені Землі й Трисоляриса схилилися до думки, що перешкоди не природні.

Перш ніж потрапити в пастку сліпих зон, софони, розіслані в різні частини Чумацького Шляху, встигли розвідати лише дві зоряні системи, які мали планети. На них не було виявлено жодних ознак життя чи присутності цивілізації, тож учені Землі й Трисоляриса припустили, що незаселеність цих світів і стала причиною того, що софони змогли без перешкод їх дослідити.

Через це аж до останніх років Епохи стримування Всесвіт лишався таємничим місцем для обох світів, але існування сліпих

зон для софонів, імовірно, можна розглядати як непряме підтвердження правдивості теорії Темного лісу, яка перешкоджає повній прозорості Всесвіту.

Рік 62-й Епохи стримування. «Гравітація». Десь на околицях хмари Оорта

Потрапляння софонів у сліпу зону не мало фатального впливу на місію «Гравітації», але значно ускладнило успішність виконання завдання. До цього моменту софон, який перебував на борту «Синього простору», давав можливість «Гравітації» отримувати повну інформацію про стан справ утікача. Тепер повернувся статус-кво: кораблі знову перетворилися на чорні скриньки один для одного. До того ж Трисолярис утратив контроль над Краплинами в режимі онлайн, і тепер їхня поведінка визначалася тільки вбудованим штучним інтелектом, що могло призвести до неочікуваних подій.

Ця ситуація спонукала капітана «Гравітації» ухвалити рішення про необхідність якнайшвидше завершити місію, тож він віддав наказ знову розпочати процес прискорення, щоб наздогнати втікачів.

Швидке наближення «Гравітації» змусило «Синій простір» вперше озватися до корабля погоні. Вони надіслали пропозицію відправити човником на «Гравітацію» дві третини екіпажу включно з головними підозрюваними в обмін на можливість решті екіпажу «Синього простору» продовжити свою мандрівку вглиб космосу. Таким чином, людство збереже форпост і насіння в міжзоряному просторі для майбутніх відкриттів та колонізації.

Пропозицію рішуче відкинули навіть без обговорення. У відповіді з «Гравітації» було зазначено, що весь екіпаж «Синього простору» в повному складі підозрюють у вбивствах та інших злочинах, тому вони всі до одного мають постати перед судом. Космос змінив їхню сутність, тож члени екіпажу не можуть більше вважатися частиною людства, а відтак про «дослідження Всесвіту від імені людства» не може бути й мови.

Екіпаж «Синього простору» нарешті зрозумів безглуздість продовження втечі й опору. Якби переслідувачем виступав виключно земний військовий корабель, то можна було б зважитися на битву, але супровід двох Краплин суттєво змінював баланс сил і перетворював таку спробу на акт самогубства. Перед міццю Краплин «Синій простір» був лише паперовою мішенню, тож розраховувати на вдалу втечу вже не доводилося. Коли протиборчі сторони розділяли 15 астрономічних одиниць, «Синій простір», відмовившись від втечі, склав зброю перед «Гравітацією» й одночасно на повну потужність запустив процес уповільнення, що призвело до різкого скорочення відстані між двома кораблями. Тривале полювання от-от мало добігти кінця.

На «Гравітації» оголосили бойову тривогу, й увесь екіпаж почав прокидатися від сплячки, порушуючи звичну за п'ятдесят років тишу на борту.

Члени екіпажу, які щойно прокинулися після гібернації, мали призвичаюватися до поточного стану справ — не тільки до того, що вони майже наздогнали втікача, а й до втрати зв'язку із Землею в режимі реального часу. Але цей факт не сприяв розумінню екіпажем «Гравітації» вчинку «Синього простору». Навпаки, як діти, що тимчасово втратили із поля зору батьків, вони воліли не довіряти здичавілим одноліткам, які взагалі не мали батьків. Усі горіли бажанням якнайшвидше взяти на бордаж «Синій простір» і вирушити у зворотний вояж. Хоча обидва кораблі прямували в одному напрямку приблизно з однією швидкістю посеред безкрайого й безлюдного космічного простору, на борту панували протилежні настрої: екіпаж «Гравітації» відчував піднесення через близький кінець подорожі, а всі на «Синьому просторі» були в розпачі через невдалу спробу втечі.

Через 98 годин після повернення екіпажу корабля з гібернації до штатного психіатра «Гравітації», лікаря Веста звернувся перший пацієнт. Але те, що ним виявився підполковник Девон,

невимовно здивувало Веста. У лікарських профайлах членів екіпажу Дефон значився як людина з найвищим показником психологічної стійкості. Підполковник очолював прикомандирований підрозділ військової поліції, в завдання якого входило роззброєння й арешт членів екіпажу «Синього простору», після того як «Гравітація» наздожене втікачів. Члени екіпажу «Гравітації» були представниками останнього нефемінізованого покоління людства, й Дефон мав настільки яскраво виражену маскулінну подобу, що його часто плутали з людиною з минулого. Переконавання підполковника були під стать зовнішності — він часто висловлював думку, що через події Темної битви варто було б поновити практику смертної кари для злочинців.

— Лікарю, я знаю, що наша розмова залишиться між нами й ви не сміятиметеся з почутого, — мовив Дефон обережним тоном, який різко контрастував із його звичною манерою вести бесіду.

— Підполковнику, в моїй професії взагалі не заведено сміятися.

— Учора, приблизно о 436950 за зоряним часом, я вийшов із конференц-зали № 4 й коридором № 17 попрямував до свого житлового модуля. Якраз посередині коридору, біля входу до розвідувального центру, я зустрівся з молодшим лейтенантом чи принаймні з людиною, одягнутою у форму молодшого лейтенанта космічного флоту. У цей час усі, крім вахтової команди, вже мали б відпочивати. Але сам факт зустріти когось у коридорі видається мені дивним... — Зіниці підполковника звузилися, він похитав головою, ніби пригадуючи сон.

— То що не так?

— Я пройшов повз нього, він привітав мене, я підвів на нього очі...

Підполковник знову замовк, і Весту довелося кивнути, підбадьорюючи його.

— Цією людиною виявився майор Пак Є Джун, командир загону морської піхоти «Синього простору».

— Ви говорите про нашу ціль? — спокійно запитав Вест, не виказуючи ані найменшого здивування.

Девон ухилився від прямої відповіді.

— Лікарю, вам же відомо, що я постійно передивляюся зображення внутрішніх відсіків «Синього простору», які до цього передавалися софонами. Можна навіть сказати, що я знаю екіпаж «Синього простору» ліпше, ніж людей із «Гравітації». І, звісно, я дуже добре запам'ятав, який на вигляд майор Пак Є Джун.

— Можливо, це хтось із нашого корабля, просто схожий на нього.

— Я знаю весь склад екіпажу «Гравітації» — нікого навіть частково схожого на майора в нас на борту нема. І... він після привітання просто пройшов повз мене, не змінивши виразу обличчя. Я на кілька секунд заціпенів, а коли розвернувся, коридор уже був порожній.

— Підполковнику, коли ви вийшли з гібернації?

— Три роки тому. Я мусив спостерігати за «Синім простором» ізсередини. До того я був серед тих, хто найдовше перебував у гібернації.

— Тоді момент входження софонів у сліпу зону мав би припасти на час вашого неспання.

— Так і є.

— А до цього ви в режимі реального часу невідривно спостерігали за зображеннями з внутрішніх відсіків нашої цілі. Мені здається, що вам уже комфортніше перебувати на борту «Синього простору», ніж «Гравітації».

— Дійсно, лікарю, я багато разів відчував дискомфорт через це.

— А потім в одну мить трансляція перервалася, й ви вже не бачите звичних оку картинок. До того ж ви втомилися від такої роботи... Підполковнику, нічого страшного не відбувається. Я вам пропоную просто більше відпочивати, адже зараз на бойовому чергуванні екіпаж у повному складі, тож людей, аби вас підмінити, не бракує.

— Лікарю, я пережив Битву Судного дня. Після того як мій корабель вибухнув, я змушений був відлетіти в рятувальній капсулі, розміром не більший за ваш стіл. Я цілий місяць дрейфував на орбіті Нептуна. Коли мене рятували, я був за

крок від смерті, але й тоді мій розум лишався ясным, не було жодних натяків на галюцинації... Я вірю, що бачив щось реальне, — закінчив Девон. Він підвівся й пішов геть. Дійшовши до дверей, він повернувся й додав: — Якщо я знову десь перестріну цього покидька — я його вб'ю.

Невдовзі після цього в екологічній зоні №3 сталася невеличка аварія — з якогось дива тріснула надміцна, виготовлена з вуглецевого волокна трубка системи живлення рослин, яка навіть не була під тиском. Інженер-технік Іванов проминув густі, немов тропічний ліс, зарості культур, які вирощували аеропонічно, й побачив, що живильну рідину, яка жовтим потічком витікала на підлогу, вже прибирають кілька людей.

Роздивившись уважніше розламану трубку, Іванов забовванів.

— Це схоже на... влучання мікрометеорита!

Хтось засміявся. Іванов був досвідченим інженером-техніком у поважному віці, тож його припущення здавалося ще безглуздішим. Усі без винятку екологічні зони були розташовані в самому центрі корабля, а зону №3 від переборок зовнішнього корпусу відділяло кілька десятків метрів.

— Я пропрацював у зовнішній інженерній службі понад десять років і добре знаю, який вигляд мають сліди влучання мікрометеоритів! Неправильно буде просто закрити очі на цей випадок. Погляньте, це характерні ознаки високотемпературної абляції по краях розриву!

Іванов підніс ближче до очей місце розриву й уважно оглянув трубку зсередини. Потім попросив техника вирізати пошкоджену ділянку, аби роздивитися її під мікроскопом. Він виставив 1000-кратне збільшення на монокулярі, й усі ахнули від побаченого: в стінках трубки застрягли маленькі чорні часточки завбільшки в кілька мікронів. На сильно збільшеному зображенні грані кристалів виблискували, мов пари непривітних очей. Досвідченим астронавтам не склало жодних труднощів зрозуміти, що саме вони бачать: діаметр мікрометеорита дорівнював приблизно ста мікронам, від зіткнення з трубкою

він розлетівся на друзки, і фрагменти, що втратили більшу частину кінетичної енергії, застрягли в стінці трубки якраз навпроти проламу.

Усі, отетерівши, в одну мить підвели очі догори.

Стеля екологічної зони на вигляд була неушкодженою, крім того, над нею розташовувалися ще добрий десяток інших приміщень і сотні переборок різної товщини, які відділяли це приміщення від космічного простору. Подібне ушкодження будь-якої з цих переборок вже увімкнуло б сигнал загальної тривоги.

Але, зважаючи на ступінь пошкодження, цей мікрометеорит міг прилетіти тільки з космосу, оскільки його швидкість мала б дорівнювати щонайменше 30 000 метрів на секунду. Неможливо прискорити камінчик до такої великої швидкості всередині корабля, а тим паче в екологічній зоні.

— Якась чортівня з привидами, — пробурмотів лейтенант Айк, а потім повернувся й пішов. Його слова виявилися пророчими: за десять годин він побачить іще одного, значно більшого привида.

У той момент Айк уже лежав у ліжку своєї каюти, намагаючись заснути. Раптом він помітив круглу діру діаметром близько одного метра в стіні навпроти, де до цього висіла картина із зображенням природних красот Гавайських островів. Багато перегородок всередині корабля справді мали здатність утворювати проходи за побажанням членів екіпажу, проте вони не були ідеально круглі за формою. До того ж переборки між каютами молодшого офіцерського складу були суцільнометалевими й не могли трансформуватися подібним чином.

Айк уважно оглянув отвір і відзначив, що його краї ідеально відполіровані до дзеркального блиску. Хоча поява подібної аномалії мала вкрай дивний вигляд, Айк був більше заінтригований, ніж стривожений, бо в сусідній каюті мешкала молодший лейтенант Верина.

Верина обіймала посаду інженера-техніка системи штучного інтелекту корабля, й Айк ніяк не міг викинути з голови цю красуню, хоча вона, схоже, мало цікавилася його залицяннями. Айк пригадав позавчорашні події, коли вони одночасно закінчили службу й разом поверталися до офіцерського блоку. Айк подумав знову спробувати напроситися на гостину до її каюти, але, як і щоразу, Верина без зайвих слів заступила прохід.

— Та я тільки на секунду зазирну. Люба, ми ж сусіди, а ти мене ще жодного разу не запросила до себе. Це принижує мою чоловічу гідність, — заливався соловейком Айк.

— Гідні представники чоловічої статі на цьому кораблі тримають себе в руках, а не ломляться у двері до кожної жінки, — відрізала Верина, скоса глянувши на Айка.

— Звідки в тебе такий меланхолійний настрій? Після того як ми наздоженемо цю банду вбивць, у світі більше не лишиться загроз, тож настане епоха загального щастя й благоденства.

— Вони не вбивці! Якби ми не створили системи стримування, «Синій простір» залишився б єдиною надією на виживання людства. А ми зараз заради їхнього переслідування співпрацюємо з ворогами людства. Тобі взагалі це не муляє?

— Ого, дорогенька, — Айк тицьнув пальцем у повні груди Верини, — то ось як ти заспівала. Тоді чому ж ти...

— Погодилася відлетіти в цю місію? Вгадала? То йди напиши рапорт про мої переконання на ім'я капітана й очільника психологічної служби, і мене примусово помістять у гібернацію, а після повернення взагалі виженуть із лав флоту. Я й сама цього прагну! — І Верина грюкнула дверима перед носом у Айка.

А тепер Айк отримав законний привід потрапити до каюти Верини крізь цей отвір. Він відстібнув протиневагомий пояс і підвівся з ліжка, але за секунду завмер на місці. Разом із частиною стіни зникла верхня третина комода, неначе його відрізали гострим і невидимим різак, а найдивніше було те, що його поперечний переріз також виблискував дзеркальним глянцем. Одяг, що зберігався всередині, так само потрапив під

різець і сяяв гладенькими зрізами. Усі дзеркальні краї збігалися з краями круглого отвору, утворюючи суцільну сферу.

Айк відштовхнувся від ліжка й поплив у невагомості вгору. Зазирнувши крізь отвір до сусідньої каюти, він ледь не скрикнув від жаху. Це мало би бути просто нічним кошмаром!

Зникла частина односпального ліжка Верини разом з її гомілками! Хоча обрубки кінцівок також сяяли дзеркальними поверхнями, немов були намащені ртуттю, він міг легко розгледіти гладенькі зрізи м'язів і кісток. Решта тіла Верини здавалася неушкодженою. Дівчина міцно спала, й її великі груди мірно здіймалися в такт диханню. За нормальних обставин така картина неабияк збудила б Айку, але тепер він лише вклякнув від надприродного жаху. Дещо опанувавши свій страх, Айк підсунувся ще ближче й пересвідчився, що поперечні перерізи ліжка й ніг сусідки також мали сферичну форму, яка збігалася з краями круглого отвору.

Він дивився на якийсь бульбашкоподібний об'єкт діаметром близько одного метра, що стирав усе матеріальне, що потрапляло в його середину.

Айк підхопив скрипковий смичок, який стояв у головах ліжка, й тремтячою рукою проштрикнув невидимий міхур. Очікувано частина смичка, що потрапила всередину, зникла з поля зору, але пучок волосся залишався натягнутим. Айк витягнув смичок і побачив, що той лишився цілком неушкодженим. Але він все одно радів, що не ризикнув проплисти крізь отвір — хтозна, чи й він лишився б цілим.

Айк спробував опанувати себе й перевести думки в раціональне русло: що може слугувати причиною настільки дивної аномалії? Потім вирішив вчинити те, що вважав найрозумнішим у цій ситуації: натягнув шапку для сну й улігся в ліжку. Він знову затягнув ремінь і активував шапку, виставивши таймер сну на пів години.

Прокинувшись за тридцять хвилин, він побачив, що ситуація не змінилася.

Тож Айк установив таймер ще на одну годину. Прокинувшись і знову оглянувшись, він пересвідчився, що круглий отвір зник,

а перегородка повернулася на місце разом із гавайським пейзажем, що висів на стіні, цілком недоторканий на вигляд.

Але в Айка з голови не йшла думка про Верину: чи з нею все добре? Він підхопився з ліжка, вискочив у коридор і, замість того щоб натиснути кнопку дзвінка, загнукав з усієї сили у двері сусідньої каюти. У його думках напівжива Верина з відрізними ногами лежала в ліжку.

Минуло кілька хвилин, перш ніж двері відчинилися й сонна Верина спитала, якого дідька йому треба.

— Я хотів просто впевнитися що... з тобою все добре, — пробурмотів Аїк, не підводячи очей і роздивляючись пару красивих, струнких і цілком неушкоджених жіночих ніжок.

— Ідіот! — Верина грюкнула дверима.

Повернувшись до своєї каюти, Аїк знову натягнув шапку для сну, але цього разу встановив таймер на вісім годин. Найрозумніше буде не розповідати про побачене жодній живій душі. Через особливий характер місії на «Гравітації» було запроваджено посиленій рівень психологічного нагляду за членами екіпажу, й особливо суворий — за офіцерським складом. Для цього на борту корабля перебувало більше десятка психіатрів і психологів, при тому що загальна кількість екіпажу трохи перевищувала сотню осіб. Коли «Гравітація» відлітала із Землі, дехто навіть запитував: це бойовий космічний корабель чи божевільня? До того ж на борту були й цивільні спеціалісти, як-от цей набридливий лікар Вест, який сприймав дійсність лише крізь призму психіатричних розладів та хвороб і, як хтось влучно підмітив, поставив би діагноз навіть засміченому туалету. Протоколи психологічного скринінгу на борту корабля були вкрай суворими, й навіть за найменшої підозри в наявності найбезневиннішого розладу пацієнта мали відправляти в гібернацію. Найбільше Айка лякала можливість пропустити історичну мить зустрічі двох кораблів, і якщо через пів століття він повернеться додому в гібернації, то який із нього буде герой для дівчат із майбутнього?

Але тепер неприязнь Айка до Веста й інших психіатрів дещо зменшилася, бо він навіть не підозрював, що в людей бувають

настільки реалістичні марення, й вважав, що мозкоправи постійно роблять із мухи слона.

Порівняно з напівмаренням Айка фантастична сцена, яку побачив сержант Лю Сяомін, була значно ефектнішою.

У той момент Лю Сяомін якраз інспектував обшивку корабля, облітаючи на невеличкому човнику довкола «Гравітації». Цей плановий огляд проводився на певній відстані від корабля й мав на меті виявлення в структурі корпусу аномалій, як-от слідів від зіткнення з метеоритами. Насправді необхідність подібних інспекцій давно відпала, вони були визнані давньою й застарілою практикою, оскільки корпус корабля був оснащений чутливими датчиками системи моніторингу пошкоджень, яка в режимі реального часу відстежувала виникнення аномалій. До того ж інспектування можна було проводити тільки тоді, коли корабель рухався зі сталою швидкістю. А останнім часом, із наближенням до «Синього простору», «Гравітації» для вирівнювання швидкостей доводилося постійно то прискорюватися, то сповільнюватися. Лише тепер нарешті закінчилася остання фаза прискорювання, й корабель почав рухатися з постійною швидкістю.

Сержант плавно вивів човник із доку «Гравітації» й почав віддалятися, аж поки весь корпус корабля не опинився в його полі зору. Величезний корабель купався у світлі зірок Чумацького Шляху й, на відміну від польоту в режимі гібернації, всі ілюмінатори та переходи між відсіками яскраво світилися, зливаючись у суцільну пляму на поверхні корпусу й додаючи «Гравітації» більш ошатного вигляду.

Але незабаром Лю Сяомін побачив неймовірне: форма корпусу «Гравітації» повторювала ідеальний циліндр, проте зараз хвостова частина корабля виглядала скошеною! Окрім того, довжина корпусу здавалася меншою десь на одну п'яту від звичайного розміру. Це мало вигляд, немов корму корабля відрізав якийсь невидимий велетень!

Лю Сяомін від страху на кілька секунд заплющив очі. Розплющивши їх знову, він не побачив нічого нового — «Гравітації» так само бракувало хвоста. Переляк сержанта був викликаний не лише незвичністю побаченого, але й практичною причиною: структура гігантського корабля зоряного класу органічно об'єднувалася в єдине ціле, і якщо кормова частина зникла, то система енергопостачання от-от видасть критичну помилку через перевантаження, що загалом спричинить гігантський вибух на борту. Проте нічого подібного не відбувалося: корабель спокійно плив у космічному просторі, хоча здавалося, що він нерухомо завмер на одному місці. Жодних сповіщень від бортового комп'ютера не надходило ані в навушник, ані на візир шолома.

Сержант уже увімкнув комунікатор, аби повідомити про цей випадок свого командира, але передумав і натиснув кнопку вимкнення. Він згадав слова старого солдата, який брав участь у Битві Судного дня: «Не варто в космосі беззастережно покладатися на інтуїцію. Якщо ж ви не маєте вибору, то спочатку полічіть від 1 до 100, або принаймні до 10, коли часу обмаль».

Він заплющив очі й почав рахувати. Дорахувавши до 10, знову поглянув на корабель. Корма «Гравітації» на своє місце не повернулася. Він заплющив очі й, важко дихаючи, продовжив рахувати, намагаючись пригадати пройдені тренінги, аби заспокоїтися. Дорахувавши до 30, сержант розплющив очі й нарешті побачив цілу та неушкоджену «Гравітацію». Сержант із полегшенням знову заплющився й глибоко вдихнув, щоб уповільнити серцебиття.

Лю Сяомін спрямував човник до корми, широкою дугою облітаючи циліндр корпусу, щоб побачити три гігантських сопла термоядерного двигуна. Силова установка працювала з низькою потужністю, й із сопел струменіло лише тьмяне червоне світло, нагадуючи сержанту призахідне сяйво на Землі.

Він був радий, що не повідомив про інцидент, бо якщо офіцери ще могли сподіватися на просте проходження курсу психіатричної допомоги, то для представників сержантського

складу, таких, як він, був лише один протокол лікування — гібернація. Як і Айк, Лю Сяомін не хотів повертатися на Землю бовванчиком.

Лікар Вест дістався кормових відсіків, щоб відшукати Гуань Їфаня — цивільного вченого, який був прикомандирований до екіпажу й постійно працював у космологічній обсерваторії на кормі «Гравітації». Йому відвели каюту в житловій зоні в центрі корабля, але він рідко там з'являвся. Весь час він проводив у обсерваторії й навіть замовляв роботам-посильним доставку їжі сюди. Екіпаж називав його «відлюдником корми».

Уся обсерваторія поміщалася в невеличкій кулеподібній кабіні, де жив і працював Гуань. Він уже давно не стригся й не голився, але виглядав іще досить молодо. Вест застав його висячим у середині кабіни: збентежений вираз очей, чоло, вкрите потом; він постійно відтягував комір, неначе йому бракувало кисню.

— Я ж вам казав уже телефоном, що зайнятий і не маю часу на гостей, — відрізав Гуань Їфань, вочевидь, роздратований візитом лікаря.

— Саме завдяки цій розмові я виявив у вас симптоми недуги, тому й завітав, щоб провести детальніший огляд.

— Я не військовий і допоки не становлю загрози безпеці інших людей чи цілісності космічного корабля, ви не маєте наді мною влади.

— Що ж, добре. Тоді я піду. — Вест рушив до дверей, але на мить обернувся: — Я не вірю, що людина, яка страждає на клаустрофобію, може нормально працювати в цьому місці.

Гуань гукнув Веста, але той не зупинився. Як і можна було очікувати, Гуань кинувся навздогін і потягнув лікаря назад.

— Звідки вам відомо про це? Я справді страждаю від нападів... клаустрофобії. Почуваюся так, неначе мене запхнули у вузьку металеву трубку чи поклали між двома залізними смужками й сплющують...

— Воно й не дивно. Погляньте, де ми перебуваємо, — лікар обвів рукою приміщення обсерваторії, схоже на маленьке яйце,

що застрягло в перехрестях і переплетіннях труб та кабелів. — Об'єкт ваших досліджень — безмежний, але ви самі запхнуті в мікроскопічний об'єм. Пригадайте, як довго ви вже звідси не виходили. Останній раз ви вийшли з гібернації чотири роки тому, я не помиляюся?

— Мені гріх скаржитися: місія «Гравітації» полягає в притягненні злочинців до відповідальності, а не в здійсненні наукових досліджень і експериментів. Враховуючи поспіх, із яким вирушала ця місія, добре, що я маю хоча б такі умови... Але насправді моя клаустрофобія не має нічого спільного з цим приміщенням.

— Ходімо, прогуляємося площею № 1. Це має піти вам на користь.

Лікар мовчки потягнув Гуань Їфаня за собою на ніс корабля. Якби корабель досі прискорювався, то здолати шлях від корми до носа було б рівнозначним тому, щоб видертися з колодязя глибиною більше кілометра, але за нинішнього руху з постійною швидкістю пересуватися в стані невагомості було вкрай легко. Площа № 1 розташовувалася на самому носі циліндричного корпусу під прозорим півсферичним ковпаком. Тут майже не відчувалося, що ти відділений від космосу бодай чимось, — натомість можна було повністю насолоджуватися ефектом перебування у відкритому космічному просторі. Порівняно з голографічним зображенням зоряного неба у сферичних кабінах, тут сильніше відчувався «ефект дематеріалізації» космічних польотів.

«Ефект дематеріалізації» — новітнє поняття з аеронавтичного розділу психології. Люди, які перебувають у звичних умовах на Землі, оточені фізичними сутностями предметів, а образ навколишнього світу в їхній підсвідомості має фізичне втілення. Але в глибокому космосі, далеко від Сонячної системи, зірки перетворювалися на далекі блискучі плямки, а Чумацький Шлях — просто на клуби світлого туману. Для органів чуття й розуму світ втрачав матеріальність, а простір починав домінувати над усім суцям. Таким чином матеріальний образ навколишнього світу в підсвідомості космічного мандрівника

замінювався порожнистим. Ця модель змін у ментальності стала домінуючою в аерокосмічній психології. У такий момент космічний корабель психологічно починав сприйматися єдиним матеріальним об'єктом у всьому Всесвіті. При русі з досвітловими швидкостями переміщення космічного корабля в просторі не відчутні, Всесвіт перетворюється на порожню виставкову залу без кінця-краю, зірки — на марево, а космічний корабель — на єдиний музейний експонат. Подібні зміни в ментальності можуть призвести до виникнення неймовірного відчуття самотності й породити в підсвідомості сприйняття себе як «суперспостерігача» за «одиноким виставковим об'єктом», що може мати наслідком надмірну пасивність і посилення тривожності.

Саме тому більшість негативних впливів на психічне здоров'я в космосі справляє чинник безмежності навколишнього простору. І саме тому випадок клаустрофобії Гуань Їфаня був рідкісним навіть у багатому професійному досвіді Веста. Але ось що ще видавалося дивним: Вест помітив, що Гуань Їфань, опинившись на відкритому просторі площі, не став почуватися комфортніше й спокійніше, неспокій, спричинений клаустрофобією, здавалося, взагалі не зменшився. Це підтверджувало його слова: напад клаустрофобії дійсно не мав нічого спільного з обмеженим простором у обсерваторії. Цей факт викликав іще більшу зацікавленість Веста.

— Ліпше не стало? — запитав лікар.

— Взагалі ні. Почуваюся, як у пастці. Все довкола так тисне...

Гуань Їфань подивився в напрямку руху «Гравітації». Лікар зрозумів, що він намагається побачити «Синій простір». На той час кораблі розділяли якихось 100 000 кілометрів, і вони, припинивши прискорюватися, рухалися з майже однаковою швидкістю. Враховуючи масштаби космосу, можна було сказати, що кораблі летять у щільному шикуванні, поки капітани кораблів обговорювали технічні деталі майбутнього стикування. Але на такій відстані було дарма сподіватися побачити неозброєним оком інший корабель. Краплини теж відлетіли з поля зору: відповідно до домовленості з Трисолярисом

півсторічної давності, вони віддрейфували на відстань 300 000 кілометрів від обох кораблів, утворивши з «Гравітацією» й «Синім простором» рівнобедрений трикутник.

Ґуань Їфань відвів очі від нескінченності космосу й поглянув на Веста.

— Мені вчора наснився сон, у якому я опинився в дивному місці. Це було настільки просторе й відкрите місце, що ви не здатні навіть осягнути цього. Коли я прокинувся, то усвідомив, якою вузькою є наша реальність. Відтоді я відчуваю напад клаустрофобії. Це схоже на те, немов вас одразу після народження помістили в маленьку коробочку, де ви провели все своє життя й при звичаїлися до такого існування. Але щойно вас дістануть із неї на світ божий, а потім повернуть назад — ваше життя здаватиметься вам мукою.

— Розкажете мені більше про місце, в яке ви потрапили уві сні?

Ґуань Їфань загадково посміхнувся.

— Я розповім іншим ученим на кораблі, й навіть, можливо, вченим із «Синього простору», але не вам. Лікарю, не сприйміть це як особисту образу, але я насправді цураюся методів вашої братії: якщо ви діагностуєте комусь психічний розлад, то все, що він говорить, сприймається лише як хворобливі галюцинації.

— Але ви щойно сказали, що це був тільки сон.

Ґуань Їфань похитав головою, ніби намагаючись пригадати, що бачив.

— Я точно не знаю, чи це був справді сон, чи я все-таки тоді не спав. Іноді уві сні ти думаєш, що все відбувається наяву, аж поки не прокинешся; іншого разу ти вже прокинувся, але тобі здається, що досі спиш.

— Останній варіант трапляється вкрай рідко, і якщо з вами це дійсно відбувається, то можна достеменно стверджувати, що у вас спостерігаються симптоми психічного розладу. О, вибачте, знову я вас засмутив своїми припущеннями.

— Зовсім ні. Дивіться, в нас є дещо спільне: кожен із нас має власні об'єкти спостереження — ви вислуховуєте пацієнтів із психічними розладами, а я вивчаю Всесвіт. Так само, як і ви, я маю свій набір критеріїв для оцінки того, чи є мій об'єкт

спостереження здоровим — це гармонія й краса в математичному сенсі.

— Ваш об'єкт спостереження повинен мати цілком здоровий вигляд.

— Ви помиляєтеся, докторе, — Гуань, не відриваючи очей від Веста, тицьнув пальцем у напрямку Чумацького Шляху, ніби вказував на раптово постале величезне чудовисько. — Мій пацієнт страждає на повну параплегію!

— Чому?

Гуань Іфань охопив коліна руками й стиснувся в позі ембріона, від чого в стані невагомості почав повільно обертатися навколо власної осі. Він побачив, як величні рукави Чумацького Шляху почали обертатися навколо, перетворюючи його на центр Усесвіту.

— Через кінцеве значення швидкості світла. Знана частина Всесвіту, як відомо, сягає вшир приблизно 16 мільярдів світлових років, і Всесвіт усе ще продовжує розширюватися. Але швидкість світла приблизно дорівнює лише 300 000 кілометрів на секунду, що насправді дуже й дуже повільно. Це означає, що світло до кінця віків не зможе потрапити з одного кінця Всесвіту в інший. А оскільки ніщо не здатне рухатися зі швидкістю, вищою за світлову, будь-яка інформація чи рушійні сили з одного кінця Всесвіту ніколи не досягнуть протилежного кінця. Якщо уявити Всесвіт як тіло людини, це означатиме, що з одного кінця тіла в інший не передаються нервові імпульси: мозок не знає про існування кінцівок, кінцівки не відають про наявність мозку, й кожна кінцівка навіть не уявляє присутності свого парного органа. Хіба такий пацієнт не схожий на паралізованого? Насправді я маю ще гірші припущення: Всесвіт — це вже мертво тіло, що здувається від гнильних газів^{***}.

— Цікаво, докторе Гуань, дуже цікаво!

— Окрім значення швидкості світла в 300 000 кілометрів на секунду, існують ще симптоми, кратні цифрі три.

— Які?

— Три виміри. За теорією струн, окрім часового виміру, Всесвіт існує у десятивимірному просторі, проте лише три з них

утворюють наш макросвіт. Решта вимірів згортаються в мікросвіті на квантовому рівні.

— Теорія струн має це якимось чином пояснювати.

— Дехто зі спеціалістів вважає, що макроскопічний світ утворюється лише тоді, коли струни торкаються одна одної, вивільняючи тим самим тривимірний простір. Однак виміри зі значенням, що перевищує число три, не мають шансу зустрітися... Мені подібне пояснення здається вимученим, воно позбавлене математичної витонченості. Як я вже казав, це можна назвати «синдромом 3 — 300 000» Всесвіту.

— І яке ваше бачення його причини?

Ґуань Їфань розсміявся й обійняв лікаря за плечі.

— Чудове запитання! Правду кажучи, ніхто ще посправжньому не міркував у цьому напрямі! На мою думку, тут ховається найжахливіша правда, яку тільки здатна відкрити наука. Але... лікарю, ким ви мене вважаєте? Я просто малопомітний спостерігач, що згорнувся в клубочок у хвості космічного корабля. На час старту експедиції я обіймав посаду лише наукового асистента вченого-дослідника. — Він забрав руку з плеча лікаря і, споглядаючи Чумацький Шлях, зітхнув: — З усього екіпажу корабля я найбільше часу провів у гібернації. Коли ми відлітали, мені було лише 26 років, а зараз — тільки 31. Але за цей час у моїх очах Усесвіт устиг перетворитися з джерела краси й віри на здутий труп. Я почуваюся старим, і зірки мене більше не приваблюють. Я просто хочу повернутися додому.

На відміну від Ґуань Їфаня, Вест не вдавався до гібернації протягом майже всього польоту. Він завжди вважав, що для успішної корекції психологічного стану інших людей йому спочатку треба навчитися контролювати власні емоції. Але в цей момент щось змінилося в його сприйнятті дійсності, й він, озираючись на довгий шлях тривалістю в пів століття, вперше дав волю емоціям — на його очі навернулися сльози.

— Друже, я теж дуже старий.

Немов у відповідь на їхню розмову, увімкнувся сигнал бойової тривоги, настільки оглушливий, що видалося, немов заверещало все густо всіяне зірками небо. Велике інформаційне

вікно з попередженням вискочило над площею, за ним з'явилися інші, дещо менші, швидко затуляючи краєвид Чумацького Шляху, немов кольорові хмарини.

— Нас атакують Краплини, — сказав Вест розгубленому Гуань Їфаню. — Вони різко прискорилися: одна наближається до «Синього простору», інша — до нас.

Гуань Їфань роззирнувся, інстинктивно шукаючи, за що вхопитися, щоб не впасти під час раптового прискорення космічного корабля, але на відстані витягнутої руки не знайшов нічого підходящого, тож ухопився просто за Веста.

Лікар узяв його за руку й сказав:

— Кораблі навіть не спробують ухилитися. Запізно. У нас залишилося щонайбільше кілька секунд.

Після короткої хвили паніки вони обидва відчули дивне почуття ейфорії: на їхнє щастя, смерть настане настільки раптово, що на переживання й страх зовсім не лишилося часу. Можливо, їхня нещодавня дискусія про Всесвіт виявиться гарною підготовкою до смерті. У них обох у головах забриніла одна й та сама думка, й першим її озвучив Гуань Їфань:

— Схоже, ми можемо більше не турбуватися про наших пацієнтів.

16:00–16:17, 28 листопада 62-го року Епохи стримування. Центр управління стримуванням

Високошвидкісний ліфт мчав униз і зростаюча над головою з кожною наступною миттю брила землі, здавалося, всією масою тиснула на серце Чен Сінь.

Півроку тому на спільній конференції ООН і Об'єднаного флоту Сонячної системи Чен Сінь обрали другим у історії Мечоносцем і Хранителем системи стримування на гравітаційних хвилях. Її кандидатура отримала майже вдвічі більше голосів, ніж людина, яка посіла друге місце.

Й ось тепер вона спускається до Центру управління стримуванням, де відбудеться офіційна церемонія передачі повноважень.

Центр управління стримуванням був найглибшою будівлею зі збудованих коли-небудь людьми й розташовувався на глибині 45 кілометрів під поверхнею Землі, нижче рівня залягання кори й розриву Мохоровичича, в самій мантиї. Тиск і температура на такій глибині значно перевищували значення всередині земної кори, а основною породою верхньої мантиї були різноманітні найтвердіші перидотити.

Ліфт до нижнього майданчика опускався майже двадцять хвилин. Чен Сінь вийшла з кабіни й побачила чорні сталеві двері, на яких великими білими літерами була написана офіційна назва Центру стратегії стримування за теорією Темного лісу: «Станція управління “Нуль” Глобальної гравітаційно-хвильової трансляційної системи». Збоку від напису виднілися логотипи ООН та Об'єданого флоту Сонячної системи.

Ця будівля потребувала дуже складних інженерних рішень: незалежної закритої системи циркуляції повітря (замість під'єднання контурів до атмосфери на поверхні землі, бо в такому випадку надвисокий тиск на глибині 45 кілометрів викликав би відчуття дискомфорту в резидентів), потужної системи охолодження, здатної остудити приміщення в навколишніх породах мантиї з температурою майже 500 °С.

Але Чен Сінь бачила лише абсолютну порожнечу: білі стіни вестибюля, вочевидь, могли перетворюватися на електронні дисплеї, проте зараз лишалися чисто білими, неначе зведення будівлі було тільки нещодавно завершене та її ще не ввели в експлуатацію. Пів століття тому, коли під час проєктування оформлення Центру управління консультувалися з Ло Цзі, він відповів просто й відверто:

Невигадливий, як могила.

Офіційна грандіозна частина церемонії передачі повноважень відбулася на 45 кілометрів вище, на поверхні, за участі всіх лідерів спільноти Землі й Об'єданого флоту. У супроводі поглядів представників усього людства Чен Сінь увійшла в кабіну ліфта. На останньому етапі передачі повноважень із нею залишилися лише дві людини: Голова РОЗ і Начальник

штабу Об'єднаного флоту — представники двох інституцій, які безпосередньо підтримують працездатність системи стримування.

Голова РОЗ обвів рукою порожній вестибюль і повідомив, що Центр управління буде переобладнаний і декорований згідно з її побажаннями й без будь-яких обмежень: можуть бути засіяні газони, висаджені рослини, збудовані фонтани тощо. За першою вимогою можуть бути встановлені голограми, які з високою точністю імітуватимуть будь-які земні пейзажі.

— Ми насправді не хочемо, щоб твоє життя повторювало історію його, — сказав Начальник штабу Об'єднаного флоту. Можливо, через його військовий однострій Чен Сінь побачила в ньому відгомін чоловіків минулого й відчула, як тепліє на душі від цих слів. Але й вони не були здатними зняти із її душі тягар, не легший за 45-кілометровий шар ґрунту в них над головами.

Витяг із «Минулого поза часом»: Дилема вибору Мечоносця — 10 хвилин від існування до винищення

Першою системою стримування за теорією Темного лісу були понад 3000 ядерних бомб із контейнерами, наповненими маслянистою плівкою, які розташовувалися довкола Сонця. Утворені після детонації хмари з плівки змусили б Сонце мерехтяти у видимому діапазоні й таким чином транслювати в глибини Всесвіту зашифровані координати Трисоляриса. Хоча ця система була гігантською за розмірами, вона не вирізнялася стабільністю в роботі й захищеністю від посягань. Після того як Краплини припинили блокувати електромагнітне випромінювання Сонця, людство негайно відновило роботу потужних радіоантен, які використовували наше світило як антену-підсилувач, доповнивши ще одним контуром систему стримування у вигляді ланцюга ядерних зарядів.

Обидві вищевказані системи використовують електромагнітні хвилі включно зі спектром видимого світла як засіб мовлення й передачі інформації. На сьогодні уже відомо, що це найпримітивніший засіб спілкування на міжзоряних відстанях,

прозваний «димовими сигналами в космосі». Оскільки електромагнітні хвилі дуже швидко загасають і сильно спотворюються у разі розповсюдження на великі відстані, їх використання для подібних трансляцій у край обмежене.

На час введення в експлуатацію системи стримування людство вже відкрило ази технологій, які давали змогу вловлювати гравітаційні хвилі й нейтрино, проте способи модуляції та передавання ще лишалися *terra incognita*. Першою партією технічної інформації, яку людство зажадало отримати від Трисоляриса, якраз і були знання, які дозволили б науковцям Землі швидко опанувати технології зв'язку, засновані на нейтрино й гравітаційних хвилях. Хоча обидві ці технології через обмеження швидкості розповсюдження нейтрино й гравітаційних хвиль на рівні швидкості світла були застарілими порівняно з квантовим зв'язком, вони все-таки стояли на рівень вище за спілкування за допомогою електромагнітних хвиль.

Ці носії інформації мають надзвичайно низький ступінь загасання, а отже, цілком підходять для передачі даних на великі відстані. Зокрема, нейтрино навряд чи взагалі взаємодіє з будь-чим іншим у цілому Всесвіті. Теоретично модульований пучок нейтрино може передавати інформацію на інший кінець відомого Всесвіту, й ослаблення та спотворення, що виникають у результаті передачі, не впливатимуть на можливість зчитування відомостей. Однак пучок нейтрино може розповсюджуватися тільки в точно заданому напрямку, водночас гравітаційні хвилі здатні в один і той самий момент випромінюватися на всі боки, по всіх куточках Всесвіту. Саме тому людство обрало гравітаційні хвилі головним засобом стримування за теорією Темного лісу.

Фундаментальною основою випромінювання гравітаційної хвилі є вібрація довгої струни надзвичайно високої щільності. Чорна діра уособлювала найідеальнішу передавальну антену, а велику кількість мініатюрних чорних дір можна було з'єднати довгим ланцюгом, який, вібруючи, випромінюватиме гравітаційні хвилі. Але навіть Трисолярис не володів достатнім

рівнем технологій для побудови подібної системи, тож людству довелося для створення вібруючих струн використовувати вироджений газ. Діаметр цієї струни високої щільності не перевищував кількох нанометрів, тож вона займала вкрай незначну частину загального об'єму всередині антени. Більшість внутрішнього простору в корпусі антени використовувалася для створення захисної оболонки й умов роботи струни високої щільності, тому загальна маса антени не досягала критичних значень.

У природному стані вироджений газ, із якого виробляли вібраційну струну, можна відшукати всередині білих карликів і нейтронних зірок. Проте за звичайних умов вироджений газ перетворювався на звичайні хімічні елементи — за сучасними технологіями, доступними людству, період піврозпаду струни з виродженого газу становить близько 50 років. Після спливання цього строку антена стає непридатною для подальшого використання й потребує заміни.

Основним стратегічним завданням людства протягом першої стадії стримування за допомогою гравітаційних хвиль було нарощування потужностей: планувалося будівництво ста передавачів, розкиданих по всіх континентах. Але обрана технологія стримування мала суттєву ваду — відсутня можливість мініатюризації гравітаційно-хвильових антен у майбутньому. Вони як були, так і залишатимуться громіздкими, надзвичайно складними й дорогими в будівництві та експлуатації. До моменту надзвичайної події, яка назавжди змінила підхід до стратегії стримування, людство встигло побудувати 23 гравітаційно-хвильові антени.

Із початком Епохи стримування активність ОЗТ зійшла нанівець, проте почався розквіт екстремістських організацій протилежного спрямування: їхні прибічники сповідували антропоцентризм і виступали за повне винищення Трисоляриса. Найбільша з них мала назву «Сини Землі». На шостому році Епохи стримування «Сини Землі» здійснили напад на розташовану в Антарктиді гравітаційно-хвильову антену, сподіваючись захопити комплекс і отримати можливість

транслявати інформацію. Загін нападників нараховував приблизно 300 осіб, які мали найсучасніші зразки зброї, включаючи мініатюрні інфразвукові ядерні бомби. За допомоги агентури серед співробітників комплексу напад майже досягнув успіху. Якби воєнізована охорона вчасно не підірвала передавальну антену, наслідки були б катастрофічними.

Інцидент із «Синами Землі» спричинив велику паніку в обох світах: людство збагнуло, яку небезпеку приховують у собі гравітаційно-хвильові передавальні комплекси; а Трисолярис розпочав безпрецедентний тиск на Землю задля запровадження суворіших заходів обмеження й контролю поширення технології передачі гравітаційних хвиль. Незабаром після інциденту кількість робочих майданчиків була скорочена з двадцяти трьох до чотирьох: три з них розташовувалися в Азії, Північній Америці й Європі, а четвертий — на борту «Гравітації».

Усі передавачі були закільцьовані на вмикач активного типу, а не за принципом «мертвої руки», який використовувався для запобігання підриву ядерних зарядів довкола Сонця. У сучасних умовах механізм, вигаданий Ло Цзі, вже не мав сенсу — у випадку смерті або вбивства Мечоносця інша людина чи організація може перехопити управління системою стримування.

Спочатку громаддя гравітаційно-хвильових антен можна було збудувати лише на поверхні, але з розвитком технологій на 12-му році Епохи стримування три передавальні антени й усе пов'язане обладнання перемістили вглиб Землі. Проте всім було зрозуміло: подібні запобіжні заходи із додаткового перекриття антенного комплексу й центру управління шаром ґрунту завтовшки в десятки кілометрів здебільшого були спрямовані на нівелювання загроз із боку представників людства й мали незначний захисний ефект від дій Трисоляриса. Краплини, створені з використанням сильної ядерної взаємодії, взагалі не помітять захисного муру гірської породи завтовшки в кілька десятків кілометрів, прорізавши його, немов водний пласт.

Після запровадження Ло Цзі системи стримування трисоляріанський флот, який прямував до Сонячної системи,

змінив курс, що було підтверджено засобами спостереження, які працювали ще на технологіях, розроблених людством. Тепер найбільший клопіт викликало місцеперебування десяти Краплин, які до цього моменту вже дісталися околиць Сонячної системи. Трисолярис наполягав на тому, щоб залишити чотири з них у межах нашої системи, мотивуючи це необхідністю можливості миттєвої протидії захопленню передавачів екстремістськими угрупованнями. Якщо подібні спроби знову матимуть місце, Трисолярис залишає за собою право вживати заходів для захисту двох світів. Людство неохоче пристало на цю пропозицію, додатково висунувши вимогу, що всі чотири Краплини мають перебувати за межами пояса Койпера та їх супроводжуватимуть земні зонди, щоб у режимі онлайн підтверджувати місцерозташування й орбіти Краплин. За таких умов, аби зреагувати на напад Трисоляриса, Земля матиме в запасі приблизно 50 годин. Дві з цих чотирьох Краплин супроводжували «Гравітацію» в гонитві за «Синім простором», тож формально в Сонячній системі за поясом Койпера залишилися лише дві з них.

Проте доля шести інших Краплин була загадкою.

За твердженням Трисоляриса, шістка залишила межі Сонячної системи, аби супроводжувати кораблі флоту, й повернеться тільки разом із ними, але жодна жива душа не вірила цьому.

Трисоляріани вже давно не були істотами, наділеними прозорими думками, — за минулі два сторіччя вони швидко опанували мистецтво хитрощів, обману, стратегічного мислення. Напевно, саме це надбання стало найголовнішим для них з-поміж отриманих від людства знань.

Думки більшості схилилися до того, що всі Краплини чи значна їх частина все-таки переховуються десь у Сонячній системі. А позаяк Краплини невеликі за розміром, дуже швидкі й маневрені, невидимі для радіолокаторів, їх пошук і відстеження ніколи не було легким завданням. Навіть із використанням маслянистих плівок та інших найпередовіших методів моніторингу космічного простору радіус ефективного спостереження не перевищував однієї десятої астрономічної

одиниці — приблизно 15 мільйонів кілометрів. Потрапляння Краплини у сферу з таким радіусом неодмінно буде помічене системами моніторингу Землі, але за її межами пересування Краплини фактично не було обмежене нічим.

Із найвищою швидкістю Краплина здатна пролетіти 15 мільйонів кілометрів лише за 10 хвилин.

Саме стільки часу має у розпорядженні Мечоносець для ухвалення рішення, якщо система стримування дасть збій.

16:00–16:17, 28 листопада 62-го року Епохи стримування. Центр управління стримуванням

Із важким гуркотом непідйомні сталеві двері завтовшки понад один метр поволі відсунулися, й Чен Сінь із супроводом зайшла до серця системи стримування, що ґрунтувалася на теорії Темного лісу.

Перед очима Чен Сінь з'явилося ще більше порожнечі й відкритого простору. Вони опинилися в напівкруглій залі з вигнутою білуватою стіною навпроти них. Стіна була напівпрозорою й нагадувала брилу льоду, а підлога й стеля виблискували незайманою білизнаю. Першою думкою Чен Сінь було те, що на неї дивиться величезне око без райдужки, сповнене болю втрати.

Нарешті вона побачила Ло Цзі.

Ло Цзі сидів схрестивши ноги прямо посеред білого залу, обличчям до вигнутої білуватої стіни. Волосся й борода були надзвичайно довгими, але доглянутими й акуратно зачесаними, завдяки абсолютно прозорій сивині вони майже зливалися з білизнаю стіни, тож його акуратний чорний френч-чжуншань особливо різко впадав у око.

Його стабільна, непорушна поза нагадувала перевернуту «Т», самотній якір на пустельному пляжі, знерухомлений під вітрами часу й ревучими хвилями віків, що вперто чекає на корабель, який уже відплив і ніколи не повернеться. У правій руці Ло Цзі тримав червону стрічку, руків'я свого меча — вмикач гравітаційно-хвильової системи стримування. Його постать

додала відсутній ірис очному яблуку, й хоча фігура мала вигляд лише чорної плямки на тлі великого залу, проте притлумлювала відчуття спустошення й змарнілості, додаючи божу іскру. Ло Цзі сидів обличчям до стіни, тож вираз його очей роздивитися не було змоги. Він ніяк не відреагував на появу відвідувачів.

Якщо стіну можна зруйнувати за десять років, то ця біла стіна могла впасти вже вп'яте****.

Голова РОЗ зупинив Чен Сінь і Начальника штабу й тихо промовив, що до моменту трансферу повноважень іще залишилося десять хвилин.

Останні десять хвилин свого 54-річного строку на посаді Мечоносця Ло Цзі так само лишався непорушним.

Початок Епохи стримування ознаменувався для Ло Цзі початком періоду благоденства: довгоочікуване возз'єднання з Чжуан Янь і донькою віщувало продовження щасливого життя. Але цей період виявився дуже коротким: менш ніж за два роки Чжуан Янь пішла від Ло Цзі, прихопивши дитину. Було багато розмов про причини такого вчинку, і найпопулярнішою думкою стала трансформація образу Ло Цзі в очах близьких: коли все людство вважало його рятівником, Чжуан Янь розуміла, що найрідніша людина поступово перетворюється на чудовисько, яке знищило один світ і тримає в заручниках іще два. Страх за себе й дитину змусив її розлучитися з Ло Цзі. За іншою теорією, саме Ло Цзі був ініціатором розриву, бо не хотів, аби рідні жили, як він. Чжуан Янь із дочкою зникли в річці часу й, швидше за все, десь спокійно доживали віку життям простих людей.

Від'їзд Чжуан Янь із дитиною збігся в часі з заміною кільця ядерних бомб на гравітаційно-хвильових антенах як головний компонент системи стримування. Тоді Ло Цзі й почав довготривалу кар'єру на посаді Мечоносця.

Ло Цзі опинився сам на сам із ворогом на дуельному помості посеред Усесвіту, щоб продемонструвати не класичний китайський бій на мечех, у якому естетична сторона переважає саме фехтування; й не західну школу фехтування, де супротивники мають показати вміння володіти зброєю;

а смертоносне японське мистецтво кенджюцу. Тут бій відбувається блискавично й триває від половини до двох секунд, і майже одразу після зіткнення мечів один із суперників уже плаває в калюжі крові. Але до цієї блискавичної миті супротивники часто стоять один навпроти одного, скам'янілі, немов статуї, інколи по десять хвилин! У цей час смертоносний клинок перебуває не в руках мечника, а в його серці: сила духу, сконцентрована в погляді, випалює душу супротивника. Справжній поєдинок починається й завершується саме в ці хвилини в застиглому повітрі — клинки душ танцюють і рубають, немов беззвучні розкати грому. Ще до вихоплювання мечів і завдання першого удару все вже вирішено наперед: поразка чи перемога, життя чи смерть.

Саме таким поглядом Ло Цзі вдивлявся в цю білу стіну, насправді змагаючись зі світом за чотири світлові роки звідси. Він розумів, що софони можуть демонструвати ворогові вираз його очей, тож сконцентрував увесь замогильний холод і всю важкість валунів на поховальному кургані, переконуючи, що готовий поставити на кін усе, аби змусити затріпотіти серце ворога й відмовитися від непродуманих агресивних дій.

Змагання поглядів фехтувальників рано чи пізно скінчиться, й поєдинку не уникнути, але Ло Цзі в дуелі посеред Усесвіту, може, так і не доведеться оголити клинок.

Хоча кожна наступна секунда може стати останньою.

У такий спосіб Ло Цзі й Трисолярис не зводили очей один із одного протягом 54 років. За цей час він перетворився з цинічного сибарита на істинного Оберненого до стіни, більше пів століття охороняючи спокій та існування земної цивілізації.

За ці 54 роки Ло Цзі не вимовив жодного слова. Насправді, якщо людина мовчатиме протягом 10–15 років, то втрачає мовленнєві здібності, хоча розуміти сказане ще цілком здатна. Ло Цзі не мав необхідності щось говорити: всі думки, які він хотів висловити, вже були вкладені в погляд, звернений до стіни. Він перетворився на машину зі стримування, міну, готову щомиті протягом пів століття вибухнути від найменшого дотику, підтримуючи жахом терору рівновагу між двома світами.

— Настав час остаточно передати повноваження з управління Глобальною гравітаційно-хвильовою трансляційною системою, — порушив тишу Голова РОЗ урочистим голосом.

Ло Цзі навіть не поворухнувся. Начальник штабу Об'єднаного флоту наблизився до нього, щоб допомогти встати, але Ло Цзі зробив заперечливий рух лівою рукою. Чен Сінь зауважила, наскільки точним і енергійним був цей рух, без найменшого натяку на немічність сторічної людини. Потім Ло Цзі підвівся таким же відточеним рухом. На подив Чен Сінь він зміг із пози зі схрещеними ногами перейти у вертикальне положення, не торкаючись руками підлоги. Не кожен молодик спромігся б на це.

— Пане Ло Цзі, це — Чен Сінь, ваша наступниця на посаді. Будь ласка, передайте їй вмикач гравітаційно-хвильової системи стримування.

Ло Цзі продовжував непохитно стояти, не відводячи погляду від білої стіни, яку роздивлявся протягом пів століття. А потім злегка вклонився.

Знак пошани до ворога, з якого ти половину свого життя не зводив погляду, вдивляючись крізь прірву в чотири світлові роки. Їхні долі сплелися, перетворившись на єдине ціле.

Потім Ло Цзі повернувся до Чен Сінь — старий і новий Мечоносці роздивлялися один одного, їхні погляди на короткий момент зустрілися, й цієї миті Чен Сінь відчула, як потужний промінь світла змиває всю темряву ночі з її душі. Під поглядом цих очей вона почувала себе невагомою й безтілесною, немов аркуш паперу, який роздивляються на просвіт. Їй не дано було зрозуміти, якого ступеня просвітлення досяг цей чоловік, медитуючи перед стіною впродовж 54 років: його думки могли виявитися такими ж важкими, як і вся товща землі в них над головами, чи легкими й невагомими, як синє безхмарне небо. Вона не дізнається про це, поки не пройде свій шлях до кінця. Окрім бездонної глибини, Чен Сінь не змогла прочитати в його очах більше нічого.

Ло Цзі обома руками подав вмикач Чен Сінь, яка так само двома руками підхопила найважчу річ у історії людства.

Наріжний камінь існування двох світів перейшов від 101-річного чоловіка до 29-річної жінки.

Вмикач іще був теплим від руки Ло Цзі. Він справді мав вигляд руків'я меча з чотирма кнопками: три — збоку й одна — зверху. Щоб запобігти випадковій активації системи, натискання кнопок потребувало великих зусиль і мало відбуватися в певному порядку.

Передавши вмикач, Ло Цзі відступив на кілька кроків, злегка поклонився трійці візитерів і, розвернувшись, твердими кроками пішов до дверей.

Чен Сінь зауважила, що протягом усієї церемонії не побачила й натяку на висловлення подяки Ло Цзі за 54-річну службу на посаді Мечоносця. Вона гадки не мала, чи готували якусь промову Голова РОЗ або Начальник штабу Об'єднаного флоту, але не змогла пригадати жодної репетиції, де згадувалася б необхідність визнання заслуг і висловлення подяки попередньому Мечоносцю.

Людство не відчувало вдячності до справи всього життя Ло Цзі.

У вестибюлі кілька чоловіків у чорних костюмах заблокували дорогу Ло Цзі, й один із них мовив:

— Пане Ло Цзі, від імені прокурора Міжнародного трибуналу я оголошую вам офіційну підозру у вчиненні світоциду. Вас заарештовано на час проведення слідства й суду.

Ло Цзі навіть не глянув у їхній бік і продовжив іти до ліфта. Представники прокурора мимоволі зробили крок убік. Насправді Ло Цзі, можливо, навіть не помітив їх присутності — яскраве світло в його очах згасло, поступившись місцем спокою вечірнього сонця. Його місія тривалістю в три сторіччя добігла кінця, й із плечей спав тягар шаленої відповідальності. Тепер, навіть якщо фемінізоване людство бачило в ньому уособлення всіх вад, демонічних і монструозних рис, притаманних людині, воно все-таки мало визнати, що за всю історію цивілізації його перемога не має рівних.

Сталеві двері залишалися відчиненими, тож Чен Сінь добре чула розмову у вестибюлі. У неї раптом виникло бажання

кинутися йому навздогін і подякувати за все, але вона стрималася й із сумом спостерігала, як його фігура зникає в кабіні ліфта.

Голова РОЗ і Начальник штабу Об'єднаного флоту так само мовчки залишили її наодинці.

Коли за ними почали зачинятися сталеві двері, Чен Сінь відчула, як її попереднє життя, немов вода, витікає назовні крізь отвір, який ставав усе вужчим і вужчим. Коли двері зачинилися повністю, народилася нова Чен Сінь.

Вона ще раз поглянула на червоний вмикач у руці — він став невіддільною частиною її тіла, й тепер вона не має права полишати його ні на мить. Швидше за все, їй навіть доведеться класти його під подушку, коли збиратиметься спати.

У білому напівкруглому залі запала тиша, біг часу сповільнився й повністю завмер, ніби тут його й не було. Інтер'єр справді виглядав, немов могила, але це приміщення стало для неї всім світом. Перше, що вона має зробити, — вдихнути в нього життя. Вона — не Ло Цзі, не воїн і не дуелянт, а жінка. І хоча їй судилося провести тут чимало часу — може, десять років, а може, й пів століття, — вона все життя готувалася до цієї місії, тому, стоячи на початку цього тривалого шляху, відчувала лише спокій.

Але доля не забарилася продемонструвати свою мінливість: перебування на посаді Мечоносця, до якої вона готувалася все життя, тривало лише п'ятнадцять хвилин.

Останні десять хвилин Епохи стримування: 16:17:34–16:27:58, 28 листопада 62-го року. Центр управління стримуванням

Вигнута біла стіна раптом забарвилася в червоне, наче на неї плеснуло магмою із самого пекла. Найвищий ступінь тривоги. На червоному тлі почала проступати велика кількість рядків із білих символів, і кожне слово немов кричало від жаху:

Виявлено присутність космічних зондів сильної взаємодії.

Загальна кількість: 6.

Один рухається до точки Лагранжа L1 у системі Земля–Сонце, інші у формації 1–2–2 — в напрямку Землі.

Швидкість руху: 25 000 км/с.

Приблизний час досягнення земної поверхні: 10 хвилин.

Довкола Чен Сінь у повітрі плавали п'ять голографічних кнопок, які випромінювали зеленкувате світло. Натиснувши на будь-яку з них, можна було розгорнути відповідне інформаційне вікно з відображенням докладнішого звіту розвідки. Уся інформація надходила із системи раннього сповіщення, що контролює космічний простір у радіусі 15 мільйонів кілометрів навколо Землі, аналізується Генеральним штабом Об'єданого флоту Сонячної системи в режимі реального часу й передається Мечоносцеві для ухвалення рішення.

Як стало відомо пізніше, всі шість «загублених» Краплин перехувалися неподалік від кордону чутливості системи раннього сповіщення, баражуючи на відстані 18–20 мільйонів кілометрів від Землі. Одна трійця використовувала для маскуванню сонячну активність, постійно перебуваючи у транзиті між Землею й Сонцем, а інша — поклади космічного сміття, що переважно складалися з відпрацьованого палива термоядерних реакторів ранніх моделей кораблів, які розташовувалися на земній орбіті. Насправді навіть без вжиття цих додаткових маскувальних заходів відшукати Краплини за радіусом дії системи раннього сповіщення було справою не з легких, зокрема тому, що більшість із експертів вважали, буцім Краплини ховаються значно далі — десь у районі Головного поясу астероїдів.

Удар грому, на який Ло Цзі чекав пів століття, пролунав через п'ять хвилин після його звільнення, й чути його довелося вже Чен Сінь.

Чен Сінь не стала натискати жодну з голографічних кнопок — додаткової інформації вона не потребувала.

Тільки зараз Чен Сінь збагнула всю помилковість своїх припущень. Вона абсолютно не такою уявляла собі місію

Мечоносця. Звісно, вона припускала, що розвиток подій може піти за найгіршим сценарієм, чи принаймні намагалась уявити собі такі варіанти. За допомогою експертів флоту та РОЗ Чен Сінь детально вивчила загальну будову системи стримування, а також проговорювала з командуванням флоту й експертами-стратегами вищої керівної ланки РОЗ усіякі екстремальні ситуації, навіть гірші за нинішню.

Але вона припустилися фатальної помилки, якої не передбачала й навіть не могла передбачити. Хоча саме через цей недолік мислення її й вважали гідною стати другим Мечоносцем.

Вона жодного разу підсвідомо не допускала можливості реального настання такого розвитку подій.

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 14 мільйонів кілометрів. Найближчий зонд перебуває за 13,5 мільйона кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 9 хвилин!

Підсвідомо Чен Сінь сприймала себе як опікунку, а не руйнівницю, вона — жінка, а не воїн. Вона хотіла присвятити решту свого життя збереженню рівноваги між двома світами — нехай технології Трисоляриса пришвидшували б розвиток людства, а земна культура сприяла б дедалі більшому культурному піднесенню Трисоляриса, аж поки одного дня її внутрішній голос не підказав би: *Уже можна безбоязно відкласти вбік червоний вмикач і повернутися в люди. Світу більше не потрібне стримування, теорія Темного лісу втратила актуальність, і Мечоносці мають стати сторінкою з минулого.*

Коли вона вперше зустрілася з цим далеким світом як Мечоносець, то, на відміну від Ло Цзі, відчула, що це швидше шахова партія, а не дуель із летальним наслідком. Вона спокійно вмостилася за шахівницею, розмірковуючи над різними дебютами, уявляючи варіації розвитку атак суперника й вигадуючи способи впоратися з ними по черзі. І вона почувалася цілком готовою розігравати цю партію протягом усього свого життя.

Але замість того щоб узяти в руку фігуру й зробити перший хід, опонент схопив шахівницю й розбив об її голову.

Уже за п'ять хвилин до того, як Чен Сінь отримала з рук Ло Цзі червоний вмикач, шість Краплин у сховках розпочали прискорюватися. Супротивник не згаяв жодної секунди.

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 13 мільйонів кілометрів. Найближчий зонд знаходиться за 12 мільйонів кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 8 хвилин!

Порожнеча.

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 11,5 мільйона кілометрів. Найближчий зонд перебуває за 10,5 мільйона кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 7 хвилин!

Пустка без кінця краю. На додаток до білої зали й білих літер усе суще довкола неї заволокло молочним туманом. Здавалося, вона опинилася в Усесвіті, який нагадував молочну бульбашку діаметром 16 мільярдів світлових років. У цій величезній порожнечі їй годі було шукати підтримки...

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 10 мільйонів кілометрів. Найближчий зонд перебуває за 9 мільйонів кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 6 хвилин!

Що вона має робити?

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 9 мільйонів кілометрів. Найближчий зонд перебуває за 7,5 мільйона кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 5 хвилин!

Навколишня порожнеча почала розсіюватися. Сорокап'ятикілометрова товща землі над головою повернула присутність, нагадуючи про свій вік. Найнижчий шар, у якому фактично розташовувався Центр управління стримуванням, міг сформуватися 4 мільярди років тому, через 500 мільйонів років після утворення самої Землі. Мутні води протоокеану освічували безперестанні спалахи блискавок; Сонце мало вигляд тьмяного вогника у похмурому небі, забарвлюючи води криваво-

червоним; невдовзі в небесах спалахнули інші джерела світла, тягнучи за собою довгі вогняні хвости, але лише для того, щоб упасти в океан; падіння цих метеоритів спричинили серію цунамі, чії величезні хвилі покотилися до континентів, ще вкритих потоками лави; підняті від зустрічі вогню й води хмари пари ще сильніше заступали Сонце...

На противагу жорстокій картині цього пекла в каламутній морській воді в цей час неспішно відбувалася дивовижна історія: під дією спалахів блискавок і космічних променів зароджувалися, зустрічалися, зливалися й знову розпадалися молекули органіки — гра в довгу з цеглинками, яка тривала 500 мільйонів років. Нарешті один із ланцюжків органічних молекул, тремтячи, розділився на два ідентичних ланцюжки, які почали абсорбувати дрібніші молекули органіки, аж поки не настав час іще одного поділу... Створення ланцюжка молекул, здатного до самовідтворення в грі з тасування дрібних органічних цеглинок, настільки неймовірне, що рівноцінне пронесенню смерчу над купою металобрухту й виготовлення з нього повністю функціонального *Mercedes-Benz*.

Але це сталося, й розпочалася дивовижна мандрівка тривалістю у 3,5 мільярда років.

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 7,5 мільйона кілометрів. Найближчий зонд перебуває за 6 мільйонів кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 4 хвилини!

Далі розпочався Архей, що тривав 2,1 мільярда років; він змінився Протерозоєм — 1,83 мільярда років; настав час Палеозою: Кембрій — 70 мільйонів років, Ордовик — 60 мільйонів років, Силур — 40 мільйонів років, Девон — 50 мільйонів років, Карбон — 6,5 мільйона років і Перм — 55 мільйонів років; йому на зміну прийшов Мезозой: Триас — 35 мільйонів років, Юра — 58 мільйонів років, Крейда — 70 мільйонів років; настав час Кайнозою: Третинний період (Палеоген і Неоген) — разом 64,5 мільйона років, Четвертинний період — 2,5 мільйона років.

І тільки тут з'явилися люди. Порівняно з нескінченними еонами, що минули до цього, вся історія людства триває не довше за клацання пальців. Династії й епохи змінювалися зі швидкістю вибухів феєрверка; кістка, підкинута вгору давньою мавпою, перетворилася на зорельот, перш ніж упала на землю. Після 3,5 мільярда років тягот і випробувань цей шлях розвитку зупинився перед тендітною людиною, єдиною зі 100 мільярдів представників роду людського за всю його історію, яка міцно стискала червоний вмикач.

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 6 мільйонів кілометрів. Найближчий зонд перебуває за 4,5 мільйона кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 3 хвилини!

Чотири мільярди років разом навалилися на плечі Чен Сінь непідйомним тягарем, не даючи можливості зробити вдих. Її підсвідомість намагалася вибратися на поверхню, аби дати тілу змогу дихати на повні груди. В її уяві поверхня Землі кишіла життям, різномасними істотами, гігантськими рептиліями, динозаврами, які великими групами вкривали поверхню аж до обрію. Поміж ніг динозаврів, під їхніми черевами снували різні ссавці, включно з людьми, а біля самої поверхні проміж незліченої кількості ніг плазувала тьма трилобітів і комах, які перетворювалися на живу чорну річку... Сотні мільярдів птахів у небі закручувалися в чорний вихор хмар, що застелив увесь небокрай, із якого інколи вигулькували величезні тіні птеродактилів...

Навколо клекотала мертва тиша, доповнюючи найстрашніше видовище — погляди незліченної кількості очей. Динозаврів, трилобітів і мурах, птахів і метеликів, вони з'явилися навіть у бактерій... Лише людських очей нараховувалося 100 мільярдів пар, що співставно з кількістю зірок у Чумацькому Шляху: від простих людей до да Вінчі, Шекспіра та Ейнштейна.

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 4,5 мільйона кілометрів. Найближчий зонд перебуває за 3 мільйони кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 2 хвилини! По два зонди

рухаються у напрямку Азії й Північної Америки, один — Європи.

Натиснувши вмикач, вона перерве процес, який тривав 3,5 мільярда років, і все довкола розчиниться у вічній ночі Всесвіту так, ніби ніколи й не існувало.

Здавалося, вона знову тримає на руках дитину — м'яке, тепле створіння з маленьким вологим обличчям. Дитина мило усміхається, промовляючи: *мама*.

Середня відстань до формації зондів сильної взаємодії становить 3 мільйони кілометрів. Найближчий зонд перебуває за 1,5 мільйона кілометрів від Землі. Час досягнення земної поверхні — 1,5 хвилини!

— Ні! — закричала Чен Сінь, пожбуривши якнайдалі від себе червоний вмикач і дивлячись на нього, як на диявола.

Формація зондів сильної взаємодії перетнула орбіту Місяця й продовжує сповільнюватися. Зважаючи на аналіз траєкторій руху зондів, можна припустити наступні цілі атаки: комплекси гравітаційно-хвильових антен у Північній Америці, Європі й Азії, Станція управління «Нуль» Глобальної гравітаційно-хвильової трансляційної системи. Очікуваний час підльоту до земної поверхні — 30 секунд.

Останні секунди тягнулися безкінечно, немов шовкова нитка павутиння, але Чен Сінь уже не вагалася у своєму рішенні — вона була певна, що чинить правильно. Це рішення було не ухвалене шляхом розмірковувань, а глибоко приховане в її генах. Цей ген уже існував 4 мільярди років тому, коли подібний вибір постав уперше, й протягом усіх цих мільярдів років упевненість у саме цьому рішенні лише поглиблювалася — правильне воно чи помилкове, вона не мала свободи вибору.

На щастя, на полегшення не доведеться чекати довго.

Чен Сінь не втрималася на ногах від сильних поштовхів, які генерувала Краплина, торуючи собі шлях через нашарування осадових гірських порід. Вона уявила, як навколишні тверді породи зникли, а Центр управління опинився на величезній барабанній перетинці. Чен Сінь заплющила очі, уявляючи, як

Краплина проламується крізь пласти земної кори, й очікуючи появи гладенького диявола, який, рухаючись із шаленою швидкістю, перетворить її й усе навколо на озеро лави.

Але вібрації після кількох сильних поштовхів припинилися, подібно до того, як барабанщик різко обриває ритмічний малюнок наприкінці пісні.

Червоне тло на великому екрані згасло, поступившись місцем звичній білизні, яка повернула кімнаті звичне відчуття яскравості й порожнечі. На білому тлі з'явилося кілька рядків великих літер чорного кольору:

Північноамериканський комплекс гравітаційно-хвильової антени знищено.

Європейський комплекс гравітаційно-хвильової антени знищено.

Азійський комплекс гравітаційно-хвильової антени знищено.

Функція підсилення Сонцем радіохвиль пригнічується в усіх діапазонах.

Довкола знову запала тиша — було лише чутно, як десь із розтрісканої труби струменить вода.

Чен Сінь зрозуміла, що вібрації йшли з відстані у 20 кілометрів — Краплина атакувала Азійський комплекс, який був розташований неподалік на тій самій глибині, що й Центр управління.

Краплини навіть не намагалися атакувати Мечоносця.

Чорні рядки зникли, і якусь мить екран лишався порожнім. Після цього з'явився такий текст:

Систему управління Глобальної гравітаційно-хвильової трансляційної системи відновити не вдалося. Стримування за теорією Темного лісу припиняється.

Перші години Епохи постстримування. Втрачений світ

Чен Сінь піднялася ліфтом на поверхню. Вийшовши назовні з верхньої станції ліфтового комплексу, вона побачила рівний майданчик просто неба, де лише годину тому відбулася

церемонія передачі контролю системи стримування. Усі присутні вже давно поїхали, й площа лишалася порожньою — лише флагштоки, вистроєні в ряд, відкидали довгі тіні у світлі призахідного сонця. На двох найвищих із них висіли прапори Організації Об'єднаних Націй та Об'єданого флоту, за ними — національні прапори різних країн. Полотнища спокійно коливалися від легкого вітерця. За ними виднілися неозорі простори пустелі Гобі. Кілька птахів щебетали, присівши неподалік на кущі тамариксу. Удалині виднілися відроги Ціляньюшань, вершини яких посріблило сніжними шапками.

Усе довкола мало такий самий вигляд, як і до цього, хоча цей світ більше не належав людям.

Чен Сінь не знала, що їй робити — ніхто після припинення стримування не намагався з нею зв'язатися. Мечоносця більше не існувало, як і самої системи стримування.

Чен Сінь продовжувала йти уперед, не маючи конкретної цілі. Коли вона вийшла за ворота Центру, двоє охоронців відсалютували їй. Вона боялася показуватися на очі людям, проте жодного незвичного виразу в їхніх очах не було, лише цікавість. Очевидно, вони ще не розуміли, що саме тільки-но сталося. За розпорядком Мечоносець міг виходити на поверхню на короткий проміжок часу, тож охоронці могли подумати, що вона піднялася через землетрус. Чен Сінь побачила кількох військових офіцерів, які стояли біля припаркованих коло воріт літаючих автомобілів. Офіцери так само не помічали її, а просто дивилися поверх її голови. Один із них вказував на щось вдалині.

Чен Сінь обернулася й подивилася в тому напрямку, куди вказував офіцер — там, біля лінії горизонту, виросла настільки щільна хмара з пилюки й ґрунту у вигляді гриба, що здавалася зробленою з каменю. Вона раптом постала між спокійними небесами й землею, немов намальована нашвидкоруч за допомогою якогось графічного програмного забезпечення. Придивившись, Чен Сінь збагнула, що хмара нагадує чиюсь потворну голову, яка дивно вишкіряється у світлі призахідного сонця. Саме там Краплина увійшла в землю.

Хтось гукнув її на ім'я. Чен Сінь обернулася й побачила, що до неї біжить АА. Вона була вдягнена в білий плащ, її довге волосся майоріло на вітру. Підбігши, вона задихаючись сказала, що приїхала навідати Чен Сінь, але її не пускали.

— Я привезла кілька вазонів із квітами для твого нового помешкання, — промовила АА, вказуючи на машину на віддалі. Потім, повернувшись до хмари на обрії, запитала: — Це виверження вулкану? Через це стався землетрус?

Чен Сінь дуже кортіло обійняти АА й розплакатися в неї на плечі, але вона стримувала себе, жадаючи якомога далі відтермінувати мить, коли ця життєрадісна дівчина дізнається правду. Нехай прекрасні спогади про щасливі часи, які щойно канули в Лету, проживуть трішки довше.

Витяг із «Минулого поза часом»: роздуми про причини невдачі стримування за теорією Темного лісу

Першопричиною невдачі стримування став, звісно ж, невдалий вибір кандидатури на заміщення посади Мечоносця. Це питання ми детально розглянемо в іншому розділі, а тут сконцентруємося на проблемах технічної недосконалості системи стримування.

Після невдачі системи стримування людство спершу схилилося до думки, що головною причиною стала замала кількість гравітаційно-хвильових антен, зокрема демонтаж 20 з 23 уже побудованих на поверхні Землі. Але подібні домисли демонструють нездатність зазирнути вглиб проблеми й зрозуміти істинну причину: за даними моніторингу, в середньому Краплини після контакту із землею поверхнею витратили лише 10 секунд, щоб пробити всі шари кори й знищити антену. Навіть якби вся запланована сотня антен була збудована, на їх знищення пішло б не набагато більше часу.

Ключовою помилкою виявилось те, що система в *принципі* могла бути зруйнована, хоча людство мало можливість збудувати незнищенну глобальну гравітаційно-хвильову трансляційну систему.

Проблема полягала не в кількості гравітаційно-хвильових антен, а в місцях їх розгортання.

Якби замість 23 майданчиків під землею було збудовано 23 космічних кораблі за проєктом «Гравітації», які безперервно баражували б найвіддаленішими частинами Сонячної системи, то навіть за умови раптового нападу Краплини не змогли б знищити їх усі миттєво — одному чи кільком кораблям удалося б вирватися й зникнути в глибинах космосу.

Подібна тактика значно підвищувала б стійкість системи стримування ще й завдяки вилученню чинника Мечоносця. Це мало б спонукати Трисолярис усвідомити недостатню потужність присутніх у Сонячній системі сил для завдання раптового удару і знищення системи стримування, а відтак необхідність обрання стриманішої політики.

На жаль, «Гравітація» так і залишилася єдиною у своєму роді.

На це було дві причини. Перша — атака «Синів Землі» на гравітаційно-пускову антену в Антарктиці. Через це корабель, оснащений антеною, почав вважатися ще вразливішим об'єктом для нападів людських формувань порівняно з наземними комплексами. Друга — суто економічні розрахунки: через гігантські розміри антени, що генерує гравітаційні хвилі, нею може виступати лише сам корпус корабля. Зважаючи на такі умови, антену треба було виготовляти з матеріалів, які витримували б підвищені навантаження космічних польотів. Тож вартість побудови корабля зростала експоненційно, а витрати на «Гравітацію» майже сягнули вартості спорудження 23 антен на Землі. До того ж після спливання 50-річного періоду піврозпаду вібрвальної струни з виродженого газу, що проходить через весь корпус корабля, її неможливо замінити, тому корабель доводиться знімати із бойового чергування і вводити в експлуатацію новий.

Але справжня причина криється глибоко у свідомості людей, хоча ця правда ніколи не була озвучена, а можливо, й залишилася нез'ясованою: корабель із гравітаційною антеною виявився настільки смертоносним, що лякав своїх творців. Якщо внаслідок атаки Краплин чи з якихось інших причин кораблю,

оснащеному гравітаційною антеною, доведеться відлетіти вглиб космосу без шансів повернутися до Сонячної системи, то цілком вірогідно, що на його борту можуть статися події, які перетворять його на новий «Синій простір» чи «Бронзову добу». А можливо, й на щось значно гірше. А за наявності на борту антени, сигнали якої здатні розповсюджуватися по всьому Всесвіту (хоча така загроза існуватиме не довше періоду піврозпаду вібрувальної струни), в руках екіпажу опиниться доля всього людства! Очікування жахливих наслідків розсіювання острівців нестабільності серед зірок розтягнеться до кінця часів.

Зрештою, це було страхом перед самою системою стримування за теорією Темного лісу. Це і є основною характеристикою абсолютного стримування: страх об'єкта й суб'єкта приблизно однаковий.

Перші години Епохи постстримування. Втрачений світ

Чен Сінь підійшла до офіцерів і попросила взяти її на огляд місця виверження. Підполковник, який відповідав за охорону комплексу, негайно направив два автомобілі: один — для неї, інший — для солдатів супроводу. Чен Сінь запропонувала АА залишитися тут, але вона не погоджувалася й наполягала, що має бути поруч. Зрештою АА також сіла в машину до Чен Сінь.

Автомобіль повільно летів над самісінькою землею в напрямку хмари пилу. АА запитала в солдатів, що сталося, але вони й самі не знали. Вулкан вивергався двічі з різницею в кілька хвилин. Один із солдатів сказав, що це може виявитися першим зафіксованим виверженням вулкану на території Китаю.

Він і подумати не міг, що «вулканом» виявиться колишня надія світу на подальше існування — одна з гравітаційно-хвильових антен. Перший викид лави спричинило пробивання Краплиною товщі земної кори, другий — знищення антени та рух Краплини у зворотному напрямку. Оскільки основною причиною вивержень була передача Краплиною в ґрунт величезної кінетичної енергії, а не викид розплавлених мас із

мантії, то вони виявилися недовготривалими. А через украй високу швидкість Краплин їх переміщення неможливо було помітити неозброєним оком, тож проникнення та виліт чужоземних об'єктів із земних надр не зауважив жоден свідок.

Під днищем машини на поверхні пустелі Гобі виднілися невеличкі кратери, які утворилися внаслідок розльоту магми й гарячого каміння під час виверження. По мірі наближення до епіцентру вибуху ці вторинні кратери дедалі густішали, а рівну, немов стіл, Гобі затилювало шаром диму від палаючих заростів тамариску. Хоча цей район не був густонаселеним, вони час від часу бачили зруйновані землетрусом старі будівлі. Місцевість нагадувала поле битви, на якому нещодавно припинилися активні бойові дії.

Допоки вони дісталися епіцентру, хмару пилу вже трохи розвіяло, й вона вже не нагадувала гриб, а більше — голову зі скуйовдженою зачіскою, найбезладніші пасма якої забарвлювалися помираючим сонцем у криваво-червоне. Поблизу місця виверження солдати з оточення змусили їхню кавалькаду приземлитися, але Чен Сінь умовила їх пропустити її в охоронюваний периметр. Вони ще не знали, що людський світ програв, і Чен Сінь усе ще була для них Мечоносцем із усіма повноваженнями. Однак АА, хай би як вона не вимагала й не кричала, далі не пропустили.

Більшу частину пилу вже розвіяло вітром, але через клуби диму світло призахідного сонця перетворилося на танець мерехтливих тіней. Чен Сінь пройшла приблизно сто метрів до краю гігантської прірви. Провалля, що утворилося внаслідок атаки Краплини, мало воронкоподібну форму й у центрі сягало вглиб кілька десятків метрів. Густі пасма білого диму все ще клубочилися з прірви, а на її дні розливалось тьмяно-червоне лавове море.

Під ногами в Чен Сінь, на глибині 45 кілометрів, раніше розташовувалася гравітаційно-хвильова антена — циліндр завдовжки 1,5 кілометра й діаметром 50 метрів, підвішений посеред печери за допомогою магнітної левітації, — а тепер від неї залишилися самі уламки, залиті гарячою лавою.

Це повинно було стати її долею — ідеальне завершення кар'єри Мечоносця, який відмовився активувати систему стримування.

Червоне світіння на дні котловану дедалі сильніше спокушало Чен Сінь. Зробивши лише один крок уперед, вона могла нарешті отримати бажане полегшення. Хвилі жару, які накочували на неї, зачаровували, змушували не відривати погляду від тьмяно-червоної лави, поки сміх, що пролунав ззаду, не вирвав її з роздумів.

Чен Сінь обернулася й пішла на звук. У мерехтливому сонячному світлі, просоченому димом, до неї наближалася струнка постать. Вона не впізнала візитерку, поки та не наблизилася впритул, — це була Томоко.

Окрім блілого, вродливого обличчя, Чен Сінь не побачила в робота більше знайомих з їхньої останньої зустрічі рис. Томоко була одягнена в пустельний камуфляж, а пишне волосся, колись зібране на потилиці й прикрашене квіткою, було коротко підстрижене. На шиї метлялася чорна хустинка, як у ніндзя, а за спиною висіла довга катана. Вона мала мужній і героїчний вигляд, проте її виняткова жіночність не зникла повністю: постава й рухи все ще лишалися ніжними й м'якими, немов течія води, але набули смертоносного забарвлення, як податливий, але безжальний зашморг шибениці. Навіть жар, що линув від гігантського провалля, не міг розвіяти принесений нею холод.

— Ти зробила прогнозований вибір, — насмішкувато завважила Томоко. — Не картай себе. Людство, обравши тебе на цю посаду, саме визначило такий фінал. З усього людства ти найменш відповідальна за те, що сталося.

Сказане Томоко стало бальзамом для серця Чен Сінь, але вона розуміла, що цей прекрасний диявол уміє підбирати слова, за допомогою яких здатний проникати до її душі.

Цієї миті Чен Сінь побачила АА, яка наближалася до них. Вона, вочевидь, дізналася або здогадалася, що сталося, — її очі невідривно дивилися на Томоко й аж світилися від люті. Вона підхопила каменяку й замахнулася, щоб розтрощити Томоко голову. Робот розвернулася й легким помахом руки заблокувала

удар, немов відганяла надокучливого комара. АА вибухнула прокльонами на її адресу, пригадавши весь запас обценної лексики, й нахилилася по новий камінь. Томоко однією рукою чітким рухом дістала з піхов катану, іншою — легко відштовхнула Чен Сінь, яка благально тягла до неї руки, й закрутила меч над головою швидше за лопаті електричного вентилятора, змусивши лезо розтанути в повітрі й видавати низьке гудіння. Коли Томоко зупинилася, до ніг АА впало невеличке відсічене пасмо волосся, й вона злякано втягнула шию, не наважуючись зробити ще один рух. Так і стояла, залякнувши.

Чен Сінь пригадала, що бачила цю катану ще під час відвідин будиночка-листка, оповитого великою хмариною. Тоді меч разом із двома коротшими побратимами стояв на дерев'яній підставці біля чайного столика. У красивих піхвах мечі мали незагрозливий вигляд і були лише елементом декору.

— Але чому? — пробурмотіла Чен Сінь, ніби запитувала саму себе.

— Тому що Всесвіт — не казочка зі щасливим кінцем.

Зрештою, розумом Чен Сінь усвідомлювала, що за умови збереження балансу системою стримування прекрасне майбутнє очікує на людство, а не на Трисолярис, але підсвідомо їй хотілося вважати Всесвіт прекрасною казкою про кохання. І її великою помилкою було не поглянути на проблему очима супротивника.

Дивлячись в очі Томоко, Чен Сінь збагнула, чому не стала ціллю для Краплин.

За умови знищення всіх комплексів гравітаційно-хвильових антен і блокування підсилювальної функції Сонця жива Чен Сінь не становила небезпеки. Навпаки, якщо людство має інші, невідомі Трисолярису засоби для передачі інформації в глибокий космос (хоча вірогідність цього дуже мала), то після смерті Мечоносця хтось інший матиме змогу активувати таку систему. За умови збереження життя Мечоносцю подібний розвиток подій є значно менш вірогідним, оскільки люди схильні покладатися на когось і вагатися при ухваленні рішень.

На що вони покладаються? Тепер Чен Сінь перетворилася зі стримувального чинника на блокувальний, і ворог бачив її наскрізь.

Вона сама перетворилася на казку.

— Не будьте надто самовпевнені, в нас ще лишилася «Гравітація»! — до АА повернулася мужність.

Томоко зі свистом повернула катану в піхви за спиною.

— Дурне дівчисько! «Гравітацію» знищено більше години тому, одночасно із закінченням передачі повноважень новому Мечоносцю. Шкода, що через сліпу зону софонів я не можу вам продемонструвати її уламки, які перебувають за один світловий рік звідси.

Знищення «Гравітації» було заплановано Трисолярисом задовго до цієї миті: дата проведення церемонії вступу на посаду нового Мечоносця була відома вже п'ять місяців тому, коли софони ще не потрапили до сліпої зони. Дві Краплини, які супроводжували «Гравітацію», отримали від Трисоляриса наказ знищити корабель у момент передачі повноважень.

— Я залишу вас, — сказала Томоко. — Будь ласка, перекажіть найкращі вітання докторові Ло Цзі від усього Трисоляриса. Він був потужною силою стримування й великим воїном. За нагоди передайте містеру Томасу Вейду, що нам шкода.

Чен Сінь здивовано підвела погляд.

— Хіба ти не знаєш? За результатами проведеного нами аналізу особистостей твоя здатність до ефективного стримування коливається на позначці 10% — це схоже на звивання маленького жалюгідного дощового черв'яка. Крива стримування Ло Цзі, немов люта кобра, розташовувалася неподалік 90%, а щодо Вейда... — Томоко крізь дим і куряву поглянула на крихітний клаптик призахідного сонця, що котилося за обрій. У її очах легко читався справжній переляк, і вона похитала головою, ніби відганяючи страшну мару: — Його показник не мав навіть найменшої волатильності: незважаючи на будь-які зовнішні чинники чи ситуації, рівень стримування Вейда завжди дорівнював 100%! Сам диявол! Якби він став Мечоносцем, цього всього не сталося б — мир зберігався б

і надалі. Ми чекали цієї нагоди 62 роки, й довелося б чекати ще бозна скільки — пів століття чи навіть довше. А до того часу людство вже зрівнялося б із Трисолярисом за силою й розвитком... Але ми були певні, що люди оберуть Мечоносцем саме тебе.

Томоко рушила геть, але знову обернулася до АА й Чен Сінь.

— Жалюгідні комахи, готуйтеся до вигнання на землі Австралії!

День 60-й Епохи постстримування. Втрачений світ

На 38-й день після знищення системи стримування персонал телескопа Фіцроя–Рінгера, який розташовувався на зовнішньому краю Головного поясу астероїдів, виявив, що в хмарі міжзоряного пилу недалеко від Трисоляриса з'явилися 415 слідів від космічних кораблів, які рухалися в напрямку Сонячної системи. Очевидно, Трисолярис вислав на Землю другий флот.

Флот мав відлетіти ще п'ять років тому й за рік після цього проминути хмару! Це було вкрай ризикованим вчинком із боку Трисоляриса, адже якщо система стримування за теорією Темного лісу проіснувала б іще ці п'ять років, поява флоту на тлі хмари пилу могла призвести до її активації. Отже, ще п'ять років тому Трисолярис уже мав достатньо точний прогноз зміни ставлення людства до системи стримування й психологічний портрет майбутнього Мечоносця.

Здавалося, що історія зробила коло й повернулася до вихідної точки. Розпочався новий цикл.

Після деактивації системи стримування майбутнє людського світу знову занурилося в темряву, але, як і на початку першої кризи понад два століття тому, люди не пов'язували цієї темряви з власною долею. Згідно з отриманими даними після аналізу слідів кораблів трисоляріан, залишених у хмарі міжзоряного пилу, швидкість кораблів другого флоту не надто відрізнялася від швидкості першого. Навіть якщо вони пришвидшуватимуться й надалі, флот досягне Сонячної системи

лише через два-три століття. Нині живі можуть цілком спокійно дожити свій вік. Вивчивши уроки Великого занепаду, людське суспільство не жертвуватиме сьогоденням заради майбутнього.

Але цього разу щастя було не на боці людей.

Лише через три дні після проходження першої хмари пилу система спостереження виявила 415 слідів уже в другій хмарі! Це не міг бути інший флот, висланий раніше, це були ті самі кораблі, виявлені кілька днів тому. Перший флот здолав відстань між першою й другою хмарами пилу за п'ять років, тоді як у другого на це пішло лише шість днів.

Трисоляріанський флот розігнався до швидкості світла.

Аналіз доріжок, залишених у другій хмарі пилу, підтверджував це припущення: 415 слідів розширювалися зі швидкістю світла — 300 000 кілометрів за секунду, внаслідок чого ставали легко помітними.

Відтворивши хід подій у часі, можна було зрозуміти, що флот миттєво розігнався до швидкості світла після виходу з першої хмари пилу без тривалого процесу прискорення.

За таких умов другий флот уже був на підльоті до Сонячної системи. Тепер, використовуючи лише телескоп середніх розмірів, можна було бачити 415 яскравих вогників за 6000 астрономічних одиниць від Сонця. Це світіння з'явилося внаслідок початку гальмування — швидше за все, рушійні установки їхніх кораблів мали звичний для людства принцип роботи. У цей момент флот сповільнився зі швидкості світла до позначки у 15%. Вочевидь, це була межа, з якою могли рухатися кораблі для безпечного входження в межі Сонячної системи. Згідно з отриманими даними можна було спрогнозувати, що трисоляріанський флот потрапить до нашої системи десь за один рік.

Це трохи спантеличувало: схоже, що кораблі трисоляріанського флоту були здатні майже миттєво прискорюватися до швидкості світла й так само сповільнюватися, але вони не наважувалися це робити близько від Трисоляриса й Сонячної системи. Цілий рік після відльоту вони рухалися зі звичайною швидкістю й повільно

прискорювалися, поки не віддалилися від дому на відстань у 6000 астрономічних одиниць; наближаючись до Сонячної системи, сповільнюватися до звичних показників розпочали на такій самій відстані. Кораблі могли здолати фінальний відтинок за один місяць, але командувачі флоту вважали на ліпше долати його протягом року. Тож відстань від Трисоляриса до Землі кораблі долали на два роки довше, ніж фотони.

Існувало лише одне пояснення таких дій — намагання уникнути впливу наслідків переміщення 415 масивних кораблів, що рухалися зі швидкістю світла, на обидва світи. Розрахована безпечна відстань виявилася у 200 разів більшою за відстань від Землі до Нептуна. Тож, якщо для уникнення негативного впливу від руху кораблів потрібна така відстань, це означає, що потужність двигунів кораблів на два порядки перевищує рівень випромінювання наших зірок, що важко навіть уявити!

Витяг із «Минулого поза часом»: технологічний вибух на Трисолярисі

Точний момент, коли Трисолярис перейшов від сталого технологічного розвитку до вибухового прискорення, так і залишився таємницею. Дехто з учених приставав до думки, що подібне прискорення розпочалося ще задовго до Епохи кризи, інші вважали, що стрибок стався не раніше настання Епохи стримування. Однак усі досягли консенсусу щодо двох причин, які уможливили настільки радикальні зміни.

Насамперед це величезний вплив на Трисолярис земної цивілізації. Імовірно, що до встановлення контакту із Землею трисоляріани не володіли мистецтвом брехні. Від моменту відправки першого софона на Землю трисоляріанське суспільство зазнало відчутного впливу людської культури: частина загальнолюдських цінностей набула визнання й поширилася на самому Трисолярисі; відбулася переоцінка обмежень і заборон, запроваджених тоталітарною владою у відповідь на скруту епох хаосу, які прямо обмежували й сповільнювали розвиток наукової думки; почали шануватися

свобода думок і права кожного члена суспільства. Усі ці події сприяли початку Ренесансу й просвітницького руху в цьому далекому світі, що й призвели до вибуху в науково-технічному прогресі. Швидше за все, цей час породив легенди у трисоляріанському суспільстві, проте деталі так і лишилися таємницею для людства.

Інша ж причина була тільки припущенням: можливо, місії софонів, відправлених на вивчення інших частин Усесвіту, не стали безрезультатними, й, перш ніж потрапити до сліпих зон, вони виявили хоча б один цивілізований світ. Якщо таке припущення відповідає дійсності, то Трисолярис мав шанси отримати від цієї сторонньої цивілізації не тільки технічні знання, а й важливу інформацію про реальний стан справ у Темному лісі Всесвіту. Отож, Трисолярис міг перевершити Землю в усіх сферах знань.

День 60-й Епохи постстримування. Втрачений світ

Томоко вперше з'явилася на загал після закінчення Епохи стримування — як і раніше, вбрана в камуфляж і з катаною на спині. Вона проголосила світові, що прибуття кораблів другого флоту й завершення окупації Сонячної системи очікуються за чотири роки.

Але, за словами Томоко, політика Трисоляриса щодо подальшої долі людства порівняно з першою кризою зазнала суттєвих змін: тотальне винищення людства вже не на часі, натомість відбудеться його переселення у відведені резервації — в Австралію й на третину поверхні Марса. За підрахунками трисоляріанських учених, такий обсяг життєвого простору цілком здатний забезпечити базові потреби для існування людства.

Для того щоб устигнути підготуватися до окупації Сонячної системи, людство має розпочати переселення до відведених резервацій негайно. Ба більше — аби гарантувати «вихолощення потенціалу» й повністю запобігти виникненню «системи стримування» й подібних загроз у майбутньому, людство

повинне переселятися до резервацій обеззброєним і «голим» — без переміщення важкої техніки чи будь-яких споруд. Увесь процес переселення мусить завершитися вже за рік.

На цей час людські споруди на Марсі й у космосі могли дати прихисток не більш ніж трьом мільйонам людей, тому основним місцем для переселенців стала Австралія.

Людство так звиклося з ілюзією звичного життя принаймні для ще одного покоління, що звернення Томоко залишилося без відповіді з боку урядів усіх країн. Ніхто у світі навіть для годиться не розпочав підготовки до переселення.

Через п'ять днів після проголошення «Прокламації до переселення» одна з п'яти Краплин, що баражували земною атмосферою, атакувала три головні мегаполіси в Північній Америці, Європі й Азії. Метою нападу була не руйнація міст, а демонстрація сили й залякування: Краплина пролетіла крізь гігантський ліс рукотворних дерев, таранячи будівлі, які опинилися на траєкторії польоту. Сотні обійсть охопив вогонь, а потім вони почали зриватися додолу з висоти кількох сотень метрів, немов гнилі плоди. У цій найбільшій катастрофі з часів Битви Судного дня загинули понад 300 000 людей.

Тепер людство остаточно збагнуло, що об'єкти людського світу в протистоянні з Краплинами не твердіші за яєчну шкаралупу при ударі об камінь. Жодне місто чи масштабний об'єкт не може вважатися убезпеченим — Трисолярис за помахом руки здатен перетворювати на руїни всі міста й змінювати земний ландшафт.

Насправді людство давно намагалося нівелювати цю перевагу Трисоляриса: серед учених панувала думка, що єдиним дієвим захистом від Краплин може стати розробка матеріалів сильної ядерної взаємодії (МСЯВ). До моменту знищення системи стримування науково-дослідні установи Землі та Флоту змогли лабораторно синтезувати цей матеріал у невеликих кількостях, але до масового виробництва та практичного використання мало спливи ще чимало часу. Якби система стримування проіснувала ще бодай 10 років, то виготовлення різного приладдя з МСЯВ було б впроваджене на достатньому рівні.

І хоча принцип руху й реплікація двигунів Краплин усе одно значно перевищували б технологічні можливості людства, з МСЯВ можна було б у великій кількості виготовляти корпуси ракет, які за чисельної переваги могли б спробувати знищити зонди трисоляріан. Також розглядалося питання побудови бункерів і захисних споруд — навіть якби Краплини наважилися атакувати подібні об'єкти, то перетворилися б на звичайні одноразові снаряди.

Але тепер цю можливість було втрачено назавжди.

Томоко знову виступила зі зверненням, в якому пояснювала, що Трисолярис відступив від первісних планів із тотального винищення людства через захоплення й повагу до культури людської цивілізації. Вона розуміє, що після переселення до Австралії на людство чекають важкі часи, проте вони триватимуть лише три-чотири роки, не більше. Після прибуття другого флоту трисоляріани зможуть одразу забезпечити комфортні умови проживання 4 мільярдам людей у австралійській резервації, а також допоможуть будувати поселення на Марсі й посеред космосу. Через п'ять років людство буде вільне переселятися на Марс чи в космос без обмежень, і, за їхніми підрахунками, реалізація цього проєкту триватиме 15 років. Після цього людство матиме відносно великий життєвий простір для комфортного життя, й дві цивілізації почнуть новий етап мирного співіснування в Сонячній системі.

Але успішність цього проєкту повністю залежатиме від виконання людством вимог щодо першого етапу переселення в резервації. Якщо імміграція в Австралію саботуватиметься й надалі, то Краплини продовжуватимуть атакувати міста, а всі представники людства, виявлені за межами резервацій через рік, вважатимуться зазіхачами на трисоляріанські території. Звісно, п'ять Краплин будуть не в змозі винищити всіх людей, якщо ті залишать мегаполіси й оселяться невеличкими розрізненими групами по всій планеті, але прибулі за чотири роки кораблі другого флоту зможуть довершити розпочату справу.

— Саме наявності блискучої земної культури ви завдячуєте ще одним шансом на виживання, — закінчила своє звернення Томоко. — Сподіваюся, ви дорожитимете цією можливістю.

Так розпочалося Велике переселення людства до резервації в Австралії.

Рік 2-й Епохи постстримування. Австралія

Чен Сінь стояла перед будинком старійшини Фреса й роздивлялася, як хвилі спеки розмивають навколишні пейзажі Великої пустелі Вікторія. Скільки сягало око, скрізь були густо розкидані щойно зведені, неоковирні на вигляд хижки. Під полуденним сонцем ці будиночки, зліплені з композитних панелей і тонкого металевого профнастилу, видавалися саморобними й тендітними, немов велетенські іграшки-оригамі, розкидані по пустелі.

Коли капітан Кук п'ять сторіч тому відкрив світові Австралію, він точно не уявляв, що одного дня все людство збереться на цьому порожньому континенті.

Чен Сінь разом із АА перебралися до Австралії одними з перших. Чен Сінь могла розраховувати на комфортніші умови життя у великому місті, як-от Канберра чи Сідней, але вона наполягла на статусі звичайного іммігранта й приїхала до пустельної зони для переселенців із найгіршими умовами, розташованої посеред материка, поблизу Ворбертона. Чен Сінь дуже зворушило наполягання АА супроводжувати її, хоча вона так само мала право оселитися у великому місті.

Умови життя в зоні для переселенців виявилися скрутними, але попервах, коли кількість новоприбулих була ще незначною, до них можна було притерпітися. Проте значно гіршим порівняно з матеріальними труднощами виявилось цькування інших людей. Спочатку Чен Сінь і АА жили в просторій хижці вдвох, але по мірі збільшення потоку іммігрантів кількість мешканців довели до нормативу у вісім осіб. Інші шестеро жінок народилися й зростали в райських умовах Епохи стримування, й тут вони вперше побачили багато незвичного: нормування їжі

та води, кімнати без інформаційних стін і навіть без кондиціонування, громадські вбиральні й душові, двоярусні ліжка... Суспільний устрій у резервації передбачав повну рівність всіх і кожного, статки й колишнє становище не давали жодних привілеїв — усі отримували однакову пайку. Раніше подібні пекельні умови існування ці жінки бачили лише в історичних фільмах, і було цілком природно, що Чен Сінь стала об'єктом їхніх нападів. За найменшої нагоди вони починали клясти її на чім світ стоїть, називати порожнім місцем, яке не змогло дати відсіч Трисолярису. Чим вона думала, коли після отримання від системи раннього сповіщення попередження про напад Трисолярису відмовилися активувати систему стримування? Увімкнувши передавачі гравітаційних антен, вона примусила б Трисолярис до панічної втечі, й людство мало б іще кілька десятиліть спокійного, комфортного життя. Навіть якби Землю знищили одразу після трансляції в космос, подібна доля була б ліпшою за жевріння в таких умовах.

Спочатку вони обмежувалися лише словесними нападами, але згодом перейшли до фізичного насилля й намагалися відбирати у Чен Сінь її пайку. АА прагнула відчайдушно захищати подругу: вона сміливо вступала в бійку з усіма шістьма по кілька разів на день. Одного разу вона вхопила найзапеклішу супротивницю за волосся й ударила головою об стовпчик ліжка, закривавивши їй все обличчя, — надалі шістка вже не наважувалася заводити сварку на порожньому місці.

Але ненависть до Чен Сінь не обмежувалася лише ставленням сусідок по будинку: переселенці з навколишніх бараків також часто переслідували колишнього Мечоносця: закидали камінням їхню хижку чи збиралися гуртом, аби вигукувати образи.

Чен Сінь мужньо зносила всі тяготи; вона навіть вважала, що за свою невдачу має заплатити значно вищу ціну.

Тоді до них навідався старий Фрес і запросив Чен Сінь разом із АА перебратися до його будинку. Він походив із австралійських аборигенів і, хоча був старшим за 80 років, залишався фізично

сильним чоловіком із розкішною білою бородою на майже чорному обличчі. Як місцевому уродженцю йому тимчасово надали привілей мати власний будинок. До початку першої кризи він очолював місцевий осередок організації зі збереження культури корінних жителів Австралії й після виявлення трисоляріанської загрози скористався гібернацією, аби продовжити свою справу в майбутньому. Після пробудження він виявив, що, як і очікувалося, всі австралійські аборигени разом зі своєю культурою майже повністю зникли.

Будинок Фреса був збудований ще в ХХІ столітті, але досі добре зберігся й мав суттєву перевагу — довкола нього ріс гарний гайок. Після переїзду сюди життя Чен Сін та АА пішло на лад, а найголовніше — спілкування зі старим принесло довгоочікувану душевну рівновагу. На відміну від більшості людей він не відчував ніякого гніву чи ненависті до трисоляріан; Фрес із байдужістю ставився до ситуації, що склалася, й у край рідко обговорював теперішні події. Усе своє ставлення він умістив у одну фразу:

— Дітки, що люди не накоїли б, боги не забудуть нічого.

Це справді так — навіть людська пам'ять зберігає діяння інших. П'ять століть тому представники найцивілізованішої частини людства висадилися на цьому континенті (хоча більшість із них були злочинцями, засудженими до каторги) й одразу взялися винищувати корінне населення, розстрілюючи людей, немов тварин у лісі. Пізніше, коли все-таки було вирішено, що аборигени належать до людського роду, вбивства не припинилися. Австралійські аборигени населяли ці безкраї рівнини десятки тисяч років, і на момент прибуття європейських колонізаторів їх чисельність становила 500 тисяч, але невдовзі в живих залишилися лише 30 тисяч осіб, яким довелося переселитися в пустельні землі Західної Австралії...

Насправді, коли Томоко проголосила загальне переселення до «резервацій», людство звернуло увагу на використання терміна, який увійшов у вжиток на іншому, далекому від Австралії континенті. Доля американських індіанців виявилася ще трагічнішою за життєвий шлях австралійських аборигенів.

Попервах після переїзду до Фреса АА з цікавістю роздивлялася оздобу й деталі побуту старого будинку: повсюдно стояли шматки берести та уламки скель із малюнками, музичні інструменти з дерев'яних брусків і порожнистих стовбурів, трав'яні спідниці, бумеранги та списи. АА найбільше зацікавили банки з білою глиною, червоною та жовтою вохрою. Вона одразу збагнула, що це, й, умочивши пальці, заходилася розфарбовувати обличчя. Закінчивши з гримом, АА почала повторювати рухи обрядового танцю аборигенів, про який колись дивилася передачу, страшно кричачи й підвиваючи.

— Це до смерті налякало б тих сучок, із якими ми жили раніше, — вимовила вона.

Фрес у відповідь тільки засміявся й похитав головою. Він пояснив, що її рухи — імітація танців не австралійських аборигенів, а новозеландських маорі. Іноземці часто плутають їх, хоча вони геть різні: перші — мирний народ, а другі — люті, безстрашні воїни. Але й маорійську хаку вона станцювала абсолютно неправильно — без належних упевненості у власних силах і демонстрації войовничого духу. Пояснюючи це, старий розмалював своє обличчя в страхітливу маску й зняв сорочку, продемонструвавши неочікувані для його віку кам'яні м'язи на грудях. Підхопивши з кутка справжню маорійську тайаху, він почав свою хаку.

З першого руху танцю Чен Сінь і АА заціпеніли — буденна добросердність і товариськість Фреса зникли без сліду, він за долю секунди перетворився на агресивного, жорсткого, злого духа війни, демонструючи кожним порухом тіла клекотливу міць і нетутешню силу. Кожні його вигук і крок примушували дрижати шибки й тіла дівчат. Але найбільше лякав погляд: убивчий холод і шалений гнів одночасно виблискували в широко розплющених очах, мовби увібрали в себе всю лють і силу штормів та бур Океанії. Їх вираз ніби промовляв: «Не намагайтеся втекти! Я вб'ю і з'їм вас!».

Після закінчення хаки Фрес повернувся до звичного доброзичливого настрою.

— Для маорійських воїнів головним було перемогти ворога в битві поглядів. Досягнувши успіху в цьому, здобути перемогу й убити супротивника тайаху вже було значно простіше. — Він підійшов до Чен Сінь і багатозначно подивився їй у вічі: — Дитино, ти взагалі не дивилася ворогу в очі, — потім лагідно погладив її по плечу, — але це не твоя провина, ніяк не твоя.

Наступного дня Чен Сінь зробила дещо неочікуване навіть для неї самої — поїхала навідати Вейда.

Після того як він вчинив замах на вбивство, Томаса Вейда було засуджено до 30 років ув'язнення, і тепер його пенітенціарний заклад переїхав до Чарлевіля, що в Квінсленді.

Коли Чен Сінь побачила Вейда, він якраз забивав дошками вікна однієї з хижок, щоб перетворити її на склад. Рукав його сорочки бовтався порожнім — дивно, що він не погодився на протезування: з сьогоднішніми технологіями й у його віці можна було отримати протез, нічим не гірший за справжню руку.

Двоє інших в'язнів, вочевидь, теж чоловіки з минулого, зустріли Чен Сінь посвистуванням, але зрозумівши, до кого вона навідалася, одразу втихомирилися й поквапилися повернутися до роботи, неначе побоюючись наслідків свого вчинку.

Підійшовши до Вейда, Чен Сінь із подивом відзначила, що, незважаючи на статус ув'язненого й відбування покарання в місці з такими важкими умовами, він має значно охайніший вигляд, ніж у їхню останню зустріч, — чисто поголений, з акуратною зачіскою. Хоча у ці часи ув'язнені вже більше не носили тюремних роб, його біла сорочка була чистішою, ніж у охоронців. Тримаючи в роті кілька цвяхів, він по одному брав їх лівою рукою і вганяв у дошку, а потім підхоплював молоток і енергійними ударами забивав повністю. Кинувши погляд на Чен Сінь, Вейд, не змінюючи байдужого виразу обличчя, мовчки повернувся до роботи.

Уперше побачивши Вейда, Чен Сінь, хоча їй нічого не було відомо про цю людину, уже тоді зрозуміла, що він ніколи

не зречеться своїх переконань, амбіцій й ідеалів, не відмовиться від підступних трюків і зловісних планів.

Чен Сінь простягнула руку до Вейда. Позирнувши на її жест, він відклав молоток, дістав із рота цвяхи й поклав їй у долоню. Чен Сінь подавала йому по одному цвяху й, поки вони не скінчилися, Вейд не зронив ані слова.

— Забирайся геть, — все-таки вимовив він, беручи наступну жменю цвяхів із ящика з інструментами. Він не передав їх Чен Сінь і не взяв у рот, а поклав біля ніг.

— Я... Я просто... — Чен Сінь не знайшла, що сказати.

— Я маю на увазі — треба виїхати з Австралії, перш ніж завершиться переселення, — прошепотів Вейд, ледь ворущачи губами й не відриваючи погляду від наполовину прибитої дошки. Люди навколо могли подумати, що він так само наполегливо працює.

Як і три століття тому, Вейд міг ввести її в ступор однією короткою фразою. Щоразу здавалося, що він дає заплутаний клубок ниток, і їй доводилося докладати значних зусиль, щоб потроху розуміти приховані змісти. Але цього разу від слів Вейда в неї з'явилися мурашки на шкірі — їй забракло духу навіть розпочати розгадування ребуса.

— Забирайся! — Вейд не дав Чен Сінь змоги запитати, що він мав на увазі. А потім, нарешті повернувшись до неї, обдарував своєю фірмовою крижаною посмішкою: — Щоб духу твого тут не було!

Повернувшись до Ворбертона, Чен Сінь виявила, що ряди щільно поставлених хижок тягнуться аж до обрію, а в проходах між ними снують величезні натовпи людей. Раптом вона відчула, що ніби дивиться на поселення зверху й бачить перед собою метушливу колонію мурах. Позір із такого дивного ракурсу викликав у Чен Сінь незрозумілий напад страху, й тепло яскравого австралійського сонця в одну мить перетворилося на морок холодного дощу.

Протягом перших трьох місяців імміграції до Австралії переселився понад мільярд людей. Одночасно з цим уряди держав стали передислоковуватися до австралійських великих міст, а ООН обрала місцем для нової штаб-квартири Сідней. Національні уряди займалися питаннями переселення громадян своїх країн, а новостворена Комісія з імміграції при ООН координувала їхні зусилля. На новому місці іммігранти намагалися розселитися за національною ознакою, й місцеві топоніми, окрім назв великих міст, швидко замінювалися — так Австралія перетворилася на мініатюрну копію земної кулі. Проте новоутворені «Нью-Йорк», «Токіо» й «Шанхай» були лише таборами для біженців із наспіх зведеними простими бараками.

Ані ООН, ані національні уряди не мали досвіду настільки масштабного гуртування й переселення людей, тож досить хутко виникли різноманітні труднощі й небезпеки.

Спершу з'явилися проблеми з розселенням. Лідери країн швидко збагнули, що навіть за умови перенаправлення світових запасів будівельних матеріалів до Австралії та обмеження простору для однієї людини фактично розміром її ліжка вони зможуть забезпечити місця проживання лише для п'ятої частини переселенців. Коли кількість іммігрантів перетнула позначку в 500 мільйонів, почався дефіцит будівельних матеріалів — їх не вистачало для зведення навіть найпростіших хижок, тож було вирішено розгортати величезні намети розміром із футбольне поле для спільного проживання 10 тисяч людей. Однак за настільки обмежених життєвих і санітарних умов на масштабні спалахи інфекційних захворювань довго чекати не доведеться.

Також почав відчуватися дефіцит продуктів харчування. Наявні потужності сільського господарства Австралії і близько не могли забезпечити базового рівня потреб іммігрантів, тож їжу доводилося транспортувати з усіх кінців світу. А оскільки кількість переселенців невпинно зростала, процес доставки та розподілення харчів між іммігрантами дедалі лише ускладнювався й розтягувався у часі.

Але найбільшу небезпеку становила втрата керування такими величезними масами людей. У резерваціях зникло звичне для сучасного соціуму гіперінформування. Новоприбулі ще довго за звичкою тицяли пальцями у стіни, меблі й навіть у власний одяг, поки не пересвідчилися, що тут нема приладів, під'єднаних до загальної інформаційної мережі. Наявність найбазовіших видів комунікацій вже була неабияким благом. Люди могли отримувати інформацію про події у світі лише через дуже обмежені канали зв'язку. Їм, звиклим до гіперінформаційної реальності, здавалося, що вони просто осліпли. За таких обставин звичні методи управління сучасних урядів перестали бути дієвими, й жоден із представників влади не розумів, як підтримувати функціонування такого величезного натовпу людей.

Тим часом переселення в космос також відбувалося згідно з планом.

Наприкінці Епохи стримування в космосі проживали приблизно 1,5 мільйона людей. Із цих постійних позаземних мешканців 500 тисяч були громадянами різних країн, які здебільшого мешкали в космічних містах і на станціях, розміщених на орбіті Землі та на місячній базі. Інші належали до особового складу Об'єднаного флоту Сонячної системи й були розпорочені на марсіанській і юпітеріанській базах та на бортах космічних кораблів, які баражували Сонячною системою.

Більшість громадян Землі жили не далі місячної орбіти, тож не мали іншого вибору, ніж переселитися до резервації в Австралії.

Близько мільйона осіб переїхали на марсіанську базу Об'єднаного флоту — другу резервацію, відведену людству Трисолярисом.

Після Битви Судного дня Об'єднаний флот так ніколи й не досяг колишніх розмірів — наприкінці Епохи стримування кількість кораблів зоряного класу заледве перевищувала сотню вимпелів. І хоча людські технології продовжували

вдосконалюватися, швидкість пересування бойових кораблів не зростає анітрохи, й здавалося, що технологія термоядерних двигунів сягнула своєї межі. Зараз найбільша перевага новітніх зразків трисоляріанських кораблів полягала не лише в здатності рухатися зі швидкістю світла, але й у здатності пришвидшуватися до таких значень майже без прискорення. Людським кораблям, аби досягнути 15% швидкості світла (зважаючи на витрату палива й необхідність зберігати його запас для повернення), доводилося витратити цілий рік. Це були перегони равлика й блискавки.

Після завершення Епохи стримування сотня кораблів зоряного класу мала можливість втекти вглиб космосу — якби вони рухалися в різні боки з максимальним прискоренням, вісімці Краплин не вдалося б знищити їх усі. Проте жоден корабель не наважився на втечу, й за наказом Томоко всі вони повернулися на орбіту Марса. Причина такого вчинку була дуже простою: резервація на Марсі значно відрізнялася від умов життя в Австралії. Потужностей марсіанської бази цілком вистачало для постійного проживання в приємних і комфортних умовах на закритій території мільйона людей, адже вона й була спроектована для подібного використання. Порівняно з довічним блуканням космічним простором це, безсумнівно, було кращим вибором.

Марсіанська колонія надзвичайно сильно непокоїла Трисолярис, тож дві Краплини, відкликані з околиць поясу Койпера, постійно патрулювали простір над поселенням. Хоча переважно кораблі флоту й військових обеззброїли, проте людство все ще мало доступ до сучасних технологій у колонії, оскільки це було питанням виживання. Але жителі резервації навіть не мріяли про відтворення гравітаційної антени, бо розпочати настільки масштабне будівництво, не привернувши уваги софонів, було неможливо. Усі пам'ятали жахливий фінал Битви Судного дня, а інфраструктура марсіанського поселення була тендітною, немов яєчна шкарлупа, й найменший порух Краплини міг призвести до розгерметизації й глобальної катастрофи.

Переселення в космосі завершилося за три місяці: 500 тисяч людей із навколomisячної орбіти повернулися на Землю й приєдналися до інших іммігрантів у Австралії, а мільйон осіб особового складу флоту оселилися на марсіанській базі. Відтепер людство не мало іншої присутності в космосі; порожні міста й кораблі оберталися навколо Землі, Марса, Юпітера й були покинуті посеред неживого Головного поясу астероїдів. Порожні металеві гробниці з похованою славою і мріями людства.

Не виходячи за межі будинку Фреса, Чен Сінь могла дізнаватися про події у світі, лише переглядаючи телевізійні випуски новин. Того дня в прямій трансляції показували процедуру роздавання харчів у дистрибуційному центрі. Зображення демонструвалося за допомогою голографічної технології повного занурення в події, що вже було рідкістю, оскільки вимагало ультрависокої пропускарської здатності мереж зв'язку, яких лишалося дедалі менше. У такій якості показували лише повідомлення про найважливіші події, решта інформації передавалася у звичайному 2D-форматі.

Трансляція йшла з містечка Карнегі, що розташовувалося на краю пустелі. На екрані виникла проєкція півсфери гігантського намету, схожого на половину шкаралупи яйця, а юрми людей, які проходили крізь нього, нагадували патьоки яєчного білка. Натовп зібрався, очікуючи на приліт нового транспорту з їжею. Ці невеличкі літальні апарати мали високі показники корисного навантаження й зазвичай використовувалися для транспортування величезних, стягнутих талевими канатами й ременями кубів із харчами, які підвішувалися прямо на пілони фюзеляжу.

Коли перший транспортник обережно опустив на землю свій вантаж, людське море в одну мить оточило привезену їжу. Кордон із десятка солдат, відповідальних за підтримання порядку, швидко змели, немов повінь дамбу, а переляканий персонал, який мав роздавати харчі згідно з нормативами

споживання, швидко забрався довгою мотузковою драбиною назад до черева транспортника. Купа харчів швидко танула, немов сніг, що потрапив до каламутної водоверті.

Зображення наблизилося до землі, й уже можна було роздивитися, як люди, яким поталанило відхопити пакунки з їжею, тепер намагаються захистити їх від зазіхань інших. Мішки з харчами нагадували рисові зернята в мурашиній колонії — їх швидко роздирали на частини, й люди билися вже за їжу, яка валялася на землі. Інший транспортник спустив свій вантаж трохи на віддалі, але навколо цієї гори їжі не було оточення й охорони, тож персонал навіть не наважився спуститися вниз. За мить натовп, немов залізні ошурки, які притягло магнітом, оточив і цей вантаж.

Цієї миті струнка і міцна постать, одягнута в зелене, вистрибнула з транспортника й витончено приземлилася на вантаж, що розташовувався на десять метрів нижче. Хвиля людей миттєво завмерла, побачивши, що на штабелі харчів стоїть сама Томоко. Вона, як і раніше, була вбрана в камуфляж, а чорний шарф звивався від гарячого подиху вітру, відтіняючи її бліде обличчя.

— Стали у чергу! — закричала Томоко натовпу.

Камера знову наблизилася, й уже можна було роздивитися її гарні очі, які буравили натовп. Її гучний голос перекривав навіть ревіння двигунів транспортників. Але поява Томоко змогла вгамувати натовп лише на короткий час — людське море внизу знову заремствувало, і ті, хто стояв найближче до штабелів, почали розрізати сітку, щоб дістатися їжі. Гармидер посилювався, натовп знову закипів, і кілька сміливців, попри присутність Томоко, почали видиратися нагору.

— Гей ви, дармоїди! Чому ви не можете забезпечити підтримку порядку?! — Томоко повернула голову до транспортника, який висів угорі й із відкритого люка якого кілька офіційних осіб Комісії з імміграції при ООН спостерігали за безладдям унизу. — Де ваші війська?! Чи поліція?! Чому ви не використовуєте ту зброю, яку ми дозволили вам залишити?! Чому не виконуєте своїх прямих обов'язків?!

Голова Комісії з імміграції безпорадно спостерігав за подіями. Однією рукою він тримався за дверцята, а іншою продемонстрував Томоко розпачливий жест, скрушно хитаючи головою й демонструючи нездатність вирішити проблему.

Томоко одним порухом дістала з-за спини катану й тричі змахнула нею невловимими для людського ока рухами, розтинаючи трійцю відчайдухів, які щойно вилізли на верхівку штабеля, на дві частини. Усі вони майстерно були розрубані по діагоналі — від лівого плеча до правого підребер'я. Шість частин тіл впали вниз, розпадаючись у повітрі, вивалюючи тельбухи й струмені крові на юрму людей. Незважаючи на крики жаху й плач, Томоко зістрибнула зі штабеля у натовп, рубаючи направо й наліво, вбивши за кілька митей іще десяток людей. Юрба з жахом відсахнулася назад, швидко утворивши порожнечу навколо її фігурки, як-от жирні плями на тарілці розбігаються під дією краплі мийного засобу. Тіла, які залишився лежати на звільненому натовпом просторі, були так само перерубані навпіл від лівого плеча до правого підребер'я — у спосіб, що гарантує найпоказовішу демонстрацію нутрощів і найбільшу втрату крові.

Багато хто у натовпі, побачивши море крові, знепритомнів. Томоко рушила вперед, і люди в паніці почали розбігатися, ніби її тіло було оточене невидимим силовим полем, що відштовхувало юрбу, підтримуючи постійний радіус порожнього простору навколо неї. Пройшовши кілька кроків, Томоко зупинилася, й натовп знову став статичним.

— Стали в чергу! — вимовила вона — цього разу її голос був тихий.

Натовп швидко організувався в довгу нитку черги, ніби людям встановили алгоритм сортування масивів. Черга звивалася аж до гігантського намету, кілька разів обплітаючи його кільцями.

Томоко знову застрибнула на палети з їжею, вказуючи закривавленою катаною на довжелезну чергу:

— Часи виродженської свободи людства минули. Якщо ви хочете перебувати тут, то мусите знову пригадати, як жити за колективізму, і згадати про гідність своєї раси!

Тієї ночі Чен Сінь страждала на безсоння, тож обережно вислизнула з кімнати. Уже було далеко за північ.

Вона побачила тліючий вогник на приступці — Фрес сидів і кутив, тримаючи на колінах диджериду. Цей музичний інструмент австралійських аборигенів виготовляється зі стовбура евкаліпта довжиною більше метра, серцевина якого виїдена термітами. Фрес сидів тут щовечора, видуваючи з диджериду низькі й густі хрипіння, не схожі на звичну музику, а більше подібні на хрипіння самої Землі. Чен Сінь та АА щовечора засинали під ці звуки.

Чен Сінь підійшла й сіла поруч із Фресом. Їй подобалося проводити час зі старим, його трансцендентність до стражденної реальності здавалася знеболювальним і заспокійливим засобом для її зраненого серця. Старий ніколи не дивився телевизор і лишався байдужим до того, що відбувалося на решті планети. Уночі він у край рідко повертався до своєї кімнати, натомість залишався сидіти тут, на ґанку, притулившись до одвірка, аж поки його не долав сон. Фрес зазвичай прокидався аж уранці, коли перші промені сонця зігрівали його тіло. Він твердив, що навіть у дощову ніч тут спати зручніше, ніж у ліжку. Якось Фрес сказав: якщо виродки з уряду заберуть його будинок, він не погодиться на переселення в резервацію, а втече до лісу й збудує собі прихисток від дощу зі сплетеної трави. АА тоді заперечила, що у його похилому віці цей план не надто реалістичний, проте Фрес був упертим й аргументував, що його предки так робили, тож і він впорається. Його пращури дісталися Австралії з азійських берегів ще за часів Четвертинного зледеніння, перетнувши водні простори Тихого океану на видовбаних каное. Це сталося 40 тисяч років тому, коли не існувало навіть натяків на появу Грецької та Єгипетської цивілізацій. Фрес розповів, що у ХХІ столітті він був заможним лікарем і мав власну практику в Мельбурні. Прокинувшись із гібернації в Епоху стримування, він зажив комфортним сучасним життям, але після проголошення переселення щось

змінлося у його світосприйнятті. Він відчув себе творінням землі й лісу і зрозумів, як мало насправді треба для життя. Спання на свіжому повітрі виявилось дуже комфортним і приємним.

Фрес сказав, що не знає, для чого саме було послане йому це знамення.

Чен Сінь поглянула на резервацію, розташовану на віддалі. Пізньої ночі світилося дуже мало вогників, і під світлом зірок нескінченні ряди халуп були оповиті незвичною тишею. Чен Сінь раптом спіймала себе на дивному відчутті: ніби вона перенеслася в епоху іншого австралійського переселення — на п'ять століть назад. В її уяві всі жителі хижок перетворилися на грубих погоничів і скотарів, й навіть вчулися запахи сіна та кінського гною. Чен Сінь розповіла про це Фресу.

— У ті дні тут не було так велелюдно. Розповідають, що коли один білий хотів купити землю в іншого, то приносив ящик віскі й зранку сідав на прудкого коня. Територія, яку він устигав об'їхати до заходу сонця, була тепер його землею.

До цього уявлення Чен Сінь про Австралію здебільшого обмежувалися лише знаннями, отриманими після перегляду однойменного фільму. У фільмі головні герої верхи перетинають усю Північну Австралію, проте сюжет розгортається не в часи імміграції, а в роки Другої світової війни. Не так багато часу відділяло ті події від її юності, але зараз це вже сива давнина. Вона з сумом подумала, що Г'ю Джекман і Ніколь Кідман — виконавці головних ролей — уже напевно років зо двісті мертві. Раптом їй спало на думку, що Вейд був дуже схожий на одного з героїв фільму.

Згадавши про Вейда, Чен Сінь розповіла Фресу про їхню останню розмову. Вона давно хотіла поділитися цим зі старим, проте боялася зруйнувати умиротворення в його душі.

— Я знаю цю людину, — відповів Фрес. — Дитя, тобі варто дослухатися до слів цього чоловіка, але ти не зможеш виїхати з Австралії. Ліпше не забивай собі голови думками про нездійсненне.

Фрес мав рацію — зараз виїхати з Австралії здавалося неможливим. Не лише через нагляд Краплин за переселенням, а й тому що Томоко створила власний флот човнів із людськими екіпажами. Якщо після повернення з Австралії на борту будь-якого літака чи судна виявлять іммігрантів, ці транспортні засоби слід було негайно атакувати й знищити. Але з наближенням кінцевої дати переселення відчайдухів, які наважувалися б повертатися в рідні краї, ставало дедалі менше. Як важко не велося б у австралійських резерваціях, неминуча смерть поза ними була значно гіршою. Час від часу викривалися нечисленні спроби контрабандного переміщення людей, проте особи калібру Чен Сінь постійно перебували під невсипущим наглядом.

Але її мало обходили всі ці проблеми — вона не збиралася полишати Австралію в будь-якому разі.

Фрес, здавалося, волів не говорити більше про це, але важке мовчання Чен Сінь вимагало від нього більшої відвертості:

— За фахом я лікар-ортопед. Ти, ймовірно, знаєш, що після зростання кістки на місці перелому вона стає товщою, ніж була до того, внаслідок формування так званого кісткового мозоля. Людський організм під час одужання може компенсаторно отримати певні характеристики, яких не мав раніше й яких не матимуть ті, в кого не було аналогічних проблем. — Він указав на зоряне небо: — Їм порівняно з людьми дечого бракувало. Як ти гадаєш, після «одужання» якою мірою була компенсована ця слабкість? На це запитання ніхто не дасть тобі точної відповіді.

Чен Сінь шоковано осмислювала почуте, але Фрес, вочевидь, не хотів вести дискусію на цю тему далі. Він підняв погляд у нічне зоряне небо й повільно продекламував:

Усі племена понищено,

Усі списи поламано.

Тут ми пили росу з квітів,

Але ви засипали все живе гравієм.

Як і гра Фреса на диджериду, цей вірш глибоко запав у серце Чен Сінь.

— Це твір Джека Девіса — поета-аборигена ХХ століття.

Коли старий закінчив говорити, то сперся на стовп і невдовзі захропів. Чен Сінь просиділа так цілу ніч, спостерігаючи за далекими зірками, байдужими до кардинальних змін у двох світах, аж поки на східній частині неба не заploменів світанок.

За пів року після початку імміграції в Австралію переселилося 2,1 мільярда людей — половина населення світу.

Придушені й невирішені суперечності почали виходити на авансцену: через сім місяців після початку переселення сталася Різня в Канберрі — перший випадок у довгому переліку нічних жахів.

На вимогу Томоко людство переселялося «голим»: це було дзеркальною реакцією на пропозиції прихильників «яструбиної» політики часів Епохи стримування щодо імміграції Трисоляриса до Сонячної системи. За винятком будівельних матеріалів і великих комплектуючих для будівництва нових сільськогосподарських підприємств, а також необхідних предметів домашнього вжитку й медичного обладнання, переселенцям заборонялося мати будь-яку важку техніку військового та цивільного призначення. Підрозділи національних армій, які переміщувалися в резервації, могли залишити при собі лише легку стрілецьку зброєю для підтримки порядку. Людство виявилось повністю обеззброєним.

Щоправда, виняток було зроблено для влади Австралії — австралійцям дозволили зберегти всю військову техніку (армії, флоту, військово-повітряних сил). Як наслідок, країна, яка від заснування постійно перебувала на узбіччі світової політики, перетворилася на гегемона світу людей.

На початку переселення австралійський уряд і громадяни цієї країни докладали всіх зусиль, аби створити комфортні умови для новоприбулих. Але по мірі того як хвилі іммігрантів із усіх континентів почали невпинно накочувати на Австралію, погляди жителів цієї країни, яка колись одноосібно володіла цим гігантським островом, почали радикально змінюватися.

Австралійські аборигени публічно висловлювали обурення такою кількістю переселенців, тож на наступних виборах обрали уряд, який почав впроваджувати жорсткішу політику щодо мігрантів. Можновладці швидко збагнули, що тепер перевага Австралійського Союзу над рештою країн майже зрівнялася з перевагою Трисоляриса над людством. Пізніші хвилі іммігрантів почали переселяти до посушливих пустельних внутрішніх районів, тоді як родючі й бажані прибережні території, як-от штат Новий Південний Вельс, були проголошені «закритими зонами» — жити тут мали право лише австралійці. Канберра й Сідней набули статусу «заповідних міст» із аналогічною заборонаю на поселення новоприбулих. Тож єдиним відкритим великим містом для іммігрантів залишився Мельбурн. Австралійський уряд став надзвичайно зарозуміло спілкуватися з колегами з решти країн, ставлячи себе вище за ООН чи інші національні уряди.

Спочатку, попри заборону поселення новоприбулих у Новому Південному Вельсі, іммігрантів не обмежували в пересуванні цими територіями. Вони часто припливали до Сіднея, аби відчувати ритм життя великого міста. Хоча чужинцям не дозволяли тут оселитися, багато хто вважав за ліпше вештатися його вулицями, ніж жити в поселенні для іммігрантів. Принаймні вони мали відчуття, що все ще живуть у цивілізованому світі. За якийсь час місто було переповнене такими безхатьками, й австралійська влада ухвалила рішення виселити всіх нелегалів із Сіднея, а згодом зовсім заборонила в'їзд для нетутешніх. Таке рішення спричинило численні сутички на блокпостах між армією, поліцією та іммігрантами, які призвели до людських жертв.

Сіднейський інцидент мав серйозні наслідки: розлючені діями австралійського уряду, 100 мільйонів переселенців рушили маршем на Новий Південний Вельс і на шляху до Сіднея були перестрінуті військовим контингентом. Однак, побачивши таке людське море, військові вирішили за ліпше ретируватися. Десятки мільйонів людей окупували Сідней і почали грабувати його. Могло здатися, що гігантська колонія мурашок обліпила

свіжу тушу тварини, незабаром залишивши від неї чистий білий скелет. Сідней охопили вогонь і беззаконня, перетворивши місто на страхітливий спалений ліс дерев-будівель. Життя вцілілих стало гіршим за скніння в резерваціях.

Розграбувавши Сідней, натовп переселенців рушив за 200 кілометрів до Канберри. Оскільки Канберра була столицею Австралії, то половина національних урядів обрала саме це місто для розквартирування, а нещодавно до них приєдналася й ООН, перебравшись сюди із Сіднея. Зважаючи на це, військовим не лишалося нічого іншого, як відкривати вогонь на ураження. Це зіткнення мало важкі наслідки — тільки вбитих нарахували більше 500 тисяч. Більшість із них, втім, загинули не внаслідок застосування зброї військовими, а через тисняву, голод, спрагу та паніку в натовпі із сотень мільйонів людей. Хаос тривав понад десять днів.

Іммігрантське суспільство також зазнало докорінних змін: люди зрозуміли, що на цьому вже не в міру залюдненому й голодному континенті демократія таїть у собі більше ризиків, ніж тоталітаризм. Усі прагнули дотримання порядку й влади «сильної руки». Первісний суспільний договір швидко розпадався, й люди лише сподівалися, що влада зможе забезпечити їх їжею, свіжою водою й достатнім життєвим простором, аби просто поставити ліжко. Нічого зайвого чи надмірного. Одне за одним населення всіх країн, зібраних на цьому континенті, спокусилося на «сильну руку», немов мороз пройшов над озерами й укryw їх кригою. Слова Томоко про «закінчення часів виродженської свободи людства» стали пророчими, й увесь ідеологічний непотріб, включно з фашизмом, повилазив на поверхню зі старих, глибоких могил, аби знову стати мейнстрімом. Релігія так само не пасла задніх: величезні кагали людей збиралися під стягами різних вірувань і церков. Отже, у світі знову з'явилися теократії — зомбі, ще старші від тоталітарних режимів.

Розв'язування війни завжди було неминучим наслідком політики тоталітарних режимів. Спорадичні конфлікти між громадянами різних країн спочатку спалахували через

конкуренцію за харчі й воду, а згодом перетворилися на заплановані військові акції через загострення суперництва за життєвий простір. Після трагічних подій на околицях Канберри австралійська армія перетворилася на потужний стримувальний чинник у взаємовідносинах між різними групами іммігрантів. На прохання ООН загони австралійських військових сил почали підтримувати порядок на територіях переселенців із застосуванням зброї. Якби не ці патрулювання, то всередині Австралії вже спалахнула б мініверсія наступної світової війни, щоправда, вона, як передбачав хтось у ХХ столітті, велася камінням і палицями. До цього часу армії всіх країн — окрім Австралії, звісно, — не змогли забезпечити особовий склад навіть зброєю ближнього бою. Найпоширенішими зразками озброєння були саморобні палиці, виготовлені з елементів металевих каркасів будівель, ба навіть стародавні мечі з музеїв знову почали використовувати за призначенням.

Незліченна кількість людей прокидалася цими похмурих ранками, недовірливо сприймаючи нову реальність. За пів року людство деградувало настільки, що однією ногою вже стояло в класичному середньовіччі.

Тепер лише одне стримувало кожну особу зокрема та суспільство загалом від тотального краху — очікування прибуття другого трисоляріанського флоту. Кораблі з Трисоляриса вже проминули пояс Койпера, й у ясні ночі навіть неозброєним оком іноді можна було побачити спалахи від маневрування кораблів, що сповільнювалися. 415 слабких плямок світла уособлювали надію для нових мешканців Австралії. Люди пам'ятали обіцянку Томоко й сподівалися, що прибуття флоту принесе мирне й комфортне життя всім, хто зібрався на цьому континенті. Демони минулого перетворилися на ангелів порятунку, ставши єдиною духовною підтримкою. Люди молилися за їх швидший приліт.

Із наближенням процесу переселення до фіналу дедалі більше міст на інших континентах порожніли, перетворюючись на темні міста-примари, зникаючи, немов вогні, які гасять один за одним у розкішному ресторані наприкінці вечора.

На дев'ятий місяць від початку переселення кількість людей в Австралії сягнула позначки у 3,4 мільярда. Унаслідок постійного погіршення умов проживання процес прибуття нових осіб довелося призупинити. Краплини одразу відновили напади на міста на інших континентах, а Томоко нагадала про погрозу винищити всіх людей за межами резервацій після спливання відведеного року. Зараз Австралія вже нагадувала автозак, який прямував у подорож в один кінець: ув'язнені вже не вміщалися в ньому й погрожували видавити ґрати, але треба було якимось чином запхати ще 700 мільйонів.

Томоко також обміркувала труднощі з переселенням і запропонувала використати як буферну зону Нову Зеландію та інші острови Океанії. Протягом наступних 2,5 місяця через буферну зону до резервації переїхали ще 630 мільйонів людей.

За три дні до спливання відведеного строку останні літаки й кораблі доправили з Нової Зеландії до Австралії три мільйони осіб.

Велике переселення завершилося.

Австралія прихистила більшу частину людства — 4,16 мільярда людей. Поза її межами залишилося лише близько восьми мільйонів осіб: один мільйон — у марсіанській резервації, п'ять мільйонів — у складі Сил безпеки Землі та близько двох мільйонів членів Руху опору Землі. Залишилася також невелика частка розкиданих по всій планеті людей, які не емігрували з різних причин, але точну їх кількість встановити було неможливо.

Сили безпеки Землі були воєнізованим угрупованням, набраним Томоко для забезпечення контролю за переселенням до резервації в Австралії. Згідно з її обіцянками тих, хто вступить до лав Сил безпеки, не відправлятимуть до резервацій, вони зможуть вільно жити на окупованій Трисолярисом частині планети. Після оголошення про початок відбору до Сил безпеки надійшов більш ніж мільярд заявок. 20 мільйонів претендентів узяли участь у співбесіді, з яких 5 мільйонів було відібрано до

зарахування. Обрані щасливці не зважали на людський поголос і плювки в спину, адже чудово розуміли, що більшість із тих, хто зараз зневажливо на них позиркує, й самі подавали заявку на участь у відборі.

Дехто вдавався до порівнянь Сил безпеки Землі з Організацією «Земля —Трисолярис», яка виникла триста років тому. Хоча насправді природа цих організацій геть різна: до ОЗТ здебільшого входили фанатично налаштовані особи, сповнені твердих переконань; натомість у лави Сил безпеки вливалися лише для того, щоб уникнути депортації й провести решту життя в комфортних умовах.

Сили безпеки Землі були поділені на три корпуси — Азійський, Європейський і Північноамериканський — та озброєні військовою технікою, залишеною національними арміями різних країн світу. На початку переселення поведінка членів військового формування відзначалася стриманістю, а головне завдання полягало в підтримці правопорядку й захисті інфраструктури міст та провінцій від грабежів і мародерства. Однак із наростанням труднощів в Австралії та сповільненням переселення витримувати заданий Томоко ритм ставало дедалі важче. Через постійні накази та погрози з її боку члени військового формування все більше ставали нервовими та неврівноваженими й почали надмірно застосовувати силу, примушуючи людей переселятися якнайшвидше. Було вбито мільйони осіб. Після закінчення відведеного для імміграції строку Томоко наказала винищити всіх, хто насмівився залишитися в зоні окупації, й тоді Сили безпеки перетворилися на справжнього диявола. Вони, немов хижі птахи, кружляли містами й полями на літаючих автівках і за допомогою лазерних снайперських гвинтівок відстрілювали кожного, хто їм траплявся.

На противагу Силам безпеки Землі Рух опору виявився чистим золотом, виплавленим у горнилі цієї кризи. Він мав багато осередків, кількість яких неможливо точно підрахувати; його чисельність, за різними оцінками, становила від півтора до двох мільйонів осіб. Переховуючись у горах та системах комунікацій

під містами, вони розпочали справжню партизанську війну проти Сил безпеки й очікували на прибуття окупантів із Трисоляриса, щоб розпочати фінальну битву. Якщо порівняти з усіма рухами опору за історію людства, жертви, принесені членами цього Руху, виявилися найбільшими. Сили безпеки могли розраховувати на допомогу Краплин і Томоко, тож майже кожна бойова вилазка повстанців була актом самогубства. Це також унеможливлювало координування й проведення будь-яких широкомасштабних дій, що давало змогу Силам безпеки винищувати осередки поодиночі.

До складу Руху опору входили представники усіх верств населення, й значну частину складали пробуджені люди з минулого. Усі шестеро колишніх кандидатів на посаду Мечоносця очолили свої осередки, й троє з них загинули ближче до завершення переселення. У живих залишилися Бі Юньфен, інженер-конструктор, який працював на спорудженні прискорювача елементарних частинок, Цао Бінь, вчений-фізик, і колишній адмірал Антонов.

Усі члени Руху опору розуміли, що ведуть нерівний бій без шансів на перемогу, і день прибуття на Землю кораблів другого флоту, якого лишилося чекати чотири роки, стане останнім у їхньому житті. Ці голодні, обірвані солдати, які перехувалися в горах і каналізаційних колекторах, билися за останні крихти гідності людського роду. Їхня діяльність була єдиною світлою плямою на цій найтемнішій сторінці історії людства.

Чен Сінь прокинулася на світанку від гуркоту зовні. Цієї ночі їй ніяк не вдавалося заснути через голоси новоприбулих. Чен Сінь раптом пригадала, що сезон гроз уже минув, а після чергового гуркоту раптом запанувала повна тиша. Вона здригнулася, скотилася з ліжка, запахнула поли халата й вийшла на вулицю, ледь не перечепившись через Фреса, який, як і завжди, спав на ганку. Старий блимнув на неї сонними очима й знову сперся на балясину, щоб досипати.

Надворі ледь розвиднілося, але вздовж вулиці вже стояла валка людей, які дивилися на схід і нервово перешіптувалися. Чен Сінь простежила за їхніми поглядами й побачила на горизонті темний і густий стовп диму, який тягся до неба, ніби розрізаючи блідий ранок на дві частини.

Поговоривши з людьми, вона дізналася, що годину тому Сили безпеки розпочали масований авіаудар по Австралії. Головними цілями стали енергетичний сектор, портова інфраструктура й великогабаритний транспорт. Шлейф диму піднімався зі щойно зруйнованої термоядерної електростанції за п'ять кілометрів звідси. Нажахані люди вдивлялися в майже чорну синь вранішнього неба, посмуговану п'ятьма білими доріжками — інверсійними слідами бомбардувальників Сил безпеки.

Чен Сінь повернулася до своєї кімнати й побачила, що АА вже встала і ввімкнула телевізор, аби дізнатися з новин про те, що відбувається. Але Чен Сінь і оком не глянула на екран — вона не потребувала додаткової інформації. Увесь минулий рік вона молилася, щоб такий момент ніколи не настав. За цей час її нервова система стала настільки чутливою, що вона вже могла за найменшими ознаками передбачити розвиток подій. Насправді, щойно прокинувшись від гуркоту, Чен Сінь здогадалася, що відбувається.

Вейд мав рацію. Знову.

Чен Сінь із подивом зрозуміла, що вона давно готова до подібного розвитку подій. Навіть не замислюючись, вона знала, що має робити. Схопивши велосипед — найзручніший вид транспорту в зонах для переселених, — Чен Сінь сказала АА, що їй треба навідатися до керівництва містечка. Прихопивши із собою трохи води та їжі (оскільки вона розуміла, що не зможе швидко впоратися із задуманим), жінка вирушила в довгу путь.

Усю дорогу до мерії Чен Сінь оминала затори. Країни-іммігранти перевезли свої багаторівневі бюрократичні системи управління на нові території, й поселенням, де жила Чен Сінь, керувала мерія середнього за розмірами міста з північного заходу Китаю. Зараз ця місцина мала назву на честь міста

з іншого континенту. Сама мерія розташовувалася за два кілометри у великому наметі з білим шпилем.

Протягом останніх двох тижнів потік іммігрантів невпинно зростав, і вже не було часу сортувати новоприбулих за первинним місцем проживання. Тож їх селили там, де ще лишалося бодай трохи вільного місця. У поселенні, в якому жила Чен Сінь, почали з'являтися люди з інших міст, провінцій і навіть іноземці. Прибуття до Австралії ще 700 мільйонів осіб підняло проблему перенаселення на абсолютно новий рівень.

Обабіч дороги громадилися пакунки й тюки зі скарбом новоприбулих. Більшості людей не було вже місця в хижках, тож їм не лишалося нічого іншого, ніж ночувати просто неба. Усі були налякані нещодавніми вибухами й дивилися, як на горизонті росте стовп диму. Несмілива зоря осявала все довкола темно-синім світінням, надаючи обличчям людей блілого забарвлення. Чен Сінь вкотре відчула, що споглядає мурашник. Крутячи педалі між морями блідих облич, вона боялася, що Сонце більше ніколи не з'явиться над обрієм.

Раптовий напад слабкості й нудоти змусив її зупинитися на узбіччі та перехилитися через раму. Потік сліз потроху вгамовував нудоту — їй довелося досить довго чекати, перш ніж вона зрозуміла, що вже може їхати далі. Поблизу заплакала дитина, й Чен Сінь, піднявши голову, побачила матір із немовлям, які сиділи просто коло дороги, загорнуті в купу ковдр. Мати з нечесаним і розпатланим волоссям нерухомо сиділа й не зводила очей зі східної частини неба, поки дитина намагалася зручніше вмотитися в неї на руках. Світанок засяяв у її очах, але в погляді не було нічого, крім ошелешення та заціпеніння.

Чен Сінь згадала іншу матір — вродливу, здорову й повну сил, яка протягувала їй свою дитину біля будівлі штаб-квартири ООН... Де вони зараз?

Доїхавши до великого намету мерії, Чен Сінь злізла з велосипеда — їй довелося протискуватися крізь юрму людей. Тут і зазвичай було велелюдно, постійно товклися новоприбулі в очікуванні розподілення по місцях проживання чи видачі

харчів, проте зараз усі воліли дізнатися, що відбувається. Чен Сінь довелося роз'яснювати охоронцям, хто вона така, щоб потрапити всередину. Черговий офіцер не знав її в обличчя, тож вона продемонструвала йому посвідчення. Просканувавши документ, він впустив її всередину, але в його погляді читалося невимовлене: *Якого біса ми обрали тоді саме тебе?*

Потрапивши до мерії, Чен Сінь знову немов повернулася в гіперінформаційну реальність: у величезному внутрішньому просторі намету плавало багато голографічних інформаційних вікон, нависаючи над чиновниками й клерками. Вочевидь, багато хто з них провів тут безсонну ніч, бо здавався дуже виснаженим, проте всі ще мали вдосталь роботи. Велика кількість різних департаментів і служб тулилася в цьому наметі, створюючи відчуття справжньої вавилонської тисняви й викликаючи в Чен Сінь спогади про торговельну залу на Волл-стріт із минулого. Робітники щось записували в інформаційних вікнах, підвішених перед ними, які потім автоматично перепливали до іншого спеціаліста, наступного в алгоритмі робочого процесу. Ці світні вікна нагадували збіговисько привидів щойно завершеної епохи, які прибули у фінальну точку подорожі.

Чен Сінь застала мера в його невеличкому кабінеті, перегородками відділеному від решти простору намету. Він виявився дуже вродливим молодиком із жіночими рисами обличчя, але таким же втомленим, як і решта співробітників мерії. Чоловік мав відверто розгублений вигляд і був ошелешений останніми подіями — вочевидь, цей тягар виявився затяжким для їхнього зніженого покоління. На одній зі стін розташовувалося велике інформаційне вікно, на якому транслювалася панорама якогось міста. Більшість із видимих будівель мали класичний вигляд і лише кілька були збудовані за новітньою модою — звисали з гілок величезних дерев; усе свідчило про те, що місто було середнім за розмірами. Чен Сінь зауважила, що зображення на екрані не статичне: час від часу пролітали машини, й, судячи з освітлення, там зараз так само щойно розвиднилося. Здавалося, це була панорама з вікна

офісу, можливо, навіть із кабінету мера, в якому цей молодий чоловік працював до переселення людства.

У його погляді так само можна було легко прочитати: «Якого біса ми обрали тоді саме тебе?», але мер залишився ввічливим і запитав, як може допомогти Чен Сінь.

— Мені потрібно зв'язатися з Томоко, — прямо відповіла Чен Сінь.

Мер просто похитав головою, але неочікуване прохання Чен Сінь, здавалося, трохи розвіяло його втому. Він з усією відповідальністю розглянув її запит:

— Це неможливо. По-перше, статус нашої територіальної одиниці занизький, аби мати безпосередній контакт із нею. Навіть уряд провінції, та й, мабуть, жодна жива душа не знає, в якій точці Землі вона перебуває зараз. Крім того, нині надзвичайно важко отримати канал зв'язку із зовнішнім світом. Ми щойно втратили зв'язок із урядом провінції й от-от залишимося взагалі без енергопостачання.

— Ви можете відправити мене до Канберри?

— Я не можу дати вам літак, але можу виділити якийсь наземний транспорт. Хоча вам варто зважити на те, що дістатися туди вдасться швидше пішки. Пані Чен Сінь, я наполегливо вам раджу лишатися тут. Зараз повсюди панує хаос, бути деінде дуже небезпечно. Міста просто бомбардують, і — вірите чи ні — в нас ще порівняно спокійно.

Використовувати літаючі автомобілі в районах для переселення було неможливо через відсутність системи бездротового енергопостачання, тож лишалися тільки звичні літаки й наземний транспорт. Але з огляду на останні події подолати шлях транспортом стало дуже важко.

Вийшовши з мерії, Чен Сінь почула чергові вибухи. Хмара диму здійнялася в небо вже з іншого боку, й натовп зі збудженого перетворився на навіжений. Вона продерлася крізь юрбу й відшукала свій велосипед. Чен Сінь вирішила крутити педалі всі 50 кілометрів до столиці провінції й спробувати звідти

зв'язатися з Томоко. Якщо й цей задум не вдасться, їй доведеться якимось чином потрапити в Канберру.

У будь-якому випадку це останнє, що вона може зробити, й хай там що, вона мусить впоратися.

Натовп раптом заспокоївся, оскільки над мерією вигулькнуло інформаційне вікно, що займало майже всю ширину намету. На вікнах подібного розміру міська влада раніше транслювала лише найважливіші повідомлення. Через нестабільну напругу в електричній мережі вікно миготіло, але на тлі ще темного ранішнього неба зображення можна було розгледіти без проблем.

В інформаційному вікні транслювалося зображення Будинку Парламенту в Канберрі, й хоча він був відкритий іще в 1988 році, люди досі за звичкою називали його Новим Парламентом. Здалеку будівля скидалася на зведений на верхівці пагорба величезний бункер із чи не найвищим флагштоком у світі. Сама щогла сягала 80 метрів, але додатково ще спиралася на чотири перехрещені велетенські сталеві балки. За задумом архітектора, вони мали символізувати стабільність, проте в реаліях сьогодення більше нагадували каркас намету. На верхівці конструкції зараз майорів прапор ООН, оскільки саме ця будівля в Канберрі була обрана штаб-квартирою після заворушень у Сіднеї.

Серце Чен Сінь стиснула невидима рука — вона розуміла, що пробила година Судного дня.

Зображення на екрані змінилося на людну залу Палати представників. На вимогу Томоко провести позачергову сесію Генеральної Асамблеї ООН тут зібралися представники всієї світової спільноти й командування Об'єднаного флоту.

Томоко стояла за трибуною у своїх уже звичних камуфляжі й чорній хустині, проте цього разу без катани за спиною. Зараз її обличчя вже не випромінювало гламурної холодності й жорстокості, а сяяло, як колись. Вона вклонилася присутнім, і Чен Сінь побачила в цьому жесті тінь тієї жінки, яка проводила для неї чайну церемонію два роки тому.

— Переселення успішно завершено! — Томоко знову вклонилася. — Широ дякую вам! Цей великий подвиг можна порівняти з виходом із Африки давніх гомінідів десятки тисяч років тому. У взаємовідносинах двох цивілізацій почалася нова ера!

Цієї миті всі присутні в Палаті представників нервово підвели голови, зачувши звуки недалеких вибухів. Три довгі стельові люстри почали розгойдуватися, відкидаючи залюю мерехтливі тіні й викликаючи думку про те, що будівля от-от завалиться.

— До того як величний трисоляріанський флот принесе людству мир і процвітання, вам доведеться потерпіти ще три місяці. Я сподіваюся, що ви впораєтесь з цими труднощами не гірше, ніж впоралися з всесвітньою імміграцією! А зараз проголошую австралійську резервацію повністю відрізаною й ізольованою від навколишнього світу. Сім зондів сильної взаємодії й Сили безпеки Землі підтримуватимуть абсолютну блокаду континенту. Кожен, хто наважиться залишити Австралію, вважатиметься агресором проти території Трисоляриса й буде знищений! Процес запобігання небезпеці з боку людства триватиме, тож за три місяці резервація має перейти на рівень натурального господарства. Використання будь-яких сучасних технологій, включно з енергетикою, забороняється. Як ви всі бачите, Сили безпеки методично знищують усі енергетичні потужності на материковій частині Австралії.

Люди навколо Чен Сінь перезиралися, сподіваючись, що дехто з присутніх зможе до пуття пояснити сенс останньої частини виступу Томоко.

— Це геноцид!!! — заволав хрипким голосом хтось у Палаті представників. На екрані тіні продовжували свій танок, ніби розгойдувалися тіла шибеників.

Так, це був акт геноциду.

Спочатку план із розміщення в Австралії 4,2 мільярда людей здавався нереалістичним. Але навіть після завершення переселення щільність населення дорівнювала 50 осіб на квадратний кілометр, що все ще було значно менше

компактності проживання людей, скажімо, в Японії до переселення.

Передбачалося, що харчування й виживання людей в Австралії будуть забезпечені завдяки ефективним високотехнологічним сільськогосподарським підприємствам. У процесі переселення велика кількість фермерських господарств також переїхала до Австралії, де поновила свою роботу. На цих підприємствах генетично модифіковані культури вирощуються в десятки разів швидше за традиційні. Однак рівень природного освітлення не може забезпечити достатню кількість енергії для зростання, тож обов'язковою умовою є використання штучного освітлення великої потужності, яке потребує значних енерговитрат.

Після відключення енергопостачання цих підприємств рослини, які безперестанку поглинають ультрафіолет і навіть рентгенівське випромінювання, загинуть за кілька днів.

Наявних запасів продовольства для 4,2 мільярда людей вистачать щонайбільше на місяць.

— Я не розумію вашої реакції, — схоже, щиро здивувалася Томоко словам про геноцид.

— Як бути з харчами?! Звідки брати їжу?! — закричав хтось інший. Страх перед Томоко випарувався, поступившись крайньому розпачу.

Томоко обвела поглядом людей у залі:

— Їжа? Хіба це все не їжа? Погляньте навколо себе: суцільні запаси ще живої, рухливої їжі.

Томоко вимовила це тихо, немовби справді нагадувала людям про забуті засіки й житниці.

Жоден із присутніх не вимовив ані слова. Давно складений план вимирання дійшов до фінальної стадії. Час розмов уже давно минув.

— У майбутній гонитві за виживання більшість людей буде винищено. Коли кораблі флоту за три місяці прибудуть сюди, на цьому континенті залишиться 30–50 мільйонів уцілілих. Ці переможці в боротьбі за виживання зможуть продовжити цивілізоване й комфортне життя в резервації. Вогник людства не згасне й помалу жеврїтиме, немов лампадка в гробниці.

Зала Палати представників Австралійського парламенту проєктувалася за зразком Палати громад Великої Британії. По боках високо розміщувалися місця для відвідувачів, а крісла членів парламенту — в них зараз сиділи світові лідери — були розташовані в заглибленні посередині зали. Зараз ті, хто там сидів, почувалися, немов у гробниці, яку от-от почнуть закидати землею.

— Сам факт виживання є величезною удачею. Так було на Землі в минулому, й так воно є скрізь у цьому нещадному Всесвіті. Я не знаю, коли в людства виникла ілюзія, що виживання стало його належною й невід’ємною властивістю. Це і є першопричиною вашої невдачі. У цьому світі знову замайорить прапор природного відбору, і я сподіваюся, що всі присутні опиняться серед 50 мільйонів переможців, які без страху й сумлінь вживатимуть їжу, а не чекатимуть, поки їжа прийде по них.

— А-а-а... — У натовпі неподалік від Чен Сінь пролунав жіночий крик. Мов гостре лезо клинка, він прорізав ранкову тишу, але одразу замовк.

Чен Сінь відчула, як світ завертівся навколо неї. Вона не зрозуміла, що впала на землю. Небо раптом виштовхнуло намет із величезним інформаційним вікном з її поля зору, а потім поверхня землі притиснулася до її спини, неначе увесь час стояла вертикально позад неї. Вранішнє небо нагадувало похмурий океан, і багрянні хмари, освітлені променями висхідного сонця, пливли його поверхнею, немов криваві плями. Тоді в центрі поля її зору виникла чорна пляма; вона швидко збільшувалася, мов обгорілі краї аркуша паперу, який тримають над свічкою, аж поки темрява не заволокла усе довкола.

Чен Сінь недовго лишалася непритомною — руки відчули м’який пісок, і вона піднялася на ліктях, намагаючись зрозуміти, чи з нею все гаразд. Але світ довкола зник — навколо панував суцільний морок. Чен Сінь широко розплющила очі, однак не бачила нічого, крім непроникної темряви. Вона осліпла.

Навколо вирувало різноманіття звуків; вона не була певна, які з них реальні, а які — плід галюцинацій. Чулися кроки, схожі на припливні хвилі; крики, плачі; невиразні стогони, немов вітер дме крізь сухостій мертвого лісу.

Хтось налетів на неї, збив із ніг — вона знову силилася підвестися. Темрява, суцільна темрява пливла перед очима, густа й чорна, немов асфальт. Вона повернулася обличчям у напрямку, який вважала сходом, але навіть в уяві не змогла побачити Сонце. Натомість з-за обрію впливав якийсь гігантський чорний диск, який щедро заливав усе навколо чорним світлом.

Їй здалося, що посеред повного мороку вона змогла вирізнути пару очей. Очі повністю зливалися з темрявою, але вона відчувала їх присутність і погляд, що невідривно слідував за нею. Чи це очі Юнь Тяньміна? Вона провалилася в безодню, де мусить нарешті зустрітися з ним. Чен Сінь чула, як він кликав її на ім'я, й намагалася відігнати мару, але голос уперто кликав знову. Вона нарешті збагнула, що цей голос справжній. Він, вочевидь, належав якомусь фемінізованому молодикуну з цієї епохи.

— Ви доктор Чен Сінь?

Вона кивнула чи радше уявила, що киває.

— У вас щось із очима? Ви не бачите?

— Ви хто?

— Я — командир спеціального загону Сил безпеки Землі. Томоко відправила нас до Австралії із завданням вивезти вас.

— Куди вивезти?

— Куди ви самі забажаєте. Вона вирішить усі питання щодо проживання. Звісно, за вашою згодою.

Цієї миті Чен Сінь почула ще один звук, який спочатку також вважала галюцинацією: ревіння й свист лопатей вертольота. Людство вже давно освоїло технологію антигравітаційного польоту, але з огляду на величезне споживання енергії вона так і не набула практичного використання. До сьогодні більшість літальних атмосферних апаратів мали у своїй конструкції роторні двигуни й гвинти. Вона відчула, як набігає стрімкий

повітряний потік, і зрозуміла, що десь поблизу справді зависнув гелікоптер.

— Я можу поговорити з Томоко?

Хтось вклав їй у руку мобільний телефон. Чен Сінь притиснула слухавку до вуха й одразу почула голос Томоко.

— Гей, Мечоносцю?

— Це я — Чен Сінь. Я розшукувала тебе.

— Навіщо? Ти ще й дотепер вважаєш себе рятівницею світу?

— Ні. — Чен Сінь повільно похитала головою. — Я ніколи не сприймала себе так. Я просто хочу врятувати ще двох людей, це реально?

— Хто вони?

— АА та Фрес.

— А, твоя балакуча подружка й той старий абориген? Ти для цього мене шукала?

— Так. Нехай люди, яких ти послала, заберуть їх із Австралії й оселять деінде, аби вони могли спокійно жити.

— Без проблем. А ти що?

— Не турбуйся про мене.

— Ти ж бачиш, що коїться навколо?

— Не бачу. Взагалі.

— Ти маєш на увазі, що осліпла? Тобі не вистачає харчів?

Чен Сінь була дещо здивована. Томоко знала АА, але звідки здогадалася про Фреса? Вони троє отримували повну пайку весь рік, а влада не реквізувала будинок старого, як у решти місцевих. Крім того, ніхто її не переслідував відтоді, як вони переїхали до Фреса. Чен Сінь чомусь гадала, що це прояви турботи місцевої влади, але тепер зрозуміла, що за нею невсипно стежила Томоко.

Чен Сінь, звісно, знала, що Томоко керує група трисоляріан, але, як і всі інші, завжди сприймала її як окрему особистість.

Її долею опікується жінка, яка щойно прирекла на загибель 4,2 мільярда людей.

— Якщо залишишся, то згодом тебе просто з'їдять, — пояснила Томоко.

— Я розумію, — ледь чутно відповіла Чен Сінь.

Томоко по той бік слухавки, здається, навіть зітхнула:

— Що ж, поруч із тобою постійно перебуватиме софон. Якщо передумаєш чи потребуватимеш допомоги — просто скажи вголос, я почую.

Чен Сінь промовчала — подяку лишила при собі.

Хтось схопив її за руку — це був той самий командир спеціального загону:

— Я щойно отримав наказ вивезти двох людей. Докторе Чен, вам усе-таки ліпше вирушити з нами. Це моє особисте прохання — тут скоро відкриються ворота в пекло.

Чен Сінь похитала головою:

— Ви знаєте, де вони зараз? Чудово, йдіть по них. Я лишуся тут, дякую.

Вона уважно прислухалася до ревіння гелікоптера. Здавалося, що, втративши зір, Чен Сінь одразу компенсувала це розвитком гостроти слуху, неначе відкрила в собі третє око. Вона чула, як гелікоптер відлетів, знову зависнув біля будинку Фреса за два кілометри звідси й за кілька хвилин почав поступово віддалятися.

Чен Сінь задоволено заплющила очі. Але нічого не відбулося — темрява залишилася з нею, як і до того. Нарешті її розбите серце заспокоїлося, хоча довкола плескалися басейни крові. Раптова сліпота стала для неї своєрідним порятунком, оскільки темрява приховувала жах реальності, в якій застигнув би найлютіший холод, а суцільний морок відчував би брак чорноти.

Метушня довкола посилювалася: чулися звуки біганини, сутичок, постріли, прокльони, крики, стогони, плачі... *Канібалізм уже тут? Це не могло відбутися настільки швидко.* Чен Сінь гадала, що навіть за місяць, коли вичерпаються запаси харчів, більшість людей відмовиться їсти собі подібних.

Ось так, голодною смертю і відійде більшість із нас.

Уже не матиме жодного значення, називатимуться ті вцілілі 50 мільйонів людьми чи якимось інакше. «Людство» й «людяність» як концепції зазнають краху.

Тепер ми можемо узагальнити людську історію одним реченням: вийшли з Африки; промандрували 70 тисяч років; дісталися Австралії.

Людство, опинившись в Австралії, повернулося в початкову точку, але повторити мандрівку вже не вдасться — подорож скінчилася.

Неподалік заплакало немовля. Чен Сінь захотілося взяти маля на руки. Вона згадала дитину, яку тримала перед входом до будівлі ООН два роки тому: м'який і теплий згорток, із якого чарівно усміхалося радісне личко. Материнський інстинкт краєв їй серце — вона боялася, що дитина так і лишиться голодною.

**Останні десять хвилин Епохи стримування: 16:17:34–16:27:58,
28 листопада 62-го року. Десь поза межами хмари Оорта.
«Гравітація» й «Синій простір»**

Після отримання повідомлення про атаку Краплин лише одна людина на борту «Гравітації» зітхнула з полегкістю — найстарший член екіпажу, 78-річний Джеймс Гантер. Усі його кликали Старим Гантером.

Пів століття тому в штабі флоту на орбіті Юпітера 27-річний Гантер погодився пристати на пропозицію командування.

— Ми відправимо вас інспектором із харчування на борту «Гравітації».

Насправді ця посада трансформувалася зі звичного кока. Але оскільки на лінійному кораблі міжзоряного класу всі кухарські операції вже виконував роботизований штучний інтелект, то в обов'язки інспектора входила лише розробка страв із наявних продуктів і включення їх у меню.

Зазвичай цю посаду обіймав військовий у званні не вище сержанта, а Гантер нещодавно став наймолодшим у історії флоту полковником. Проте він не здивувався пропозиції, бо знав, у чому полягатиме його справжнє завдання.

— Ви працюватимете під прикриттям. Вашою головною місією буде оберігати гравітаційно-хвильову антену від неправомірного використання. Якщо старші офіцери на борту втратять контроль

над ситуацією, ви маєте знищити передавальну систему. У разі виникнення нештатних ситуацій ви можете використовувати будь-які засоби та інструменти, які вважатимете за потрібне.

Передавальна система складається з безпосередньо гравітаційно-хвильової антени й контролера запуску. Антена вмонтована в корпус корабля, тож знищити її було неможливо, але виведення з ладу контролера деактивувало б усю систему — на борту «Синього простору» й «Гравітації» бракувало матеріалів та запасних частин, щоб його відтворити.

Гантеру було відомо, що в старі часи на атомних підводних човнах існувала подібна практика. На борту підводних човнів СРСР та НАТО, які мали на озброєнні балістичні ракети стратегічного призначення, також перебували матроси й офіцери, які виконували подібні завдання, обіймаючи незначні посади. Вони були щосекунди напоготові втрутитися в позаштатну ситуацію й рішучими діями взяти керування човном у свої руки.

— Вам доведеться контролювати всі події на борту корабля протягом усіх циклів роботи екіпажу. Тож ви не зможете використовувати гібернацію під час виконання завдання.

— Я не певен, що зможу прожити понад сто років.

— Вам потрібно буде протягнути лише до вісімдесяти. Тоді спливе 50-річний період піврозпаду вібрувальної струни з виродженого газу й система гравітаційно-хвильової антени вийде з ладу. Ваша місія завершиться. Отже, ви мусите не вдаватися до використання гібернації під час першої половини подорожі, але цілком можете провести в ній зворотний шлях. Однак для виконання цієї місії ви маєте витратити майже все ваше життя. Ви можете відмовитися.

— Я згоден.

Начальник Генерального штабу поставив запитання, яке генерали в минулі часи зазвичай не озвучували:

— Але чому?

— Під час Битви Судного дня я був офіцером-аналітиком, прикомандированим Агентством стратегічної розвідки до «Ньютона». До того як корабель знищила Краплина, я встиг

добігти до рятувальної капсули. Вона була невеличкою за розмірами, проте могла вмістити п'ятьох. Я бачив, як до мене прямують іще кілька людей, але з остраху відокремив капсулу від корабля, не дочекавшись їх...

— Мені відомо про ці події. Військовий трибунал не знайшов у ваших діях складу злочину. «Ньютон» вибухнув менш ніж за 10 секунд після вашого відльоту. Ви не мали достатньо часу, щоб чекати.

— Так. Але мені й досі здається, що ліпше було залишитися на «Ньютоні».

— Я розумію, що вас мучить комплекс вини того, кому поталанило вижити. Але зараз ви можете врятувати мільярди людей.

Двоє надовго замовкли. Велика червона пляма Юпітера спостерігала за ними крізь ілюмінатор, немов гігантське око.

— Перш ніж пояснити вам деталі місії, мушу ще раз зауважити: ви маєте надзвичайно чуйно вловлювати кожен намір і дію інших стосовно передавальної системи. Якщо ви не зможете точно визначити ступінь загрози, то буде ліпше припустити найгірше й знищити антену, навіть якщо це виявиться помилкою. Ухвалюючи рішення, не зважайте на збитки — навіть повне знищення корабля є прийнятним варіантом.

Після відльоту «Гравітації» Гантера включили до першої вахти тривалістю п'ять років. Увесь цей час він, ховаючись від інших, приймав маленькі сині пігулки. Коли його вахта добігла кінця, під час медичного огляду перед гібернацією в нього діагностували цереброваскулярну коагулопатію, також звану як «синдром розладу гібернації». Це дуже рідкісний розлад здоров'я, який не впливає на нормальний перебіг життя людини, але унеможливорює користування гібернацією, оскільки спричинює серйозні пошкодження мозку при пробудженні. Фактично це єдине захворювання, яке й донині лишається протипоказанням для гібернації. Дізнавшись про свій діагноз, Гантер помітив, що інші дивляться на нього так, ніби прийшли на його похорони.

Тож Гантер залишався єдиним із усього екіпажу, хто не вдавався до використання гібернації, й інші, прокидаючись, щоразу бачили його дедалі постарілішим. Кожній команді пробуджених він розповідав байки й анекдоти про те, що сталося на борту протягом минулих років. Цей інспектор із харчування невисокого рангу набув неабиякої популярності серед офіцерів та рядових і поступово перетворився на символ цієї довготривалої подорожі. Ніхто й уявити не міг, що ця відкрита й товариська людина має звання, яке відповідає капітанові корабля, й ті самі повноваження та можливості — знищити весь корабель за настання критичної ситуації.

Протягом перших тридцяти років польоту Гантер встиг завести кілька інтрижок. Він мав перевагу, якій заздрили решта чоловіків: можливість без остороги зустрічатися з жінками з різних вахт. Утім, коли спливли кілька десятиліть і він перетворився на Старого Гантера, молоді дівчати воліли в ньому бачити лише друга й цікавого співрозмовника.

Попри багаточисельні стосунки з жінками, єдиною, кого Гантер любив по-справжньому останні 50 років, була Рейко Акіхара. Проте більшу частину цього часу їх відділяло понад десять мільйонів астрономічних одиниць. Рейко Акіхара обіймала посаду штурмана на «Синьому просторі».

Гонитва за «Синім простором» стала єдиним планом Землі й Трисоляриса зі справді спільною метою, адже цей самотній корабель, що прямує вглиб космосу, був загрозою для існування обох світів. Під час спроби Землі заманити назад обидва зорельоти, які пережили Темну битву, «Синій простір» збагнув правду про концепцію Темного лісу. Якби екіпаж «Синього простору» якимось чином отримав змогу поширювати Всесвітом інформацію про існування цивілізацій, наслідки цього було б важко передбачити. Тож переслідування «Синього простору» відбувалося за повного сприяння Трисоляриса: до моменту потрапляння в сліпу зону софони безперервно в режимі реального часу трансливали «Гравітації» зображення з борту «Синього простору».

За десятки років служби Гантера спочатку підвищили від сержанта до штаб-сержанта, а потім він, отримавши звання ворент-офіцера, дослужився навіть до погонів капітана. Але й тоді йому бракувало повноважень, щоб мати доступ до прямої трансляції зображення з борту «Синього простору». Проте він від початку мав дублювальні коди доступу до всіх систем управління корабля, тож часто переглядав кадри з їхньої цілі на планшеті у своїй каюті.

Він переконався, що на борту «Синього простору» — геть інший уклад життя, ніж на «Гравітації»: там панували сильний мілітаристський дух, авторитарний стиль управління й залізна дисципліна. Увесь екіпаж працював і мислив як єдине ціле. Уперше він побачив Рейко на другому році польоту. Гантер одразу закохався в цю східну красуню. Він часто спостерігав за нею по кілька годин поспіль, відчуваючи, що знає її життя й звички чи не ліпше за неї саму. Але за рік Рейко лягла в гібернацію. Наступного разу він побачив її аж через три десятиліття — усе таку ж молоду й прекрасну, хоча йому вже виповнилося майже шістдесят.

На Святвечір, після гомінкої вечірки, він повернувся до своєї маленької каюти й відкрив на планшеті зображення з «Синього простору» в режимі реального часу. Спершу вигулькнула складна схема загальної структури корабля. Він вибрав навігаційну палубу, й зображення змінилося на картинку з приміщення, де чергувала Рейко. Вона якраз вдивлялася в широку голографічну карту зоряного неба, на якій виділялися дві яскраві лінії: червона — траєкторія польоту «Синього простору», й біла, що майже дублювала червону, — шлях «Гравітації». Гантер зауважив, що між білою лінією й фактичним маршрутом польоту «Гравітації» існують певні розбіжності. Зараз два кораблі розділяли приблизно дві тисячі астрономічних одиниць. На такому віддаленні важко точно визначити траєкторію руху настільки невеличкого об'єкта, як людський космічний корабель. Вочевидь, біла лінія відображала припущення, проте воно було недалекоим від істини.

Гантер іще більше наблизив зображення. У цю мить Рейко несподівано повернулася до нього й, зворушливо усміхнувшись, вимовила: «З прийдешнім!». Звісно, Гантер розумів, що вона звертається не безпосередньо до нього, а до всіх переслідувачів. Рейко знала, що за ними постійно стежать софони, хоча й не бачила ознак їх присутності. Хай би там як, ця мить виявилася однією з найщасливіших у житті Гантера.

Через велику чисельність екіпажу «Синього простору» Рейко недовго продовжувала виконувати обов'язки — вже за рік вона знову лягла в гібернацію. Гантер із нетерпінням чекав дня, коли матиме можливість зустрітися з нею віч-на-віч. Але це станеться не раніше, ніж «Гравітація» наздожене «Синій простір». Він із розпачем збагнув, що навіть у найліпшому разі йому тоді виповниться вісімдесят років. І чоловікові залишиться лише сказати: «Я тебе люблю» й спостерігати, як Рейко віддадуть під суд.

Протягом польоту тривалістю в пів століття Гантер сумлінно виконував свої обов'язки. Він невсипно відстежував будь-які прояви аномальної поведінки на борту «Гравітації» й подумки коригував плани дій на випадок виникнення нештатних ситуацій. Гантер не відчував жодного дискомфорту від відповідальності за виконання секретної місії, бо знав, що має надійну підстраховку у вигляді Краплин, які невідступно супроводжують «Гравітацію». Як і багато хто з членів команди, чоловік часто роздивлявся Краплини крізь ілюмінатори, проте таке споглядання мало інший, ніж у колег, підтекст. Він чітко розумів, що за перших ознак заколоту на борту «Гравітації» або спроби отримання неавторизованого контролю над системою запуску гравітаційно-хвильової антени Краплини негайно й легко знищать їхній корабель. Розпочавши прискорення з відстані кількох кілометрів, за п'ять секунд вони дістануться корабля.

Але місія Гантера вже майже добігла кінця. Система моніторингу показує, що у вібрувальної струни з виродженого газу завтовшки менш ніж 10 нанометрів, протягнутої крізь увесь 1500-метровий корпус корабля, ось-ось закінчиться період

піврозпаду. Менш ніж за два місяці щільність матеріалу струни зменшиться нижче задовільного рівня для стабільного генерування гравітаційних хвиль і антена повністю вийде з ладу. «Гравітація» перетвориться з передавача гравітаційних хвиль, що становить смертельну небезпеку для існування обох світів, на звичайний лінійний корабель міжзоряного класу, й місія Гантера завершиться. І тоді він зможе відкрити своє істинне лице. Цікаво, на нього очікує осуд чи захоплення решти членів екіпажу? Хай би там як, він припинить приймати ці сині пігулки, і його мозковий кровообіг нормалізується. Він нарешті скористається гібернацією, а коли прокинеться — проведе залишок відведених йому днів, зустрічаючи розквіт нової епохи на Землі. Але чоловік погодиться лягти в гібернацію тільки після особистої зустрічі з Рейко. Чекати залишилося вже недовго.

Проте софони несподівано потрапили в сліпу зону. За пів століття польоту він спрогнозував настання сотень різновидів криз, проте такий розвиток подій був одним із найгірших. Втрата інформації від софонів позбавила Трисолярис і Краплини можливості бачити, що відбувається на борту «Гравітації». А отже, з настанням кризової ситуації Краплини не встигнуть адекватно зреагувати. Несподівано ситуація докорінно змінилася на гірше, вдесятеро збільшивши відповідальність, що лежала на плечах Гантера. Раптова зміна обставин викликала відчуття, що його місія по-справжньому розпочалася лише зараз.

Гантеру довелося прискіпливіше придивлятися до всього, що відбувалося на борту корабля. А оскільки наразі весь особовий склад перебував у стані бадьорості, то умови для спостереження суттєво ускладнилися. Проте Гантер виявився єдиною людиною на кораблі, якого знали абсолютно всі члени екіпажу. Ба більше, завдяки своїй легкій вдачі він мав чудові довірливі стосунки з усіма, а його незначна посада спонукала до легкості й відвертості у спілкуванні за його присутності. Зокрема, рядовий склад і молодші офіцери легко ділилися з ним тим, про що воліли мовчати в розмовах зі старшими офіцерами чи

психологами. Це допомагало Гантеру мати глибше уявлення про загальний перебіг подій.

Але після входження софонів до сліпої зони аномальні події й дивовижі, які рідко ставалися впродовж п'ятдесяти років польоту, значно почастишали: крім роїв мікрометеоритів у екологічній частині корабля, чимало осіб свідчили про раптове виникнення отворів у переборках і повне чи часткове зникнення предметів, які потім поверталися на свої місця...

Найбільше Гантера вразила розповідь командира загону військової поліції підполковника Девона. Він був одним із найстарших за рангом офіцерів корабля, тож Гантер зазвичай не мав із ним довгих розмов. Але побачивши того дня, що Девон розшукує психіатра, якого більшість із членів екіпажу всіляко уникали, Гантер занепокоївся. Узявши пляшку витриманого віскі, він викликав Девона на щиру розмову, дізнавшись багато цікавого.

Якщо проігнорувати влучання мікрометеоритів, найрозумнішим поясненням дивних історій були б галюцинаційні розлади. Як пояснювали доктор Вест і решта психіатрів, раптова втрата софонів могла спровокувати ще не відкритий різновид масового психічного розладу в членів екіпажу. Специфіка місії Гантера не давала йому змоги легко сприймати на віру подібні твердження, хоча підшукати раціональніше пояснення епідемії галюцинацій і психічних розладів було складно. Але саме в реагуванні на неможливе й полягало справжнє завдання Гантера.

Порівняно з гігантськими розмірами самої антени контролер запуску мав значно менші масштаби. Він розташовувався на кормі «Гравітації», в маленькій сферичній кабіні, яка не мала жодного зв'язку з рештою приміщень корабля. Найбільше вона нагадувала потужний банківський сейф. Ніхто з членів екіпажу, включно з капітаном корабля, не мав кодів доступу до цього сейфа. Активувати систему міг тільки Мечоносець із Землі, розпочавши трансляцію гравітаційних хвиль. У такому випадку в напрямку «Гравітації» буде надіслано пучок нейтрино, який і активує контролер запуску передачі. Зважаючи на відстань, що

нині відділяє корабель від Землі, пучок нейтрино летітиме до «Гравітації» близько року.

Але якщо хтось захопить контроль над «Гравітацією», вся система захисту сферичної кабіни швидко втратить сенс.

У годинник Гантера було вмонтовано спеціальну кнопку, натиснувши яку, можна активувати високотемпературний заряд у кабіні, де розташований контролер запуску. За кілька митей все її начиння розплавиться від екстремальної температури. Місія Гантера полягала в постійному моніторингу рівня потенційних загроз. У випадку перевищення певного порогу він мав натиснути цю маленьку кнопку. Після безповоротного знищення контролера запуску гравітаційно-хвильова антена вимкнеться назавжди.

У певному сенсі Гантер був таким собі «анти-Мечоносцем».

Проте Гантер не покладався сліпо на кнопку у своєму годиннику та руйнівну силу термозаряду, якого, до слова, він ніколи не бачив. Він вважав, що цілодобове чергування неподалік кабіни, де розташовано контролер запуску, є значно ефективнішим способом охорони, проте це спричинить чималу кількість підозр і запитань, а його прикриття було чи не найбільшою перевагою. Однак він хотів будь-яким чином перебувати якомога ближче до заповітного місця, тож повадився ходити до космологічної обсерваторії, що також розташовувалась у кормовій частині корабля, недалеко від сферичної кімнати. Після пробудження всього екіпажу Гантер мав змогу делегувати свої повноваження інспектора з харчування підлеглим, аби мати більше вільного часу. Крім того, оскільки доктор Гуань Їфань був єдиним невійськовозобов'язаним науковцем на борту, нічого не заважало Гантеру навідувати його, щоб перехилити чарочку-другу й потеревенити. Гуань Їфань, своєю чергою, залюбки приймав гостя, який міг, використовуючи службове становище, роздобути пляшку чогось гарненького й читати лекції про «синдром 3–300 000» Всесвіту. Незабаром Гантер проводив більшу частину часу в обсерваторії, відділеній від сферичної

кабіни з контролером запуску гравітаційно-хвильової антени коридором у 20 метрів завдовжки.

Ось і зараз він рухався звичним маршрутом до обсерваторії, аж раптом побачив Гуань Їфаня з доктором Вестом, які прямували в протилежному напрямку — на ніс корабля. Тому Гантер вирішив прогулятися аж до сферичної кабіни, проте коли до неї лишалося близько десяти метрів, з'явилося попередження про напад на корабель Краплин. Через невелику значущість його посади інформаційне вікно, що розгорнулося перед ним, містило мінімум інформації, але йому й так було відомо, що Краплини наразі перебували дещо далі від «Гравітації», ніж раніше, тож зіткнення має відбутися десь через десять секунд.

За мить Старий Гантер відчув полегшення й радість. Що не підготувало б майбутнє, його місія завершилась. Навіть смерть видавалася перемогою.

Але коли за пів хвилини вимкнулася аварійна сирена, Гантер єдиний із членів екіпажу відчув напад панічного страху. Атака Краплини знімала з плечей тягар його місії, але вимкнення сирени віщувало величезну небезпеку через стан абсолютної невизначеності — система передачі гравітаційних хвиль лишалася неушкодженою й працездатною. Без найменших вагань Гантер втиснув кнопку на годиннику.

Але нічого не порушило тиші навколо. Хоча сферична кабіна була герметичною, він мав відчуті вібрації від вибуху термобаричного заряду. На невеличкому екрані годинника з'явився рядок: «Команда самопідриву не може бути виконана. Модуль дезактивовано».

Гантер навіть не здивувався — він давно відчував, що сталося найгірше. Щастя, яке здавалося досяжним ще десять секунд тому, розтануло без сліду.

Жодна з Краплин не влучила у свою ціль. Вони, можна сказати, облизали корпуси обох кораблів, пролетівши повз «Гравітацію» й «Синій простір» на відстані лише кількох десятків метрів.

За три хвилини після відключення сигналу тривоги капітан «Гравітації» Джозеф Морович зі старшими офіцерами зібралися в командному центрі корабля. Посередині кімнати левітувала гігантська карта з імітацією нападу Краплин: світло зірок було ледь видно на темному тлі космосу, яскраво сяяли лише позначки місцеперебування двох кораблів і траєкторії атаки Краплин. Дві білі лінії завдовжки в 300 тисяч кілометрів здавалися ідеально прямими, проте, як свідчили рядки даних, насправді були параболічними кривими, непомітними неозброєному оку через малий кут.

Незабаром після початку прискорення траєкторія руху Краплин почала невпинно відхилятися. Значення відхилень були вкрай незначними, проте накопичення помилок протягом усієї траєкторії польоту і стало передумовою промаху в десятки метрів. Більшість зі старших офіцерів брали участь у Битві Судного дня і добре пам'ятали, як може рухатися Краплина: різкі зміни напрямку руху на надвисоких швидкостях, точне влучання в ціль. Моторошні спогади. Зараз же все мало такий вигляд, ніби якась сила, діючи перпендикулярно до траєкторії руху Краплин, відштовхувала їх від цілей.

— Повторіть запис, — наказав капітан. — У режимі видимого діапазону світла.

На екрані замість комп'ютерної симуляції з'явилася звична картина зірок і Чумацького Шляху. В одному з кутів екрана швидко змінювалися цифри відліку часу. Усі присутні знову пережили ці кілька хвилин безсилового жаху, коли зарадити ситуації було неможливо. Залишалося лише покійно чекати смерті — маневрувати й відкривати вогонь для уникнення зіткнення не було жодного сенсу. Незабаром біг цифр у куті екрана зупинився — Краплини вже пролетіли повз кораблі, але марно було сподіватися побачити бодай щось через надвисоку швидкість руху.

На екран вивели запис високошвидкісної камери в сповільненому режимі. Оскільки перегляд у подібному режимі всього десятисекундного ролика вимагав надто багато часу, були продемонстровані лише останні миті. Усі побачили, як

Краплина, пролітаючи повз об'єктив камери, виблискує, немов тьмяний метеор на зоряному тлі. Під час наступного відтворення відео зображення зупинилося, коли Краплина опинилася посередині кадру. Масштаб зображення поступово збільшувався, аж поки Краплина не зайняла більшу його частину.

Пів століття сумісного перебування в глибинах космосу дало можливість непогано вивчити будову Краплин, тож побачене неабияк шокувало: форма залишалася незмінною, добре знайомою, але поверхня вже не виблискувала абсолютно гладким дзеркалом. Її вкривали якісь плями кольору чи то старої міді, чи іржі, ніби чаклуну не вдалося заклинання вічної молодості й сліди трьохсотрічної мандрівки космосом проступили в одну мить. Сяючі ельфійські обладунки враз перетворилися на старий артилерійський снаряд, що мандрує космосом. Спілкування із Землею протягом останніх років забезпечило екіпажу базове розуміння основних характеристик матеріалів, створених із використанням сильної ядерної взаємодії. Вони дізналися, що якимись пристроями всередині зонда на поверхні Краплин генерується силове поле достатньої потужності, аби скасувати електромагнітну взаємодію між електронами та ядрами атомів речовини і дати можливість проявитися сильній ядерній взаємодії. Із зникненням цього силового поля матеріали, створені з використанням сильної ядерної взаємодії, перетворюються на звичайну речовину.

Краплини загинули.

Далі на екран вивели оброблені дані, отримані після невдалого нападу. Комп'ютерне моделювання продемонструвало, що одразу після прольоту Краплини повз «Гравітацію» таємнича сила, яка відштовхувала зонд перпендикулярно його напрямку руху, зникла, й Краплина повернулася на істинну траєкторію. Проте це тривало недовго — вже за кілька секунд Краплина почала сповільнюватися. Згідно з розрахунками системи моніторингу поля бою сила, що почала сповільнювати рух Краплини, дорівнювала значенням, які до цього моменту протидіяли їй перпендикулярно. Здавалося, що те саме джерело

сили змінило точку докладання з бокової поверхні на передню частину зонда.

На зображенні, зробленому потужним телескопом високої роздільної здатності, було добре видно задню частину зонда, що віддалявся. Аж раптом Краплина повернулася на 90 градусів до траєкторії руху й почала сповільнюватися. Цієї миті на екрані з'явилося зображення, опис якого змусив би доктора Веста знову ідентифікувати його як галюцинацію. Але, на щастя, він також був у командному центрі й бачив усе на власні очі. Перед Краплиною з'явився приблизно вдвічі більший від неї об'єкт трикутної форми, який більшість офіцерів легко упізнала: човник із «Синього простору»! Задля збільшення тяги двигунів на човник було прилаштовано кілька розгінних блоків. І хоча їхні форсунки були спрямовані в напрямку від спостерігачів, яскраве світіння не лишало сумнівів: вони задіяні на повну потужність. Човник, упершись у Краплину, сповільнював її хід. Цілком логічно можна було припустити, що він і був тією силою, яка відхилила траєкторію польоту Краплини, врятувавши «Гравітацію».

Після появи човника з іншого, ближчого до спостерігачів, боку Краплини начебто нізвідки вигулькнули дві фігури в скафандрах. Через перевантаження, спричинене уповільненням зонда, їм довелося прилипнути до його поверхні. Одна з них мала в руках інструмент, за допомогою якого, як здавалося, вивчала поверхню Краплини. У минулому люди сприймали трисоляріанські зонди як ледь не божественне творіння не з цього світу, до якого навіть наблизитися було б блюзнірством. Єдині представники роду людського, які наважилися доторкнутися до поверхні Краплини, випарувалися в перші хвилини Битви Судного дня. Але нині Краплина втратила всю свою божественну таємничість. Без дзеркального полиску вона здавалася простецьким, поламаним, давнішим за човник і астронавтів антикварним металобрухтом, який збирали астронавти. Човник і фігурки в скафандрах залишалися в полі зору лише кілька секунд, а потім так само таємниче зникли. Мертва Краплина знову опинилася в космосі на самоті, але

продовжувала стишувати хід, підказуючи, що човник лишився на місці, хоча тепер став невидимий.

— Вони здатні знищувати Краплини? — вигукнув хтось із присутніх.

Перша думка капітана Моровича збіглася з думкою Гантера після вимкнення сирени. Він так само не вагався ані секунди перед натисканням кнопки на своєму годиннику — такому самому, як і в Гантера. Цього разу повідомлення про помилку вигулькнуло в червоному інформаційному вікні посеред командного центру: «Команда самопідриву не може бути виконана. Модуль дезактивовано».

Капітан різко розвернувся на п'ятах і кинувся на корму корабля. Решта офіцерів прослідували за ним.

Першим серед членів екіпажу «Гравітації» сферичної кабіни з контролером запуску гравітаційно-хвильової антени дістався саме Старий Гантер. Не маючи можливості легко потрапити всередину, він вирішив принаймні від'єднати контролер від самої антени, деактивувавши систему на якийсь час, а потім відшукати спосіб знищити контролер.

Але всередині кабіни вже хтось хазяйнував.

Гантер вийняв особисту зброю й націлив на людину в однострої з погонями молодшого лейтенанта. Гантер очікував побачити цього чоловіка у формі старого зразка часів Битви Судного дня, однак він, вочевидь, поцупив це вбрання вже на борту «Гравітації».

Хоча чоловік не відводив очей від контролера всередині кабіни, Гантер легко його впізнав:

— Я був певен, що підполковник Девон не помилився.

Майор Пак Є Джун, командир загону морської піхоти «Синього простору», повільно повернувся. Це був молодик, не старший тридцяти років, але на його обличчі легко було помітити сліди численних життєвих негараздів. Жоден офіцер на борту «Гравітації» не мав навіть близько подібного досвіду. Майор виглядав трохи здивованим: чи то не чекав нікого

настільки швидко, чи не очікував побачити саме Старого Гантера. Але поки що він тримався доволі спокійно. Майор підняв руки догори й мовив:

— Прошу, вислухайте мої пояснення...

Старий Гантер не хотів нічого слухати. Не хотів знати, як ця людина опинилася на «Гравітації». Йому навіть було байдуже, хто перед ним: реальна людина чи привид. Хай яке пояснення виявилось б істинним, ситуація зайшла надто далеко. Усе, чого він жадав, — знищити контролер запуску гравітаційно-хвильової антени. У цьому полягав сенс усього його життя, й тепер людина із «Синього простору» застувала йому шлях до мети. Він без жодних вагань натиснув на спусковий гачок.

Куля влучила в груди Пак Є Джуна й відкинула його на двері кабіни. Пістолет Гантера був заряджений спеціальними кулями для стрільби в закритих приміщеннях космічного корабля — вони не пошкоджували переборки й обладнання, проте й убивча сила, вочевидь, була меншою від звичайної лазерної зброї. Кілька крапель крові просочилися крізь рану у грудях, але Пак Є Джун утримався на ногах, потягнувся правою рукою до заплямованого кров'ю однострою й витягнув свій пістолет. Гантер іще раз вистрілив у груди супротивника, розбризкуючи ще більше крові, краплі якої зависли в невагомості. Для наступного пострілу Гантер прицілився вже в голову, але шансу вистрелити не отримав.

Капітан Морович і решта офіцерів побачили геть іншу сцену: пістолет Гантера дрейфував на віддалі від уже задубілого тіла із закоченими очима й злегка тремтячими кінцівками. З рота бив фонтан крові, яка збиралася навколо тіла в кульки великого й малого діаметрів. Посеред напівпрозорих кров'яних скупчень було легко помітити темно-червоний предмет розміром із кулак, який плив у невагомості, тягнучи за собою, немов хвост, дві трубки. Цей предмет ритмічно пульсував, видавлюючи з тоншої трубки трохи крові, чим створював реактивну силу, яка рухала його вперед. Він нагадував багряну медузу, що пливла в невагомості.

Це було серце Гантера.

Права рука Гантера смикнулася до грудей і відчайдушно почала роздирати однострій. Усі побачили, що на шкірі немає жодних порізів чи шрамів.

— Можливо, хірурги ще його врятують, — хрипким голосом мовив майор Пак Є Джун. Отвори в його грудях ще кровили. — Добре, що тепер хірургам уже не потрібно розтинати грудну клітку, щоб повернути серце на місце... Е-е-е, я не раджу вам усім робити різких рухів, бо їм вийняти у вас серце чи мозок так само легко, як вам зірвати яблуко з гілки. «Гравітацію» взяли на абордаж.

З іншого коридору виступила група важкоозброєних морських піхотинців, одягнених у легкі темно-сині скафандри часів Битви Судного дня. Вочевидь, це був десант із «Синього простору». Морські піхотинці були озброєні лазерною зброєю великої потужності.

Капітан Морович зробив помах рукою, й усі офіцери «Гравітації» мовчки кинули зброю. Екіпаж «Синього простору» вдсятеро перевищував кількість людей на борту «Гравітації» — один загін морської піхоти нараховував понад 100 осіб і міг легко контролювати всі закутки корабля-переслідувача.

Неймовірному не лишилося місця — «Синій простір» помахом чарівної палички перетворився на надпотужний корабель. Екіпаж «Гравітації» знову пережив потрясіння, аналогічне за силою з Битвою Судного дня.

У центрі найбільшої сферичної зали «Синього простору» левітували понад 1400 людей. Більшість із них — понад 1200 осіб — належали до екіпажу «Синього простору». На цьому ж місці понад 60 років тому ці люди майже в тому самому складі погодилися перейти під командування Чжан Бейхая. Через незначну частку членів екіпажу, які одночасно перебували на чергуванні, після закінчення втечі тривалістю в понад шість десятиліть більшість членів екіпажу зістарилися лише на 3–5 років. Заледве хтось із них відчув плин часу, і в думках багатьох ще свіжими зоставалися спогади про полум'я Темної битви

й тишу під час поховання в космосі. Решта присутніх була з «Гравітації». Дві групи людей, яких легко можна було відрізнити за чисельністю й кольорами одностроїв, недовірливо переглядалися зі значної відстані.

У просторі між двома екіпажами згуртувалися старші офіцери обох кораблів. Серед них виділявся капітан «Синього простору» полковник Чу Янь, якому було 43 роки, проте він мав значно молодший вигляд. Чу Янь більше був схожий на науковця, ніж на військового — з витонченими манерами, спокійною поведінкою й навіть натяком на сором'язливість. Але на Землі він давно перетворився на легенду: це за його наказом під час Темної битви зсередини «Синього простору» було заздальгідь викачане все повітря, аби запобігти розповсюдженню вражаючої інфразвукової хвилі після вибуху ядерної бомби. Навіть дотепер думки людей різнилися: чи вважати дії екіпажу «Синього простору» такими, що не виходять за межі самооборони, чи все-таки класифікувати як убивство? Після запровадження на Землі системи стримування він зятято опонував пануючій серед команди корабля думці щодо якнайшвидшого повернення додому, чим виграв час для втечі після отримання попередження від «Бронзової доби». Про нього ходило ще безліч інших чуток. Наприклад, що після дезертирства «Природного добору» перед Битвою Судного дня він виявився єдиним із капітанів, хто добровільно визвався переслідувати втікача. І що його істинним задумом було захопити «Природний добір» і втікати вже на двох кораблях.

— Тут зібралися екіпажі двох кораблів майже в повному складі, — першим почав говорити Чу Янь. — І хоча між нами все ще існує чимало відмінностей і суперечок, я волію розглядати всіх присутніх як повноправних членів єдиного світу, сформованого з «Синього простору» та «Гравітації». Перш ніж ми перейдемо до планування нашого спільного майбутнього, нам слід владнати термінову справу.

Посеред зали з'явилося величезне голографічне вікно із зображенням ділянки космосу з нечисленними зорями. Прямо посередині виднілася смуга якогось білого туману, поцяткована

сотнею паралельних ліній. Зважаючи на чіткість і яскравість картинки, вона, вочевидь, була додатково оброблена. Протягом більш ніж двох століть подібне зображення «щітки» було дуже добре знайоме людству й багатьма навіть використовувалося як товарний знак.

— Ці доріжки з міжзоряного пилу ми спостерігали вісім днів тому недалеко від системи Трисоляриса. Будь ласка, подивіться уважно на відеозапис.

Усі присутні не зводили очей із зображення і незабаром зрозуміли, що видовження білих ліній видно неозброєним оком.

— У скільки разів пришвидшили відтворення відео? — запитав один із офіцерів «Гравітації».

— Відео відтворюється з первісною швидкістю.

Ці слова викликали бурхливу реакцію натовпу, немов на ліс налетів раптовий буревій.

— Якщо рахувати грубо... кораблі мають рухатися майже зі швидкістю світла, — сказав капітан Морович спокійним голосом. За останні два дні всі вони стали свідками чималої кількості неймовірних подій.

— Так, другий трисоляріанський флот рухається зі швидкістю світла й дістанеться Землі вже за чотири роки, — відповів полковник Чу Янь. Він стурбовано спостерігав за юрмою екіпажу «Гравітації», ніби шкодуючи, що саме йому випало повідомити їм цю приголомшливу новину. — Після вашого відльоту Земля занурилася в самозаспокоєння й млосність, мріючи про довічний мир та процвітання, докорінно неправильно оцінюючи події. Натомість Трисолярис терпляче чекав на слушну нагоду.

— Звідки ми знаємо, що це не підробка? — прокричав хтось із екіпажу «Гравітації».

— Я можу підтвердити, що це правда! — відповів Гуань Їфань. Він стояв попереду разом зі старшими офіцерами та єдиний зпоміж них був без форми. — Обладнання моєї обсерваторії також виявило цю аномалію, проте я був зосереджений на великих космологічних дослідженнях, тому не звернув уваги на появу цих доріжок. Але після отримання згаданої інформації

я підняв архівні дані спостережень. Сонячна система, Трисолярис і ми — вершини нерівностороннього трикутника. Його найдовша сторона — між Сонячною системою й Трисолярисом, найкоротша — між Сонячною системою й нами. Інакше кажучи, ми перебуваємо трохи ближче до Трисоляриса, тому Земля побачить аналогічну картину десь за 40 днів.

Чу Янь узяв слово:

— Ми вважаємо, що на Землі вже відбулися певні події. Точно в той час, коли Краплини атакували наші два кораблі, — п'ять годин тому. Згідно з інформацією, переданою нам «Гравітацією», саме тоді мала завершитися передача Мечоносцем повноважень своєму наступникові. Цієї нагоди Трисолярис і чекав пів століття. Вочевидь, Краплини отримали відповідні вказівки ще до того, як потрапили в сліпу зону. Це була атака за давно й ретельно розробленим планом. Можна дійти висновку, що система стримування за теорією Темного лісу припинила своє існування. Є лише два варіанти розвитку подій: перший — гравітаційно-хвильова передача інформації вглиб Усесвіту розпочалася, другий — щось цьому перешкодило.

Після цих слів у голографічному вікні з'явилося фото Чен Сінь, також передане «Гравітацією». На ньому була зафільмована відома картинка жінки з дитиною на руках біля будівлі штаб-квартири ООН. Для досягнення найбільшого контрасту зображення було зумисно збільшене до розміру доріжок зоряного пилу з першого фото. Основними кольорами космосу були чорний і сріблястий, які чудово імпонували безодні Всесвіту та холодному світлу зірок; натомість Чен Сінь на правду була схожою на прекрасну Діву Марію. Вони з дитиною купалися в ніжному золоті сонячних променів, даруючи присутнім, які вже пів століття не бачили сонця, часточку його тепла.

— Ми переконані, що останній сценарій є вірогіднішим, — закінчив думку Чу Янь.

— Як їм стало розуму обрати Мечоносцем таку людину? — запитав хтось із екіпажу «Синього простору».

— Ви залишили Землю шістдесят років тому, а від нашого відльоту минуло вже пів століття, — відповів капітан Морович. — На Землі все докорінно змінилося. Система стримування виявилася комфортною люлькою, в якій людство поступово дало заколисати себе, вироджуючись від дорослих до дітей.

— Вам відомо, залишився хтось живий на Землі чи ні? — викрикнув хтось із екіпажу «Гравітації».

— Ми точно знаємо, що люди на Землі більше не здатні підтримувати систему стримування, — відповів Чу Янь. — Нашим планом було захопити «Гравітацію» для поновлення стримування, але нещодавно ми дізналися про закінчення за два місяці періоду піврозпаду вібрувальної струни з виродженого газу. Це стало неабияким ударом для всіх нас, бо тепер ми не маємо вибору, а мусимо негайно розпочати трансляцію гравітаційних хвиль.

Натовп вибухнув емоціями. Дві величезні протилежні за суттю картини — Чен Сінь із немовлям на руках і ласкавим поглядом та холодний космос із підтвердженням швидкості другого трисоляріанського флоту — уособлювали варіанти вибору.

— Ви насправді розглядаєте можливість скоїти світоцид?! — запитав капітан Морович.

Незважаючи на сум'яття, що панувало довкола, Чу Янь не втратив звичного самовладання. Він проігнорував запитання Моровича й звернувся безпосередньо до екіпажів кораблів:

— Початок трансляції не створює для нас жодних ризиків. Нас уже не страшать ані погоня земних кораблів, ані знищення з боку Трисоляриса. Ми втекли, й ці два світи більше не загрожують нашому існуванню.

Усі зрозуміли сказане: софони, відправлені вслід кораблям, після потрапляння в сліпу зону втрачені назавжди, а Краплини знищені «Синім простором». Тож два світи втратили можливість відслідковувати місцеперебування обох кораблів у безодні простору поза межами хмари Оорта. Навіть із трисоляріанськими кораблями, здатними прискорюватися до

швидкості світла, неможливо наново відшукати дві загублені посеред Усесвіту порошинки.

— Вами керує лише бажання помсти! — сказав один із офіцерів «Гравітації».

— Ми маємо всі підстави та повне право мститися Трисолярису. Вони повинні відповісти за скоєні злочини. На війні годі говорити про праведність ворога. Якщо наші припущення правильні, то передавальні комплекси на Землі вже знищені, а сама планета окупована. Цілком імовірно, що прямо зараз у розпалі геноцид людей. Почати мовлення — це дати Землі ще один шанс. Якщо місцерозташування Сонячної системи стане загальновідомим, вона втратить цінність для Трисоляриса як об'єкт окупації через можливість знищення будь-якої миті. Тож окупаційний контингент буде змушений забиратися куди-інде, а другий флот — змінити курс. Це, нехай і примарний, але все-таки шанс для людства уникнути неминучого вимирання. Крім того, наша передача розголосить координати лише системи Трисоляриса.

— Це рівнозначно й розкриттю місцерозташування Сонячної системи.

— Так, але я сподіваюся виграти трохи часу, аби якомога більша кількість людей змогла втекти за межі Сонячної системи. Вони, принаймні, матимуть вибір.

— Рано чи пізно, це все одно призведе до знищення двох світів, включно з нашою рідною планетою. Це рішення подібне до Страшного суду й не може бути ухвалене так легко! — заперечив Морович.

— Згоден.

Після цих слів Чу Яня між двома зображеннями на голографічному екрані з'явилося ще одне вікно з надзвичайно лаконічним інтерфейсом — червона прямокутна кнопка завдовжки один метр і лічильник із нулем під нею.

— Як я вже казав раніше, тепер ми всі — єдиний світ. Кожен із присутніх тут — звичайна людина, але доля поставила нас перед необхідністю вирішувати майбутнє двох світів. Ми мусимо прийняти якесь рішення, однак я вважаю неправильним, якщо

воно буде одноосібним чи обмеженим групою осіб. Це має бути наше спільне рішення. Тож ми проведемо референдум. Кожен, хто погоджується з рішенням розпочати трансляцію гравітаційних хвиль із координатами системи Трисоляриса, має натиснути цю червону кнопку. Тим, хто проти чи утримався, нічого натискати не треба. Пані та панове, загальна чисельність екіпажів «Синього простору» й «Гравітації» включно з черговими та присутніми тут становить 1415 осіб. Якщо кількість тих, хто натисне кнопку, досягне чи перевищить 944 людини — дві третини від загальної кількості, — трансляція розпочнеться негайно. Інакше ми просто дочекаємося виходу антени з ладу без подальших спроб. Починаємо голосування невідкладно.

Закінчивши говорити, Чу Янь повернувся й натиснув гігантську червону кнопку, що висіла в повітрі. Кнопка замиготіла, вказуючи про зарахування голосу, а на лічильнику знизу «0» змінився на «1». Наступними проголосували двоє віце-капітанів «Синього простору», примусивши засвітитися цифру «3». Потім голосували інші старші та молодші офіцери, далі — ворент-офіцерський і рядовий склад; люди тягнулися довгою вузькою вервечкою, натискаючи кнопку один за одним.

Червона кнопка блимала без упину, постійно змінюючи цифри на екрані. Це було серцебиттям самої історії, останніми кроками до кінця існування знаного світу.

Коли лічильник висвітив «795», Гуань Їфань першим із представників «Гравітації» натиснув кнопку. За ним проголосували кілька офіцерів та рядових його корабля.

Нарешті лічильник сягнув позначки «943», і над кнопкою з'явилося попередження:

«Ще одне натискання запустить трансляцію гравітаційних хвиль».

Наступним у черзі виявився звичайний рядовий, хоча за ним стояло ще багато людей. Він поклав руку на кнопку, але не натискав, очікуючи, коли на неї покладе руку молодший лейтенант, який стояв за ним у черзі. Решта людей також

почали прикладати свої руки, аж поки червона кнопка майже сховалася під ними.

— Будь ласка, зачекайте, — раптом вимовив капітан Морович. Підійшовши до черги, він додав і свою долоню.

Десятки рук натиснули разом, примусивши кнопку блимнути червоним.

Минуло 315 років від того ранку у XX столітті, коли Є Веньцзе натиснула іншу червону кнопку.

Трансляція гравітаційних хвиль розпочалася. Усі відчули сильні вібрації, які, здавалося, накочували не ззовні, а немов наростали зсередини тіла, перетворюючи кожну людину на струну, що вібрує. Цей інструмент самої смерті награвав мелодію протягом 12 секунд, а потім змовк, залишивши лише тишу.

Поза космічним кораблем тонка плівка простору-часу збурилася від гравітаційних хвиль, немов водяна гладінь озера темної ночі від пориву вітру. Смертний вирок для двох світів полетів Усесвітом зі швидкістю світла.

Рік 2-й Епохи постстримування. Австралія. Ранок першого дня після завершення переселення людства

Гамір навколо Чен Сінь раптово обірвався, залишивши її наодинці з віддаленим звуком трансляції інформаційного вікна над мерією. Вона змогла розпізнати голос Томоко з-поміж двох інших, проте через велику відстань не розчула їхнього звернення. Їй здалося, що вони читають якесь заклинання, примушуючи інші голоси та шуми стихати аж до повної тиші. Світ навколо ніби зупинив свій біг.

Несподівано народилася величезна звукова хвиля, примусивши Чен Сінь здригнутися від переляку. Через сліпоту, яка тривала вже певний час, реальні образи світу в її свідомості почали потроху заміщатись уявними. Їй здалося, що води Тихого океану закипіли, здибалися й величезна хвиля цунамі проковтнула Австралію.

Минуло кілька секунд, перш ніж вона збагнула, що це натовп зайшовся криками радості. Що їх так звеселило? Чи це початок колективного безумства? Радісне галасування тривало досить довго, але поступово беззмістовні вигуки почали поступатися не менш гучним, проте розбірливим викрикам. Чулося багато голосів, які торохтіли одночасно, немов над щойно затопленим континентом розверзлася безодня неба й краплі дощу забарабанили по неспокійних водах. Чен Сінь із цієї какофонії звуків ніяк могла добрати, про що говорять люди навколо.

Але в тому, що всі постійно повторюють назви кораблів «Синій простір» та «Гравітація», була певна.

Гострота слуху, притлумлена вибухом галасу, потроху поверталася до Чен Сінь. Вона розрізнила звук кроків у своєму напрямку, а далі відчула, що хтось, зупинившись, не зводить з неї погляду.

— Докторе Чен, що з вами? Ви не бачите, що відбувається навколо? — Чен Сінь відчула слабкий порух повітря, немов людина махнула рукою перед її обличчям. — Мене послав мер розшукати вас. Ми повертаємося додому.

— У мене нема дому, — стиха відповіла Чен Сінь.

Слово «додому» змогло примусити її серце, оніміле від болю, знову битися. Вона пригадала ту зимову ніч три століття тому, коли облишила батьківський дім і зустріла світанок перед вікном їхньої спальні... Її батьки померли ще до Великого занепаду, й їм було невтямки, куди час і доля приведуть їхню доньку.

— Та ні, всі збираються залишити Австралію й повертатися туди, звідки приїхали.

Чен Сінь підвела погляд, силуючись побачити незрячими очима бодай щось, окрім темряви:

— Що?

— «Гравітація» ініціювала трансляцію гравітаційних хвиль!

Як таке взагалі можливо?!

— Місцерозташування системи Трисоляриса вже не є таємницею, втім, як і Землі. Трисоляріани тікають. Другий флот змінив напрямок руху й не летить до Сонячної системи. Усі

Краплини відлетіли із Землі. За словами Томоко, ми можемо більше не перейматися вторгненням. Обидва світи перетворилися на згубні місця, й жодна сила в Усесвіті вже не зможе запобігти їх знищенню.

Як це сталося?!

— Тож ми всі повертаємося додому. Томоко наказала Силам безпеки Землі допомогти з організацією репатріації з Австралії. З часом процес пришвидшиться, але за попередніми розрахунками все одно триватиме від трьох до шести місяців. Ви можете вирушити серед перших — мер наказав розшукати вас і доправити до адміністративного центру провінції.

— А що з «Синім простором»?

— Ніхто нічого не знає до пуття, навіть Томоко. Але Трисолярис щойно отримав передачу за допомогою гравітаційних хвиль, запущену понад рік тому, коли система стримування на Землі зазнала невдачі.

— Я можу трохи побути на самоті?

— Гаразд, докторе Чен, але ви маєте почуватися втішено — вони зробили за вас те, що мусили зробити саме ви.

Чоловік замовк, але Чен Сінь все одно відчувала його присутність. Навколишні звуки поступово стихали, як і припинялася злива кроків — люди розходилися від намету мерії у своїх справах. Чен Сінь відчувала, як вода, що нахлинула внаслідок цунамі, відступає, звільняючи земну твердь. Вона лишилася єдиною, хто вижив після потопу, посеред величезного континенту. Чен Сінь відчула, як обличчям розливається тепло — над обрієм зійшло Сонце.

Дні 1–5-й Епохи постстримування. Десь поза межами хмари Оорта. «Гравітація» та «Синій простір»

— Точки викривлення можна помітити й неозброєним оком, проте надійнішим методом є аналіз електромагнітного випромінювання. Хоча рівень випромінювання вкрай незначний, проте частотний спектр має типові характеристики, які можуть бути відслідковані за допомогою звичайної системи

моніторингу корабля. Зазвичай у цій частині космічного простору трапляються одна-дві точки викривлення на загальний внутрішній об'єм такого великого об'єкта, як космічний корабель. Одного разу нам трапилося одразу дванадцять. Погляньте: на цей момент таких точок три, — сказав Чу Янь Моровичу й Гуань Їфаню, з якими він пропливав довгим коридором «Синього простору». Перед ними з'явилося інформаційне вікно, яке демонструвало рух усіх об'єктів усередині корабля. На екрані миготіли три червоні точки, й вони якраз наближалися до однієї з них.

— Здається, це ось там! — Гуань Їфань вказав кудись уперед.

Вони побачили в гладкій переборці попереду круглу дірку понад метр у діаметрі, з лискучими та яскравими, немов дзеркальними, краями. Зазирнувши всередину діри, трійця побачила щільне переплетіння труб різного діаметру, причому в шести-семи з них просто зникла частина. Двома найтовстішими трубами текли якісь рідини: здавалося, що рідина витікає з місця розриву, зникає в просторі, а згодом знову з'являється в цій самій трубі по той бік дірки. Довжина зниклих секцій кожної труби варіювалася, проте всі перерізи приблизно вписувалися в невидиму сферу. Було очевидно, що інша половина невидимої сфери виступає з переборки в коридор, тож Морович та Гуань Їфань ретельно уникали цієї частини простору.

Натомість Чу Янь без найменшого вагання простягнув руку до виступаючої частини сфери — половина його руки просто зникла. Гуань Їфань, який стояв із іншого боку сфери, побачив гладенький поперечний зріз його руки, як колись лейтенант Айк на борту «Гравітації» угледів зріз ніг Верини. Чу Янь забрав зі сфери й продемонстрував двом здивованим супутникам цілу й неушкоджену руку, а потім запропонував їм і самим спробувати. Обидва з обережністю простягли руки в напрямку невидимої бульбашки, спостерігаючи, як зникають спочатку кисті, а потім передпліччя рук. Проте жодних неприємних відчуттів при цьому не виникло.

— Ідемо всередину, — сказав Чу Янь і пірнув у простір попереду, немов у воду. Морович із Гуань Їфанем нажахано спостерігали, як він розчиняється в повітрі — поступово, з голови до ніг. Картинка поперечного розрізу його тіла швидко змінювалася на невидимій дзеркальній поверхні сфери, відбиваючись на навколишніх перегородках грою світла й тіні, які розходилися металевую поверхнею, немов брижі на воді.

Морович і Гуань Їфань злякано Perezирнулися, аж тут нізвідки знову з'явилися спочатку долоні, а згодом передпліччя рук Чу Яня, які просто висіли в повітрі, а потім ухопили кожного за руку й потягли до чотиривимірного простору.

Усі, хто мав особистий досвід перебування в чотиривимірному просторі, погоджувалися, що ці відчуття годі описати словами. Вони навіть твердили, що це єдиний до сьогодні досвід людства, який абсолютно неможливо висловити наявними засобами мовлення.

Описуючи відчуття, більшість вдавалися до такої аналогії: уявіть собі расу двовимірних істот, які живуть на поверхні якоїсь тривимірної картини. Незважаючи на те, наскільки барвистою є палітра цієї картини, двовимірні істоти будуть здатні побачити лише пласку поверхню, що складатиметься з різнокольорових ділянок різної ширини й довжини. Лише облишивши звичний для себе двовимірний світ, поринувши в тривимірний та озирнувшись на картину, можна побачити й зрозуміти всю її красу.

Але й за допомогою цієї аналогії можна лише приблизно описати невимовні відчуття від відвідин четвертого виміру.

Людина, яка вперше поглянула на свій тривимірний світ із чотиривимірного, спочатку розуміє, що дивилася на власний світ, не бачачи його. Якщо знову вдатися до аналогії з картиною, то можна завважити, що, хоч спостерігач і перебуває вже поза її поверхнею, вона все одно повернута до нього строго перпендикулярно, перетворюючись на одну суцільну лінію. Тільки з четвертого виміру можна поглянути на картину зусібіч, пізнати її справжню красу. З такої точки зору жодна річ не перебиває перспективи за собою, глядач навіть може

зазирнути всередину будь-якого закритого простору чи тіла. Звучить доволі просто, але якщо світобудова дійсно відповідає такому правилу — це насправду приголомшливо. Після усунення всіх перешкод, обмежень і відкриття підспідку новоприбулі в четвертий вимір стикаються з обсягом інформації, в сотні мільйонів разів більшим за звичний обсяг тривимірного світу. Мозок просто не встигає обробити й зрозуміти весь масив того, що бачать очі.

Цієї миті перед очима Моровича й Гуань Їфаня увесь «Синій простір» розгорнувся, немов гігантський неймовірний мальопис: їхнім поглядам відкрився внутрішній простір кожної каюти й приміщення корабля, кожного замкнутого ящика чи шафи в цих приміщеннях, усі рідини, що циркулювали численними трубопроводами, й вогненна куля ядерного синтезу в кормовому ядерному реакторі... Звісно, всі об'єкти розташувалися в перспективі відповідно до реального місцеперебування, тож деталі найвіддаленіших із них роздивитися було важкувато, проте самі об'єкти лишалися чіткими.

У людей, які не мають такого досвіду й слухають подібний опис чотиривимірного простору, може з'явитися хибне уявлення, що вони все бачитимуть «крізь» корпус корабля. Хоча насправді для цього не потрібно кудись «проникати», бо все розташовано зовні. Можна уявити, що ми дивимосся на коло, намальоване на аркуші паперу, — ми можемо побачити все й одразу всередині кола, не маючи при цьому потреби опинитися в ньому. Це правило лишається однаково справедливим для всіх об'єктів, хоча найскладніше описати, як розгортаються тверді тіла: всі перерізи суцільних шматків заліза чи кам'яних монолітів так само легко з'являлися перед очима! Моровича й Гуань Їфаня захлиснув океан візуальної інформації — ніби всі деталі Всесвіту зібралися навколо них і, барвисто виблискуючи, боролися за їхню увагу.

Цієї миті їм довелося пізнати абсолютно нове для себе візуальне явище — нескінченну деталізацію. У звичному тривимірному світі деталізація предметів має свої межі: навіть

якщо людське око безперестанку намагатиметься роздивитися складну річ цілком чи її окремі деталі, кількість складових частин предмета обмежена. Маючи достатньо часу та озброївшись методикою послідовного підрахунку, завжди можна порахувати їх усі. Але якщо дивитися на речі тривимірного світу з четвертого виміру, всі приховані деталі й частини опиняються як на долоні — тривимірний об'єкт розпадається на складники на всіх рівнях одразу. Можна побачити не тільки речі із закритого контейнера, але й начиння самих предметів. За такого експонування перед очима розгортається незбагненна кількість деталей всього, що тебе оточує.

Перед очима Моровича й Гуань Їфаня лежав розгорнутим до дрібниць одразу весь корабель, але зосереджений погляд навіть на щось незначне, як-от склянка води чи ручка, перевантажував зорові нерви незліченною кількістю окремих деталей. Щоб роздивитися у чотиривимірному просторі всі деталі навіть таких простих речей, забракло б людського життя. Спроба сприйняти будову об'єкта одразу на всіх рівнях викликає запаморочливе відчуття глибини, немов дивишся в химерну нескінченну матрешку. Гамлетівська фраза «...мені вистачило б і горіхової шкаралупи. Навіть у ній я міг би вважати себе за владаря безкрайого простору...»^{****} перестає бути лише метафорою.

Морович і Гуань Їфань поглянули один на одного, а потім перевели погляд на Чу Яня. Їхньому зору відкрилася таємниця будови людського тіла в усіх деталях у паралельному розрізі: всі до останньої кістки внутрішні органи, кістковий мозок, циркуляція крові між шлуночками серця, робота його клапанів. Навіть просто дивлячись один одному в очі, вони бачили, як влаштований кришталик ока... Хоча використання словосполучення «у паралельному розрізі» може спричинити плутанину для розуміння. Фізіологічне місцезонашування органів не змінилося: шкіра так само огортала кістки й внутрішні органи, збереглися легко впізнавані обриси кожної людини з тривимірного світу, але це було лише дрібною

деталлю в нескінченних паралельних рядах інших, не менш важливих.

— Зважайте, коли розмахуєте руками, — попередив Чу Янь. — Ви можете випадково зачепити внутрішні органи — свої чи іншої людини, — хоча це й не буде великою проблемою, якщо не докладатимете значних зусиль. Але ви можете відчути біль чи напад нудоти, ба навіть отримати незначне внутрішнє запалення. Не чіпайте речей навколо вас, якщо ви до кінця не певні, чим саме вони є. Зараз для вас усе на кораблі оголене й доступне: високовольтні кабелі, труби з парою, інтегральні мікросхеми. Ви легко можете стати причиною збою в роботі бортових систем. Для тривимірних істот ви зараз перетворилися на справжніх богів, але вам слід призвичаїтися й опанувати ваші нові можливості в четвертому вимірі.

Проте Морович та Гуань Їфань швидко навчилися не торкатися внутрішніх органів. Щоб узяти людину просто за руку, треба було робити ті самі рухи, що й у звичайному світі, а для того щоб дістатися до кісток чи внутрішніх органів, потрібно було розпочинати рух з іншого напрямку, відсутнього в тривимірному просторі.

Наступне відкриття виявилось не менш захопливим: вони могли бачити зірки в будь-якому з напрямків. Їхнім поглядам відкрилося, як неспішно посеред суцільної темряви Всесвіту простягається блискуча спіраль Чумацького Шляху. Вони розуміли, що все ще перебувають всередині корабля — жоден із них не вбрав скафандра й усі так само дихали повітрям на його борту, — але в четвертому вимірі вони опинилися просто посеред безмежжя космосу. Як досвідчені астронавти, всі троє безліч разів виходили у відкритий космос, проте ніколи не відчували себе настільки спорідненими з навколишнім безповітряним середовищем. За звичайних обставин їх від космосу відділяла товщина скафандра, а тепер між ними й цілим Усесвітом не залишилося більше нічого — корабель із усіма нескінченними проєкціями його начиння жодною мірою не перешкоджав їхньому спілкуванню із зоряним небом.

У четвертому вимірі весь Усесвіт розгорнувся паралельно їхньому кораблю.

Мозок, призвичаєний сприймати та обробляти дані тривимірного світу, отримавши нескінченний потік інформації, породженої безліччю деталей, спочатку відмовлявся працювати як слід. Проте, на диво, швидко адаптувався до чотиривимірного простору, підсвідомо ігноруючи більшу частину деталей і залишаючи навколо предметів лише обриси.

Щойно перше запаморочення від незліченності деталей кожної речі минуло, на Моровича й Гуань Їфаня чекав наступний, ще більший шок. Звільнивши розум від перевантаження дрібницями, вони отримали відчуття самого простору четвертого виміру, геть не схоже ні на що, знане дотепер. Пізніше це явище отримало назву «просторовий ефект багатовимірності». Ті, хто відчув цей ефект на власному досвіді, намагалися марно пояснити це як відчуття «широти й неосяжності» в тривимірному просторі, яке безкінечно копіюється в напрямку, відсутньому у звичному для нас світі. Багато хто вдавався до аналогії з двома поставленими одне навпроти одного дзеркалами: дивлячись у них, можна побачити безкінечний повторюваний ряд дзеркал, які формують коридор, що не має кінця-краю, й кожне побачене дзеркало і буде тривимірним простором. Інакше кажучи, увесь неосяжний світ, який люди спостерігають у тривимірному просторі, насправді є лише одним поперечним перерізом чотиривимірного світу. Складність опису «просторового ефекту багатовимірності» полягає ще й у тому, що простір, який відкривається людям після потрапляння в четвертий вимір, також здавався рівномірним і порожнім, проте лишав невимовне відчуття глибини. Це відчуття виникало не через наявну відстань до об'єктів, а через присутність глибини в будь-якій точці простору-часу. Згодом став крилатим вислів Гуань Їфаня: «Тут кожен дюйм приховує в собі безодню».

Переживання «просторового ефекту багатовимірності» вперше було схоже на таїнство хрещення: в цей момент такі поняття, як

свобода, відкритість, глибина й нескінченність, набували нового змісту.

— Ми маємо повертатися, — сказав Чу Янь. — Точки викривлення лишаються стабільними лише певний проміжок часу, а далі починають переміщуватися або ж узагалі зникають. І тоді доведеться шукати вихід у чотиривимірному просторі, що для новачків, як-от ви, може виявитися небезпечною пригодою.

— А як відшукати точку викривлення в чотиривимірному просторі? — запитав Морович.

— Дуже просто. Зазвичай точка викривлення має форму сфери, всередині якої світло заломлюється, дещо деформуючи зображення предметів, — ми це бачимо як певний розрив у звичному для нас їх вигляді. Звісно, це спричинене лише оптичним ефектом у чотиривимірному просторі, а не реальною деформацією предмета. Он, погляньте...

Чу Янь вказав на місце, крізь яке вони потрапили до чотиривимірного простору. Морович і Гуань Їфань підвели погляди й побачили вже знайомі труби, але розгорнуті, як і все довкола. Тепер легко можна було роздивитися потоки рідин, що циркулювали в них. Усередині прозорої сфери труби мали вигляд покручених і деформованих, а сам отвір нагадував росинку, що звисала з павутини. Точка деформації була геть не схожою на свою проєкцію в трьох вимірах, де вона, не заломлюючи світла, лишалася повністю невидимою, й її місцезрештування можна було відшукати, орієнтуючись на зникнення предметів чи їх частин у четвертому вимірі.

— Якщо ви знову захочете увійти в чотиривимірний простір, то мусите вдягати скафандри. Бо якщо шукатимете інший вихід із нього, то можете зробити помилку новачка — повернутися в тривимірний світ уже за межами корабля.

За жестом Чу Яня двоє супутників пірнули з ним у точку-росинку. Усі троє мигцем повернулися в тривимірний світ у тому самому коридорі, звідки десять хвилин тому увійшли в четвертий вимір. Насправді вони нікуди не зникали й не виходили — ділянка простору, де вони перебували, просто

набула одного додаткового виміру. Через круглий отвір у переборці все ще можна було побачити «розірвані» труби.

Але цей світ вже не здавався їм звичним і добре знайомим. Зараз вони розуміли, наскільки простір, обмежений трьома вимірами, вузький і задушливий. Гуань Їфань трохи краще справлявся з новими відчуттями, бо мав схожий досвід чи то в напівсні, чи в маренні. А от Морович намагався впоратися з нападком клаустрофобії та ядухи.

— Те, що ви зараз відчуваєте, — абсолютно нормальна реакція організму. За кілька відвідин усе нормалізується, — сказав Чу Янь із посмішкою. — Ви двоє тепер знаєте істинне значення слова «простір». Віднині навіть у відкритому космосі, одягнуті в скафандри, ви почуватиметеся скуто й незручно.

— Як усе це сталося? — запитав Морович, задихаючись і смикаючи комір.

— Ми просто опинилися в ділянці космосу, де існує чотиривимірний простір, ось і все. Ми назвали її чотиривимірним фрагментом Усесвіту.

— Але ж ми зараз перебуваємо в трьох вимірах, чи не так?

— Чотири виміри містять у собі тривимірні об'єкти, так само як і наш звичний світ має двовимірні. Метафорично ми перебуваємо на поверхні тривимірного аркуша паперу в чотиривимірному просторі.

— Я можу запропонувати ліпше пояснення, — схвильовано мовив Гуань Їфань. — Наш тривимірний світ — немов тонкий аркуш паперу завширшки 16 мільярдів світлових років. І десь на цьому аркуші прилаштувалися невеличкі мильні бульки чотиривимірного простору.

— Дуже влучно, докторе Гуань! — Чу Янь схвально лягнув його по плечу, змусивши крутнутися в невагомості. — Я постійно шукав влучну метафору, а вам вдалося з першої спроби. Ось для чого нам потрібен учений-космолог! Саме так, ми зараз, повзаючи по величезному тривимірному аркушу паперу, потрапили в зону, де мильні бульки обсіли його поверхню. Через точку викривлення ми можемо піднятися над аркушем паперу й потрапити в простір усередині бульбашки.

— Але наші тіла лишилися незмінними, хоча ми щойно перебували в чотиривимірному просторі? — запитав Морович.

— Так, ми тривимірні пласкі істоти, що пересувалися чотирма вимірами.

— Що таке точка викривлення?

— Аркуш паперу тривимірного Всесвіту не скрізь плаский. У певних місцях він зігнутий, тож проникає в четвертий вимір. Це і є точкою викривлення. Фактично це перехід із низьковимірного простору в інший, із більшою кількістю вимірів.

— І багато існує подібних точок викривлення?

— Чимало, й вони повсюди. «Синьому простору» просто пощастило раніше відкрити цю таємницю. Ми маємо більшу чисельність екіпажу, тому суто математично в нас було більше шансів побачити точку викривлення. «Гравітація», окрім меншої кількості людей на борту, має суворіший режим психологічного контролю, тож навіть ті, хто бачив щось подібне, не наважувалися розповідати про це ще комусь.

— Чи існують точки викривлення, більші за розмірами?

— Так, деякі просто велетенські. Одна загадка мені досі муляє: в певний момент ми побачили, що задня третина корпусу «Гравітації» просто зникла на кілька хвилин у четвертому вимірі. Як ви нічого не зауважили?

— У нас екіпаж не розміщений у кормовій частині корабля. Хоча ні, ви ж там квартируєте, — Морович повернувся до Гуань Їфаня. — Ви переживали щось подібне, мені Вест розповідав.

— Я тоді щойно прокинувся. А потім ці ідіоти запевнили мене, що я галюцинував.

— Ви не бачите влаштування чотиривимірного простору з тривимірного, але, опинившись у четвертому вимірі, здатні бачити й впливати на будь-що з нашого світу. Ми зробили засідку на Краплини в четвертому вимірі: якими потужними не здавалися б зонди сильної взаємодії, вони все одно лишалися тривимірними об'єктами. Можна сказати, що тривимірність є синонімом крихкості. З четвертого виміру вони здавалися відкритою беззахисною картинкою. Ми просто наблизились і,

навіть не розуміючи принципів будови, перемішали навмання їхнє начиння, чим вивели з ладу.

— Трисолярис знає про існування чотиривимірних зон?

— Здається, ні.

— Мильна бульбашка, чи то чотиривимірна зона, — наскільки вона велика?

— Безглуздо говорити про розміри четвертого виміру в розумінні одиниць вимірювання тривимірного світу. Можна лише обговорювати, наскільки громіздка проекція в трьох вимірах: за попередніми дослідженнями вона має сферичну форму, і якщо отримані на сьогодні дані є правильними, довжина її радіусу становить від 40 до 50 астрономічних одиниць.

— Відповідає розмірам Сонячної системи.

Цієї миті круглий отвір у переборці поруч із ними почав дрейфувати, одночасно зменшуючись у розмірах. На відстані десяти метрів отвір зник повністю, але інформаційне вікно одразу повідомило, що десь у нетрях «Синього простору» з'явилися дві нові точки викривлення.

— Як у тривимірному світі з'являються чотиривимірні зони? — стиха, немов сам себе, запитав Гуань Їфань.

— Невідомо. Зрозуміти цю таємницю — ваше завдання, докторе.

З часу відкриття чотиривимірної зони екіпаж «Синього простору» провів чимало досліджень її природи. Тепер залучення спеціалістів «Гравітації» й використання сучасніших обладнання й технологій дали змогу поліпшити методологію й розширити коло досліджуваних об'єктів.

У тривимірному світі ця ділянка космосу була порожньою й нічим непримітною, без будь-яких аномалій. Тож левову частину досліджень доводилося проводити саме в чотиривимірному просторі. Через великі труднощі в позиціонуванні й керуванні автоматичними зондами в четвертому вимірі більшість досліджень здійснювали за

допомогою звичайних астрономічних телескопів, просунутих крізь точки викривлення. Маніпулювання звичайними предметами з нашого світу в чотиривимірному просторі потребує певної адаптації — що вже казати про наукове обладнання, але щойно дослідники призвичаїлися вправлятися з ним, одразу зробили шокуjące відкриття.

За допомогою телескопа було виявлено кільцеподібний об'єкт. Але оскільки точну відстань від корабля до об'єкта неможливо було визначити, не вдавалося й виміряти його точні розміри. За припущенням, у тривимірному світі об'єкт мав сягати 80–100 кілометрів у діаметрі й простягатися на 20 кілометрів углиб. Він дійсно нагадував гігантську обручку, забуту посеред космосу. Складні візерунки, які спліталися в загадкові схеми, розцяцьковували поверхню Кільця. Враховуючи зовнішній вигляд цього об'єкта, можна було з упевненістю сказати, що він є творінням істот, наділених розумом.

Людство вперше бачило наочні сліди існування інших цивілізацій, окрім власної й трисоляріанської.

Але відкриттям, яке шокувало найбільше, виявилось те, що влаштування Кільця лишалося закритим для поглядів! Перебуваючи у чотиривимірному просторі, Кільце не розкладалося на складові частини, як це відбувалося зі звичними тривимірними об'єктами, а отже, походило з цього, вищого виміру! Уперше після потрапляння в чотиривимірний простір люди відшукали щось «нерозкладальне».

Спочатку дослідники остерігалися ймовірного нападу, але на поверхні Кільця не було помітно жодних ознак активності: ніякого електромагнітного випромінювання, емісії нейтрино чи гравітаційних хвиль. Окрім повільного обертання навколо власної осі, Кільце не прискорювалося жодним іншим чином. За першим припущенням, це могли бути руїни давно закинутого космічного міста чи залишки покинутого корабля.

Під час подальших спостережень було відкрито ще більшу кількість схожих незрозумілих предметів різних форм й розмірів, але всі вони мали очевидні ознаки штучного походження. Тут були піраміди, хрести, різні поліедральні

об'єкти й інші фігури неправильної форми, складені з простіших, але також неприродних небесних тіл. У телескоп можна було розрізнити з десятків об'єктів, а більше сотні виднілися вдалині лише як темні цятки. Як і Кільце, вони не проявляли жодних ознак активності й не випромінювали ніяких сигналів, які можна було запеленгувати. Ще однією спільною ознакою лишалася цілісність у чотиривимірному просторі.

Ґуань Їфань запитав дозволу в Чу Яня вирушити на човнику до Кільця, щоб оглянути його зблизька й за можливості проникнути всередину. Капітан без роздумів відхилив цю пропозицію. Навігація в чотиривимірному просторі таїть чимало небезпек, оскільки для точного визначення місця розташування необхідно отримувати координати по чотирьох осях, тоді як принесене з нашого світу обладнання здатне вести позиціонування лише за трьома координатами. Таким чином, для мандрівника з нашого світу істинне розташування будь-якого об'єкта в чотиривимірному просторі є невизначеним, тож під час використання будь-якого обладнання чи візуального спостереження дослідники не зможуть з упевненістю орієнтуватися й точно визначити відстань до Кільця, а відтак будь-якої миті можуть із ним зіткнутися. До того ж додаткова складність полягатиме у віднайденні в чотиривимірному просторі потрібної точки викривлення. Оскільки по одній із координатних осей неможливо отримати значення, дослідники знатимуть лише приблизний напрямок руху до точки викривлення, але не відстань. Тому повернувшись через, здавалося, правильну точку викривлення, люди можуть опинитися деінде на значному віддаленні від космічного корабля. Крім того, певна частина радіохвиль, за допомогою яких підтримуватиметься зв'язок між човником і кораблем, потрапивши до четвертого виміру, ослабне й спотвориться.

Раптово обидва космічні кораблі потрапили під бомбардування мікрометеоритами — шість влучань за раз. Один із них діаметром 140 нанометрів влучив і повністю зруйнував блок керування магнітною левітацією реактора термоядерного

синтезу «Синього простору». Ця надважлива система контролює місцеперебування вогняної кулі термоядерної реакції, температура якої може досягати мільйона градусів за Цельсієм, тож її перетинання з будь-яким матеріалом миттєво випаровує все навколо. За допомогою магнітного поля вогняна куля постійно трималася чітко посередині реакторної камери, і зникнення поля могло спричинити прогорання корпусу корабля. На щастя, дублювальний блок керування спрацював вчасно й утримав під контролем термоядерний двигун, що працював на малій потужності, чим запобіг великим катастрофічним наслідкам.

Із заглибленням у чотиривимірну зону щільність потоку мікрометеоритів невпинно наростала, й навіть почали з'являтися великі, видимі неозброєним оком, які проносилися повз кораблі. Їхня швидкість відносно кораблів у кілька разів перевищувала третю космічну. У тривимірному просторі найголовніші частини корабля були захищені багатьма шарами броні й переборок, які легко витримували влучання метеоритів подібного розміру, але в цій чотиривимірній зоні ключові системи корабля лишалися беззахисними.

Чу Янь вважав, що обидва кораблі мають негайно залишити межі чотиривимірної зони, яка віддалялася від Сонячної системи приблизно в тому самому напрямку, куди рухалися й вони. Отже, хоча «Синій простір» і «Гравітація» з високою швидкістю рухалися від Сонячної системи, їхня швидкість відносно чотиривимірної ділянки Всесвіту лишалася незначною — кораблі повільно її наздоганяли. Оскільки вони ще не дуже далеко заглибилися в неї, лише трохи сповільнившись, кораблі знову опиняться поза її межами.

Але Гуань Їфань різко розкритикував подібне рішення:

— Перед нами розкривається величезна таємниця Всесвіту. Ми можемо знайти тут відповіді на всі питання космології. Як ми можемо просто піти?

— Ви зараз говорите про «синдром 3–300 000» Всесвіту? Дивлячись на чотиривимірну зону, я справді згадую про це.

— Навіть якщо міркувати з практичної точки зору, ми можемо відшукати серед цих руїн неймовірні артефакти чи досягти кардинально нового рівня знань!

— Але найнеобхіднішою передумовою є виживання. Обидва кораблі можуть бути знищені будь-якої миті.

Гуань Їфань зітхнув і похитав головою:

— Ну гаразд. Але дозвольте мені перед відльотом бодай раз навідатися на човнику до Кільця. Ви згадуєте про виживання? Дайте мені шанс, можливо, наше виживання в майбутньому залежить від відкриття, яке я зроблю цього разу!

— Обміркуймо відправлення автономних зондів.

— У чотиривимірному світі лише людина зможе розрізнити й осягнути побачене. Вам це відомо ліпше за мене.

Після нетривалого обговорення старші офіцери обох кораблів пристали на пропозицію Гуань Їфаня відправити до Кільця човник. Разом із космологом мали летіти науковий співробітник «Синього простору» капітан Чжо Вень — перш за все тому, що він мав значний досвід польотів у чотиривимірному просторі, — та доктор Вест, який наполягав на своїй участі. Його кандидатуру погодили, головним чином, тому що перед відльотом він вивчав трисоляріанську мову.

До цього найдовшими мандрівками в чотиривимірному просторі були операція зі знищення Краплин та висадка десанту на «Гравітацію». Спочатку майор Пак Є Джун у супроводі двох бійців висадився на борту «Гравітації» для проведення рекогносцировки, а тоді трьома хвилями їм на допомогу прибули більш ніж 60 морських піхотинців. Знищення Краплин проводилося за допомогою менших за розмірами човників, але експедиція до Кільця мала стати найдовшою за часом і відстанню.

Човник дослідників увійшов до чотиривимірного простору через точку викривлення між двома кораблями. Вогник невеличкого термоядерного двигуна у хвості човника зі збільшенням потужності змінив колір із тьмяно-червоного на

темно-синій. Разом із двома більшими вогняними кулями термоядерних двигунів космічних кораблів світло двигуна човника осявало безмежжя цього світу. Частина простору, де залишилися «Гравітація» та «Синій простір», швидко відступала, поступаючись місцем дедалі більшому відчуттю безрозмірної широчини.

Хоча доктор Вест уже двічі відвідував чотиривимірний простір, він не зміг стримати захоплення:

— Що за розум здатен досягнути цей світ!

Капітан Чжо Вень використовував голосовий інтерфейс для управління човником або переміщував курсор поглядом, аби не зашкодити системам управління доторками. Кільце все ще мало вигляд невиразної крихітної плями, але Чжо Вень все одно правив човником із малою швидкістю. Через додаткову невимірювану вісь простору не варто було покладатися на окомір — до Кільця могло лишатися ще не менше астрономічної одиниці, або ж воно могло перебувати просто перед носом.

Політ тривав уже понад три години, перевищивши найтривалішу мандрівку в чотиривимірному просторі. Кільце так само мало вигляд плями, але Чжо Вень ставав дедалі обережнішим, готовим щомиті сповільнитися й розвернутися. Гуань Їфань нетерпляче попросив збільшити швидкість. Цієї миті почувся здивований вигук Веста: Кільце набуло вигляду саме кільця. Це відбулося миттєво — плямка перетворилася на кільце завбільшки з монету без будь-яких проміжних стадій збільшення.

— Ви мусите пам'ятати, що ми майже сліпі в четвертому вимірі, — відповів капітан Чжо Вень, іще більше скидаючи швидкість.

Так минуло ще понад дві години. Якби човник лишався в тривимірному просторі, то здолав би відстань у 200 тисяч кілометрів.

Раптом кільце завбільшки з монету перетворилося на гігантський об'єкт. Чжо Вень поглядом змусив човник виконати протиаварійний маневр — він оминув дужку Кільця, пролетівши крізь отвір посередині. Тепер картина, що відкрилася очам

пасажирів, нагадувала гігантську арку, підвішену в просторі. Човник почав гальмувати на повну й розвертатися, зависнувши недалеко від центру Кільця.

Уперше люди наблизилися до справжнього чотиривимірного об'єкта. Подібно до вже знайомого об'ємного відчуття чотиривимірного простору, дослідники тільки зараз збагнули справжню велич об'єктів, створених у цьому світі. Хоча Кільце не відкривало їхнім поглядам глибинних таємниць свого влаштування, вони не могли не відчутти величезної глибини й вселенського спокою, які віяли від цього об'єкта. Для тривимірних істот Кільце мало вигляд не окремого об'єкта, а суперпозицій незліченних Кілець. Ця чотиривимірна структура захоплювала дух, даючи спостерігачам змогу побачити священну гору Меру всередині гірчичного зерна, як описується в буддійській сутрі^{*****}.

З близької відстані поверхня Кільця мала дещо інший вигляд, ніж під час спостереження за допомогою телескопа з космічного корабля: колір із золотавого змінився на темно-мідний, а тонкі лінії, які здавалися якоюсь схемою, виявилися подряпинами від зіткнень. Кільце й досі не виказувало жодних ознак активності — ніякого світіння чи іншого випромінювання. Вдивляючись у прадавню поверхню Кільця, троє дослідників на човнику відчули дежавю: згадавши лискучі поверхні знищених Краплин, вони намагалися уявити, наскільки величний вигляд мало це чотиривимірне Кільце, якщо колись виблискувало дзеркальними боками.

Діючи за заздалегідь погодженим планом, капітан Чжо Венг надіслав до Кільця привітання радіохвилями середньої довжини. Це було просте растрове зображення, що складалося з шести рядків крапок, які утворювали послідовність простих чисел: 1, 3, 5, 7, 11, 13.

Вони навіть не сподівалися отримати якусь відповідь, але та надійшла негайно. Швидкість була настільки разючою, що всі троє не повірили власним очам. Інформаційне вікно посередині кабіни човника відобразило растрове зображення, аналогічне

тому, яке надіслали вони, — шість рядків крапок формували такі шість чисел послідовності: 17, 19, 23, 29, 31, 37.

Вочевидь, звідти відповіли на привітання.

План експедиції передбачав лише відправлення повідомлення без надії на відповідь, тож ніхто не розробляв подальших дій після отримання відповіді. Поки трійця обговорювала їх, система зв'язку човника отримала таке растрове зображення від Кільця, іншу послідовність чисел: 1, 3, 5, 7, 11, 13, 1, 4, 2, 1, 5, 9.

Незабаром надійшла й третя послідовність: 1, 3, 5, 7, 11, 13, 16, 6, 10, 10, 4, 7.

І четверта: 1, 3, 5, 7, 11, 13, 19, 5, 1, 15, 4, 8.

І п'ята: 1, 3, 5, 7, 11, 13, 7, 2, 16, 4, 1, 14...

Растрові зображення продовжували надходити одне за одним. Очевидною закономірністю рядків чисел були перші шість із них — привітання, відіслане човником. Що стосується наступних шести чисел у кожному зображенні, то Чжо Вень і Вест перевели погляд на Гуань Їфаня — єдиного справжнього вченого серед присутніх. Космолог довго вдивлявся в рядки чисел, що з'являлися на інформаційному вікні, але зрештою лише розгублено похитав головою:

— Я не бачу в цих послідовностях жодної закономірності.

— То припустимо, що її там просто немає. — Вест вказав на інформаційне вікно: — Перші шість чисел надіслали ми, тож цілком логічно, що вони могли бути сприйняті як наше позначення. Інші шість чисел щоразу змінюються, тож їх можна інтерпретувати як «усе про тебе».

— «Воно» хоче дізнатися більше про нас?

— Імовірно, отримати більше інформації для розробки й встановлення комунікації вищого рівня, перш ніж ми зможемо спілкуватися далі.

— То відправмо йому систему Розета.

— Спершу ми маємо отримати дозвіл.

Система Розета була базою даних, розробленою для навчання трисоляріан земних мов. Вона включала близько двох мільйонів унікальних позначень із історії Землі та людства, а також велику кількість динамічних зображень і малюнків. Система містила

програмне забезпечення для зіставлення тексту з відповідними зображеннями чи його частинами для полегшення тлумачення й вивчення земних мов.

Материнський корабель схвалив запит дослідників, але на човник систему Розета попередньо не встановили, а канал зв'язку між кораблями був ослабким для передачі настільки великого масиву інформації. Напрямую транслювати інформацію з корабля в Кільце за допомогою електромагнітних хвиль виявилось неможливим, але, на щастя, «Гравітація» була оснащена передатчиком нейтрино. Залишалось сподіватися, що Кільце здатне отримувати інформацію подібним чином.

За три хвилини після закінчення передачі «Гравітацією» системи Розета за допомогою пучка нейтрино човник отримав серію растрових зображень від Кільця. Перше зображення — ідеальний квадрат зі стороною у вісім крапок, загалом — 64; в куті наступного зображення бракувало однієї крапки — лишилося 63; третє зображення позбулося вже двох — 62...

— Це зворотний відлік або ж індикатор виконання завдання. Це може свідчити, що «воно» отримало Розету й обробляє масив даних. Зачекаймо, — запропонував Вест.

— Але чому відлік розпочався з 64?

— У двійковій системі числення число «64» є аналогом «100» в десятковій системі — перше розумно велике.

Чжо Вень і Гуань Їфань зрозуміли, що участь Веста в експедиції виявилася марною — схоже, психолог дійсно відточив навички налагодження контактів із розумними чужинними формами життя.

Коли зворотний відлік дійшов до 57, відбулося дещо дивне: наступне число, надіслане Кільцем, висвітилося вже не малюнком із крапок, а знайомими арабськими цифрами — 56!

— Ти диви, як швидко вчиться! — вигукнув Гуань Їфань.

Зворотний відлік тривав, зменшуючись на одиницю кожні десять секунд. За кілька хвилин відлік добіг кінця, продемонструвавши на екрані нуль, який змінився зображенням із чотирьох китайських ієрогліфів:

> 我是墓地。 — Я — поховання.

У системі Розета використовувався суміш китайських ієрогліфів і англійських слів, тож цілком логічно, що Кільце мало писати повідомлення саме подібним чином, але це речення було написано ієрогліфічним письмом. Гуань Їфань увів запитання у віконце й розпочав спілкування між людством і Кільцем:

> Чиє поховання?

> Того, хто його створив.

> Це космічний корабель?

> Колись я було космічним кораблем. Але тепер я мертво, тож я поховання.

> Що ти таке? Хто з нами спілкується?

> Я — поховання. З тобою спілкується поховання. Я вже мертво.

> Ти маєш на увазі, що ти корабель-привид, на якому загинув увесь екіпаж? То ти система управління кораблем?

(Жодної відповіді)

> Навколо видніються чимало подібних об'єктів. То вони всі поховання?

> Більшість із них поховання, а решта стане ним найближчим часом.

> Ви дісталися сюди здалеку, чи завжди тут були?

> Я здалеку; вони всі так само здалеку, але з інших місць.

> Звідки?

(Жодної відповіді)

> Ви створили чотиривимірний простір?

> Ви розповіли, що вийшли з моря. Ви створили море?

> Отже, цей чотиривимірний простір для вас чи вашого творця — те саме, що море — для нас?

> Це вже калюжа. Море давно висохло.

> Чому на такій маленькій ділянці простору скупчилося стільки космічних кораблів, чи то поховань?

> Коли пересихає море, риба збивається в калюжі. Коли ж калюжі висихають — риба зникає.

> Тут зібрано всю рибу?

> Риби, винної у висиханні моря, тут нема.

> Вибачте, але це важко зрозуміти.

> Риба, яка висушила море, вийшла на сушу ще до того, як воно висохло, й перебігла з одного Темного лісу до іншого.

Два слова в цьому реченні пролунали, немов два розкотисті гуркоти грому. Троє дослідників у човнику й усі члени екіпажів двох кораблів, які вслуховувалися в слабкий сигнал, здригнулися від почутого.

> Темний ліс... Що ви маєте на увазі?

> Те саме, що й ви.

> Ви збираєтеся нападати на нас?

> Я — поховання. Я вже мертво. Тож ніхто не нападатиме. Теорія Темного лісу не працює між різновимірними світами. Світ із меншою кількістю вимірів не загрожує існуванню світу з більшою кількістю, а ресурси низьковимірних світів не мають жодної цінності для представників світів із більшою кількістю вимірів. Але Темний ліс завжди існує між істотами одного виміру.

> Ви можете дати нам кілька порад?

> Швидше забирайтеся з цієї калюжі. Ви тендітні, тонкі картинки й, залишившись тут, швидко перетворитеся на ще одне поховання... Зачекайте, здається, ви маєте рибу в човнику.

Ґуань Їфань застиг на кілька секунд, перш ніж зрозумів, що на борту дійсно є жива риба. Він постійно мав при собі невеличку екосферу, трохи більшу за кулак. Скляна куля вміщувала крихітну рибку й кілька водоростей — ретельно відтворена замкнена екосистема. Це був його улюблений талісман, який він прихопив із собою в експедицію.

> Мені подобається риба. Можете мені її дати?

> Яким чином?

> Просто киньте.

Троє дослідників опустили візори шоломів і відкрили люк човника. Ґуань Їфань, оскільки перебував в чотиривимірному просторі, підніс до очей сферу, обережно тримаючи за тривимірний край, щоб востаннє поглянути на рибку. Зараз виднілося безмежжя деталей екосфери, завдяки чому цей

маленький живий світ здавався ще яскравішим та барвистішим. Гуань Їфань розмахнувся й пожбурих екоферу в напрямку Кільця, спостерігаючи, як маленька прозора куля зникає в чотиривимірному просторі. Задраївши люк, вони продовжили розмову:

> У Всесвіті існує лише ця калюжа?

Відповіді не надійшло. Після цього Кільце більше не реагувало на жодні спроби поновити розмову.

Цієї миті надійшло повідомлення, що «Синій простір» знову потрапив під зливу мікрометеоритів. Також довкола кораблів різко збільшилася концентрація різного космічного сміття — навіть почали з'являтися дрібні чотиривимірні об'єкти, які здавалися уламками кораблів чи інших артефактів. Капітан Чу Янь наказав негайно повертатися, тож заплановану висадку на Кільце довелося скасувати.

Оскільки тепер їм була відома відстань до материнського корабля, шлях назад виявився вдвічі коротшим. За дві з чимось години вони долетіли до «Синього простору» й успішно відшукали ту саму точку викривлення. Дослідників зустріли як героїв, хоча їхні відкриття й не мали практичного значення для майбутнього двох кораблів.

— Докторе Гуань, що ви самі думаєте про ваше останнє запитання Кільцю? — запитав із цікавістю Чу Янь.

— Я знову скористаюся своєю аналогією. Ймовірність того, що ми наштовхнулися на унікальну аномалію — маленьку мильну бульбашку діаметром кілька десятків астрономічних одиниць на величезному аркуші паперу завдовжки 16 мільярдів світлових років, — настільки мала, що нею можна впевнено знехтувати. Швидше за все, на поверхні паперу існує ще чимало інших бульбашок.

— Інакше кажучи, ми відшукаємо ще щось подібне в майбутньому.

— Є значно цікавіше питання: чи не стикалися ми з цим у минулому? Лише поміркуйте: Земля летить крізь космічний простір вже мільярди років. Чи не могла наша планета проминути колись чотиривимірну зону?

— Це мало б бути дивовижним видовищем, але, напевно, могло статися в епоху динозаврів чи навіть раніше. Я не думаю, що людство колись ставало свідком чогось подібного. Цікаво, чи могли динозаври знайти точку викривлення?

— Ключове запитання: чому існують мильні бульбашки? Чому в тривимірному Всесвіті настільки багато чотиривимірних фрагментів?

— Полковнику, я гадаю, що відповідь на це питання може виявитися надзвичайно страшною, темною таємницею.

«Синій простір» і «Гравітація» почали рухатися в напрямку від чотиривимірної зони. З'явилася сила гравітації, яка притискала екіпажі до кормових частин кораблів. Гуань Їфань та інші науковці обох кораблів наступні кілька днів майже безвилазно провели в чотиривимірному просторі, спостерігаючи й вивчаючи його властивості. Такий режим роботи можна було частково пояснити обмеженістю в часі, але й нестерпне відчуття клаустрофобії тривимірного світу також додало їм наснаги.

На п'ятий день після початку прискорення всіх, хто перебував у чотиривимірному просторі, раптово викинуло в тривимірний світ навіть без проходження через точку викривлення. Система моніторингу кораблів засвідчила, що всередині корпусів зникли незвичні джерела електромагнітного випромінювання. Точки викривлення залишилися позаду, як і чотиривимірна зона, — «Синій простір» і «Гравітація» вилетіли за межі аномалії.

Це було дещо несподівано, оскільки за розрахунками вони мали досягти межі аномалії лише за 20 годин льоту. Можливих причин було дві: рух чотиривимірної зони прискорився в напрямку, протилежному вектору руху кораблів, або ж розмір цієї ділянки скорочується сам собою. Більшість вважала, що правильна друга версія. Окрім власних спостережень, усі пам'ятали почуте від Кільця:

Коли пересихає море, риба збивається в калюжі. Коли ж калюжі висихають — риба зникає.

Пара кораблів розпочала гальмувати на повній потужності двигунів, доки не опинилася на стику чотиривимірної зони й тривимірного простору, де, як вважалося, було безпечно.

Край чотиривимірної ділянки неможливо було побачити неозброєним оком: космос здавався порожнім і спокійним, немов вода в глибокому басейні. Море зірок Чумацького Шляху, як і завжди, виблискувало сріблястим світлом, не допускаючи думки, що там, попереду, в іншому вимірі схована величезна таємниця.

Але незабаром їхнім очам відкрилося дивне й неймовірне видовище: прямо попереду раптово нізвідки з'являлися лискучі довгі лінії. Спочатку вони здавалися ідеально прямими і, якщо дивитися неозброєним оком, плоскими. Лінії простягалися на відстань від 5 до 30 тисяч кілометрів. Одразу після появи вони виблискували синім, поступово змінюючи забарвлення на червоне, одночасно згинаючись, скручуючись, і в результаті розламалися на безліч дрібних частин, які незабаром зникли. Згідно зі спостереженнями, подібні лінії утворювалися саме на межі чотиривимірної зони, ніби невидима гігантська ручка раз-по-раз обводила її кордони в просторі.

Кораблі відправили автоматичний зонд до межі двох вимірів, де з'являлися довгі лінії. На їхнє щастя, зонд якраз підлітав до кордону, коли виблиснула наступна лінія, тож прилади мали змогу зафіксувати явище з відстані лише в 100 кілометрів. Тепер деталі того, що відбувалося, можна було розгледіти навіть зі звичайної фокусної відстані. Щойно попереду засвітилося синім, зонд полетів у тому напрямку на повній швидкості й здолав відстань до ліній якраз у ту мить, коли вони зігнулися й розчинялися в просторі. Детектори показали надзвичайно високу концентрацію гідрогену й гелію, а також велику кількість пилу важких елементів, здебільшого феруму й силіцію.

Вивчивши дані спостережень, Гуань Їфань та інші науковці швидко зрозуміли природу цих ліній: це був результат потрапляння речовини з чотиривимірного простору в тривимірний. Зі скороченням чотиривимірної зони часточки речовини потрапляють у тривимірний простір і миттєво

розкладаються на елементи. Хоча об'єм речовини, що просочується в нижчий вимір, мізерний, її розгортання в тривимірному світі призводить до експансивного збільшення в об'ємі й розширення по прямій. Згідно з підрахунками, кілька десятків грамів чотиривимірної речовини вистачило б, щоб сформувати в нашому світі лінії завдовжки 10 тисяч кілометрів.

Враховуючи швидкість скорочення чотиривимірного фрагмента, приблизно за двадцять днів можна було очікувати на викид у тривимірний простір Кільця! Капітани кораблів вирішили, що вони мусять залишитися, аби стати свідками такого космічного дива. Зрештою, тепер вони можуть нікуди не поспішати. Спалахи довгих ліній маркували край чотиривимірної зони, тож обидва кораблі рухалися вперед із обережністю, підтримуючи швидкість скорочення аномалії.

Наступні кількадесят днів Гуань Їфань із іншими вченими були з головою занурені в обчислення, роздуми й гарячі дебати, та зрештою всі дійшли згоди, що за сучасного теоретичного рівня фізики неможливо зробити достатню кількість припущень про закони існування чотиривимірного простору. Але весь розвиток фізики за минулі три століття підтвердив принаймні одне правильне припущення: існування вищих вимірів у макросвіті неодмінно тяжіє до розпаду на меншу кількість вимірів, як-от вода все одно стікає з обриву. Саме тому чотиривимірна зона продовжує невпинно скорочуватися, й четвертий вимір викидає в наш тривимірний світ.

Проте зникаючий вимір зникає не повністю: він просто трансформується зі ще одного виміру макросвіту в один із семи вимірів квантового світу.

Скоро всі вони знову зможуть побачити Кільце неозброєним оком — самопроголошене поховання незабаром зникне назавжди, потрапивши до тривимірного світу.

«Синій простір» і «Гравітація» припинили прискорюватися й притримувалися відстані в 300 тисяч кілометрів до межі зони, оскільки викид Кільця в тривимірний простір мав супроводжуватися виділенням колосальної енергії — саме через це довгі лінії мали таке тривале світіння.

Через двадцять два дні межа чотиривимірної зони відступила за місцерозташування Кільця. У момент його входження в тривимірний простір здалося, що Всесвіт розламався навпіл, а місце розлому випромінювало настільки сліпуче сяйво, що здавалося, це одним порухом розтягнули в довгу лінію яскраву зірку. Коли яскравість світіння трохи знизилася, екіпажі кораблів побачили довжелезну лінію, що тяглася через увесь космос. Її країв не було видно, але це мало такий вигляд, ніби Бог-уседержитель за допомогою рейсшини начертав її на креслярській дошці Всесвіту. Згідно з отриманими даними, ця лінія, що розділила видимий Усесвіт надвоє, розтягнулася аж на одну астрономічну одиницю. Ці ж приблизно 130 мільйонів кілометрів відділяють Землю від Сонця. На відміну від ліній, що з'являлися раніше, товщину цієї можна було без проблем розгледіти навіть із відстані у кілька сотень тисяч кілометрів. Спектр випромінюваного світла так само тьмянів від яскравого синьо-білого до тепло-червонястого. Довжелезна пряма почала скручуватися, зминатися й лопатися, перетворюючись на пиловий пояс, який уже не світився сам собою, а натомість здавався засіяним міріадами зірок, що виблискували спокоем тьмяного срібла. Усі до останнього спостерігача з обох космічних кораблів мали дивне відчуття, що пиловий пояс дуже схожий на Чумацький Шлях. Те, що сталося, нагадувало процес фотографування з надзвичайно сильним спалахом, після чого об'єкт, закарбований на знімку, став поступово розсипатися в космосі.

Споглядаючи за цим дивовижним видовищем, Гуань Їфань із легкою ноткою суму пригадав подаровану ним Кільцю екосферу, якою те не встигло довго побавитися. Разом зі спалахом усе чотиривимірне начиння Кільця за коротку мить перетворилося на порох. Ті, інші, вже мертві чи вмираючі кораблі не уникнуть такої ж долі. У цьому величезному Всесвіті вони можуть існувати лише в подібних маленьких загонах.

Страшна темна таємниця.

«Синій простір» і «Гравітація» відправили рій дронів до пилового поясу: крім проведення досліджень, вони мали на меті

з'ясувати, чи можна пожитися якимись корисними ресурсами. Виявилося, що Кільце здебільшого розклалося на найпоширеніші у Всесвіті хімічні елементи — гідроген і гелій. Обидва ці елементи годяться для використання як паливо для термоядерних двигунів, але їх не вдалося зібрати у великій кількості — вони містились серед іншого пилу в газоподібному стані й швидко розсіювалися. Певний відсоток залишків випав у вигляді важких елементів, тож зонди зібрали дещо дійсно корисне.

Тепер екіпажі двох кораблів мали визначитися зі своїм майбутнім. Утворена тимчасова рада оголосила, що кожен член екіпажів може самостійно обрати свою долю: продовжити плавання на борту чи повернутися до Сонячної системи.

Для тих, хто вирішить повернутися, буде сконструйовано спеціальний модуль, оснащений одним із семи термоядерних двигунів кораблів, та перенесено обладнання для гібернації. Протягом усієї подорожі тривалістю в 35 років ті, хто забажає повернутися додому, перебуватимуть у глибокому сні. «Синій простір» і «Гравітація» повідомлять Землю про відправлення модуля та його орбітальні параметри за допомогою засобів зв'язку, що працюють на емісії нейтрино, аби людство змогло перестріти гібернованих. Але задля безпеки сеанс зв'язку із Землею відбудеться лише через якийсь період після відправки модуля. Якщо на той час Земля буде здатна вислати корабель для перехоплення й сповільнення модуля до його прибуття, то з'явиться можливість використати більше палива для розгону й загальна тривалість польоту зменшиться десь на 10 років.

Якщо до того часу Земля й Сонячна система ще існуватимуть.

Ризикнути повернутися у світ, що прямує до руйнації, зголосилися лише трохи більше двох сотень людей. Решта обрала шлях мандрівки в невизначеність глибокого космосу разом із «Синім простором» і «Гравітацією».

Через місяць їхні шляхи розійшлися назавжди: модуль рушив до Сонячної системи, а «Синій простір» та «Гравітація»

розпочали маневр обльоту чотиривимірної зони, аби незабаром обрати нову галактику як ціль подорожі.

Світло термоядерних двигунів забарвило ще більш стоншений пиловий пояс у золотаво-червоне, нагадавши про літній захід сонця на Землі. Усі, хто повертався додому й вирушав у мандрівку до незвіданого, відчували, як до горла підступив клубок. Прекрасне призахідне сяйво швидко зникло посеред космосу, поступившись місцем вічній ночі, що огорнула все суще.

Дві насінини людської цивілізації продовжували торувати шлях до глибин моря зірок. Яка доля не очікувала б на них, вони розпочали цю мандрівку наново.

* Китайською 艾 читається як Аї АА. — *Прим. пер.*

** 卜算子 — дослівно — гадання, ворожба. Одна з поетичних китайських форм, в якій зазвичай оповідається про майбутню долю людей. — *Прим. пер.*

*** Через кінцеве значення швидкості світла важко пояснити поточну рівномірну густину Всесвіту — він має приблизно однакову щільність галактик та температуру реліктового фону в усіх напрямках. Оскільки при нормальному процесі розширення після Великого вибуху всі частини Всесвіту не могли б взаємодіяти для досягнення рівноваги, була запропонована Інфляційна модель, яка передбачає, що Всесвіт розширився від маленької причинно-зв'язаної області до спостережуваних зараз розмірів за дуже короткий проміжок часу. — *Прим. автора.*

**** Відсилка до вірша Чжоу Еньляя (громадсько-політичний і державний діяч, дипломат, перший прем'єр Держради КНР), написаного у 1917 році під час навчання в Японії. Метафорично описує намагання автора протягом десяти років навчання за кордоном здобути необхідні знання для «зламу стіни» в Китаї та містить посилання й алузії на пісню «Згадуючи Битву при Чибі» Су Ши (поет і письменник часів династії Сун), мелодію Нянь Ну Цзяо та легенду про дев'ятирічну медитацію перед стіною в печері Бодгідгарми (чернець із півночі Індії, засновник монастиря Шаолінь), внаслідок чого на камені залишилася його тінь. — *Прим. пер.*

***** Переклад Л. Гребінки. — *Прим. ред*

***** Ідеться про сутру «Вімалакірті Нірदेशа» буддійської течії Махаяна. — *Прим. пер.*

Частина 3

第三部

Рік 7-й Епохи мовлення. Чен Сінь

АА сказала Чен Сінь, що її очі зараз красивіші й світяться яскравіше, ніж раніше, й, можливо, вона говорила правду. Чен Сінь у минулому страждала на помірну короткозорість, але тепер бачила все надзвичайно чітко та яскраво, ніби світ навколо переродився наново.

Від їхнього повернення з Австралії минуло шість років, але всі страждання, пов'язані з переселенням, здавалося, не залишили жодного відбитку на АА. Вона нагадувала свіжу й гарну рослину, що струсила негаразди минулого, немов дощові краплі зі свого листя, не давши можливості зашкодити їй. Протягом минулих шести років компанія Чен Сінь під керівництвом АА пережила бурхливий розвиток і стала провідним гравцем на ринку будівництва на навколоземній орбіті. Але АА залилася тією ж вродливою й веселою молодого жінкою, геть не схожою на інших директорів великих компаній. Хоча в цю епоху це вже, скоріше, стало нормою.

Проте ці шість років випали з життя Чен Сінь — її помістили до гібернації. Після повернення з Австралії й обстеження їй встановили діагноз: її сліпота спочатку мала психосоматичну природу й була спричинена сильним психічним шоком, але згодом переросла у фізіологічне ураження — відшарування сітківки й некроз тканин ока. Лікування полягало в трансплантації сітківки, вирощеної з її власних стовбурових клітин шляхом клонування, але весь процес тривав би п'ять років. Чен Сінь уже перебувала в глибокій депресії, й якби вона провела наступні п'ять років у повній темряві, то ніхто не зміг би гарантувати стабільний стан її психічного здоров'я. Тож лікар умовив Чен Сінь пристати на пропозицію лягти в гібернацію.

Але світ і насправду оновився. Дізнавшись про запуск трансляції гравітаційних хвиль, людство захлинулося радістю. «Синій простір» і «Гравітація» набули ореолу казкових рятівників, а члени екіпажів почали вважатися справжніми героями. Підозру в убивстві під час Темної битви

екіпажу «Синього простору» було скасовано, а їхні дії кваліфіковано як законну самооборону під час нападу. Також героями були проголошені члени Руху опору Землі, які протистояли окупантам на всіх континентах під час примусового переселення людства. Коли бійці, одягнені в лахміття, постали перед очима людей, ті не змогли стримати сліз. За деякий час обидва космічні кораблі й борці опору стали символом величч незламного духу людства, й незліченна кількість шанувальників, здавалося, думали, що й вони завжди мали таку ж крицеву волю.

Наступним кроком стала логічна безжальна помста колаборантам із Сил безпеки Землі. Хоча, об'єктивно кажучи, вони відіграли в цій катастрофі навіть позитивнішу роль, ніж Рух опору. Саме вони захищали міста й іншу інфраструктуру від знищення під час імміграції — звісно, для Трисоляриса, але саме старанне збереження всіх людських набутків забезпечило швидке відновлення світової економіки після повернення іммігрантів. Також Сили безпеки підтримували порядок під час повернення людей додому, а коли в Австралії через брак харчів і електроенергії часто спалахували бунти, то саме вони втихомирювали натовп і привозили все необхідне. Завдяки їхній роботі більшість людей повернулися в домівки протягом чотирьох місяців без особливих жертв. У такому хаосі без цього добре озброєного мілітаризованого угруповання наслідки могли б бути взагалі непередбачуваними. Проте жоден подібний аргумент не було взято до уваги судом, і більшість членів Сил безпеки засудили за злочини проти людства. Після початку Великого переселення більшість країн поновили смертну кару. Цей вид покарання не скасували навіть після повернення з Австралії, тож за минулі п'ять років стратили чимало колишніх силовиків під задоволене улюлюкання натовпу, серед якого ніхто принагідно не згадав, що сам подавав заявку до лав Сил безпеки й просто туди не потрапив.

Але все швидко стало на свої місця, й люди почали відновлювати побут. Оскільки інфраструктура міст і промислові об'єкти добре збереглися, відновлення не тривало довго. Менш

ніж за два роки шрами розрухи у містах повністю затяглися і рівень економіки та побуту повернувся на той, яким був до переселення. Усе людство знову почало насолоджуватися життям.

Подібні настрої ґрунтувалися на спогадах про експеримент Ло Цзі з підтвердження теорії Темного лісу: від моменту трансляції координат зоряної системи 187J3X1 до знищення зірки минуло 157 років, що приблизно дорівнювало тривалості життя сучасної людини. Також спостерігалось падіння рівня народжуваності до найнижчих показників у історії — ніхто не бажав приводити дитину у світ, приречений на загибель. Але більшість людей вважали, що зможуть прожити відведений їм строк у мирі й злагоді.

Хоча людство розуміло, що трансляція за допомогою гравітаційних хвиль значно потужніша за радіохвильове мовлення, навіть посилене Сонцем, суспільна думка швидко знайшла іншу самовтіху, поставивши під сумнів істинність самої теорії Темного лісу.

Витяг із «Минулого поза часом»: Вселенська манія переслідування — зникнення останніх сумнівів щодо правильності теорії Темного лісу

Хоча теорія Темного лісу стала наріжним каменем розвитку людської історії понад шістдесят років тому, питання про її достовірність, науковість і академічність залишалося на порядку денному від Епохи стримування й аж до початку Епохи мовлення. До цього моменту не існувало жодних переконливих доказів, які могли б довести правильність теорії з наукової точки зору, а небагатьом наявним свідченням бракувало міцного наукового базису.

Перше свідчення: експеримент Ло Цзі щодо правильності теорії Темного лісу призвів до знищення зоряної системи 187J3X1. По-перше, астрономічна спільнота завжди гучно піддавала сумніву сам факт знищення зоряної системи внаслідок втручання розвідувальних сил будь-якої позаземної

цивілізації. Думки поділилися приблизно порівну: один табір схилився до того, що розміри спостережуваного об'єкта — нехай він і рухався зі швидкістю світла — були недостатніми для знищення цілої зірки. Знищення зоряної системи 187J3X1 цілком могло стати наслідком природного вибуху наднової, але через брак інформації неможливо стверджувати, чи існували достатні передумови для цього. Враховуючи значний часовий проміжок між запуском трансляції Ло Цзі й вибухом, ця можливість розглядалася як дуже ймовірна. Інший табір вважав, що зірка все-таки була зруйнована внаслідок влучання надшвидкого об'єкта, але міркував, що «фотоїди» є цілком звичним і природним явищем у Чумацькому Шляху, хоча іншого подібного об'єкта не було помічено за всю історію спостережень. Натомість існували докази того, що природні сили здатні прискорювати масивні об'єкти до значних швидкостей. Так, унаслідок розпаду подвійної системи під час вибуху наднової зірки-супутника чи поглинання її надмасивною чорною дірою інша зірка з пари отримує початковий імпульс і перетворюється на надшвидку. Та сама надмасивна чорна діра в центрі нашої галактики здатна розганяти безліч дрібних об'єктів до швидкостей, співставних зі швидкістю світла. Але їх пошук може бути складним через надзвичайно малі розміри.

Друге свідчення: страх Трисоляриса перед стримуванням за теорією Темного лісу. До певного моменту це було найголовнішим доказом правильності теорії, але позаяк судження самих трисоляріан лишалися таємницею, це не могло вважатися прямим доказом із наукової точки зору. Цілком можливо, що трисоляріани встановили баланс у відносинах із людством і з інших невідомих причин і, зрештою, остаточно відмовилися від планів окупації Сонячної системи. Була висловлена чимала кількість гіпотез, які пояснювали цю невідому причину, й хоча жодна з них не видавалася абсолютно переконливою, жодну теж неможливо було повністю спростувати. Дехто з учених навіть запропонував теорію «вселенської манії переслідування», вважаючи, що Трисолярис також не має достатніх доказів істинності теорії Темного лісу.

Натомість через надзвичайно важкі умови зародження й існування власної цивілізації в трисоляріан розвинулася манія переслідування й страх усього живого у Всесвіті. Ця манія надзвичайно нагадувала середньовічні вірування людства й мала такий самий високий рівень поширення в трисоляріанському суспільстві.

Третє свідчення: згадка про Темний ліс під час спілкування з Кільцем. Зрозуміло, що Кільце отримало саме таке формулювання, вивчивши останній розділ історії людства у надісланій системі Розета. Цим словосполученням рясніє параграф про Епоху стримування, тож цілком логічно, що Кільце вдалося до вживання цієї приповіді. Однак під час діалогу з дослідниками обговорення Темного лісу не тривало достатньо довго й використання означення не було чітко визначеним. Тож не можна зробити висновок, що Кільце дійсно розуміло значення вживаних слів.

З часів Епохи стримування вивчення теорії Темного лісу оформилося в окрему дисципліну. Окрім суто теоретичних досліджень, було проведено велику кількість спостережень різних частин Усесвіту й зроблено численні комп'ютерні моделювання, на основі яких розроблено багато математичних моделей теорії. Але, з точки зору більшості вчених, ця теорія не виросла з простої гіпотези, яку неможливо ані підтвердити, ані спростувати. У її правильність здебільшого вірили політики й широкі верстви населення, які часто визначалися в ставленні до теорії Темного лісу, не маючи повного уявлення про її суть. А після початку Епохи мовлення дедалі більша частина людства була схильна вважати теорію Темного лісу лише нав'язливою манією.

Рік 7-й Епохи мовлення. Чен Сінь

Після вгамування пристрастей увага людства перемкнулася з гравітаційно-хвильового мовлення на ретроспекцію останніх подій Епохи стримування. Здійнялася буря звинувачень і доносів на другого Мечоносця: якби Чен Сінь стало духу

розпочати трансляцію одразу після нападу, принаймні наступної імміграційної катастрофи можна було б уникнути. Хоча більшість критичних стріл полетіли на адресу організаторів процесу відбору кандидатів.

Відбір не був простою процедурою: політичний тиск громадськості на ООН та Об'єднаний флот, власне, й призвів до такого вибору. Люди запекло сперечалися про те, хто більше винний у тому, що сталося, але майже ніхто не замислювався, що відповідальність лежить на кожному. Більшість людей не надто винили Чен Сінь. Її позитивний публічний образ все-таки забезпечував певний захист від критики, а перенесені на рівні з простими людьми страждання під час переселення додали їй іще більше симпатиків. Багато хто вважав її простою жертвою обставин.

Загалом рішення Мечоносця капітулювати спрямувало хід історії довшим шляхом, не змінивши загального напрямку руху. Хай там як, але сеанс мовлення було ініційовано, і незабаром жваві дискусії щодо причин і наслідків вщухли. Чен Сінь поступово переставала бути центральною постаттю громадської думки. Найважливіше було просто насолоджуватись життям.

Але для Чен Сінь подальше існування перетворилося на безкінечні тортури. Хоча її очі знову бачили довколишній світ, на серці лежав тяжкий камінь, що тягнув Чен Сінь на дно моря депресії. Душевний біль уже перестав бути настільки пекучим і докучливим, проте здавалося, що йому не буде кінця-краю. Біль і депресія неначе оселилися в кожній клітинці її тіла, змусивши забути про існування у житті радісних миттєвостей. Вона максимально обмежила коло спілкування, перестала слідкувати за новинами й не переймалася проблемами бізнесу, що розвивався. Хоча АА була надзвичайно стурбована станом Чен Сінь, їй доводилося левову частку часу приділяти управлінню компанією, тож слабкий вогник життя в колишньому Мечоносці підтримувало лише спілкування з Фресом.

У складні часи наприкінці Великого переселення Фрес і АА виїхали з Австралії. Він деякий час прожив у Шанхаї, проте

повернувся у свій будинок у Ворбертоні ще до виїзду всіх емігрантів. Після нормалізації ситуації в Австралії Фрес передав свій будинок у дар уряду для розміщення музею культури аборигенів, а сам спорудив невеличку хижку в довколишньому лісі, перейшовши на спосіб життя своїх предків. Хоча старий жив просто неба, здавалося, що його здоров'я лише поліпшилося. Єдиним досягненням цивілізації, яке він собі залишив, був мобільний телефон. Він дзвонив Чен Сінь по кілька разів на день, щоби сказати лише кілька слів:

«Дитино, тут сонце сходить».

«Дитино, захід сонця все ще чарівний».

«Дитино, я сьогодні цілий день вибирав уламки від ваших хижок. Хочу, аби пустеля знову набула первісного вигляду».

«Дитино, тут зараз дощить. Ти маєш пам'ятати запах пустелі в такі миттєвості...»

Різниця в часі між Австралією й Китаєм становила близько двох годин, і Чен Сінь поступово призвичаїлася до розкладу життя старого. Щоразу, зачувши його голос, вона уявляла, що теж живе посеред лісу, оточеного пустелею, оперезана спокоєм та ізольована від цілого світу.

Пізньої ночі Чен Сінь несподівано розбудив дзвінок. Зирнувши на екран, вона побачила, що дзвонить Фрес. Годинник показував 1:14, тож у Австралії було близько третьої. Фрес знав, що Чен Сінь страждає на сильне безсоння й без допомоги апарата для сну може заснути вночі лише на дві-три години. Тому він ніколи не подзвонив би в таку пору без нагальної потреби.

Цього разу його голос втратив звичний спокій, став нетерплячим і знервованим:

— Дитино, прокидайся й поглянь на небо!

Чен Сінь і сама збагнула, що відбувається щось незвичне. В її гарячковий сон увірвався звичний кошмар: посеред пласкої рівнини, закутаної в нічну імлу, загубився величезний мавзолей. Із-під його дверей лине синювате світло, відвойовуючи в мороку клапоть землі...

Саме такий відтінок синього зараз заливав усе надворі.

Чен Сінь вийшла на балкон і побачила посеред неба об'єкт, світіння якого розфарбовувало все довкола у синє, притлумлюючи яскравість інших зірок. Його незмінне положення на небі вирізняло об'єкт серед штучних споруд на навколоземній орбіті. Це світилася зірка поза межами Сонячної системи. Її яскравість лише посилювалася, світло затьмарювало вогні міста й примушувало речі довкола відрощувати тіні. Приблизно за дві хвилини яскравість світла сягнула піку, перевершивши Місяць уповні, змусивши людей прикрити очі. Потім світіння втратило синювате забарвлення, перетворившись на яскраве денне сонячне світло.

Чен Сінь із легкістю упізнала зірку. Протягом майже трьох століть людство, дивлячись на небо, неодмінно зупиняло свій погляд на цій ділянці небосхилу.

У сусідній будівлі на гігантському дереві почулися якісь вигуки й тріск чогось, розбитого об підлогу.

Яскравість зірки після досягнення піку почала поступово зменшуватися, змінюючи забарвлення від яскраво-білого до червоного, аж до повного згасання за пів години.

Чен Сінь не брала із собою телефон, коли рушила на балкон, проте вікно виклику поплило за нею. Вона чула голос Фреса, який ізнову набув знайомих ноток відсторонення та спокою:

— Дитино, не бійся. Що має статися, те станеться.

Дивний, легкий сон розлетівся на друзки: теорію Темного лісу було остаточно підтверджено — її доказом стало знищення Трисоляриса.

Витяг із «Минулого поза часом»: Нова модель теорії Темного лісу

Трисолярис був знищений через три роки й десять місяців після старту Епохи мовлення. Усі були вражені, бо ніхто не очікував настільки блискавичної реакції після активації гравітаційно-хвильового мовлення.

Оскільки Трисолярис перебував під невсипним контролем, то про його загибель людство отримало набагато більше інформації. Цей світ був знищений тим самим способом, як і система 187J3X1, з якою експериментував Ло Цзі: невеличкий об'єкт, що рухався зі швидкістю, максимально наближеною до швидкості світла, знищив одну із зірок методом збільшення її маси внаслідок релятивістського ефекту. Цієї миті планета якраз оберталася навколо цілі атаки, тож також була знищена вибухом зірки.

Під час активації гравітаційно-хвильового мовлення «Гравітація» перебувала від Трисоляриса на відстані приблизно в три світлові роки. Враховуючи те, що гравітаційні хвилі розповсюджуються зі швидкістю світла, місце запуску фотоїда мало перебувати ближче до Трисоляриса, ніж «Гравітація» й «Синій простір». Ба більше — постріл у напрямку Трисоляриса мав відбутися миттєво після отримання гравітаційної передачі. Дані спостережень підтвердили це припущення: слід від прольоту фотоїда чітко відбився на пилових хмарах біля Трисоляриса. Але в цій ділянці космосу не існувало жодних інших зоряних систем, тобто єдиною правдоподібною версією був постріл із невідомого космічного корабля.

Попередні моделі теорії Темного лісу переважно базувалися на прорахунках місця розташування інших зоряних систем, оскільки передбачалося, що подібні атаки на об'єкти з відомим усьому Всесвіту розташуванням ініціюються виключно з інших зоряних систем. Але підтверджена можливість нападу космічних кораблів значно ускладнила й без того непросту ситуацію. Хоча людство володіло достатньо точною інформацією про розташування зірок у Всесвіті, воно не мало жодного уявлення про інші, окрім трисоляріанських, космічні кораблі, сконструйовані розумними істотами. Скільки їх узагалі? Чи часто трапляються? З якою швидкістю і куди прямують? На жодне з цих запитань відповіді не було.

Це збільшувало кількість джерел завдання ударів у рамках теорії Темного лісу, одночасно значно зменшуючи час реакції. Наступні після Трисоляриса зірки розташовувалися від

Сонячної системи на відстані шести світлових років. Але моторошні смертоносні кораблі-привиди могли цієї миті пролітати повз Сонце. Бог смерті, який, як здавалося, існував деінде, з'явився прямо перед очима.

Рік 7-й Епохи мовлення. Томоко

Людство вперше стало свідком винищення цивілізації, збагнувши, що така сама доля може спіткати й їх будь-якої миті. Трисоляріанська загроза, що протягом трьох століть посідала центральне місце в історії людства, розвіялася, немов дим, поступившись місцем жорстокішій невідомості Всесвіту.

Але очікувана хвиля паніки не покотилася світом. Зіткнувшись із винищенням цивілізації на відстані чотирьох світлових років, людство дивно принишкло: всі, вдивляючись у туманну далечінь, чекали пришествия чогось чи когось.

Ще з часів Великого занепаду — хоча відтоді історія кілька разів драматично змінювала свій хід — людське суспільство завжди жило за високого рівня добробуту й високорозвиненої демократії. Два століття сформували у свідомості мас переконання: як скрутно не було б, завжди знайдеться той, хто про них подбає. Ця віра ледь не зазнала краху під час Великого переселення, але того ранку шість років тому, на порозі суцільного мороку диво таки сталося.

Людство й зараз чекало на чергове диво.

Третього дня після знищення Трисоляриса Томоко несподівано запросила Чен Сінь і Ло Цзі випити чаю. Вона повідомила, що не тримає каменя за пазухою, а просто скучила, як за старими друзями.

ООН і Об'єднаний флот поставилися до цієї зустрічі з надзвичайним ентузіазмом. Теперішній стан пасивного очікування дуже непокоїв усіх: людство стало нагадувати крихкий піщаний замок на пляжі, який може будь-якої миті зруйнуватися під сильним поривом вітру. Можновладці сподівалися, що двоє колишніх Мечоносців зможуть отримати від Томоко інформацію, яка поверне надію в уми мас. На

екстреному засіданні РОЗ, присвяченому майбутній зустрічі, дехто навіть натякав, що коли подібну інформацію вони не отримають, можна сфабрикувати щось багатозначне.

Шість років тому, після початку гравітаційно-хвильового мовлення, Томоко зникла з радарів. Навіть якщо вона й з'являлася періодично на публіці, то просто, без виразності й експресії, доносила думки Трисоляриса. Вона так і залишилася гостювати в тій невеличкій дерев'яній віллі на верхівці дерева й, швидше за все, більшу частину часу проводила в режимі очікування.

Чен Сінь зустрілася з Ло Цзі вже на гілці, з якої звисала вілла Томоко. Під час Великого переселення Ло Цзі приєднався до Руху опору. Хоча він і не брав безпосередньої участі в акціях та не керував жодною з них, проте лишався духовним наставником для всіх бійців. Сили безпеки й Краплини будь-що намагалися розшукати його та вбити, але Ло Цзі постійно вдавалося вислизати. Навіть софони були не в змозі виконати це завдання. Ло Цзі мало змінився за минулі сім років: та сама тверда, строго вертикальна постава, хіба що вітер сильніше розвівав довге волосся. Він не привітався, але обдарував Чен Сінь усмішкою, яка миттєво зігріла їй серце. Ло Цзі дивним чином нагадував їй Фреса: хоча ці двоє були геть різними, але обидва мали у своїй харизмі відгомін минулого — потужне відчуття міці гір, яке давало Чен Сінь відчуття, що вона може на них покластися в ці дивні нові часи. Був іще Вейд — злий і лютий, немов вовк, чоловік із минулого, який ледь не досягнув успіху в її знищенні. Чен Сінь його ненавиділа й боялася, але водночас знала, що в певному розумінні може також і покластися на нього. Направду дивне відчуття.

Томоко знову зустрічала їх коло вілли. Як і минулого разу, вона була вбрана у розкішне кімоно, а у волоссі виднілася щойно зірвана квітка. Образ розлюченого ніндзі в камуфляжі відійшов у минуле, поступившись місцем лагідній жінці, прекрасній, немов весна вповні посеред завітчаної луки.

— Ласкаво прошу! Ласкаво прошу! Я мала сама навідатися до ваших обійсть, але тоді не змогла б вшанувати вас чя-но ю.

Вибачте мені, будь ласка! Я щиро рада вас бачити! — Томоко вклонилася гостям. Її голос був таким самим м'яким і ніжним, як і під час першого візиту Чен Сінь. Вона провела їх бамбуковим гайком, що ріс на подвір'ї, невеличким дерев'яним містком, перекинутим через дзюркотливий струмок, і запросила до великої вітальні. Усі троє розташувалися на татамі, й Томоко почала магію чя-но ю. Час минав непомітно, про його біг свідчили хіба що хмаринки, які пропливали у небі за вікном.

Спостерігаючи за м'якими і витонченими рухами Томоко, Чен Сінь переживала змішані почуття.

Так, вона (чи вони?) багато разів була за крок від успіху в знищенні людства. Проте щоразу людство якимось дивом за допомогою впертості, хитрості й вдачі примудрялося вирватися з цих лещат. І наприкінці трьохсотрічного марафону Томоко довелося побачити, як її дім поглинуло вогняне море рідної зірки.

Томоко дізналася про знищення Трисоляриса ще чотири роки тому. А три дні тому, коли світло долинуло до Землі й принесло повну картину руйнування, Томоко виступила з коротким зверненням до міжнародного співтовариства. Вона просто поінформувала про хід і причину катастрофи — гравітаційно-хвильове мовлення вглиб Всесвіту, ініційоване двома людськими космічними кораблями. Жодних докорів чи засудження. Більшість вважала, що попередній оператор цього робота загинув чотири роки тому в полум'ї, яке знищило Трисолярис, тож тепер управління Томоко взяв на себе інший трисоляріанин, що перебував на борту одного з кораблів флоту. Вираз обличчя й голос Томоко лишалися вкрай спокійними під час звернення. Подібний спокій не мав нічого спільного з тими невиразністю й млявістю, які звучали в її голосі всі ці роки. Це було істинне втілення душі й демонстрація сили духу оператора, який показував благородство й гідність перед винищенням свого роду — недосяжний взірець, із яким людству годі було сподіватися зрівнятись. Тепер, опинившись віч-на-віч із цивілізацією, що втратила свою домівку, земляни перелякалися вже не на жарт.

Базуючись на обмеженій інформації, отриманій від Томоко, та власних спостереженнях, люди отримали загальне уявлення про знищення Трисоляриса.

На момент катастрофи Трисолярис переживав чергову епоху стабільності, обертаючись навколо однієї з трьох зір на відстані приблизно у 0,6 астрономічної одиниці. Фотоїд, влучивши в зірку, проламав діру у фотосфері та конвективній зоні діаметром у 50 тисяч кілометрів, в якій легко умістилися б чотири планети завбільшки із Землю. Залишилося нез'ясованим, чи це був збіг обставин, чи частина плану нападника, але фотоїд влучив у зірку якраз у точці, яка розташовувалася вздовж уявної лінії перетинання площі екліптики Трисоляриса. Якби тієї миті комусь довелося поглянути з планети на світило, то він побачив би, як на його поверхні раптово розквітнула надзвичайно яскрава пляма, немов хтось розчахнув дверцята печі. З пролому назовні полилося потужне випромінювання, згенероване ядром зірки, — проминувши конвективну зону, фотосферу й хромосферу, воно досягло оберненої до зірки півкулі планети, перетворивши все живе на попіл за лічені секунди.

Речовина ядра ринула в космічний простір, утворивши 50-кілометровий полум'яний фонтан. Частина викинутої з ядра зірки речовини, температура якої сягала 10 мільйонів градусів, під дією сили тяжіння повернулася на поверхню світила, а інша, досягнувши другої космічної швидкості, розлетілася космосом навсібіч. З Трисоляриса це мало вигляд, немов на поверхні зірки з'явилося вогняне дерево-чудасія. Десь за чотири години викинутий об'єм речовини здолав відстань у 0,6 астрономічної одиниці, й верхівка дерева перетнула орбіту Трисоляриса. Ще за дві години дерево дотягнулося до поверхні планети, й за тридцять хвилин речовина ядра світила продірявила Трисолярис наскрізь. Це було рівнозначно мандрівці всередині одного із сонць — викинута рідина, навіть попри остудження вічним холодом космосу, ще залишалася розігрітою до температури в кілька десятків тисяч градусів. Коли Трисолярис, зрештою, вилетів із зони викиду, він уже перетворився на

розпечене до червоного небесне тіло. Поверхня планети стала суцільним океаном магми, який випарував усю воду, що тепер виляса за планетою білим шлейфом. Сонячний вітер ще сильніше роздмухував випарувану воду, перетворюючи Трисолярис на комету з довгим хвостом.

До цього моменту життя на Трисолярисі вже не існувало, але це спрацював лише детонатор, а не основний заряд.

Речовина в зоні викиду створювала значний опір руху планети, що спричинило сповільнення швидкості обертання і, як наслідок, зменшення висоти орбіти Трисоляриса. Вогняне дерево, немов кігті диявола, притягувало планету ближче до зірки з кожним наступним її обертом. Перетнувши зону викиду вдесьте, планета мала впасти на поверхню сонця. Тривалий матч космічного футболу між трьома тілами нарешті добіг кінця. Але одне світило з трьох не дожило до моменту проголошення його переможцем.

Викид речовини спричинив падіння тиску всередині зірки, що тимчасово сповільнило реакцію термоядерного синтезу. Світило різко втратило свій звичний рівень яскравості, перетворившись лише на туманний обрис, чим іще більше почало контрастувати з яскравим вогненным деревом на його поверхні, чий стовбур був неначе надряпаний гострим предметом на чорнильному негативі плівки Всесвіту. Сповільнення термоядерного синтезу спричинило зменшення тиску від випромінювання зсередини ядра, необхідного для врівноваження маси зовнішньої оболонки, тож зірка сколапсувала. Згасла зовнішня оболонка впала на ядро зірки, спровокувавши новий великий вибух.

Саме це видовище людство й побачило із Землі три дні тому.

Новий вибух зірки винищив решту живого в зоряній системі: більшість кораблів-утікачів і поселень за межами планети було стерто на порох. Вціліла лише дециця кораблів, які на момент вибуху опинилися поза двома іншими сонцями цього світу — вони відіграли роль своєрідних укриттів.

Два світила, що залишилися, перетворилися на стабільну подвійну зоряну систему, проте жодна форма життя вже не зможе насолоджуватися регулярними сходами та заходами

цих сонць. Речовина зірки, що вибухнула, та попіл Трисоляриса утворили два гігантські акреційні диски навколо сонць, що нагадували сірі кладовища.

— Яка кількість трисоляріан врятувалася? — тихо запитала Чен Сінь.

— Якщо не рахувати обох трисоляріанських флотів, які були вже задалеко від рідної планети, то менше однієї тисячної від загальної кількості населення, — відповіла Томоко ще тихіше. Уся її увага була прикута до чя-но ю, тож вона навіть не підвела погляду.

Чен Сінь кортіло сказати, як жінка іншій жінці, так багато всього. Але вона належала до людства, й прірва, що відділяла її від Томоко, лишалася нездоланною. Тож їй не лишалося нічого іншого, як ставити запитання, санкціоновані можновладцями. Подальша частина розмови, яка мала вирішальний вплив на хід історії, згодом отримала назву «перемовини під час чаювання».

— Скільки часу має людство? — запитала Чен Сінь.

— Нема точної відповіді. Напад може статися будь-якої миті. Але, ймовірно, ви маєте століття-друге, як під час вашого експерименту. — Томоко глянула на Ло Цзі, який сидів мовчки з прямою спиною.

— Але все ж...

— Ситуацію Трисоляриса не можна порівнювати з вашою. По-перше, трансляція містила лише координати Трисоляриса. Для виявлення існування земної цивілізації необхідно проаналізувати записи спілкування між нами трьохсотлітньої давності. Ця перевірка у будь-якому випадку буде проведена, проте ймовірність нанесення удару одразу після отримання результатів не надто висока. Це неодмінно станеться, але не одразу. Важливий нюанс: звіддала Трисолярис має значно небезпечніший вигляд, ніж Земля.

Чен Сінь здивовано поглянула на Ло Цзі, але, оскільки він мовчав, запитала сама:

— Чому?

Томоко твердо похитала головою:

— Цього ви не дізнаєтеся ніколи.

Чен Сінь повернула розмову в заплановане русло:

— Під час обох атак використовувалися фотоїди. Це усталена практика? Майбутній удар по Сонячній системі буде завдано у такий самий спосіб?

— Усі атаки за теорією Темного лісу мають дві спільні ознаки: по-перше, вони випадкові, по-друге, ощадливі в засобах.

— Поясніть, коли ваша ласка.

— Подібні атаки — не частина оголошеної міжзоряної війни, це просте усунення можливих загроз. Під ознакою «випадковості» я маю на увазі, що отримання координат уже саме собою є достатньою умовою для проведення атаки. Розвідка чи рекогносцировка більше не проводиться — для суперцивілізації значно дешевше стріляти всліпу, ніж вдаватися в деталі. «Ощадливість» означає, що засіб руйнування світів буде максимально простим і дешевим — внаслідок вивільнення енергії, що таїться в самій зоряній системі-цілі.

— Енергії зірок.

Томоко кивнула:

— Саме цей спосіб ми спостерігали донині.

— Якісь способи захисту?

Томоко посміхнулася і похитала головою, неначе намагалася втовкмачити прості речі наївному дитяті:

— Усесвіт оповитий мороком, а ми — як та маленька пташка, прив'язана до верхівки дерева посеред темного лісу під перехрестям прожекторів. Напад може статися звідусіль і будь-якої миті.

— Зважаючи на особливості двох попередніх атак, має існувати якась стратегія пасивної оборони. Навіть у вашій зоряній системі залишилися вцілілі кораблі.

— Будь ласка, повірте моїм словам: людство не має шансів врятуватися під час нападу. Тікайте.

— Стати вигнанцями поміж зірок? Але ми не зможемо, як ви, врятувати навіть однієї тисячної населення.

— Це все одно ліпше за тотальне винищення.

«Не за нашої системи цінностей», — подумала Чен Сінь, але нічого не сказала.

— Зупинімося на цьому. Не будемо більше говорити про це. Усе, що я могла вам розповісти, я вже озвучила. Я запросила двох друзів на чаювання, — сказала Томоко, з поклоном передаючи їм дві чаші із зеленим чаєм.

У Чен Сінь ще залишилося чимало запитань без відповідей. Її руки тремтіли, приймаючи чашу з чаєм, проте вона розуміла, що розпитувати далі — марна справа.

Ло Цзі, який досі не вимовив жодного слова, залишився незворушним, як і весь час до того. Вочевидь, він був більш обізнаний із ритуалом чайної церемонії, бо відпив із чаші, яку тримав на долоні лівою рукою, тільки після того, як тричі обернув її правою. Він пив украй повільно, даючи плину часу розчинитися в тиші, й не закінчив чаювання, аж поки хмари за вікном не розфарбувало золотом призахідне сонце. Ло Цзі так само повільно поставив чашу і промовив перші слова за вечір:

— Тоді можу я поставити кілька запитань?

Ступінь поваги трисоляріан до Ло Цзі було неважко зрозуміти з огляду на звертання Томоко. Чен Сінь давно помітила, що Томоко, хоча і промовляє до неї лагідно та ніжно, але і близько не має тієї шанобливості, як до Ло Цзі. Щоразу, коли Томоко дивилася на нього, в її очах можна було помітити побожний трепет: вона постійно трималася від Ло Цзі далі, ніж від Чен Сінь, і вклонялася глибше та плавніше.

Почувши слова Ло Цзі, Томоко знову глибоко вклонилася й вимовила:

— Будь ласка, зачекайте. — Не додавши більше нічого, заплющила очі й почала чекати. Чен Сінь уявила, як десь посеред безкрайого космосу на борту одного з кораблів трисоляріанського флоту за кілька світлових років звідси оператори Томоко ведуть між собою жваву дискусію. Десь за дві хвилини Томоко знову підняла голову й відповіла: — Ви можете поставити лише одне запитання, на яке мені дозволено відповісти: «так», «ні» або «не знаю».

Ло Цзі знову повільно відставив чашу з чаєм, але Томоко підняла руку, аби його перервати:

— Це жест поваги нашої цивілізації до вас особисто. Я відповім чесно на будь-яке запитання, навіть якщо отримана інформація зашкодить подальшому існуванню трисоляріан. Але запитання має бути одне, і я повинна мати змогу відповісти на нього одним із трьох варіантів. Будь ласка, добре подумайте, перш ніж ставити його.

Чен Сінь із занепокоєнням глянула на Ло Цзі, але він, майже не замислюючись, рішуче спитав:

— Я пристаю на ваші умови. Ось моє запитання: якщо Трисолярис проявив певні ознаки, сприйняті спостерігачами з глибин Усесвіту як небезпечні, то чи існує спосіб транслювати сигнал про те, що цивілізація не становить загрози для існування інших світів, і тим самим уникнути нанесення удару за теорією Темного лісу? Чи може Земля зараз передати подібне «послання миру», якщо назвати його так, у Всесвіт?

Не відповівши одразу, Томоко опустила очі додолу, ніби обмірковувала відповідь. Для Чен Сінь ці секунди тяглися нескінченно довго — кожна наступна мить очікування посилювала її впевненість, що у відповідь вони почують «ні». Але раптом Томоко підвела на Ло Цзі осмислений погляд, поглянувши прямо в очі. До цього моменту вона не наважувалася зустрічатися з його поглядом, а зараз без будь-якого сум'яття чітко відповіла:

— Так.

— Яким чином? — не втримала язика Чен Сінь.

Томоко відвела погляд від Ло Цзі й, похитавши головою, знову наповнила їхні чаші:

— Я не можу вам більше нічого сказати. Ви не отримаєте від мене іншої інформації.

«Перемовини під час чаювання» подарували дрібку надії людству, яке знемагало від очікування на появу дива: можливість передати «послання миру» Всесвіту й уникнути нанесення удару за теорією Темного лісу все-таки існувала.

Витяг із «Минулого поза часом»: Послання миру до Всесвіту — перфоманс на самоті

Після оприлюднення змісту «перемовин під час чаювання» людство почало міркувати, як можна надіслати «послання миру» Всесвіту. Почала надходити ціла злива пропозицій від представників усіх верств населення — і членів Всесвітньої академії наук, і навіть учнів початкової школи. Уперше за історію людства всі члени суспільства працювали над вирішенням спільної проблеми як один злагоджений механізм.

Незабаром усі зрозуміли, що проблема значно складніша, ніж здавалося на перший погляд.

Усі пропозиції можна було розподілити на дві великі категорії: декларативні та автотомічні.

Бачення прихильників декларативної ідеї полягало в простій трансляції відповідної заяви у глибини Всесвіту для проголошення незагрозливого характеру людської цивілізації. Увага цієї категорії переважно була сконцентрована на підборі вдалого формулювання. Але для більшості людей їхні намагання здавалися повною маячнею: яким вдалим не виявився б підбір слів, навряд чи хтось сповна розуму довіриться будь-чиїм словам у цьому холодному Всесвіті. Більше того, подібна заява повинна відшукати шлях до серця безлічі цивілізацій у Всесвіті.

Прихильники автотомічної ідеї, яких було більше, вважали, що послання має демонструвати істинність намірів, а отже, складатися з двох частин: «слова» й «діла», причому акцент має бути на останньому. Людство повинне заплатити свою ціну за виживання посеред Темного лісу, перетворившись на посправжньому незагрозливу для існування інших цивілізацію. Інакше кажучи, від людства очікували акту самоскалічення.

Більшість варіантів автотомічної ідеї концентрувалися на рівні технологічного прогресу й декларували необхідність відмови від відкриттів та досягнень інформаційної й космічної епох, а також повернення життєвого укладу на рівень XIX сторіччя з електричними механізмами й двигунами внутрішнього

згоряння, ба навіть до доіндустріального аграрного суспільства. Враховуючи різке скорочення світового населення, цей план видавався цілком здійсненним. Отже, «послання миру» має продемонструвати, що людство опанувало лише низькорівневі технології.

Прихильники найрадикальніших ідей пропонували реалізувати проєкт інтелектуальної дезадаптації людини. Вдавшись до медикаментозної терапії чи обмежувальних технологій, буде реально досягнути зниження інтелектуального рівня людини як виду і закріпити цю характеристику в генетичному коді природним доббором та генетичною інженерією, що зрештою дасть змогу безболісно перейти до аграрного суспільства. У більшості людей такі пропозиції викликали огиду, проте циркуляція подібних ідей не припинялася. З точки зору прихильників дезадаптації, «послання миру» має бути прокламацією розумової відсталості людства.

Існувало безліч й інших пропозицій. Наприклад, прихильники ідеї самообмеження виступали за створення системи контролю, яка після активації набуває владних повноважень без можливості управління з боку людей. Якщо подібна система в результаті моніторингу виявить у поведінці соціуму небезпечні тенденції, то активує систему самознищення цілого світу.

Це було бурхливе свято уяви: серед незліченної кількості пропозицій траплялися й вишукані та оригінальні, а подекуди — геть зловісні та злі, як темні культу.

Але жодна з пропозицій не відображала суті «послання миру».

Томоко зазначала, що важливою особливістю нанесення удару за теорією Темного лісу є випадковість. Нападник здебільшого не ускладнює собі завдання веденням розвідки з близької відстані. Людству потрібно було продемонструвати акторське мистецтво за відсутності будь-якої аудиторії: хай якою відвертою не виявилася б гра й щирими — емоції, ніхто не зміг би побачити й оцінити виставу, крім самого людства. Навіть якщо уявити найліпший сценарій: якась розвинена цивілізація, немов турботливий батько, опікуватиметься людством настільки, що

почне вивчати Землю зблизька й надішле обладнання для довготривалого спостереження на кшталт софонів. Утім, кількість подібних цивілізацій, очевидно, буде дуже незначною серед сотень мільйонів інших, які існують у Всесвіті. З погляду більшості, Сонце — лише тьмяна цятка без будь-яких особливих деталей, що розташована на відстані безлічі світлових років. Така сувора математична правда Темного лісу Всесвіту.

Були часи, коли вчені наївно вірили, що ознаки існування цивілізацій на планетах довкола далеких зірок можна виявити за допомогою лише астрономічних спостережень: аналізу спектра поглинання оксигену, діоксиду вуглецю та води в атмосфері екзопланет; електромагнітного випромінювання від технологічних процесів функціонування цивілізації тощо. Звучали навіть химерні ідеї на кшталт існування сфер Дайсона. Але ми натомість опинилися у Всесвіті, де кожна цивілізація вважає за ліпше залишитися непоміченою. Тож якщо жоден спостерігач здалеку не виявить ознак існування розумних форм життя в Сонячній системі, він може дійти висновку, що наш світ безлюдний, або ж навпаки — що цивілізація вже перетнула певну межу в розвитку.

«Послання миру» — по суті, той самий сеанс космічного мовлення, але кожен слухач має повірити в зміст трансльованої інформації.

Уявімо, що десь на нічному небі ви бачите слабку плямку — далеку зірку. Мимохідь поглянувши на неї, ви мусите впевнено сказати, що вона не становить загрози для вашого існування. Так мало б працювати «послання миру».

Повна маячня.

А ось іще більша загадка: чому Томоко навідріз відмовилася повідомити людству, як можна насправді заявити про мирність намірів?

Цілком зрозуміло, що вцілілим трисоляріанам вже не було сенсу ділитися з людством технологіями. Після початку Епохи мовлення обидві цивілізації опинилися віч-на-віч із невідомим ворожим «чимось» нашої галактики і навіть Всесвіту, переставши бути головною загрозою існування один для одного,

тож часу на підтримку комунікацій лишалося обмаль. У міру того як трисоляріанський флот дедалі більше занурювався в безмежжя космосу, зв'язок між цивілізаціями дедалі слабшав. Але дещо не вдасться стерти ані з людської пам'яті, ані з трисоляріанської: вся ця історія розпочалася саме з бажання Трисоляриса вдертися й окупувати Сонячну систему, а завершилася майже вдалою спробою світового геноциду. І якщо людство зможе зробити наступний стрибок у розвитку — помста не забариться. Люди прийдуть по трисоляріан до їхнього нового прихистку серед зірок (якщо знайдуть його), і, цілком можливо, акт помсти може звершитися до того, як Земля буде знищена під час наступного удару Темного лісу.

Але ось який парадокс: якщо «послання миру» таки здатне переконати весь Усесвіт у нешкідливості людської цивілізації, тоді й трисоляріани мають бути убезпеченими. Хіба не цього завжди прагнув Трисолярис?

Рік 7-й Епохи мовлення. Томоко

Хоч людство й не отримало жодної підказки, як транслювати робоче «послання миру», а серйозні дослідження заперечували навіть теоретичну можливість цього, прагнення всіх верств населення якомога швидше віднайти правильну відповідь неможливо було ігнорувати. Хоча більшість людей розуміли, що жодна з висунутих пропозицій не спрацює, відчайдухи все одно не припиняли спроб утілити ту чи ту ідею.

Одна з неурядових організацій в Європі намагалася звести надпотужну радіоантену, щоб розпочати трансляцію власної версії «послання миру», використовуючи Сонце як підсилювач сигналу. На щастя, втрутилася поліція, яка завадила цій спробі. Краплини зняли блокаду з Сонця й залишили межі Сонячної системи ще шість років тому, тож спроба скористатися нашою зіркою як підсилювачем могла виявитися вдалою. Подібні намагання становили надзвичайну небезпеку, бо лише пришвидшили б розкриття точних координат Землі.

Ще одна неурядова організація під назвою «Зелені рятівники», яка налічувала мільйон членів по всьому світу, активно пропагувала ідею повернення до аграрного суспільства як необхідну умову для надсилання «послання миру» у Всесвіт. Понад 20 тисяч найзатятіших прихильників повернулися до Австралії, щоб на цьому, знову малозаселеному після повернення додому емігрантів, континенті створити зразкове аграрне суспільство. Буденне життя комуни «Зелених рятівників» у Австралії навіть трансливалося в режимі онлайн по всьому світу. Але в цю епоху вже давно не існувало традиційного сільськогосподарського приладдя й інструментів, тож комунарам довелося виготовлювати репліки прадавніх плугів, борон і мотик спонсорським коштом. Позаяк у Австралії бракує орної землі й уся наявна рілля вже використовувалася для вирощування високовартісної сільгосппродукції елітних сортів, ідейним прихильникам агросуспільства довелося розорювати пустища й піднімати цілинні землі, які погодився надати їм уряд.

Завзяття на ударну колективну працю вистачило на тиждень. І не тому що «Зелені рятівники» виявилися неробами — їхнього голого ентузіазму було достатньо для виконання певної частки важкої, виснажливої праці, — а тому що тіло й фізичні можливості сучасних людей надто змінилися з часів ведення натурального господарства. Люди стали гнучкішими й спритнішими порівняно зі своїми предками, але їхні тіла давно перестали бути пристосованими до важкої, монотонної фізичної праці — а розорювання пустищ і за часів аграрних суспільств було справою не з легких. Після того як лідери руху висловили шану праотцям-землеробам, «Зелені рятівники» саморозпустилися, а від ідеї повернення до ведення натурального господарства людство відмовилося.

Перекручені уявлення про «послання миру» призвели до появи цілого грона «антиінтелектуальних» рухів, які стали організаторами низки терористичних актів нечуваної жорстокості, спрямованих на примусове зниження рівня інтелекту людини. Одна подібна організація планувала закачати

в систему водопостачання Нью-Йорка величезну кількість препарату — блокатора нейронів, що міг спричинити серйозні ушкодження мозку. На щастя, замах на злочин своєчасно виявили та знешкодили, і спланована атака не завдала серйозних збитків, лише паралізувала систему водопостачання Нью-Йорка на кілька годин. Звісно, всі без винятку подібні «антиінтелектуальні» рухи вимагали збереження рівня інтелекту для членів організацій, суворо забороняючи їм вживати будь-які препарати чи вдаватися до використання технічних засобів, що обмежують функціонування мозку. При цьому ідеологи виступали з роз'ясненнями, що члени організації беруть на себе відповідальність бути останніми з *homo sapiens*, аби завершити створення низькоінтелектуального суспільства та очолити його.

Опинившись перед загрозою загибелі й маючи непевний натяк на ймовірний порятунок, людство знову вдарилося в релігію.

Період відкриття теорії Темного лісу й розуміння справжнього стану речей у Всесвіті став часом важких випробувань для світових релігій, а особливо християнства. Насправді світогляд людей почав змінюватися ще на зорі Епохи кризи. Отримавши підтвердження існування Трисоляриса, християнські проповідники змушені були шукати пояснення відсутності для трисоляріан місця в Едемі та причини, чому Бог не згадав про них навіть пів словом у книзі Буття. Церкви і богослови розпочали важкий процес переосмислення текстів Біблії, вчення й доктрин, який тривав понад століття. І щойно здавалося, що вони досягнули успіху, з'явився новий виклик — чудовисько Темного лісу. Людство мало усвідомити, що у Всесвіті існує безліч розумних цивілізацій, і якщо кожна з них мала власних Адама та Єву, то наразі населення Едему мало бути співставним із сьогоденішньою людською популяцією.

Але на тлі катастрофи Великого переселення релігія знову почала повертати втрачені позиції. У суспільстві з'явилася нове популярне вірування: буцім протягом останніх сімдесяти років людство двічі опинялося на межі знищення й обидва рази рятувалося лише завдяки божому провидінню. Обидва чудесні

спасіння — створення системи стримування за теорією Темного лісу та ініціювання початку гравітаційно-хвильового мовлення — мали, на думку віруючих, чимало спільних особливостей: раптова поява за участі малої кількості людей і неймовірний збіг обставин (як-от майже нульова вірогідність того, що «Синій простір» і «Гравітація» разом із Краплинами опинилися одночасно в чотиривимірній зоні простору). Під час обох криз віруючі влаштовували велелюдні публічні молебні, й саме ці палкі молитви викликали милість і спасіння Господні, нехай і точилися постійні дискусії про те, яке саме божество врятувало людство.

Так Земля перетворилася на єдиний гігантський собор, планету-молитовню, де кожен молився з небаченою досі вірою за нове диво спасіння. Окрім вселенських літургій, організованих Папою Римським у Ватикані, люди постійно молилися разом і наодинці, перед трапезою і сном, благаючи про одне: «Господь наш, пошли нам одкровення, направ нас, аби змогли ми донести свої добрі й миролюбні наміри до зірок. Хай увесь Всесвіт зрозуміє, що ми не замислюємо злого».

На орбіті Землі була навіть побудована міжконфесійна церква, хоча насправді це не був дім Господа в звичному розумінні, а лише гігантський хрест. Поперечини були завдовжки 20 і 40 кілометрів і світилися настільки яскраво, що хрест можна було легко побачити вночі із Землі. Віряни часто проводили масові богослужіння в космосі прямо під хрестом, збираючись там десятками тисяч — у скафандрах і зі свічками, які могли горіти у вакуумі та змагалися із зорями в яскравості світіння. Із Землі уся процесія мала вигляд миготливої хмари космічного пилу. І щовечора незліченна кількість людей на Землі возносила свої молитви до хреста, що з'являвся посеред моря зірок.

Навіть цивілізація Трисоляриса стала об'єктом поклоніння. Образ трисоляріан у свідомості людей постійно зазнавав змін: на початку Епохи кризи більшість сприймала їх як могутніх і почварних інопланетних загарбників, проте члени Організації «Земля – Трисолярис» вважали їх богами. Через певний проміжок часу в сприйнятті відбулися значні зміни — з дияволів

та богів із плоті й крові вони перетворилися на істот, рівних людині й подібних до неї. А після створення системи стримування за теорією Темного лісу ставлення до трисоляріан стало зневажливим, як до неосвічених варварів із примітивною культурою, які животіють тільки для втіхи людства. Потім, знищивши систему стримування, трисоляріани продемонстрували людству своє справжнє єство — безжальних завойовників, які не цураються навіть геноциду. Але незабаром, після старту гравітаційно-хвильового мовлення, а особливо після знищення Трисоляриса, вони отримали ореол мучеників, що просто трохи швидше рухалися тією ж дорогою до спільного кінця.

Людство, дізнавшись про теоретичну можливість «послання миру», з самого початку наполегливо і послідовно вимагало від Томоко розкрити спосіб передачі в глибини Всесвіту подібної декларації, вмовляючи не лишатися осторонь і не брати на себе відповідальність за вчинення світоциду. Проте скоро людство збагнуло: для цивілізації, яка цієї миті мандрує у міжзоряному просторі та володіє технологіями, які ще довго не будуть доступними для людства, будь-який гнів чи осуд здаватимуться порожньою балаканиною. Ввічливо спитати вперше — гарна стратегія, але постійні надокучливі запити з часом починають нагадувати жебракування. Тож поступово безкінечні благання зглянутися і проявити милість у атмосфері масового релігійного психозу знову призвели до трансформації сприйняття трисоляріан. Оскільки вони володіли знанням про передачу «послання миру», то перетворилися на ангелів спасіння, посланих Богом. Причина, з якої люди ще не були ними врятовані, полягала в тому, що вони не повністю продемонстрували своє благочестя й не спокутали гріхи, тож звернення до Томоко знову перетворилися на молитви, а трисоляріани стали богами.

Резиденція Томоко стала місцем паломництва. Щодня під гігантським деревом юрмився величезний натовп людей. Часом їх кількість кратно перевищувала число прочан у Мецці під час хаджу — людському морю не було видно кінця-краю. Вілла була

розташована на висоті 400 метрів, тож із землі здавалася невеличкою цяткою, яка то виринала, то знову ховалася серед штучних хмаринок і клубів туману. Іноді перед натовпом з'являлася Томоко — люди не могли побачити її обриси, тільки орнамент кімоно розквітав посеред хмар. Але такі моменти були рідкісними, а тому сприймалися як сакральні послання. Прихильники різних релігій заходжувалися демонструвати набожність — кожен на свій манер: дехто починав сильніше молитися, інші впадали в релігійний екстаз, хтось плакав і причитав, дехто падав на коліна, а дехто схилявся в доземному поклоні. У таких випадках Томоко відповідала натовпу легким кивком голови, а потім тихо зникала в будинку.

— Навіть якби сталося диво і ми віднайшли шлях до порятунку, який із того зиск? У людства не залишилося й натяку на власну гідність, — стверджував Бі Юньфен, один із колишніх головних претендентів на посаду Мечоносця і очільник Руху опору в Азії.

Чимало й інших розсудливих людей ставили таке саме запитання і намагалися знайти відповіді про «послання миру», проводячи чимало детальних досліджень у різноманітних галузях науки. Науковці збивалися з ніг, щоб віднайти бодай якийсь натяк на ґрунтовне підтвердження існування дієвого способу трансляції миролюбства людей у глибини Всесвіту. Але всі дослідники доходили одного й того самого висновку: якщо така можливість дійсно існує, то для відправлення «послання миру» потрібна якась принципово нова технологія, що набагато випереджає сучасний рівень технічного розвитку.

Немов вередливе дитя, людство знову змінило ставлення до екіпажу «Синього простору», який разом із кораблем уже розтанув у безодні космосу. Ще недавно ангелів-рятівників знову звинуватили в гріхопадінні, перетворили на породження темряви та дияволів у плоті й крові: захопивши «Гравітацію», екіпаж «Синього простору» підступом змусив розпочати гравітаційно-хвильове мовлення, наславши чорне прокляття руйнування на обидва світи. Цей страшний злочин назавжди залишиться непростим гріхом для цього сатанинського

поріддя. Ті, хто обожнював Томоко, звернулися з проханням до трисоляріанського флоту якнайшвидше розшукати й знищити обидва кораблі, аби кожному віддалося згідно з ділами його. Але, як і до інших молитов, Томоко залишилися глухою до цих благань.

Одночасно нової трансформації повільно зазнавав і образ Чен Сінь: із людини, яка не відповідала жодному критерію для обіймання посади Мечоносця, вона знову перетворилася на милу та чуйну жінку. Аби пояснити мотиви її вчинків, навіть пригадали давно забутий прозовий твір Тургенєва «Поріг»: Чен Сінь хоробро переступила поріг, до якого ніхто не наважувався навіть підійти, і тоді, опинившись під немислимим для звичайної людини тиском і розуміючи приниження, що на неї очікують, у вирішальний момент все одно відмовилася надсилати до Всесвіту сигнал, який призведе до руйнації двох світів. Люди вже не зосереджувалися на наслідках її відмови активувати систему стримування, а просто відзначали безрозмірну любов Чен Сінь до людства, настільки сильну, що біль від неї застилав очі.

Якщо провести глибший аналіз цього феномена, то можна зрозуміти, що подібне ставлення соціуму до Чен Сінь є віддзеркаленням її підсвідомої материнської любові до людства. У цю епоху інститут сім'ї остаточно припинив існування, тож материнська любов лишалася незвіданим почуттям для багатьох людей. Високий загальний рівень добробуту дещо заміщав потребу дітей у материнській любові. Але тепер мешканці Землі опинилися посеред холоду жорстокого Всесвіту, щомиті чекаючи на прихід смерті. Перетворившись на перелякану дитину, людство вдивлялося в довколишній темний ліс та зі сльозами на очах шукало руку матері. І Чен Сінь ідеально підходила на цю роль: молода й вродлива жінка, послана далекими предками, які знали материнську любов. Не дивно, що в панівній атмосфері релігійного екстазу знову відродився культ Богоматері нової епохи.

Але усвідомлення цього відібрало у Чен Сінь останні крихти волі до життя.

Життя давно перетворилося для неї на нескінченні тортури та важкий тягар. І вона лишалася живою лише тому, що не дозволяла собі втекти від тяжкої ноші. Лишатися живою було справедливим покаранням за величезні помилки, і вона мусила з цим змиритися. Але зараз Чен Сінь перетворилася на небезпечний культурний феномен, а дедалі більше захоплення її постаттю огортало і так розгублене людство пеленою брехні. Тож згинуті назавжди було б відповідальним вчинком з її боку.

Чен Сінь легко далася таке рішення. Це було схоже на давно заплановану мандрівку — всі поточні, нагальні справи владнано і можна з полегкістю ступити за поріг.

Чен Сінь вийняла невеличку пляшечку, в якій збереглася одна пігулка для короткотривалої гібернації. Саме цей препарат їй призначили, коли вводили в попередню шестирічну гібернацію, але без підключення до системи екстракорпоральної мембранної оксигенації вона швидко й безболісно помре.

Зараз розум Чен Сінь своєю прозорістю й порожнечою нагадував космічний простір — жодних спогадів чи виразних відчуттів. Свідомість лишалася гладкою, немов дзеркало, яке відбивало призахідне сонце її життя, що здавалося цілком природною зміною стану, як-от щоденні сутінки... Це правильно: якщо світ можна знищити легким порухом одного пальця, то й відхід людини має бути спокійним і непомітним, як скочування росинки по травинці.

Але щойно Чен Сінь дістала пігулку, задзвонив телефон. Фрес. Тут уже смеркалося, тож в Австралії давно споночіло.

— Дитино, Місяць зараз просто неймовірний. Я щойно бачив кенгуру. Уявляєш, переселенці з'їли не всіх.

Фрес ніколи не використовував функції відеодзвінків, наче вважав, що його описи красномовніші за будь-яке зображення. Хоча Чен Сінь розуміла, що Фрес її не бачить, вона змусила себе усміхнутися:

— Це чудово, Фресе. Дякую тобі.

— Дитино, справи підуть на лад, от побачиш.

Старий повісив слухавку одразу, щойно закінчив говорити. Він не міг нічого запідозрити — вони щоразу розмовляли так недовго.

АА також навідувалася того ранку, аби повідомити радісну новину: їхня компанія виграла ще один великий тендер на будівництво іще більшого хреста на геосинхронній орбіті.

Чен Сінь раптом збагнула, що має двох друзів. У цьому страшному морозі нового часу вона зберегла двох справжніх друзів. Якщо вона вкоротить собі віку, як вони почуватимуться? Її прозору і порожньому розуму раптом стало тісно, ніби його охопили багато рук, а гладка дзеркальна свідомість втратила свою незайманість — відбите призахідне сонце палало, немов вогонь. Сім років тому вона не знайшла в собі сили натиснути червоний перемикач під пильними поглядами всього людства; тепер, розмірковуючи про своїх друзів, вона силилася змусити себе проковтнути пігулку, що мала принести полегшення. Чен Сінь вкотре розуміла свою безмежну слабкість — вона просто ніщо, порожнє місце.

Мить тому замерзла річка перед нею здавалася вкритою міцною кригою, і їй не становило жодних проблем дістатися протилежного берега. Але тепер крига скресла, і потрапити на інший берег можна було, тільки занурившись у чорні, холодні води. Це буде стражденний вибір, але вона вірила, що зможе перепливти на інший берег. Хай із довгими ваганнями аж до ранку, але вона проковтне ту пігулку. Вона просто не має іншого вибору.

Знову задзвонив телефон — цього разу це була Томоко. Вона запросила Чен Сінь із Ло Цзі завтра до себе на чя-но ю, на прощальний вечір.

Чен Сінь повільно поклала пігулку назад до пляшечки. Вона мусить піти на гостину. А це значить, що вона матиме достатньо часу, аби вмовити себе пірнути у чорну воду.

Наступного ранку Чен Сінь і Ло Цзі знову зустрілися біля підніжжя дерева, на якому розташовувалося небесне обійстя

Томоко. Звичний натовп людей унизу погустішав, бо вчора ввечері Томоко оголосила, що має намір залишити Землю. Проте не було чути звичних викриків і бурмотіння молитов, усі заціпеніли, ніби чогось очікували.

Томоко за звичаєм зустріла гостей на порозі тими самими вітальними словами, що й минулі рази.

Чя-но ю цього разу відбувалася мовчки, бо всі розуміли, що обмін думками між двома світами уже давно скінчився.

Чен Сінь і Ло Цзі щосекунди відчували присутність натовпу внизу. Мовчазне море людей на землі нагадувало звукопоглинальну ковдру, що підсилювала тишу у вітальні й одночасно створювала гнітючий настрій, згущуючи хмари, що пропливали за вікном. Але рухи Томоко лишалися такими ж легкими і граційними — порцеляна чаш не подзенькувала навіть при контакті з іншим приладдям. Здавалося, що Томоко своїми витонченими рухами вміло ріже загустіле повітря. Попри те що минуло вже більше години, Чен Сінь і Ло Цзі не відчули плину часу.

Томоко простягнула Ло Цзі чашу з готовим чаєм:

— Я залишаю вас. Будь ласка, дбайте про людство. — Простягаючи чай Чен Сінь, вона мовила: — Всесвіт великий, але життя більше за нього. Можливо, нам випаде шанс ще зустрітися в майбутньому.

Так само мовчки Чен Сінь відсърбнула чаю, заплющила очі й спробувала насолодитися смаком. Мить гіркоти оповила серце, немов вона випила холодного зоряного сяйва. Чен Сінь неспішно куштувала чай, але зрештою він скінчився. Чен Сінь і Ло Цзі встали і почали прощатися з господинею. Цього разу Томоко провела їх спіральною драбиною аж до гілки. Уперше білі хмаринки, що завжди генерувалися обладнанням вілли, зникли без сліду. Людське море внизу так само мовчало.

— Перед розлукою я маю завершити останню місію — передати повідомлення, — сказала Томоко, низько вклоняючись гостям. Випроставшись, вона багатозначно подивилася на жінку: — Чен Сінь, Юнь Тяньмін хоче тебе бачити.

Витяг із «Минулого поза часом»: Довгі сходи

На початку Епохи кризи, коли ентузіазм людства ще не був підкошений Великим занепадом, усі країни об'єднали ресурси й зусилля, реалізувавши чимало великих проєктів для захисту Сонячної системи. Творці цих грандіозних задумів використали передові технології того часу, а подекуди й вийшли за їх межі. Проєкти на кшталт космічного ліфта, випробування зоряних ядерних бомб на поверхні Меркурія, а також прорив у опануванні технології керованого термоядерного синтезу стали важливими віхами в історії людства. Вони заклали основу для технологічного стрибка після закінчення періоду Великого занепаду.

Але «Сходовий марш» до них не належав: його успішно забули ще до початку Великого занепаду. З точки зору істориків, він виявився типовим прикладом імпульсивності й поганого планування — широко розповсюджених явищ на початку Епохи кризи. Зразок недопрацьованої й поспішно реалізованої авантюри. Окрім цілковитого провалу основної місії, проєкт нічогісінько не приніс для технологічного розвитку людства — згодом розвиток космічних технологій рушив у геть іншому напрямку.

Ніхто не пророкував, що за три століття ця невдача стане промінчиком надії для людства в кризовій ситуації.

Як трисоляріанам вдалося перехопити зонд із мозком Юнь Тяньміна, напевно, залишиться загадкою до кінця віків.

Недалеко від орбіти Юпітера один із кабелів, яким капсула кріпилися до сонячного вітрила, порвався, й Земля, не отримавши даних про елементи орбіти капсули, назавжди втратила її в безмежжі космічного простору. Але Трисолярису, напевно, вдалося прорахувати нову траєкторію польоту капсули після розриву кабелю, бо інакше навіть із їхнім рівнем технологій навряд чи було можливо розшукати цей невеличкий об'єкт у безкрайому космосі поза межами Сонячної системи. Найімовірнішим поясненням може бути припущення, що софони слідували за капсулою впродовж усього циклу

прискорення, тож змогли передати елементи його нової орбіти. Але навряд чи софони супроводжували капсулу аж до точки рандеву з трисоляріанським флотом — на її шляху були розташовані пояс Койпера й хмара Оорта, і проходження крізь них могло сповільнити чи відхилити траєкторію руху. Проте, швидше за все, цього не сталося, й успішне перехоплення капсули до певної міри виявилось щасливим збігом обставин.

Можна було стверджувати майже певно, що капсулу з мозком Юнь Тяньміна перехопив корабель першого трисоляріанського флоту, який, рухаючись із високою швидкістю й не намагаючись сповільнитися, пролетів Сонячну систему наскрізь. Його відправили в авангарді, тож він прибув на півтора століття раніше за основні сили. Завдання цього корабля так і лишалося загадкою. Після створення системи стримування за теорією Темного лісу цей корабель із рештою складу першого флоту змінив курс і рушив від Сонячної системи. Земля надалі не відслідковувала його орбітальних параметрів, але якщо припустити, що він почав рухатися в тому ж напрямку, що й весь перший флот, то цей корабель цілком міг перетнутися з капсулою. Звісно, вони опинилися б поруч лише приблизно — їх все ще відділяла значна відстань, і якби корабель не мав точних даних про траєкторію руху капсули, то її пошуки й перехоплення лишилися б безрезультатними.

Точний момент перехоплення неможливо встановити через брак інформації, це сталося приблизно 30–50 років тому, ще до початку Епохи стримування.

Мотив перехоплення капсули трисоляріанським флотом цілком зрозумілий: досі фізичний контакт між людством і трисоляріанами обмежувався лише Краплинами, тож можливість отримати зразок частини людського тіла виявилася занадто спокусливою.

Таким чином, Юнь Тяньмін зараз перебував на одному з кораблів першого трисоляріанського флоту, більша частина якого прямувала до Сіріуса, що у Великому Псі. Його доля лишалася таємницею: не було відомо, чи мозок під'єднали до апаратури й існував сам по собі, чи ж пересадили у клоноване

тіло. Проте людство найбільше хвилювало інше: Юнь Тяньмін і досі діє на благо людства?

Це були розумні побоювання. Якщо його запит на розмову з Чен Сінь не просто розглянули, а й задовольнили, то це свідчило про успішну інтеграцію в трисоляріанське суспільство й навіть набуття певного статусу.

Наступним логічним, але не менш шокуючим питанням була його участь у нещодавніх подіях. Чи має він якийсь стосунок до того, що відбулося між двома світами протягом останніх п'ятдесяти років?

Але, зрештою, Юнь Тяньмін з'явився на авансцені в критичний момент, коли розпачливі настрої людей знову взяли гору, й подарував усім промінчик надії. Коли людство почуло цю новину, першою реакцією стало усвідомлення того, що молитви мас були почуті, й ангел спасіння явив свій лик.

Рік 7-й Епохи мовлення. Томоко

Весь світ для Чен Сінь, яка дивилася в ілюмінатор кабіни космічного ліфта, перетворився на суцільну напрямну рейку завтовшки 80 сантиметрів, що видавалася безкінечною й зникала з поля зору, перетворюючись на точку в обох напрямках. Подорож уже тривала більше години, Чен Сінь піднялася на висоту тисячі кілометрів над рівнем моря, залишивши земну атмосферу й вирвавшись у відкритий космос. Землю внизу оповили сутінки, перетворивши обриси континентів на туманні контури. Над головою зяяла чорна прірва, в якій ховалася ще невидима з відстані 30 тисяч кілометрів верхня станція ліфта — кінцева точка подорожі. Через це в пасажирів виникало відчуття, що вони мандрують дорогою, з якої немає вороття.

Хоча Чен Сінь мала освіту інженера аерокосмічної галузі, проте вона вперше опинилася в космосі — через три століття після здобуття кваліфікації. Аби керувати сучасними кораблями, їй не потрібно було проходити додаткове навчання, втім, враховуючи відсутність у неї досвіду, технічна служба пристала

на пропозицію скористатися космічним ліфтом. Оскільки вся мандрівка проходила зі сталою швидкістю й майже ідеально прямою траєкторією, проблем із перевантаженням не виникало. Ба більше, гравітація в кабіні ліфта також зменшувалася плавно й перетворювалася на повну невагомість на кінцевій станції, розташованій на геосинхронній орбіті. Іноді в полі зору Чен Сінь з'являлися точки, які пропливали вдалині, — ймовірно, супутники, що оберталися навколо Землі з першою космічною швидкістю. На цій висоті відчуття невагомості могло виникнути тільки під час руху з певною сталою швидкістю.

Поверхня напрямної рейки була майже ідеально гладкою, тож рух кабінки не відчувався. Насправді крейсерська швидкість руху кабінки становила 1500 кілометрів на годину, що відповідало швидкості польоту надзвукового літака. Подорож до геосинхронної орбіти тривала приблизно 20 годин, і це вважалося наднизькою швидкістю переміщення в космосі. Чен Сінь пригадала, як Юнь Тяньмін іще під час навчання в університеті в одній із суперечок палко відстоював думку, що дістатися космосу цілком можливо, навіть рухаючись із невеликою швидкістю. Якщо вам стане палива підтримувати зростання необхідної потужності двигуна, ви можете досягти космічного простору зі швидкістю руху простої автівки чи навіть пішохода. Таким чином можна дістатися й місячної орбіти, але висадитися на поверхню супутника Землі не вийде, оскільки швидкість Місяця відносно космічного корабля сягатиме позначки 3000 кілометрів на годину. Тож, щоб просто утриматися біля супутника, кораблю все-таки доведеться розвинути значну швидкість. Чен Сінь чітко пам'ятала фразу, яку Юнь Тяньмін сказав наприкінці тієї розмови: «Уявіть, яке це захоплене видовище, коли Місяць пролітає у вас над головою на карколомній швидкості». Тепер вона переживала досвід космічного польоту на низькій швидкості, як Юнь Тяньмін собі його й уявляв.

Кабіна ліфта мала форму капсули, розділеної на чотири рівні. Чен Сінь займала верхній, а особи супроводу розмістилися на трьох нижніх. Верхній рівень умеблюванням нагадував номер

розкішного п'ятизіркового готелю — вміщував зручне ліжко, душ, проте розмірами був як кімната в університетському гуртожитку.

Останнім часом вона постійно згадувала студентські часи та Юнь Тяньміна.

На цій висоті площа конуса земної тіні була незначною, й незабаром на обрії з'явилося Сонце. Воно все залило яскравими променями, тож скло ілюмінаторів автоматично зменшило рівень пропускання світла всередину кабіни. Чен Сінь, відкинувшись на спинку дивана, продовжувала спостерігати за нескінченно довгою лінією напямної рейки, яка, здавалося, звисала прямо з Чумацького Шляху. Жінка намагалася побачити рух рейки або принаймні переконати себе, що бачить його, це споглядання мало гіпнотичний ефект, тож вона зрештою заснула.

У напівдрімоті Чен Сінь почула, як чоловічий голос кличе її на ім'я. Вона зрозуміла, що лежить на нижньому ярусі двоповерхового ліжка в кімнаті університетського гуртожитку, а світло і тінь на стіні змінюються з такою швидкістю, ніби вона мчить на авто повз вуличні ліхтарі. Поглянувши у вікно, Чен Сінь побачила віти знайомої стеркулії, за якою сонячний диск протікав небосхилом кожні кілька секунд. Але навіть коли сонце перебувало в зеніті, небо лишалося темним, всіяним зірками. Голос продовжував кликати. Вона схотіла підняти голову, аби озирнутися, але виявила, що її тіло випливає з ліжка. Книжки, склянка з водою й ноутбук також ширяли в невагомості...

Чен Сінь прокинулася остаточно й зрозуміла, що дійсно парить над диваном. Вона потягнулася, щоб схопитися за нього, але зробила це незграбно й полетіла до ілюмінатора, розміщеного вгорі кабіни. Піднявшись до стелі, перевернулася й, відштовхнувшись від ілюмінатора, повернулася на диван. У кабіні все лишилося на місцях, окрім часточок пилу, які затанцювали в сонячних променях. Тільки зараз вона помітила, що до неї в кімнату піднявся представник РОЗ (він представлявся, але Чен Сінь не згадала його імені), який здивовано спостерігає за її кульбітами.

— Докторе Чен, ви ж казали, що до цього не бували в космосі? — запитав чиновник. Він усміхнувся й похитав головою: — А не схоже. Ви рухаєтеся як справдешній астронавт.

Чен Сінь і сама здивувалася: перше знайомство з невагомністю не викликало паніки чи дискомфорту, жодних ознак нудоти або хвилювання. Натомість тіло розслабилася, ніби було частиною космічного простору й повернулося у звичне середовище.

— Ми майже дісталися, — сказав чиновник, вказуючи на верхній ілюмінатор.

Чен Сінь подивилася вгору. Вона одразу відзначила, що бачить ознаки руху кабіни на поверхні напрямної рейки — а отже, кабіна сповільнювалася. Там, де закінчувалася рейка, вже можна було розгледіти верхню станцію на геосинхронній орбіті — концентричні кола, з'єднані між собою п'ятьма радіальними спицями. Будівля найпершої станції здавалася крихітною точкою в центрі, а кільця навколо неї додавалися в різні часи — чим далі від центру, тим новішими вони були. Уся станція повільно оберталася навколо своєї осі.

Чен Сінь побачила, що довкола станції розміщувалося чимало інших будівель. Подібне розташування було обумовлене коротким логістичним плечем для доставки будівельних матеріалів. Споруди мали найрізноманітніші форми й із відстані здавалися нагромадженням ламких іграшок; і тільки опинившись поруч, можна було збагнути їхні істинні розміри та міць. Чен Сінь знала, що штаб-квартира її будівельної компанії «Зоряне кільце», в якій працює АА, розташована десь тут, але сказати, де точно, вона не могла.

Кабіна ліфта прослизнула всередину масивної конструкції противаги, й частокіл опор розрізав сонячне світло на безліч промінців. Коли кабіна зрештою опинилася з іншого боку конструкції, верхня станція ліфта вже займала більшу частину краєвиду, залишаючи Чумацькому Шляху місце лише в просвітах між кільцями. Величезна споруда станції невмолимо наближалася, й коли пасажири ліфта заїхали в неї, в них виникло відчуття, ніби вони потрапили в тунель. За кілька хвилин ззовні засяяли яскраві вогні — кабіна дісталися

пасажирського термінала. Приміщення оберталося навколо ліфта, й Чен Сінь відчула, що в неї паморочиться голова. Кабіна від'єдналася від напрямної рейки й почала притискатися до платформи, потім її трохи струсонувало, й вона стала обертатися разом зі станцією. Усе навколо знову знерухоміло.

Чен Сінь із чотирма супровідниками вийшла з кабіни і потрапила до круглої зали. Оскільки цього часу інші кабіни, крім їхньої, ще не прибули, то зала здавалася надзвичайно порожньою й навіть покинутою. Чен Сінь охопило відчуття, ніби вона тут уже бувала: незважаючи на мерехтіння інформаційних вікон, можна було розгледіти, що основні конструкції зали виготовлені з матеріалів, які давно вийшли з ужитку, — переважно нержавіючої сталі та різних сплавів із вмістом свинцю. Звідусіль віяло диханням століть. Здавалося, що вона опинилася не в космосі, а в залі очікування старовинної будівлі вокзалу. Ліфт, яким вони скористалися, був першим, збудованим людством, а верхній термінал ввели в експлуатацію в 15-му році Епохи кризи. Він безперервно працював уже понад два століття й не припиняв функціонувати навіть за часів Великого занепаду. Чен Сінь відзначила наявність перил, які перетинали всю залу, — суттєва поміч для людей, щоб було зручніше пересуватися в стані невагомості. Вочевидь, вони були встановлені ще у процесі будівництва, бо нині прибулі використовують невеличкі портативні реактивні прискорювачі з ручним керуванням, розміщені на поясі чи плечі. Більшість двохсотрічних перил були з нержавіючої сталі, а деякі навіть із міді. Роздивляючись їхні затерті доторками незліченної кількості рук поверхні, Чен Сінь пригадала глибокі колії перед старовинними воротами давніх міст.

Супровідники продемонстрували Чен Сінь, як користуватися реактивними прискорювачами, але їй зручніше було використовувати поручні. Коли вони дісталися виходу, увагу Чен Сінь привернули кілька плакатів. Усі вони були старими, й більшість із них присвячувалися розбудові системи захисту Сонячної системи. Один із плакатів зображав постать солдата в незнайомому Чен Сінь однострої, його нестримний погляд був

спрямований кудись вдалечінь. Унизу був напис: «Земля потребує саме тебе!». На іншому, більшому плакаті розмістилася група людей різних рас та національностей, які трималися за руки, утворюючи щільну стіну на тлі блакитного прапора ООН, що займав більшу частину малюнка. Напис закликав: «Із плоті й крові своєї збудуємо Велику стіну довкола Сонячної системи!». Чен Сінь не надто розуміла стилю плакатів, бо їх творці, вочевидь, послуговувалися зразками агіток часів ще до її народження.

— Вони намальовані на початку Великого занепаду, — пояснив представник РОЗ.

Це був короткий період панування на Землі авторитаризму, диктаторських режимів і воєнного стану. А далі все полетіло шкереберть — життєві принципи, віра... Але навіщо зберігати плакати дотепер: щоб пам'ятати чи навпаки — забути?

Новоприбулі опинилися в довгому коридорі, що вів від зали прибуття вглиб станції. Він був круглим у поперечному перерізі, ідеально прямим і здавався безкінечним. Чен Сінь збагнула, що вони перебувають всередині однієї з п'яти радіальних спиць станції. Спершу подорожні пересувалися в стані невагомості, але незабаром почали відчувати силу тяжіння, створювану відцентровою силою. Спочатку відчуття було слабким, але достатнім, аби зрозуміти, де верх, а де низ: коридор раптово перетворився на бездонну глибоку западину, куди вони провалилися. Чен Сінь відчула, що в неї знову паморочиться голова, але побачила, що на стінах «колодязя» прикріплено чималу кількість поручнів. Якщо вона зрозуміє, що швидкість вільного падіння вже зависока, то зможе вхопитися за них і сповільнитись.

Вони швидко дісталися першого перехрестя, й Чен Сінь поглянула ліворуч і праворуч — це було перше кільце станції. Його площина здіймалася вгору в обох напрямках, ніби вони опинилися в найнижчій точці неглибокої долини. Чен Сінь помітила з обох сторін коридора-спиці червоні вказівники, які засвідчували: «Кільце 1. Сила тяжіння дорівнює 0,15 g». По обидва боки вигнутого вгору кільця розташовувалися акуратні

ряди дверей, які час від часу відчинялися й зачинялися. Усередині кільця було дуже велелюдно, а пішоходи, хоча завдяки мікрогравітації й могли стояти вертикально та йти звичним кроком, переміщувалися жаб'ячими стрибками за допомогою прискорювачів.

Після першого кільця сила тяжіння продовжувала зростати, й пересуватися далі за допомогою вільного падіння було вже небезпечно. На стінах «колодязя» з'явилися два ескалатори — по одному в кожному напрямку. Чен Сінь роздивлялася людей, які їхали поруч із нею чи у протилежному напрямку: вони не надто переймалися своїм зовнішнім виглядом і були одягнені в строкату мішанину, як і жителі земних міст. На стіні «колодязя» мерехтіла значна кількість великих і малих інформаційних вікон, деякі з них трансливали випуски новин із сюжетом про те, як Чен Сінь понад двадцять годин тому сідала в кабінку космічного ліфта на Землі. Але зараз її з усіх боків обступили четверо супровідників, до того ж вона вдягла великі сонцезахисні окуляри, тож лишилася невпізнаною.

Вони проминули ще сім концентричних кілець станції — зі збільшенням радіуса кожного наступного кільця зменшувався кут нахилу площини всередині них. Чен Сінь відчувала, що вони, рухаючись колодязем, буцім пробираються крізь товщу віків. Орбітальна станція нарощувала кільця протягом двох століть: старіші були розташовані ближче до центру, найновіші — скраю. Кожне наступне кільце зводилося з сучасніших матеріалів, тож і мало менш архаїчний за попередні вигляд. Архітектурний стиль і підхід до оздоблення кожного кільця чудово демонстрували особливості часу: від репресивно-байдужого зрівняльного мілітаризму періоду Великого занепаду до романтичного оптимізму другої половини Епохи кризи й ледачого гедонізму та п'яної свободи Епохи стримування. До четвертого кільця включно всі внутрішні приміщення зводилися одночасно з кільцем, а починаючи з п'ятого, планування стало вільним, тож зведені опісля переборки, стіни й приміщення демонстрували багате різноманіття стилів. Із віддаленням від центру зникали

характерні ознаки космічної станції, поступаючись нагромадженню звичних земних атрибутів. Досягнувши восьмого, найвіддаленішого кільця станції, вже важко було стверджувати, що це космос, а не невеличке місто на Землі. Коридор перетворився на пішохідну вулицю зі жвавим рухом, а звична сила тяжіння в 1 g примусила Чен Сінь забути, що вони перебувають на висоті 34 тисячі кілометрів над поверхнею Землі.

Але оманлива картина земного міста швидко випарувалася, коли невеличкий човник доправив їх до місця, звідки знову відкривалася панорама космічного простору. Вхід до цієї зали з пласкою, рівною підлогою був позначений написом «A225». Усередині зали на великому квадраті були припарковані десятки малих космічних літальних апаратів різних форм. Замість однієї зі стін був просто отвір, через який можна було побачити танок зірок, що утворювався внаслідок обертання станції. Недалеко від них засяяло мініатюрне сонце, швидко освітивши всю залу, — один із космічних літальних апаратів щойно запустив двигун, і колір його світіння плавно змінювався з оранжевого на синій. Літальний апарат повільно рушив із місця, швидко прискорився й шмигнув крізь отвір у глибини космосу. Чен Сінь побачила технологічне диво, звичне для тутешніх, але вона так і не могла збагнути, яким чином можна утримувати атмосферу й тиск у не повністю закритому просторі.

Вони пройшли вздовж ряду запаркованих літальних апаратів і дісталися невеличкого вільного місця в кінці зали. Тут стояв одинокий човник, біля якого юрмилася невеличка група людей, які, вочевидь, очікували прибуття Чен Сінь. Цієї миті крізь відсутню стіну до зали повільно зазирнув один із рукавів Чумацького Шляху, яскравим світлом перетворивши простір навколо човника на циферблат годинника, а довгі тіні людей — на рухомі стрілки.

Це була спеціальна група, сформована РОЗ і Об'єднаним флотом для організації зустрічі. Чен Сінь знала більшість із присутніх — вони брали участь у церемонії передачі повноважень Мечоносця сім років тому. Серед них виділявся

новий Голова РОЗ, але начальник штабу Об'єднаного флоту був той самий. Найдовші в історії людства сім років залишили незгладимі сліди на їхніх обличчях. Ніхто не сказав ані слова під час рукостискання.

Чен Сінь роздивлялася човник. Сучасні космічні кораблі невеликої дальності польоту мали найрізноманітніші форми, але відійшли від обтічних контурів минулого. Ця модель мала вигляд ідеальної сфери, і Чен Сінь навіть здогадатися не могла, з якого боку розташовані рушії. Завбільшки як середній мікроавтобус, човник не мав імені, а просто позначався реєстраційним номером. Саме цим непоказним кораблем Чен Сінь добиратиметься на зустріч із Юнь Тяньміном, що відбудеться у точці Лагранжа, в системі Земля–Сонце — там човник під дією гравітаційного впливу цих двох масивних тіл залишатиметься в незмінній позиції.

Три дні тому, після проводів Чен Сінь і Ло Цзі, Томоко пояснила представникам Землі деталі зустрічі, наголошуючи на основному принципі комунікації: це лише особиста зустріч Чен Сінь і Юнь Тяньміна, й вона ніяк не стосується протиборчих сторін. Зміст їхньої розмови також має суворо обмежуватися виключно спільними приватними темами, жодні технічні, політичні чи військові деталі влаштування світу Трисоляриса не можуть бути розголошені. Забороняється присутність під час розмови третіх осіб і ведення записів у будь-який спосіб.

Місцем для рандеву була обрана точка Лагранжа L1 на відстані 1,5 мільйона кілометрів від Землі. Зв'язок у відео та аудіоформатах із першим трисоляріанським флотом забезпечуватимуть софони в режимі реального часу.

Навіщо організувати місце трансляції в глибині космосу за мільйон кілометрів від Землі? Після опанування технології передавання інформації за допомогою нейтрино ізолюваність каналу зв'язку на Землі нічим не відрізняється від трансляції посеред космосу. Відповідно до пояснень Томоко це просто данина символізму. Зустріч у ізолюваному місці мала продемонструвати, що вона не має нічого спільного з двома світами. Точка Лагранжа була обрана для фіксування більш-

менш стабільного місцеперебування Чен Сінь і нормального прийому сигналу, а також з огляду на розповсюджену в трисоляріан практику проводити зустрічі саме в точках рівноваги між двох небесних тіл.

Ця інформація вже була відома Чен Сінь, але зараз їй сказали дещо важливіше.

Начальник штабу Об'єднаного флоту провів Чен Сінь всередину човника, де виявилось напрочуд тісно — розміститися могли щонайбільше четверо людей. Щойно вони сіли, сферична перегородка спереду човника стала прозорою, немов присутні потрапили всередину шолома гігантського скафандра. Можливо, причиною вибору для місії саме цього типу літальних апаратів став широкий кут огляду.

Оскільки сучасні космічні апарати вже не мали фізичних засобів керування й управління цілком здійснювалося за допомогою проєкційних дисплеїв, людині з минулого кабіна здавалася зовсім порожньою, неначе вона випадково зайшла до кабіни літака, в якій ще не встановили начиння. Але увагу Чен Сінь одразу привернули три незвичні речі, вочевидь, встановлені після виготовлення самого човника: три кола — червоне, жовте й зелене — нагадували світлофор колишніх часів і були змонтовані на внутрішній переборці над сферичною передньою перегородкою. Начальник штабу пояснив їх призначення:

— Цими вогниками керують софони. Трисоляріани повсякчас контролюватимуть вашу зустріч і зміст розмови. Якщо вони вважатимуть зміст прийнятним, то світлитиметься зелений вогник, якщо бажатимуть попередити про наближення до заборонених тем, то увімкнуть жовтий.

Потім, зробивши довгу паузу, ніби збирався з думками, начальник штабу завершив пояснення щодо червоного вогника:

— Якщо ж вони вважатимуть, що ви вже отримали заборонену інформацію, засвітиться червоний.

Він обернувся і вказав на непроникну частину перегородки позаду них. Чен Сінь побачила закріплений невеличкий металевий об'єкт, що нагадував баластну чушку прадавніх часів.

— Ця бомба так само може бути активована софонами. Вона вибухне за три секунди після того, як увімкнеться червоний вогник, знищивши все.

— З чийого боку? — швидко перепитала Чен Сінь, не переймаючись про свою долю.

— З вашого. За долю Юнь Тяньміна можете не хвилюватися. Томоко чітко пояснила, що буде знищено ваш човник, а йому нічого не загрожує.

— Червоне світло може засвітитися як під час самої бесіди, так і після неї, коли трисоляріани повторно вивчать її зміст. Якщо буде виявлено передавання неприпустимої інформації чи якогось забороненого знання, то вибух буде неминучим. А зараз послухайте: скажу найголовніше...

Начальник штабу знову замовк, але Чен Сінь продовжувала дивитися на нього спокійним, лагідним поглядом і злегка кивала, спонукаючи продовжувати розповідь.

— Зважте, що перемикання між зеленим, жовтим і червоним може відбуватися непослідовно. Цілком можливо, що зелений вогник зміниться одразу на червоний без будь-якого попередження.

— Що ж, я затирила, — відповіла Чен Сінь м'яким, мов подих вітерця, голосом.

— Окрім змісту розмови, існує ще один чинник, який може мати наслідком увімкнення червоного світла: якщо софони виявлять наявність на борту будь-якого записувального чи такого, що здатен ретранслювати зміст розмови, пристрою. Але можете бути певною, що такий ризик виключено: цей космічний корабель неодноразово перевіряли на наявність будь-якого записувального обладнання, а всі бортові комунікаційні системи було демонтовано. Деактивована навіть можливість навігаційної системи вносити записи в бортовий комп'ютер щодо маршруту польоту. Увесь маршрут заздалегідь внесений до бортових систем, і політ та повернення здійснюються ШІ в автономному режимі без будь-якого зв'язку із зовнішнім світом. Докторе Чен, ви розумієте, що це означає?

— Якщо я не повернуся, ви піймаєте облизня.

— Я радий, що ви це усвідомлюєте. Ми ще раз хочемо наголосити: робіть усе, що вони наказуватимуть, говоріть тільки про особисте і не намагайтеся схитрувати за допомогою якихось метафор і двозначностей. Постійно пам'ятайте: якщо ви не повернетесь, Земля не отримає ані крихти інформації.

— А якщо все робити так, як сказано, то Земля не дізнається нічого й після мого повернення. А так буде неправильно.

Начальник штабу дивився на Чен Сінь, розглядаючи її віддзеркалення в прозорій сфері в передній частині човника. Її фігура тонула посеред моря зірок, а очі відбивали їхнє світло. Він раптом відчув, що зорі пустилися навколо неї в танок, перетворивши Чен Сінь на центр Усесвіту. Він знову змусив себе не відмовляти їй від ризикованої подорожі, а натомість озвучив гірку правду:

— Це мініатюрна воднева бомба. Її потужність, якщо міряти в знайомому вам тротиловому еквіваленті, дорівнює 5000 тонн — цілком достатньо, щоб зруйнувати ціле місто. Якщо вибух станеться, все зникне за долю секунди й ви не відчуєте ніякого болю...

Чен Сінь знову злегка усміхнулася:

— Дякую, я це знаю.

За п'ять годин човник Чен Сінь нарешті вирушив у політ. Перевантаження у 3 g — найвища позначка, яку доволі безпроблемно може витримати тіло непідготовленої людини, — щільно втиснуло тіло Чен Сінь у крісло. Крізь задній ілюмінатор можна було розгледіти, як крихітний вогник від двигуна відбивається на обшивці верхньої станції космічного ліфта. Човник нагадував іскорку, що вистрибнула з жерла гігантської печі станції, проте й вона швидко зменшувалася в розмірах, поки не перетворилася на крихітну крапку на фоні Землі, яка все ще заслала пів неба.

Спеціалісти неодноразово підкреслювали, що політ не матиме жодних відмінностей чи складнощів порівняно зі звичайними пасажирськими авіаперевезеннями. Відстань від станції до

точки Лагранжа дорівнює 1,5 мільйона кілометрів, що приблизно еквівалентно одній сотій астрономічної одиниці — це короткий політ для космічних відстаней, і її літальний апарат сконструйований саме для подібних подорожей. Чен Сінь пригадала, що три століття тому важливим чинником, що підштовхнув її обрати кар'єру, пов'язану з космосом, став подвиг 15 чоловіків середини ХХ століття, які послідовно висадилися на поверхню Місяця. А їхній політ був в'ятеро коротшим за цю її мандрівку.

За десять хвилин Чен Сінь стала свідком сходу Сонця в космосі: світило повільно здіймалося з-за вигнутого краю Землі. З такої відстані води Тихого океану мали вигляд непроникних і нагадували дзеркальну поверхню, яка радо відбивала сонячне проміння. Великі скупчення хмар над водною гладдю були схожі на мильну піну, що пристала до дзеркала. З цієї точки Сонце здавалося значно меншим за Землю й скидалося на блискуче золоте яйце, знесене темно-синім світом, що оточував його. Коли ж Сонце повністю вийшло з-за вигнутого контуру Землі, освітлена частина планети перетворилася на величезний перевернутий півмісяць, який палав настільки яскраво, що решта Землі потонула в глибокій тіні. Сонце й півмісяць під ним були схожі на якийсь таємничий гігантський знак посеред Усесвіту, і Чен Сінь воліла вважати, що він символізує переродження.

Чен Сінь розуміла, що цей схід Сонця може виявитися для неї останнім. Існувала ймовірність, що під час майбутньої зустрічі, навіть якщо вони обоє дотримуватимуться всіх встановлених обмежень, трисоляріани можуть зашкодити їй повернутися живою. Тож вона вирішила, що не коритиметься правилам. Але відчувала, що все складається якнайліпше, й не шкодувала ні про що.

Із просуванням човника площа освітленої ділянки Землі зростала: Чен Сінь подивилася на контури континенту, що з'явився в полі зору, й легко впізнала в ньому Австралію. Вона нагадувала сухий листок, що плив водами Тихого океану. Континент виринав із тіні, й межа світла проходила чітко по

центру. Тож цієї миті у Ворбертоні ранок саме вступав у свої права, й вона уявила, як Фрес, спостерігаючи зі свого узлісся, зустрічає світанок у пустелі.

Її човник пронісся над Землею. У момент, коли зігнута лінія горизонту зникла з поля зору, прискорення припинилося, а з ним зникло й відчуття перевантаження. Чен Сінь полегшено зітхнула, коли важкі обійми, що тримали її тіло, зникли. Човник ковзав у напрямку Сонця, чиє світіння заступило всі зірки на небі. Увімкнулася функція авторегулювання прозорості корпусу, перетворивши Сонце на тьмянний диск. Чен Сінь ще більше притлумила яскравість світла — тепер світило нагадувало Місяць уповні. До кінця подорожі залишалось ще шість годин польоту в невагомості, осяяній місяцеподібним світлом Сонця.

Через п'ять годин човник розвернувся на 180 градусів і двигуни почали працювати на сповільнення. Під час розвороту Сонце повільно зникало з поля зору Чен Сінь, поступаючись місцем зіркам і Чумацькому Шляху, який розгортався перед очима, немов довгий сувій. Нарешті положення човника знову стабілізувалося, й перед очима Чен Сінь з'явилася земна куля завбільшки з Місяць, якщо дивитися на нього з поверхні нашої планети. Минула величність зникла безслідно. Тепер Земля нагадувала тендітний ембріон, що плавав у блакитній навколоплідній рідині й мав от-от вийти на світ із теплого материнського лона в лютий холод і вічний морок космосу.

Після увімкнення двигуна Чен Сінь знову відчула дію сили гравітації. Процес сповільнення тривав близько пів години, аж поки двигун не почав переривчасто вмикатися й вимикатися для точного позиціонування в просторі. Гравітація знову розчинилася в тиші.

Точка Лагранжа — місце, де човник перетворився на ще один супутник Сонця, обертаючись синхронно із Землею.

Чен Сінь поглянула вниз на хронометр: політ був розпланований дуже точно — до зустрічі лишалося 10 хвилин. Навколишній простір з'яв порожнечою, яку вона намагалася

всотати розумом: їй доведеться багато запам'ятовувати, бо тільки її пам'ять зможе виступити стенограмою зустрічі. Вона воліла перетворитися на бездушний диктофон і відеокамеру, аби записати в себе стільки, скільки зможе почути й побачити в найближчі дві години. А цього досягти було вкрай непросто. Вона уявила собі точку простору, в якій опинилася: тут врівноважувалися гравітаційні сили Сонця й Землі, тому це місце мало вищу концентрацію порожнечі порівняно з іншими закутками Всесвіту. Це була ізольована місцина, відірвана від решти космосу... Розмірковуючи над цим, вона потроху притлумлювала почуття і зрештою досягла незаповненої відстороненості, якої так прагнула.

Неподалік човника один із софонів почав розгортатися в низьковимірному просторі. Перед очима Чен Сінь з'явилася сфера діаметром три-чотири метри, яка зависнула за кілька метрів від човника, затуливши Землю й більшу частину небокраю. Поверхня сфери виблискувала чистим дзеркалом, відбиваючи зображення човника із Чен Сінь. Вона не була певна, перебував софон всередині човника протягом усієї подорожі чи щойно з'явився в цій точці космосу. Віддзеркалене зображення на поверхні сфери швидко зникло, поступившись місцем чомусь напівпрозорому, незбагненному, схожому на брилу льоду. Чен Сінь встигла подумати, що це нагадує яму, викопану прямо в тканині простору-часу. Ізсередини сфери почали летіти яскраві світлові плями, які за формою нагадували сніжинки, — величезна їх кількість формувала єдину велику мерехтливу картину. Чен Сінь зрозуміла, що це просто білий шум, який нагадував снігові замети на екрані телевізора у разі поганого сигналу трансляції.

Це тривало близько трьох хвилин і раптово змінилося картинкою, що транслювалася з відстані кількох світлових років. Зображення було дуже чітке, без спотворень і перешкод.

Чен Сінь постійно намагалася уявити, яким буде їхнє спілкування. Вона бачитиме лише рядки тексту чи, може, почує його голос? Чи навіть побачить зображення мозку, що плаватиме в ємності з живильною рідиною? Або ж просто

живого-здорового Юнь Тяньміна? І хоча Чен Сінь вважала останній варіант найменш вірогідним, їй постійно кортіло визначитися, в якому саме середовищі він існуватиме. Вона вигадала безліч найрізноманітніших варіантів, але побачене виявилось далеким від усіх її припущень.

Золоте море пшениці під сонячними променями.

Площа поля дорівнювала приблизно семи арам. Зерно налилося, настав час жнив. Ґрунт на полі здавався дещо дивним — чисто чорний, із лискучими гранями, що виблискували в сонячному світлі, немов сила-силенна зірок. У чорноземі край пшеничного поля була встромлена звичайнісінька лопата, навіть держак на вигляд був дерев'яний. На ньому висів солом'яний бриль — мабуть, виготовлений саме з пшеничної соломи, старий і потертий настільки, що соломини розсоталися й повибивалися з нього. За пшеничним полем тяглося інше, зелене — мабуть, із якоюсь городиною. Подув вітер, порвавши брижами хвиль пшеничне золото.

Над чорним ґрунтом поля висіло нетутешнє небо чи радше купол — переплутане мереживо темно-сірих труб найрізноманітніших діаметрів, від тонесеньких до величезних. Серед тисяч звивистих труб надзвичайно яскраво, немов нитки розжарювання, світилися дві-три ділянки. Вони освітлювали пшеничне поле і, вочевидь, слугували заміником сонця у вирощуванні сільськогосподарських культур. Переплетені ділянки спалахували на коротку мить, а потім згасали, поступаючись місцем іншим, розкиданим по всьому куполу. Одночасно горіло не більше двох-трьох таких «світил», чим досягалася гра світла й тіні на полі, ніби сонце швидко ховалося й визирало з-за хмар.

Чен Сінь задивилася на це хаотичне переплетіння труб. Такий ступінь заплутаності не міг бути результатом простої недбалості, навпаки — досягнення подібного результату потребувало чималих зусиль. Це був хаос в абсолюті. Здавалося, що навіть натяк на паттерн суворо табуювався. Мабуть, це могло свідчити про діаметральну протилежність людських і трисоляріанських естетичних смаків: хаос — вершина смаку, а впорядкованість

потворна. Мерехтіння труб вдихало життя в цей безлад, немов сонячне проміння силалося розірвати мереживо хмар. Чен Сінь навіть на якусь секунду припустила, чи це, бува, не вкрай смілива мистецька інсталяція, що символізує боротьбу світла й темряви? Але наступної миті їй здалося, що це дивне переплетіння труб радше нагадує гігантську модель мозку, в якій світні ділянки символізують нейронні зв'язки й зародження думок...

Проте раціо змусило відмовитися від подібних припущень. Слушно було вважати це системою тепловідведення чи чимось подібним, збудованим явно не для вирощування сільськогосподарських культур. Освітлення полів стало просто побічним ефектом. Не розуміючи принципів роботи системи й споглядаючи лише за зовнішнім виглядом інженерних рішень, людина не могла збагнути, що воно таке. Чен Сінь була зачарованою й водночас збентеженою побаченням.

Із глибини пшеничного поля до неї наближалася фігура людини, й Чен Сінь ще здалеку впізнала Юнь Тяньміна. Він був вдягнений у куртку зі сріблястого матеріалу, що нагадував світловідбивну плівку. Одежина була такою ж потертою, як і солом'яний бриль, але більше нічим не впадала в око. Штанів не було видно через пшеницю, але, ймовірно, і вони були пошиті з тієї ж тканини. Він ішов прямо до неї, і за кілька митей Чен Сінь уже могла роздивитися риси його обличчя. Юнь Тяньмін здавався дуже молодим, таким же, як і тоді, коли вони розлучилися три століття тому. Він не дивився в напрямку Чен Сінь, натомість висмикнув колосок, перетер його в руках, здув лушпиння й кинув зерна в рот. Пережовуючи зернята, він залишив поле. Тільки-но Чен Сінь подумала, що Юнь Тяньмін може й не здогадуватися про її присутність, він підняв голову й, усміхаючись, помахав їй рукою.

— Вітаю тебе! — мовив він. Непідробна радість сяяла в його очах, немов він, простий сільський хлопець, що працював у полі, побачив дівчину зі свого села, яка поверталася з міста. Ніби й не було цих трьох століть і відстані в кілька світлових років. Вони просто зустрілися знову. Для Чен Сінь це стало цілковитою

несподіванкою. Погляд Юнь Тяньміна пестив її, немов лагідні доторки пари рук, примушуючи розслабитися натягнуті до дзвону нерви.

Над прозорою перегородкою засвітився зелений вогник.

— Здрастуй! — відповіла Чен Сінь, відчуючи, як у душі здійснюється хвиля почуттів, готова виплеснутися назовні, подібно до виверження вулкана. Але вона рішуче заблокувала будь-які прояви емоцій, мовчки повторюючи: просто запам'ятовуй усе, що бачитимеш, намагайся нічого не пропустити й не забути. — Ти мене бачиш?

— Так, і добре, — відповів Юнь Тяньмін, киваючи, і з усмішкою відправив до рота ще зернят.

— Що ти робиш?

Юнь Тяньмін, здавалося, розгубився від такого простого питання. Махнувши рукою на поле, він відповів:

— Займаюся сільським господарством.

— Ти вирощуєш це для власного вжитку?

— Звісно, а то що я їв би?

Вона пам'ятала його геть іншим: за часів проєкту «Сходовий марш» він був змарнілим, слабким, невиліковно хворим пацієнтом; до того — самотнім студентом. І хоча Юнь Тяньмін тоді тримав своє серце закритим від цілого світу, він не приховував свого соціального статусу — тільки поглянувши на нього один раз, можна було безпомилково прочитати сюжет його життєвої історії. Але нинішній Тяньмін випромінював повну зрілість особистості. Його історію вже не можна було так легко зчитати, хоча вона мала бути значно дивовижнішою, неймовірнішою й сповненою більшої кількості деталей та пригод, ніж десять Одиссей. Три століття мандрівки на самоті через безмежжя космосу, неуявне життя серед чужинців, незліченні духовні й тілесні негаразди і випробування, здавалося, не лишили на ньому жодних відбитків. Юнь Тяньмін демонстрував лише змужніння та зрілість, повні сонячного світла, як і поле пшениці позад нього.

Він мав вигляд переможця по життю.

— Дякую за насіння, — щиро сказав Юнь Тяньмін. — Я висадив усе. Покоління за поколінням воно дає добрий урожай. Хіба що огірки не родять, але їх виростити непросто.

Чен Сінь намагалася збагнути, чи є в цьому посланні якась прихована інформація: звідки він дізнався, що це була її ідея покласти насіння (хоча, зрештою, його замінили на кращі сорти)? Це вони йому розповіли чи ж...

— Я гадала, що в космосі його можна буде вирощувати лише безґрунтовим способом. Я не очікувала побачити ґрунт на борту космічного корабля.

Тяньмін нахилився й підхопив жменю ґрунту, даючи змогу часточкам повільно просіватися крізь пальці. Крихти, падаючи вниз, виблискували гірським кришталем.

— Це перетертий на порошок метеорит. Ґрунт на кшталт цього...

Зелений вогник змінився на жовтий.

Мабуть, Юнь Тяньмін теж міг бачити попереджувальну кольорову індикацію, бо він замовк, усміхнувся й підняв руку, звертаючись, вочевидь, до слухачів. Жовтий вогник поступився місцем зеленому.

— Як давно це сталося? — спитала Чен Сінь. Вона зумисно сформулювала запитання настільки багатозначно, що воно могло стосуватися будь-чого: як давно він засіяв поле, скільки минуло часу від пересадки його мозку в клоноване тіло, коли була перехоплена його капсула чи будь-чого іншого. Вона спробувала залишити Тяньміну якнайбільше місця для маневру з відповіддю.

— Достатньо давно.

Його відповідь була ще більше розпливчастою. Він мав спокійний і врівноважений вигляд, але, вочевидь, зміна кольору індикатора перелякала його не на жарт, і він переймався за долю Чен Сінь.

— Спочатку я геть не розумівся на сільському господарстві, — вів Тяньмін далі. — Я хотів навчитися, спостерігаючи за іншими, але ж ти знаєш, що справжніх фермерів уже не лишилося. Тому мені довелося опанувати все самотужки. Навчання давалося

важко, й добре, що мені для виживання треба не так багато харчів.

Отже, одна зі здогадок Чен Сінь знайшла підтвердження. Істинний сенс слів Тяньміна зрозуміти було неважко: якби на Землі ще лишалися справжні фермери, то він міг би навчитися в них, просто спостерігаючи за їхньою працею. Тобто йому була доступна інформація, яку передавали із Землі! Принаймні цей факт підтверджує його значну інтеграцію в трисоляріанське суспільство.

— Пшениця має неймовірний вигляд. Час збирати врожай.

— Так, цей рік видався вдалим.

— Видався рік?

— О, коли двигуни працюють на повну потужність, то і я маю врожайний рік. Коли ж ні...

Знову засвітився жовтий вогник.

Ще одне припущення знайшло підтвердження: хаотичне нагромадження труб вгорі дійсно є якоюсь системою охолодження чи розсіювання тепла, а їхнє світіння є наслідком роботи двигуна корабля, що працює на антиматерії.

— Гаразд, облишимо цю тему, — з усмішкою відповіла Чен Сінь. — Хочеш дізнатися про події мого життя? Після того як твій мозок відправили...

— Мені відомі всі подробиці твого життя. Я постійно був із тобою.

Голос Тяньміна лишався спокійним і врівноваженим, але в Чен Сінь пришвидшилося серцебиття. Так, він постійно був поруч, за допомогою софонів спостерігаючи в режимі реального часу за кожним моментом її життя. Він, мабуть, бачив, як вона перебрала на себе повноваження Мечоносця. І бачив, як вона пожбурила червоний перемикач в останні миті Епохи стримування. Спостерігав за її стражданнями в Австралії й за тим, як вона втратила зір через сильне хвилювання. А потім став свідком того, як вона стискає пігулку в руці... Він пережив із нею всі негаразди. Можливо, коли він спостерігав за її чистилищем із відстані кількох світлових років, йому боліло дужче, ніж їй самій. Якби вона знала, що любляча людина спостерігає за

кожним її рухом, то трималася б ліпше. Але Чен Сінь вважала, що Тяньмін зник назавжди, розчинився в безкрайому космосі й вона більше ніколи його не побачить.

— Якби ж я тільки знала... — стиха пробурмотіла Чен Сінь, більше сама до себе.

— Ти не могла навіть здогадуватися, — з ніжністю відповів Тяньмін, похитуючи головою.

Її знову захлеснули емоції, й вона з усіх сил намагалася не розплакатися.

— Що ж, ти можеш щось розповісти про своє буття? — запитала Чен Сінь. Це була відчайдушна спроба дізнатися бодай щось, вона змушена була спробувати.

— Гм, дай мені поміркувати з цього приводу... — пробурмотів Тяньмін.

Жовте світло ввімкнулося одразу, навіть не дочекавшись відповіді Тяньміна. Це серйозне попередження.

Тяньмін рішуче похитав головою:

— Ні, на жаль, я нічого не можу розповісти. Взагалі нічого.

Чен Сінь не відповіла. Вона розуміла, що вже перепробувала все, аби виконати свою місію. Їй лишалося тільки чекати хід у відповідь від Тяньміна.

— Ми не можемо продовжувати в тому самому дусі, — сказав Тяньмін із зітханням. І додав поглядом: заради твого ж блага.

Так, це було занадто небезпечно. Жовте світло вже вмикалося тричі.

Чен Сінь зітхнула про себе. Тяньмін також здався. Її місія виявилася нездійсненою. Але нічого не вдієш, і вона це чудово розуміла.

Після скасування місії цей відтинок простору довжиною в кілька світлових років перетворився на їхню приватну ділянку космосу. Насправді, якщо предмет розмови обмежується лише нею та ним, то й говорити їм зовсім не потрібно — вони здатні сказати все лише поглядами. Тепер, коли Чен Сінь вже не думала про свою місію, вона змогла ліпше зрозуміти погляд Тяньміна. Вона пригадала, що він так само дивився на неї в часи спільного навчання в університеті. Тяньмін споглядав за нею

крадькома, але жіночі інстинкти безпомилково вловлювали цей погляд. Тепер до нього додалися зрілість і життєва мудрість, що линули до неї, немов сонячне світло, крізь відстань у кілька світлових років, приносячи відчуття тепла й щастя.

Чен Сінь воліла, щоб це мовчання тривало довіку, але Тяньмін знову заговорив:

— Чен Сінь, ти пам'ятаєш, яким чином ми проводили час у дитинстві?

Вона просто похитала головою. Питання було несподіваним і незрозумілим. У якому дитинстві? Але їй вдалося приховати здивування.

— Та незліченна кількість вечорів, коли ми телефонували одне одному перед сном і розмовляли. Ми вигадували різні історії та казки й переповідали їх. Ти завжди була кращим оповідачем. Скільки ми навигадували? Щонайменше сотню.

— Так, чимало. — Чен Сінь ніколи не вміла брехати й дивувалася, наскільки легко їй це вдається зараз.

— Ти пам'ятаєш ті історії?

— Я позабувала майже всі. Часи дитинства минули так давно.

— Але я пам'ятаю їх добре. Протягом цих років я постійно їх переказував — мої й твої.

— Сам собі?

— Ні, не собі. Я ж мав щось принести в цей світ, який прихистив мене. Чим я міг поділитися? Поміркувавши, я вирішив, що можу розказати про своє дитинство, тому почав розповідати наші з тобою вигадані історії. Тутешні дітлахи були в захваті. Я навіть опублікував збірку під назвою «Казки Землі», й вона одразу стала шалено популярною. Авторство цієї збірки належить нам обом — я не крав твоїх історій. Твоя частина казок вийшла під твоїм іменем, тож ти тут доволі популярна письменниця.

Людство досі мало вкрай обмежене уявлення про будову тіла й фізіологію трисоляріан, але було відомо, що процес парування у них відбувається шляхом злиття двох дорослих особин в одну істоту, яка вже потім ділиться на 3–5 нових живих істот. Ці їхні нащадки, чи, як їх назвав Тяньмін, «діти», успадковують

частину пам'яті батьків, тому мають певну ментальну зрілість одразу після народження. Тож вони не були дітьми у звичному людям розумінні, а трисоляріани не мали звичного для нас дитинства. І трисоляріанські вчені, й антропологи схилилися до думки, що це є однією з першопричин величезних соціальних і культурних відмінностей між двома світами.

Чен Сінь знову відчула нервові напруження. Вона зрозуміла, що Тяньмін не склав зброї, й зараз настає кульмінаційний момент. Їй доведеться якось підігравати, але вкрай обережно й обачливо. Тож із посмішкою відповіла:

— Хай ми не можемо обговорювати щось інше, але ж наші історії ми можемо пригадати? Це дійсно тільки між нами.

— З яких почнемо — твоїх чи моїх?

— З моїх. Хочу знову повернутися в часи дитинства. — Відповідь Чен Сінь була майже блискавичною. Вона сама здивувалася швидкості, з якою включилася в гру Тяньміна.

— Що ж, хай буде так — жодного слова про будь-що інше. Тільки історії. Твої історії. — Тяньмін розвів руки й подивився кудись угору, вочевидь, звертаючись до слухачів. Зміст цих жестів був більш ніж зрозумілим: це просто нешкідливі дитячі історії, заперечень не буде? Потім, повернувшись до Чен Сінь, продовжив: — Ми маємо ще годину часу, тож із якої почнемо? Гмм, як щодо «Нового королівського художника»?

Таким чином, Тяньмін почав глибоким, розміреним голосом, немов старовинну нескінченну баладу, оповідати казку «Новий королівський художник». Чен Сінь почала докладно запам'ятовувати текст, але згодом просто занурилася в перебіг подій. Час летів непомітно, й Тяньмін устиг переказати за відведену годину три історії: «Новий королівський художник», «Море ненажер» і «Принц глибоких вод». Коли третя казка добігла кінця, на екрані з'явився зворотний відлік, засвідчуючи, що сеанс зв'язку триватиме лише хвилину.

Настала мить розставання.

Чен Сінь повернулася зі світу казок. Серце переповнилося нестерпним болем. Вона промовила:

— Всесвіт великий, але життя більше за нього. Ми неодмінно зустрінемося в майбутньому. — Тільки закінчивши фразу, вони збагнула, що майже дослівно повторила слова прощання Томоко.

— То домовмося про місце майбутньої зустрічі — десь у іншій точці Чумацького Шляху, не на Землі.

— Тоді біля подарованої тобою зірки. Це наша зірка, — не замислюючись, запропонувала Чен Сінь.

— Гаразд, коло нашої зірки!

Вони обмінювалися ніжними поглядами з відстані кількох світлових років, аж поки зворотний відлік не добіг до нуля. Трансляція перервалася, поступившись місцем білому шуму, а потім поверхня софона знову стала чистим дзеркалом.

Зелений вогник над прозорою півсферою погаснув, але натомість жоден інший не засвітився. Чен Сінь розуміла, що зараз перебуває за крок до загибелі. Цієї миті хтось на борту одного з кораблів першого флоту трисоляріан скрупульозно знову й знову перевіряв зміст її розмови з Юнь Тяньміном. Червоний вогник смерті міг спалахнути будь-коли без жовтого попереджувального сигналу.

На поверхні сфери софона Чен Сінь знову побачила віддзеркалення човника зі своєї фігурою всередині. Обернена до софона половина сферичного літального апарата була повністю прозорою, й ця картинка нагадувала витончений круглий медальйон із її портретом усередині. Вона була одягнена в білосніжний надлегкий скафандр і виглядала чистою, молодою й красивою. Найбільше її здивував вираз власних очей, які лишалися ясними й спокійними, не виказуючи внутрішнього хвилювання. Її трохи розважила думка, що цей прекрасний медальйон належить серцю Юнь Тяньміна.

Через певний час, який Чен Сінь не змогла точно визначити, софон згорнувся й зник, а червоний вогник так і не ввімкнувся. Космос навколо не змінився: блакитна Земля була на своєму місці, а за нею визирнуло й Сонце. Вони були свідками всього того, що щойно відбулося.

Чен Сінь знову відчула перевантаження — двигун увімкнувся, повертаючи її назад.

Вона відрегулювала прозорість корпусу човника до нуля, аби протягом кількох годин зворотної подорожі від'єднати себе від навколишнього світу й перетворитися на запам'ятовувальний пристрій. Вона без упину повторювала слова казок Юнь Тяньміна. Чен Сінь не помітила нічого: ані завершення прискорення, ані руху за інерцією, ані маневру розвороту й процесу гальмування. Нарешті, після кількох різких рухів, люк прочинився, й човник освітили зсередини вогні орбітальної станції.

Її зустрічали двоє з чотирьох знайомих супровідників. Вони привіталися без церемоній, із байдужими виразами облич і провели її через майданчик порту до зачинених дверей.

— Докторе Чен, вам потрібно відпочити. Не згадуйте подій минулого. Ми не мали надміру сподівань щодо вашої зустрічі, — сказав представник РОЗ і запропонував увійти в щойно відчинені двері.

Чен Сінь гадала, що це вихід із території космопорту, але натомість виявилось, що це вхід до вузької кімнати-пеналу зі стінами, оббитими темними металевими пластинами. Після того як у неї за спиною зачинилися двері, Чен Сінь збагнула, що на оббивці кімнати відсутні будь-які шви чи з'єднання. Просте умеблювання свідчило про те, що це аж ніяк не місце для відпочинку. Посеред кімнати стояли стілець і невеличкий столик, на якому розташовувався мікрофон. У цю епоху мікрофони майже вийшли з ужитку й використовувалися лише для запису звуку високої якості. Повітря мало їдкий присмак, схожий на запах сірчаних сполук, а на шкірі відчувався невеликий свербіж — вочевидь, повітря було пронизане статичною електрикою. У кімнаті юрмився великий натовп, включно з усіма членами спеціальної групи. Коли обидва супровідники увійшли за нею, байдужі вирази їхніх облич одразу зникли, поступившись місцем збуджено-заклопотаним, як і в усіх присутніх.

— Ця кімната непроникна для софонів, — пояснив хтось Чен Сінь. Так вона дізналася, що людство опанувало технології захисту від присутності постійних споглядачів, хай і в такому невеличкому закритому просторі.

— А тепер, будь ласка, повторіть усе почуте слово в слово. Увесь зміст вашої розмови з усіма деталями. Кожне слово може виявитися вкрай важливим, — сказав начальник штабу флоту.

Члени спеціальної команди один за одним залишили кімнату. Останньою пішла інженерка, яка попередила Чен Сінь, що всі стіни екранованої кімнати перебувають під струмом і їх не можна чіпати.

Залишившись наодинці, Чен Сінь сіла за маленький столик і почала повторювати все, що запам'ятала. За годину і десять хвилин вона закінчила. Жінка випила трохи води й молока, зробила невеличку перерву й почала проговорювати почуте вдруге, а потім і втретє. За четвертим разом їй запропонували переказати почуте з кінця до початку. П'ята спроба відбувалася в присутності групи психологів, які дали їй якийсь психотропний препарат. Вона перебувала в напівгіпнотичному стані й не пам'ятала, що казала. Це тривало шість годин.

Після останньої спроби переказу члени спеціальної команди повернулися до екранованої кімнати. Вони зі сльозами на очах обіймали Чен Сінь, тисли їй руку й казали, що вона чудово впоралася. Але вона відчувала лише тупе оніміння, залишаючись месмеричним запам'ятовувальним пристроєм.

Тільки опинившись у зручній кабіні космічного ліфта на зворотному шляху до Землі, Чен Сінь відчула, що її мозок почав звільнятися від обмежень машини для запам'ятовування. Вона знову стала людиною. Її охопила надзвичайна втома й захлеснула хвиля емоцій, і лише коли вона побачила, як збільшується в розмірах земна блакить, дала волю сльозам. Цієї миті в її голові звучала тільки одна фраза:

Наша зірка, наша зірка...

Цими ж хвилинами тридцятьма тисячами кілометрів нижче полум'я перетворювало обійстя Томоко на попіл. У вогні згоріла й сама людиноподібна роботка — аватар софонів. Перед цим вона оголосила світові, що всі софони залишать межі Сонячної системи.

Людство поставилося до її слів із підозрою. Можливо, був знищений лише робот-аватар, а кілька софонів залишилися стерегти Землю й Сонячну систему? Але її слова могли виявитися й правдою: софони — цінний ресурс, а трисоляріани перетворилися на цивілізацію на кораблях, тож іще тривалий час не зможуть виготовити жодного нового софона. Та й стеження за Землею та Сонячною системою вже не мало для трисоляріан критично значення. А якщо кораблі флоту потраплять у ще одну сліпу зону, то назавжди втратять софони, які перебуватимуть у Сонячній системі.

І коли це все-таки станеться, Земля й трисоляріани повністю втратять зв'язок і знову стануть чужинцями у великому Всесвіті. Три століття війни, кривд, образ і жахів перетворяться на ефемерне ніщо, дим, що розноситься глибинами Всесвіту. Навіть якщо вони справді знову зустрінуться, як передбачала Томоко, — це питання далекого майбутнього. Однак наразі жоден із двох світів не міг бути певен, що він має те далеке майбутнє.

Рік 7-й Епохи мовлення. Казки Юнь Тяньміна

Перше засідання Комітету з інтерпретування інформації (КІІ) також відбулося в екранованій від софонів кімнаті. Хоча більшість людей тепер були схильні вважати, що софони дійсно відлетіли, а Сонячна система й Земля стали знову «чистими», було вирішено дотриматися цього запобіжного заходу — головним чином через загрозу безпеці Юнь Тяньміна, якщо софони все-таки лишилися десь неподалік.

До сьогодні був опублікований лише зміст діалогу між Чен Сінь і Юнь Тяньміном, а основний масив розвідданих — казки Тяньміна — лишався повністю засекреченим. У безбар'єрному

й відкритому сучасному суспільстві зберігати конфіденційність інформації було вкрай важко, навіть із можливостями ООН та Об'єднаного флоту. Але країни швидко дійшли згоди: якщо тексти казок будуть опубліковані, то в усьому світі розпочнеться неконтрольована хвиля намагань їх витлумачити, що може загрожувати безпеці Юнь Тяньміна. Переїматися його добробутом вартувало щонайменше тому, що він лишався єдиним представником людського світу, інтегрованим у чужинецький соціум. Тож виживання всього людства в майбутньому могло залежати саме від успіхів Юнь Тяньміна.

Водночас закрита процедура аналізу й витлумачення отриманих із казок даних означала подальше розширення влади й можливостей ООН, що наближало на ще один крок до формування справжнього світового уряду.

Ця екранована кімната виявилася просторішою за створену на верхній станції космічного ліфта, де Чен Сінь передавала зміст казок, проте все одно була замалою для повноцінної конференц-зали. Наразі створити електричне поле з потрібними для екранування від присутності софонів характеристиками можна було лише в обмеженому об'ємі. Зі збільшенням розмірів кімнати і, як наслідок, збільшенням потужності обладнання з'являлися завади і спотворення, а захисний ефект втрачався.

На засідання було запрошено понад тридцять осіб. Окрім Чен Сінь, іще двоє чоловіків належали до пробуджених і навіть були кандидатами на посаду Мечоносця: Бі Юньфен, який до гібернації працював інженером-конструктором на побудові найбільшого у світі прискорювача заряджених часток, та Цао Бін, фізик-теоретик.

Усі присутні були вдягнені у високовольтні захисні костюми для запобігання травмам і каліцтвам унаслідок випадкових дотиків до стін, до яких була підведена висока напруга. Крім того, усі мали носити захисні рукавички на випадок, якщо хтось за звичкою натисне на стіну, щоб спробувати активувати інформаційне вікно. В екранованому силовому полі всередині кімнати жодне електронне обладнання не працювало, тож тут не було інформаційних вікон. Для збереження стабільних,

рівномірних значень характеристик силового поля кімнату умеблювали максимально аскетично: кожному виділили стілець, однак столів не було. Захисне вбрання позичили в електромонтерів, які працювали з високовольтними мережами, тож щільний гурт людей у спеціальному одязі всередині металевої кімнати нагадував початок заводської зміни в старі часи.

Жоден із присутніх не скаржився на тисняву, важкі умови, неприємний запах чи дискомфортні відчуття на шкірі, що виникали внаслідок значної концентрації у повітрі статичних зарядів. Проживши під невсипним наглядом софонів останні три століття і тепер звільнившись від спостерігачів із іншого світу, люди в тісній екранованій кімнаті відчували небувале полегшення. Ця технологія була винайдена одразу після закінчення Великого переселення, й подекували, що відвідувачі першої екранованої кімнати страждали від «синдрому екранування»: вони теревенили без упину, немов були напідпитку, намагаючись розповісти деталі свого приватного життя якомога більшій кількості людей. Один із репортерів описав це так: «У цьому вузькому проході до раю люди відкривали власне серце, й пелена спадала з їхніх очей».

Комітет з інтерпретування інформації був спеціально створеною зусиллями Об'єднаного флоту й Ради оборони Землі при ООН інституцією, завдання якої полягало в інтерпретуванні інформації, переданої Юнь Тяньміном. Комітет складався з 25 груп, сформованих зі спеціалістів різних сфер знань, які мали різні завдання. Але на цьому засіданні були присутні не професійні вчені, а очільники груп — співробітники КІІ.

Голова КІІ взяв слово й висловив подяку Юнь Тяньміну і Чен Сінь від імені Об'єднаного флоту та ООН, назвавши при цьому Тяньміна найгероїчнішим воїном за всю історію людства й першою людиною, яка вижила у чужому світі. Він не склав зброї, коли залишився сам у ворожому лігві, оточений невідомими напастями, а продовжував боротися за надію для людства, що перебувало в біді. Чен Сінь, своєю чергою, продемонструвала не менший рівень мужності, витримки та

мудрості й, незважаючи на ризик для власного життя, спромоглася отримати від Юнь Тяньміна потрібну інформацію.

Чен Сінь пошепки попросила в голови слова. Піднявшись, вона обвела поглядом присутніх і сказала:

— Усім, що людство наразі отримало, ми насамперед маємо завдячувати запуску проєкту «Сходовий марш». Його втілення в життя нероздільно пов'язане з ім'ям однієї людини. Три століття тому саме його наполегливість, сміливість, лідерські здібності й надзвичайна креативність у вирішенні проблем дали змогу «Сходовому маршу» відбутися. Цією людиною був Томас Вейд, тодішній директор Агентства стратегічної розвідки Ради оборони Землі. Я гадаю, ми повинні віддати належне йому також.

Жоден із присутніх не вимовив ані слова, бо всі вважали останню думку Чен Сінь неприйнятною. Для більшості сучасних людей Вейд уособлював темне начало людської природи, притаманне всім уродженцям минулих часів, і був повним антиподом цій прекрасній жінці, на яку вчинив замах.

Голова КІІ (за основною посадою — нинішній директор Агентства стратегічної розвідки й наступник Вейда, хоча їх і розділяли три століття) також не підтримав пропозиції Чен Сінь. Натомість вирішив продовжити розгляд питань порядку денного:

— Ми вже маємо спільні бачення й очікування від процесу розшифрування отриманої інформації. Ми вважаємо, що нам не вдасться отримати жодних конкретних технічних деталей, однак сподіваємося зрозуміти правильний напрям для наших подальших досліджень, як-от отримання теоретичних підказок для втілення ще незвіданих технологій, наприклад — руху зі швидкістю світла чи «послання миру» в глибини Всесвіту. Досягнення прогресу в будь-якій із технологій подібного рівня поверне людству надію. Отримана нами інформація може бути умовно поділена на дві частини: діалог між Юнь Тяньміном і доктором Чен й три розказані ним казки. Попередньо проаналізувавши тексти, ми можемо стверджувати, що важлива для нас інформація міститься саме в казках, натомість діалог

не потребує детального розбору та інтерпретування. Оскільки в майбутньому ми не плануємо повертатися до обговорення діалогу, то зараз спершу підсумуємо корисну інформацію, що містилася в ньому. Передусім ми дізналися, що Юнь Тяньміну, аби передати нам необхідний обсяг інформації, довелося спочатку пройти тривалий етап підготовки. Він вигадав сотню казок, сховавши поміж них три, які містять засекречені послання. Тяньмін спочатку переказував ці історії трисоляріанам, а потім упорядкував і видав збірку — це тривалий і тернистий шлях. Якщо трисоляріани не виявили подвійного дна в казках під час ознайомлення з текстами, то, швидше за все, вважатимуть нешкідливим і їх поширення в майбутньому. Але, попри це, Тяньмін вирішив загорнути казки в ще один шар облуди. Ви справді, як і твердив Тяньмін, знали одне одного ще з дитинства? — звернувся голова до Чен Сінь.

— Ні, ми зустрілися вперше вже в інституті, — похитала головою Чен Сінь. — Ми жили в одному місті, але ходили в різні школи і точно ніде не перетиналися до вступу в університет.

— Ось же покидьок! Його брехня могла вартувати Чен Сінь життя! — викрикнула АА, яка сиділа поруч із Чен Сінь. Відповіддю їй були холодні гнівливі погляди присутніх. Вона не входила до списку експертів КІ й була допущена на засідання лише як особистий радник Чен Сінь із технічних питань і лише після наполегливих прохань останньої. АА в минулому мала певні здобутки в царині астрономії, але порівняно з присутніми експертами рівень її знань не здавався захмарним, тож вони дивилися на неї дещо зверхньо. Усі вважали, що Чен Сінь потрібен компетентніший радник, і навіть вона сама часто забувала, що АА колись будувала кар'єру вченої.

— Це не настільки небезпечно, як здається, — відповів офіцер АСР. — Їхнє дитинство минуло ще до початку Епохи кризи. Тоді софони ще не досягли Землі, тож обставини їхнього життя ніяк не могли стати предметом вивчення трисоляріан.

— Але вони могли перевірити реєстраційні записи з тих часів!

— Відшукати записи про дітей докризових часів нині не так легко, як здається. Та навіть коли й вдасться знайти записи про

місце їх проживання чи навчання та з'ясувати, що вони не ходили до однієї школи, це аж ніяк не спростовує твердження, що вони були знайомі між собою. Є ще один факт, на який ви не звернули уваги, — офіцер АСР навіть не намагався приховати зневагу до професійного рівня АА, — Тяньмін, вочевидь, має змогу керувати та направляти софони за власним бажанням. Тож він, мабуть, уже перевіряв записи задовго до цього.

— Ризик був виправданий, — знову узяв слово голова КІІ. — Тяньмін приписав авторство трьох історій Чен Сінью, аби ще більше зменшити підозри трисоляріан. За весь час переказу історій — а це тривало більше години — жовте світло не засвітилося жодного разу. Як ми з'ясували пізніше, Тяньмін перевищив відведений ліміт часу на чотири хвилини. А для того щоб він мав можливість закінчити розповідати свої історії, слухачі додали ще шість хвилин. Це однозначно може підтвердити те, що вони не сприймали казки як щось заборонене чи небезпечне для них. Приписування авторства цих трьох казок саме Чен Сінью свідчить про їх особливість і важливість порівняно з іншими в збірці: саме в цих текстах закодована цінна для нас інформація. Щодо тексту діалога, то там ми можемо знайти не так багато важливих для нас даних. Хіба що — й ми всі з цим згодні — останнє речення Тяньміна є найважливішим, — мовив голова й звичним рухом зробив пас правою рукою в повітрі, намагаючись активувати інформаційне вікно. Зрозумівши марність своїх намагань, він повторив фразу вголос: — «То давай домовимося про місце майбутньої зустрічі — десь у іншій точці Чумацького Шляху, не на Землі». Це послання має два сенси: по-перше, він чітко розуміє, що ніколи не зможе повернутися до Сонячної системи; по-друге... — голова знову зробив паузу і повторив пас рукою (але цього разу здалося, що він намагається щось відігнати). — Але це неважливо. Йдемо далі.

Здалося, що повітря в конференц-залі за секунду згустилося. Усі чудово розуміли, який ще сенс вклав Юнь Тяньмін у свою фразу: «Шанси на те, що Земля вціліє, не надто високі».

Присутнім роздали теки блакитного кольору без написів, лише з порядковими номерами. У цю епоху побачити паперові документи було вкрай важко.

— Будь-яку інформацію чи документ можна читати лише в цій кімнаті. Заборонено виносити або копіювати будь-які з них. Більшість із вас ознайомиться з цією інформацією вперше. Тож не гаймо часу, починаймо читати.

У конференц-залі запанувала тиша, всі присутні заходилися уважно вивчати тексти трьох казок, які можуть стати порятунком людської цивілізації.

Перша казка Юнь Тяньміна: Новий королівський художник

Давним-давно було собі королівство, яке так і називалося — Королівство без оповідок. Насправді для самого королівства це було на краще: населення, яке не має історій та оповідань, — це щасливі піддані. Бо наявність історій віщує настання нещастя і катастроф.

У Королівстві без оповідок правили мудрий король і добра королева, керував почет чесних і здібних служителів та жили працюючі, прості люди. Дні в королівстві текли мирно й тихо, немов відображення в чистому свічаді: день учорашній був таким самим, як сьогоднішній; сьогодні було схоже на завтра; минулий рік не відрізнявся від цього; а цей рік — від наступного. І ніколи не траплялося нічого, що можна було б назвати якоюсь історією.

І так було доти, допоки не повиростали принци й принцеса.

Король мав двох синів: принца Глибока вода та принца Крижаний пісок. А також доньку, принцесу Росинку.

Ще дитиною принц Глибока вода потрапив на Могильний острів посередині Моря ненажер і не повернувся. Як це сталося, йтиметься далі.

Принц Крижаний пісок виріс із батьком-матір'ю, але від того вони не менше хвилювалися за його долю. Він був надзвичайно кмітливим хлопцем, але ще змалечку відзначався важким, тиранічним характером. Принц часто наказував слугам

відловлювати дрібних тварин за межами палацу, а потім бавився з ними в дивні ігри. Він проголосив себе імператором, перетворивши тваринок на «підданих», які нічим не відрізнялися від рабів. За найменшу «провину», як-от небажання рухатися в загаданому напрямку, він наказував їх обезголовлювати. Часто-густо наприкінці його ігор усі тваринки валялися обезголовленими біля його ніг, а принц Крижаний пісок стояв у калюжі крові й істерично сміявся...

Коли принц подорослішав, то здавалося, що він приборкав свій норов, перетворившись на звичайного мовчазного й похмурого юнака. Але король розумів, що вовк лише сховав свої ікла й на серці принц пригрів зміїне кубло, яке тільки чекало слушної нагоди, аби прокинутися. Зрештою, король вирішив змінити правила наслідування престолу, усунувши його від трону, й призначити спадкоємицею принцесу Росинку. На чолі Королівства без оповідок уперше мала стати королева.

Якщо король і королева частину своїх чеснот та лагідного норову мали передати всім дітям порівну, то, вочевидь, долю принца Крижаний пісок забрала собі принцеса Росинка. Вона вирізнялася неперевершеною вродою, добротою й гострим розумом. Коли принцеса виходила надвір удень, то Сонце починало світити тьмяніше, аби не конкурувати з її вродою. Коли вона прогулювалася вночі, то Місяць розплющував очі якнайширше, аби не випустити жодної деталі. Щойно принцеса починала говорити, птахи закінчували співати, а на пустирях, де ступала її нога, розпускалися найгарніші квіти. Люди радо вітали ідею зробити її правлячою королевою, а всі як один міністри клялися допомагати їй управляти державою. Здавалося, навіть принц Крижаний пісок не заперечував проти цього, але вираз його очей ставав дедалі похмурішим.

Отак історія ввійшла до життя мешканців Королівства без оповідок.

Король офіційно оголосив про рішення на свої шістдесяті уродини. Цієї святкової ночі феєрверки перетворили небо над королівством на барвистий сад, а блискучі вогні зробили з королівського палацу прозорий кришталевий замок із казки.

Звідусіль чувся радісний сміх, а вино текло без упину, немов річка...

Здавалося, що всі довкола були сп'янілими від щастя й навіть холодне серце принца Крижаний пісок розтануло від емоцій. Його звична похмурість відступила, й він смиренно, немов слухняний син, привітав батька з уродинами, побажавши, щоб світло його життя сяяло довго, як саме Сонце, й він царював довіку. Принц привітав рішення батька, сказавши, що принцеса Росинка дійсно більше, ніж він, варта трону. Крижаний пісок благословив сестру й висловив сподівання, що вона перейме секреті управління країною від батька, щоб бути готовою до майбутніх випробувань. Його щирість і доброта зворушили всіх присутніх.

— Сину мій, я дуже щасливий бачити таку твою реакцію, — сказав король принцу, погладжуючи його по голові. — Я дуже хочу, щоб такий мир і злагода панували завжди.

Тож один із міністрів запропонував закарбувати назавжди спогади про цей вечір, замовивши художнику картину, щоб повісити її на видному місці в палаці.

Король у відповідь лише похитав головою:

— Придворний художник уже в літах. Картина світу затуманилася в його очах, а старечими тремтячими руками він не зможе зобразити наші щасливі усмішки.

— Батьку, я якраз хотів поговорити з тобою про це, — сказав принц Крижаний пісок із глибоким поклоном. — Дозволь мені представити тобі нового королівського живописця.

Сказавши це, принц махнув рукою, й новий королівський художник увійшов до кімнати. Це був підліток 14–15 років, вдягнутий у сіру чернечу мантию. У своєму вбранні посеред пишнот палацу та гостей, обсипаних коштовностями, юнак нагадував перелякану мишку. Пробираючись крізь натовп, він, здавалося, намагався ще поменшати, аби не напоротися на невидимі шипи інших людей.

Роздивившись статуру юнака, король мав розчарований вигляд.

— Він такий юний! Чи встиг він опанувати навички в достатньому обсязі?

Принц знову вклонився.

— Батьку, його звать Вушко голки, й родом він із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Він найкращий учень відомого майстра-живописця Ефіра: навчався в нього з п'ятирічного віку. За десять років навчання він опанував усі премудрості й техніки майстра. Вушко голки настільки ж чутливо сприймає найтонші відтінки й найдрібніші деталі навколишнього світу, як ми відчуваємо жар розпеченого заліза. Завдяки своєму божественному дару він здатен перенести на полотно будь-що без найменшого спотворення. Йому нема рівних у цілому світі, якщо не брати до уваги його вчителя, майстра Ефіра. — Принц повернувся до Вушка голки: — Як художнику тобі дозволяється дивитися прямо в обличчя королю. Це не вважатиметься проявом неповаги.

Вушко голки підняв погляд на короля, але одразу знову опустив очі додолу.

Король був здивований:

— Юначе, твій погляд гострий і пронизливий, немов меч, щойно вийнятий ковалем із горнила печі. Незвично мати такий погляд у твоєму віці.

Вушко голки вперше розтулив уста:

— Ваша величносте, великий государю, будь ласка, пробачте таке зухвальство неродовитому художнику. Але такий погляд у митця. Художник повинен спочатку закарбувати бачене у своєму серці. Я вже маю в душі образ вашої величі та чеснот і зможу гідно відобразити їх на полотні.

— Тобі дозволяється поглянути й на королеву, — мовив принц.

Вушко голки підняв очі й на королеву. Але лише для того, щоб знову опустити їх донизу й сказати:

— Вельмишановна королево, пробачте, коли ваша ласка, образу від смиренного живописця. Я зображу на картині вас із усім вашим благородством і витонченістю, які назавжди оселилися в моєму серці.

— Поглянь же й на принцесу — майбутню королеву, бо тобі доведеться зображувати й її.

Вушко голки дивився на принцесу не довше за спалах блискавки й, схиливши голову, мовив:

— О, найшанованіша принцесо, благаю, пробачте покірному вашому слугі завдані образи. Ваша краса обпікає мене, немов жарке полуденне сонце, і я вперше в житті відчуваю у собі брак майстерності. Але я забираю у своєму серці згадку про вашу незрівнянну вроду й спробую перенести її на полотно.

Тоді принц попросив Вушко голки поглянути й на всіх придворних міністрів. Юнак мазнув поглядом навколо, зупиняючись на кожній людині хіба на мить, і знову опустил голову:

— Ваші високості, будь ласка, пробачте зухвалість смиренного живописця. Я закарбував у душі ваші образи й відображу на картині всі ваші таланти та здібності.

Святкування продовжилося, а принц Крижаний пісок відвів Вушко голки в темний кут палацу, де пошепки спитав:

— Ти всіх гарно запам'ятав?

Вушко голки тримав голову низько, тож його обличчя тонуло в складках капюшона мантиї. Темрява навколо додавала відчуття, що мантия була насправді лише вмістилищем тіней без жодної плоті.

— Так, мій королю.

— Усе до найменшої деталі?

— Усе, мій королю. Навіть якщо я промальовуватиму кожне пасмо волосся на голові чи деталь одягу на тілі, то зображене не відрізнятиметься від оригіналу.

Святкування затягнулося за північ, і тільки тоді вогні в палаці почали згасати один за одним. Настала найтемніша година до світанку: Місяць уже сховався, а темні хмари задрапували небо важким пологом. Землю немов залило темним чорнилом; повіяв холодний вітер, примусивши затреміти птахів у гніздах, а квітки — згорнути пелюстки.

Двоє прудконогих коней вилетіли з палацу, немов привиди, несучи на захід принца Крижаний пісок і художника Вушко голки. Вони зупинилися за десять миль від замку, біля входу до підземного бункера. Здавалося, що саме тут розташована найглибша западина моря-ночі: довкола було мокро й похмуро, немов в утробі якогось холонокровного монстра, який упав у сплячку. Тіні чоловіків гойдалися у світлі факела, а тіла видавалися лише невеличкими чорними плямами на початку тіней. Вушко голки зняв мішковину з картини, яка була завбільшки з людський зріст. Принц побачив зображення старого чоловіка з білим волоссям і такою ж білою бородою, які утворювали навколо його голови сріблясте полум'я. Його пронизливий погляд нагадував вираз очей Вушка голки, але здавався глибшим. Портрет демонстрував майстерність живописця — реалістичність зображення з увагою до найменших деталей.

— Мій королю, це і є, точніше, був мій учитель — майстер Ефір.

Принц поглянув на зображення й задоволено кивнув:

— Це було розумне рішення — створити спочатку його портрет.

— Так, мій королю, я був змушений це зробити, щоб він не намалював мене першим, — відповів художник, із надзвичайною обережністю вішаючи картину на вологу стіну. — Гаразд, я готовий узятися за нову картину для вас.

Вушко голки витяг із кутка бункера сувій чогось сніжно-білого.

— Мій королю, це стовбур сніжнохвильового дерева з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Коли дереву виповнюється 100 років, його стовбур дозріває, й тепер його можна розгортати як великий рулон паперу — найкраще у світі полотно для картин! Мої творіння стають магічними тільки тоді, коли намальовані на цьому папері.

Він розгорнув рулон на кам'яному столі й притиснув його до обсидіанової поверхні. Потім, узявши гострий кинджал, відрізав шматок точно за розмірами столу. Коли Вушко голки відійшов від столу, полотно залишилося щільно притисненим до його поверхні, сяючи при цьому зсередини сліпучою чистотою білизни.

Тоді художник дістав із полотняної сумки різне приладдя для малювання.

— Мій королю, поглянь на ці пензлі, зроблені з опушення вух вовків із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Ці фарби також звідти: червона — кров гігантського кажана, чорна — чорнило глибоководних кальмарів, синя та жовта — перетерті прадавні метеорити... Вони всі мають бути розведені сльозами гігантського птаха, який зветься Ковдромісяцем.

— Просто перейдімо до малювання, — нетерпляче мовив принц.

— Гаразд, мій королю. То кого ми намалюємо першим?

— Короля.

Вушко голки підхопив пензлик і почав малювати. Він малював надзвичайно недбало: використовуючи різні кольори, то тут ставив цятку, то там проводив лінію. Полотно вкривалося різнобарвними плямами, проте жодних контурів фігури так і не з'явилося. Це мало вигляд, ніби папір потрапив під різнокольоровий дощ, який ніяк не стихав. З часом увесь відріз укритися хаотичним скупченням різнокольорових плям, ніби коні в шаленстві витоптали квітучий сад. Пензлик продовжував снувати в цьому лабіринті кольорів, ніби не художник направляв його, а сам пензлик водив його руку за собою. Принц розгублено спостерігав за цим дійством і вже хотів щось спитати, але поява й перемішування кольорів на полотні мали якийсь гіпнотичний ефект, що зачаровував.

Раптом, майже миттєво, немов холод виморозив водну гладінь, усі кольорові мазки об'єдналися й набули значень, з'явилися обриси предметів, які швидко стали повністю зрозумілими.

Тільки тепер принц упевнився, що художник дійсно малював Короля. Він був зображений у тому ж вбранні, в якому прийшов на святкування, мав на голові ту саму корону. Але вираз очей геть різнився — в них світилися не велич і мудрість, натомість можна було побачити складну гамму почуттів: прокидання після жахливого сну, розгубленість, потрясіння, смуток... І це все — на тлі страшного, раніше небаченого переляку, ніби найближча людина несподівано витягнула з-за спини меч.

— Мій королю, я закінчив портрет Короля, — сказав Вушко голки.

— Дуже добре, я задоволений, — кивнув принц. Його зіниці відбивали полум'я факелів, ніби душа горіла в глибоких колодязях.

За десять миль звідси, в замку, король зник прямо з королівської спальні. На великому ліжку, що стояло на чотирьох ніжках — вирізьблених статуях богів, — ковдри ще зберігали тепло його тіла, а простирадла ще пам'ятали вагу його тіла. Але саме тіло зникло без сліду.

Принц підхопив закінчену картину й швиргонув на підлогу.

— Я велю натягнути цю картину на підрамник, замовлю гарну раму й повішу її тут. Я час від часу навідуватимуся, аби насолодитися цим видовищем. Берися тепер за малювання королеви.

Вушко голки розтягнув новий відріз білосніжного паперу поверх обсидіанової плити й заходився малювати королеву. Цього разу принц не стояв біля нього, а походжав туди-сюди, звуками монотонних кроків порушуючи тишу порожнього бункера. Цього разу художник упорався вдвічі швидше.

— Мій королю, портрет королеви готовий.

— Що ж, чудово.

Королева також зникла з королівського палацу, прямо зі своєї спальні. На її ліжку з ніжками у виглядів фігур ангелів ковдри ще тримали тепло її тіла, а простирадла ще не забули ваги її тіла. Проте від самого тіла не лишилося й сліду.

На подвір'ї палацу вовкодав побачив якусь тінь і кілька разів голосно гавкнув. Але ці звуки одразу потонули в безмежній темряві, та й сам собака перелякано замовк. Заповзши в куток, він тремтів від нечуваного раніше страху, вдивляючись у темряву.

— Час розпочинати малювати принцесу? — запитав Вушко голки.

— Ні, спочатку треба зобразити всіх міністрів. Вони значно небезпечніші за неї. Звісно, ти мусиш малювати тільки безмежно відданих моєму батькові. Ти пам'ятаєш, хто є хто?

— Звісно, мій королю, я все добре пам'ятаю. Я легко пригадаю кожне пасмо волосся чи деталі одягу будь-кого з них...

— Що ж, добре. Але ми маємо впоратися до світанку.

— Це нескладно, я легко намалюю до сходу сонця портрети всіх міністрів, відданих королю та принцесі.

Вушко голки відрізав одразу кілька аркушів білосніжного паперу й заходився малювати в шаленому темпі. Щоразу, коли він завершував картину, людина, зображена на ній, зникала зі свого ліжка. Коли минула ніч, усі, кого принц Крижаний пісок збирався позбутися, перетворилися на портрети на стіні бункера.

Принцеса Росинка прокинулася від різкого, наполегливого грюкання у двері її кімнати. Дотепер іще жодна людина не насмілювалася так гамселити в них. Вона встала з ліжка, рушила на звук і побачила, як тітка Широчінь прочиняє одну зі ступок. Тітка Широчінь була її годувальницею й доглядала принцесу як нянька, кола та підросла. Певною мірою їхні стосунки були ближчими, ніж спілкування з Королевою. Тітка Широчінь побачила за дверима капітана палацової варти у звичних обладунках, на яких іще відчувався холод ночі.

— Ви блекоти об'їлися? Як ви смієте будити принцесу? Вона вже кілька днів поспіль мучиться безсонням!

Капітан не звернув жодної уваги на лайку тітки, але поспішно привітався з принцесою:

— Принцесо, тут до вас візитер! — І відійшов убік, пропустивши перед собою старого.

Це був той самий чоловік із портрета, який Вушко голки показав принцу, — старий із білим волоссям і такою ж білою бородою, які утворювали навколо його голови сріблясте

полум'я. Його глибоко посаджені очі дивилися гострим і проникливим поглядом. Його обличчя й плащ були запилуженими, а чоботи вкривав товстий шар багнюки, як зазвичай буває, коли ти давно в дорозі.

У руках він тримав величезний полотняний мішок і парасольку, але найдивнішим було те, що старий безперестанку крутив її в руці, примушуючи обертатися. Проте якщо роздивитися парасольку уважніше, то ставала зрозумілою причина такої дивної поведінки: сам матеріал парасольки та ручка були чорного кольору, але на кінці кожної спиці був прикріплений якийсь, вочевидь, важкий напівпрозорий камінець. Було легко помітити, що кілька спиць зламані, тож парасолька сама по собі не могла триматися в розкритому положенні — лише обертаючи її безперестанно й тим самим змушуючи камінці натягувати матеріал, її можна було розкрити.

— Чому ви дозволяєте випадковим подорожнім потрапляти до палацу? Що тут забув цей дивно вбраний старий? — запитала тітка Широчінь.

— Звісно, сторожа не пускала його до палацу, але він повідомив, що... — Капітан стривожено подивився на принцесу: — Король зник.

— Що ти таке взагалі верзеш?! Ти при здоровому глузді? — крикнула тітка Широчінь. Але принцеса так і не вимовила жодного слова, лише заломила руки й притиснула їх до грудей.

— Але Король справді зник, як і Королева, — я послав людей перевірити, й вони сказали, що їхні спальні порожні.

Принцеса тихо скрикнула й схопилася за руку тітки Широчінь, щоб не впасти.

— Ваша Високосте, дозвольте мені все пояснити, — узяв слово старий.

— Заходьте, шановний. А ти охороняй двері, — сказала принцеса капітану.

Старий, не припиняючи крутити парасольку, вклонився принцесі, немов віддаючи належне тому, як швидко вона змогла опанувати себе.

— Чого ти постійно крутиш парасольку? Ти клоун у цирку? — запитала тітка Широчінь.

— Я мушу весь час тримати її відкритою, інакше я зникну, як Король і Королева.

— Тож заходьте з нею, — мовила принцеса, й тітка Широчінь відчинила двері навстіж, аби старий зміг пройти.

Зайшовши до кімнати, він скинув на килим полотняний мішок із плечей і стомлено видихнув. Але ні на мить не припиняв крутити парасольку, від чого маленькі камінці у світлі свічок утворили на стіні мерехтливий танок летючих зірок.

— Мене звать Ефір, я майстер-живописець із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Новий королівський художник Вушко голки — мій учень, — сказав старий.

— Я з ним знайома, — кивнула принцеса.

— То він бачив тебе? Роздивлявся? — знервовано запитав майстер Ефір.

— Звісно, що він мене бачив.

— Страшна звістка, моя принцесо, насправду страшна, — майстер Ефір стурбовано зітхнув. — Він — сам диявол, і навчився лиховісного мистецтва вмальовувати людей у полотна.

— Що за маячня, — видихнула тітка Широчінь. — Хіба ж це не завдання художника — перемальовувати людей на картинах?

— Ви не зрозуміли моїх слів, — похитав головою майстер Ефір. — Після того як він переносить людей на полотна, вони зникають у реальному світі, перетворюючись на мертві зображення.

— То нам треба відправити людей, щоб вистежити його й убити!

Капітан палацової варти просунув голову у двері:

— Я наказав своїм людям обшукати весь палац, але його й слід уже простиг. Я рушив було до військового міністра, щоб він відправив королівських гвардійців прочісувати околиці, проте старий запевнив, що міністр, швидше за все, теж уже зник.

— Королівські гвардійці навряд чи допоможуть. Принц Крижаний пісок і Вушко голки, підозрюю, вже далеко від

палацу. Вушко голки здатен малювати будь-де у світі та вбивати людей, які перебувають в палаці.

— Ви згадали принца Крижаний пісок? — перепитала тітка Широчінь.

— Так, принц використовує Вушко голки як зброю, аби позбавитися Короля та його вірнопідданих міністрів і самому зійти на престол.

Майстер Ефір побачив, що ця новина не здивувала нікого з присутніх.

— То чого ми чекаємо? Це ж питання життя й смерті! Вушко голки може будь-якої миті почати малювати принцесу, якщо вже не почав, — сказала тітка Широчінь, міцно обіймаючи принцесу так, ніби могла цим її захистити.

— Тільки мені під силу зупинити лиходійства Вушка голки, — сказав майстер Ефір. — Він уже намалював мене, але я захистився від його проклять цією парасолькою. Якщо я намалюю його у відповідь, він сам зникне.

— То починайте малювати прямо зараз! — крикнула тітка Широчінь. — А я потримаю за вас парасольку.

Майстер Ефір знову похитав головою:

— Мої картини стають магічними, тільки якщо вони намальовані на папері зі сніжнохвильового дерева. Але папір, який я приніс із собою, ще не розгладжений, тож він не годиться для малювання.

Тітка Широчінь похапцем відкрила полотняну сумку майстра й витягнула шматок стовбура сніжнохвильового дерева. Колоду вже очистили від кори, й внутрішні шари паперу розгорнулися, немов пуп'янок квітки. Тітка Широчінь із допомогою принцеси висмикнула з колоди аркуш паперу, й кімнату одразу ж заповнило біле молочне світло. Вони спробували розрівняти папір на підлозі, але як не старалися, щойно відпустили краї — аркуш паперу настільки різко скручувався в рулон, що аж підскакував угору.

— Марна справа, — сказав майстер Ефір. — Сніжнохвильовий папір можна розгладити тільки обсидіаном

з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Це дуже рідкісний мінерал, і я мав спеціальну дошку, виготовлену з нього, яку вкрав Вушко голки.

— І більше нічого у світі не здатне розгладити цей папір?

— Нічого, окрім обсидіану з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Я сподівався якимось чином повернути дошку, вкрадену Вушком голки.

— Обсидіан із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая? — тітка Широчінь луснула себе по лобу. — У мене є спеціальна праска з цього мінералу, яку я використовую лише для того, щоб випрасувати всі складочки найкращої вечірньої сукні принцеси!

— Можливо, вона стане в пригоді, — кивнув майстер Ефір.

Тітка Широчінь прудко вибігла з кімнати й незабаром повернулася з чорною лисучою праскою. Вони з принцесою знову розгорнули аркуш і притиснули праскою один із кутів — за кілька секунд папір у цьому місті розгладився.

— Тримайте парасольку, а я розгладжу аркуш! — крикнув майстер Ефір до тітки. — Її треба постійно обертати, ось так. Якщо ви схибите, то я зникну. — Майстер поспостерігав, чи правильно тітка поводитьься з парасолькою, а потім присів і заходився сантиметр за сантиметром розрівнювати поверхню аркуша.

— Хіба вам не під силу поремонтувати спиці? — спитала принцеса, дивлячись, як обертається парасолька.

— Моя принцесо, я пробував з'єднати їх, — відповів майстер Ефір, не піднімаючи голови й продовжуючи розгладжувати аркуш паперу. — Ця чорна парасолька має дуже незвичну історію: попередні живописці з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая мали такі ж уміння, як і я з Вушком голки. Вони вмів вписувати в картини не тільки людей, а й тварин із рослинами. Але одного дня в наших краях з'явився дракон — чорний, як сама безодня. Він умів плавати в глибокому морі й підкорювати незміряну височінь. Троє найкращих майстрів заходилися вмальовувати дракона у свої полотна, але він продовжував пірнати й літати понад хмарами. Тоді майстрам не залишилося нічого іншого, як зібрати потрібну суму грошей і заплатити воїну-магу, щоб він убив чорного дракона своїм чарівним вогняним мечем. Битва

була настільки жорстокою, що море довкола Хе'ерсіньгеньмосикеньлая закипіло. Більша частина тіла дракона з безодні перетворилася на попіл, але мені вдалося зібрати децицю обгорілих решток і зробити з них цю парасольку. Мембрана парасольки виготовлена з перетинок крила дракона; корпус, ручка та спиці — з кісток; дорогоцінне каміння, прикріплене на кінцях спиць, — це обгорілі драконячі нирки. Ця парасолька здатна захистити людину, яка ховається під нею, від перетворення на картину. З часом спиці парасольки з драконячих кісток зламалися, і я спробував полагодити їх, підв'язавши бамбуковими паличками. Але швидко з'ясував, що магія парасольки зникла. І щойно я прибрав палички — парасолька запрацювала як годиться. Я пробував підтримувати рукою парасольку в розкритому положенні, але й так вона не працювала. Як я з'ясував потім, жоден матеріал у світі не годився для ремонту, а драконячих кісток у мене більше не лишилося. Тож це єдиний спосіб тримати парасольку розкритою...

Цієї миті в кутку кімнати вдарив годинник. Майстер Ефір підняв очі й побачив, що майже розвиднілося. Він знову опустив погляд на аркуш паперу й оцінив виконану роботу: хоча певний фрагмент аркуша вже не стовбурчився й не згортався назад у рулон, його було явно недостатньо для написання портрета Вушка голки. Старий відклав праску й зітхнув:

— Запізно. Мені потрібно ще багато часу, щоб намалювати портрет, а його вже нема. Вушко голки може закінчити малювати принцесу будь-якої миті. Вас двох, — майстер Ефір ткнув у напрямку капітана варті й тітки Широчінь, — Вушко голки також бачив?

— Я певна, що він мене не бачив, — відповіла тітка Широчінь.

— Я бачив його здалеку, коли він заходив до палацу, але мені здається, що він мене не розгледів, — відповів капітан.

— Що ж, чудово, — майстер Ефір звівся на ноги. — Ви двоє мусите супроводити принцесу через Море ненажер на Могильний острів, аби розшукати принца Глибока вода!

— Але... навіть якщо ми дістанемося узбережжя Моря ненажер, нам не вдасться переправитися на Могильний острів. Ви ж знаєте, що те море...

— Ми не маємо іншого виходу. До світанку всі вірні Королю міністри будуть перемальовані на картини, а принц Крижаний пісок здобуде контроль над королівською гвардією та палацовою вартою. Він узурпує трон, і лише принц Глибока вода зможе йому перешкодити.

— Якщо принц Глибока вода повернеться до замку, чи не перемалює Вушко голки і його на картину? — спитала принцеса.

— Цим не переймайтеся, принцесо. Принц Глибока вода — єдина людина в королівстві, яку Вушко голки не зможе вмалювати у свої картини. На щастя, я навчив Вушко голки секретів лише Західної школи живопису й не втаємничив у техніки Східної школи.

Принцеса й капітан із тіткою не вельми зрозуміли слова майстра Ефіра, але старий художник, не вдаючись у пояснення, вів далі:

— Ви повинні повернути принца Глибока вода до палацу, вбити Вушко голки, відшукати й спалити портрет принцеси. Лише тоді вона буде в безпеці.

— А якщо ми знайдемо портрети Короля та Королеви? — нетерпляче спитала принцеса, не відпускаючи майстра Ефіра.

Старий майстер повільно похитав головою:

— Моя принцесо, вже запізно. Їх більше нема. Від них залишилися тільки ці два портрети. Якщо знайдете їх, то не нищьте — збережіть на згадку про своїх батьків.

Принцеса Росинка відчула, як на її плечі лягло велике горе. Вона опустила на підлогу, затулила очі руками й гірко заплакала.

— Моя принцесо, зараз не час для скорботи. Якщо ви хочете помститися за Короля й Королеву, вам слід поспішати! — Старий майстер повернувся до тітки та капітана: — Пам'ятайте, що допоки ви не розшукаєте й не знищите портрет принцеси, ви маєте постійно тримати парасольку над її головою розкритою. —

Майстер Ефір перехопив парасольку з рук тітки Широчінь, продовжуючи обертати її з тією ж швидкістю: — Її не можна обертати ані повільно — бо тоді вона складеться, ані зашвидко — бо вона дуже стара й тоді просто розвалиться. Парасолька жива в певному сенсі: якщо ви сповільните темп обертання, то вона видасть звук, схожий на пташиний клекіт. Ось послушайте, — з цими словами старий майстер сповільнив обертання парасольки, від чого камінці на кінцях спиць почали опускатися, й усі одразу почули звук, що нагадував солов'їну трель. І чим повільніше він обертав парасольку, тим гучнішим ставав пташиний спів. Майстер Ефір знову пришвидшив обертання, й трель почала стихати, аж поки повністю не зникла. — Якщо ж ви обертатимете зашвидко, то вдарить дзвін... — із цими словами він пришвидшив обертів рухи, й одразу почувся наростаючий звук, немов задув сильний вітер. — Гаразд, тепер тримайте його над принцесою, — мовив він, повертаючи парасольку тітці Широчінь.

— Майстре Ефіре, поїдьмо разом, — із очами, повними сліз, запропонувала принцеса.

— Не вийде. Чорна парасолька здатна захистити лише одну людину. Якщо дві особи, яких вмальював у картини Вушко голки, спробують стати від парасольку, то обоє помруть страшною смертю: половина кожного з них опиниться в картині, а половина залишиться в нашому світі... Хутчіш тримайте парасольку над принцесою, бо Вушко голки може завершити своє малювання будь-якої миті!

Тітка Широчінь, вагаючись, переводила погляд із принцеси на старого майстра й назад.

— Це я передав цьому лиходію секрети майстерності, тож маю спокутувати свої гріхи. Чого ви чекаєте? Хочете, щоб принцеса зникала прямо на ваших очах?!

Почувши останнє, тітка Широчінь здригнулася й негайно перемістила парасольку до принцеси.

Старий майстер спокійно усміхнувся, пестячи свою білосніжну бороду:

— Усе добре. Я все життя займався мистецтвом. Це непогана смерть для художника. Я впевнений у майстерності Вушка голки, тому мій портрет вийде неперевершений...

Тіло майстра Ефіра ставало дедалі прозорішим, аж поки не розвіялося повністю, немов туман на сонці.

Принцеса Росинка, не відводячи погляду від місця, де щойно стояв старий, сказала:

— Що ж, рушаймо до Моря ненажер.

Тітка Широчінь спитала в капітана, який стояв біля дверей:

— Ви можете поки що потримати парасольку над головою принцеси? Мені треба спакувати речі в дорогу.

— Покваптеся, — відповів капітан, переймаючи парасольку. — Зараз у палаці лишилися тільки люди, вірні принцу Крижаний пісок. Ми можемо не вибратися звідси засвітла.

— Але я маю зібрати найнеобхідніше для принцеси. Вона ще ніколи не від'їжджала далеко від палацу. Я повинна взяти її плащ, черевики, інший одяг, воду в дорогу, мило з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая для купання — принцеса не може заснути, не прийнявши ванну з цим милом... — тітка Широчінь із буркотінням вийшла з кімнати.

За пів години в перших променях світанку з бокових воріт палацу виїхала бричка. На передку правив кіньми капітан палацової варти, а всередині розмістилися принцеса й тітка Широчінь, яка без упину крутила парасольку над її головою. Обидві пасажирки були вдягнуті як простолюдинки. Невдовзі бричка розтанула у вранішньому тумані, що оточував палац.

Цієї миті у віддаленому підземному бункері Вушко голки якраз завершив малювати портрет принцеси Росинки.

— Це найпрекрасніша картина з усіх, намальованих мною, — сказав він принцу Крижаний пісок.

Друга казка Юнь Тяньміна: Море ненажер

Виїхавши з палацу, капітан припустив коней навскач. Усі троє надзвичайно нервували: у тьмяному світлі ранку здавалося, що кожні гайок чи поле на їхньому шляху таять у собі небезпеку.

Коли вже повністю розвиднілося, бричка виїхала на невеличкий пагорб, і капітан зупинив коней, щоб роззирнутися навколо. Усі землі королівства розкинулися перед їхніми очима, й пройдений ними шлях неначе ділив світ на дві частини. У кінці цієї лінії виднілися будівлі палацу: вони були завбільшки як дерев'яні іграшкові кубики, розкидані вдалині. І жодної ознаки погоні — мабуть, принц Крижаний пісок вирішив, що принцеса зникла, як і годиться людині, яку вмалювали в картину.

Далі вони вже їхали неквапом. Сходило сонце, і з кожною хвилиною світ навколо набував більшої виразності, немов картина художника в процесі роботи над нею. Спочатку були лише туманні обриси й розмита палітра кольорів; пізніше форми та контури навколишніх декорацій поступово ставали чіткішими й витонченішими, а кольори — більш насиченими та яскравішими. Картина набула завершеності, коли сонце вигулькнуло над обрієм.

Принцеса, яка за життя ніколи не відїздила далеко від палацу, ніколи ще не бачила такого буяння яскравих кольорів: неймовірна свіжа зелень луків, полів і лісів, яскраво-червоні та вогняно-жовті польові квіти, срібло ранкового неба, що відбивається в гладіні озер, сніжно-білі отари овець... Зі сходом сонця здалося, що художник, завершивши картину, від душі посипав своє творіння пригорщею золотавого пилку.

— Надворі так чарівно, немов ми дійсно опинилися на картині, — сказала принцеса.

— Ваша правда, принцесо, — відповіла тітка Широчінь. — Але на цій картині ви ще живі, а на намальованій — мертві назавжди.

Ці слова нагадали принцесі про долю батька й матері, але їй вдалося стримати сльози. Вона розуміла, що час дитинства для неї минув і вона мусить звалити на плечі важкий тягар відповідальності за долю королівства.

Вони поговорили про принца Глибока вода.

— Чому його заслали на Могильний острів? — запитала принцеса.

— Люди говорять, що він справжнє чудовисько, — відповів капітан.

— Принц Глибока вода — не чудовисько! — заперечила тітка Широчінь.

— Люди кажуть, що він справжній велет.

— Ніякий принц не велет! Я тримала його на руках, коли він був малий. Він нормального зросту.

— Самі побачите, коли ми доберемося до узбережжя. Те, що він велетенського зросту, бачили багато людей.

— Навіть якщо Глибока вода дійсно вирізняється гігантським зростом, він не перестає від того бути принцем. Навіщо його було відправляти в заслання на цей острів? — спитала принцеса.

— Ніхто його не засилав. У дитинстві він узяв човен, щоб порибалити біля Могильного острова. У той час у морі з'явилися риби-ненажери, тож він просто не зміг повернутися додому, і йому довелося зостатися на острові, де він і виріс.

Зійшло сонце, й мандрівникам почали дорогою зустрічатися пішоходи й повозки. Оскільки принцеса рідко виходила за межі палацу, люди її не впізнавали. Крім того, вона не знімала вуалі, але кожен, хто помічав її очі, дивувався вроді дівчини. Багато хто відзначав і красивого юнака, що правив бричкою, та сміявся з дивакуватої старої пані, яка дивним чином тримала парасольку над красунею-дочкою. На щастя, у жодного подорожнього не закралася сумніви в необхідності використання парасольки — сьогодні сонце світило надзвичайно яскраво.

Ополудні капітан підстрелив із лука двох зайців на обід. Троє мандрівників всілися між деревами на узбіччі й почали трапезу. Принцеса Росинка гладила м'які стебла трави обабіч себе, вдихала свіжий аромат суміші трав і польових квітів, спостерігала за грою світла на рослинах та землі, слухала спів птахів на деревах і звуки флейти хлопчика-чабана вдалині — і з жадібністю, цікавістю та подивом вбирала враження від цього нового для себе світу.

Тітка Широчінь голосно зітхнула:

— Ах, принцесо, мені дуже шкода, що тобі довелося опинитися так далеко від палацу й терпіти такі страждання.

— Мені здається, що за межами палацу значно краще й цікавіше, — відповіла принцеса.

— Ну ж бо, моя принцесо, що ти таке говориш? Ти й гадки не маєш, скільки труднощів і незгод надворі: зараз весна, тож на вулиці приємно. А взимку холодно, влітку спекотно, часто вітряно, трапляються буревії та дощить. До того ж на твоєму шляху можуть зустрітися різні люди, подекуди й лихі...

— Але я й гадки не мала, який світ поза межами палацу. Я навчалася музики, живопису, поезії та арифметики, а також вивчила дві мови, якими вже ніхто у світі не розмовляє, але жодна жива душа не розповіла мені, який світ назовні. Як із таким багажем знань я можу управляти королівством?

— Принцесо, для цього у вас будуть міністри.

— Тих міністрів, які могли б стати мені в пригоді, всіх до одного вписали в картини... І все ж я думаю, що надворі краще.

Мандрівка від палацу до берега моря тривала якраз один день. Але провідники принцеси вирішили не їхати великими дорогами й оминати міста, тож вони не дісталися узбережжя до опівночі.

Принцеса Росинка ніколи в житті не бачила такого бездонного зоряного неба й уперше опинилася посеред темряви та тиші ночі. Смолоскипи, прикріплені на бричці, освітлювали лише невеличкий клапоть простору, а все інше навколо здавалося величезним відрізом оксамиту з нечіткими тінями. Цокіт копит видавався настільки гучним, що з неба от-от мали б почати осипатися зірки. Принцеса раптом схопила капітана за руку й попросила зупинитися.

— Ти чуєш? Що це звук? Схоже на дихання гіганта.

— Принцесо, це шум моря.

Вони проїхали трохи далі, й на очі принцесі потрапили якісь дивовижні предмети — великі банани?

— Що це? — запитала вона.

Капітан знову зупинив бричку, дістав смолоскип і підійшов до найближчого предмета:

— Принцесо, ви маєте здогадатися.

— Човен?

— Так, принцесо, це човен.

— Але чому ці суденця на суходолі?

— Тому що в морі плавають риби-ненажери.

У світлі смолоскипа можна було роздивитися, що човен дуже старий. Його корпус уже вгруз у пісок до половини, а видима частина нагадувала кістяк якоїсь гігантської істоти.

— Глянь-но туди! — знову закричала принцеса. — Там, здається, повзає величезна біла змія.

— Не бійтеся, принцесо. Це лише хвилі, ми ж на пляжі.

Принцеса вийшла з брички в супроводі тітки Широчіні, яка безустанку крутила парасольку в неї над головою. Дівчина вперше в житті побачила море, яке до того споглядала лише на картинах, — сині хвилі під яскраво-блакитним небом. Але зараз перед її очима лежав чорний океан під зоряним небом, і в ньому загадково мерехтіли ті самі зорі, перетворюючи водну гладінь на ще одне рідке й живе небо. Принцеса, заворожена побаченим, рушила до води, але її зупинили капітан із тіткою.

— Принцесо, підходити заблизько до води небезпечно, — мовив капітан.

— Але мені здається, що тут неглибоко. Я все одно можу втонути? — спитала принцеса, вказуючи на білі гребені хвиль, що накочували на пляж.

— Риби-ненажери можуть схопити тебе, роздерти на шматки і з'їсти, — пояснила тітка Широчінь.

Капітан підняв виламану з борту човна дошку й закинув подалі у воду. Дошка якийсь час погойдалася на хвилях, аж чорна тінь з'явилася на поверхні й кинулася до шматка деревини. Оскільки більша частина цієї істоти лишалася під водою, то було важко оцінити її розміри. Але було видно, як виблискує у світлі смолоскипа її луска. Раптом на поверхню винирнули ще тричотири тіні й також кинулися до плаваючої дошки. Тіні билися

під дошкою, й крізь плюскіт води було чутно, як клацають їхні зуби, відриваючи шматки деревини. За мить від тіней і дошки не залишилося й сліду.

— Бачили? Вони так само швидко можуть розгризти на порох і великий човен, — сказав капітан.

— А де розташований Могильний острів? — спитала тітка Широчінь.

— У цьому напрямку, — відповів капітан, вказуючи кудись у темряву. — Але зараз ви не побачите нічого, а розгледіти острів зможете лише засвітла.

Вони отаборилися на ніч на пляжі. Тітка Широчінь вручила парасольку капітану, а сама дістала з брички маленькі ночви*.

— Принцесо, сьогодні ти не зможеш прийняти ванну, але ти мусиш принаймні вмитися.

Капітан повернув парасольку тітці й, підхопивши ночви, рушив кудись у непроглядну темряву за прісною водою.

— Що за гарний юнак, — сказала тітка Широчінь, позіхаючи.

Капітан повернувся доволі швидко, несучи перед собою повні ночви. Тітка Широчінь дістала принцесине мило й ледь доторкнулася ним до води. Ночви за мить наповнилися густою білосніжною піною, що лише прибувала й подекуди почала вилитися за краї.

Капітан деякий час спостерігав за цим дійством, а потім спитав у тітки:

— Можу я подивитися ближче на цей змилок?

Тітка Широчінь обережно вийняла брусок мила білого кольору й простягнула його капітану:

— Обережніше з ним — воно майже невагоме, легше навіть за пір'я! Якщо ви впустите брусок, то він одразу полетить.

Капітан, узявши мило до рук, пересвідчився в правдивості її слів — відчуття порожнечі в руці примушувало думати, що ти тримаєш білу тіль:

— Це дійсно мило з Хе'ерсіньгеньмосикеньляя? Дивовижно, що воно збереглося донині.

— Я гадаю, на весь палац — чи навіть на все Королівство — лишилося лише два бруски, які я забрала для принцеси. Усе,

зроблене в Хе'ерсіньгеньмосикеньлаї, — вищий сорт, але, на жаль, у нас лишається дедалі менше таких артефактів, — відповіла тітка Широчінь, обережно беручи брусок мила й ховаючи його до згортка.

Побачивши гриву білосніжної піни, принцеса вперше за час подорожі пригадала своє життя в палаці. Щовечора велику ванну в її розкішних апартаментах вкривав шар такої білосніжної піни. У мерехтливому світлі вогнів, що линуло звідусіль, бульбашки піни то здавалися білосніжними, немов щойно спіймана хмарина на ясному небі, то переливалися всіма кольорами веселки, немов купа коштовного каміння. Скупавшись у такій піні, вона відчувала себе такою ж м'якою й податливою, немов добре відварена локшина. Принцеса відчувала, як буцім розчиняється в цій піні. Вона почувалася настільки комфортно, що воліла більше не рухатися, тож дівчатам-служницям доводилося виймати її з ванни, витирати й переносити в ліжко. Відчуття такої млості зберігалось до самого ранку.

Зараз же, коли принцеса вимила обличчя милом із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая, вона відчула, як воно розслабилось та пом'якшало, на відміну від решти тіла, яким розлилися втома та одеревіння. Повечерявши нашвидкуруч, принцеса почала вмощуватися спати на покривалі. За якийсь час вона зрозуміла, що зручніше буде лежати просто на піску. М'який пісочок ще був теплий від сонячного проміння, й їй здалося, що якийсь гігант тримає її на долоні. Ритмічний звук прибою нагадував колискову, тож вона швидко заснула.

Через якийсь час принцеса Росинка прокинулася від мелодій подзенькування чорної парасольки в неї над головою. Тітка Широчінь спала, передавши парасольку капітану. Смолоскип уже догорів, і все навколо огорнуло оксамитом ночі — силует капітана ледь виступав на тлі зоряного неба й був помітним лише тому, що його обладунки відбивали світло зір. Придивившись, можна було побачити, як легкий бриз із моря грається з його волоссям, а капітан невтомно обертає парасольку, яка затуляла принцесі половину нічного неба. Вона

не бачила його очей, але відчувала на собі погляд, як і увагу незліченних мерехтливих зірок.

— Пробачте, принцесо, я почав зашвидко обертати парасольку, — прошепотів капітан.

— Котра вже година?

— Далеко за північ.

— Здається, ми тепер далеко від моря.

— Принцесо, це відплив. Море зараз відступило, але завтра вранці знову повернеться.

— Ви домовилися обертати парасольку по черзі?

— Так, принцесо. Тітка Широчінь крутила її цілий день, а я робитиму це вночі.

— Але ж ти правив бричкою цілий день — тепер я покручу парасольку сама, а ти зможеш трохи поспати.

Принцеса Росинка сама здивувалася власним словам: наскільки пам'ятала, це вперше в житті вона вирішила про когось потурбуватися.

— Е ні, принцесо, ваші руки занадто ніжні. Ви легко заробите собі мозолі. Нехай ліпше я крутитиму її й надалі.

— Як тебе звати?

Хоча вони були разом уже майже добу, їй лише зараз спало на думку дізнатися його ім'я. Раніше вона, може, ніколи й не спитала б, як його звать, але тепер почувалася ніяково через свою нечемність.

— Мене звать Довге вітрило.

— Вітрило? — Принцеса озирнулася навколо: вони отаборилися біля остова великого човна, за яким могли сховатися від морського бризу. На відміну від інших човнів на пляжі, щогла цього ще залишалася на місці, вказуючи в зоряне небо, немов довгий меч. — Вітрило висить на цій довгій жердині?

— Так, принцесо. Вона називається щогла, й на ній вішають вітрила, які урухомлюють човен.

— Білосніжні вітрила чудово виглядають на лазурі моря.

— Тільки на картинах. У житті вітрила не настільки білі.

— Я правильно міркую, що ти родом із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая?

— Так, мій батько працював там архітектором. Коли я ще був малим, він перевіз нашу родину сюди.

— Ти колись мріяв повернутися додому? Я маю на увазі в Хе'ерсіньгеньмосикеньлай.

— Я ніколи не замислювався про це. Я виїхав звідти ще дитиною, тож пам'ятаю не так багато про ті місця. Та й усе це дурниці. Мені ніколи не судилося залишити межі Королівства без оповідок.

На віддалі хвилі шумно накочували на пляж, ніби розносячи луною слова Довгого вітрила: «Не судилося ніколи, не судилося ніколи...».

— Можеш мені розказати бодай кілька історій про навколишній світ? Я нічого про нього не знаю, — попросила принцеса.

— Вам і не потрібно цього знати, адже ви — принцеса Королівства без оповідок. Тож цілком природно, що в королівстві не знайшлося для вас жодної історії. Але, якщо говорити відверто, то й за межами палацу батьки не розповідають жодних історій своїм дітям. Але мої батьки були не такими — вони уродженці Хе'ерсіньгеньмосикеньлая, тож знали кілька історій, аби розповісти мені.

— Батько мені розповідав, що колись у давнину й Королівство без оповідок мало власні історії.

— Так воно й було... Принцесо, чи вам відомо, що все королівство омивається морем, а палац розміщується в самому центрі вашої держави? У якому напрямку ви не вирушили б із палацу, то неодмінно опинитеся на узбережжі. Королівство без оповідок розташовано на великому острові.

— Це мені відомо.

— Раніше море, що омиває королівство, мало іншу назву, бо в ньому не водилися риби-ненажери. Кораблі могли без остраху перетинати його води. Між Хе'ерсіньгеньмосикеньлаєм і Королівством без оповідок щодня курсувала незліченна кількість кораблів. У ті часи ця держава називалася

Королівством історій, і, як наслідок, тодішнє життя її мешканців сильно відрізнялося від сьогоднішнього.

— Невже?

— У ті часи життя кипіло історіями, тож постійно траплялися раптові пригоди та несподіванки. Королівство мало кілька заможних міст, а палац був не оточений лісами й полями, а був розташований в центрі найзаможнішого з них — столиці. В усіх містах було повно різного скарбу, знарядь і приладдя, привезених із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Так само й товари з Королівства без оповідок — тобто Королівства історій — перевозилися морем до Хе'ерсіньгеньмосикеньлая у великих обсягах. У ті часи життя людей було непередбачуваним, немов усі мчали вчвал на швидкому коні горами: цієї миті ти на вершині, а наступної — на дні провалля. Життя було сповнене можливостей і небезпек: останній бідняк міг розбагатіти за ніч, а перший багатій — опинитися в злиднях. Жодна людина, прокинувшись вранці, не могла знати, що їй підготувала доля чи з ким судилося сьогодні зустрітися. Можна було бути певним лише в тому, що на тебе очікують сюрпризи й хвилювання.

Але одного дня купецьке судно з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая привезло вантаж цілком звичної на вигляд, але рідкісної риби — в палець завдовжки, абсолютно чорного кольору. Її перевозили в товстостінних чавунних барильцях. Купець демонстрував товар на ринках Королівства: опускав меч у воду, чекав різкого металевого клацання й витягав на світ божий уже щось більше схоже на пилку із гострими зазублинами. Це була рибанажер — прісноводний вид, що мешкав у водоймах глибоких печер Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Ці риби добре продавалися на ринках Королівства, оскільки мали невеликі зуби, тверді як алмаз, із яких виготовлювали гарні свердла; їхні плавники, також надзвичайно гострі, можна було використовувати як наконечники стріл чи невеличкі ножі. У результаті дедалі більшу кількість риб-нажер доставляли з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая до Королівства. Але одного дня купецьке судно, що перевозило вантаж риби, затонуло біля

узбережжя Королівства, й більш ніж 20 барилець із рибою-ненажерою, які були на борту, потрапили в море.

Виявилося, що ця риба почувається в солоній воді навіть ліпше, ніж у прісній: виростає значно більшого розміру — довжиною зі зріст людини. При цьому підвищується й плідність, тож риби швидко заселили всі навколишні води. Риби-ненажери почали вижирати все, що опинялося на поверхні води, — човни, суденця й кораблі, хай якими великими вони не були, з'їдалися начисто, якщо їх не витягували на берег. Щойно велике судно оточували риби-ненажери, його днище швидко перетворювалося на величезну діру. Решта корпусу навіть не встигала зануритися у воду, як його об'їдали, не лишаючи й скіпки, немов судно просто розтавало посеред моря. Зграї риб-ненажер швидко заселили води навколо Королівства, охопивши його непроникним бар'єром у формі кільця, схованим у морській безодні.

Отак усі прибережні води Королівства стали домівкою для риб-ненажер, а узбережжя перетворилося на пустку. Зникли кораблі та вітрила на горизонті, й Королівство перетворилося на ізольоване місце: обірвалися всі зв'язки з Хе'ерсіньгеньмосикеньлаєм і рештою світу. Королівство повернулося в часи аграрного суспільства. Розвинені міста зникли, поступившись місцем невеличким містечкам і селам. Життя стало спокійним і розміреним — більше жодних змін, хвилювань чи несподіванок; день учорашній був схожим на сьогоднішній, сьогодні не відрізнялося від завтра. Жителі поступово призвичаїлися до нових реалій і більше не хотіли повертатися до звичного способу життя: спогади про події минулого поступово ставали такими ж рідкісними, як і дивовижні скарби з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Люди намагалися усвідомлено забувати минуле й не запам'ятовувати сьогоднішнього. Вони вирішили, що чудово проживуть без історій, ведучи тихе, сумирне життя без найменших потрясінь. Ось так Королівство історій перетворилося на Королівство без оповідок.

Принцеса Росинка була зачарована почутою історією. Після того як Довге вітрило закінчив свою розповідь, минуло чимало

часу, перш ніж вона запитала:

— А риби-ненажери розселилися по всьому океану?

— Ні, вони мешкають тільки в прибережних водах Королівства без оповідок. Ті, хто має гарний зір, у далечині можуть роздивитися морських птахів, які спокійно сидять на поверхні води, полюючи на їжу. Там риба-ненажера вже не водиться. Океан неосяжний і безмежний.

— Інакше кажучи, у світі існують й інші місця, окрім Королівства без оповідок та Хе'ерсіньгеньмосикеньлая?

— Принцесо, ви ж не думаєте, що весь світ складається лише з цих двох місцин?

— Але так мене навчав у дитинстві наш придворний учений муж.

— Він сам не вірив у ці побрехеньки. Світ навколо просто величезний, океан не має кінця-краю, й у ньому розкидані безліч островів — деякі з них більші за Королівство, а деякі менші; а ще існують цілі континенти.

— Що таке континент?

— Суходіл, широкий, немов океан. Навіть осідлавши найшвидшого коня, не вдасться перетнути цю землю з одного кінця в інший.

— Світ насправді такий величезний? — тихо зітхнула принцеса й раптом змінила тему: — Ти бачиш мене?

— Принцесо, я бачу лише ваші очі, які відбивають світло зірок.

— Тоді ти здатен роздивитися в них мою нескінченну тугу: я понад усе хочу вирушити у далеку-далеку подорож морем під вітрилами.

— Це неможливо, принцесо. Нам ніколи не судилося залишити межі Королівства без оповідок... Якщо вам страшно, я можу знову засвітити смолоскипи.

— Було б добре.

Після того як вогонь розгорівся, принцеса Росинка поглянула на капітана Довге вітрило, але побачила, що його увага прикута до чогось іншого.

— На що ти дивишся? — тихо запитала принцеса.

— Погляньте он туди.

І Довге вітрило вказав на невеличкий жмут трави, що випинався з піску неподалік від принцеси. У світлі смолоскипів на травинках виблискувало кілька крапель води.

— Ось такий вигляд має роса, — сказав Довге вітрило.

— О, то мене назвали на честь цього? І ми насправду схожі?

— Так, принцесо. Ви неймовірно гарні, немов блискучі коштовності.

— Вони будуть іще красивішими після сходу сонця.

Капітан із розчаруванням зітхнув. І хоча він намагався зробити це безгучно, зітхання не залишилося поза увагою принцеси.

— Щось не так, Довге вітрило?

— Краплі роси швидко випаруються на сонці.

Принцеса злегка кивнула, й її очі потемніли, незважаючи на світло смолоскипів:

— То вони дійсно схожі на мене, бо щойно ця парасолька закриється — згину і я, перетворившись на росинку на сонці.

— Я не допущу, аби ви зникли, принцесо.

— Ми з тобою добре розуміємо, що нам не судилося дістатися до Могильного острова, щоб повернути додому принца Глибока вода.

— Якщо така наша доля, принцесо, то я ладен довіку тримати парасольку відкритою над вашою головою.

Третя казка Юнь Тяньміна: Принц Глибока вода

Коли принцеса Росинка прокинулася, вже почало дніти. Чорний колір моря поступився місцем блакиті, але принцеса все одно відчувала, що воно має геть інакший вигляд, ніж на бачених нею картинах. Безкраї простори, які поглинула темрява ночі, тепер лежали відкриті, немов на долоні. У світлі вранішнього сонця море видавалося спорожнілим, але в уяві принцеси причиною цього було не засилля риб-ненажер; радше це було її внутрішнє відчуття, подібне до того, як вона уявляла порожню опочивальню в палаці, що чекає на її прихід. Таємне бажання, про яке вона вночі розповіла Довгому вітрилу, тепер стало ще нав'язливішим: вона уявила, як її біле вітрило виринає десь

посеред цього безкрайого моря, напинається вітром і зникає вдалині.

Тепер була черга тітки Широчині обертати парасольку над її головою. Капітан, який відійшов пляжем трохи вперед, покликав їх до себе. Дочекавшись їхнього приходу, він вказав у напрямку моря:

— Погляньте, онде Могильний острів.

Перше, що побачила принцеса, поглянувши в той бік, був не сам острів, а велет, який стояв посеред нього. Ймовірно, це й був принц Глибока вода. Він височів посеред острова, немов окрема гора: забронзовіла на сонці шкіра; могутні м'язи, схожі на складки гірської породи; пасма волосся, які колихалися на вітру, немов дерева на гірських вершинах. Глибока вода був дещо схожий на брата — Крижаного піска, але мав сильніший і не такий похмурий вигляд. Вираз його обличчя та очей радше відображав відкритість навколишнього моря. Сонце ще не зійшло повністю, але голову велета вже обрамляло яскраве золотаве сяйво, немов живий вогонь. Він прикрив гігантською долонею очі, щоб роздивитися щось на віддалі, й принцесі на якусь мить здалося, що їхні погляди зустрілися. Тож вона підстрибнула й закричала щосили:

— Старший братику Глибока вода! Я Росинка! Я твоя молодша сестра Росинка!!! Ми тут!!!

Велет ніяк не відреагував на її дії. Він поводив поглядом туди-сюди, прибрав руку й задумливо похитав головою, після чого відвернувся в інший бік.

— Як це він нас не помітив?! — із тривогою спитала принцеса.

— Та хто ж помітить трьох крихітних мурах із такої відстані, — відповів капітан, а потім повернувся до тітки Широчинь. — Я ж казав, що принц Глибока вода — справжній велет! Побачили на власні очі?

— Але він справді був звичайною дитиною, коли я тримала його на руках! Як йому вдалося витягнутися аж настільки? Однак це щастя — ніхто йому не завадить покарати цих лиходіїв і знищити портрет принцеси!

— Але ми ще не знаємо, чи зможемо розповісти йому про те, що сталося, — похитав головою капітан.

— Ми мусимо потрапити на Могильний острів! Їдьмо негайно! — крикнула принцеса, хапаючи капітана за руку.

— Нам не вдасться. За всі ці роки нікому не вдалося дістатися острова чи повернутися з нього.

— Невже ніяк цьому не зарадити? — спитала принцеса, й її очі наповнилися слізьми. — Ми ж їхали сюди саме для того, щоб знайти його. Ти мушиш щось придумати!

Дивлячись, як горює й побивається принцеса, Довге вітрило спробував її заспокоїти:

— Я справді нічого не можу вдіяти. Приїзд сюди — в будь-якому випадку правильне рішення, бо ви не могли більше лишатися в палаці, оскільки вам загрожувала смерть. Я від самого початку розумів, що нам не дістатися Могильного острова. Можливо... нам вдасться передати йому звістку з поштовим голубом.

— Чудова ідея! То пошукаймо поштових голубів в окрузі.

— Але ж користі з того мало: навіть якщо він отримає звістку, то все одно не зможе перетнути протоку. Хоч він і велет, але риbam-ненажерам до того байдуже: вони так само розірвуть його на шматки, щойно він опиниться в морі... Пропоную спочатку поснідати, перш ніж вирішувати, що робити. Сьогодні готую я.

— О ні, мої ночви! — закричала тітка Широчінь. Сьогодні був високий приплив, і хвилі, що накочували на берег, підхопили дерев'яні ночви, в яких минулої ночі принцеса вмивала обличчя, й віднесли в море. Ночви, перевернувшись догори дном, уже відпливли далеко від берега, й мильна вода, що зосталася в них, залишала білосніжні мильні бульбашки на поверхні моря. Кілька риб-ненажер уже кинулися до ночов, розрізаючи хвилі своїми чорними плавниками, немов лезами гостро наточених ножів. За мить дерев'яна посудина мала перетворитися в їхніх зубах на скалки.

Але сталося неймовірне: риби-ненажери не допливли до ночов. Натомість вони, щойно потрапивши до ділянки, якою розповзлася мильна піна, немов розучилися плавати й безсило

піднялися на поверхню. Лютий норв поступився місцем млявості. Кілька рибин повільно махали хвостами, але не для того, щоб відплисти, а демонструючи таким чином стан повного розслаблення. Інші переверталися білим черевцем догори.

Усі троє деякий час здивовано витріщалися на риб. Потім принцеса порушила мовчанку:

— Я розумію, що з ними коїться. Скупавшись у піні, вони відчували таке розслаблення, ніби в них не лишилося кісток. Їм просто ліньки рухатися.

— Мило з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая — просто чудодійне. Шкода, що його залишилося лише два бруски, — сказала тітка Широчінь.

— Це мило навіть у самому Хе'ерсіньгеньмосикеньлаї — надзвичайно дорогоцінна річ, — сказав капітан Довге вітрило. — Ви знаєте, як його виготовляють? У Хе'ерсіньгеньмосикеньлаї росте чарівний ліс, де ростуть височенні тисячолітні магічні бульбочкові дерева. Зазвичай ці дерева нічим не відрізняються від інших, але коли здійсмається сильний вітер, із них починають видуватися мильні бульбашки. І що сильніший вітер, то більше бульбашок видувається. От саме з них і виробляють чарівне мило з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Але збирати ці бульбашки — надзвичайно складна справа, оскільки вони разносяться зі швидкістю вітру. До того ж вони повністю прозорі, й їх важко помітити. Бульбашки стають добре видимими, лише якщо ловець рухається з їхньою швидкістю, тобто він має перебувати в стані спокою відносно них. Тільки найпрудкіші коні, яких на весь Хе'ерсіньгеньмосикеньлай набереться з десятків, можуть наздогнати бульбашки, що разносяться вітром. Коли вітер починає їх видувати з чарівних бульбочкових дерев, миловари сідають на цих швидких коней і мчать за вітром, ловлячи їх спеціальною марлею. Бульбашки бувають різного розміру — великі й малі, — але навіть найбільша з них, потрапляючи до марлі, лускається на безліч менших, аж до невидимих оку. Аби зварити один брусочок мила, потрібно зібрати сотні тисяч, а подекуди й мільйони бульбашок. Але щойно чарівний брусочок доторкається до води, кожна зловлена бульбашка вибухає

мільйоном нових. Саме тому виділяється така кількість піни. Бульбашки з чарівних дерев взагалі не мають ваги, тож справжнє чисте мило з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая теж невагоме. Це найлегша річ у світі, проте надзвичайно дорогоцінна. Бруски, які забрала тітка Широчінь, можливо, були подарунком посольства з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая на коронацію її батька. А пізніше...

Довге вітрило раптом обірвав розповідь і задумливо подивився на море, де посеред білої мильної піни кілька зледащилих риб-ненажер продовжували спокійно погойдуватися біля неушкоджених ночов.

— Здається, я зметикував, як можна дістатися до Могильного острова! — сказав Довге вітрило, вказуючи на ночви. — Хіба це не схоже на крихітний човен?

— Навіть і думай про це! — скрикнула тітка Широчінь. — Це завеликий ризик для принцеси!

— Зрозуміло, що принцеса нікуди не поїде, — відповів капітан, відводячи погляд від моря. З виразу його очей принцеса зрозуміла, що він уже все для себе вирішив.

— Якщо ти попливеш сам, то як тобі вдасться змусити принца Глибока вода повірити твоїм словам? — запитала принцеса з розчервонілими від збудження щоками. — Я теж мушу їхати!

— Але навіть якщо ви потрапите на острів, яким чином зможете довести, що ви та, за кого себе видаєте? — запитав капітан, роздивляючись принцесу в одязі селянки.

Тітка Широчінь лише промовчала, бо добре знала, що існує спосіб це підтвердити.

— Ми з братом можемо довести кривдність, порівнявши нашу кров, — відповіла принцеса.

— І мови не може бути про те, щоб принцеса туди їхала! Це занадто небезпечно! — знову проголосила тітка Широчінь, але вже не таким безапеляційним тоном.

— Ви гадаєте, що лишатися тут безпечніше? — запитала принцеса, вказуючи на чорну парасольку, яку безустанку крутила в руках тітка Широчінь. — Ми повертаємо забагато непотрібної уваги. Принц Крижаний пісок скоро дізнається про

нашу втечу, й навіть якщо я до того часу не перетворюся на картину, то мене спіймають королівські гвардійці. Значно безпечніше плисти на Могильний острів.

Обміркувавши всі варіанти, вони вирішили ризикнути.

Капітан відшукав найменший човен на пляжі й впряг коней, щоб перетягнути його до води, де хвилі могли лизати днище. Знайти ціле вітрило не вдалося, але капітан відшукав пару протрухлих весел. Першими в човен сіли принцеса з тіткою, яка, не зупиняючись, крутила парасольку в неї над головою. Далі капітан настрикнув на свій меч брусок мила з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая й простягнув зброю принцесі.

— Щойно човен опиниться на відкритій воді — одразу опускайте мило, — наказав він їй.

Потім із усіх сил почав штовхати човен у море й, коли вода дійшла до пояса, застрибнув всередину. Налягши на весла, капітан спрямував човен із трьома людьми до Могильного острова.

Миттєво навколо човна з'явилися чорні плавники риб-ненажер і почали наближатися, оточуючи його зусібіч. Принцеса, яка сиділа на кормі, опустила меч із нанизаним на нього бруском мила в морську воду. Яскраво виблискуючи абсолютною білизою у світлі ранкового сонця, піниста маса швидко росла в об'ємі, аж поки не досягла людського зросту й не почала опадати в кильватерному сліді човна, розтікаючись білою масою поверхнею моря. Коли риби-ненажери запливали в спінені води, то починали безсило дрейфувати, ніби насолоджуючись незрівнянним відчуттям комфорту від лежання на білосніжній плюшевій ковдрі. Уперше принцеса мала змогу роздивитися рибу-ненажеру зблизька: окрім живота, все її тіло було чорного кольору, що надавало рибі схожості з якоюсь машиною, виготовленою зі сталі. Але, потрапляючи до спіненних вод, ці вбивці ставали лінивими й слухняними.

Човен плив уперед спокійною гладінню моря, тягнучи за кормою довгу пінну стежку, схожу на валку хмаринок, які впали з неба. Незліченні зграї риб-ненажер спливали звідусіль, аби зануритися в піну, нагадуючи прочан, які йдуть на паломництво

до річки з хмар. Інколи кілька риб запливали з носа човна й починали прогризати дно та навіть хапали весла, якими гріб капітан, але їхню увагу швидко перехоплювали спінені води, тож вони не встигали завдати непоправної шкоди. Споглядаючи білу спінену річку за кормою й зазвичай шалених риб-ненажер, які тепер здавалися сп'янілими від розслабленості, принцеса не могла не пригадати проповідей священників про те, який вигляд мають Небеса.

Узбережжя поступово віддалялося, й човен із кожною миттю наближався до Могильного острова.

Тітка Широчінь раптом скрикнула:

— Гляньте-но! Здається, принц Глибока вода зменшується в розмірах!

Принцеса озирнулася й пересвідчилися, що тітка має рацію. Принц на острові ще залишався велетом, але, вочевидь, вже мав менші розміри, ніж тоді, коли вони бачили його з берега. Він усе ще дивився кудись у протилежному від них напрямку.

Принцеса знову поглянула на Довге вітрило, який продовжував упевнено веслувати. Він неначе додав у міці: потужні м'язи на руках випиналися, примушуючи два довгих весла перетворюватися на величезні крила, які плавно несли човен уперед. Капітан був як справдешній моряк; навіть здавалося, що його рухи стали впевненішими, ніж на суші.

— Принц нарешті вгледів нас! — знову закричала тітка Широчінь. Стоячи на Могильному острові, принц Глибока вода нарешті звернув на них увагу — він широко розплющив очі від здивування й однією рукою вказував у їхньому напрямку, ворущачи при цьому губами, ніби промовляючи щось. Його здивування легко було зрозуміти: в цьому морі смерті не було нічого, за винятком їхнього маленького човна, який залишав за кормою пінний струмінь, що, віддаляючись, тільки збільшувався в розмірах. З висоти його зросту здавалося, що поверхнею моря летить комета, тягнучи за собою білий хвіст.

Незабаром вони зрозуміли, що принц кричить не до них. Біля його ніг стояли кілька людей нормального зросту. З такої відстані вони здавалися ліліпутами, а побачити їхні обличчя

було марно сподіватися. Але вони точно дивилися в напрямку човна, а дехто навіть махав руками.

Спочатку Могильний острів не був заселений. Двадцять років тому, коли принц вирушив на риболовлю, його супроводжували дядько-опікун, королівський наставник, кілька охоронців і слуг. І щойно вони висадилися на острові, в морі з'явилися зграї риб-ненажер, позбавивши їх можливості повернутися додому.

Принцеса із супутниками знову відзначили, що принц стає дедалі меншим у розмірах — і що ближче вони підпливали, то меншим він здавався.

Човен був уже недалеко від острова, тож і людей звичайного зросту можна було добре роздивитися. Їх було восьмеро, й більшість із них, в тому числі й принц, були вдягнені в грубу полотняну одіж. Лише двоє ще носили старі та обтріпані палацові шати. Більшість мали при собі мечі. Вони кинулися на пляж, заливши принца там, де він стояв. Тепер принц був лише вдвічі вищим за інших людей і вже не мав вигляду велета.

Капітан наліг на весла, й човен полетів уперед, до берега. Прибій, немов гігантська рука, підхопив суденце й кинув його на пісок — дно завібрувало від зіткнення з берегом, і принцеса ледь не беркицьнулася у воду. Люди, які висипали на пляж, дивилися на човен, однак заходити у воду вагалися, вочевидь, побоюючись риб-ненажер. Зрештою, четверо сміливців забігли в море, щоб притримати човен і допомогти принцесі вибратися з нього.

— Обережно, принцеса має перебувати під парасолькою постійно! — крикнула тітка Широчінь, сходячи на берег, але вправно тримаючи парасольку над принцесою. Дотепер вона повністю опанувала майстерність безперестанно обертати парасольку навіть однією рукою.

Зустрічаючі не приховували свого здивування. Вони переводили погляди з чорної парасольки на поверхню моря, якою проплив човен: білосніжна піна мила з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая й чорні тушки риб-ненажер утворювали строкату доріжку, яка з'єднувала Могильний острів із узбережжям Королівства.

Принц Глибока вода зробив крок уперед. Тепер він здавався звичайного зросту, навіть був нижчим за двох своїх поплічників. Він лагідно усміхнувся новоприбулим, як зазвичай усміхається гостинний рибалка гостям. Але принцеса легко впізнала на його обличчі риси батька, тож зі сльозами на очах радісно мовила:

— Брате мій, я твоя сестра Росинка.

— Ти таки схожа на мою молодшу сестру, — промовив принц із усмішкою, простягаючи до неї руки. Але дехто з поплічників заступив йому дорогу, відрізаючи трьох новоприбулих від принца. Вони навіть вийняли з піхов мечі, підозріло зиркаючи на капітана Довге вітрило. Останній не звертав на них уваги, але підняв меч, пожбурений принцесою, щоб поглянути, скільки чарівного мила з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая залишилося. Аби зайве не нервувати охорону принца, він ухопив меч прямо за вістря — на його подив, на дорогу до острова було витрачено лише третину бруска.

— Ви мусите підтвердити особу принцеси, — промовив старигань у старому, хоч і добре залатаному церемоніальному вбранні. Обвітрене обличчя несло відбиток довгих років поневірянь, але було обрамлене гарно доглянутою бородою. Вочевидь, протягом усіх років ізоляції на острові він із усіх сил намагався підтримувати гідний для королівського чиновника зовнішній вигляд.

— Хіба ви мене не впізнаєте? — запитала тітка Широчінь. — Ти — дядько-опікун Темрявий ліс, а ти — королівський наставник Широке поле.

Обидва старці закивали головами, а наставник Широке поле відповів:

— Тітко Широчінь, ви вельми зістарилися.

— Як і ви, — зазначила тітка Широчінь, змахуючи сльози рукою, вільною від парасольки.

Дядько-опікуна Темрявий ліс не розчулили привітання, й він із тим самим серйозним виразом обличчя відповів:

— Ми понад двадцять років не отримували звісток про події в Королівстві, тому мусимо пересвідчитися в істинності

твердження про родинні зв'язки. — Він повернувся до принцеси: — Ви готові пройти випробування крові?

Принцеса кивнула.

— Мені здається, це зайве. Вона є моєю сестрою, — сказав принц.

— Ваша високосте, ми маємо це зробити, — заперечив Темрявий ліс.

Принесли два невеличкі кинджали, які вручили дядько-опікуну й королівському наставнику. На відміну від іржавих мечів, якими були озброєні принцеві поплічники, ці кинджали блищали, немов нові. Принцеса простягнула руку, й дядько-опікун обережно надрізав її довгий, ніжний білосніжний вказівний палець, підхопивши краплину крові кінчиком леза. Королівський наставник зробив те саме з пальцем принца. Дядько-опікун прийняв ніж із рук наставника та обережно перемішав дві краплі крові лезами кинджалів — кров одразу змінила колір на чисто синій.

— Це принцеса Росинка, — урочисто повідомив принцу дядько-опікун, а потім разом із королівським наставником глибоко вклонився принцесі. Решта принцевих поплічників опустили на одне коліно, а піднявшись, відійшли вбік, даючи можливість брату з сестрою обійнятися.

— Останній раз я обіймав тебе, коли ти була дитиною, десь такою заввишки, — сказав принц, показуючи рукою недалеко від землі.

Принцеса плачучи повідала принцу про останні події в Королівстві без оповідок. Принц мовчки слухав розповідь, тримаючи її за руку. Він зберігав спокійний вираз на своєму обвітреному багатьма роками поневірянь обличчі, яке все ще виглядало молодим і свіжим.

Усі зібралися довкола принца та принцеси й мовчки слухали її розповідь. Лише капітан Довге вітрило займався бозна чим: він дременув пляжем подалі від людей, але лише для того, щоб звідти подивитися на принца. Потім так само швидко прибіг назад, проте знову чкурнув. Так він бігав туди-сюди, аж поки тітка Широчінь не відвела його вбік.

— Я тобі казала, що принц Глибока вода — ніякий не велет, — прошепотіла тітка капітану, вказуючи на принца.

— Він одночасно і велет, і ні, — так само пошепки відповів капітан. — Коли ми дивимося на когось іншого, то чим далі від нього перебуваємо, то меншою ця людина нам здається, еге ж? Але з принцом інша історія: він нам здається однаковим, з якої відстані ми на нього не глянули б. Тож якщо ми дивимося на нього зблизька, то він нам видається нормальною людиною. Але якщо дивитимемося на нього здалеку, то його звичний зріст справляє враження, що він справжній велет.

Тітка Широчінь згідно кивнула:

— Я теж це помітила.

Коли принцеса закінчила свою розповідь, принц Глибока вода просто сказав:

— Повертаємося.

Вони посідали в два човни: принц приєднався до почту принцеси в маленькому, а восьмеро його поплічників сіли у великий, той, на якому вони припливли на Могильний острів двадцять років тому. Корпус човна трохи протікав, але на ньому ще можна було безпечно проплисти коротку відстань до узбережжя Королівства. Пінний слід від часу мандрівки принцеси дещо порідшав, але незліченна кількість риб-ненажер усе ще лежала на поверхні, ледь ворущачи плавцями. Час від часу в котрийсь із човнів чи весло вдарялася одна з рибин, але після цього лише кілька разів поверталася на воді, знову нерухоміючи. Пошарпане вітрило більшого човна могло ловити вітер, тож він швидко вирвався вперед, пробиваючи у скупченні риб-ненажер шлях для меншого суденця.

— Мені здається, що вам для страховки ліпше було б постійно тримати мило зануреним у воді, — пробелькотіла тітка Широчінь, заціпеніло дивлячись на риб-ненажер довкола човна. — Що ми робитимемо, коли вони попрокидаються?

— Вони й не засинали, — відповіла принцеса. — Їм просто наразі настільки комфортно, що нема сенсу ворущитись. Залишилося лише півтора бруска мила, і я не хочу витратити його даремно. Я більше не прийматиму ванну з ним.

Цієї миті хтось на великому човні закричав:

— Королівські гвардійці!

Вершники висипали на узбережжя Королівства, затопивши весь пляж, немов хвилі чорного припливу. Їхні обладунки й мечі виблискували на сонці.

— Пливемо далі, — наказав принц Глибока вода.

— Вони тут, щоб убити нас, — мовила збіліла принцеса.

— Не бійся, все буде гаразд, — принц заспокійливо поплескав її по руці.

Принцеса Росинка глянула на брата, остаточно переконавшись, що він значно гідніший посісти батьків трон, ніж вона.

Вітер був попутним, тож, незважаючи на загату з риб-ненажер, човни швидко дісталися узбережжя Королівства. Коли судна майже одночасно досягли берега, їх щільною стіною оточили кінні гвардійці. Принцеса й тітка Широчінь тремтіли від страху, але досвідчений капітан палацової варти Довге вітрило навпаки — дещо розслабився: гвардійці не оголювали мечів, а списи тримали строго вертикально. Але ще важливішим було те, що він роздивився в очах воїнів, схованих за важкими заборонами: вони з благоговінням та острахом вдивлялися в пінну ріку на морі, де плавали риби-ненажери. Офіцер зіскочив з коня й підбіг до човнів, які щойно торкнулися берега. Принцеві поплічники вистрибнули з судна, й дядько-опікун разом із королівським наставником і кількома охоронцями оголили мечі, відтіснивши принца з принцесою від офіцера.

— Перед вами принц Глибока вода та принцеса Росинка! Преклоніть коліно! — крикнув до офіцера дядько-опікун Темрявий ліс, замахнувшись мечем.

Офіцер опустився на коліно й схилив голову:

— Ми це знаємо, але нам наказано вбити принцесу.

— Принцеса Росинка — законна спадкоємиця престолу! А Крижаний пісок — бунтівник і заколотник, який убив Короля! Як ви можете підкорятися його наказам?!

— Нам це відомо, тому ми й не поспішаємо виконувати його наказ. Але принца Крижаний пісок учора помазали на

царювання, тож ми тепер розгублені й не знаємо, чиї накази маємо виконувати.

Дядько-опікун збирався й далі сперечатися, але принц Глибока вода перервав його, зробивши крок уперед, і сказав офіцеру:

— Ми з принцесою під вашим супроводом повернемося до палацу й там, представши перед Крижаним піском, вирішимо наші суперечки раз і назавжди.

Новокоронований король Крижаний пісок якраз бенкетував із відданими йому людьми в найрозкішнішій залі палацу, коли прибули вістові з повідомленням, що принц Глибока вода та принцеса Росинка на чолі королівської гвардії прямують із узбережжя до палацу. На їх прибуття можна очікувати десь за годину. У залі запала мертва тиша.

— Глибока вода? Як йому вдалося перетнути море? Він відростив собі крила? — прошепотів сам до себе Крижаний пісок, але на його обличчі не було й тіні того жаху, що скував усіх присутніх. — Це дурниці, королівські гвардійці не виконуватимуть наказів Глибокої води та Росинки, принаймні поки я живий... Вушко голки!

Почувши своє ім'я, Вушко голки мовчки вийшов із затінку. Він так само був вбраний у сіру чернечу мантию й здавався ще більш змарнілим, ніж раніше.

— Ти — прихопи сніжнохвильовий папір і все потрібне приладдя, сідай на найпрудкішого коня й скачи назустріч Глибокій воді. Щойно угледеш його — одразу ж сідай і малюй. Це буде нескладно, бо тобі не доведеться підбиратися дуже близько — тільки-но він з'явиться на обрії, ти одразу побачиш його постать у всіх деталях.

— Так, мій королю, — прошепотів Вушко голки, позадкував і зник безгучно, немов миша.

— Що стосується Росинки, то розправитися з цим дівчиськом не становитиме великої проблеми — я просто вирву в неї з рук парасольку, — вимовив Крижаний пісок і знову взяв свій келих.

Закінчення бенкету видалося невеселим: міністри пішли геть із занепокоєними обличчями, лишивши короля Крижаний пісок наодинці в спорожній залі.

Через якийсь час Крижаний пісок побачив, що Вушко голки повернувся. Його серцебиття одразу пришвидшилося — й не тому що руки нового королівського художника були порожніми чи через його збентежений вигляд. Він уперше почув кроки художника — до цього Вушко голки пересувався абсолютно безгучно, немов стрімка білка в траві. Але зараз Крижаний пісок добре чув його важку ходу, яка нагадувала пришвидшене серцебиття.

— Мій королю, я побачив принца Глибока вода, але не можу перенести його на полотно, — повідомив Вушко голки, опустивши очі.

— Він справді відростив собі пару крил? — холодно запитав Крижаний пісок.

— Якби річ була в цьому, мій королю, то я з ідеальною точністю намалював би кожне перо на його крилах. Однак принц Глибока вода не має крил, але в нього є щось значно страшніше — він порушує принципи перспективи.

— Що таке перспектива?

— Принципи перспективи твердять, що більш віддалені об'єкти здаються нам меншими, ніж ті, які розташовані ближче до нас. Я живописець Західної школи, яка неухильно дотримується принципів перспективи. Тому я не здатен перенести його на полотно.

— А чи існують інші школи, які не дотримуються цього принципу?

— Так, мій королю, це Східна школа живопису. Ось погляньте на цю картину, — й Вушко голки вказав на сувій із зображенням, виконаним тушшю, що висів на одній зі стін зали. Композиція відзначалася вишуканістю й елегантністю, а її велика частина, залишена порожньою, нагадувала танок туману над водою. Вона різко контрастувала з рештою творів, густо промальованих олійними фарбами. — Легко помітити, що під час створення цього малюнка принципів перспективи не дотримувалися. Але

я не навчався техніки східного живопису. Майстер Ефір відмовився передавати мені ці знання, можливо, передчуваючи настання сьогоднішніх подій.

— Забирайся геть, — байдуже сказав Крижаний пісок.

— Так, мій королю. Глибока вода прийде до палацу, щоб убити мене й вас. Але я не чекатиму на свою смерть. Я візьму відріз сніжнохвильового паперу й намалюю свій останній, найкращий шедевр — самого себе. — Закінчивши говорити, Вушко голки пішов геть, так само безгучно, як і завжди.

Крижаний пісок гукнув охоронцям:

— Принесіть мені мій меч.

Назовні почувся слабкий, але ритмічний перестук копит, який нарастив із наближенням, перетворившись зрештою на громовий гуркіт раптової зливи, поки різко не обірвався біля самого палацу.

Крижаний пісок підвівся, із мечем у руках вийшов із дверей палацу й побачив, як Глибока вода піднімається до нього довгими широкими кам'яними сходами. Принцеса Росинка рухалася за ним у супроводі тітки Широчінь, яка обертала в неї над головою парасольку. На площі перед сходами щільним строем мовчки стояли королівські гвардійці, не висловлюючи підтримки жодній із протиборчих сторін. Коли Крижаний пісок побачив Глибоку воду, він здався йому вдвічі вищим від звичайної людини. Але з наближенням його зріст зменшувався — так це бачив Крижаний пісок.

Він на мить подумки повернувся на двадцять років назад, у їхнє дитинство: Крижаний пісок тоді вже знав, що риби-ненажери заповнили води навколо Королівства й скоро відріжуть Могильний острів від узбережжя. Але йому вдалося заманити Глибоку воду порибалити у водоймах острова, розповівши про те, що жир із печінки тамтешньої риби допоможе від раптової недуги батька. Зазвичай обережний, Глибока вода повірив його розповідям та, як і було заплановано, з риболовлі не повернувся. Ніхто так і не дізнався правди — Крижаний пісок цією витівкою пишався чи не найбільше.

Він повернувся зі спогадів до реальності: Глибока вода вже піднявся на широкий майданчик перед палацом. Його зріст майже зрівнявся зі зростом звичайних людей.

Крижаний пісок поглянув на брата й сказав:

— Брате мій, вітаю тебе й нашу сестру з поверненням. Але ви мусите усвідомити, що Королівство тепер належить мені. Ти маєш негайно присягнути на вірність своєму новому королю.

Глибока вода, тримаючи одну руку на руків'ї іржавого меча, що висів на поясі, іншою вказав на Крижаний пісок:

— Ти скоїв непростенні злочини!

Крижаний пісок у відповідь холодно посміхнувся:

— Вушко голки виявився нездатним намалювати твій портрет, але мій меч зможе пробити твоє серце!

Він оголив зброю.

Брати були однаково добрими фехтувальниками, але позаяк Глибока вода порушував принципи перспективи, Крижаному піску було важко точно визначати відстань до супротивника. Дуель на мечах протривала недовго, й Крижаний пісок із раною у грудях скотився довгим сходовим маршем униз, залишаючи по собі на кам'яних плитах плями крові.

Королівська гвардія натхненно склала присягу на вірність принцу Глибока вода та принцесі Росинці.

Капітан Довге вітрило теж не гаяв часу: він розпочав у палаці пошуки Вушка голки. Хтось із придворних повідомив йому, що художник збирався до своєї майстерні, розташованої у віддаленому закутку палацу. Зазвичай ця його частина дуже добре охоронялася, але через колотнечу надворі та смерть короля більшість солдатів покинули свої пости. Біля дверей залишився лише один вартовий, який раніше служив під керівництвом Довгого вітрила.

— Він зайшов усередину пів години тому й більше нікуди не виходив, — повідомив вартовий.

Капітан вибив двері й увірвався всередину.

Майстерня не мала вікон, а майже всі свічки у двох срібних підсвічниках вже догоріли, додаючи приміщенню схожості з холодним підземним бункером. Проте капітан не застав

королівського художника. У майстерні не було нікого, але на мольберті стояла щойно закінчена картина з іще невисохлою до кінця фарбою — автопортрет Вушка голки. Це дійсно був шедевр образотворчого мистецтва — вікно в інший світ, звідки на людей пронизливим поглядом дивився художник. І хоча злегка загнутий край сніжно-білого паперу свідчив про те, що це лише картина, капітан Довге вітрило всіляко уникав гострого погляду людини, зображеної на полотні.

Довге вітрило роззирнувся навсібіч і побачив інші портрети, розвішані на стінах: короля з королевою та їхніх вірних міністрів. Але його погляд зупинився на портреті принцеси — й він одразу забув, що перебуває в тьмяній майстерні, а не в Царстві Небесному. Живий погляд її чарівних очей п'янив не гірше за вино. Зрештою, Довге вітрило з надзвичайним зусиллям зміг себе опанувати. Він зняв картину зі стіни, вийняв із рами, скрутив і без вагань підпалив край від однієї зі свічок.

Щойно картина догоріла в його руках, двері до майстерні прочинилися, й на порозі з'явилася справжня принцеса Росинка, все ще вбрана як простолюдинка. Вона сама обертала чорну парасольку над головою.

— А де тітка Широчінь? — поцікавився Довге вітрило.

— Я наказала їй залишитися за дверима. Я маю щось сказати тобі віч-на-віч.

— Принцесо, ваш портрет знищено, — Довге вітрило вказав на попіл на підлозі, який ще світився тьмяно-червоним. — Ви вже можете відкласти парасольку.

Принцеса сповільнила обертання парасольки, одразу ж почувалася солов'їна трель. З опаданням купола трель ставала дедалі тривожнішою й гучнішою, аж поки солов'їний спів не змінився на галчаче кахкання — останнє попередження перед приходом Смерті. Коли парасолька нарешті закрилася, камінці на кінці спиць із клацаннями вдарилися один об одного.

Принцеса залишилася живою й неушкодженою.

Капітан, не відводячи очей від принцеси, з полегшенням видихнув. Потім опустив погляд на попіл.

— Шкода, портрет був насправду чудовим. Вам варто було б побачити його на власні очі, але я не міг і надалі зволікати... Він був прекрасним.

— Гарнішим від мене?

— Це були ви, — з усмішкою відповів Довге вітрило.

Принцеса дістала два останніх бруски мила з Хе'ерсіньгеньмосикеньляя й розтулила пальці — невагоме білосніжне мило, немов пір'їнки, злетіло в повітря.

— Я залишаю межі Королівства й відпливаю за море. Ти попливеш зі мною? — спитала принцеса.

— Що? Хіба принц Глибока вода не оголосив, що ви завтра будете короновані на престол? Він же сказав, що допоможе вам управляти державою.

Принцеса похитала головою:

— Мій брат більше підходить для правління, ніж я. І якби його не ув'язнили на Могильному острові, трон належав би йому по праву. Якщо він стане королем, то зможе підніматися на верхівку палацу, й усе королівство бачитиме свого короля. Я не хочу бути королевою — мені здається, що назовні краще, ніж у палацових покоях. Я не хочу провести решту життя в Королівстві без оповідок. Я хочу опинитися там, де воно вирує різноманітними історіями.

— Таке життя важке й небезпечне.

— Я не боюся цього. — Очі принцеси у світлі свічок іскрилися, змушуючи Довге вітрило яскравіше відчувати навколишній світ.

— Я теж не боюся, принцесо. Я можу супроводжувати вас до кінця моря й навіть на край світу.

— Тоді ми будемо останніми людьми, які залишать межі Королівства, — відповіла принцеса, спіймавши бруски мила, які плавали в повітрі.

— Ми відпливемо на вітрильнику.

— Так, із білосніжними вітрилами.

Наступного ранку на одному з узбережж Королівства люди бачили, як вітер напинає білосніжне вітрило в морі. За вітрилом

тяглася хвиляста шапка не менш білосніжної піни, прямуючи ген-ген за обрій у світлі вранішнього сонця.

Люди в Королівстві більше не отримували звісток про долю принцеси Росинки й капітана Довге вітрило. Хоча правильніше буде сказати, що Королівство не отримувало жодних новин із навколишнього світу. Принцеса забрала з собою останні бруски мила з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая, й уже ніхто не міг прорватися крізь блокаду зграй риб-ненажер. Але жодна жива душа не нарікала на таку долю: люди давно звикли до розміреного плину спокійного життя. Коли ця історія добігла кінця, в Королівстві без оповідок не траплялося більше жодних знаменних подій.

Але іноді в нічній тиші дехто розповідав історії, які насправді не були ними: вигадані пригоди принцеси Росинки й капітана Довге вітрило. Кожен із оповідачів мав власну версію подій, але всі сходилися на думці, що принцеса й капітан відвідали безліч дивовижних країн і навіть допливли до континентів, безкраїх, як саме море. І після всіх подорожей та плавань вони продовжували жити разом щасливо, хай де зрештою не оселилися б.

Рік 7-й Епохи мовлення. Казки Юнь Тяньміна

Закінчивши читати казки, деякі експерти почали перешіптуватися. Дехто мовчки закрив папку й продовжував дивитися на неї, ніби сподіваючись знайти якийсь прихований зміст у палітурці. Але більшість присутніх усе ще була занурена у світ Королівства без оповідок, моря, що оточувало його, життя принцеси та принців.

— Ця принцеса дуже нагадує тебе, — прошепотіла АА Чен Сінь.

— Обговорюймо тут лише серйозні речі... Невже я справляю враження настільки вередливої пані? Я сама крутила б ту парасольку, — відповіла Чен Сінь. Вона була єдиною з присутніх, хто не відкрив своєї папки — тексти усіх казок назавжди закарбувалися в її пам'яті. Насправді вона постійно обмірковувала, якою мірою образ принцеси Росинки міг бути

скопійований безпосередньо з неї. Але хай там як, а капітан Довге вітрило зовсім не нагадував справжнього Юнь Тяньміна.

Він справді думає, що я матиму можливість якимось чином відплисти? Ще й із кимось іншим?

Щойно голова завважив, що всі закінчили читати, він попросив експертів висловити свою думку щодо прочитаного — головним чином обговорити пропоновані напрями роботи різних робочих підгруп КІІ.

Першими попросили слова представники літературної підгрупи — останньої, створеної при КІІ. До неї входили як письменники, так і літературознавці, які спеціалізувалися на вивченні літературної спадщини останніх десятиліть докризової епохи. Усі вважали, що їх залучення до експертної групи навряд чи принесе користь, але спробувати було варто.

— Я розумію, що в майбутньому представники нашої підгрупи не матимуть багато можливостей давати якісь корисні пояснення, тому хочу від самого початку окреслити нашу позицію, — взяв слово відомий дитячий письменник, піднімаючи вгору синій конверт із документами. — Мені дуже шкода це говорити, але я сумніваюся, що нам коли-небудь вдасться дешифрувати ці казки з достатньою достовірністю.

— Чому ви так вважаєте? — запитав Голова.

— Насамперед окреслімо, що ми хочемо визначити на підставі цих казок, а саме: стратегічний напрям розвитку людства в майбутньому. Якщо така інформація в цих текстах дійсно міститься, то вона, незалежно від змісту, має бути викладена чітко й недвозначно. Ми не можемо закладати підвалини стратегічного розвитку, використовуючи розпливчасті й багатозначні формулювання. Але саме використання художніх засобів, які розмивають чіткість формулювань, і є сутністю літературного процесу. Ми не сумніваємося: з міркувань безпеки істинний сенс цих казок приховано максимально глибоко, а це лише підвищує неоднозначність і невизначеність спроб тлумачення будь-яких відомостей. Тому труднощі полягатимуть не в отриманні бодай якоїсь корисної для нас інформації з текстів цих трьох казок, а у верифікації версій тлумачення

кожної деталі. Ми здатні отримати безліч інтерпретацій кожного слова, але цілком може статися, що всі прочитання виявляться далекими від істини. Й останнє: як дитячий письменник я хочу висловити своє захоплення літературним талантом Юнь Тяньміна. Якщо ці тексти сприймати лише як дитячі казки, то вони просто чудові.

Уже наступного дня в КІІ розпочалася серйозна робота щодо інтерпретації текстів казок Юнь Тяньміна. Незабаром усі змогли пересвідчитися, що дитячий письменник мав рацію.

Усі три казки Юнь Тяньміна рясніли багатими метафорами, підказками, натяками й символами. Будь-яку частину сюжету можна було проінтерпретувати різним чином, і кожна така інтерпретація мала достатнє підґрунтя, щоб вважатися правильною. Але визначити, яку саме інформацію чи думку вкладав у ці слова автор, здавалося майже неможливим, тож фактично брати за основу для розробки планів стратегічного розвитку було нічого.

Наприклад, момент, описаний на початку розповіді — вписування людей у картину, — багато спеціалістів визнали найбільш очевидною метафорою, проте фахівці різних галузей часто мали протилежні тлумачення цього епізоду. Дехто вважав, що живопис символізує оцифрування або тотальну інформатизацію реального світу, тому цей сюжет може свідчити про потребу переходу всього людства в електронний формат, завдяки чому з'явиться можливість уникнути завдання превентивного удару за теорією Темного лісу. Науковці, які підтримували подібну інтерпретацію, зазначали: з текстів казок видно, що персонажі, вмальовані в картину, перестають бути небезпечними для реального світу, тому процес оцифрування людей може виявитися шуканим способом передання послання миру до Всесвіту.

Табір прибічників протилежної думки стверджував, що цю частину тексту треба сприймати як просторову метафору: папір для малювання й реальність — насправді два різні виміри

простору, й коли людину вмальовують у картину, вона зникає зі звичного нам тривимірного світу. Вони принагідно нагадали про експедицію «Синього простору» й «Гравітації» в чотиривимірний простір, тож цілком можливо, що Юнь Тяньмін таким чином натякав: людство зможе використати четвертий вимір як притулок чи сховище або якимось чином передати звідти послання миру в Усесвіт. Дехто вказував, що порушення принципів перспективи принцом Глибока вода також свідчить на користь такого трактування цієї частини тексту.

Як інший приклад можна назвати дискусію навколо метафоричного означення риб-ненажер. Дехто, посилаючись на їх велику кількість, малопомітність і надзвичайно агресивний норів, стверджував, що вони символізують сукупність усіх цивілізацій у Всесвіті за теорією Темного лісу. А під чарівним милом, яке примушує цих рибин розслабитися й забути про напад, маються на увазі якісь, поки що невідомі, принципи послання миру. Існувала й інша думка: риби-ненажери — це якісь крихітні машини зі штучним розумом, які до того ж здатні до автореплікації. Опинившись у космосі, ці машини використали як сировину космічний пил і комети з поясу Койпера та хмари Оорта й розпочали самокопіюватися у великих кількостях, аж поки їх чисельність не почала зростати в геометричній прогресії, сформувавши навколо Сонячної системи розумний заслін. Подібний заслін може виконувати різні завдання: перехоплювати фотоїди, які атакують Сонце, або спотворювати вигляд Сонячної системи для віддаленого спостерігача, досягаючи цим головної мети послання миру до Всесвіту.

Таке тлумачення отримало назву «Зграйової інтерпретації», й, оскільки воно містило найчіткіші технічні параметри втілення, опрацюванню саме цієї версії було приділено багато часу — Всесвітня академія наук навіть провела різносторонні дослідження. Але КІІ від початку не покладав великих надій на «Зграйову інтерпретацію»: хоча ця ідея була найбільш технологічно здійсненою, просте моделювання показало, що

для створення на периферії Сонячної системи заслону з наділених штучним інтелектом машин шляхом автореплікації буде потрібно десятки тисяч років. Більше того, не вдалося спростувати сумніви в ефективності подібної системи як для захисту Сонячної системи, так і для генерування послання миру до Всесвіту. Зрештою, від цієї інтерпретації довелося відмовитися, хоча і з великою неохотою.

Майже всі деталі казок отримали безліч тлумачень і припущень: парасолька, яку обертали над головою принцеси для її захисту; таємничий сніжнохвильовий папір і обсидіанова плита; чарівне мило...

Але, як слушно зауважив дитячий письменник, усім цим речам можна було дати безліч трактувань, кожне з яких могло виявитися як істинним, так і хибним.

Проте не весь зміст трьох казок здавався настільки неясним і неоднозначним. На думку експертів КІ, принаймні одне позначення могло містити чітку підказку й навіть стати ключем до відкриття таємничих дверей світу казок Юнь Тяньміна.

Це дивна назва топоніма — Хе'ерсіньгеньмосикеньлай.

Юнь Тяньмін розповідав Чен Сінь казки класичною китайською. Усі відзначали, що переважна більшість топонімів та імен у сюжеті мають чітке й зрозуміле позначення в китайській мові: Королівство без оповідок, Море ненажер, Могильний острів, принцеса Росинка, принц Крижаний пісок, принц Глибока вода, Вушко голки, майстер Ефір, капітан палацової варти Довге вітрило, тітка Широчінь тощо. Аж раптом у тексті з'явився очевидно транслітерований топонім, нехарактерно довгий для китайської мови, та ще й із дивною вимовою. До того ж згадка про цей топонім аномально часто виринала в тексті, неодмінно вказуючи на незвичність предметів: художники Вушко голки та майстер Ефір — родом із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая; сніжнохвильовий папір, обсидіанові плита й праска — також звідти; капітан палацової варти Довге вітрило, чарівне мило й навіть риби-ненажери — усе родом із Хе'ерсіньгеньмосикеньлая... Автор, вочевидь, неодноразово підкреслює важливість цього місця, але не наводить жодного

його опису в тексті казок. Це великий острів, як і Королівство без оповідок? Чи позначена місцевість займає територію цілого континенту? Чи це архіпелаг? Жодного натяку.

Експерти навіть не могли дійти спільної думки, з якої мови походить ця назва. Юнь Тяньмін на час відльоту володів англійською доволі посередньо й не говорив жодною іншою іноземною. Проте не можна було виключати, що він опанував ще якусь мову, вже потрапивши до трисоляріан. Сам топонім фонетично не нагадував англійської, як і будь-якої іншої з романської чи германської групи мов. Так само це слово не могло походити з трисоляріанської мови, бо вона не мала фонетичного вираження.

Експерти намагалися відтворити написання топоніма різними відомими земними мовами, залучали вузькопрофільних спеціалістів із різних сфер, шукали в глобальній інформаційній системі та базах даних із обмеженим доступом — і все марно. Перед цією загадкою спасували найкращі уми людства в найрізноманітніших галузях знань.

Експерти з усіх підгруп постійно перепитували в Чен Сінь одне й те саме: чи впевнена вона, що правильно запам'ятала назву топоніма? Чен Сінь відповідала твердо й непохитно: вона одразу відзначила незвичність цієї назви й спеціально ретельно підійшла до її запам'ятовування. Окрім цього, постійне повторення в тексті цього топоніма виключає можливість того, що вона могла просто щось недочути.

Увесь дослідницький проєкт КІІ зайшов у глухий кут. Не можна сказати, що це було геть неочікувано: якби людство змогло легко розшифрувати прихований зміст казок Юнь Тяньміна, то й трисоляріанам це було б до снаги. Тому всі розуміли, що істинне послання має бути дуже добре сховане. Експерти підгруп почувалися повністю виснаженими, до всього їх ще надзвичайно дратували статична електрика й гострий запах у екранованій від софонів кімнаті. Крім того, кожна підгрупа

поділилася на протиборчі табори, які підтримували різні інтерпретації текстів казок, через що не вщухали сварки.

В експертів КІІ поступово почали виникати сумніви, що в текстах трьох казок дійсно містяться якісь змістовні дані, які можуть бути корисними для стратегічного розвитку людства в майбутньому. Здебільшого ці сумніви виникали через особу самого Юнь Тяньміна — в докризову епоху він устиг отримати лише ступінь бакалавра, що за обсягом отриманих знань було менше, ніж у сучасного учня середньої школи. До того як він зголосився взяти участь у проєкті «Сходовий марш», Юнь Тяньмін мав лише вкрай обмежений досвід виконання професійних завдань базового рівня й не брав участі в передових наукових дослідженнях, не кажучи вже про розробку якихось теорій у фундаментальній науці. Хоча не варто було відкидати можливості продовження його навчання після перехоплення, клонування й воскресіння, спеціалісти вкрай скептично ставилися до вірогідного опанування ним супертехнологій трисоляріан й тим паче — досконалого розуміння їх теоретичного підґрунтя.

Але з часом справи пішли ще гірше: в роботу КІІ почали втручатися зовнішні чинники. Спочатку всі експерти злагоджено й зятято працювали, щоб розгадати секрети виживання людства в майбутньому. Але згодом у роботі підгруп почало відчуватися лобювання інтересів різноманітних політичних утворень і зацікавлених сторін, таких як Об'єднаний флот, ООН, уряди різних країн, транснаціональні компанії й світові релігії. Вони воліли сприяти поширенню інтерпретацій текстів казок згідно з політичними доктринами й власними інтересами, використовуючи процес тлумачення отриманої інформації як черговий інструмент пропаганди своєї політичної волі. За деякий час тексти казок перетворилися на порожню тару, куди кожен охочий намагався запхати потрібний собі зміст. Через це суперечки всередині підгруп між прихильниками різних інтерпретацій текстів ставали дедалі більш заполітизованими й формалістськими, що викликало загальне невдоволення.

Однак той факт, що інтерпретування текстів казок Юнь Тяньміна зайшло в глухий кут, мав і позитивний ефект — людство було змушене відмовитися від сподівань на порятунок завдяки диву. Насправді широкі маси населення й не плекали подібної надії, бо їм не повідомлялося про існування цих текстів. А відтак тиск низів змусив керівництво Об'єднаного флоту й Організацію Об'єднаних Націй змінити головний вектор зусиль, перемкнувши його із розшифрування текстів казок Юнь Тяньміна на пошук можливостей для виживання людської цивілізації на основі вже опанованих технологій.

За космічними мірками знищення Трисоляриса сталося просто під носом у людства, тож воно могло проводити всебічні й детальні спостереження за знищенням зоряної системи й таким чином накопичити чималу кількість даних. А оскільки знищена зірка масою й розташуванням у Головній послідовності дуже нагадувала Сонце, людство могло отримати доволі точну математичну модель майбутньої катастрофи за теорією Темного лісу. Направду кажучи, ґрунтовні дослідження в цій галузі розпочалися одразу після того, як Сонячної системи досягли випромінене світло й підтвердження руйнування світу Трисоляриса. Отримані результати сприяли зародженню проєкту «Бункер», який відтіснив на периферію розшифрування текстів казок Юнь Тяньміна й привернув небувалу увагу всієї міжнародної спільноти.

Витяг із «Минулого поза часом»: Проєкт «Бункер» — ковчег для цивілізації Землі

I. Прогнозований час завдання удару по Сонячній системі.

Оптимістичний сценарій — 100–150 років; базовий сценарій — 50–80 років; песимістичний сценарій — 10–30 років. Відповідно, будь-які плани виживання людства слід розробляти, виходячи з 70-річного циклу.

II. Загальна чисельність населення, яку необхідно врятувати.

Враховуючи результати моделювання на підставі даних про швидкість зменшення чисельності людства, через 70 років у Сонячній системі житиме загалом від 600 до 800 мільйонів людей.

III. Прогнозований розвиток подій після завдання удару за теорію Темного лісу.

На підставі даних спостережень за знищенням однієї із зірок у системі Трисоляриса була розроблена математична модель катастрофи за умови, якщо аналогічний удар буде завдано по Сонцю. Проведені розрахунки засвідчили, що у разі враження Сонця фотоїдом усі планети земної групи будуть знищені. На початковій стадії катастрофи після завдання удару випаруються Меркурій і Венера, а Земля, хоч і збереже частину своєї маси та сферичну форму, втратить усю кору й частину мантії, що зменшить її радіус на 500 кілометрів. Радіус Марса зменшиться приблизно на 100 кілометрів. Із часом швидкість обертання навколо Сонця планет земної групи вповільниться, й унаслідок тертя об викинуту назовні зоряну речовину вони поступово знижуватимуть висоту орбіт, аж поки не вріжуться в залишок ядра Сонця, де й зникнуть назавжди.

Математична модель засвідчила, що руйнівна сила від вибуху Сонця, включаючи вплив випроміненої радіації та розсіювання зоряної речовини, обернено пропорційна квадрату відстані до об'єкта. Тобто зі збільшенням відстані від Сонця руйнівна сила різко зменшується, що дасть змогу планетам зовнішньої частини Сонячної системи, як-от Юпітер, пережити удар.

На початковій стадії катастрофи поверхня Юпітера зазнає відчутних руйнувань, але його внутрішню структуру не буде пошкоджено, вціліє і більшість його супутників. Сатурн, Уран і Нептун отримають лише незначні ушкодження поверхні без впливу на їх будову. Розсіяна зоряна речовина певним чином вплине на орбіти цих планет, але з часом викинута з Сонця матерія утворить спіральну туманність, кутова швидкість і напрямком обертання якої збігатимуться із напрямком руху планет-гігантів, таким чином, вона й надалі не матиме впливу на їхні орбіти.

Тож цілком імовірно, що чотири планети-гіганти — Юпітер, Сатурн, Уран і Нептун — залишаться неушкодженими після завдання удару за теорією Темного лісу.

Це важливе припущення й лягло в основу проєкту «Бункер».

IV. Відкинуті плани порятунку людства.

1. План міжзоряної втечі: технологічно абсолютно нездійсненно. Людство у відведений час не зможе розвинути технології для здійснення масштабних міжзоряних перельотів. Загальна кількість евакуйованих осіб становитиме лише одну тисячну частку людства. До того ж імовірність того, що ці кораблі порятунку досягнуть придатних для життя екзопланет швидше, ніж закінчиться паливо чи виснажаться їхні замкнені екосистеми, є вкрай невисокою.

А оскільки скористатися цим планом змогла б лише невелика частина населення Землі, він був визнаний таким, що порушує базові цінності й моральні норми людства і може спричинити жорстокі потрясіння та тотальний крах людського суспільства.

2. План переміщення на значну відстань: низька ймовірність можливості технологічного втілення. Цей план полягав у зведенні людських поселень посеред космосу на значній відстані від Сонця, що дасть змогу гарантовано уникнути негативних наслідків його вибуху. Згідно з проведеними розрахунками, які спиралися на рівень захисту наявних людських космічних міст, безпечна відстань від Сонця становить 60 астрономічних одиниць, тобто виходить за межі поясу Койпера. Проте ця частина космічного простору досить бідна на ресурси, тож знайти сировину в достатній кількості для побудови космічного міста буде складно. Крім того, навіть якщо таке космічне місто буде збудоване, внаслідок проблем із тими ж ресурсами люди стикнуться з непереборними труднощами виживання.

V. Проєкт «Бункер».

Використання чотирьох планет-гігантів як щитів для захисту від вибуху Сонця внаслідок удару за теорією Темного лісу. Планувалося зведення за кожною з чотирьох планет космічних міст на достатній площі для переселення всього людства. Ці

космічні міста мали розташовуватися досить близько до поверхні Юпітера, Сатурна, Урана й Нептуна, проте не обертатися навколо них, як супутники, а рухатися навколо Сонця синхронно з планетами. Завдяки цьому міста завжди лишалися б із протилежного від Сонця боку планет і не постраждали б у разі вибуху світила. У планах було спорудження 50 космічних міст, кожне з яких могло стати домівкою для близько 15 мільйонів людей. За Юпітером і Сатурном мали розміститися по 20 таких міст, ще шість — за Нептуном і останні чотири — за Ураном.

Матеріали для будівництва космічних міст брали б із супутників чотирьох планет-гігантів, а також кілець Сатурна й Нептуна.

VI. Технічні аспекти реалізації проєкту «Бункер».

Більшість затребуваних для реалізації проєкту технологій уже давно й міцно опановано людством. Об'єднаний флот має великий досвід спорудження космічних міст і відповідну робочу базу на орбіті Юпітера. Очікується, що деякі технічні завдання, які на сьогодні ще не мають вирішення (як-от постійне позиціонування міст із протилежного від Сонця боку планет), будуть успішно виконані у відведений проміжок часу. Оскільки космічні міста не обертатимуться — як супутники чотирьох планет-гігантів, розташовуватимуться на близькій до поверхні відстані й одночасно мають залишатися нерухомими відносно самих планет — потрібно вирішити питання зі встановленням потужних двигунів для протидії гравітації й збереження потрібних параметрів орбіти. Спочатку міста планувалося розміщати у точці Лагранжа L_2 системи Сонце — відповідна планета, яка є точкою гравітаційної рівноваги із зовнішнього боку планети-гіганта. Подібне рішення не потребувало додаткових зусиль для підтримки постійного місцеперебування в просторі, однак швидко з'ясувалося, що відстань від точки Лагранжа до планети-гіганта завелика, аби її поверхня могла виконати роль щита від вибуху Сонця.

VII. Виживання людства в межах Сонячної системи після завдання удару за теорією Темного лісу.

Після знищення Сонця потреби космічних міст будуть забезпечуватися енергією від термоядерних реакторів. До того моменту Сонячна система матиме вигляд спіральної туманності, а збирання розсіяної зоряної речовини, яка у великій кількості утвориться після вибуху Сонця й слугуватиме майже невичерпним джерелом палива для термоядерних реакторів, не становитиме великих труднощів. Слід зазначити, що за потреби ще більша кількість палива може бути видобута із залишків ядра Сонця — це задовольнить довгострокові потреби людства в енергії. Кожне космічне місто може освітлюватися власним штучним сонцем із рівнем випромінювання, ідентичним тому, яке досягало поверхні Землі до вибуху. З точки зору енергоефективності подібна схема енергопостачання буде на кілька порядківощадливішою, ніж освітлення природним чином до вибуху Сонця, оскільки космічні міста споживатимуть ядерне паливо в сотні мільярдів меншій кількості, ніж саме Сонце. У цьому контексті знищення світила зупинить надмірну витрату ядерного палива для термоядерного синтезу в Сонячній системі.

Після удару, коли нововиникла спіральна туманність повністю сформується й стане стабільною, всі космічні міста зможуть залишити свої схованки за планетами й шукати більш пристосоване для постійного базування місце в Сонячній системі. Таке місце може перебувати на певній відстані від площини екліптики туманності, що дасть змогу уникнути негативного впливу на орбітальні параметри міст та водночас повертатися в туманність для збору різних ресурсів. Оскільки вибух Сонця знищить планети земної групи, то більшість різноманітних мінералів міститимуться в цій туманності, що лише спростить їх видобування та обробку й дасть змогу збудувати ще більшу кількість космічних міст. Якщо взяти до уваги прогнозований об'єм мінералів, сконцентрований у туманності, то єдиним обмежувальним чинником для зростання кількості міст є запаси води. Проте лише на Європі —

супутнику Юпітера — розвіданих запасів води достатньо для підтримки життєдіяльності тисячі космічних міст із населенням 10–20 мільйонів кожне. Європа насправду багата на водні ресурси: її поверхня повністю вкрита океанами глибиною до 160 кілометрів, об'єми запасів води в яких перевищують всі земні океани разом узяті. Також значна кількість води опиниться всередині самої туманності.

Отже, після завдання удару за теорією Темного лісу залишки туманності в Сонячній системі можуть забезпечити комфортне життя десяткам мільярдів людей і надати людській цивілізації достатньо місця для розвитку в майбутньому.

VIII. Вплив реалізації проєкту «Бункер» на міжнародні відносини.

Це безпрецедентний проєкт з побудови нового світу досі небачених в історії людства масштабів. Найбільшою перешкодою його старту вважаються не технологічні перепони, а ускладнення в міжнародній політиці. Широкі верстви населення будуть стурбовані виснаженням земних ресурсів у процесі реалізації проєкту, що цілком може спричинити кардинальні зміни у стандартах соціальної політики й економіки і навіть спричинити другий Великий занепад. Але Об'єднаний флот та ООН погоджуються, що цей ризик можна усунути повністю: проєкт «Бункер» передбачатиме реалізацію з використанням не земних, а виключно космічних ресурсів, що перебувають в межах Сонячної системи. Необхідні матеріали видобуватимуться на супутниках чотирьох планет-гігантів та в кільцях Сатурна, Урана й Нептуна, тож жодним чином не матимуть негативного впливу у вигляді виснаження земних ресурсів і підриву економіки.

IX. Етапи реалізації проєкту «Бункер».

На створення промислової інфраструктури для видобутку та експлуатації ресурсів планет-гігантів знадобиться двадцять років, а будівництво космічних міст триватиме шістьдесят років. Ці дві стадії реалізації проєкту тривають паралельно протягом десяти років.

Х. Можливість завдання повторного удару за теорією Темного лісу.

Катастрофічні руйнівні наслідки першого удару мають змусити більшість віддалених спостерігачів вважати, що цивілізацію Сонячної системи було успішно знищено. Водночас руйнування Сонця, єдиного концентрованого джерела енергії в Сонячній системі, унеможлиблює завдання повторного удару з великої відстані без значних витрат для нападника. Таким чином, вірогідність нанесення ще одного удару є незначною. Подальші спостереження після знищення зірки в системі 187JзХ1 підтверджують цю версію подій.

Рік 7-й Епохи мовлення. Казки Юнь Тяньміна

Із наближенням старту реалізації проєкту «Бункер» постать Юнь Тяньміна дедалі частіше вислизала з поля зору громадськості. КІІ ще продовжував битися над розшифруванням текстів казок, проте ця діяльність сприймалася лише як один із багатьох проєктів Ради оборони Землі. З кожним днем сподівань на успішне дешифрування закладеного в казках послання зоставалося все менше. Деякі спеціалісти КІІ навіть витлумачили певні частини тексту як докази на підтримку реалізації проєкту «Бункер». Наприклад, чорна парасолька цілком природно вважалася натяком на якийсь захисний механізм, а теперішня інтерпретація вказувала, що камінці, прив'язані до спиць, символізують саме чотири планети-гіганти Сонячної системи. У текстах казок Юнь Тяньміна не було згадки про кількість спиць у чорній парасольці, але здоровий глузд підказував, що чотирьох спиць, які буцімто символізують планети, придатні до використання в ролі щитів, для парасольки явно замало. Насправді не так багато людей вважали таку інтерпретацію правильною, але до цього часу казки Юнь Тяньміна стали для них чимось схожим на Біблію. Більшість уже підсвідомо шукала не справжні підказки, а запевнення в правильності обраного напрямку руху.

Аж раптом у розумінні текстів казок Юнь Тяньміна стався несподіваний прорив.

Одного дня АА зайшла провідати Чен Сінь. Вони обидві давно перестали відвідувати зустрічі КІІ, сконцентрувавшись на тому, аби їхня компанія отримала підряд на будівництво космічних міст. Людство збирається побудувати новий світ за межами орбіти Юпітера, що, безсумнівно, є просто неймовірною перспективою для розвитку космічних будівельних компаній. Невипадково ж компанія мала назву «Зоряне кільце», тоді як кільця планет-гігантів мали стати головним джерелом матеріалів для зведення космічних міст.

— Мені потрібне мило, — промовила АА.

Чен Сінь проігнорувала прохання АА, натомість, продовжуючи читати електронну книгу, запитала в неї дещо з курсу термоядерної фізики. Після пробудження Чен Сінь узялася вивчати теоретичне підґрунтя сучасних технологій, бо в її спеціальності все перевернулося з ніг на голову — зараз навіть найменший космічний апарат проектувався з термоядерним рушієм і не мав майже нічого спільного з літальними апаратами докризової епохи. Чен Сінь почала з базового курсу новітньої фізики, доволі швидко опановуючи розділ за розділом. Насправді значний проміжок часу не створив нездоланих перешкод у навчанні, оскільки масштабне оновлення технологій розпочалося лише після початку Епохи стримування, з отриманням знань від Трисоляриса. Після проходження перенавчання багато вчених та інженерів із докризової епохи змогли працювати за фахом у нових реаліях.

АА вимкнула електронну книгу Чен Сінь:

— Мені потрібне мило!

— Я не маю жодного шматочка. Ти ж не думаєш, що воно має якісь магичні властивості з описаних у казках? — Чен Сінь хотіла, щоб АА припинила поводитися немов вередливе дитя.

— Я знаю, але мені подобаються бульбашки. Я хочу скупатися в піні, як принцеса, тому мені потрібне мило!

Процес миття на той час уже не мав нічого спільного з піною. Мило й інші подібні мийні засоби зникли понад століття тому. Наразі існували два основні способи догляду за тілом: за допомогою ультразвукових хвиль і очисних засобів. Подібні засоби містили безліч невидимих для неозброєного ока нанороботів, які або розводилися у воді, або наносилися на суху шкіру чи поверхню предметів. Ефект був майже миттєвим.

Чен Сінь довелося поїхати з АА в магазин, щоб знайти мило. АА так само витягувала подругу на прогулянки в минулому, коли та перебувала в депресії.

Опинившись на вулицях міста, що нагадувало ліс із гігантськими деревами, вони довго гадали, де зможуть роздобути такий артефакт, і швидко зійшлися на думці, що найвірогідніше побачити мило в експозиції якогось музею. Їм поталанило знайти брусок мила в Музеї історії міста, у виставковий залі, присвяченій предметам першої необхідності людини в докризову епоху. Світло в залі було приглушеним, а предмети у вітринах підсвічувалися потужними ліхтарями. В експозиції були представлені побутова техніка, одяг, меблі тощо. Усі експонати перебували в доброму стані, а деякі навіть на вигляд були як нещодавно виготовлені. Роздивляючись ці речі, Чен Сінь ніяк не могла прийняти той факт, що вони з далекого минулого; їй здавалося, що предмети були в ужитку ще вчора. Хоча після її першого пробудження сталося багато значних подій, ці новітні часи все одно здавалися їй якоюсь казкою; її дух уперто жив у минулому.

Брусок мила лежав у вітрині разом із пральним порошком та іншими мийними засобами. Чен Сінь роздивлялася напівпрозорий шматок зі знайомим вирізьбленим логотипом торгової марки на боку. Мило було білого кольору, як і в текстах казок.

Директор музею спочатку заявляв, що це мило — культурна реліквія, тому про продаж не може бути й мови, але потім озвучив просто космічну ціну.

— За ці гроші можна збудувати невеличку фабрику з виробництва мийних засобів, — відповіла Чен Сінь.

— Що таке фабрика з виробництва мийних засобів?

— Місце, де виробляють ось таке мило.

— Та про що мова! Я вже дуже довго працюю на тебе як генеральний директор твоєї компанії, тож мені здається, я заслужила на такий подарунок! Та й, можливо, воно ще зросте в ціні у майбутньому.

Розрахувавшись за мило, Чен Сінь сказала, що, якщо АА так хочеться прийняти ванну з бульбашками, то логічніше було б купити пляшку пінки для ванни. Але АА відповіла, що хоче саме мило, як у принцеси з казки. Брусок мила був обережно вийнятий із вітрини й урочисто вручений Чен Сінь. Взявши його в руки, вона відчула слабкий аромат, що линув від бруска, хоча з часу виготовлення минуло понад два століття.

Повернувшись додому, АА швидко розірвала вакуумний пакет із культурною реліквією й зачинилася у ванній кімнаті. За дверима почувся звук води, що ллється у ванну.

Чен Сінь постукала у двері й сказала:

— Ліпше тобі все ж таки не приймати ванни з милом. Це — луг, а ти ніколи в житті не користувалася такими косметичними засобами. Мило може зашкодити твоїй шкірі.

АА не відповіла. За деякий час, коли припинилося дзюркотіння води, двері ванної прочинилися. Чен Сінь побачила, що АА ще не роздягнена й тримає в руці аркуш білого паперу.

— Ти зможеш зробити човник? — спитала вона в Чен Сінь.

— Це вміння також відмерло? — запитала у відповідь Чен Сінь, приймаючи аркуш паперу.

— Звісно, папір — сьогодні теж рідкість.

Чен Сінь присіла й почала складати аркуш паперу. Вона подумки повернулася в той дощовий день під час навчання в університеті: вони з Юнь Тяньміном сиділи на березі водосховища й дивилися, як танув у мряці й тумані над водою маленький паперовий човен, щойно складений нею. Їй на думку також спало білосніжне вітрило, опис якого з'явився наприкінці казок Юнь Тяньміна.

АА узяла складений човник і замилювалася творінням Чен Сінь. Похваливши її майстерність, вона зробила знак слідувати за нею до ванної кімнати. Поклавши мило на умивальник, АА відрізала лезом невеличкий шматочок, а потім, прорізавши дірку ближче до корми човника, вставила змилок у прорізь. Піднявши голову й загадково усміхнувшись Чен Сінь, АА обережно опустила паперовий човник на спокійну поверхню води у ванні.

Човник почав рухатися сам собою від одного краю ванни до протилежного.

Чен Сінь збагнула одразу: мило, розчиняючись у воді, зменшує коефіцієнт поверхневого натягу позаду човника, але одночасно коефіцієнт залишається незмінним попереду нього, внаслідок чого човник починає ніби сам собою рухатися вперед.

Раптом думки Чен Сінь освітив спалах блискавки: спокійна вода у ванні перед нею перетворилася на темне безбережжя космосу, й у цій нескінченній порожнечі зі швидкістю світла летів невеличкий білий паперовий човник...

Проте одразу ж інша думка витіснила ці роздуми на задній план: безпека Юнь Тяньміна.

Згадка про безпеку Юнь Тяньміна міцною рукою перехопила вібруючу струну інших думок, одразу припинивши їх перебіг. Вона змусила відвести погляд від човника, демонструючи якомога більше невдоволення й незацікавленості в цій виставі. Човник якраз доплив до протилежного борта ванни, м'яко ткнувшись у нього паперовим носом. Чен Сінь потягнулася, підхопила суденце й, струсивши воду, кинула паперовий човник у раковину. Вона ледь стримала бажання змити його в унітаз, збагнувши, що така реакція може здатися надмірною. Однак Чен Сінь більше не ризикнула опустити човник на воду.

Небезпека!

Хоча сама Чен Сінь була схильною вважати, що в Сонячній системі не лишилося софонів, зайва обережність не завадить.

Вона зустрівалася поглядом із АА й побачила, що в їхніх очах одночасно спалахнули вогники прозріння. Вона негайно відвела погляд і втомлено сказала:

— Я не гратимуся з тобою в ці ігри. Якщо тобі так кортить прийняти ванну, то вперед, — і вийшла за двері.

АА попрямувала за нею. Вони наповнили келихи вином і завели розмову на повсякденні теми. Спершу обговорили перспективи «Зоряного кільця» в реалізації проєкту «Бункер», потім пригадали історії з навчання в університетах у різні часи, а далі перейшли до тем сьогодення. АА запитала, чому Чен Сінь досі не знайшла собі чоловіка до душі в новітньому часі, на що остання поскаржилася, що ніяк не може змусити себе почати жити звичним життям. Чен Сінь також зазначила, що в АА занадто багато залицяльників і вона, звісно, може приходити з ними в гості, але краще по одному за раз...

Вони намагалися приховати своє хвилювання за потоком слів і не наважувалися зупинитися. Їм здавалося, що, як тільки вони припинять цю розмову, зникне радість відкриття, захована глибоко в серці. Нарешті під час крихітної, непомітної сторонньому слухачеві паузи Чен Сінь зважилася видихнути перше слово:

— Криволінійне...

Друге слово вона дозволила собі вимовити лише поглядом: *прискорення?*

АА просто кивнула у відповідь, так само мовчки підтвердивши здогадку: *так, криволінійне прискорення!*

Витяг із «Минулого поза часом»: Рушійна сила викривленого простору

Простір у Всесвіті не плаский: має певний ступінь кривизни. Якщо уявити весь Всесвіт як величезну тонку мембрану, то поверхня цієї мембрани буде вигнутою, а вся мембрана може навіть замикатися в мильну бульбашку. Хоча в кожній локальній точці мембрана на вигляд є пласкою, простір скрізь викривляється.

У докризові часи існувало багато амбітних ідей щодо польотів у Всесвіті, аж до згортання простору. Можна уявити, як він, нескінченно збільшуючи кривизну великої ділянки, складається

навпіл, мов аркуш паперу, і дві точки, відділені десятками мільйонів світлових років, склеюються на цьому «папері» в одну. Власне, цю ідею не можна вважати різновидом космічних перельотів. Її радше слід називати «космічним перетягуванням», оскільки об'єкт не пересувається до місця призначення, а перетягує його до себе, змінюючи кривизну простору.

Але подібні неймовірні вчинки під силу тільки Творцю. Хоча, якщо зважити на обмеження базових законів фізики, закладених ним при створенні Всесвіту, це вже і йому самому не під силу.

З часом була запропонована більш елегантна й виважена ідея руху з використанням викривлень простору: якщо якимось чином зменшити його кривизну, розгладивши простір позаду космічного корабля, тоді більш викривлена ділянка попереду тягнутиме корабель до себе. У цьому й полягає рушійна сила викривленого простору.

Криволінійне прискорення не дає змоги досягти пункту призначення миттєво, як ідея зі згортанням мембрани простору, але може забезпечити пересування космічного корабля зі швидкістю, нескінченно близькою до швидкості світла.

Але поки суть послання Юнь Тяньміна не буде витлумачено повністю й інваріантно, криволінійне прискорення так і залишиться рядовою ідеєю поряд із сотнями інших, які «обіцяють» переміщення зі швидкістю світла. І жоден спеціаліст не візьметься стверджувати, що ця ідея має достатню теоретичну базу й може бути втілена в життя.

Рік 7-й Епохи мовлення. Казки Юнь Тяньміна

АА продовжувала збуджено розповідати Чен Сінь:

— До Епохи стримування була мода на анімоване вбрання. Усі довкола виблискували палітрою барв, але зараз таке носять лише діти. Тепер класичний вигляд одягу знову набуває популярності.

Але її очі транслиювали інше: *Ця інтерпретація тексту казок видається дуже достовірною, але ми все одно не можемо бути впевнені. Цілком імовірно, що ми ніколи не отримаємо остаточного підтвердження цього припущення.*

— Найбільше мене дивує, що зараз уже не існує поняття дорогоцінних металів і коштовного каміння, — відповіла Чен Сінь. — Золото стало звичайним металом, а наші з тобою келихи виготовлені з алмазів. Тобі відомо, що в мої часи володіння діамантом невеличкого розміру було недосяжною розкішшю для більшості дівчат?

Але її очі розповідали інше: *Цього разу все інакше. Я певна, що ми на правильному шляху.*

— Принаймні алюміній у ваш час уже був дешевим, бо до відкриття електролізу цей метал також вважався дорогоцінним. Я чула, що дехто з королів навіть замовляв собі корони з алюмінію.

Як ми можемо бути впевнені?

Чен Сінь розуміла, що тепер обмін поглядами не спрацює. Колись КІ запропонував їй облаштувати захищену від софонів кімнату в її помешканні. Для цього потрібно було встановити багато апаратури, яка генерувала б постійне шумове забруднення. Вона тоді не погодилася на таку пропозицію, а зараз пошкодувала про свою відмову.

— Сніжнохвильовий папір, — стиха відповіла Чен Сінь.

Затьмарений погляд АА вмить засвітився від збудження, цього разу яскравіше, ніж під час осяяння попередньою здогадкою.

І більше нічого у світі не здатне розгладити цей папір?

Нічого, окрім обсидіану з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Я сподівався якимось чином повернути дошку, вкрадену Вушком голки.

...

Цієї миті в кутку кімнати вдарив годинник. Майстер Ефір підняв очі й побачив, що майже розвиднілося. Він знову опустив погляд на аркуш паперу та оцінив виконану роботу: хоча певний фрагмент аркуша вже не стовбурчився й не згортався назад у рулон, його було явно недостатньо для

написання портрета Вушка голки. Старий відклав праску й зітхнув...

У стовбурі сніжнохвильового дерева аркуші паперу перебувають у скрученому вигляді. Витягнувши аркуш, його слід було попросувати, й тоді він розгладжувався, тобто зменшувався ступінь його кривизни.

Цей образ є очевидним натяком на вигляд простору попереду й позаду космічного корабля, після того як він зменшує викривлення мембрани Всесвіту. Іншого тлумачення цих слів просто не існувало.

— Їдьмо, — сказала Чен Сінь, устаючи.

— Так, час рушати, — відповіла АА, збираючись до найближчої екранованої від софонів кімнати.

За два дні на засіданні КІІ голова Комітету оголосив, що всі очільники робочих підгруп одногосно схвалили трактування частини тексту як опис рушійної сили викривленого простору.

Послання Юнь Тяньміна містило розгадку про те, що трисоляріанські кораблі здатні рухатися зі швидкістю світла саме за допомогою рушійної сили викривленого простору.

Підтвердження правильності теоретичного викладу конкретного способу переміщення в просторі зі швидкістю світла (за наявності безлічі альтернативних способів) стало суттєвим проривом у розробці стратегічного напрямку розвитку аерокосмічних технологій людства — немов у темряві ночі спалахнув вогник маяка.

Не менш важливим відкриттям стало також розуміння способу кодування Юнь Тяньміном прихованої інформації в текстах казок: дворівневість і двовимірність метафор.

Дворівнева метафора в текстах не описує закодовану інформацію безпосередньо, а спочатку робить відсилку до якогось простішого для розуміння предмета чи явища. А вже червона нитка його метафоричного опису передає закодовану частину послання так, що її легше інтерпретувати. У цьому випадку човен принцеси, мило з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая

й Море ненажер метафорично натякали на човник-оригамі, який рухається за допомогою мила. Своєю чергою, цей спосіб руху відбувався за принципом криволінійного прискорення. Попередні спроби інтерпретацій текстів казок не мали успіху саме через переконання спеціалістів, що шукане послання в текстах закодоване звичними однорівневими метафорами.

Двовимірність метафори вирішує проблему з неоднозначністю трактування послання внаслідок нагромадження художніх засобів у текстах казок. Саме для цього після використання дворівневої метафори в текст вводиться проста супровідна метафора для фіксування правильного розуміння дворівневої. У цьому випадку скрученість і необхідність розгладжування чи прасування сніжнохвильового паперу метафорично передають викривлення простору, підтверджуючи правильність інтерпретації образу човника-оригамі, який урухомлюється за допомогою мила. Якщо уявити текст казок у вигляді пласкої прямокутної площини координат, то двовимірна метафора забезпечувала інформацію про значення точки лише за однією віссю координат, а проста супровідна метафора виступала еквівалентом значення по другій осі, тим самим фіксуючи положення правильної інтерпретації на координатній площині. Тому цю просту супровідну метафору ще називали визначальною. Якщо її розглядати окремо, закладений у неї сенс здається безглуздим, але в комбінації з дворівневою задача з неоднозначністю трактувань художніх засобів розв'язується.

— Яке витончене рішення, — прокоментував один із спеціалістів КІІ.

Усі відзначили внесок Чен Сінь і АА в прорив у дешифруванні текстів казок. АА удостоїлася особливої похвали й одразу зрозуміла, що її статус в КІІ значно зріс.

Чен Сінь відчула, як зволожуються її очі. Вона думала про Юнь Тяньміна, уявляла, як він, опинившись у ворожому й дивному чужинницькому оточенні, незламно продовжує свою боротьбу посеред темряви нескінченної космічної ночі. Для того щоб донести людству сокровенне знання, він, напевно, витратив чимало часу, перш ніж створив систему підтримувальних

метафор. Потім йому довелося вигадати понад сотню казок, аби з надзвичайною обережністю сховати потрібну інформацію в тексті трьох із них. Три століття тому він подарував Чен Сінь зірку, а три століття потому подарував людству надію.

Очікувалося, що надалі розшифровування текстів казок відбудуватиметься досить жваво. Погодивши використання системи підтримувальних метафор, спеціалісти також виступили на підтримку й іншого, хоч і геть невмотивованого, припущення: якщо перша вдало розшифрована порція тексту стосувалася способу втечі за межі Сонячної системи, то інші його частини мають описувати способи передачі послання миру до Всесвіту.

Проте вже дуже скоро фахівці виявили, що, порівняно з вдало розшифрованою однією частиною тексту, зрозуміти решту прихованого в трьох казках послання буде набагато складніше.

На наступне засідання голова КІІ приніс із собою парасольку, виготовлену за його замовленням. Вона повністю повторювала описану в казках — ту, яку майстер Ефір подарував принцесі: велика, чорного кольору, до кінця кожної з восьми спиць прив'язані камінці. Класичні парасольки в сучасному світі вже давно вийшли з ужитку. Замість них користувалися пристроєм, який називався «дощовий екран» і нагадував маленький ліхтарик: із нього струменіло повітря, що здувало дощові краплі. Звісно, люди мали уявлення про класичний вигляд парасольок, бо бачили їх у фільмах і телепрограмах, проте мало хто тримав у руках. Присутні з цікавістю взялися крутити парасольку й пересвідчилися, що її дійсно можна утримувати у відкритому положенні за рахунок відцентрової сили та прив'язаних камінців, як і описано в казках. І так само чується відповідне звукове сповіщення, коли обертання стає занадто швидким або занадто повільним. Усі, хто спробував покрутити парасольку, в один голос твердили, що це дуже виснажливо, й висловлювали щире захоплення годувальницею принцеси, яка легко могла обертати її цілий день без перерви на відпочинок.

АА ї собі взяла парасольку і розкрила її над головою. Вона мала не такі сильні руки, тож парасолька почала швидко провисати ї почулося пташине цвірінчання, яке попереджало, що швидкість обертання стає занизькою.

Відколи голова КІІ уперше відкрив парасольку, Чен Сінь не відводила від неї погляду, а тепер несподівано крикнула АА:

— Не зупиняйся!

АА збільшила швидкість обертання парасольки, ї пташине щебетання стихло.

— Крути швидше, — сказала Чен Сінь, продовжуючи дивитися на парасольку.

АА почала з усіх сил обертати парасольку, аж поки не почулося гудіння, як при сильному вітрі, що попереджало про зависоку швидкість обертання. Чен Сінь знову попросила її сповільнитися, ї знову роздалися пташині трелі; ї так кілька разів.

— Це не парасолька! — викрикнула Чен Сінь. — Я знаю, що воно таке.

Бі Юньфен, який сидів поруч із нею, згідно кивнув:

— Я теж здогадався. — А потім повернувся до Цао Біня — третього з-поміж присутніх, хто народився в докризові часи: — Збагнути, що воно таке, могли тільки ми троє.

— Істинно так, — схвильовано відповів Цао Бінь, також не відводячи погляду від парасольки. — Але вже навіть у наші часи це була рідкісна річ.

Дехто з присутніх дивився на трійцю як на викопних істот, інші не зводили очей із парасольки. Але ніхто не розумів, про що мова, ї усі чекали пояснень.

— Відцентровий регулятор парового двигуна, — пояснила Чен Сінь.

— Що воно таке? Якась схема управління?

Бі Юньфен похитав головою.

— Коли було винайдено цю річ, ще не було електричного струму.

Цао Бінь пояснив:

— Це пристрій для підтримки роботи парової машини на заданих обертах за змінного навантаження, винайдений у XVIII сторіччі. Він складається з двох-чотирьох тягарців, підвішених на важелях, які сполучені через дві тяги з муфтою, що ковзає по валу регулятора. Нагадує цю парасольку, але з меншою кількістю спиць. Вал пристрою обертається паровим двигуном, і якщо додати пари, то його обертання прискориться, й при такій конструкції регулятора це призведе до підняття тягарців угору. Рух тягарців через ковзну втулку й систему важелів спричинить закривання заслінки, а це зменшить подачу пари в парову машину, що матиме наслідком зниження обертів. Коли ж частота обертів парової машини зменшиться, то сповільниться й обертання валу, а відтак — зменшиться відцентрова сила. Таким чином, тягарці опустяться вниз, спричиняючи відкриття заслінки, що забезпечить збільшення подачі пари... Це найдавніша промислова система автоматичного керування.

Отже, людство зрозуміло першу частину дворівневої метафори парасольки. Але, на відміну від човника-оригамі, який урухомлюється за допомогою мила, відцентровий регулятор парового двигуна не вказував на щось конкретне. Друга частина дворівневої метафори отримала багато інтерпретацій, найпопулярнішими з яких стали дві: система управління з негативним зворотним зв'язком і стала швидкість.

Спеціалісти почали шукати в тексті визначальну метафору й незабаром збагнули: принц Глибока вода. Зріст принца не змінювався для спостерігача, незважаючи на зміну відстані між ними. Цей опис також можна було трактувати по-різному, але з-поміж усіх варіантів було обрано два найочевидніших: спосіб передачі інформації, за якого сигнал із пройденою відстанню не затухає, та фізична величина, яка є сталою в будь-якій системі відліку.

Зіставивши всі метафори стосовно парасольки, фахівці змогли встановити найбільш вірогідне поєднання: стала швидкість, що не змінюється у будь-якій системі відліку.

Вочевидь, ішлося про швидкість світла.

Несподівано для всіх було знайдено ще одну визначальну метафору для опису парасольки.

От саме з них і виробляють чарівне мило з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая. Але збирати ці бульбашки — надзвичайно складна справа, оскільки вони разносяться зі швидкістю вітру... Тільки найпрудкіші коні, яких на весь Хе'ерсіньгеньмосикеньлай набереться з десяток, можуть наздогнати бульбашки, що разносяться вітром. Коли вітер починає їх видувати з чарівних бульбочкових дерев, миловари сідають на цих швидких коней і мчать за вітром, ловлячи їх спеціальною марлею... Бульбашки з чарівних дерев узагалі не мають ваги, тож справжнє чисте мило з Хе'ерсіньгеньмосикеньлая теж невагоме. Це найлегша річ у світі, проте надзвичайно дорогоцінна.

Найшвидше у світі; не має маси чи ваги — проста однорівнева метафора світла.

Отже, метафорично парасолька вказувала на світло, але ловлю чарівних бульбашок із бульбочкових дерев можна було інтерпретувати двояко: абсорбування світлової енергії або зменшення швидкості світла.

Більшість інтерпретаторів схилилися до думки, що перший варіант тлумачення має мало спільного зі стратегічними завданнями людства, тож усі сфокусувалися на другому варіанті.

Хоча вони ще не могли чітко зрозуміти сенс послання, під час обговорення другого варіанта тлумачення метафори зосередилися на можливому взаємозв'язку між зменшенням швидкості світла й трансляванням послання миру до Всесвіту.

— Уявімо, що нам вдалося знизити швидкість світла в межах Сонячної системи. Тобто космічний простір, обмежений орбітою Нептуна чи поясом Койпера, матиме інші властивості, які будуть помітні навіть для віддаленого спостерігача.

Ця думка не давала спокою нікому з присутніх.

— Але чи матиме це якесь значення для сторонніх спостерігачів? Припустимо, ми зменшимо швидкість світла на одну десяту — яким чином це переконає когось у відсутності загроз із нашого боку?

— Це, безперечно, засвідчуватиме: якщо людство володіє технологією польоту зі швидкістю світла, то для виходу за межі Сонячної системи ми витратимо на 10% більше часу. Але це не надто переконливо.

— Проте для того, аби всі в Усесвіті вважали нас безпечними, замало буде знизити швидкість світла на одну десяту. Можливо, ми будемо змушені знизити цю константу до однієї десятої чи навіть однієї сотої від звичного показника, щоб сторонні спостерігачі могли дійсно пересвідчитися: зведена людством перешкода не дає можливості швидко залишити межі Сонячної системи. І тільки тоді вони зрозуміють, що наша цивілізація не становить загрози для інших.

— У такому випадку зниження швидкості світла навіть до однієї тисячної буде недостатньо для такого послання. Зважте: навіть за швидкості польоту 300 кілометрів на секунду час вильоту за межі Сонячної системи лишається доволі прийнятним. Окрім цього, якщо людство буде здатне змінити основну космологічну константу в просторі радіусом 50 астрономічних одиниць, це стане декларацією того, що земляни опанували технології надзвичайно високого рівня. Це не послання миру до Всесвіту, а застереження остерігатися нас!

Дворівнева метафора парасольки та визначальні метафори принца Глибока вода й чарівних бульбочкових дерев давали загальне розуміння контексту, проте не конкретну інформацію про зашифроване послання. Тобто метафора могла вже вважатися тривірневою, й багато хто замислювався: а чи не існує третьої визначальної метафори? Тож усі знову й знову поверталися до текстів казок, проте безуспішно.

І в цей час досить випадковим чином була розкрита таємниця загадкового топоніма — Хе'ерсіньгеньмосикеньлай.

Для розшифрування цієї назви в складі КІІ була створена лінгвістична група, до складу якої потрапив Палермо — фахівець з історії мов. Головним мотивом його залучення до цієї групи стала широка спеціалізація мовознавця — на відміну від

інших, він мав професійний інтерес не до якоїсь конкретної мовної сім'ї, а був обізнаний із багатьма мертвими й давніми мовами з кількох мовних сімей Заходу та Сходу. Проте навіть досвід Палермо виявився безсилим перед цим загадковим топонімом — КІІ не отримав бажаного прориву. Розкриття таємниці сталося цілком випадково й не мало нічого спільного з його професійною діяльністю.

Прокинувшись одного ранку, Палермо почув від своєї дівчини — білявки зі Скандинавії — дивне запитання: чи не був він колись на її батьківщині?

— У Норвегії? Ні, жодного разу, — відповів Палермо.

— Тоді чому ти постійно повторюєш уві сні прадавні назви двох норвезьких топонімів?

— Які ще назви?

— Гельсеґтен і Москен.

Оскільки його дівчина не мала жодного стосунку до КІІ, Палермо лише злегка усміхнувся з її дивної вимови й похитав головою:

— Назва правильно звучить — Хе'ерсіньґеньмосикеньлай. Якщо ж його довільно розбивати на складові частини, то можна отримати багато схожих слів різними мовами.

— Але обидва об'єкти, про які я говорю, розташовані в Норвегії.

— Ну то й що. Випадковий збіг.

— А якщо я тобі скажу, що більшість норвежців не знають про їх існування? Це застарілі назви, якими вже давно не послуговуються. Я знайома з ними лише тому, що спеціалізуюся на історії країни. І вони обидва розташовані в одному фюльке — Нурланн.

— Люба, це все одно просто збіг. Адже оригінальну назву можна за бажанням розділити на складові частини будь-яким чином.

— Досить вже мене дурити! Ти й сам, напевно, добре знаєш, що Гельсеґтен — це назва гори, а Москен — крихітний острівець у складі архіпелагу Лофотен.

— Я не знав цього. І я дійсно вважаю, що це просто збіг. У мовознавстві є цікавий парадокс: коли слухач чує довге іншомовне слово й не знає, як воно пишеться, він підсвідомо розбиває його на знайомі морфеми чи слова, навіть не розуміючи істинного значення. Ось як ти зараз.

Палермо не розповів дівчині, що в процесі дослідження топоніма разом із іншими лінгвістами, які входили до групи КІІ, він уже неодноразово стикався з прикладами подібних інтерпретацій, що базувалися суто на вподобаннях і досвіді окремого спеціаліста.

Тож він не приділив багато уваги словам подруги, але наступні її слова перевернули все з ніг на голову:

— Що ж, гаразд, але ти мушиш знати ще дещо: Гельсегтен височіє прямо на узбережжі й із її вершини відкривається гарний вигляд на Москен — найближчий острів!

За два дні Чен Сінь стояла на острові Москен і роздивлялася скелясті обриви Гельсегтена по той бік протоки. Гора була чорного кольору, й, можливо, тому що небо було затягнуте свинцевими хмарами, море теж здавалося розлитим чорнилом. Лише біла лінія прибою, що накочувала на скелі вдалині, розбавляла цю похмуру палітру. Перед поїздкою Чен Сінь дізналася, що, хоча ця локація й розміщена неподалік Полярного кола, завдяки теплим течіям клімат тут був порівняно м'яким. Проте дихання бризу з моря не додавало відчуття тепла.

Утворені внаслідок наступу льодовика прямовисні скелі островів архіпелагу Лофотен, що розташовувався на півночі Норвегії, сформували 160-кілометровий бар'єр між Вестфіордом і Північним морем, який, немов стіна, відокремлював Північний Льодовитий океан від Скандинавського півострова. Тож течії між островами архіпелагу були стрімкими й небезпечними. Раніше їх населяли здебільшого сезонні рибалки. А нині, коли більшість морепродуктів вирощується за допомогою

аквакультури, а вилов риби в морі вже не провадиться, острови знову мали майже такий самий вигляд, як і в часи вікінгів.

Москен був лише одним із численних островів, що входили до складу архіпелагу. Вершина Гельсеґген теж не вирізнялася поміж навколишніх гір. Востаннє ці топоніми вживалися наприкінці Епохи кризи, а потім були замінені іншими — загальноновживаними.

Опинившись віч-на-віч із абсолютною порожнечою цього місця, Чен Сінь не мала в серці страху чи тривоги. Ще не так давно вона вважала, що її життя скінчилося, але тепер отримала дуже багато мотивації, аби боротися за його продовження. Вона вгледіла шпаринку між свинцевих хмар, крізь яку виднілося синє небо. Цієї миті звідти визирнуло сонце й на кілька хвилин повністю змінило цей похмурий світ, як і описував Юнь Тяньмін: «Зі сходом сонця здалося, що художник, завершивши картину, від душі посипав своє творіння пригорщею золотавого пилку». Саме так Чен Сінь і почувалася зараз — із надією, розпорошеною по смутку, й подихом тепла на холодному вітрі.

Вона приїхала у супроводі АА та кількох експертів КІІ, серед яких були Бі Юньфен, Цао Бінґ і Палермо.

На крихітному острові мешкала лише одна людина — старий на ім'я Джейсон. Йому вже виповнилося 80 років, він народився ще в докризові часи. Старий чимось невловимо нагадував Чен Сінь Фреса. На запитання, чи є щось особливе на Москені чи Гельсеґгені, старий Джейсон просто вказав на західний край острова:

— Звісно, погляньте он туди.

Там височіла біла споруда маяка, вогонь якого, хоча заледве почало сутеніти, вже ритмічно блимав, спрямовуючи своє світло в напрямку відкритого моря.

— Що воно таке? — з цікавістю спитала АА.

— Ох, вже ці сучасні діти. Не знають простих речей... — Джейсон похитав головою й емоційно продовжив: — За допомогою таких пристосувань у давнину кораблі орієнтувалися в морі. До початку кризи я був інженером і проєктував маяки та інше навігаційне обладнання. У ті часи їх було багато по всьому

світу, вони допомагали суднам зорієнтуватися під час плавання. Зараз уже не лишилося жодного. Я оселився тут і збудував цей маяк, аби сучасники мали можливість дізнатися про те, як було колись.

Експерти з КІІ з цікавістю роздивлялися маяк — ще один забутий раритет із минулого, як і відцентровий регулятор парового двигуна. Проте незабаром вони дійшли думки, що він не міг бути підказкою: маяк збудували нещодавно, використовуючи надміцні й легкі сучасні матеріали. Його спорудження тривало лише два тижні. Джейсон підтвердив, що раніше маяка на острові ніколи не існувало, тож він не міг мати нічого спільного з посланням Юнь Тяньміна.

— Тут є ще щось цікаве? — запитав хтось із команди.

У відповідь Джейсон лише знизав плечима, вказуючи на вистиглі небеса й навколишні води:

— Що тут може бути цікавого? Я не в захваті від цієї пустельної й похмурої місцини, але вони не дали б мені дозволу збудувати маяк у іншому місці.

Усі вже почали збиратися перелетіти вертольотом на Гельсегген, однак АА висловила бажання дістатися берега на човні Джейсона.

— Це можливо, але, дитино, ти ризикуєш отримати морську хворобу через хитавицю. Сьогодні штормить, — відповів старий.

АА вказала на скелі Гельсеггена по той бік протоки:

— Хіба настільки коротка поїздка може призвести до таких наслідків?

Джейсон лише похитав головою.

— Ви не зможете плисти навпростець. Принаймні не сьогодні. Вам доведеться рушити півколом.

— Чому?

— Бо там у протоці — велика водоверть, яка затягує всі човни й кораблі.

Експерти КІІ презирнулися, а потім знову подивилися на Джейсона.

— Ви ж казали, що тут більше нічого цікавого нема, — нагадав хтось із присутніх.

— Для мене як місцевого жителя нема нічого дивного в цій водоверті. Вона — невід’ємна частина протоки, що час від часу в ній з’являється.

— Де саме?

— Он там, на віддалі. Звідси ви Москстраумен не побачите, але зможете почути її.

Усі змовкли й почули, як удалині гуркоче море, немов там проноситься табун із тисячі коней. Експерти КІІ захотіли дослідити водоверть із гелікоптера, але Чен Сінь зазначила, що ліпше все-таки скористатися човном. З нею зрештою погодилися. А оскільки на острові був лише один човен, який уміщував щонайбільше шестеро людей, то було вирішено, що ним попливуть Джейсон, Чен Сінь, АА, Бі Юньфен, Цао Бінь і Палермо, а решті доведеться скористатися гелікоптером.

Човен понісся хвилями в море. Вітер на воді посилювався і посвіжішав, зриваючи солоні бризки з гребенів і кидаючи їх в обличчя мандрівникам. Поверхня моря виблискувала сірою сталлю і під тьмяним світлом здавалася ще загадковішою та небезпечнішою. Гуркіт щомиті наростав, але водоверті ще не було видно.

— Я згадав! — голосно гукнув Цао Бінь, намагаючись перекричати вітер.

Чен Сінь також зрозуміла, про що йдеться: спочатку вона гадала, що Юнь Тяньмін дізнався про це місце вже після відльоту, за допомогою софонів. Але реальність виявилася простішою.

— Едґар Аллан По, — вимовила Чен Сінь.

— Хто? Або що? — запитала АА.

— Письменник ХІХ століття.

— Так, По написав оповідання про Москстраумен, — відповів Джейсон. — Я читав його замолоду. Але там багато літературних перебільшень. Пам’ятаю, що він писав, буцім вир обривається всередину під кутом 45 градусів. Що, звісно ж, маячня.

Художня література як така зникла понад століття тому. Хоча «автори» та «література» ще існували, але оповіді мали вигляд серії цифрових зображень. Класичні текстові твори набули

статусу культурних реліквій. Під час Великого занепаду було втрачено значну частину спадку античних і класичних письменників, зокрема й По.

Гуркіт ставав дедалі гучнішим.

— То де водоверть? — запитав хтось.

Старий Джейсон вказав на хвилі.

— Водоверть розташована під поверхнею моря. Перетнувши цю лінію, ви зможете побачити її на власні очі.

Люди на борту помітили смугу з білопінними гребенями хвиль, що вигиналася широкою дугою.

— То перетинаймо! — вигукнув Бі Юньфен.

— Це лінія, що відділяє життя і смерть. Кожне судно, яке опиниться там, неодмінно загине, — відповів йому Джейсон.

— Скільки часу мине, перш ніж човен засмокче у водоверть?

— Від сорока хвилин до години.

— Тоді не страшно. Вертоліт нас врятує.

— Але ж мій човен...

— Ми компенсуємо вам його втрату.

— І обійдеться це значно дешевше за мило, — додала АА. Джейсон не зрозумів, про що йдеться.

Керманіч обережно спрямував невеличкий човен через смугу хвиль. Спочатку суденце сильно кидало з боку в бік, але згодом рух повністю стабілізувався, ніби човен знизу підхопила якась невидима сила, поставила його в колію й підштовхнула у напрямку руху хвиль.

— Нас підхопила водоверть! Боже мій, я вперше бачу її настільки близько! — кричав Джейсон.

Здавалося, що вони наче піднялися на вершину гори, й тепер Москстраумен відкрився їхнім поглядам у повній красі. Величезна воронкоподібна западина була діаметром близько кілометра. Кут, під яким усередину закручувалася водяна стіна, теж вражав: він був, звісно, не 45 градусів, як писав По, але й не менше 30. Поверхня водоверті на вигляд була міцною, немов тверде тіло. Швидкість човна не сильно зросла, проте з наближенням до центру мусила б поступово збільшуватися, досягнувши максимуму біля крихітного отвору всередині. Саме

звідти чулося громове ревіння, яке загрозово обіцяло розбити все на друзки і затягнути у потойбіччя.

— Я не вірю, що нам не вдасться вирватися! — крикнула АА до Джейсона. — Прав по прямій на повній потужності!

Джейсон так і зробив. Човен був обладнаний електричним двигуном, і його звук нагадував дзижчання комара посеред громовиці водоверті. Судно прискорилося і наблизилося до лінії хвиль. Здавалося, воно ось-ось проскочить її, але човен безсило розвернувся і рушив униз від пінної стіни, наче кинутий камінь перетнув верхню точку параболічної траєкторії. Вони спробували ще кілька разів, але, попри всю наполегливість, лише скачувалися глибше у водоверть.

— Тепер ви пересвідчилися, що це брама до пекла. І звичайному човну не під силу вирватися, — викрикнув Джейсон.

Коли човен опустився у водоверть глибше, пасажирам уже не було видно лінії водорозділу і поверхні моря. Перед їхніми очима височіла стіна води, і вони лише бачили, як повільно рухається течія з протилежного боку водоверті. Усіх скував жах від усвідомлення того, що вони віддалися на милість непереборної сили природи. І лише завислий над ними гелікоптер додавав трохи впевненості.

— Дітки, час вечеряти, — сказав старий Джейсон.

Була дев'ята вечора, й хоча сонце ще не сіло, для місцини неподалік Полярного кола це було нормою. Джейсон дістав з-під сидіння велику нещодавно виловлену тріску й поклав на залізну таріль. Потім вийняв три пляшки вина — вмістом однієї з них полив рибину і підпалив запальничкою, пояснивши, що це звичний місцевий спосіб приготування. Менш ніж за п'ять хвилин він почав вихоплювати з полум'я гарячі шматки риби та їсти. Решта присутніх також приєдналися до трапези. Тож вони їли рибу, пили вино і милувалися водовертю.

— Дитино, я тебе знаю. Ти була Мечоносцем, — звернувся Джейсон до Чен Сінь. — Ви, напевно, тут із важливою місією, але дослухайтеся до порад старого: не переймайтеся даремне.

Оскільки від долі не втечеш, вам слід насолоджуватися сьогоднішнім.

— Якби над нами не висів гелікоптер, то ви не поводитися б настільки спокійно, чи не так? — запитала АА.

— Е ні, дитино, я не переймався б. Ще у докризові часи, коли мені виповнилося лише сорок, я дізнався, що смертельно хворий. І навіть тоді я не злякався і не планував скористатися гібернацією. Лікарі мене відправили в неї, коли я впав у кому. Коли ж я прокинувся, вже була Епоха стримування. Я навіть подумав, що воскрес для загробного життя, але швидко збагнув, що це маячня. Смерть просто на якийсь час відступила, але неодмінно дочекається мене... У ту ніч, коли завершилося будівництво маяка, я спостерігав із моря, як спалахує його вогник, і раптом зрозумів, що смерть — єдиний незгасимий дороговказ. У яких водах ви не плавали б, з часом вам доведеться повернути у напрямку, який він вказує. Усе минеться — тільки смерть житиме вічно.

Минуло двадцять хвилин після того, як човен потрапив у водоверт; суденце пододало близько третини шляху до її дна. Крен корпусу збільшувався, однак завдяки відцентровій силі пасажирки не сповзали до борту. Стіна води затуляла небокрай так, що вони вже не бачили навіть протилежного краю водоверті. Присутні не наважувалися піднімати погляди до неба, адже у водоверті човен обертався синхронно зі стіною води і перебував у відносно статичному положенні. Саме тому люди ледь могли відчувати силу течії: маленький човен, здавалося, просто зачепився за борт непорушного басейну з морською водою. Але якби вони подивилися на небо, то одразу зрозуміли б, з якою силою закручується Москстраумен: затягнуте хмарами, воно оберталося дедалі швидше, змушуючи людей відчувати запаморочення. Унаслідок збільшення відцентрової сили водна поверхня під днищем човна ставала щільнішою, гладкішою й аж твердою на дотик, немов лід. Ревіння з ока водоверті заглушало все, тож пасажирам човна довелося припинити розмови. Цієї миті сонце знову визирнуло з-за хмар, намагаючись дотягнутися золотавими косами до Москстраумена. Але навіть сонячні

промені не змогли дістатися дна водоверті, вихопивши з темряви лише невелику частину водної стіни й на контрасті затемнюючи нижню половину вихору ще сильніше. Великі клуби водяного туману, які викидав назовні буркiтливий отвір на дні, утворювали розкішну веселку, що перетинала безодню.

— Мені пригадується, що По теж описував веселку над водовертю, здається, навіть у світлі Місяця. Він писав, що це єдиний місток між Часом і Вічністю! — голосно викрикнув Джейсон, але жоден із пасажирів не почув його слів повністю.

Гелікоптер прийшов їм на допомогу, зависнувши над човном на висоті двох-трьох метрів і викинувши мотузкову драбину, щоб усі змогли піднятися на борт. Покинаний човник поплив далі, дедалі сильніше закручуючись у великій водоверті, а навколо недоїденої тріски так само продовжувало світитися синє полум'я.

Вертоліт висів прямо над величезним водяним оком, і люди, які не могли відвести поглядів від гігантської маси води, що оберталася під ними вниз, незабаром відчували напад запаморочення і нудоти. Хтось дав навігаційній системі гелікоптера вказівку синхронізувати швидкість і напрямок руху з обертанням Москстраумена. Водоверт знерухоміла для спостерігачів, але натомість навколо них закрутився увесь світ — небо, море та гори. Водяний вир під ними, здавалося, перетворився на центр світобудови, але це жодним чином не зменшило відчуття нудоти. АА виблювала всю щойно з'їдену рибу.

Дивлячись на водоверть унизу, Чен Сінь пригадала ще один вир, який складався зі ста мільярдів сріблястих зірок та обертався посеред Усесвіту з періодом у 250 мільйонів років, — Чумацький Шлях. Земля в цій круговерті була меншою за пилінку, як і Москстраумен — на поверхні нашої планети.

За пів години човен досяг дна і його миттєво засмоктало у вир. Здавалося, що через гуркіт води чувся хрускіт, із яким корпус човна перемелювався водовертю.

Гелікоптер доправив Джейсона на острів Москен, і Чен Сінь пообіцяла йому якнайшвидше вирішити питання

з компенсацією за човен. Потім вони попрощалися зі старим і полетіли в Осло, де розташовувалася найближча від них екранована кімната.

Під час льоту всі заглибилися у власні думки і навіть не дивилися один на одного.

Значення Москстраумена видавалося настільки очевидним, що не потребувало зайвих слів.

Тепер потрібно було пов'язати між собою зменшення швидкості світла і чорні діри. І чи існує взаємозв'язок між чорними дірами й посланням миру до Всесвіту?

Чорні діри самі собою не зменшують швидкості світла, а лише змінюють довжину хвилі.

Навіть якщо уявити зменшення швидкості світла у вакуумі до однієї десятої, сотої чи навіть тисячної від константи, то світло продовжуватиме рухатися зі швидкістю 30 000 км/с, 3000 км/с та 300 км/с відповідно. Яким чином тут можуть бути задіяні чорні діри? Незрозуміло.

Люди зі стандартним мисленням у цій точці розмірковувань впиралися в когнітивний бар'єр, а щоб обійти його, потрібно було зробити парадоксальний хід. На борту гелікоптера зібралися найкращі уми людства, які не вперше стикалися з подібними викликами, як-от Цао Бінь — він завжди виділявся креативним підходом до виконання завдань. Учений-фізик із науковою кар'єрою, що розтяглася на три сотні років, він легко пригадав, що ще в докризові часи дослідники змогли в лабораторних умовах знизити швидкість світла до 17 м/с — це навіть повільніше за перегони на велосипедах. Звісно, подібний експеримент не був тотожним зниженню швидкості світла у вакуумі, але принаймні давав підстави вважати наступні припущення менш неймовірними.

Нехай людству вдасться знизити швидкість світла до десятитисячної від константи у вакуумі — 30 км/с: який із цього зиск і яким чином це пов'язано з чорними дірами?

Здається, жодної суттєвої різниці й користі не видно... Ні, чекайте!

— Шістнадцять цілих і сім десятих! — заволав Цао Бінь. Вогонь, який струменів із його очей, швидко запалив погляди присутніх.

16,7 км/с — значення третьої космічної швидкості у Сонячній системі. Не досягнувши цієї швидкості, ви не зможете залишити її межі.

Те саме стосується й світла.

Якщо швидкість світла у вакуумі всередині Сонячної системи опуститься нижче значення у 16,7 км/с, світло не зможе здолати силу тяжіння Сонця й Сонячна система для спостерігача перетвориться на чорну діру**.

Оскільки ніщо не здатне рухатися зі швидкістю, більшою за швидкість світла, то у випадку неможливості самого світла залишити горизонт подій Сонячної системи ніщо інше також не матиме такої можливості. Сонячна система стане повністю ізольованою від решти Всесвіту і перетвориться на абсолютно замкнений світ.

І до того ж абсолютно безпечний для решти Всесвіту.

Незрозуміло, як віддалені спостерігачі сприйматимуть чорну діру, створену в Сонячній системі внаслідок зниження швидкості світла, але існують лише два варіанти: для більшості з них Сонячна система заміниться чорною дірою, але для технологічно просунутих спостерігачів розпізнати подібну мімікрію не становитиме труднощів, останні швидко збагнуть, що цивілізація таким чином транслює послання миру.

Таким чином, далека зірка — слабо видима світна плямка на нічному небі — перетвориться на безпечну систему. Усі, хто погляне на неї, завважать: так, вона не загрожує нашому існуванню. Отак удалося вирішити раніше нерозв'язну задачу.

Послання миру до Всесвіту стало реальністю.

Інтерпретація Моря ненажер, яке відділяло Королівство без оповідок від решти світу, вже не потребувала супровідної метафори, бо її значення було очевидним.

Пізніше люди почали називати зону космосу зі зниженою швидкістю світла Чорним доменом. Порівняно зі звичною чорною дірою, де швидкість світла не змінювалася, Чорний

домен мав значно більший радіус Шварцшильда й містив усередині не сингулярність простору-часу, а доволі велику ділянку простору.

Гелікоптер продовжував летіти понад хмарами, хоча вже минула 11-та година вечора. Сонце повільно сідало, залишаючи на обрії тонку палаючу смужку, яка освітлювала кабінку. У теплих золотавих променях призахідного сонця люди намагалися уявити життя у світі, де швидкість світла становить лише 16,7 км/с, і збагнути, яким тоді здаватиметься захід світила.

Зрештою, більша частина текстів казок Юнь Тяньміна була розшифрована, проте залишався один образ, який не отримав гідного тлумачення: магічні картини Вушка голки. Жоден з інтерпретаторів не зміг запропонувати ані влучної дворівневої, ані супровідної метафори. Деякі тлумачі припускали, що магічні картини можуть бути ще однією супровідною метафорою для Москстраумена, символізуючи горизонт подій чорної діри, оскільки з точки зору зовнішнього спостерігача будь-який предмет, що потрапляє у чорну діру, ніколи не перетне горизонту подій — це нагадувало процес вмальовування в картину. Проте більшість спеціалістів не погоджувалась із подібною інтерпретацією. Приховане значення Москстраумена насправді вельми очевидне, і Юнь Тяньмін уже використав Море ненажер як супровідну метафору. Додаткової не вимагалось.

Ця метафора так і залишилася непізнаною. Як і втрачені руки Венери Мілоської, таємницю картин Вушка голки поглинула вічність. Але зважаючи на те, що ця деталь була поворотною для сюжету всіх трьох казок, та оцінюючи її елегантну нещадність, вишукану жорстокість й естетичну смерть, її можна сприймати як натяк на велику таємницю життя та смерті.

Витяг із «Минулого поза часом»: Три шляхи порятунку цивілізації Землі

I. Проєкт «Бункер».

Цей план за оцінками мав найбільші шанси на успішну реалізацію. Він повністю спирався на опановані технології і не вимагав пошуку нових знань. Його навіть можна було розглядати як природне продовження розвитку людської цивілізації. Навіть без загрози нападу за теорією Темного лісу людство у своєму поступі досягло потреби в масштабній міграції до околиць Сонячної системи. Проєкт «Бункер» просто сильніше концентрував зусилля на згаданому процесі й ставив чіткішу мету.

Цей варіант розробило людство самостійно, він не згадувався у посланні Юнь Тяньміна.

II. План «Чорний домен».

Пропонувалося перетворити Сонячну систему на чорну діру зі зниженою швидкістю світла, тим самим передавши послання миру до Всесвіту. Це був технічно найскладніший план, бо передбачав необхідність зміни фундаментальної константи Всесвіту у величезному просторі радіусом 50 астрономічних одиниць (близько 7,5 мільярда кілометрів).

Однак у разі успішної реалізації «Чорного домену» цивілізація Землі отримує найкращі шанси на захист та виживання. Подальші дослідження також виявили, що, окрім гарантій ненападу завдяки посланню миру, сам Чорний домен слугує ефективним захисним бар'єром. Елементи ураження, такі як фотоїди, мусять рухатися з високою швидкістю, аби мати високу потужність для знищення, а у разі потрапляння до зміненої ділянки простору їхня швидкість одразу значно перевищить локальну швидкість світла. Відповідно до теорії відносності такі елементи, потрапивши у нову ділянку простору, мають підкоритися тутешнім законам фізики і рухатися з новою, нижчою, швидкістю. Щойно вони перетнуть уявну межу, їхня величезна кінетична енергія має перетворитися на значну масу. Маса тієї частини елемента ураження, яка першою потрапить у зону низької швидкості світла, різко збільшиться, а її швидкість миттєво впаде; натомість інша частина, яка ще перебуватиме в зоні нормальної швидкості світла, влетить у першу частину на великій швидкості, повністю знищивши

елемент ураження. Згідно з розрахунками, навіть надміцний об'єкт, виготовлений із матеріалів із сильною ядерною взаємодією, як-от Краплина, буде повністю зруйновано під час проходження через межу Чорного домену. Тож інколи Чорний домен також називали «космічним сейфом».

Не слід було забувати про ще одну перевагу цього плану: серед трьох варіантів лише він не вимагав відправлення людства у глибокий космос і міг забезпечити тривале проживання у звичному земному світі.

Але за це земна цивілізація мусить заплатити величезну ціну: Сонячна система опиниться повністю ізольованою від решти Всесвіту, що еквівалентно зменшенню діаметра Всесвіту з 16 мільярдів світлових років до 100 астрономічних одиниць. Яким буде життя у світі, де швидкість світла становитиме 16,7 км/с, досі невідомо, але можна бути певним, що електронні та квантові комп'ютери зможуть працювати лише з надзвичайно низькою швидкістю, що може запустити регрес людської цивілізації аж до рівня низькотехнологічного суспільства. Подібні технологічні обмеження будуть більшими, ніж накладені свого часу софонами. Тож надсилання послання миру шляхом реалізації плану «Чорний домен» є певною мірою завдаванням технологічних самопошкоджень цивілізації, що матиме наслідком неможливість вирватися за межі створеної власноруч пастки низької швидкості світла.

III. Проєкт побудови кораблів, здатних рухатися зі швидкістю світла.

Хоча технологія переміщення у просторі з використанням криволінійного прискорення ще не була теоретично обґрунтована, проте, вочевидь, складність її реалізації є значно меншою, ніж технології, потрібної для Чорного домену.

Однак політ зі швидкістю світла сам собою не гарантував людству безпеки. Ця технологія годилася лише для втечі до інших зірок і таїла в собі забагато невизначеностей. Навіть за успішної її реалізації майбутнє людства, що опиниться посеред величезної порожнечі космосу, залишиться непередбачуваним.

Водночас пересторога щодо ескапізму додавала чимало політичних перешкод та пасток на шляху реалізації цього плану.

Але багато хто був просто одержимим побудовою космічних кораблів, здатних рухатися зі швидкістю світла, маючи на меті щось інше, ніж просте виживання.

Проте для людства часів Епохи мовлення найрозумнішим вибором було намагатися реалізувати всі три плани.

Рік 8-й Епохи мовлення. Вибір долі

Чен Сінь уперше завітала до штаб-квартири своєї компанії «Зоряне кільце». Вона ніколи до цього не цікавилася справами, бо вважала, що це величезне багатство не належить їй та, ймовірно, не належить і Юнь Тяньміну. Вони обоє володіли зіркою, але багатство, отримане від неї, мало належати всьому суспільству.

Проте тепер «Зоряне кільце» могло стати інструментом для реалізації її мрії.

Штаб-квартира компанії займала ціле гігантське дерево. Найвиразнішою особливістю будівлі була абсолютна прозорість усіх внутрішніх приміщень, а оскільки показник заломлення використаних будівельних матеріалів був близьким до такого ж показника повітря, всі перегородки та інші внутрішні структури були транспарентними. Можна було бачити, як ходять люди та мерехтить незліченна кількість інформаційних вікон. Споруди, що звисали з гілок дерева, нагадували прозорі формікарії, в яких снують різнокольорові мурахи.

У залі засідань, розміщеному на верхівці дерева, Чен Сінь зустрілася із топ-менеджментом «Зоряного кільця». Усі запрошені на зустріч виявилися бадьорими та розумними молодими людьми. Більшість із них побачили Чен Сінь уперше і не приховували свого захвату та поваги до неї.

Після закінчення зустрічі Чен Сінь і АА залишилися на самоті у порожній конференц-залі й почали обговорювати майбутнє компанії. До сьогодні послання Юнь Тяньміна й успішне розшифрування прихованої інформації ще залишалися

невідомими широкому загалу. Задля його безпеки ООН та Об'єднаний флот розробили план поступового ознайомлення суспільства з результатами роботи спеціалістів, який полягав у видаванні отриманої інформації за результати досліджень науковців Землі. Навіть планувалося провести заздалегідь провальні експерименти для приховування реального джерела інформації.

Чен Сінь уже призвичаїлася до скляної підлоги і не відчувала нападів акрофобії. Залою ширяли кілька інформаційних вікон, на яких у реальному часі транслювалися зображення з будівельних майданчиків «Зоряного кільця», розташованих на орбіті Землі. Одне з вікон демонструвало величний хрест на геосинхронній орбіті. Після отримання послання від Юнь Тяньміна очікування дива, яким втішалася більшість, поступово зійшла нанівець. А після початку реалізації проєкту «Бункер» швидко згаснув і релігійний запал. Церква припинила інвестувати в будівництво хреста, й об'єкт швидко занепав. Зараз почалося його демонтування, від первісної споруди залишилася лише «І», що здавалася навіть більш значущим символом.

— Мені не подобається Чорний домен, — сказала АА. — Його правильніше буде називати чорною гробницею. Це самопоховання.

Чен Сінь глянула крізь скляну підлогу на місто внизу і відповіла:

— Мені так не здається. У мої часи Землю ніщо не зв'язувало з Усесвітом. Усе людство жило проблемами Землі та рідко звертало увагу на зірки над головами. Люди прожили так п'ять тисяч років, і не можна стверджувати, що це життя було паскудним. Насправді навіть зараз Сонячна система відокремлена від решти Всесвіту. Тих, хто по-справжньому відлетів у космос, не так багато — трохи більше тисячі на двох космічних кораблях.

— Але я відчуваю, що, відгородивши себе від Усесвіту, ми перестанемо мріяти.

— З якого дива? У давнину теж були щастя і радість, давні люди мріяли не менше за нас. Насправді ми бачитимемо зірки і всередині Чорного домену, щоправда, ще не знаємо, який вигляд вони матимуть... Власне, особисто мені також не подобається цей план.

— Я знала, що він тобі не до душі.

— Я вболіваю за кораблі, які рухатимуться зі швидкістю світла.

— Нам усім вони подобаються. «Зоряне кільце» має стати піонером у будівництві подібних кораблів!

— Я думала, що ти не погодишся — для цього потрібно спочатку зробити колосальні інвестиції у фундаментальні дослідження.

— Ти гадаєш, що я просто бізнесменка, яка женеться лише за прибутками. Це правда — я така, як і всі члени ради директорів. Усі ми сконцентровані на отриманні максимального прибутку, але це жодним чином не суперечить ідеї побудови надшвидкісних космічних кораблів. Із політичних мотивів уряд, безумовно, сконцентрується на проєктах «Бункер» та «Чорний домен», а побудову космічних кораблів віддасть на поталу приватному бізнесу... Але ми візьмемо участь у реалізації проєкту «Бункер», а зароблені гроші вкладаємо у вивчення технологій для створення кораблів, що рухатимуться зі швидкістю світла.

— АА, я от що думаю: велика частина фундаментальних досліджень щодо криволінійного прискорення та Чорного домену буде спільною. Ми можемо почекати, поки уряд і Всесвітня академія наук закінчать власні дослідження, і на цьому базисі розвиватимемо теоретичні напрацювання стосовно руху зі швидкістю світла.

— Так, ми маємо заснувати власний дослідницький інститут і переманювати до себе науковців. Серед них багато людей, які просто одержимі ідеєю побудови надшвидкісних кораблів, а в міжнародних і урядових проєктах їм ніде розгулятися...

Слова АА перервали сигнали великої кількості інформаційних вікон, які раптом з'явилися в залі. Вікна різних розмірів вигулькували зусібіч, котилися, немов різнокольорова лавина,

і незабаром поховали під собою кілька великих вікон, які демонстрували процес будівництва у космосі. Поява такої кількості інформаційних вікон свідчила про якусь непередбачувану подію, проте замість того, аби чітко інформувати, цей шквал збивав із пантелику зайвим обсягом інформації. Що і сталося з АА та Чен Сінь: вони бачили, що незліченна кількість вікон наповнена здебільшого складними текстовими та динамічними зображеннями, і встигали моніторити тільки ті, що містили виключно графічну інформацію. В одному вікні Чен Сінь побачила кілька переляканих облич, камера сконцентрувалася на парі очей, які поступово заповнювали весь екран під супровід крику...

Нововиникле вікно із зображенням секретарки АА зайняло центральну позицію перед їхніми очима. Секретарка перелякано дивилася на АА та Чен Сінь.

— Тривога! Нас атакують!!! — закричала вона.

— Що відбувається? — запитала АА.

— Після активації першого блоку Системи раннього сповіщення про напад на Сонячну систему було одразу виявлено фотоїд!

— Напрямок і відстань?

— Я не знаю. Вони не повідомляли, лише сказали...

— Це офіційна інформація? — спокійно запитала Чен Сінь.

— Здається, ні. Але всі ЗМІ немов показалися! Це точно правдива інформація! Біжимо до космодрому і рятуймо наші життя! — Секретарка вихором зникла з інформаційного вікна.

Чен Сінь та АА продерлися крізь щільний масив інформаційних вікон до прозорої стіни конференц-зали. Місто унизу вже охопив хаос — значно побільшало літаючих автомобілів, а впорядкований рух змінився абсолютно непрогнозованим. Транспортні засоби на великій швидкості намагалися продертися крізь затори. Один із автомобілів урізався у гігантське дерево, вибухнувши вогняною кулею. За мить унизу з'явилися ще два стовпи полум'я та диму...

АА вибрала кілька інформаційних вікон і почала уважно вивчати їхній зміст. Чен Сінь спробувала сконтактувати

з членами КІІ. Більшість абонентів виявилися зайнятими, вдалося зв'язатися лише з двома. Один знав не більше за них. Інший підтвердив Чен Сінь, що Підрозділ №1 Системи раннього сповіщення про напад на Сонячну систему спостерігав певні аномалії, але й він не знав конкретних даних. Член КІІ також зазначив, що ні Об'єднаний флот, ні Організація Об'єднаних Націй не оприлюднили офіційного попередження про атаку за теорією Темного лісу, але від цього оптимізму все одно не додалося.

— Насправді існує лише два варіанти того, чому досі не було офіційного оповіщення: або нам нічого не загрожує, або ж фотоїд виявили настільки близько від Землі, що навіть екстрена евакуація неможлива.

Найкориснішим, що АА вдалося виловити з повідомлень, було розуміння того, що фотоїд рухається вздовж площини екліптики. Інформація про напрямок руху та поточну відстань від Сонця сильно різнилася — від місяця до кількох годин.

— Ми маємо дістатися «Зоряного кільця», — сказала АА.

— Ти гадаєш, у нас іще достатньо часу?

Однотименний космічний корабель був корпоративним транспортом компанії «Зоряне кільце» і зараз чекав на базі компанії, розташованій на геосинхронній орбіті. Якщо припустити, що попередження справжнє, то єдиним шансом на виживання була втеча на кораблі на зворотний бік Юпітера — ще до моменту влучання фотоїда в Сонце. Зараз Юпітер якраз закінчував 400-денний цикл протистояння, а отже, перебував максимально близько до Землі. Сучасний космічний корабель міг здолати цю відстань за 25–30 днів — якраз вписуючись у найоптимістичніший прогноз часу влучання фотоїда в Сонце. Але АА вважала такий прогноз вкрай недостовірним, оскільки Система раннього сповіщення про напад на Сонячну систему щойно була запущена в роботу, а відтак не могла видавати попередження за такий великий проміжок часу до події.

— Ми мусимо бодай спробувати щось зробити, а не просто чекати тут смерті! — вигукнула АА, тягнучи за собою Чен Сінь із конференц-зали. Вони добігли до парковки на верхівці

гігантського дерева і забралися в літаючу машину. Цієї миті АА щось згадала і помчала назад в офіс. Вона повернулася за кілька хвилин, несучи в руках довгий предмет, що віддалено нагадував футляр для скрипки. Клацнувши замками, АА забрала з нього предмет, залишивши футляр на парковці. Чен Сінь із першого погляду впізнала те, за чим поверталася АА: гвинтівка, хоча вже не вогнепальна, а лазерна.

— Навіщо вона тобі? — запитала Чен Сінь.

— У космопорті гарантовано вже не проштовхнутися. Хто знає, чим це може закінчитися, — відповіла АА, поклавши гвинтівку на заднє сидіння і активувавши літаючу машину.

Тепер кожне місто мало власний космопорт, який використовувався для старту невеличких космічних човників, як і аеропорти у давнину.

Літаюче авто відірвалося від паркувального майданчика і влилося у бурхливий потік автівок, який рухався до космопорту. Це все нагадувало переліт рою сарани, який відкидав на землі величезну рухливу тінь, ніби з міста струменіла кров.

Із космопорту, що забовванів попереду, вже тягнувся у небо з десяток білих слідів, залишених космічними кораблями. Вони здіймалися у височінь, розверталися на схід і розчинялися в небесному просторі. Усе нові й нові білі лінії відділялися від землі й прямували в небо, тягнучись слідом за вогняними кулями вихлопів термоядерних двигунів, яскравішими за Сонце.

В інформаційному вікні машини велася онлайн-трансляція з низької навколоземної орбіти: незліченна кількість висхідних білих ліній здіймалися з коричневих континентів. Їх чисельність щомиті збільшувалася, вони густішали, ніби із Землі проростало сиве волосся. Крихітні вогняні кулі нагадували рій світлячків, що відлітали у космос. Це була наймасовіша втеча людства із Землі.

Підлетівши до космодрому, Чен Сінь і АА побачили близько сотні космічних кораблів, уже готових до старту, і ще більшу кількість, які виїжджали з величезного ангара. Космольоти давно вийшли з ужитку, і сучасні космічні кораблі мали опцію

вертикального старту. На відміну від літальних апаратів найрізноманітніших форм, бачених Чен Сінь на верхній станції космічного ліфта, представлені тут моделі мали звичні обтічні обводи з трьома-чотирма хвостовими стабілізаторами. Тепер, нагромаджені вертикально біля пускових майданчиків космопорту, вони нагадували сталеві джунглі металургійних заводів.

АА задалегідь зателефонувала до ангара і наказала підготувати «Зоряне кільце» до старту. Вона швидко відшукала поглядом корпоративний корабель у лісі інших і припаркувала літаючий автомобіль неподалік.

Чен Сінь озирнулася і побачила, що довкола височіють човники різного розміру: найменші були заввишки лише кілька метрів і більше нагадували артилерійські снаряди-переростки. Чен Сінь важко було уявити, як такий маленький космічний корабель здатен подолати гравітаційний колодязь планети і вирватися у космос. Було чимало і човників гігантського розміру; деякі з них могли посперечатися у розмірах із авіалайнерами цивільної авіації докризових часів. «Зоряне кільце» мало середні габарити: корпус заввишки приблизно 10 метрів, укритий металевими відполірованими пластинами, які чимось нагадували поверхню Краплини. Корабель вже було під'єднано до колісної пускової системи, і транспортер міг будь-якої миті перетягнути його на стартовий стіл.

З віддаленого стартового столу почувся оглушливий гуркіт, який чомусь нагадав Чен Сінь рев Москстраумена. Земля затремтіла так сильно, що вона відчула, як у неї німіють литки. Запаморочливий потік світла хлинув від стартового столу, і човник з яскравою кулею у хвості швидко здійнявся і розчинився у небі, додавши до набору білих стежок у вишині ще одну. Хмара туману, що утворилася після старту, напливла на них, принісши з собою дратівливий перепалений присмак. Ці був не викид із двигунів, а наслідок випаровування води з охолоджувального басейна під стартовим майданчиком. Коли все навколо затягувало гарячим паром, люди ставали ще більш дратівливими й збудженими.

Чен Сінь і АА вже збиралися забігти по хитких східцях усередину корабля, аж тут туман почав поступово розвіюватись, і Чен Сінь угледіла неподалік групу дітей на чолі з молодою вчителькою. Вочевидь, це був клас початкової школи, оскільки дітям ще не виповнилося і десяти років; усі вони були вдягнені в акуратну і красиву шкільну форму. Вчителька зі скуйовдженою клубами пару довгою зачіскою стояла і безпомічно оглядалася довкола.

— Ми можемо затриматися на хвилинку? — запитала Чен Сінь.

АА поглянула на групу дітей і зрозуміла, що спало подрозі на думку.

— Гаразд, іди. Ми ще довгенько чекатимемо своєї черги на стартовий стіл.

У принципі, сучасні космічні кораблі могли спокійно злітати з будь-якого відносно рівного майданчика. Але щоб зменшити шкоду навколишньому середовищу, завдану надвисокими температурами плазми, що струменіє із сопел термоядерних двигунів, місця зльоту були обмежені космопортами. Під стартовим столом обов'язково розташовувалися охолоджувальні басейни та спеціальна система відвідних каналок, по яких потік плазми розпорошувався без шкоди для природи та людей.

Вчителька побачила, що Чен Сінь прямує в їхній бік, і, перш ніж та встигла вимовити бодай слово, кинулася до неї.

— Це ж ваш космічний корабель, так? Молю, врятуйте діток! — Її вологий чубчик приліпився до чола, а по обличчю текли сльози впереміш із краплями туману. Вона намагалася силою свого погляду притягнути жінку до класу. Діти згуртувалися навколо них і не зводили запитальних поглядів із Чен Сінь. — Ми — літній космічний табір, і нас мали доправити на геосинхронну орбіту. Але після отримання попередження про напад вони скасували політ і віддали наші місця на борту іншим!

— То де ваш корабель? — запитала АА, підійшовши до групи.

— Відлетів. Будь ласка, дуже прошу...

— Візьмемо їх із собою, — запропонувала Чен Сінь АА.

АА на кілька секунд затримала на ній погляд. Невимовлене було зрозумілим й без слів: «На Землі лишається ще багато людей, ти ж не думаєш, що нам вдасться врятувати їх усіх?». Чен Сінь похитала головою, не погоджуючись з АА.

— Ми заберемо трьох, — сказала АА.

— Але ж наш корабель може взяти на борт більше ніж 10 осіб!

— Так, проте під час польоту з максимальним прискоренням екіпаж не може становити більше п'яťох, бо саме така кількість капсул глибоководного занурення встановлена на борту. Решту пасажирів чекає незавидна доля перетворитися на м'ясний пиріг.

Почуте неабияк здивувало Чен Сінь: капсули глибоководного занурення використовувалися лише для міжзоряних подорожей із високим прискоренням. А вона завжди вважала, що «Зоряне кільце» — лише міжпланетний корабель.

— Гарзд, троє — то й троє! — Вчителька відпустила Чен Сінь і вчепилися в АА, ніби боялася втратити і цю можливість.

— То обирайте, кого ми візьмемо, — сказала їй АА.

Вчителька відсахнулася від неї і поглянула на АА так, ніби почула найстрашніші слова в житті:

— Ви кажете, щоб обирала я?! Боже, як я зможу...

Вона озирнулася навколо, не наважуючись поглянути в очі дітям, ніби їй і так боліло, а зустрітися з ними поглядами означало б примножити страждання...

— Гарзд, виберу я, — відповіла АА і з усмішкою повернулася до дітей. — Клас, слухайте мене: я дам вам три задачі. Той, хто першим дасть правильну відповідь, полетить із нами. — Вона проігнорувала збентежені погляди Чен Сінь та вчительки і підняла палець угору: — Перша задача. Світло в кімнаті вимкнене. Воно на секунду блимне вперше за хвилину; потім вдруге — ще за пів хвилини; втретє — через п'ятнадцять секунд. Далі — з інтервалом, наполовину коротшим від попереднього. Питання: скільки разів воно встигне блимнути за дві хвилини?

— Сто разів, — випалила перша дитина.

— Ні, — АА похитала головою.

— Тисячу!

— Ще подумай.

За деякий час почувся боязкий голос маленької дівчинки, який важко було розчути через довколишній гуркіт:

— Незліченну кількість разів.

— Виходь сюди, — сказала їй АА. Коли дівчинка опинилася біля неї, вона завела її собі за спину. — Друга задача. У нас є мотузка невідомої довжини. Ми знаємо, що вона згорає вцент за годину. Як ми зможемо відміряти за її допомогою 15 хвилин? Завважте, що довжини мотузки ми не знаємо!

Цього разу діти вже не поспішали з відповіддю, розмірковуючи над питанням. За якийсь час один із хлопчиків підняв руку:

— Скласти мотузку навпіл і підпалити з обох боків!

— Виходь і ти сюди, — кивнула АА. Вона сказала хлопцю приєднатися до дівчинки. — Третя задача: 82, 50, 26... Яке наступне число?

Діти довго роздумували.

— 82, 50, 26. Яке наступне число? — повторила АА.

— Десять! — вигукнула інша дівчинка.

АА показала великий палець:

— Розумниця, виходь і ти.

Прихопивши трьох дітей, вона рушила до корабля, кивнувши Чен Сінь.

Чен Сінь забігла за ними по східцях, але озирнулася і побачила решту дітей, які оточували свою вчительку й дивилися на неї, мов на Сонце, що зійшло востаннє і більше ніколи не з'явиться над обрієм. Сльози застелили їй очі, коли вона підіймалася далі, спиною відчуваючи розпачливі погляди дітей, що ранили їй серце, наче гостро наточені вістря стріл. Ті самі відчуття опанували її в останні моменти в статусі Мечоносця та коли Томоко оголосила про старт геноциду після завершення переселення людей в Австралію. Цей біль був страшнішим за смерть.

Інтер'єр корабля вражав мінімалізмом: вертикальна кабіна мала 18 крісел, розміщених у два поверхи, тож, щоб дістатися потрібного місця, доводилося підійматися драбиною. Чен Сінь

відчула дежавю — вона ніби знову сідала у сферичний човник перед польотом на зустріч із Юнь Тяньміном: цей космічний корабель також мав вигляд порожньої бляшанки, вона не розуміла, де розташовуються двигун і системи управління. Чен Сінь пригадала ракети з хімічними двигунами докризових часів — величезні, немов хмарочоси, але з крихітним об'ємом для розміщення корисного вантажу.

У кабіні не було помітно жодних пристроїв чи панелей для керування кораблем, лише левітували кілька інформаційних вікон. Штучний інтелект апарата, здавалося, вже знав АА, бо щойно вона опинилася в кабіні, інформаційні вікна припливли до неї й супроводжували весь час, поки вона перевіряла, чи правильно застібнуті паски безпеки у дітей та Чен Сінь.

— Не дивися на мене так. Я дала їм шанс. Змагання — неодмінна умова боротьби за виживання, — прошепотіла АА до Чен Сінь.

— Тьотю, а всі, хто лишився внизу, загинуть? — запитав хлопчик.

— Кожному народженому доведеться померти. Рано чи пізно, — відповіла АА, сідаючи в крісло поруч із Чен Сінь. Вона не застібнула пасків безпеки, натомість продовжувала вивчати інформаційні вікна. — От дідько! Ми лише 29-ті в черзі на запуск!

Космодром мав вісім стартових столів, і після запуску одного корабля наступний міг злетіти з того самого пускового майданчика не раніше ніж за 10 хвилин. За цей час в охолоджувальний басейн знову закачувався необхідний об'єм прісної води.

Очікування в черзі не впливало на шанси вижити, бо до Юпітера вони змогли б дістатися лише за місяць. Якщо протягом цього часу фотоїд влучить у Сонце, то де вони перебуватимуть цієї миті — ще на Землі чи вже у космосі, — вже не важливо: кінець буде один і той самий.

Але проблема полягала в іншому: кожна хвилина затримки зменшувала їхні шанси злетіти взагалі.

Хаос уже поглинув світ: понад 10 мільйонів жителів міста, керовані інстинктом виживання, кинулися до космопорту. Космічні кораблі, як і стародавні літаки, не могли одночасно взяти на борт усіх охочих, а вартість володіння приватним кораблем була співставною з купівлею бізнес-джета у докризові часи — недоступною розкішшю для більшості людей. Отже, навіть враховуючи місткість космічних ліфтів, за тиждень можна було відправити на низьку навколоземну орбіту всього менше одного відсотка населення Землі. А до Юпітера змогли б відлетіти ще менше людей — близько однієї тисячної відсотка.

«Зоряне кільце» не мало ілюмінаторів, проте зображення порту виводилося на кілька інформаційних вікон. Вони побачили, як юрба темними водами повені затоплює паркувальну зону. Люди оточували космічні кораблі, викрикували прокляття, розмахували руками, сподіваючись пробитися всередину. Велика кількість літаючих машин, які раніше приземлилися біля космопорту, знову здійнялися в повітря. У їхніх салонах не було ані душі: власники за допомогою дистанційного керування намагалися перешкодити космічним кораблям злетіти. Небо запруджувала дедалі більша кількість літаючих машин, які чорною хмарою нависали над стартовими столами. Якщо так триватиме й далі, то скоро більше ніхто не зможе злетіти.

Чен Сінь зменшила розмір інформаційного вікна й обернулася, щоб заспокоїти дітей. Але цієї миті почувся оглушливий крик АА:

— О Боже!

Чен Сінь кинула погляд у напрямку носа корабля і побачила, що інформаційне вікно розгорнулося на весь салон і транслює картинку, на якій сліпуча вогняна куля розквітає посеред сталевого лісу корпусів космічних кораблів, що очікували старту.

У когось не витримали нерви, й він ініціював запуск корабля прямо в зоні очікування в оточенні натовпу!

Температура потоку плазми, що струменіє з сопел термоядерного двигуна, в десятки разів перевищує показники

давніх реактивних двигунів. Під час запуску з рівного майданчика потік плазми миттєво плавить шари ґрунту, розкидаючи навсібіч обгорілі шматки і знищуючи все живе в радіусі тридцяти метрів. Вони побачили на екрані, як багато чорних ляпок розлетілося від вогню — одна з них врізалася у верхню частину корабля, що стояв поруч, залишивши на обшивці чорний слід. Обвуглене людське тіло. Кілька інших кораблів поблизу місця старту завалилися набік — ймовірно, через розплавлення посадкових опор.

Натовп миттєво замовк. Люди підвели погляди і побачили, як корабель, який щойно спопелив десятки людей, із гуркотом відірвався від паркувального майданчика, тягнучи за собою у небо білий слід, а потім узяв курс на схід. Ніхто не міг повірити в те, що щойно побачив. За кількадесят секунд стартував другий корабель, ще ближче до «Зоряного кільця». Ревіння, вогонь і хвилі спеки, що накочували від місця старту, збурили натовп до межі. Незабаром злетів третій човник, а за ним четвертий... Кораблі один за одним стартували з місць для парковки. Вогняні кулі розкидували врізнобіч обпечені рештки людських тіл, перетворюючи зону очікування на великий крематорій.

АА спостерігала за трагедією, закусивши нижню губу. Потім швидким рухом відсунула від себе інформаційне вікно і почала набирати команди в іншому, меншому.

— Що ти робиш? — запитала Чен Сінь.

— Готуюся злітати.

— Ні, стій.

— Дивися сюди, — відповіла АА і посунула до Чен Сінь ще одне маленьке віконце, на яке виводилося зображення території навколо човника. Кожен корабель над хвостовим соплом двигуна мав спеціальне тепловідвідне кільце, що складалося з безлічі патрубків для розсіювання жару термоядерного двигуна. Чен Сінь побачила, що в усіх кораблів по сусідству тепловідвідні кільця світилися тьмяно-червоним — термоядерні реактори активовані, й підготовчі процедури до зльоту кораблів ініційовані. — Або ми зараз злітаємо, або це зроблять вони! — вигукнула АА.

Якщо бодай один із човників запустить двигун, потік плазми може розплавити посадкові опори сусідніх кораблів, включно із «Зоряним кільцем», через що вони впадуть на розплавлену земну поверхню.

— Ні, чекай, — сказала Чен Сінь спокійним, але надзвичайно впевненим голосом. На її долю випадали випробування значно гірші за це, тож вона легко змогла опанувати свої емоції.

— Що таке? — не менш спокійно перепитала АА.

— Унизу люди.

АА припинила вводити команди й повернулася до неї.

— Незабаром ти, я, цей натовп і Земля — усі ми просто випаруємося. І ти візьмешся у цьому бульйоні сепарувати шляхетні молекули від мерзенних?

— Наші цінності все ще чогось варті. Я й досі Президент компанії «Зоряне кільце», якій належить цей космічний корабель. А ти — моя підлегла, тож мусиш виконувати мої накази.

АА довгим поглядом зміряла Чен Сінь, але зрештою згідливо кивнула, простягнула руку і деактивувала контрольне інформаційне вікно. Потім впевненими рухами вимкнула решту вікон, ізолюючи кабінку корабля від ошаленілого світу назовні.

— Дякую, — сказала Чен Сінь.

АА нічого не відповіла, натомість підхопилася з крісла, ніби про щось раптом згадала. Узявши лазерну гвинтівку з порожніх крісел поруч, вона почала спускатися сходами до виходу.

— Не відстібайте пасків безпеки, бо корабель може завалитися на бік будь-якої миті.

— Що ти збираєшся робити? — запитала Чен Сінь.

— Якщо нам не судилося злетіти, то хрін їм усім також! — вигукнула АА, вимахуючи рушницею.

АА відчинила люк, вислизнула назовні й одразу захлопнула його знову, аби не дати можливості людям ззовні потрапити всередину корабля. Спустившись східцями на землю, вона вистрелила у хвостову частину найближчого корабля, який готувався відлетіти. Синій димок заструменів із місця влучання — лазерний промінь прорізав у обшивці дірку в палець

завтовшки. Але цього буде достатньо: система моніторингу корабля виявить пошкодження, і бортовий комп'ютер не дозволить ініціювати запуск. Відмову такого рівня пілот не зможе усунути чи скасувати з панелі керування всередині човника. Переконавшись, що тепловідвідне кільце цього корабля почало тьмяніти, тобто термоядерний реактор вимкнувся, АА почала крутитися по колу, прострілюючи отвори в корпусах усіх восьми кораблів, які знаходилися найближче до «Зоряного кільця». Натовп, збентежений клубами диму та полум'я навколо, навіть не помітив, що вона зробила.

На кораблі з уже повністю погаслим тепловідвідним кільцем відчинився люк, з якого вибралася елегантно вбрана жінка. Спустившись на землю, вона почала інспектувати хвостову частину корабля і швидко віднайшла невелику пробоїну на корпусі. Жінка істерично заволила, почала качатися по землі і битися головою об посадкові опори. Жодна жива душа не звертала на це уваги, натомість натовп зосередився на прочиненому люку, який вона забула закрити. Усі кинулися до рятувального отвору і спробували втиснутися в корабель, якому вже не судилося злетіти.

АА повернулася на східці, заштовхала всередину Чен Сінь, яка визирнула, аби дізнатися, що відбувається назовні, і задріла за собою люк. Її шлунок не витримав і повернув усе з'їдене.

— Назовні стоїть такий сморід... наче фестиваль барбекю у розпалі, — нарешті вимовила АА, коли змогла впоратись із блювотними спазмами.

— Ми всі загинемо? — спитала дівчинка, висунувши голову з-за крісла вгорі.

— Ми побачимо дуже, дуже вражаюче дійство навіть у масштабах Усесвіту, — загадково відповіла їй АА.

— На що воно буде схоже?

— Яким воно не виявилось б, це буде незабутнє видовище. Сонце перетвориться на величезний феєрверк!

— А потім?

— Потім... усе перетвориться на ніщо. Не може ж щось існувати посеред абсолютного нічого, еге ж? — АА підвелася й погладила

по голівках усіх трьох дїтлахів. Вона не збиралися їм брехати — якщо вони виявилися достатньо розумними, щоб розв'язати її задачі, то їм стане клепки збагнути, яке майбутнє чекає на них усіх.

АА повернулася в крісло поруч із Чен Сїнь, яка поклала долоню на її руку і тихо промовила:

— Мені шкода.

АА усміхнулася у відповідь. Чен Сїнь добре вивчила цю усмішку. І хоча вона постійно вважала АА менш досвідченою та більш уразливою, ніж вона сама, зараз її подруга довела, що здатна ухвалювати складні рішення, поки Чен Сїнь розпачливо намагалася впоратися з ситуацією.

— Не бери близько до серця. Це дурна, нікому не потрібна метушня. Усе одно на нас чекає один і той самий фінал. Принаймні ми зараз можемо трохи перепочити, — закінчила думку АА й видихнула.

Якби вони перевели «Зоряне кільце» у режим міжзоряного польоту, то дісталися б Юпітера значно швидше: хоча відстань між Землею і газовим гігантом замала для досягнення максимальної швидкості, політ тривав би два тижні, а не місяць, як у звичайному режимі.

АА здавалося, що вони з Чен Сїнь зараз думають про одне й те саме: «Навіть якби всі модулі Системи раннього сповіщення вже були в роботі, попередження прийшло б лише за добу до атаки... Тож тепер, аналізуючи події цього дня, я схиляюся до думки про хибну тривогу».

Чен Сїнь не знала, чи саме через такі роздуми АА так легко погодилася передати їй повноваження керування кораблем.

Думки АА швидко підтвердилися: з Чен Сїнь зв'язався чиновник РОЗ, який також входив до складу КІІ, і повідомив, що ООН та Об'єднаний флот випустили спільну заяву про те, що попередження було згенероване Системою помилково і додаткова перевірка не підтвердила наявності жодних ознак атаки за теорією Темного лісу. АА викликала кілька інформаційних вікон, більшість із яких транслиували заяви, зроблені речниками ООН та Об'єднаного флоту. Продивившись

зображення з паркувальних майданчиків, вони пересвідчилися, що несанкціоновані старту з необладнаних місць припинилися. І хоча хаотична поведінка натовпу ще тривала, ситуація принаймні не погіршувалася.

Дочекавшись, поки назовні трохи вщухнуть емоції, Чен Сінь і АА вийшли з корабля й побачили сцену, що нагадувала поле жорстокої битви: повсюди валялися обвуглені чорні тіла — деякі трупи ще тліли чи горіли; частина кораблів похилилася, а інші лежали долі чи завалилися на сусідні. Усього з паркувальної зони стартували дев'ять кораблів, і їхні сліди білили у небі, немов свіжі рани. Натовп потроху заспокоювався: дехто сидів на ще гарячій поверхні майданчиків, дехто застиг у прострації, а інші без сенсу тинялися навколо, ніби намагаючись зрозуміти — вони потрапили у кошмар чи це все-таки реальність? Прибули загони поліції для підтримання порядку, а медичні бригади почали надавати допомогу постраждалим.

— Наступне попередження може виявитися правдивим, — сказала АА Чен Сінь. — Ти мушиш полетіти зі мною на зворотний бік Юпітера. Наша компанія якраз зводить там космічне місто в рамках проєкту «Бункер».

Чен Сінь не відповіла на пропозицію, а натомість спитала:

— Летіти на «Зоряному кільці»?

— Ні, я говорю не про цей міжпланетний корабель, а про новозбудований невеликий човник міжзоряного класу. На його борту може розміститися 20 осіб під час польоту у звичному режимі й п'ятеро — під час міжзоряних подорожей. Рада директорів ухвалила рішення побудувати цей корабель для твоїх особистих потреб. Він ідеально підійде для використання як мобільної бази на орбіті Юпітера.

Різницю між міжпланетним і міжзоряним космічним кораблем можна порівняти з відмінностями між річковим поромом і гігантським океанським лайнером водотоннажністю у десятки тисяч тонн. Звісно, відмінності полягали не тільки в розмірах — існували й відносно невеликі кораблі міжзоряного класу. Але, порівняно з міжпланетними космічними кораблями, міжзоряні мали значно складнішу систему двигунів, були

оснащені замкненою екологічною системою, а кожен вузол чи важлива деталь забезпечувалися трьома-чотирма рівнями дублювання. Якщо Чен Сінь дійсно відлетить на новозбудованому кораблі за Юпітер, то, що не трапилося б на Землі, вона зможе дожити віку на його борту.

Чен Сінь похитала головою:

— Ні, до Юпітера маєш летіти ти. Бери корабель і лети. Я не беру участі в рутинній роботі компанії, тож цілком можу залишитися на Землі.

— Ти просто не хочеш опинитися серед небагатьох обраних, яким поталанить вижити.

— Я тут лише одна з мільярдів інших людей. Хай там як, але якщо спільна страшна доля вготована мільярдам одночасно, то це насправді не так і страшно.

— Я дуже турбуюся про тебе, — сказала АА, обіймаючи Чен Сінь за плечі. — І навіть не тому, що на тебе може чекати смерть разом із мільярдами інших людей. Я боюся, що тобі доведеться зіткнутися з чимось страшнішим за саму смерть.

— Для мене це не вдивовижу.

— Якщо ти й надалі обстоюватимеш ідею польоту зі швидкістю світла, то тобі вготована ще одна подібна зустріч. Думаєш, ти виявишся готовою до такого?

Хибна тривога виявилася найбільшим соціальним потрясінням із часів Великого переселення. І хоча самі заворушення були нетривалими, а заподіяні збитки — не катастрофічними, спогади про цю подію ще довго ятрили розуми людей.

Несанкціоновані запуски космічних кораблів із необлаштованих майданчиків сталися в кількох тисячах космопортів — це призвело до загибелі в полум'ї термоядерних двигунів понад 10 тисяч осіб. Збройні сутички траплялися і біля нижніх станцій космічних ліфтів, але там, на відміну від безладів у космопортах, протиборчими сторонами часто виступали окремі країни. Їх уряди вирішили надіслати експедиційні корпуси для встановлення контролю над

станціями міжнародних космічних ліфтів в екваторіальній частині Світового океану, і повномасштабні військові дії не розпочалися лише завдяки швидкому скасуванню повідомлення про напад. Окремі інциденти захоплення космічних кораблів траплялися на орбіті Землі й навіть на Марсі.

Окрім негідників, які намагалися врятувати власне життя за будь-яку ціну, стартуючи й не зважаючи на скупчення людей, громадськість надзвичайно обурили й інші відкриття, які сталися під час хибної тривоги. Так, на геосинхронній орбіті й зворотному боці Місяця таємно будувалися десятки невеличких кораблів міжзоряного та квазізоряного класу. Останні теж мали замкнену систему підтримки життєдіяльності, але оснащувалися двигунами тільки для міжпланетних перельотів. Деякі з цих дорогих транспортних засобів належали корпораціям, інші — багатим приватним особам. Ці космічні кораблі не відзначалися великими розмірами, й більшість із них під час мандрівки у далекі світи, за якої замкнена екосистема корабля забезпечує виживання пасажирів протягом тривалого часу, могла взяти на борт лише кількох людей. Істинне призначення цих кораблів було легко зрозуміти: вони на довгі роки стали б надійним сховком у затінку планет-гігантів.

Повністю розбудована Система раннього сповіщення може попередити про напад щонайменше за 24 години. Якщо напад за теорією Темного лісу все ж станеться, жоден існуючий нині космічний корабель не встигне доправити людей до найближчого безпечного місця — Юпітера. Усі, хто перебуває на Землі, дійсно перебувають за крок від загибелі. Люди чудово розуміли, що криваві сутички в боротьбі за виживання під час хибної тривоги — це просто безглуздий прояв колективного божевілля, продиктованого інстинктом самозбереження. На цей час на околицях Юпітера мешкали приблизно 50 тисяч осіб — здебільшого це військовослужбовці, які таборилися на базі Об'єднаного флоту. Але були й цивільні — вони, зокрема, проводили підготовчі роботи для реалізації проєкту «Бункер». Однак усі ці земляни мали вагомні підстави перебувати

у відносній безпеці порівняно з рештою людей, і громадськість не мала жодних заперечень. Але щойно завершиться створення раніше прихованих кораблів, їх заможні власники зможуть довіку ховатися в затінку Юпітера.

На сьогодні, принаймні поки що, в міжнародному чи національному законодавстві не існувало норм, що забороняли б юридичним або фізичним особам будувати космічні кораблі міжзоряного класу, а пошук прихистку на зворотному боці планет-гігантів не міг розцінюватися як прояв ескапізму. Але зараз ішлося про найбільший прояв несправедливості в історії людства — нерівність усіх перед смертю.

Історично несправедливість здебільшого проявлялася в рівні достатку та соціальному статусі людини, але всі лишалися більш-менш рівними перед лицем смерті. Звісно, завжди існувала певна несправедливість і в цій царині: нерівний доступ до досягнень медицини; різний рівень виживання у разі стихійних лих, спричинений відмінністю рятувальних засобів у багатих і бідних; коливання відсотка загиблих серед військових та цивільних під час військових дій тощо. Але ніколи не було ситуації, за якої невелика кількість людей, що становить менше однієї десятитисячної населення Землі, мала змогу сховатися й вижити, тоді як решта — мільярди — змушені просто чекати на смерть на поверхні планети.

Навіть у давні часи настільки кричуща нерівність не могла існувати довго, що вже казати про сьогоднішня.

Саме цей чинник примусив світове співтовариство змінити ставлення до проєкту побудови надшвидкісних кораблів, перейшовши від його обговорення до скептичного сприйняття.

Звісно, життя за Юпітером або Сатурном усередині космічного корабля, хоч і здатного пережити удар за теорією Темного лісу, не здавалося завидною долею. Незалежно від того, який рівень комфорту може забезпечити замкнена система підтримки життєдіяльності, людям все одно довелося б існувати в холодній, порожній, віддаленій та ізольованій частині Сонячної системи. Утім спостереження за другим трисоляріанським флотом

засвідчили, що космічний корабель, який використовує рушійну силу викривленого простору, майже миттєво досягає швидкості світла. Подібні кораблі будуть здатні дістатися від Землі до Юпітера десь за годину, а отже, їхні власники матимуть удосталь часу, щоб забратися геть після отримання звістки від Системи раннього сповіщення про напад на Сонячну систему. І ці привілейовані особи та багатії зможуть із комфортом продовжувати жити на Землі й покинути мільярди людей помирати, коли настане час. Подібна перспектива здавалася суспільству абсолютно неприйнятною.

Спогади про жахливі події, які сталися після отримання хибного повідомлення про напад, все ще були свіжими, тому більшість людей вважала, що поява надшвидкісних космічних кораблів може спровокувати нову хвилю заворушень по всьому світу. У результаті всі спроби реалізувати проєкт побудови подібних кораблів наštтовхувалися на небачений до того опір.

Причиною панічної реакції на хибну тривогу була надзвичайна чутливість постінформаційного суспільства до таких подразників. Дезінформація з'явилася через певну аномалію, виявлену першим блоком Системи раннього сповіщення. Ця аномалія виявилася реальною, проте не мала нічого спільного з фотоїдами.

Витяг із «Минулого поза часом»: Система раннього сповіщення про напад на Сонячну систему

Людство мало змогу спостерігати за фотоїдами лише двічі: під час руйнування системи 187J3X1 та знищення Трисоляриса, тож даних спостережень бракувало, для того щоб робити певні висновки. Усе, що було відомо про фотоїд, вкладалося в одне твердження: ця частинка здатна рухатися майже зі швидкістю світла. Проте людство не мало жодних достовірних даних про об'єм, масу спокою чи релятивістську масу цієї елементарної частинки. Фотоїд, поза всяким сумнівом, був найпримітивнішим засобом ураження, здатним знищити зірку за допомогою лише

власної кінетичної енергії, що виникала внаслідок збільшення релятивістської маси до захмарних показників. Будь-яка цивілізація, що опанувала технологію прискорення до швидкості світла більш-менш великого об'єкта, одночасно отримує доступ до зброї з надзвичайно великим руйнівним ефектом. І до того ж дуже «ощадливої».

Найцінніші дані спостережень за фотоїдами було отримано незадовго до знищення Трисоляриса. Ученим удалося зробити важливе відкриття: внаслідок надзвичайно високої швидкості руху фотоїди під час зіткнення з окремими атомами чи пилом у міжзор'яному просторі починають інтенсивно випромінювати світло в діапазоні від видимого спектра до гамма-променів. І це випромінювання має певні унікальні характеристики. Через надзвичайно малі розміри безпосереднє спостереження за рухом фотоїдів вести було неможливо, натомість людство цілком могло відслідковувати появу випромінювання з настільки характерними показниками.

На перший погляд, заздалегідь попередити про появу та наближення фотоїдів було нереально, оскільки вони рухаються майже зі швидкістю світла, тож майже не відстають від власного випромінювання, досягаючи цілі ледь не одночасно з ним. Інакше кажучи, спостерігач перебуває поза світловим конусом події.

Але насправді ситуація дещо інша. Оскільки будь-який об'єкт, що володіє масою спокою, ніколи не зможе досягти швидкості світла, то й швидкість фотоїдів, хоч і максимально наближалася до цих значень, проте на децицію відрізнялася від швидкості світла у вакуумі. Саме через цю невеличку різницю випромінювання, генероване фотоїдами, рухалося трохи швидше, ніж вони самі. І якщо відстань, яку доведеться здолати фотоїду, виявиться достатньо великою, то з кожним кілометром шляху це відставання збільшуватиметься. Крім того, траєкторія польоту самого фотоїда до цілі не буде ідеально прямою. Завдяки величезній релятивістській масі фотоїда на нього неминуче впливатимуть гравітаційні сили небесних тіл, біля яких він опинятиметься. Тож траєкторія польоту виявиться

злегка вигнутою, зі ступенем кривизни, який досягне значно більших показників, ніж у справжніх фотонів, що рухатимуться в тому самому гравітаційному полі. Цей чинник потрібно врахувати під час наближення до цілі, тож для успішного ураження фотоїд має здолати довший шлях, ніж його випромінювання.

Саме через згадані два чинники випромінювання досягне меж Сонячної системи раніше, ніж сам фотоїд. Ця різниця і є часом, за який Система раннього сповіщення зможе попередити людство про майбутню загибель. Фахівці визначили орієнтовне 24-годинне значення такого проміжку, виходячи з максимальної відстані, на якій можна було вперше зафіксувати випромінювання фотоїдів. Після досягнення випромінювання Землі сам фотоїд ще перебував би на відстані 18 астрономічних одиниць від нашої планети.

Але це ідеальний сценарій розвитку подій. Якби фотоїд стартував із якогось космічного корабля, розміщеного неподалік, то, як і у випадку з Трисолярисом, проміжок часу між отриманням попередження й знищенням виявився б украй незначним.

Система раннього сповіщення Сонячної системи мала складатися з 35 блоків, які забезпечували б ретельний моніторинг космічного простору в усіх напрямках на предмет появи випромінювання від руху фотоїдів.

Рік 8-й Епохи мовлення. Вибір долі

За два дні до хибної тривоги. Блок № 1 Системи раннього сповіщення.

По суті, першим блоком Системи раннього сповіщення стала станція спостереження імені Фіцроя-Рінгера, збудована ще наприкінці Епохи кризи. Більш ніж 70 років тому саме ця станція уперше виявила Краплину — трисоляріанський зонд, що прямував до Сонячної системи. Станція так само розташовувалася на краю Головного поясу астероїдів, проте її обладнання суттєво модернізували. Так, для спостереження за

джерелами видимого світла площу поверхні лінз було значно збільшено — перша лінза, яка мала 1200 метрів у діаметрі, була замінена новою, двокілометровою у поперечнику, на поверхні якої цілком умістилося б невеличке містечко. Усі матеріали, необхідні для вдосконалення станції спостереження, добували безпосередньо на місці — у поясі астероїдів. Першою була виготовлена середня лінза діаметром 500 метрів, яку в подальшому тимчасово використовували для фокусування сонячних променів на астероїдах. Успішно переплавивши породу астероїдів на чисте скло, люди заходилися виготовлювати інші лінзи. Нові лінзи телескопа станції спостереження розташовувалися далеко одна від одної, розтягнувшись у космічному просторі на цілих 10 кілометрів. Здалеку вони здавалися не частинами єдиної системи, а окремими інструментами. Житловий модуль станції спостереження був розміщений біля підніжжя уявної колони з лінз і міг вмістити лише двох осіб.

Персонал станції і досі формувався з військових і науковців на паритетних засадах. Перші відповідали за роботу Системи раннього сповіщення, другі займалися астрономією та космологією. Тож суперечки щодо квот часу на використання обладнання для проведення спостережень, які ще три століття тому розпочали доктор Рінгер і генерал Фіцрой, тривали й досі.

Після завершення пусконаладжувальних робіт і отримання від найбільшого телескопа в історії людства першого детального зображення зірки, що розташовувалася на відстані 47 світлових років, Вінер, астроном команди, був схвильований настільки, наче побачив фото новонародженого сина. На відміну від уявлень пересічних людей, телескопи попередніх поколінь могли лише підвищити рівень світності об'єктів спостереження за межами Сонячної системи. Незалежно від того, наскільки потужним був телескоп, побачити обриси чи форму об'єкта було неможливо. Усі зірки мали вигляд світлих крапок, які при використанні телескопа лише трохи збільшували яскравість. І тільки тепер, із введенням в експлуатацію цього велета, форму зірки можна було роздивитися. Це був диск завбільшки з м'ячик

для пінг-понгу, якщо на нього дивитися з відстані кількох десятків метрів, тож розгледіти хоч якісь деталі годі було й сподіватися, але, хай там як, це був епохальний момент для оптичної астрономії — найдавнішого способу спостережень за зірками.

— Нарешті з очей астрономії прибрали цю давню катаракту, — зі сльозами мовив Вінер.

— Я мушу нагадати вам про головне завдання нашого перебування на станції, — несхвально завважив лейтенант Василенко. — Ми тут у дозорі. У старі часи ми сиділи б на дерев'яній сторожовій вежі, розміщеній на кордоні в пустелі чи на засніженій рівнині. Під пронизливим вітром вдивлялися б у ворожий бік і, побачивши загін кінноти чи танковий клин, розпалили б сигнальне багаття або зателефонували б, аби повідомити про вороже вторгнення... Ви маєте вловити цей настрій і не використовувати станцію спостереження виключно як обсерваторію.

Погляд Вінера перемістився з екрана, на який виводилося зображення з телескопа, на ілюмінатор модуля станції. Усе, що він побачив ззовні, — це кілька брил неправильної форми, які оберталися навколо станції на різній відстані від неї. Це були залишки астероїдів, використаних для виплавляння лінз телескопа. Уламки повільно крутилися у холодному сонячному сяйві, додатково підкреслюючи спустошеність космічного простору. Лейтенант напрочуд вдало описав відчуття перебування на форпості цивілізації.

— Якщо нам таки вдасться помітити рух фотоїда, то, мабуть, найкращим рішенням буде не повідомляти про це Землю, — завважив Вінер. — Наше попередження не матиме жодних позитивних наслідків. Насправді раптова неочікувана загибель — не найгірша доля. А так ми катуватимемо мільярди людей упродовж 24 годин. Це злочин проти людства.

— Якщо це правда, то ми — двоє найбезталанніших людей у світі, хіба ні?

Цієї миті із Генерального штабу Об'єднаного флоту надійшов наказ репозиціонувати телескоп для спостереження за

Трисолярисом. Цього разу Вінер і Василенко не сперечалися, бо астроном теж мав неабияку цікавість до вивчення зруйнованого світу.

По краях лінз замерехтіли сині вогники іонних рушіїв, і вся група почала переміщуватися у просторі. Тепер можна було побачити місцеперебування найвіддаленіших із лінз, і синє світіння вирвало з небуття загальні обриси гігантського телескопа. Десятикілометрова формація продовжувала повільно обертатися, аж поки не відцентрувалася в напрямку Трисоляриса. Зафіксувавши положення у просторі, всі лінзи почали рухатися вперед-назад уздовж осі для фокусування. Зрештою, більшість вогників згасли, і лише кілька їх, немов світлячки, спорадично вихоплювалися з темряви, щоб остаточно налаштувати фокальну відстань телескопа.

Отримане телескопом необроблене зображення трисоляріанської системи на вигляд було бляклим і нецікавим — легкий білий мазок на тлі космосу, що нагадував тендітну пір'їнку в нічному небі. Але після комп'ютерної обробки й масштабування на екрані з'явилася красива туманність. Від моменту вибуху зірки минуло вже сім років, а отже, зображення демонструвало найближчу до нас систему через три роки після вибуху. Під дією сили тяжіння та моменту імпульсу знищеної зірки туманність поступово еволюціонувала від нововиниклої, з гострими радіальними променями, до нечіткого й розмитого скупчення хмар, яке відцентровою силою закручувалося у витончену спіраль. Біля туманності можна було розгледіти дві інші зорі: одну у формі диска, а іншу, більш віддалену, — лише як плямку світла, яка відрізнялася від решти зірок тільки швидкою зміною розташування.

Дві зірки, яким поталанило пережити катастрофу, реалізували мрію сотень поколінь трисоляріан — вони утворили стабільну систему подвійних зір. Проте жодна форма життя не зможе насолодитися їхнім світінням, оскільки вся система перетворилася на непридатну для існування. Як з'ясувалося, знищення тільки однієї зірки з трьох не лише диктувалося чинником ощадливості за теорією Темного лісу, а й мало на меті

зловісніший задум: якщо в зоряній системі залишаються зірки, то вони починають безперервно абсорбувати речовину з туманності. Цей процес спричинює викид величезної кількості потужного випромінювання, перетворюючи трисоляріанську систему на плавильний радіаційний котел — мертву зону для всіх форм життя й цивілізацій. Саме таке інтенсивне випромінювання змушує туманність світитися настільки яскраво й чітко.

— Мені це видовище нагадує море нічних хмар, яке я бачив із вершини Емейшань, — сказав Василенко. — Це така гора в Китаї. Спостереження за Місяцем із маківки цієї гори — надзвичайно захопливе видовище. У ту ніч під моїми ногами коливалися хвилі туману, закриваючи все довкола, крім повні, що заливала сріблом увесь світ. Те, що ми бачимо зараз, дуже нагадує ту срібну зливу.

Вінер, вдивляючись у срібне кладовище, розміщене за 40 трильйонів кілометрів звідси, також не міг втримати емоцій.

— Насправді з наукової точки зору термін «знищення» не точний. Ніщо нікуди не зникає. Загальна кількість матерії лишилася незмінною, як і присутність моменту імпульсу. Вона просто набула нових форм і поєднань, немов хтось перетасував колоду карт. Але життя — як флеш-рояль: раз зміниш послідовність карт, і все змінюється.

Вінер іще раз поглянув на зображення й угледів дещо цікаве.

— Боже ти мій, а це що ще в біса таке?! — вигукнув учений, вказуючи на якусь нечітку пляму на відстані приблизно 30 астрономічних одиниць від центру туманності.

Василенко поглянув у вказану точку, але нічого не помітив. Зрештою, це не було дивно, оскільки він не мав великого досвіду астрономічних спостережень. Але з часом йому все-таки вдалося розрізнити на темному тлі невиразний контур, немов хтось грубо намалював посеред нічного неба мильну бульбашку.

— На вигляд щось величезне. Діаметром... приблизно 10 астрономічних одиниць, правильно? Це скупчення космічного пилу?

— Точно — ні. Пил має абсолютно інший вигляд.

— Ти таке бачив раніше?

— Ніхто нічого подібного раніше не бачив. Це щось прозоре з надзвичайно тонкою облямівкою. У телескопи минулого покоління його не було видно взагалі.

Вінер трохи зменшив масштаб, аби краще розуміти взаємне розташування у просторі подвійних зір і туманності та визначити, чи не є побачене наслідком її обертання. Туманність знову перетворилася на крихітний білий острівець посеред безмежної глибини темного неба. Цієї миті він угледів іще один «мильний міхур» на відстані десь у 6000 астрономічних одиниць від Трисоляриса. «Міхур» виявився значно більшим за попередній і мав діаметр близько 50 астрономічних одиниць — достатньо великий, аби всередині розмістилася Сонячна або трисоляріанська система. Вінер негайно розповів про нове відкриття Василенку.

— О Господи, ти знаєш, де це? — вигукнув той.

Вінер довго вивчав координати, а потім невпевнено запитав:

— Це зона, де другий трисоляріанський флот почав прискорюватися до швидкості світла?

— Абсолютно правильно.

— Ти впевнений?

— На попередньому місці служби я якраз приглядавав за цією ділянкою простору. Я знаю її краще за свої п'ять пальців.

Висновок був зрозумілим: корабель, який прискорюється до швидкості світла за допомогою кривизни простору, залишає після себе помітний слід у просторі-часі.

Перший, менший, «міхур» утворився всередині системи Трисоляриса, й цьому могло бути кілька пояснень. Можливо, трисоляріани спочатку не знали, що використання рушійної сили викривленого простору призводить до подібних наслідків, і це стало неочікуваним результатом під час випробувань двигуна чи першого польоту новітнього корабля. Або ж вони володіли цими знаннями, і цей «міхур» був наслідком якоїсь випадковості чи помилки. Але можна бути певним, що вони всіляко намагалися уникнути подібних слідів і, швидше за все, спробували затерти їх, проте безрезультатно. Одинадцять років

тому другий трисоляріанський флот летів цілий рік, використовуючи лише звичайні двигуни, і тільки опинившись на відстані 6000 астрономічних одиниць від рідної планети, кораблі активували двигуни криволінійного прискорення. Очевидно, цей маневр мав за мету залишити сліди від прискорення якнайдалі від системи Трисоляриса, однак, як виявилось, вже було запізно.

У той час людство не могло зрозуміти причини такої поведінки трисоляріан. Найбільш логічним поясненням здавалося припущення, що таким чином вони намагалися уникнути негативних наслідків від одночасного прискорення до швидкості світла 415 кораблів. Однак тепер з'ясувалося, що трисоляріани намагалися приховати місце розташування рідної планети. Саме з цих міркувань другий трисоляріанський флот почав сповільнюватися на відстані 6000 астрономічних одиниць від Сонячної системи.

Вінер і Василенко бачили однаковий страх в очах один одного, доходячи аналогічних висновків.

— Ми повинні невідкладно повідомити про це, — сказав Вінер.

— Але мусимо зачекати до запланованого сеансу зв'язку, оскільки спроба комунікації поза графіком буде однозначно розцінюватися як сигнал тривоги.

— Це і є тривожним дзвінком! Ми маємо попередити людство не виказувати себе таким чином!

— Це надмірне хвилювання. Люди тільки почали вивчати технології руху зі швидкістю світла, й у найліпшому разі ми зможемо збудувати щось подібне хіба за пів століття.

— А якщо навіть перші досліди в цьому напрямі лишають подібні сліди? Можливо, такі експерименти вже проводяться десь у Сонячній системі!

Саме внаслідок таких міркувань доповідь про спостереження була надіслана за допомогою екстреної системи нейтринного зв'язку командуванню Об'єднаного флоту, звідти переслана до Ради оборони Землі. А вже там стався витік інформації, який був помилково інтерпретований як попередження про атаку фотоїда, що й вилилося в глобальні потрясіння два дві потому.

Подібні сліди, схожі на обгорілі ділянки пускового майданчика після старту ракети, залишає після себе двигун криволінійного прискорення лише з досягненням швидкості світла. Після цього космічний корабель рухатиметься за інерцією, й подібних слідів більше не буде. Доцільно припустити, що на початку сповільнення космічний корабель, що рухається зі швидкістю світла, залишить аналогічні сліди. До сьогодні ще невідомо, як довго вони можуть залишатися в просторі, але є версії, що рух із такими швидкостями внаслідок роботи двигуна криволінійного прискорення може призводити до виникнення певної просторової аномалії, яка зберігатиметься тривалий проміжок часу або навіть завжди.

Тепер людство мало підстави вірити твердженню Томоко про те, що звіддаля Трисолярис на вигляд значно небезпечніший за Землю: помітний навіть зі значної відстані «міхур» завширшки у 10 астрономічних одиниць, який утворився внаслідок запуску двигуна криволінійного прискорення, і став головною причиною завдання невідкладного удару по Трисолярису. Ці сліди та розсилання координат місцеперебування й спричинили експансивне зростання небезпечності трисоляріанської цивілізації в очах решти.

Протягом наступного місяця спостережень Блок № 1 Системи раннього сповіщення виявив у різних частинах космосу ще шість аналогічних слідів. Усі вони мали приблизно однакову сферичну форму, проте значно різнилася у розмірах — від 15 до 200 астрономічних одиниць у діаметрі. Один із «міхурів» розташовувався на відстані 6000 астрономічних одиниць від Сонячної системи і, вочевидь, був слідом від початку сповільнення кораблів другого трисоляріанського флоту. Але решта знайдених слідів не мали нічого спільного з місцем розташування та векторами переміщення другого трисоляріанського флоту. Можна було припустити, що двигуни криволінійного прискорення є широкоживаним способом переміщення у Всесвіті.

Після того як екіпажі «Синього простору» та «Гравітації» знайшли численні артефакти всередині чотиривимірного

простору, людство отримало ще одне пряме свідчення існування у Всесвіті великої кількості високорозвинених цивілізацій.

Один зі слідів віднайшовся на відстані лише 1,4 світлового року від Сонця, недалеко від хмари Оорта. Вочевидь, корабель затримався там на якийсь час, а потім знову прискорився до швидкості світла. Ніхто й гадки не мав, коли це могло статися.

Свідчення того, що двигуни криволінійного прискорення лишають після себе надто помітні сліди, повністю дискредитувало й без того сумнівний проєкт. Як наслідок, і Об'єднаний флот, і Організація Об'єднаних Націй незабаром на міжнародному рівні ініціювали заборону щодо проведення досліджень та побудови кораблів, оснащених такими двигунами. Невдовзі всі країни імплементували аналогічні норми в національне законодавство. Це обмеження стало найсуворішою законодавчою заборонаю стосовно використання певних технологій із часу ратифікації Договору про нерозповсюдження ядерної зброї три століття тому.

Людство мало обирати лише з двох варіантів: втілювати проєкт «Бункер» чи пристати на план «Чорний домен».

Витяг із «Минулого поза часом»: Жах Безкінечної ночі

Якщо узагальнити, то головною причиною відмови від побудови надшвидкісних космічних кораблів стало намагання уникнути утворення помітних слідів від роботи двигунів криволінійного прискорення, які ще сильніше демаскують існування людства і можуть призвести до збільшення рівня загрози цивілізації Сонячної системи з боку інших спостерігачів, що пришвидшить завдання удару за теорією Темного лісу... Але існували й глибші причини такого рішення.

Протягом останнього століття докризових часів і до кінця Епохи кризи людство відчувало тугу за небом, але перші кілька кроків назустріч Усесвіту були сповнені невдач і болю. Трагічні події Битви Судного дня змусили людей болісно усвідомити свою вразливість у глибинах Усесвіту, а братовбивча Темна битва назавжди залишила шрами в серцях. Наступні події —

судовий процес над екіпажем «Бронзової доби», захоплення «Гравітації» «Синім простором» та початок трансляції з використанням гравітаційних хвиль — лише поглиблювали рани та сприяли філософському сприйняттю долі.

Насправді широкі верстви і не були надто зацікавлені в роботі над проектом. Більшість людей вважали, що навіть якщо високошвидкісні кораблі й буде створено за їхнього життя, все одно вони не зможуть ними скористатися.

Основна увага громадськості була приділена проекту «Бункер», який здавався значно реалістичнішим способом виживання людства. «Чорний домен» також мав децицію прихильників, адже успішна його реалізація обіцяла спокійне життя довіку, а три століття існування в постійному страху формують чималий запит на безтурботність. Звісно, ізоляція від решти Всесвіту викликала певний розпач, проте немалі розміри самої Сонячної системи дещо зменшували цю тугу, допомагаючи змиритися з такою долею. Ще однією причиною меншої уваги до «Чорного домену» було розуміння навіть пересічними людьми рівня технологічних викликів, які треба здолати для успішної реалізації цього амбітного плану. Більшість вважала, що людям не до снаги втілити в життя настільки величний, рівний Божому задум.

Як не дивно, найпалкіші прибічники та затяті супротивники побудови космічних кораблів, які зможуть наздогнати швидкість світла, походили з однієї найосвіченішої верстви суспільства.

Прибічники проекту вважали, що людство почуватиметься в безпеці тільки після колонізації планет біля інших зірок Чумацького Шляху. У цьому холодному і недружньому Всесвіті найбільші шанси на виживання мають відкриті до змін та адаптивні цивілізації, а прихильники ізоляціонізму неодмінно загинуть. Більшість людей із такими поглядами не мали заперечень проти реалізації проекту «Бункер», проте гаряче опонували «Чорному домену», вважаючи це самозакопуванням у могилу. Хоча вони і визнавали, що «Чорний домен» може гарантувати виживання людей у довгостроковій перспективі,

для цивілізації загалом такий спосіб життя нічим не відрізняється від смерті.

Натомість більшість противників побудови надшвидкісних кораблів здебільшого оперували політичними аргументами. Вони вважали, що людська цивілізація нарешті створила майже ідеальне демократичне суспільство, а після польоту до зірок людство неминуче зазнає соціального регресу. Космос, як лупа, здатен умити виявити й максимізувати темний бік людства. Противники польотів у космос часто використовували як гасло слова з виступу підсудного Себастьяна Шнайдера на процесі «Бронзової доби»:

«Тож коли люди насправді відлітають у космос, для становлення тоталітаризму досить і п'яти хвилин».

Більшість не була готова сприйняти перспективу майбутнього, в якому демократичне й цивілізоване суспільство Землі засіває Чумацький Шлях насінинами тоталітарних режимів.

Людська цивілізація, ще будучи в пелюшках, прочинила двері свого будинку і визирнула надвір. Нескінченна темрява ночі до смерті налякала людей, змусивши їх тремтіти перед непізнаними глибинами простору і швиденько щільніше захряснути двері.

Рік 8-й Епохи мовлення. Точка Лагранжа в системі Земля–Сонце

Після зустрічі з Юнь Тяньміном минув рік, і Чен Сінь знову опинилася в точці, де гравітація Землі й Сонця перебувала в рівновазі. На відміну від першої подорожі, ця не викликала надмірних хвилювань — Чен Сінь погодилася взяти участь у ролі добровольця в тестуванні прототипу бункера.

Це був спільний проєкт Об'єданого флоту та ООН, який мав на меті перевірити ефективність використання планет-гігантів як щита під час знищення Сонця.

Для імітації вибуху світила було вирішено підірвати водневу бомбу великої потужності. Хоча тротиловий еквівалент уже давно не використовувався для вимірювання потужності ядерної

зброї, Чен Сінг повідомили, що заряд цієї дорівнює 300 мегатоннам. Для реалістичнішого моделювання умов вибуху й подальшого виверження Сонця водневу бомбу обгорнули товстим шаром оболонки, що імітувала зоряну речовину, яка розлетиться Сонячною системою. Роль восьми планет грали уламки об'єктів із Поясу астероїдів. Чотири брили, призначені імітувати планети земної групи, були приблизно 10 метрів у діаметрі, а скельні породи, що грали роль планет-гігантів, — значно більші, близько 100 метрів у діаметрі. Усі вісім брил було розміщено навколо водневої бомби пропорційно до реальної відстані планет до Сонця, що створювало мініатюрну репліку Сонячної системи. Найближча брила — «Меркурій» — розташовувалася лише за чотири кілометри від «Сонця», тоді як найвіддаленіша — «Нептун» — перебувала уже за триста кілометрів. Проведення експерименту в точці Лагранжа обумовлювалося необхідністю зменшення впливу гравітації планет та Сонця, таким чином, міні-система могла певний час залишатися стабільною.

З наукової точки зору не було жодної потреби в цьому експерименті. Комп'ютерне моделювання з наявними на сьогодні даними про Сонячну систему може надати результати з високим ступенем вірогідності. Та навіть якщо необхідність проведення тестів у природі й існувала, їх можна було зробити в лабораторії у меншому масштабі, що за ретельного підходу до реплікації реальних умов також забезпечило б високу точність отриманих результатів. Тож із погляду науки цей масштабний експеримент у космосі був незграбним шоу для розумово відсталих.

Однак ідеологи, розробники та виконавці цього експерименту насправді й не мали на меті проведення наукового дослідження. По суті, це був дорогий пропагандистський трюк для завоювання довіри міжнародної спільноти до проєкту «Бункер». А це вже висувало зовсім інші вимоги до експерименту: доступність розуміння процесів для абсолютної більшості людей і максимальна візуалізація подій, щоб картинку можна було транслювати по всьому світові.

Після остаточної відмови від будівництва надшвидкісних космічних кораблів світ опинився в умовах, дуже подібних до початкового періоду Епохи кризи. У ті часи світове співтовариство взялося реалізовувати два проєкти захисту від вторгнення трисоляріан: першим і головним став план розбудови системи оборони Сонячної системи, другорядним — проєкт «Обернені до стіни». Тепер основні надії людство поклало на проєкт «Бункер», а «Чорний домен» нагадував «Обернених до стіни» — чиста авантюра, що таїла в собі безліч невідомих пригод. Обидва проєкти реалізовувалися паралельно, але на цей момент у рамках «Чорного домену» можна було проводити тільки базові теоретичні дослідження, що потребувало порівняно невеликих коштів. Натомість проєкт «Бункер» спричинив величезний вплив на міжнародне співтовариство і потребував докладання значних зусиль для забезпечення підтримки широких верств населення Землі.

Щоб підтвердити достатність захисного ефекту брил, які відігравали роль планет-гігантів, можна було обмежитися розміщенням датчиків чи принаймні використати піддослідних тварин. Однак для створення ефекту сенсації у медіа організатори вирішили розташувати за брилами людей-добровольців, яких шукали по всьому світу.

Ідея взяти участь у випробуваннях належала АА. Вона наполягала, що це ідеальний безкоштовний маркетинговий хід, який дасть змогу «Зоряному кільцю» взяти участь у проєкті «Бункер». Вони з Чен Сінь чудово розуміли, що весь експеримент ретельно змодельовано на комп'ютері, тож участь у ньому не несе реальної загрози життю і здоров'ю, а от піар-ефект просто величезний.

Човник Чен Сінь зупинився в затінку брили, яка імітувала Юпітер. Вона не мала сферичної форми, радше нагадувала величезну картоплину завдовжки 110 метрів й завширшки 70 метрів і за розмірами приблизно дорівнювала великій будівлі на Землі. Сховок Чен Сінь, що перебував на відстані 50 кілометрів від епіцентру вибуху водневої бомби, виявився найближчим до «планети» з-поміж човників інших добровольців. На

транспортування цієї скелі з Поясу астероїдів знадобилося понад два місяці. Під час доставки «Юпітера» на місце один із творчих інженерів проєкту у вільний від роботи час розмалював бік брили, поцяткувавши її смугами і навіть зобразивши Велику червону пляму, щоб вона нагадувала справжню планету. Але здалеку брила радше мала вигляд якогось космічного монстра з червоним невсипущим оком.

Як і минулого разу, човник Чен Сінь летів у напрямку сліпучого Сонця, але після потрапляння в затінок брили усе довкола враз потемніло, оскільки в безповітряному просторі світло не розсіюється. Сонце з іншого боку скелі ніби перестало існувати, і Чен Сінь здалося, буцім вона опинилася біля підніжжя скелі глухої півночі.

Навіть якби цей величезний валун не перекривав огляду, Чен Сінь усе одно не побачила б водневої бомби, яка імітувала Сонце. Але в протилежному напрямку було добре видно інший астероїд, що відігравав роль Сатурна. Пропорційно до відстані між реальними небесними тілами, наступна брила приблизно такого самого розміру була розташована рівно за 100 кілометрів від «Сонця» і за 50 кілометрів від «Юпітера». «Сатурн» був залитий яскравим сонячним світлом, і його було добре видно на чорному тлі космосу. Можна було розгледіти й «Уран» за 200 кілометрів звідси, але він мав вигляд лише яскравої плями, що погано вирізнялася на тлі зірок. Решту «планет» годі було й сподіватися вгледіти.

Поруч із човником Чен Сінь на зворотному боці «Юпітера» було пришвартовано 19 інших суденець, які разом мали імітувати 20 космічних міст, що будуть збудовані в майбутньому за проєктом «Бункер». Усі космічні апарати вишикувалися в три ряди — човник Чен Сінь опинився на самому початку, за 10 метрів від брили. Загалом екіпаж космічних суден нараховував понад 100 добровольців. АА також планувала летіти з Чен Сінь, але завадили невідкладні справи компанії. Швидше за все, човник Чен Сінь був єдиним, на борту якого перебувала лише одна людина.

Їм усім із відстані 1,5 мільйона кілометрів було добре видно яскраво-блакитну Землю, на якій три мільярди людей, затамувавши подих, дивилися пряму трансляцію експерименту.

Таймер зворотного відліку показував, що до вибуху залишилося 10 хвилин. На каналах зв'язку запанувала тиша, аж раптом почувся чоловічий голос:

— Привіт. Я в кораблі поруч із тобою.

Чен Сінь здригнулася, впізнавши голос. Її човник був останнім у першому ряду з п'яти суденець. Поглянувши праворуч, Чен Сінь побачила сферичний корабель, що обрисами дуже нагадував човник, на якому вона літала на зустріч із Юнь Тяньміном. Майже половина обшивки корабля лишалися прозорою, і Чен Сінь роздивилася всередині п'ятеро пасажирів. Томас Вейд розташовувався найближче до неї й привітно махав рукою. Чен Сінь змогла впізнати його з першого погляду, оскільки він єдиний з усіх не був одягнений в легкий скафандр, а досі носив ту саму чорну шкіряну куртку, ніби демонструючи зневагу до космосу. Виявилося, що Вейд так і не погодився на протезування — один із рукавів бовтався порожнім.

— Нам є про що поговорити, тож я зайду до тебе, — сказав Вейд і, навіть не дочекавшись згоди Чен Сінь, почав процедуру стикування. На його човнику активувалися маневрові рушії, й космічний корабель почав плавно наближатися. Чен Сінь неохоче запустила процедуру стикування. З легкою вібрацією два човники торкнулися стикувальними модулями, й люки безшумно ковзнули вбік. Через вирівнювання тиску повітря між двома кораблями у вухах Чен Сінь зашуміло.

Вейд переплив із сусіднього човника. Йому нізвідки було взяти значного зореплавного досвіду, але здавалося, що він, як і Чен Сінь, народився в космосі. Дивно, але навіть після ампутації його рухи у невагомості лишалися твердими і відточеними, ніби на нього досі діяла звична сила тяжіння. У кабіні човника панували пів сутінки. Якийсь відсоток віддзеркаленого Землею сонячного світла потрапляв на брилу перед ними, і вже зовсім дециця відбивалася від неї всередину човника. У цьому тьмяному світлі Чен Сінь поглянула на Вейда і зрозуміла, що

плин часу залишив на його обличчі не так багато слідів — він не дуже змінився за ці вісім років, що спливли відтоді, коли вони востаннє бачилися ще в Австралії.

— Як ти тут опинився? — запитала Чен Сінь, з усіх сил намагаючись не дати голосу затреміти. Але це завжди їй погано вдавалося у розмові з цією людиною. Усе пережите за останні роки відшліфувало її серце до круглого каменя, як-от астероїд перед ними, але Вейд лишався єдиним гострим, ріжучим виступом.

— Я відбув покарання місяць тому, — просто відповів Вейд і дістав із кишені недопалок сигари, який одразу затиснув у роті, хоча було зрозуміло, що розкурити його в кабіні йому не вдасться. — Я отримав помилування. Людина, засуджена за замах на вбивство, звільняється лише через 11 років. Я розумію, що тобі це здається... не надто справедливим.

— Перед законом усі мають бути рівні. Я не бачу тут ніякої несправедливості.

— О, то ти абсолютно законослухняна? Навіть попри заборону будувати кораблі, що зможуть рухатися зі швидкістю світла?

Вейд лишався вірний собі — без жодних еківоків переходив до самої суті розмови. Чен Сінь не відповіла.

— Нащо тобі такий корабель? — знову без паузи спитав Вейд, уп'явшись поглядом у Чен Сінь.

— Тому що тільки з цим проєктом у людства залишаються шанси на велич, — відповіла Чен Сінь, хоробро відповідаючи на його погляд.

Вейд кивнув і вийняв сигару з рота.

— Чудово. Тоді ти дійсно велична постать.

Чен Сінь запитально подивилася на нього у відповідь.

— Тобі відомо, що правильно, а що ні, й ти маєш достатньо сміливості та почуття відповідальності, щоб не чекати дозволу. Тому ти й неординарна особистість.

— Але... — Чен Сінь продовжила речення за Вейда.

— Але тобі бракує здібностей і сили характеру, щоб завершити задумане. Я поділяю твої переконання — мені теж потрібні надшвидкісні кораблі.

— До чого ти хилиш?

— Віддай це мені.

— Віддати тобі що?

— Усе, що маєш: свою компанію, свої статки, авторитет і статус у суспільстві. Я використаю все це для побудови кораблів, які полетять зі швидкістю світла. Заради твоїх ідеалів і майбутньої величі людства.

Маневрові рушії човника знову ожили: хоча сила тяжіння уламка астероїда була невеликою, її вистачало, щоб потроху притягувати до себе невеличке суденце. Рушії акуратно повернули човник у вихідну точку, що розташовувалася на певній, заздалегідь прорахованій відстані від брили. Синє полум'я двигунів вихопило з темряви розфарбований фрагмент скелі, і Велика червона пляма постала у вигляді щойно розплющеного ока. Серце Чен Сінь тьохнуло — чи то від слів Вейда, чи то від раптово посталої перед очима картини. А от Вейд розглядав велетенське око зі звичною холодністю й відчуженістю, замішаними на сарказмі.

Чен Сінь надовго замовкла, бо не могла підібрати жодного влучного слова.

— Не зроби вдруге тієї самої помилки, — промовив Вейд, і кожне його слово було нещадним ударом важезного молота по серцю Чен Сінь.

Зворотний відлік добіг кінця: воднева бомба здетонувала. Через відсутність атмосфери в космічному просторі майже вся енергія від вибуху перетворилася на випромінювання. Камера прямої трансляції, що знаходилася на відстані 400 кілометрів від епіцентру вибуху, показала, як у космосі поруч із Сонцем з'явилася ще одна вогняна куля, яскравість світіння та розміри якої швидко перевищили звичні показники нашого світила. Світлофільтри камери швидко затемнювали картинку, але якби хтось ризикнув із такої відстані поглянути на вогняну квітку неозброєним оком, то лишився б у темряві довіку. Коли вогняна куля запалала на максимумі яскравості, на екрані трансляції не залишилося нічого, крім білизни найчистішого снігу. Полум'я ніби збиралося поглинути увесь Всесвіт.

Чен Сінь і Вейд, захovanі в тіні уламка астероїда, не побачили нічого, оскільки інформаційне вікно в човнику було неактивоване. Але вони помітили, як за одну секунду зросла яскравість «Сатурна». Цієї ж миті з того боку «Юпітера», що був звернений до «Сонця», почали розтікати потоки лави. Зриваючись із країв брили, вони світилися тьмяно-червоним, але, відлетівши на деяку відстань, осяяні загравою ядерного вибуху, перетворювалися на сліпучі бризки феєрверка. Ізсередики човника це скидалося на сріблястий водоспад, що струменіє в напрямку Землі. До цієї миті чотири менші каменюки, які уособлювали планети земної групи, перетворилися на ніщо, тоді як гігантські брили «планет-гігантів» почали нагадувати чотири різьки морозива, обпалені з одного боку газовим пальником. Їхні сторони, обернені до епіцентру вибуху, швидко оплавилися й набули форми ідеальних гладеньких півкуль, що тягнули за собою довгі хвости срібної лави. Через десять секунд після того, як випромінювання досягло поверхні «Юпітера», його накрила хвиля з частинок імітованої зоряної речовини — оболонки водневої бомби. Помітно завібрувавши, брила почала повільно рухатися в напрямку від «Сонця» — руші човника миттєво відреагували, продовжуючи утримувати суденце на заданій відстані від «планети».

Вогняна куля палала приблизно тридцять секунд і згасла в один момент. Космос перетворився на велику залу, в якій раптово вимкнули світло. Сонце, що перебувало на відстані близько однієї астрономічної одиниці, здавалося тьмяним, як ніколи. Зі зникненням вогняної кулі стало помітно червоне світіння, що лилося з протилежного боку уламка астероїда. Спочатку воно було дуже яскравим, ніби брила справді горіла, але холод порожнечі космосу швидко вистудив цей вогонь, залишивши лише тьмяно-червоні полиски. Затверділі потоки лави по краях брили нагадували довгі пасма волосся.

Усі 50 човників, схованих за чотирма скелями, лишилися цілими й неушкодженими.

Зображення прямої трансляції з п'ятисекундною затримкою долинуло до Землі, й люди зайшлися криками радості. Надія на світле майбутнє вибухнула не менш яскраво за водневу бомбу. Мети експерименту було повністю досягнуто.

— Не зроби вдруге тієї самої помилки, — знову повторив Вейд, ніби все, що щойно сталося, було лише тимчасовою завадою, яка перервала їхню розмову.

Чен Сінь кинула погляд у напрямку човника, на якому прилетів Вейд. Четверо чоловіків у легких скафандрах не зводили очей з її суденця, незважаючи на світлове шоу. Чен Сінь знала, що заявок від добровольців для участі у випробуванні назбиралося понад десять тисяч, тож тут могли бути присутніми лише відомі й впливові особи. І хоча Вейд щойно звільнився з в'язниці, він мав серйозних покровителів — міг розраховувати принаймні на тих чотирьох, які допомогли йому роздобути цей човник. Ще 11 років тому, коли Вейд змагався за посаду Мечоносця, він уже мав багато вірних послідовників і ще більшу кількість прихильників. Подейкували, що він навіть заснував таємну організацію, яка могла діяти й донині. Вейд нагадував шматок ядерного палива: навіть якби його помістити в закритий свинцевий контейнер, люди навколо все одно відчували б владність цього чоловіка та його загрозу для навколишніх.

— Я маю обміркувати почуте, — сказала Чен Сінь.

— Звісно, ти повинна все добре зважити, — Вейд просто кивнув у відповідь. Потім, безшумно розвернувшись, попрямував назад до свого корабля. Люки зачинилися, й човники розстикувалися.

Вистиглі краплі лави, немов хмари космічного пилу на тлі зоряного неба, неспішно линули в напрямку Землі. Чен Сінь відчула, як невидимі пальці відпускають її серце, й вона теж перетворюється на пилінку, що дрейфує безкраєм космосу.

На зворотному шляху, коли до Землі лишилося менш ніж 300 тисяч кілометрів і затримки в сеансі зв'язку стали

непомітними, Чен Сінь зателефонувала АА й розповіла їй про зустріч із Вейдом.

— Зроби, як він сказав, і дай те, що він просить! — не вагаючись, відповіла АА.

— Ти... — Чен Сінь здивовано поглянула на зображення АА в інформаційному вікні. Вона гадала, що її позиція стане найбільшою перешкодою.

— Він має рацію: тобі це не до снаги. Така спроба дійсно повністю зруйнує твою особистість! Але він — ця сволота, справжній демон, убивця, кар'єрист, політичний терорист і божевільний технократ — зможе це зробити. Він має достатньо хисту й сил для цього, тож нехай спробує! Якщо він так хоче стрибнути в це пекло, то відійди вбік і дай йому таку можливість!

— А як щодо тебе?

— Я ніколи не працюватиму з ним, це зрозуміло, — відповіла АА з посмішкою. — Відтоді як проголосили заборону розробки надшвидкісних кораблів, мені теж не стане духу продовжувати роботу над цим проектом. Я заберу належну мені частку в компанії і займуся чимось, що мені до душі. І тобі раджу вчинити так само.

За два дні у прозорій конференц-залі штаб-квартири «Зоряного кільця» Чен Сінь знову зустрілася з Вейдом.

— Я готова дати все, що тобі потрібно, — сказала Чен Сінь.

— Тоді ти негайно ляжеш у гібернацію, — без роздумів відповів Вейд. — Бо твоя присутність може мати негативні наслідки для реалізації нашого задуму.

— Я так і планувала, — кивнула Чен Сінь.

— Ми розбудимо тебе в той день, коли досягнемо успіху, й він стане твоїм також. Якщо до того часу надшвидкісні кораблі все ще лишатимуться поза законом, то вся відповідальність ляже на нас; якщо ж світ уже буде готовий до такого успіху, то вся слава дістанеться тобі... Але це станеться не раніше ніж за пів століття чи навіть пізніше. Ти ще будеш молодою, а ми всі зістаримося.

— Але я маю одну умову.

— Озвучуй.

— Якщо твоя робота над проектом бодай гіпотетично зможе зашкодити людству — ти маєш розбудити мене. За мною лишатиметься ухвалення остаточного рішення, і я матиму право повернути собі всі передані тобі повноваження.

— Я не пристану на це.

— Тоді забудь усе, про що ми говорили.

— Чен Сінь, ти добре розумієш, чим ми займатимемося. Іноді нам доведеться...

— Не зважай. Далі ми підемо нарізно.

Вейд поглянув на Чен Сінь, і в його погляді з'явилося дещо дивне: вагання, навіть безпорадність — раніше подібні емоції в нього можна було помітити так само рідко, як і відкритий вогонь під водою.

— Мені потрібно обміркувати це, — відповів він, відійшов до прозорої стіни і почав роздивлятися ліс дерев-будівель.

Тієї ночі, три століття тому, Чен Сінь так само дивилася на його постать зі спини на тлі вогнів нічного Нью-Йорка, на площі біля будівлі ООН. Десь за дві хвилини Вейд обернувся і, не підходячи до Чен Сінь, поглянув у її бік.

— Гаразд, я згоден.

Чен Сінь пригадала, що тоді він сказав: «Ми відішлемо лише мозок», і ці слова згодом змінили хід історії.

— Я не матиму достатньо засобів, щоб контролювати виконання цієї обіцянки, тож мені доведеться повірити тобі на слово.

Фірмова посмішка поповзла обличчям Вейда, немов тріщина кригою.

— Насправді ти чудово розумієш, що недотримання мною слова буде лише на краще для тебе. Але, на твою біду, я зроблю так, як обіцяв.

Вейд підійшов до Чен Сінь і спробував однією рукою обсмикнути свою шкірянку, але складок на ній лише побільшало. Він урочисто мовив:

— Обіцяю: якщо якимось чином наша розробка кораблів, здатних рухатися зі швидкістю світла, загрожуватиме виживанню роду людського — ми неодмінно виведемо тебе зі стану гібернації. Ти матимеш вирішальний голос і зможеш повернути всі повноваження.

АА, дізнавшись про зміст зустрічі з Вейдом, мовила:

— Тоді я також скористаюся гібернацією. Ми повинні бути готові стати до стерна, коли такий момент настане.

— То ти віриш, що він дотримається своєї обіцянки? — спитала Чен Сінь.

АА поглянула неї прямо, як це робив Вейд.

— Я справді схильна думати, що цей демон у людській подобі дотримає слова, але він слушно завважив, що для тебе це може виявитися не найсприятливішим варіантом розвитку подій. Чен Сінь, ти мала змогу врятуватися, але не зробила цього.

За 10 днів Вейд був офіційно призначений президентом «Зоряного кільця» й перейняв важелі управління компанією.

У той час Чен Сінь і АА саме лягали в гібернацію. Їхня свідомість поступово розмивалася від лютого холоду. Здавалося, що вони довго сплавлялися бурхливою рікою й нарешті виповзли на берег, геть знесилені. Й от тепер, стоячи нерухомо на твердій землі, спостерігали, як велика вода продовжує свій плин, відносячи знайомі хвилі все далі.

А доки вони не вийшли з річки часу, людська історія продовжувала свій невпинний біг.

* Ночва — довгаста посудина з розширеними доверху стінками для домашнього вжитку: виготовлення тіста, прання білизни, купання тощо. — *Прим. ред.*

** Якщо швидкість світла у вакуумі опуститься нижче за третю космічну швидкість, то радіус Сонячної системи стане меншим за радіус Шварцшильда, тобто радіус сферичного тіла, за якого його друга космічна швидкість дорівнює швидкості світла. При стисненні об'єкта у кулю з радіусом, що дорівнює радіусу Шварцшильда або менший за нього, відбувається незворотний гравітаційний колапс, тобто об'єкт перетворюється на чорну діру. — *Прим. авт.*

Частина 4

第四部

Рік 11-й Епохи сховищ. Бункерний світ

Номер 37813, період вашої гібернації добіг кінця. Ви перебували у сплячці 62 роки 8 місяців 21 день і 13 годин. Ви маєте право ще скористатися гібернацією в майбутньому впродовж 238 років 3 місяців і 9 днів. Зараз 14:17 9 травня 11-го року Епохи сховищ. Ви перебуваєте в Азійському гібернаційному центрі №1.

Невеличке інформаційне вікно вигулькнуло перед очима щойно пробудженої Чен Сінь не більш ніж на хвилину. Вона підвела очі на гладеньку металеву стелю і сконцентрувалася на одній точці — у час, коли вона скористалася гібернацією, стеля розпізнала б її запитальний погляд, і це спровокувало б появу інформаційного вікна. Але ця стеля залишалася глухою до її прохання. Хоча їй ще було несила повернути голову, в поле її зору потрапляла частина кімнати — всі стіни мали таке саме металеве покриття, як і стеля, й лишалися порожніми, без жодного інформаційного вікна. У повітрі також не було видно жодного голографічного зображення. Металеве покриття мало буденний вигляд — нержавіюча сталь чи якийсь алюмінієвий сплав без будь-якого оздоблення.

У полі зору з'явилася молоденька медсестра, проте вона навіть не поглянула на Чен Сінь, а заходилася робити якісь маніпуляції біля ліжка — можливо, від'єднувала підключене медичне обладнання. До Чен Сінь ще не повернулася чутливість у кінцівках, але щось у медсестрі здалося їй на диво знайомим. Раптом її осяяло — уніформа. У часи, коли Чен Сінь лягала в гібернацію, весь одяг виготовлявся з самоочисних матеріалів, а тому постійно блищав, немов новий. А біла уніформа медсестри, хоча й була на вигляд чистою, мала явні ознаки зносу та старіння.

Стеля почала рухатися, й Чен Сінь зрозуміла, що її ліжко викочується з кімнати для пробудження. Вона здивувалася, коли збагнула, що його штовхає саме медсестра, тобто воно

не було автоматичним і потребувало чийось зусиль для пересування!

Стіни в коридорі виявилися теж металевими, й, окрім кількох світильників на стелі, тут так само не було й сліду оздоблення. Світильники також не вирізнялися оригінальністю, а в одного навіть відвалилася рамка, й Чен Сінь побачила... дроти!

Чен Сінь намагалася пригадати вигляд інформаційного вікна, яке з'явилося перед нею після відновлення свідомості, але не була певна, чи бачила його насправді, чи воно було частиною марення.

У коридорі тинялося чимало людей, проте ніхто не звертав уваги на Чен Сінь. Насамперед вона оцінила вбрання: монохромну білу уніформу носили не тільки медичні працівники — всі інші також були вдягнені у щось однотонне, простого крою, схоже на робітничі комбінезони. Вона було подумала, що люди довкола — родом із її докризових часів, але швидко відкинула цю ідею: відтоді минуло забагато часу, змінилося аж чотири епохи, та й неможливо зібрати так багато людей із її минулого в одному місці.

Чен Сінь збагнула — в коридорі їй трапилося чимало чоловіків, які мали звичний для неї вигляд, немов усі походили з минулого.

Чоловіки з маскулінною зовнішністю, які зникли в Епоху стримування, знову були на коні — цей час потребував саме таких представників чоловічої статі.

Усі кудись поспішали й видавалися заклопотаними — маятник хитнувся в протилежний бік, і ледарство та сибаритство минулої епохи зійшли нанівець, поступившись місцем діловитості й постійній зайнятості. У цю епоху абсолютна більшість людей вже не могли дозволити собі неробство, а мусили заробляти на життя.

Чен Сінь завезли до крихітної палати, і медсестра крикнула комусь:

— Процес пробудження номера 37813 минув вдало, її переміщено до палати терапії №28!

Потім вона розвернулася й вийшла — Чен Сінь зауважила, що двері палати медсестра зачинила вручну.

Чен Сінь на тривалий час зосталася на самоті, й жодна жива душа не зайшла її провідати. Процедура пробудження цього разу абсолютно відрізнялася від двох минулих — із гіперопікою та невсипним доглядом. З цього можна було зробити два висновки: по-перше, зараз пробудження є рутинною процедурою; а по-друге, про її повернення з гібернації відомо обмеженому колу осіб, як і у випадку з Ло Цзі наприкінці Епохи кризи.

Після того як Чен Сінь поступово відновила здатність керувати власним тілом, вона повернула голову вбік і поглянула у вікно палати. Вона чудово пам'ятала, який вигляд мав світ до її сну: центр гібернації розташовувався на гігантському дереві, що височіло на околицях міста, а їй випала палата в листку-будівлі на самісінькій верхівці, звідки крізь панорамні вікна відкривався захопливий вид на місто-ліс. Але зараз за вікном виднілися кілька непримітних споруд, зведених на землі, які не відрізнялися між собою за формою та дизайном, а на їхніх металевих стінах блищало сяйво сонця. Подібна архітектура викликала стійке відчуття повернення в докризові часи.

У Чен Сінь раптом майнула думка: можливо, вона й не прокинулася після тривалого сну? Може, всі спогади про події Епох стримування та мовлення, хай би якими реальними вони не здавалися, є лише її маренням, сюрреалістичним і фантазмагоричним? Можливо, вона й не виходила тричі з ріки часу, а й досі живе у докризові часи?

Біля ліжка вигулькнуло невеличке голографічне інформаційне вікно, що розвіяло її підозри. Воно мало лише кілька простих кнопок для виклику медсестри та лікаря. Вочевидь, цей медичний заклад спеціалізувався на пробудженні з гібернації, оскільки віконце з'явилося саме тієї секунди, коли Чен Сінь змогла поворухнути рукою. Але воно було крихітним: гіперінформаційний світ з інформаційними вікнами, які вкривали кожну поверхню, відійшов у небуття.

На відміну від двох попередніх пробуджень, цього разу Чен Сінь відновилася значно швидше: коли небо за вікном потемніло, вона вже змогла встати і пройтися по палаті. Чен Сінь швидко збагнула, що в цьому закладі надаються послуги лише базового рівня — лікар оглянув її один раз і пішов. Решту їй доводилося робити самій; навіть душ, попри слабкість, вона приймала самотужки. І якби не замовила їжу через голографічний інтерфейс, то невідомо, чи погодували б її взагалі. Утім, для Чен Сінь це не створювало незручностей — вона так і не призвичаїлася до гіперопіки часів розквіту гуманістичних ідей, коли будь-яка потреба людини вважалася найвищою цінністю. Вона все-таки належала до покоління докризових часів і тепер відчувала дежавю.

Наступного ранку до неї прийшов візитер, у якому Чен Сінь із першого погляду упізнала Цао Біня. Цей учений-фізик, котрий колись був наймолодшим кандидатом у Мечоносці, нині мав вигляд набагато старшого чоловіка зі значним відсотком сивини, хоча й не постарілого на 62 роки.

— Містер Томас Вейд попрохав мене забрати тебе, — озвучив мету свого приходу Цао Бінь.

— Що сталося? — стривожено спитала Чен Сінь, пригадавши умови, за яких її мали розбудити.

— Ми обговоримо це, коли потрапимо на місце, — відповів Цао Бінь після невеликої паузи. — До того я мушу показати тобі новий світ, аби ти змогла правильно оцінити ситуацію.

Чен Сінь, дивлячись на звичайні обриси будинків за вікном, не відчувала новизни цього світу.

— А як твої справи? Ти також проспав усі ці шістдесят із лишком років?

— Я ліг у гібернацію майже одночасно з тобою. Через сімнадцять років був уведений в експлуатацію циркумсоллярний прискорювач, і мене розбудили для роботи над фундаментальними дослідженнями. Вони тривали 15 років. Після цього дослідницький напрям став більш прикладним, і необхідність моєї участі відпала. Тож я знову скористався гібернацією й прокинувся два роки тому.

— То які успіхи в розробці кораблів із двигунами криволінійного прискорення?

— Маємо певний прогрес... Але про це потім. — Цао Бінь, очевидно, не хотів обговорювати це питання тут і зараз.

Чен Сінь знову визирнула назовні: здійнявся вітер, і маленьке деревце під вікном зашелестіло листям; на сонце, напевно, набігла хмаринка, бо металеві поверхні будівель потьмяніли. Чи може цей звичний на вигляд світ мати бодай щось спільне з надшвидкісними кораблями?

Цао Бінь прослідкував за поглядом Чен Сінь і розсміявся:

— Ти, напевно, відчуваєш те саме, що й я, коли прокинувся вперше, — повне розчарування цією епохою... Якщо до тебе вже повернулися сили, то вийдемо надвір і подивимося, що воно та як.

Через пів години Чен Сінь, вбрана у білий костюм, вийшла на балкон гібернаційного центру в супроводі Цао Біня. Панорама міста викликала сильне відчуття подорожі в минуле. Коли вона побачила гігантський ліс із дерев-будівель після першого пробудження в Епоху стримування, то шоковано гадала, що вже ніколи не побачить звичайного міського пейзажу, як оцей. Забудова виявилася однотипною й чітко спланованою, ніби весь комплекс будівель зводився одним махом. Здавалося, що перед архітекторами було поставлено завдання абсолютної утилітарності споруд без будь-яких натяків на надлишковий дизайн. Усі будинки мали форму паралелепіпедів без ознак зовнішнього оздоблення, були виконані у спільній сріблясто-сірій металевій гаммі й нагадували Чен Сінь алюмінієві ланчбокери часів її дитинства. Ряди таких акуратних будинків були щільно підігнані один до одного і тягнулися аж до обрію, де місто забиралося на схил гори.

— Де це ми? — запитала Чен Сінь.

— Чорт забирай, чому знову хмарно? Ми так не побачимо протилежного боку. — Цао Бінь не відповів на її запитання, а натомість розчаровано поглянув на небо й розпачливо похитав головою, ніби хмарна погода насправду могла перешкодити

розумінню Чен Сінь цього нового світу. Але вона швидко збагнула, що не так із небом.

Сонце пливло попід хмарами.

Цієї миті хмари почали розступатися, і між ними швидко виникали великі розриви. Через них Чен Сінь не побачила очікуваної блакиті, а натомість вгледіла... іншу землю. Вона, як і все довкола, була щільно засіяна однотипними будівлями, на які Чен Сінь дивилася «униз», чи то пак, «уверх». Тепер стало зрозуміло, що за «протилежний бік» згадував Цао Бінь. І гора на обрії виявилася не горою, а заокругленням площини, яка здіймалася в небо й опинялася у них над головами. Чен Сінь подивилася у протилежному напрямку і побачила аналогічну картину: земля здиблюється на горизонті й підіймається до «протилежного боку». Світ мав вигляд величезного циліндра.

— Це космічне місто Азія I, заховане на темному боці Юпітера, — Цао Бінь нарешті відповів на її запитання.

Новий світ, що секунду назад здавався знайомим і звичним, знову абсолютно її приголомшив. І тільки зараз Чен Сінь зрозуміла, що остаточно прокинулася.

У другій половині дня Цао Бінь із Чен Сінь поїхали до північного шлюзового терміналу міста. За усталеною практикою центральна вісь усіх космічних міст була зорієнтована по лінії північ-південь.

На зупинці біля центру гібернації вони сіли у звичайний на вигляд автобус, який, хоча й був на електричній тязі, їхав землею, а не летів над її поверхнею. У старі часи подібний транспорт міг курсувати будь-де на Землі, не привертаючи надмірної уваги мешканців. Автобус виявився переповненим, і Чен Сінь із Цао Бінем насилу відшукали два останні вільні місця в кінці салону, а тим, хто зайшов за ними, вже довелося їхати стоячи. Чен Сінь намагалася пригадати, коли востаннє так їздила — ще у докризові часи вона змогла досить рано відмовитися від поїздок у переповненому громадському транспорті.

Автобус рухався неквапом, тож Чен Сінь могла спокійно роздивлятися навколишні пейзажі. Тепер кожна деталь мала для неї нове значення. Вона спостерігала, як автобус проминає коробки будівель, оточені хирлявими зеленими насадженнями й блакиттю басейнів. Побачила дві школи із синім покриттям спортивних майданчиків. Роздивилася, що бурий ґрунт обабіч доріг на вигляд не дуже відрізняється від звичного земного. Широколистяні дерева, які нагадували стеркулії, перемежовувалися з білбордами. Більшість товарів чи брендів були Чен Сінь невідомі, але стилістику реклами певних категорій товарів було легко розпізнати.

Єдина відмінність цього міста від побратимів докризових часів полягала у тотальному використанні металу в процесі виготовлення будь-чого, навіть будівель. Усередині автобуса неметалевих деталей також було обмаль — ані сліду широкого вжитку пластику чи композитних матеріалів.

Але зі значно більшою увагою Чен Сінь вивчала пасажирів автобуса. На протилежному сидінні розмістилися двоє чоловіків: один дрімав, обіймаючи чорний портфель; інший, у жовтій робітничій спеці з чорними плямами від мастила, поставив під ноги мішок, із якого виглядав якийсь невідомий Чен Сінь інструмент чудернацького виду. Він трохи нагадував старий ударний дріль, але мав напівпрозорий корпус. На обличчі чоловіка застиг вираз втоми і байдужості, характерний для людей, які постійно важко працюють руками. Чен Сінь востаннє бачила подібний вираз на обличчях мігрантів ще у докризові часи. Трохи попереду сиділа молода пара: хлопець, нахилившись до вуха дівчини, щось їй нашіптував, а дівчина час від часу усміхалася у відповідь і зачерпувала якусь рожеву субстанцію з паперового стаканчика. Судячи з солодкого аромату вершків, це було морозиво, яке пахнуло точно так само, як і три століття тому. Поруч із ними в проході стояли дві жінки середнього віку добре знайомого Чен Сінь типу: уже побиті життям, вони втратили чарівність юності й перестали старанно слідкувати за своєю зовнішністю та гардеробом. Цей типаж не траплявся в Епохах стримування чи мовлення — ніжна шкіра

всіх жінок тоді сяяла білизою, й вони лишалися вишуканими і прекрасними в будь-якому віці.

Чен Сінь прислухалася до розмови жінок.

— Ти все неправильно зрозуміла: ціна продуктів на ранковому ринку не відрізняється від цін на вечірньому. Якщо не лінуватися, то можна з'їздити на Західний оптовий ринок.

— Я не купую в таких кількостях, щоб мені продавали за оптовою ціною.

— Там треба приїжджати після сьомої чи навіть пізніше, коли оптові покупці вже поїдуть, — тоді залишки продають усім за оптовими цінами.

Решту розмов в автобусі можна було почути лише уривками.

...«Муніципальна влада організована значно складніше за атмосферний рівень. Потрапивши туди, одразу вникай у нюанси підкилимної боротьби. Не сходься ні з ким заблизько і перший час тримайся осторонь». ... «Рахунки за опалення — просто здирництво! Вартість цих послуг уже включена в рахунки за електроенергію». ... «Якби ви усунули цього ідіота Б. раніше, то наслідки були б значно сприятливішими». ... «Не варто так побиватися. Я тут мешкаю від побудови цього міста, і скільки, ви гадаєте, я заробляю на рік?» ... «Ця риба вже не свіжа. Навіть не думайте готувати її на пару». ... «Коли позавчора коригувалася висота орбіти міста, водойми у Четвертому парку знову вийшли з берегів, затопивши значну ділянку». ... «Якщо дійшло до такого, то навіщо ж побиватися? Вони просто втомилися одне від одного». ... «Це не брендовий товар і навіть не якісна підробка. Ще й за таку ціну». ...

Чен Сінь відчула, як відтаює її серце: вона сподівалася віднайти подібне відчуття відтоді, коли вперше прокинулася після гібернації під час Епохи стримування, але марно. Вона жадібно прислухалася до розмов і не надто уважно слухала розповідь Цао Біня про місто.

Космічне місто Азія I було одним із найперших, побудованих у рамках проєкту «Бункер». Воно мало правильну циліндричну форму, а гравітацію замінювала відцентрова сила, яка утворювалася при обертанні міста навколо власної осі. У цьому

місті, яке витягнулося на 45 кілометрів уздовж та вісім кілометрів вшир і мало пляму забудови 556 квадратних кілометрів — наполовину менше старого Пекіна, — колись мешкали 20 мільйонів осіб. Але останнім часом унаслідок постійної розбудови мережі міст його населення зменшилося до дев'яти мільйонів.

Цієї миті Чен Сінь помітила в небі попереду ще одне сонце, яке вигулькнуло між двома іншими. Цао Бінь пояснив, що космічне місто освітлюється трьома штучними світилами, які левітують уздовж уявної центральної осі міста на відстані 10 кілометрів одне від одного. Енергія для світіння цих сонць, як і всередині справжнього світила, продукується реакцією ядерного синтезу; джерела освітлення міста мають аналогічний Землі 24-годинний цикл дня і ночі.

Чен Сінь відчула серію поштовхів. Автобус якраз зупинився для висадки пасажирів, і було зрозуміло, що вібрація йде глибоко з-під поверхні дороги. Здалося, що невидима сила штовхнула її у спину, але автобус залишився на місці. Чен Сінь побачила, як тіні дерев і будівель за вікном за секунду суттєво змінили кут нахилу, коли штучні світила різко перемістилися у просторі. Але незабаром усе повернулося на свої місця. Чен Сінь побачила, що такі пертурбації жодним чином не бентежать людей.

— Так відбувається коригування орбіти космічного міста, — пояснив Цао Бінь.

Автобус дістався кінцевої зупинки приблизно за тридцять хвилин. Вийшовши, Чен Сінь побачила, що сцени життя міста, які так привертали увагу, зникли. Натомість вона опинилася перед стіною велетенських розмірів, від одного погляду на яку перехоплювало дух. Було відчуття, що вона дісталася краю світу — в певному сенсі так воно і було. Ця «найпівнічніша» точка космічного міста закінчувалася диском діаметром вісім кілометрів. Чен Сінь не бачила диска повністю, але могла розгледіти, як вигинається поверхня «землі» з обох боків. Висота диска лише трохи не дотягувала до позначки вершини Евереста — і там, згори, так само були житлові споруди. Велика

кількість радіальних спиць розходилися навсібіч із центру диска, розміщеного на висоті чотирьох кілометрів. Спиці, окрім інших функцій, також виконували роль ліфтових шахт, які сходилися у центрі — шлюзовій камері входу-виходу з міста.

Перш ніж зійти на платформу ліфта, Чен Сінь знехотя кинула прощальний погляд на місто, яке вже здавалося їй зовсім знайомим. Із цієї точки було добре видно всі три світила, вишикувані в одну лінію. Уже сутеніло, і штучні сонця зменшували свою яскравість, змінюючи колірність світіння зі сліпучості жовто-гарячого на м'якість оранжево-червоного, заливаючи місто теплим золотавим сяйвом. Чен Сінь побачила на галявинці неподалік трійко дівчаток у білій шкільній формі, які сиділи на траві й радісно сміялися; пасма їхнього довгого волосся, просочені золотистою загравою заходу сонць, майоріли на вітрі.

Кабіна ліфта виявилася надзвичайно широкою і мала прозору стіну, обернену до міста, завдяки чому ліфт скидався на величезний оглядовий майданчик. Усі сидіння були оснащені пасками безпеки, оскільки з наближенням до центру диска гравітація швидко зменшувалася. Споглядаючи назовні, можна було помітити, як нижня поверхня міста поступово віддаляється, натомість деталі протилежної, «небесної», сторони стають чіткішими. Коли кабіна ліфта досягла центру диска, сила тяжіння зникла повністю, як і розуміння, яка саме зі сторін була низом, а яка — верхом. Оскільки шлюз розташовувався точно на уявній центральній осі циліндричного космічного міста, вся його поверхня зараз була на однаковій відстані від спостерігача, тож саме звідси відкривалася найдивовижніша панорама.

Світність сонць уже зменшилася до рівня місячного світла, й промені розфарбували все місто відтінками срібла. Звідси всі три сонця — чи то пак місяці — майже повністю зливалися в одне ціле світило, яке знову затягнуло хмарами. Усе громаддя хмар оберталося навколо зони нульової гравітації, витягуючись у довге веретено вздовж центральної осі, аж до протилежного кінця циліндричного міста. Зараз було добре видно його протилежний («південний») кінець, який розташовувався на

відстані 45 кілометрів, і Цао Бінь сказав, що саме там розміщені маневрові двигуни. Спалахнули нічні вогні, й Чен Сінь опинилася посеред вогняного моря, що оточувало її звідусіль і тяглося вперед у нескінченність. Відчуття було таким, ніби вона зазирнула углиб бездонної криниці, стіни якої встеляла щільна ковдра із світлячків.

Погляд Чен Сінь випадковим чином зупинився на місцині, забудова якої нагадала їй околиці міста, де розташовувався її будинок у докризові часи. Вона уявила, як із вікна другого поверху нічим не примітної будівлі крізь сині фіранки лине світло, а в кімнаті на неї чекають мама й тато...

Чен Сінь не змогла стримати сліз.

Від першого пробудження в Епосі стримування їй ніяк не вдавалося повністю інтегруватися в нові реалії — вона постійно відчувала, що програє боротьбу з часом. Але Чен Сінь і подумати не могла, що ще через пів століття почуватиметься як удома тут, на темному боці Юпітера, за 800 мільйонів кілометрів від рідної планети. Здавалося, що пара гігантських рук згорнула всю милу їй серцю картину в циліндр і розмістила в цьому світі, який обертався перед її очима.

Чен Сінь у супроводі Цао Біня ввійшла в коридор із нульовою гравітацією. Це була труба, в якій люди рухалися, тримаючись за буксирувальний трос. Щільні потоки пасажирів із ліфтів, що прибували з усіх кінців «поверхні», збиралися в цьому коридорі, аби потрапити за межі міста. Уздовж круглої стіни коридору блимав ряд інформаційних вікон, що здебільшого транслиювали випуски новин чи рекламні ролики. Проте їх кількість була лімітованою, на відміну від нав'язливого мерехтіння вікон у попередні епохи.

Чен Сінь раніше вже завважила, що сліпуча гіперінформаційна ера, здавалося, остаточно канула в Лету, поступившись стриманому, дозованому і впорядкованому поданню інформації. Залишалось тільки здогадуватися, було це спричинено змінами у політичній чи економічній системі нової реальності.

Вийшовши за межі коридору, Чен Сінь побачила, наскільки швидко зірки обертаються над головою — у непідготовленого спостерігача подібна картина цілком могла викликати запаморочення. Кут огляду зоряного неба різко збільшився: вони опинилися на поверхні кола діаметром вісім кілометрів, на верхівці космічного міста. Це був міський космодром із великою стоянкою для човників; більшість місць були зайняті кораблями міжзоряного класу. Обрисами вони мало чим відрізнялися від бачених Чен Сінь понад шістдесят років тому, але, як правило, були менших розмірів, а велика частина взагалі за габаритами нагадувала звичайні автомобілі старих часів. Чен Сінь також зауважила, що двигуни викидають із сопел тьмяніше полум'я, ніж пів століття тому. Колір здебільшого мав синюватий відтінок і не сліпив очей. Швидше за все, сучасні компактні термоядерні двигуни мали значно більший коефіцієнт корисної дії, ніж їхні попередники.

Також одразу впало у вічі яскраво-червоне коло радіусом приблизно 100 метрів, що окреслювало площу, в центрі якої був вихід на космодром. Чен Сінь швидко збагнула його призначення: за його межами експонентно зростала відцентрова сила, яка виникала внаслідок обертання міста навколо власної осі. Тому для запобігання викиданню з космопорту припарковані за межами кола космічні кораблі мушили бути заякорені, а люди мали користуватися спеціальним підмагніченим взуттям.

Холод пробирав до кісток, і лише черговий старт корабля приносив хвилю тепла, яка, однак, швидко розсіювалася. Чен Сінь відчула дрижаки — і не тільки від холоду, а й унаслідок усвідомлення того, що вона зустрілася з космосом абсолютно непідготовленою! Проте навколо неї була атмосфера з нормальним тиском, у якій гуляли пориви холодного повітря. Здавалося, технологія, яку бачила Чен Сінь у минулому та яка забезпечувала підтримання атмосферного тиску в незамкненому

космічному просторі, набула розвитку, і тепер звичною справою було підтримання атмосфери в повністю відкритому просторі!

Цао Бінь помітив її здивування.

— Усе, на що ми здатні нині, — це підтримувати прошарок повітря з нормальним тиском завтовшки 10 метрів над «землею».

Хоча він прокинувся не набагато раніше за Чен Сінь, проте вже встиг при звичаїтися до багатьох досягнень цієї доби і, вочевидь, не міг дочекатися, щоб продемонструвати їй дещо захопливіше.

На тлі моря зірок, яке постійно оберталося, Чен Сінь роздивлялася новий світ зведених людьми сховищ.

З цього місця було добре видно 22 космічних міста — більшу частину створених людством поселень на темному боці Юпітера, — ще чотири лишалися поза видимістю, оскільки були перекриті іншими об'єктами. Усі 26 міст (на шість більше, ніж планувалося спочатку) були вишикувані у чотири нерівні ряди. Чен Сінь одразу пригадала човники, які понад шістдесят років тому так само ховалися в тіні уламка астероїда, який грав роль Юпітера під час експерименту. Сусідами Азії I з одного боку були Північна Америка I та Океанія I, а з іншого — Азія III. Відстань між містами в одному ряду дорівнювала 50 кілометрам, тож вони мали вигляд великих планет при спогляданні із Землі. Наступний ряд із чотирьох космічних міст відділяли 150 кілометрів, тож їхні деталі було вже важче розрізнити неозброєним оком. Найвіддаленіші міста були розташовані на відстані 1000 кілометрів і нагадували моделі справжніх міст у невеликому масштабі.

Чен Сінь спало на думку, що весь кластер космічних міст нагадує зграйку рибок, які ховаються за порогом річки, уникаючи стрімкої течії.

Північна Америка I, яка розташовувалася найближче до Азії I, була ідеальною сферою — друга крайність архітектурного рішення для побудови космічних міст. Більшість із них мали форму еліпсоїда, хоча співвідношення довгих і коротких осей у них різнилося. Невелика кількість міст узагалі були

унікальними — подібними до колеса зі спицями чи до веретена, — проте це були винятки.

У затінку інших планет-гігантів розмістилися три кластери, які нараховували 38 космічних міст: 26 — за Сатурном, вісім — за Нептуном і чотири — на темному боці Урана. Ці кластери були ще безпечнішими, але й більш віддаленими та усамітненими.

Раптом одне з міст у першому ряду охопила синя заграва. Здавалося, що посеред космосу з'явилося невеличке блакитне сонце, яке примусило людей і кораблі в космопорту відростити довгі тіні. Цао Бінь пояснив, що це увімкнувся маневровий рушій, який корегує положення міста відносно Юпітера. Кластер не був супутником Юпітера, а обертався синхронно з ним навколо Сонця, трохи за межами орбіти планети-гіганта, постійно лишаючись у її затінку. Але потужна гравітація Юпітера постійно притягувала міста до поверхні планети, через що час від часу доводилося вмикати двигуни для корегування орбіти, що було надзвичайно енергозатратною операцією. Існувала пропозиція перетворити всі міста на штучні супутники Юпітера, а вже після отримання попередження про атаку за теорією Темного лісу змінити орбіти руху міст таким чином, щоб вони опинилися з темного боку планети. Проте, доки не завершилася розбудова Системи раннього сповіщення й не була доведена її ефективність, жодне з міст не погодилося на такий ризик.

— А тобі щастить! Ти станеш свідком видовища, що трапляється раз на три дні. Дивись! — сказав Цао Бінь, вказуючи рукою в конкретному напрямку.

Чен Сінь поглянула туди і побачила вдалині невеличку білу п'ятку, яка збільшувалась у розмірах і швидко сягнула діаметра м'ячика для настільного тенісу.

— Європа? — перепитала вона.

— Так, саме вона. Ми зараз максимально наблизилися до її орбіти. Не бійся і твердо стій на ногах.

Чен Сінь намагалася здогадатися, навіщо він озвучив це попередження. Вона звикла, що при спостереженні із Землі більшість небесних тіл здаються нерухомими або рухаються

надзвичайно повільно, тож спостерігач не здатен помітити їх переміщення у просторі неозброєним оком. Але її осягнула згадка про те, що космічне місто не є супутником Юпітера, бо лишається нерухомим відносно планети, а Європа — один із найшвидших супутників: вона обертається навколо Юпітера зі швидкістю приблизно 14 км/с, лишаючись майже стаціонарним об'єктом у системі відліку цієї планети. Тож і швидкість Європи відносно космічного міста є значною, а отже, при зближенні орбіт...

Не встигла Чен Сінь до кінця збагнути, що відбувається, як біла куля почала настільки швидко збільшуватися в розмірах, що це здавалося геть нереальним. За мить Європа затулила собою більшу частину горизонту, еволюціонувавши від маленької кульки до планети великого розміру. Чен Сінь відчула, як верх і низ неначе помінялися місцями, й Азія I почала звалюватися в цей білосніжний світ. Наступної секунди світ діаметром понад три тисячі кілометрів просвистів у них над головами, затуливши весь небокрай. Цієї миті космічне місто фактично ширяло над замерзлим океаном Європи, і можна було чітко розрізнити поперечні смуги на поверхні льоду, як папілярні лінії на відбитку гігантської білої долоні. Порив вітру, збурений близьким прольотом Європи, налетів на Чен Сінь, розхитуючи її, і якби не підмагнічене взуття, то вона не втрималася б на ногах і злетіла у повітря. Навколо неї затанцювали дрібні речі, не закріплені на поверхні космодрому, а кілька кабелів, що зміїлися до запаркованих кораблів, напнулися в повітрі.

Під ногами почувся пульсуючий гуркіт, спричинений напруженням матеріалів структурного каркаса космічного міста під впливом швидкої зміни сили тяжіння промайнулої Європи. Супутнику Юпітера знадобилося лише три хвилини, щоб пролетіти повз Азію I, а далі Європа почала так само швидко зменшуватися у розмірах із протилежного від спостерігачів боку. Вісім космічних міст, які розташовувались у перших двох рядах, увімкнули маневрові рушії для згладжування впливу

гравітації Європи на їхні орбіти, засвітивши вісім вогників у темряві космосу.

— Боже мій, наскільки близько вона промайнула? — вражено запитала Чен Сінь.

— Зараз Європа знаходилася щонайменше на відстані 150 кілометрів від нас. Юпітер має 13 супутників, і кластер не може маневрувати таким чином, щоб знаходитися на значній віддалі від усіх них. Нахил орбіти Європи до площини екватора Юпітера менше ніж пів градуса, тож вона пролітає повз ці ряди космічних міст на дуже невеликій відстані. Цей супутник слугує головним джерелом води для кластера, і на його поверхні ми розмістили чимало виробництв. Але внаслідок завдання удару по Сонцю це все піде шкереберть. Після вибуху світила орбіти всіх супутників Юпітера зазнають суттєвих змін, і нам доведеться серйозно попрацювати, щоб уникнути зіткнення з ними.

Цао Бінь відшукав космічний корабель, на якому прилетів. Човник виявився одним із найменших і нагадував звичайний двомісний автомобіль із минулого. Політ у космосі на такому крихітному кораблі інстинктивно викликав у Чен Сінь занепокоєння, хоча вона розуміла, що перейматися не варто. Скафандри також виявилися непотрібними, і Цао Бінь голосовою командою наказав бортовому комп'ютеру правити до Північної Америки I. Космічний корабель слухняно активував рушії й злетів.

Чен Сінь зауважила, що посадковий майданчик космодрому швидко віддаляється, а корабель рухається по дотичній лінії від міста, яке оберталось внизу. Незабаром у полі зору з'явилася восьмикілометрова верхня частина Азії I, а потім і все місто з величезною темно-жовтою облямівкою. Лише після того як Чен Сінь побачила скінченність цієї жовтавої плями, вона збагнула, що дивиться на поверхню Юпітера. Тут, у затінку газового гіганта, панували холод і темрява, здавалося, що Сонця взагалі не існує. Тільки флуоресценція рідкого водню та гелію крізь густу атмосферу планети утворювала каламутні гало на поверхні Юпітера, які скидалися на очні яблука, що рухаються

під повіками під час сну. Величні розміри планети справили шокуюче враження на Чен Сінь. Звідси вона могла бачити лише її невеличкий краєчок, який злегка заокруглювався на тлі космосу. Юпітер нагадував темний бар'єр, що перекривав доступ до всього суцього, і Чен Сінь здавалося, ніби вона стоїть перед гігантською стіною у кінці буття.

Протягом наступних трьох днів Цао Бінь показав Чен Сінь ще чотири космічні міста.

Першим вони навідали найближчого сусіда Азії I — Північну Америку I. Найбільшою перевагою цього космічного міста у формі ідеальної сфери було те, що одне штучне сонце могло рівномірно освітлювати все місто загалом. Однак і недоліки такого архітектурного рішення були очевидними: гравітація значно різнилася на різних широтах — від максимальних значень на екваторі до повної невагомості на полюсах. А отже, людям, які мешкали в різних районах міста, доводилося адаптуватися до життя з різною силою тяжіння.

На відміну від Азії I, безпосередньо всередину Північної Америки I з боку північного полюса могли потрапляти невеличкі космічні кораблі. Після того як човник влетів крізь шлюз у місто, усе довкола закружляло в танці, й перед посадкою корабель мав синхронізувати швидкість обертання зі сферою. Чен Сінь і Цао Бінь зайняли місця в швидкісному поїзді, який прямував до нижчих широт міста, що виявилося набагато швидше, ніж їхня подорож автобусом в Азії I. Чен Сінь завважила, що тут багато будівель тягнулися вище й розташовувалися компактніше, нагадуючи забудову даунтаунів земних мегаполісів. У районах високих широт із незначною гравітацією висота будівель обмежувалася лише розмірами самої сфери, а ближче до полюсів вони сягали заввишки 10 кілометрів — половину радіуса сфери міста. Шпилясті верхівки будівель, які нагадували колючки, тягнулися до штучного сонця, до якого лишалося ще 10 кілометрів.

Північна Америка I стала одним із перших міст у цьому кластері. Сфера діаметром 20 кілометрів дала прихисток 20 мільйонам людей і перетворилася на процвітаючий комерційний центр юпітеріанського кластера.

У цьому місті Чен Сінь уперше побачила дивовижне видовище, якого не було в Азії I: по лінії екватора місто оточувало море. Насправді більшість космічних міст мали подібні водойми різної ширини, і якраз Азія I без моря була радше винятком. За сферичної чи еліпсоїдальної форми міста на екваторі створювалася найбільша штучна гравітація, тож саме сюди природним чином стікала вся вода, утворюючи водне кільце, що блискучим поясом оточувало людські поселення. Стоячи на березі, можна було побачити, як морська гладінь здіблюється з обох боків, перетинаючи «небо» поза місцевим світилом. Чен Сінь і Цао Бінь перетнули море на швидкісному катері — маршрут виявився довжиною понад 60 кілометрів. Воду для моря — чисту й прохолодну — добували на Європі, а його іскристі хвилі відбивали світло на хмарочоси. Дамба з боку Юпітера була дещо вищою, що запобігало затопленню під час роботи двигунів для корегування орбіти міста. Проте час від часу, коли треба було здійснити якийсь незапланований маневр, траплялися невеличкі повені.

Третім за рахунком космічним містом, яке навідали Чен Сінь із Цао Бінем, стала Європа IV з найтипівішим архітектурним рішенням у формі еліпсоїда. Але її визначальною ознакою була відсутність єдиного штучного світила, натомість кожен район мав власне мініатюрне термоядерне сонце — вони були розвішані на висоті від 200 до 300 метрів над поверхнею міста. Перевагою такого незвичного рішення була можливість стовідсоткового використання всієї «осі невагомості» міста. Найвища, або найдовша (якщо дивитися з різних площин), будівля завдовжки 40 кілометрів була зведена саме на довгій осі Європи IV і з'єднувала північний і південний полюси еліпсоїда. Оскільки всередині міста була зона нульової гравітації, то ця

споруда здебільшого використовувалася як космодром і комерційна розважальна зона.

Європа IV із населенням у 4,5 мільйона осіб виявилася містом із найменшою щільністю населення. Його жителі були найзаможнішими серед мешканців сховищ усього Нового світу. Чен Сінь неабияк здивувалася, побачивши велику кількість вишуканих вілл, які освітлювали власні невеличкі сонця. Кожний маєток також мав басейн, а деякі навіть обрамляли широкі галявини. Морську гладінь розцятковували білі вітрильники, а з берега неквапно закидали снасті рибалки. Повз них повільно пропливла яхта, і Чен Сінь здивовано відзначила, що розкіш оздоблення судна не поступалася найдорожчим зразкам, якими пишалися багатії Землі в минулому. На борту відбувалася коктейльна вечірка з живою музикою... Вона вкотре здивувалася тому, що певні стандарти життя Землі минулого були перенесені за 800 мільйонів кілометрів від Землі, на темний бік Юпітера.

Океанія I виявилася повною протилежністю Європі IV. Це було найперше місто, введене в експлуатацію і збудоване у формі сфери, як і Північна Америка I. Проте, на відміну від решти міст на темному боці Юпітера, воно оберталось навколо планети, як її природні супутники.

У перші роки реалізації проєкту «Бункер» це місто стало прихистком для мільйонів працівників, зайнятих на будівництві, а з подальшим просуванням проєкту перетворилося на величезне сховище-ангар для будматеріалів. Як з'ясувалося пізніше, цей найперший прототип космічного міста мав безліч конструктивних недоліків і саме тому, зрештою, був занедбаний. Однак після закінчення переселення людства до Нового світу сховищ в Океанії I знову з'явилися жителі, й місто повернулося до життя — тут сформувалися муніципальна влада та правоохоронні органи. Проте вони опікувалися лише підтримкою найбазовішої міської інфраструктури, тож вирішення решти питань залишилося на розсуд громади міста.

Океанія I зоставалася єдиним містом, для переїзду до якого не вимагалася посвідка на проживання. А отже, більшу частину містян становили безхатченки, безробітні різних мастей і найбільш вразливі верстви населення, які з різних причин утратили право на соціальне забезпечення, а ще, як не дивно, богемні художники. Деяко пізніше місто стало оплотом деяких політичних угруповань екстремістського штибу.

Океанія I не мала маневрових двигунів і штучного світила всередині міста. Ба більше, місто не оберталося навколо власної осі, а отже, весь внутрішній простір був суцільною зоною невагомості.

Опинившись тут, Чен Сінь подумала, що опинилася в химерній казці. Усе мало такий вигляд, ніби колись процвітаюче, але тепер занепале місто раптово позбулося сили тяжіння — і всі споруди здійнялися у повітря. Океанія I виявилися місцем, де панувала вічна ніч, — кожна будівля мала власне радіоізотопне джерело електричного струму, тож усе місто скидалося на море дрейфуючих вогників. Більшість будівель були простими халупами, збитими з різного будівельного сміття. Оскільки принципової відмінності між стелею і підлогою не існувало, то халупи здебільшого мали форму гексаєдрів з вікнами-дверями з усіх шести боків. Деякі були сферичної форми, що надавало певну перевагу — більший запас міцності у разі неминучих зіткнень під час левітації у стані невагомості.

Океанія I не мала титулів права власності на «землю», оскільки всі будівлі перебували в постійному дрейфі. У принципі, будь-хто з жителів міста міг користуватися будь-якою частиною його простору. У місті жила чимала кількість волоцюг, які не мали навіть найзлиденнішої хатинки. Увесь скарб вони зберігали у сітчастих сумках, які не давали пожиткам розлетітися по місту. Так ці безхатченки і мандрували — із сітчастим баулом за спиною. Переміщення містом здійснювалося у найпростіший спосіб: за практично повної відсутності транспортних засобів, буксирувальних тросів та персональних ранців із прискорювачами жителі рухалися, відштовхуючись ногами й руками від щільної маси левітуючих

будівель. Дістатися будь-куди не було проблемою, але подібний спосіб пересування потребував певних навичок — побачивши, як вправно люди стрибають між будівель, Чен Сінь не могла не пригадати того, як гібони перелітають із гілки на гілку.

Чен Сінь із Цао Бінем підпливли до безхатченків, які грілися довкола багаття, хоча в інших космічних містах відкритий вогонь був під суворою забороною. Напевно, вони палили запаси якихось горючих будівельних матеріалів. Через невагомість полум'я не витягувалося вгору, а формувало вогняну кулю, яка просто висіла в повітрі. Випивали ці безхатки теж незвичним чином: розпорошуючи вино з пляшки, створювали в повітрі рій крапель різного розміру, а далі вже немолоді люди в подертому одязі й із довгими бородами ловили ротами і ковтали ці краплі, що виблискували кришталем у світлі вогнів. Одного з п'яничок знудило, й виверження блювотних мас спровокувало прискорення, від чого чоловіка закрутило в повітрі...

Чен Сінь і Цао Бінь завітали на місцевий ринок: товар тут плавав у повітрі, створюючи квінтесенцію хаосу, а між ним у світлі кількох ламп штовхалися продавці з покупцями. Одразу збагнути, кому який товар належить, було важко, проте якщо клієнт цікавився чимось конкретним, власник одразу знаходився. Тут продавали одяг, електроніку, їжу та алкогольні напої, радіоізотопні джерела різної ємності, легку стрілецьку зброю тощо. Час від часу траплялося також чимало диковинок і різних артефактів. На одній ятці було кілька металевих уламків різного розміру, на яких висіли цінники з кругленькими сумами. Продавець пояснив, що це зібрані в різних частинах Сонячної системи рештки кораблів, знищених у Битві Судного дня.

Чен Сінь із подивом помітила, що в одному місці продавали антикварні книги. Вона проглянула кілька томів — їх назви не припали пилом Історії. Книги плавали в повітрі, й сторінки багатьох із них розгорнулися, нагадуючи зграю білокрилих птахів, що пурхали довкола світла... Чен Сінь звернула увагу на дерев'яну коробочку, що висіла на рівні очей. Напис засвідчував,

що це коробка з-під сигар. Вона простягнула до неї руку, і тієї ж миті до неї підлетів чорношкірий хлопець, який почав переконувати, що це коробка справжніх старовинних сигар «Гавана». Їх берегли 200 років, тому деякі можуть виявитися пересушеними, але хлопець запевнив, що запропонує найнижчу ціну. Він навіть відкрив коробку, щоб Чен Сінь пересвідчилася у справжності товару. Зрештою, вона купила ці сигари.

Цао Бінь привів Чен Сінь на околицю міста — до внутрішньої поверхні сфери. На ній не було будівель, покрівельних матеріалів чи ґрунту — все лишалося незмінним від дня завершення будівництва корпусу. На невеличкому клаптику, де вони стояли, не було помітно заокруглення — все мало вигляд рівного й гладкого майданчика. Над їхніми головами щільно купчилися будинки, освітлені барвистими вогниками, які відкидали тіні на «майданчик». Чен Сінь роздивилася, що вся внутрішня поверхня сфери вкрита малюнками та графіті. Зображення насичених кольорів мали дику та нестримну енергетику і в мінливій грі світла та тіні здавалися живими, ніби були втіленням мрій, що просочувалися з плаваючого зверху міста.

Цао Бінь відмовився вести Чен Сінь углиб міста, оскільки, за його словами, саме в центрі було найнебезпечніше. Сутички між бандами стали візитівкою Океанії I, і кілька років тому під час однієї з розбірок було пошкоджено корпус, що спричинило серйозну аварію з декомпресією. Згодом вдалося досягнути негласної домовленості між ворогуючими сторонами, за якою вирішення всіх конфліктних ситуацій перемістилося до центру.

Цао Бінь розповів, що федеральний уряд вклав чималі кошти в розбудову системи соціального забезпечення Океанії I. Більшість із шести мільйонів місцевих мешканців були безробітними, проте мали змогу вдовольняти найбазовіші для виживання потреби.

— Яка доля очікує це місто, якщо станеться атака за теорією Темного лісу? — запитала Чен Сінь.

— Без варіантів — знищення. Місто не оснащене рушіями, а навіть якби вони й були, то все одно не змогли б перемістити

його у затінок планети і втримати на місці. Поглянь на це, — Цао Бінь показав на скупчення будівель над головами. — Якщо місто прискориться, то все це гепнеться об внутрішню оболонку й проламає величезну дірку в обшивці, перетворивши сферу на мішок без дна. Єдиний варіант — після отримання попередження про атаку організувати евакуацію населення до інших міст.

Відлітаючи, Чен Сінь крізь ілюмінатор корабля розчулено дивилася на місто вічної ночі. Це місце концентрувало бідність та неприкаяність, але навіть воно мало яскраве і самотнє життя, що нагадувало героїв «Дня поминання предків на річці Бяньхе», розвішаних у невагомості.

Вона розуміла, що порівняно з останнім періодом життя на Землі Епоха сховищ віддалилася від розуміння ідеального суспільства. Велике переселення на край Сонячної системи призвело до відродження деяких давно зниклих соціальних явищ. Але це був не регрес чи деградація, а зліт по спіральній траєкторії — неминучі проблеми зростання у процесі освоєння нових горизонтів.

Після відвідин Океанії I Цао Бінь повіз Чен Сінь подивитися на кілька космічних міст незвичної форми. Найближче до Океанії I було місто у формі колеса зі спицями, що здавалося збільшеною версією верхньої станції космічного ліфта, яку Чен Сінь відвідувала понад 60 років тому.

Чен Сінь дивувалася розмаїттю форм більшості міст, адже з інженерної точки зору саме таке колесо є найвдалішим варіантом. Побудова космічного міста у формі колеса технічно значно менш складна, ніж будь-якої іншої форми, що мала велику площу поверхні. До того ж після завершення будівництва колесоподібна форма має вищу міцність і стійкість у разі будь-яких катастроф, й її легко можна збільшити в розмірі.

— Відчуття світу, — просто пояснив Цао Бінь.

— Що?

— Відчуття, що ти належиш до якогось світу, живеш всередині чогось. Космічне місто повинно мати великий внутрішній простір і широкі краєвиди, щоб мешканці мали відчуття проживання в якомусь великому світі. Хоча корисний обсяг площі внутрішньої поверхні в міст різних форм майже не відрізняється, населення міста-колеса завжди відчуватиме, що живе у вузькій трубі чи системі труб. Повне усвідомлення перебування на борту космічного корабля, а не вдома.

Інші міста мали ще дивніший дизайн, проте більшість із них були суто промисловими й агрокультурними станціями без постійних жителів. Одне з них — 120 кілометрів завдовжки і три кілометри завширшки — скидалося на тонку довгу палицю й мало назву Ресурси І. Воно оберталося не навколо довшої осі, а навколо центру. Внутрішній простір був розділений на багато відсіків, гравітація всередині яких сильно різнилася: лише кілька зон були придатними для проживання, а решта використовувалися для розміщення виробництв, які потребують різної сили тяжіння. За словами Цао Біня, в кластерах біля Сатурна й Урана подібні міста-палиці з'єднували в хрест чи навіть зірку.

Найбільш ранні кластери космічних міст, зведені в рамках проєкту «Бункер», розташовувалися біля Юпітера і Сатурна. У подальшому під час будівництва кластерів біля Урана і Нептуна з'явилися деякі нові архітектурні концепції космічних міст, найважливішою з яких було впровадження універсальних перехідників-коннекторів. Кожне місто цих двох кластерів, розмішених у віддаленому куточку Сонячної системи, було обладнане одним або кількома такими коннекторами, за допомогою яких міста можна було з'єднувати між собою. Після стикування їхній внутрішній простір подвоювався, що сприяло покращенню самопочуття містян і пришвидшенню економічного зростання. Злиття атмосфер та екосистем міст згладжувало різкі коливання й зменшувало витрати на підтримку життєвого простору.

Зараз міста стикувалися лише по осьовій лінії, тож могли продовжувати обертатися з попередньою швидкістю для

збереження звичайної гравітації, як і до з'єднання. Існували пропозиції й вертикального чи паралельного стикування, що дало б змогу зробити об'єднання міських просторів більш збалансованим у всіх напрямках. Однак у такому випадку синхронізоване обертання міст неодмінно призведе до зміни узвичаєної сили тяжіння, тож від подібних спроб відмовилися.

У цей час найбільше з'єднання поселень було розтошовано коло Нептуна, де чотири з восьми наявних міст об'єдналися в одне завдовжки у 200 кілометрів. За потреби — наприклад, коли з'явиться попередження про атаку за теорією Темного лісу, — з'єднання можна за короткий проміжок часу від'єднати для підвищення маневреності. Багато хто сподівався, що одного дня всі міста в чотирьох кластерах інтегруються між собою, утворивши чотири великі світи.

Загалом у затінку Юпітера, Сатурна, Урана та Нептуна знайшли прихисток 64 великі космічні міста, а також майже сотня середніх і невеличких поселень та значна кількість різноманітних космічних станцій. У цьому новому світі загалом проживали 900 мільйонів людей.

Сімдесят років тому, одночасно зі стартом проєкту «Бункер», була запроваджена сувора політика планування сім'ї. Опинившись перед незвіданим і повним небезпек майбутнім, суспільство легко прийняло запропоновані обмеження. Це дало змогу зменшити загальну чисельність населення Землі з 4,1 мільярда на початку проєкту до 0,9 мільярда. Усе людство переселилося до сховищ іще до отримання попередження про атаку за теорією Темного лісу.

Кожне космічне місто мало політичний статус, еквівалентний окремій державі, а чотири кластери утворили Федерацію Сонячної системи з новим федеральним урядом, створеним на базі колишньої Організації Об'єднаних Націй. Історично всі основні земні цивілізації виникли в епоху міст-держав, а тепер такі ж утворення знову з'явилися на політичній мапі околиці Сонячної системи.

Земля збезлюдніла. На планеті залишилося жити близько 10 мільйонів осіб, які не побажали залишати рідну домівку і не

страхалися раптової загибелі. Також багато мешканців бункерного світу продовжували сміливо подорожувати чи відпочивати на Землі, хоча кожна така поїздка могла закінчитися смертю. З плином часу відчуття наближення до фатального моменту лише посилювалося, тож людство дедалі більше адаптувалося до існування в бункерному світі. Складне життя, насичене повсякденними турботами, потроху притлумлювало відчуття ностальгії за рідною планетою, і дедалі менше людей звертали увагу на події на Землі. Більшість лише знала, що природа завзято повертає собі втрачене, вкриваючи континенти лісами і луками. Ходили чутки, що зараз усі люди на Землі живуть, немов королі в давнину: кожен має простору садибу з власними лісами та озерами, але, виходячи за її межі, мусить не забувати про зброю, щоб захиститися від нападів диких тварин. Земля перетворилася на ще одне місто-державу у складі Федерації Сонячної системи.

Корабель із Чен Сінь та Цао Бінем на борту опинився на околиці міського кластера Юпітера. На тлі величної і похмурої планети ці космічні міста видавалися крихітними і самотніми хижками у затінку високої скелі. Здалеку вони скидалися на ледь жевріючі свічечки. Незважаючи на їхній невеликий розмір, вони лишалися єдиним натяком на тепло домівок посеред нескінченного холоду та запустіння, мрією для всіх втомлених мандрівників. Чен Сінь пригадала короткий вірш, завчений іще в середній школі. Його автором був давно забутий поет часів Республіки Китай.

Сонце сіло.

Гори, дерева, скелі й річки —

Усе величне потонуло в тіні.

Люди з цікавістю запалюють крихітні вогні,

Аби роздивитися щось бодай трішечки.

Із сподіванням побачити шукане.*

Рік 11-й Епохи сховищ. Швидкість світла II

Кінцевим пунктом призначення Чен Сінь та Цао Біня було місто Зоряне кільце, яке належало до категорії середніх. До неї зараховували міста з внутрішньою площею від 50 до 200 квадратних кілометрів. Вони, як правило, розташовувалися всередині скупчення великих міст. Однак два середніх міста в юпітеріанському кластері — Зоряне кільце та Швидкість світла II — були розміщені на віддалі від основних поселень, майже на межі захисної тіні Юпітера.

Маршрут польоту до Зоряного кільця пролягав повз Швидкість світла II, про яке Цао Бінь розповів, що воно колись мало статус наукограда. Це був один із двох науково-дослідницьких центрів, у яких проводилися експерименти зі зменшення швидкості світла у вакуумі для реалізації плану «Чорний домен». Проте зараз це місто спорожніло й занепало. Чен Сінь надзвичайно зацікавилася почутим і попросила поглянути на диво-наукоград; Цао Бінь неохоче наказав бортовій системі космічного корабля повернути у вказаному напрямку.

— Роздивімося все ззовні, бо всередину ліпше не потикатися, — запропонував Цао Бінь.

— Хіба це небезпечно?

— Так.

— Але ж ми так само ризикували, коли опинилися в Океанії I.

— Це різні речі. Швидкість світла II не населена. Це... місто привидів. Принаймні всі так говорять.

Із наближенням до міста Чен Сінь дедалі більше пересвідчувалась у правдивості слів Цао Біня — від нього дійсно залишилися лише руїни. Місто не оберталося навколо власної осі, а зовнішня обшивка була подертою, з безліччю отворів і тріщин. Подекуди обшивки бракувало на великих ділянках корпусу, й у цих місцях було видно конструкції тримального каркаса. Побачивши грандіозну картину запустіння, яку ледь-ледь вихоплювали з темряви елементи освітлення корабля, Чен Сінь мимохіть відчула, як на неї накочує хвиля страху і трепету. Руїна нагадувала їй величезного кита, який викинувся на берег багато років тому. Від нього залишилися лише висохлий кістяк

та порепана шкіра як доказ того, що життя давно покинуло ці рештки. Чен Сінь чомусь здавалося, що місце, де вони перебували, давніше за Акрополь і приховує значно більше таємниць.

Човник повільно наближався до великого розлому, в кілька разів ширшого за невеличкий космічний корабель. Крізь отвір виднілися покручені частини металевого каркаса, що відкривали їхнім поглядам внутрішнє оздоблення міста. Прожектор човника вихопив із темряви шматок далекої «землі», й Чен Сінь встигла розгледіти, що поверхня була абсолютно порожньою. Човник зміг влетіти у пролом і дещо просунути всередину корпусу. Після того як він зависнув на місці, прожектор зробив повний оберт, і Чен Сінь переконалася, що «земля» є голою так далеко, поки бачить око: ані будівель, ані залишків сміття — нічого, що вказувало б на те, що тут колись були люди. Зате на поверхні оболонки було легко роздивитися систему перехресних крокв, які утворювали силовий каркас міста.

— То це просто порожня оболонка? — спитала Чен Сінь.

— Аж ніяк.

Цао Бінь кілька секунд спостерігав за нею, ніби вимірюючи ступінь її мужності, а потім погасив прожектор човника.

Спочатку Чен Сінь не бачила нічого, крім темряви. Зоряне світло лилося крізь щілину на протилежному боці міста, нагадуючи споглядання за нічним небом крізь розбитий дах старого будинку. Але після того як її очі призвичаїлися до темряви, вона виявила, що руїни не поглинені мороком, а випромінюють ледь помітне мерехтливе синє сяйво. Чен Сінь відчула, як напинається шкіра на голові. Вона спробувала опанувати себе і спробувала віднайти джерело світіння. За деякий час угледіла точку всередині міста, що нерегулярно виблискувала синім на кшталт того, як безсистемно моргає людське око. Руїни всередині також то поглиналися темрявою, то виринали у цих синіх проблісках. Порожня внутрішня поверхня сповнювалася чудернацькими тінями, немов пустеля, вихоплена блискавкою з безодні темної ночі.

— Ці відблиски утворюються внаслідок засмокування космічного пилу в чорну діру, — пояснив Цао Бінь природу явища, намагаючись вгамувати тремтіння Чен Сінь.

— То тут розташована чорна діра?

— Так, десь на відстані п'яти кілометрів від нас... Крихітна чорна діра з радіусом Шварцшильда лише 20 нанометрів і масою, як у Леди, нерегулярного супутника Юпітера.

При світлі цих темно-синіх проблісків Цао Бінь розповів Чен Сінь історію Швидкості світла II та 高 (Гао) Вея.

Дослідження можливостей зменшення швидкості світла у вакуумі розпочалися майже одночасно зі стартом проєкту «Бункер». Міжнародне співтовариство вклало величезні ресурси в розвиток вказаного альтернативного шляху порятунку людства. Для цього в кластері біля Сатурна було зведено величезне унікальне космічне місто — дослідницька база Швидкість світла I. Але шістдесят років масштабних досліджень не призвели до жодних проривів чи відкриттів. Ба більше, прогресу не спостерігалось навіть у найбазовіших питаннях фундаментальних досліджень.

Зменшити швидкість світла в якомусь середовищі не становило жодних проблем. Ще у 2008 році в лабораторних умовах вдалося досягнути неймовірного значення цього показника — 17 м/с. Але зменшити швидкість світла у вакуумі — це зовсім не те саме. Перше легко досягається поглинанням і повторним випромінюванням фотонів атомами середовища, а швидкість руху фотонів між самими атомами лишається незмінною. Подібний підхід не мав жодної користі для реалізації плану «Чорний домен».

Швидкість світла у вакуумі є однією з фундаментальних констант Усесвіту, і її зміна рівнозначна зміні законів Усесвіту. Тому подібні плани потребували нестандартного мислення, потрібно було здійснити надзвичайний прорив у фундаментальних дослідженнях у різних галузях фізики. За останні шістдесят років єдиним реальним результатом таких

досліджень стало створення циркумсолярного прискорювача, що дало старт «Чорній дірі» — наймасштабнішому дослідницькому проєкту в рамках плану «Чорний домен».

Учені намагалися зменшити швидкість світла за допомогою найрізноманітніших фізичних експериментів, подекуди зовсім екстремальних. Була навіть спроба вплинути на фотони, створивши найпотужніше в історії штучне магнітне поле. Проте найпростішим способом керувати швидкістю світла у вакуумі є гравітаційне поле. Оскільки в лабораторних умовах створити обмежене за розмірами сильне гравітаційне поле надзвичайно складно, єдиним реальним варіантом було використання чорної діри. І якраз успішна побудова циркумсолярного прискорювача дала можливість створювати крихітні чорні діри.

Гао Вея було призначено науковим керівником проєкту «Чорна діра». Цао Бінь, який пропрацював із ним кілька років, не міг приховати складних емоцій від спільної роботи з цією людиною.

— Цей чоловік страждав від надзвичайно важкої форми аутизму — і я зараз не маю на увазі якогось дивакуватого вченого-самітника. Я говорю про реальний діагноз: він був надзвичайно замкнутий, ні з ким не спілкувався. Я вже не кажу про стосунки з протилежною статтю. Неймовірно вдалою науковою кар'єрою він має завдячувати тому, що народився в цю епоху, проте більшість людей все одно вважала його лише надпотужною обчислювальною машиною з обмеженим мисленням. Страждаючи від симптомів хвороби, Гао Вей намагався змінитися за будь-яку ціну, чим сильно відрізнявся від інших геніїв.

Десь, гадаю, з восьмого року Епохи мовлення він повністю присвятив себе теоретичним дослідженням можливості зменшення швидкості світла. Гао Вей настільки захопився науковою роботою, що йому почало ввижатися, буцімт успішне вирішення цієї проблеми призведе і до його зцілення.

Але швидкість світла у вакуумі — найстабільніша річ у Всесвіті. Експериментальні дослідження зі зменшення швидкості фотонів більше нагадували жорстокі катування без приділення

уваги можливим наслідкам. До чого тільки не вдавалися люди: світло били, скручували, ламали, розтинали, розтягували, стискали і навіть знищували. Але найбільшим результатом усього цього стала лише зміна частоти світла у вакуумі. Швидкість залишалася сталою, немов міцний мур. Десятиліття марних зусиль посіяли зневіру в умах теоретиків і практиків. З'явилося навіть прислів'я: «Якщо Творець усе-таки існує, то швидкість світла — єдине його творіння у Всесвіті».

Через ці невдачі відчай Гао Вея став іще глибшим. У той час, коли я вирішив скористатися гібернацією, йому вже виповнилося 50 років. Він так і не знайшов собі супутниці життя і відчував, що його доля виявиться такою ж незламною, як і швидкість світла у вакуумі. Він став іще більш нелюдимим та усамітненим.

Роботи над «Чорною дірою» розпочалися у першій рік Епохи сховищ і тривали 11 років, хоча навіть ідейні натхненники проєкту не покладали надміру сподівань на своє дітище. І теоретичні розрахунки, й астрономічні спостереження вказували на те, що чорні діри не можуть змінювати швидкість світла. Ці демони Всесвіту за допомогою своїх гравітаційних полів були здатні лише змінювати траєкторію руху і частоту світла, але аж ніяк не швидкість руху у вакуумі. Але для можливості продовження досліджень у рамках плану «Чорний домен» потрібно було отримати доступ до надпотужних гравітаційних полів, які мають саме чорні діри. З певної точки зору «Чорний домен» — це просто велика чорна діра зі зміненою константою швидкості світла. Тож існувало припущення, що детальне вивчення зблизька звичайної чорної діри підштовхне думки у правильному напрямку.

Циркумсолярний прискорювач давав змогу утворити невеличку чорну діру, проте всі вони випаровувалися за короткий проміжок часу. Для збереження чорної діри було вирішено якнайшвидше вийняти її з прискорювача й помістити всередину Леда.

Леда — найменший із супутників Юпітера — мала радіус лише вісім кілометрів. Фактично, це просто великий валун. До

початку експерименту Леду звели зі звичної орбіти і примусили обертатися разом із міським кластером синхронізовано з Юпітером. Але, на відміну від решти космічних міст, її розташували у точці Лагранжа L_2 системи Сонце–Юпітер, де ми й перебуваємо зараз, що дало Леді змогу перебувати в стані покою без потреби в постійному корегуванні орбіти. Це було наймасивніше тіло, чиє місцерозташування в космосі люди змогли змінити.

Після переміщення мініатюрної чорної діри в Леду вона почала швидко абсорбувати речовину й збільшуватися у розмірах. Одночасно сильне випромінювання, що вивільнялося в процесі поглинання матерії, почало інтенсивно плавити навколишні шари породи. Незабаром уся Леда з валуна-картоплини перетворилася на згусток червоної лави, який повільно зменшувався у розмірах, одночасно додаючи у світності, доки не зник в останньому сліпучому спалаху. Згідно з даними спостережень, більша частина маси Леди (крім незначної частки, розсіяної у вигляді випромінювання) була поглинена чорною дірою. Чорна діра стала стабільною, й її радіус Шварцшильда, або, інакше кажучи, гравітаційний радіус горизонту, збільшився з розмірів фундаментальних частинок до 21 нанометра.

Потім довкола чорної діри звели космічне місто — Швидкість світла II. Це абсолютно порожнє всередині місто, яке не оберталося навколо власної осі й було сполучене з вакуумом космічного простору. По суті, це просто велетенський контейнер із чорною дірою в центрі. Для вивчення чорної діри всередину міста регулярно вирушали групи вчених із необхідним обладнанням.

Дослідження чорної діри тривало багато років. Це був перший випадок в історії, коли людство проводило дослідження природи чорних дір у лабораторних умовах. У результаті вдалося отримати велику кількість важливої інформації та даних, які сприяли детальнішій розробці фундаментальних знань у царині теоретичної фізики й космології. Але всі ці

результати виявилися марними для зменшення швидкості світла у вакуумі.

На шостому році після початку дослідження чорної діри Гао Вей загинув. Згідно з офіційною заявою Всесвітньої академії наук, він був «втягнутий у чорну діру» внаслідок нещасного випадку під час проведення дослідницьких робіт.

Насправді будь-яка людина, яка має хоча б дрібку здорового глузду, чудово розуміє, що це маячня. Причиною того, що чорні діри стають пастками для всього на світі, навіть світла, є не надзвичайно сильна гравітація (хоча це теж правда, оскільки маса великої чорної діри, утвореної внаслідок колапсу зірки, значна), а неймовірна густина енергії гравітаційного поля. Якщо поглянути зі значної відстані, гравітація чорної діри нічим не відрізнятиметься від сили тяжіння звичайної речовини еквівалентної маси. Навіть коли Сонце буде поглинене чорною дірою, Земля та інші планети залишаться на своїх орбітах, не ризикуючи зникнути вслід за світилом. Тільки на дуже близьких відстанях до чорної діри її гравітація проявляє свою дивовижну природу.

Швидкість світла II мала всередині сітчасту захисну кулю радіусом п'ять кілометрів, всередину якої персоналу під час проведення досліджень було заборонено заходити. Оскільки радіус Леди дорівнював восьми кілометрам, то сила тяжіння чорної діри на такій відстані не надто відрізнялася від значень на поверхні супутника Юпітера. Гравітація була настільки непомітною, що люди біля обмежувальної сітки почувалися майже в невагомості й могли легко залишити це місце, використовуючи двигуни скафандра. Тож Гао Вея точно не могло зтягнути в чорну діру випадковим чином.

Гао Вей був зачарований отриманим стабільним зразком чорної діри. Пропрацювавши стільки років і не змінивши бодай одну цифру після коми константи, чиє значення наближалось до 300 тисяч кілометрів на секунду, Гао Вей відчував тривогу і розчарування. Зрозумівши всю непохитність одного з фундаментальних законів природи, він став відчувати одночасно зневагу і страх перед законами Всесвіту. Але тепер він

мав перед очима дещо, здатне стиснути Леду до 21 нанометра в діаметрі. За її горизонтом подій, у внутрішній просторово-часовій аномалії відомі закони Всесвіту переставали діяти.

Гао Вей часто годинами залишався біля обмежувальної сітки, пильно вдивляючись у чорну діру з відстані п'яти кілометрів, спостерігаючи, як вона слабко виблискує, як і зараз на наших очах. Час від часу він навіть стверджував, що чорна діра промовляє до нього і він здатен дешифрувати повідомлення, які вона надсилає своїми мерехтливими спалахами.

Свідків того, як його затягнуло в чорну діру, не було. Якщо й існували відеозаписи цього інциденту, вони лишилися неопублікованими. Оскільки він був одним із провідних спеціалістів проєкту «Чорна діра», то мав доступ до пароля від вхідної групи обмежувальної сітки. Швидше за все, Гао Вей увійшов усередину і зачаровано рушив до чорної діри, допоки гравітація не стала занадто сильною, відрізавши йому шляхи для відступу... Імовірно, він хотів зблизька роздивитися предмет своєї одержимості або ж потрапити всередину аномалії, де закони Всесвіту вже не працюють, щоб покінчити з усім цим.

Те, що відбувалося далі, важко описати словами. Після зникнення Гао Вея вчені стали спостерігати за чорною дірою за допомогою дистанційно керованого мікроскопа. На горизонті подій крихітної чорної діри діаметром 21 нанометр їм таки вдалося відшукати фігурку людини — це і був Гао Вей.

Відповідно до загальної теорії відносності для віддаленого спостерігача плин часу біля горизонту подій різко сповільнюється, а отже, процес падіння Гао Вея за горизонт розтягується нескінченно.

Але Гао Вей у власній системі відліку вже опинився за горизонтом подій.

Ще дивнішим був той факт, що пропорції тіла Гао Вея лишалися нормальними. Можливо, через невеликі розміри чорної діри припливні сили на нього не діяли. Хоча його тіло стиснуло до мікроскопічних розмірів, проте і простір там був надзвичайно викривленим. Тому багато хто з фізиків вважав, що тіло Гао Вея залишилося неушкодженим навіть після

досягнення горизонту подій. Інакше кажучи, він, імовірно, міг ще бути живий.

Через це страхова компанія відмовилася виплачувати винагороду за договором страхування життя, хоча у власній системі відліку Гао Вей опинився за горизонтом подій і, швидше за все, був мертвий. Однак договори страхування пов'язані з настанням подій у системі відліку нашого реального світу, а тому довести загибель Гао Вея було неможливо. Неможливо навіть було розпочати процес врегулювання виплат, оскільки настання страхової події не підтверджене. Гао Вей досі падає у чорну діру, і цей процес для нас ніколи не закінчиться.

Одна жінка подала позов до Всесвітньої академії наук із метою заборонити проведення досліджень цього зразка чорної діри. Подальші дистанційні спостереження навряд чи принесли б нові результати, а тому всі очікували серйозніших маніпуляцій, як-от відправки масивних об'єктів усередину чорної діри для генерування потужного випромінювання та гіпотетичного порушення часу-простору біля горизонту подій. Однак, якщо Гао Вей іще був живий, подібні маніпуляції могли становити для нього небезпечну небезпеку. Жінка не виграла справи, проте з інших причин програму з вивчення цього зразка чорної діри згорнули, а Швидкість світла II перетворилася на місто-привид. Тепер нам лише залишається чекати, поки чорна діра повністю випарується. За розрахунками це триватиме приблизно пів століття.

Хоча тепер ми знаємо, що Гао Вея хтось усе-таки кохав. Та, на жаль, він про це так і не дізнався. Пізніше ця жінка часто навідувалася сюди і намагалася за допомогою радіохвиль та нейтрино передати своє послання всередину чорної діри. Вона навіть написала любовне зізнання великими літерами біля обмежувальної сітки. Я не знаю, чи може Гао Вей із його системи відліку побачити написане, оскільки він перетнув горизонт подій і опинився в сингулярності... Як би там не було, але тут нема простих відповідей.

Чен Сінь знову поглянула на слабкі спалахи синього світла в темній безодні руїн та уявила людину, яка довіку падатиме за

горизонт подій, де зупинився навіть плин часу. Ця людина, з точки зору нашого світу, ще жива, але у своєму світі вона мертва... Скільки дивних доль і немислимих історій...

Чен Сінь видалося, що чорна діра спалахами дійсно передає якусь інформацію, підморгуючи, ніби людина. Вона відвела погляд, відчуваючи, що в її серці порожнеча не менша, ніж ці руїни посеред безкінечності космосу.

— Їдьмо до Зоряного кільця, — сказала вона Цао Біню.

Рік 11-й Епохи сховищ. Зоряне кільце

Коли човник із Цао Бінем і Чен Сінь наблизився до Зоряного кільця, його перестріли військові кораблі Федерального флоту, які блокували місто. Понад 20 кораблів міжзоряного класу вже другий тиждень тримали місто в облозі. Це були велетенські бойові судна, але на тлі космічного міста вони здавалися утлими сампанами поряд із океанським лайнером. Тут була зібрана більша частина сил Федерального флоту.

Коли обидва трисоляріанські флоти зникли у безкраї Всесвіту й перервався будь-який зв'язок між Трисолярисом та людством, іншопланетні загрози набули зовсім інших форм. Об'єднаний флот, створений із метою протистояння загарбницьким планам Трисоляриса, втратив своє значення і поступово занепадав, допоки не був остаточно ліквідований. Частина кораблів флоту перейшла у власність Федерації Сонячної системи; таким чином, уперше виникла ситуація, за якої абсолютна більшість збройних сил людства контролювалася єдиним об'єднаним урядом. Крім того, розмір флоту значно зменшився, оскільки потреба в нарощуванні військової міці відпала. Щойно стартував проєкт «Бункер», понад сто військових кораблів міжзоряного класу було списано й передано на переобладнання для цивільного використання. Після демонтажу озброєння та замкнених систем життєзабезпечення вони почали використовуватись як вантажні човни для перевезення матеріалів і обладнання між планетами та містами. У строю залишилися лише 30 кораблів міжзоряного класу. Протягом більш ніж 60 років жодного нового військового

корабля не було введено в експлуатацію, оскільки будівництво двох-трьох таких човнів коштувало стільки ж, як зведення ще одного космічного міста. Та й нагальної потреби у розбудові флоту не існувало, оскільки більшість сил було залучено до розширення Системи раннього сповіщення.

Човник отримав від кораблів блокади наказ зупинитися і приготуватися до стикування з патрульним човном. Той був настільки маленьким, що звіддала можна було розгледіти тільки випромінювання двигуна внаслідок процесу гальмування, а сам корпус вдалося побачити лише після наближення. Коли патруль пристикувався до їхнього човника, Чен Сінь роздивилася прибулих військових. Порівняно з попередньою епохою, вигляд їхніх одностроїв дуже змінився: у дизайні з'явилося більше ретро-деталей і стало менше футуристично-космічних елементів, тож вояки більше нагадували класичних армійців земних держав.

Після завершення стикування на їхній човник перебрався чоловік середнього віку в костюмі та шкіряних черевиках. Навіть у невагомості він рухався граційно та виважено, ніби й не існувало тісної кабіни, розрахованої лише на двох пасажирів.

— Добридень! Мене звать Блер, і я повноважний посланець Президента Федерації. Мені довірено провести фінальні перемовини з адміністрацією міста Зоряне кільце. Я міг переговорити з вами безпосередньо зі свого корабля, але з поваги до звичаїв докризових часів вирішив прибути до вас особисто.

Чен Сінь завважила, що від часів останньої епохи змінилися й політики: відкритість і напористість поступилися місцем розсудливості, стриманості та ввічливості.

— Федеральний уряд повністю заблокував Зоряне кільце — жодна особа не може потрапити до міста чи залишити його межі. Але коли ми дізналися, що на борту докторка Чен Сінь, — і Блер кивнув їй, — то вирішили, що дозволимо вам потрапити всередину міста за повного нашого сприяння. Ми сподіваємося, що вам вдасться використати свій авторитет, аби переконати міську владу відмовитися від параноїдальної поведінки, яка

виходить за рамки закону, і запобігти подальшій ескалації цієї ситуації. Цими словами я передаю особисте побажання Президента Федерації.

Посланець махнув рукою, відкриваючи інформаційне вікно, в якому з'явилося зображення Президента Федерації Сонячної системи на фоні ряду прапорів великих космічних міст. Ці полотнища не були знайомі Чен Сінь, оскільки звичні прапори зникли разом із країнами. Президентом виявився чоловік азійського походження з явними ознаками втоми на обличчі. Він кивнув Чен Сінь і сказав:

— Як правильно зазначив посланець Блер, така воля Федерального уряду. Містер Вейд твердив, що останнє слово за вами. Ми не віримо у щирість його слів, проте ви — наш єдиний шанс. Мені приємно бачити, що ви все така ж молода, хоча для вашої місії це може стати додатковою перешкодою.

Після того як Президент відключився, Блер іще раз звернувся до Чен Сінь:

— Мені відомо, що вас увели в курс справ, але я волів би іще раз розповісти вам про те, що сталося. Звісно, максимально неупереджено та об'єктивно.

Чен Сінь завважила, що і Президент, і посланець постійно зверталися безпосередньо до неї, повністю ігноруючи присутність Цао Біня — їхню неприязнь до нього важко було не помітити. Цао Бінь дійсно розповів про останні події з усіма подробицями, тож Чен Сінь не дізналася нічого нового.

Після того як Томас Вейд очолив «Зоряне кільце», компанія швидко стала генеральним підрядником проєкту «Бункер». За вісім років обороти компанії збільшилися на порядок, перетворивши її на одну з найпотужніших економічних одиниць світу. Проте сам Вейд не був якимось видатним підприємцем і за менеджерськими здібностями поступався навіть АА. Увесь успіх належав новій раді директорів, яку він призначив і якій далекоглядно делегував усі повноваження управління компанією. Сам Вейд мало цікавився поточними справами,

лише спрямовував значну частину прибутків на дослідження розробок надшвидкісних космічних кораблів.

Після старту проєкту «Бункер» компанія «Зоряне кільце» розпочала зведення однойменного космічного міста зі статусом дослідницького центру. Його розташування у точці Лагранжа L_2 системи Сонце–Юпітер давало змогу відмовитися від оснащення міста рушіями для корегування траєкторії та зменшити витрати на паливо для них. Зоряне кільце лишалося єдиним приватним наукоградом, який не підпорядковувався Федеральному уряду. Крім цього, коли місто ще тільки почало будуватися, Вейд розпорядився розпочати зведення циркумсолярного прискорювача, який отримав назву «Велика стіна Сонячної системи».

Протягом пів століття «Зоряне кільце» фінансувало проведення фундаментальних досліджень у царині технологій, потрібних для побудови кораблів, які зможуть рухатися зі швидкістю світла. На відміну від докризових часів, починаючи з Епохи стримування, великі компанії радо інвестували у передові дослідження, оскільки в новій економічній реальності подібні знання легко конвертувалися у величезні прибутки. Тому сам факт проведення «Зоряним кільцем» аналогічних досліджень не був чимось надзвичайним. Навіть кінцева їх мета — побудова надшвидкісних кораблів — не трималася в таємниці. Допоки дослідження не переходили в практичну площину, достатніх підстав для висунення звинувачень на адресу компанії федеральна влада не мала, хоча завжди ставилася з пересторогою до діяльності «Зоряного кільця» і навіть ініціювала проведення кількох розслідувань. Незважаючи на це, протягом пів століття відносини між Федеральним урядом та компанією були здебільшого партнерськими. Оскільки план «Чорний домен» та спорудження надшвидкісних космічних кораблів ґрунтуються на одних і тих самих фундаментальних дослідженнях, «Зоряне кільце» тісно співпрацювало з Всесвітньою академією наук.

Наприклад, зразки чорних дір були згенеровані саме циркумсолярним прискорювачем компанії.

Однак шість років тому компанія «Зоряне кільце» геть неочікувано оголосила про початок розробки надшвидкісного корабля, який використовуватиме рушійну силу викривленого простору. Такий відкритий демарш спричинив значне збурення у міжнародному співтоваристві й призвів до загострення конфлікту між Федеральним урядом та компанією. Після численних перемовин «Зоряне кільце» зобов'язалася проводити випробування на відстані щонайменше у 500 астрономічних одиниць від Сонця, аби завчасно не розсекретити місцеперебування людства легкопомітними слідами від запуску двигуна. Але Федеральний уряд наполягав на тому, що сам факт побудови космічного корабля з подібним двигуном вже є грубим порушенням Конституції та законів Федерації. небезпека, спричинена можливим створенням космічного літального апарата, здатного рухатися зі швидкістю світла, полягає не лише в помітності траєкторії слідів — така подія може призвести до нового сплеску турбулентності в соціальному житті людства, яке щойно завершило переселення до бункерного світу. Подібна поведінка є абсолютно неприйнятною, а проведенню робіт у подальшому має бути покладено край. Федеральний уряд ухвалив резолюцію про націоналізацію наукового міста Зоряне кільце та циркумсолярного прискорювача, повне припинення теоретичних досліджень і технологічного розвитку компанії «Зоряне кільце», пов'язаних із рушіями викривленого простору, а також про суворий контроль подальшої діяльності компанії.

За таких обставин усі підрозділи компанії «Зоряне кільце» оголосили про незалежність від Федерації Сонячної системи і вихід з-під юрисдикції федеральних законів. Це логічно призвело до ще більшого загострення конфлікту між Федеральним урядом та компанією.

Міжнародне співтовариство не схвалило такого рішення Зоряного кільця, вважаючи подібну реакцію надмірною. Насправді з початком Епохи сховищ подібні протистояння між Федеральним урядом та окремими містами виникали постійно.

Найпомітнішими випадками було декларативне проголошення незалежності великими поселеннями Африка II та Індостан I у віддалених кластерах Нептуна й Урана. Проте подібні демарші не мали жодних реальних наслідків. Хоча розміри флоту Федерації значно зменшилися порівняно з попередніми часами, наявні сили все одно значно перевищували потужності космічних міст, яким було заборонено мати військові кораблі, а воєнізовані угруповання обмежено лише силами правопорядку міста, що не мали навичок ведення бойових дій у космосі. До того ж економіка міст була багато в чому спільною, і жодне з них не змогло б протриматися більше двох місяців без зовнішніх поставок.

— Я не можу збагнути причини такого вчинку Вейда, — сказав Цао Бінь. — Він далекоглядна та обачлива людина і продумав усі свої кроки наперед. Як він міг настільки по-дурному проголосити незалежність? Він дав Федеральному уряду всі карти в руки для силового захоплення Зоряного кільця.

Зараз човник, уже без посланця на борту, рухався до Зоряного кільця. Попереду з'явився об'єкт, що нагадував саме кільце, і Цао Бінь наказав бортовій системі корабля підлетіти до нього й сповільнитися. Гладенька металева поверхня об'єкта витягувала сонячне світло в тонкі лінії й деформувала віддзеркалене зображення їхнього човника, нагадуючи Кільце, яке зустріли «Синій простір» і «Гравітація» у чотиривимірному просторі. Човник зависнув біля об'єкта, і Чен Сінь на око визначила, що його діаметр дорівнює приблизно 200 метрів, а товщина — 50 метрів.

— Це і є циркумсолярний прискорювач, — пояснив Цао Бінь із відчутним благоговінням у голосі.

— Такий крихітний?

— О, вибач, я не зовсім точно пояснив. Це одна з катушок циркумсолярного прискорювача. Загалом їх 3200, і вони розміщені з кроком 1,5 мільйона кілометрів, охоплюючи Сонце великим колом, що розташоване неподалік орбіти Юпітера. Усередині цього кільця внаслідок дії силового поля, генерованого катушкою, частинки рухаються з прискоренням,

перелітають до іншої котушки, де також набувають прискорення... Під час експерименту частинки роблять навколо Сонця повний оберт чи навіть кілька разів обертаються навколо світила.

Обміркувавши почуте протягом кількох секунд, Чен Сінь збагнула: коли Цао Бінь розповідав їй про циркумсолярний прискорювач, вона постійно уявляла гігантську закільцьовану трубу, підвішену в космічному просторі. Але спорудження чогось подібного до Великої стіни навколо Сонця, навіть на орбіті Меркурія, вже можна було б за грандіозністю порівняти з Божим замислом. Чен Сінь зрозуміла, що необхідність прокладання труб на Землі зумовлена потребою створити вакуум, у якому рухатимуться частинки, тоді як у космосі прискорювач цілком може обходитися без них! У космічному просторі частинки можуть вільно переміщуватися від однієї котушки до іншої. Чен Сінь не втрималася й повернула голову, сподіваючись побачити наступну котушку.

— Наступна розташована на відстані 1,5 мільйона кілометрів від нас, що майже вп'ятеро далі, ніж Місяць від Землі. Тобі не вдасться її побачити, — відізався Цао Бінь. — Цей суперприскорювач здатен розігнати частинку до рівнів енергії, співставних із Великим вибухом. Саме тому кораблям категорично заборонено пересуватися біля орбіти прискорення частинок. Але кілька років тому загублений транспортник опинився біля неї під час експерименту. Після зіткнення з пучком частинок із надвисокою енергією на корабель хлинула злива вторинних частинок, яка за мить просто випарувала транспортник із мільйонами тонн руди на борту.

Цао Бінь розповів, що головним інженером проєкту був ніхто інший, як Бі Юньфен. З останніх шістдесяти років будівництву циркумсолярного прискорювача він присвятив тридцять п'ять, а решту провів у гібернації. Бі Юньфен прокинувся лише торік, але все одно був значно старшим за Цао Біня.

— Однак старому дуже пощастило: він займався будівництвом прискорювача на Землі у докризові часи й от тепер, через триста років, завершив циркумсолярний прискорювач. Чи не чудовий

приклад успішної кар'єри, га? Але він іще той екстреміст і з великим ентузіазмом підтримує проголошення незалежності Зоряного кільця.

Поділ на прихильників і противників будівництва надшвидкісних кораблів був доволі чітким: науковці виступали за, а опонували їм політики та широкі народні маси. Зоряне кільце стало справжньою Меккою для вчених, які прагнули дати людству можливість пересуватися зі швидкістю світла, тож кількість видатних умів, охочих тут працювати, тільки зростала. Навіть учені, які працювали на уряд, відкрито чи потайки з радістю брали участь у дослідженнях Зоряного кільця. Саме тому місто стало беззаперечним лідером у багатьох напрямках фундаментальних досліджень.

Човник залишив котушку за кормою і продовжив шлях до Зоряного кільця, яке тепер виднілося прямо по курсу. Це місто мало рідкісну тут форму колеса зі спицями, що оберталося посеред космічного простору. Така форма забезпечувала велику міцність конструкції, проте мала невеликий внутрішній об'єм і не давала змоги відчути себе належним до певного світу. Хоча багато хто казав, що мешканцям цього й не потрібно, оскільки для них світом було зоряне небо цілого Всесвіту.

Човник пристикувався до однієї з осей гігантського колеса, й тепер Цао Бінь та Чен Сінь мали здійснити восьмикілометрову прогулянку, аби потрапити у серце міста. Це було чи не найбільшим недоліком подібного планування. Чен Сінь пригадала верхню станцію космічного ліфта, на якій вона опинилася понад 60 років тому, і залу, схожу на старий залізничний вокзал. Але тепер у неї були зовсім інші відчуття: розміри Зоряного кільця чи не в десять разів перевищували розміри ліфтової станції, тож внутрішні приміщення виявилися просто величезними.

Рухаючись ескалатором усередині спиці, Чен Сінь відчувала, як поступово збільшується гравітація, що досягла звичного значення в 1 g, коли вони потрапили в центр міста. Наукоград складався з трьох частин: Академії наук, Інженерного інституту та Центру управління циркумсоллярним прискорювачем. Місто

мало вигляд 30-кілометрового круглого тунелю великого діаметра. Тут не виникало відчуття широкого простору, як в інших містах, але й сказати, що тут тісно, було б перебільшенням.

Усередині міста не було видно автотранспорту, більшість мешканців пересувалися велосипедами. Чимало їх було припарковано обабіч доріжок, аби будь-хто міг дістатися, куди йому треба. Проте по новоприбулих приїхав саме маленький конвертований автомобіль.

Оскільки гравітація в місті зменшувалася з віддаленням від центру, будівлі можна було збудувати тільки на одному боці кільця. Таким чином, протилежний бік перетворили на «небо»: тут виднілися голографічні проєкції небесної блакиті та білих хмаринок, що мали дещо компенсувати брак відчуття великого світу. У «небі» ширяла зграйка щебетливих птахів, і Чен Сінь відзначила, що вони справжні. У неї з'явилося відчуття затишку й спокою, якого вона не знайшла в інших містах. Куди не кинь оком, виднілася якась зелень: газони чи дерева, — а будинки не були надто високими. Усі будівлі Академії наук були пофарбовані у білий колір, споруди Інженерного інституту виблискували синім, але кожна з них вирізнялася неповторним архітектурним стилем. Ці вишукані невеличкі будинки, наполовину приховані зеленню кущів, викликали у Чен Сінь відчуття, буцім вона повернулася до університетського містечка.

Чен Сінь звернула увагу на дещо незвичне, схоже на руїни давньогрецького храму: кілька напівзруйнованих і обвитих плющем колон різної висоти, що стояли на кам'яному підніжжі. Посеред храму містився фонтан, який мляво грався бризками води у світлі сонця. Кілька чоловіків і жінок у повсякденному вбранні ліниво спиралися на колони та лежали на галявині поруч із ними. Здавалося, вони абсолютно не переймалися облогою кораблями флоту Федерації.

На галявині також виднілися кілька скульптур, і погляд Чен Сінь зупинився на одній із них: рука в латах тримала довгий меч, на вістрі якого виднілися зірки, сплетені у вінок. З нього безперестанку дзюрчала вода, сяючими краплями спадаючи

донизу. Скульптура дивним чином нагадала Чен Сінь щось із баченого раніше, проте їй ніяк не вдавалося пригадати, що саме. Вона не відводила від неї очей, аж поки машина не проминула галявину.

Автомобіль зупинився поруч із будівлею синього кольору, біля якої стояв знак із написом «Інженерний інститут. Базові технології 021». На зеленому газоні перед нею чекали Вейд і Бі Юньфен.

Відтоді як Вейд очолив «Зоряне кільце», він жодного разу не скористався гібернацією, тож зараз йому вже виповнилося 110 років. Він носив такі ж, як і колись, коротку бороду й зачіску, але зараз вони виблискували білизною снігу. Ходив без палички, але трохи згорбившись; один із рукавів так і лишився порожнім. Коли Чен Сінь зустрілася з ним поглядом, то збагнула, що час не здолав цієї людини. Навпаки, його внутрішній стрижень став іще міцнішим, й вона чітко побачила це, немов скелю, що показалася з-під розталої снігової шапки.

Бі Юньфен, хоч і був молодшим від нього, але мав значно старший вигляд.

— Привіт, дівчинко. Як я і казав, ти будеш молодою, коли ми зустрінемося знову. Тепер я втричі старший за тебе, — сказав Вейд із посмішкою, яка все ще не була здатна зігріти Чен Сінь, проте вже принаймні не віддавала холодом крижаної води.

Зустрівшись із цими двома літніми чоловіками, Чен Сінь зніяковіла. Шістдесят років боротьби за свої ідеали, й ось вони — на схилі життя. Але й вона, прокинувшись уперше після початку Епохи стримування, пройшла через не меншу кількість випробувань, хоча загалом провела поза гібернацією лише років чотири! У цій епосі, коли середня тривалість життя становить 150 років, вона — лише 33-річне дівчисько.

Чен Сінь привіталася з обома, але ніхто не волів витрачати більше часу на церемонії, тож Вейд просто повів її до лабораторії. Цао Бінь із Бі Юньфенем прослідували за ними. Вони увійшли до просторої зали без вікон, і знайомий їдкий запах статичної електрики дав зрозуміти Чен Сінь, що це заекрановане приміщення. Минуло понад шістдесят років, але

людство й досі не може бути впевненим, що софони залишили межі Сонячної системи. Можливо, люди так ніколи і не матимуть неспростованих доказів цього. Обладнання, схоже, поспіхом було відсунуто попід стіни, аби звільнити місце у центрі. Там, посеред цього гармидеру, стояв якийсь самотній прилад. Навколишній хаос і порожній простір по центру нагадували гарячку, з якою колись шукачі скарбів розкидали своє знаряддя, коли знаходили шукане.

Прилад мав у край хитромудрий вигляд і нагадував Чен Сінь зменшену копію токамака докризових часів. Головна частина корпусу складалася з герметичної півкулі, обліпленої зусібіч великою кількістю складних сліпучих приладів. Прихований центр півкулі пронизувала безліч трубок різної товщини, через що вона нагадувала міну з безліччю химерних щупалець. Вочевидь, завдяки цьому всередині півкулі концентрувалася значна енергія. Зверху її накривала чорна металева плита, на якій була розташована напівпрозора скляна кришка з аналогічним кулі діаметром. Порівняно зі складністю нижнього ярусу, верхня частина приладу мала вигляд чистого робочого столу. Обидві половини утворювали цілу сферу, розділену грубою плитою, й демонстрували різкий контраст між прозорістю і герметичністю, простотою і складністю.

У центрі під прозорою кришкою містилася невеличка гладка і блискуча металева квадратна платформа розміром із портсигар. Вона нагадувала мініатюрну і тендітну сцену, під якою ховалася бездонна й таємнича оркестрова яма. Годі було вгадати, акорди якого твору зараз звучатимуть.

— Дамо якійсь частині тебе пережити цей видатний момент, — сказав Вейд і наблизився до Чен Сінь, тримаючи в руці невеличкі ножиці. Вона помітно напружилась, але не відсахнулася. Вейд обережно відділив одну волосину з її зачіски і відрізав ножицями крихітний шматочок. Перехопивши двома пальцями волосину, він оцінив її довжину. Вона здалася йому завеликою, тож він розрізав її навпіл. Тепер він тримав у руках волосину завдовжки два-три міліметри, майже непомітну для навколишніх. Міцно затиснувши свій здобуток,

Вейд підійшов до приладу. Бі Юньфен підняв скляний ковпак — і Вейд обережно поклав волосину на гладеньку поверхню металеві платформи. Хоча Вейду вже було за сто років, він чудово впорався з цим завданням своєю єдиною рукою, яка не виказувала і натяку на найменше тремтіння.

— Іди сюди й дивися уважно, — сказав Вейд, вказуючи на платформу.

Чен Сінь нахилилася до скляного ковпака, щоб не пропустити ані найменшої деталі. Вона побачила, що крихітний кінчик її волосинки лежить із одного боку платформи, тепер розділеної навпіл червоною лінією.

Вейд махнув Бі Юньфену, і той пасом руки викликав вікно управління й увімкнув прилад. Чен Сінь глянула вниз і помітила, що кілька трубок, які виходили з нижньої півсфери, засвітилися червоним, нагадуючи їй світні труби на кораблі трисоляріан, бачені нею під час розмови з Юнь Тяньміном. Проте вона не відчула ніякого жару, лише почула тихе гудіння. Погляд Чен Сінь знову метнувся до невеличкої платформи, коли вона відчула, як її обличчя торкається подих вітру, спричинений невидимим збуренням. Проте вона не запряглася б, що це їй не здалося.

Чен Сінь вгледіла, як кінчик її волосини перемістився на інший від червоної лінії бік, проте не зауважила, яким чином.

Апарат, видавши сигнал, припинив роботу.

— Що ти побачила? — запитав її Вейд.

— Вам знадобилося пів століття, щоб навчитися пересувати волосину завдовжки три міліметри на двосантиметрову відстань? — відповіла Чен Сінь запитанням на запитання.

— Її привела в рух сила кривизни простору, — коротко відповів Вейд.

— Якщо цю волосину й далі прискорювати подібним чином, то вона сягне швидкості світла вже за 10 метрів. Звісно, ми поки що не здатні цього досягти, та й не наважилися б робити це тут, бо, досягнувши швидкості світла, ця крихітна волосинка була б здатна повністю знищити Зоряне кільце, — пояснив Бі Юньфен.

Чен Сінь роздивлялася волосину, переміщену силою кривизни простору на два сантиметри.

— Тобто ви винайшли порох і зрозуміли, як виготовляти петарди, але вашою кінцевою метою є побудова космічної ракети. Ці два винаходи може розділяти тисяча років.

— Твоя аналогія не дуже точна. Ми склали рівняння еквівалентності маси та енергії й відкрили явище радіоактивності, а нашою кінцевою метою є створення атомної бомби. Від цілі нас відділяють лише кілька десятиліть, — заперечив їй Бі Юньфен.

— Через 50 років ми матимемо готовий двигун космічного корабля криволінійного прискорення, але це вимагатиме великих інвестицій і проведення чималої кількості випробувань. Саме тому ми пішли на загострення конфлікту з Федеральним урядом — заради отримання необхідних для нашої роботи умов.

— Але з вашим підходом до врегулювання конфлікту ви не отримаєте нічого.

— Це залежить від твого рішення, — відповів Вейд. — Ти, мабуть, вважаєш, що ми беззахисні перед кораблями флоту, які взяли нас в облогу. Але це не так, — і він махнув рукою до дверей. — Заходьте.

Група важкоозброєних людей заповнила залу. Це було близько 50 молодиків, вдягнених у чорні камуфляжні скафандри. Здавалося, що від їх присутності в залі погустішала темрява. Їхні скафандри були полегшеною моделлю звичайних військових одностроїв, проте в них, додавши лише шолом та реактивний ранець із системою життєзабезпечення, можна було виходити у відкритий космос. Що дійсно здивувало Чен Сінь, то це їхня зброя — всі мали гвинтівки одного зразка. Можливо, їхнє озброєння й було виготовлене нещодавно, проте за конструкцією не відрізнялося від звичайної вогнепальної зброї докризових часів — такі самі ручні затвори й спускові гачки. Боєприпаси до гвинтівок лише підтверджували її припущення: вояки були хрест-навхрест оперезані патронташами з жовтими набоями.

Їхній вигляд викликав подив, який спричинила б поява лучників наприкінці ХХ століття. Але, попри трохи комічний вигляд, від них віяло силою й загрозою. Відчувалося, що вони вдягли однострої не для забави й їхній дух загартовано відповідно до завдань, які доведеться виконувати. Було видно, що з-під тонких скафандрів випинаються треновані м'язові корсети, а очі на суворих обличчях відливали важкістю металу та байдужістю до власного життя, яке вони були готові віддати за недорого.

— Це сили самооборони міста, — пояснив Вейд, махнувши рукою на озброєний гурт. — Вони покликані боронити Зоряне кільце й наш проєкт надшвидкісних космічних кораблів. Тут присутній майже весь особовий склад нашого воїнства, лише кілька людей залишилися надворі. Багато містян висловили бажання приєднатися до загону, але ми не плануємо залучати більше ста осіб. Що стосується їхньої зброї... — Вейд узяв гвинтівку з рук найближчого солдата й пересмикнув затвор, — то очі тебе не обманули: старовинна зброя, виготовлена з використанням сучасних матеріалів. Кулі урухомлюються не за допомогою порохових газів, гвинтівка має значно більші дальність пострілу й точність влучання. У космосі ці гвинтівки здатні поцілити у військовий корабель зоряного класу з відстані двох тисяч кілометрів, а загалом — так, це примітивна зброя. Тобі все це має здаватися дурницями, але є одне «але», — Вейд повернув гвинтівку солдату, натомість дістав із його патронташа один із набоїв. — Набої мало чим відрізняються від старовинних зразків, але начиння кулі — новітнє. Можна навіть сказати, що це зброя майбутнього. Оболонка кулі — надпровідний контейнер із чистим вакуумом усередині, по центру якого плаває маленька кулька, що утримується на місці потужним магнітним полем, аби, не дай Бог, вона не доторкнулася до оболонки. Ця маленька кулька виготовлена з антиматерії.

Бі Юньфен із помітною гордістю додав:

— Циркумсоллярний прискорювач використовувався не тільки для проведення наукових експериментів, а й для виробництва

антиматерії. Протягом останніх чотирьох років він працював на повну потужність, і зараз ми маємо 15 тисяч подібних набоїв.

За мить, здавалося б, примітивний набій у руці Вейда перетворився на загрозу, що викликала у Чен Сінь озноб. Тепер вона переймалася, наскільки стабільне і надійне магнітне поле в кожному такому крихітному надпровідному контейнері: незначна похибка в параметрах — і антиматерія сконтактує з оболонкою, знищивши у величезному спалаху все Зоряне кільце. Вона перевела погляд на ряди таких набоїв на грудях солдатів — справжні ланцюги бога Смерті. Лише в одному з них цілком вистачило б куль, аби знищити весь бункерний світ.

— Але нам не потрібно виходити у відкритий космос, ми можемо почекати, допоки кораблі наблизяться, й стріляти прямо з міста, — продовжив Вейд. — Ми маємо достатньо набоїв, щоб зробити по кілька десятків чи навіть сотень пострілів у кожен із понад двадцяти військових кораблів, які обложили місто. І будь-яке влучання гарантовано знищить кожен корабель. Хоча подібна тактика вельми примітивна, проте гарантує високу гнучкість та адаптивність на полі бою. Кожен вояк, озброєний подібною гвинтівкою, перетворюється на окрему бойову одиницю, здатну знищити військовий корабель. Ми також маємо засланих агентів із такою ж зброєю в інших космічних містах. — Він повернув кулю до патронташа солдата. — Ми не хочемо розпочинати воєнні дії. На перемовинах маємо намір продемонструвати посланцю Федерації цю зброю й відкрито заявити про нашу тактику ведення бойових дій. Сподіваємося, що Федеральний уряд зважить усі наслідки ескалації конфлікту й зніме облогу із Зоряного кільця. Ми не вимагаємо чогось надзвичайного — лише дозвіл на будівництво бази для проведення випробувань двигунів криволінійного прискорення за кількасот астрономічних одиниць від меж Сонячної системи.

— Але якщо бойові дії таки розпочнуться, чи можемо ми бути впевненими у нашій перемозі? — запитав Цао Бінь, який до цього не проронив ані звуку. Вочевидь, на відміну від Бі Юньфена, він не належав до прихильників партії війни.

— Ні, не можемо, — спокійно відповів Вейд. — Але й вони не можуть бути в цьому впевнені, допоки не спробують.

Побачивши в руках Вейда набій із антиматерією, Чен Сінь одразу збагнула, що мусить робити. Вона не надто переймалася кораблями флоту Федерації, бо вірила, що вони зможуть впоратися із цією загрозою. Зараз її думки були сконцентровані на іншій фразі, почутій від Вейда: «Ми також маємо засланих агентів із такою зброєю в інших космічних містах».

Якщо сутичка все-таки відбудеться, то хтось із цих агентів може відкрити вогонь без команди, влучивши кулею у будь-який об'єкт, зроблений зі звичайної матерії. Вибух від анігіляції матерії з антиматерією миттю розірве тонку оболонку космічного міста, знищивши все всередині нього. Місто, що обертатиметься за інерцією, розвалиться на безліч фрагментів, прирікаючи десятки мільйонів мешканців на вірну смерть.

Оболонки міст насправді крихкі, як яєчна шкаралупа.

Хоча Вейд і не погрожував прямо атаками на космічні міста, не можна бути впевненим, що він цього не робитиме. Чен Сінь пригадала, як 133 роки тому він наставив на неї зброю — цю картину забути їй так і не вдалося. Вона й уявити не могла, наскільки холоднокровною має бути людина, щоб усвідомлено ухвалити таке рішення, але знала, що стрижень душі Вейда витесано з холодного, розсудливого божевілля, приведеного на світ надзвичайною раціональністю. Здається, вона навіть побачила молодого Вейда три століття тому, який волав, немов знавіснілий звір: «Ані кроку назад! Тільки вперед! За будь-яку ціну!!!».

Навіть якщо Вейд не планував і не захоче атакувати решту міст, як щодо інших?

Ніби на підтвердження її занепокоєння, до неї звернувся один із вояків сил самооборони міста:

— Докторе Чен Сінь, ви можете бути певною, що ми битимемося до останнього подиху.

Інший вояк підхопив його думку:

— Це боротьба не за вас, містера Вейда чи навіть наше місто. — Його очі палали, коли він показав пальцем угору. — Розумієте,

що вони хочуть у нас відняти? Не Зоряне кільце чи надію на побудову надшвидкісних кораблів, а весь Усесвіт за межами Сонячної системи! Вони намагаються відібрати у нас мільярди інших дивовижних світів! У нас, наших дітей та онуків, зачинивши усіх у в'язниці радіусом 50 астрономічних одиниць, яка зветься Сонячною системою! Ми боремося за свободу, за те, щоби бути вільними людьми у цілому Всесвіті! Ми нічим не відрізняємося від поборників за свободу минулого і стоятимемо до останнього! Я зараз говорю від імені всіх, хто записався у сили самооборони міста.

Решта вояків із похмурою рішучістю кивками підтримали сказане.

У майбутньому Чен Сінь незліченну кількість разів обмірковувала промову цього солдата, але зараз його слова не знайшли відгуку в її серці. Вона відчувала, як душу поглинає морок страху. Раптом на неї нахлинуло відчуття 130-річної давнини, коли вона стояла біля будівлі ООН із дитиною на руках і жадала лише одного — захистити це маля від усього злого у світі.

— Ти все ще тримаєш слово? — запитала вона у Вейда.

Вейд у відповідь кивнув.

— Навіщо тоді я тебе кликав би сюди?

— Гаразд. Негайно скасуйте приготування до збройного опору, передайте всі набой з антиматерії Федеральному уряду. Відішліть особливу вказівку зробити те саме інфільтрованим агентам в інших містах!

Погляди всіх вояків зупинилися на ній, ніби прагнучи спопелити. Сили протиборчих сторін були дуже нерівними: вона протистояла холонокровним машинам війни, кожна з яких була екіпірована зброєю потужністю в сотні ядерних бомб. Очолювані божевільним упертюхом, вони були готові перетворитися на чорний молох, здатний передавити все навколо. А вона — лише слабка жінка, за словами Вейда — просто дівчисько для цієї епохи, нездатне спинити обертання цього молоху війни. Але вона мусила зробити все, що залежало від неї.

Проте все сталося не так, як вона очікувала. Бог війни відвернув від неї свій погляд разом із поглядами вояків, які повернулися до Вейда. Здавалося, що поступово напруга спадала, але Чен Сінь ще важко було вдихнути. Вейд не відповідав на питальні погляди, а просто не зводив очей із крихітної платформи під скляним ковпаком, яка могла урухомлювати предмети за допомогою сили кривизни простору. Зараз платформа із волосиною Чен Сінь нагадувала священний вівтар, і вона могла уявити, як Вейд раніше збирав довкола нього вірних поплічників для оголошення війни уряду.

— Тобі слід обміркувати все ще раз, — нарешті подав голос Вейд.

— Тут нічого обговорювати, — рішучим голосом заперечила Чен Сінь. — Я повторю свою волю: припиніть чинити опір і віддайте всі запаси антиматерії, наявні в Зоряному кільці.

Вейд підняв голову і рідкісним для нього прохальним, безпомічним тоном сказав:

— Якщо ми відмовляємося від своєї людської природи, то втрачаємо багато чого. Але якщо заперечуємо своє тваринне ество, то ризикуємо втратити все.

— Мій вибір — зберегти людську подобу, — відповіла Чен Сінь, обводячи поглядом присутніх. — Сподіваюся, що й ваш — також.

Бі Юньфен хотів щось заперечити, але Вейд махнув рукою, і той замовк. Його очі потьмяніли. Щось згасло в них назавжди. Прожиті роки вмить напосіли на його плечі, знесиливши і забравши вогник життя. Ухопившись рукою за металеву платформу, він із зусиллям опустився в крісло, вчасно кимось підсунуте. Потім здійняв руку й показав на платформу перед собою:

— Складайте зброю. Залиште всю амуніцію тут.

Спочатку ніхто не поворухнувся, але Чен Сінь відчула, ніби задушлива темрява почала потроху розсіюватися. Погляди вояків більше не концентрувалися на Вейді. Нарешті перший юнак підійшов і поклав на платформу два патронташі. Хоча він зробив це якнайобережніше, голосний звук удару набоїв об метал змусив Чен Сінь здригнутися. Патронташі нагадували

двох золотих змій, які причаїлися на платформі. Підійшов інший чоловік, який поклав свої бандольєри, а за ним прослідувала й решта присутніх. Незабаром на платформі височіла ціла золота піраміда. Після того як остання золотиста куля опустилася на купу, звук, що нагадував шелест дощу, припинився, і тиша знову огорнула присутніх.

— Накажіть усім нашим військовим формуванням в усіх кінцях бункерного світу скласти зброю і здатися Федеральному уряду. Міська влада співпрацюватиме з флотом, щоб федеральна влада встановила контроль над містом, та утримуватиметься від будь-яких агресивних дій, — сказав Вейд.

— Слухаємося, — відповів хтось із натовпу. Не оперезані золотими патронташами, вояки в чорних скафандрах випромінювали ще більше темряви й стали ще зловіснішими.

Вейд махнув рукою, розпускаючи сили самооборони. Вони мовчки залишили залу, темна хмара зникла, повернувши приміщенню звичний рівень освітлення. Вейд насилу піднявся й обійшов золотаву гору набоїв із антиматерією. Відкривши прозорий ковпак, він легко дмухнув на платформу, змітаючи волосся Чен Сінь. Повернувши ковпак на місце, Вейд обернувся до неї й з легкою посмішкою вимовив:

— Бачиш, дівчисько, я тримаю слово.

Після завершення інциденту в Зоряному кільці Федеральний уряд не одразу сповістив населення про існування зброї з антиматерією. Міжнародне співтовариство вважало, що конфлікт розв'язався очікувано, і не приділяло цій події багато уваги. Як розробник циркумсолярного прискорювача, компанія «Зоряне кільце» мала значний авторитет у світі, й громадська думка схилилася до відмови від будь-якого переслідування винних у цьому інциденті осіб. Більше того, громадськість вважала, що Зоряному кільцю треба якомога швидше повернути права самоврядування, якщо містяни пообіцяють більше ніколи не займатися дослідженнями й розробкою двигунів криволінійного прискорення. А за умови підпорядкування та

постійного суворого моніторингу діяльності з боку федеральної влади їм слід і надалі дозволити провадити іншу наукову та бізнесову діяльність.

Проте, коли за тиждень штаб флоту Федерації продемонстрував світові захоплені набої із зарядом антиматерії, людство було шоковане горою концентрованої смерті.

Компанія «Зоряне кільце» була оголошена поза законом. Федеральний уряд конфіскував усі її активи й встановив контроль над циркумсолярним прискорювачем. Флот Федерації почав контролювати космічне місто, розпустив Академію наук та Інженерний інститут. Було заарештовано понад 300 осіб серед керівників «Зоряного кільця», включаючи Вейда та сили самооборони в повному складі.

Федеральний суд Сонячної системи засудив Томаса Вейда до смертної кари за злочини проти людства, військові злочини та порушення Закону про заборону розробки криволінійних рушіїв.

Чен Сінь провідала Вейда в центрі ув'язнення біля будівлі Верховного Федерального суду, що розташовувався в космічному місті Земля I — столиці Федерації Сонячної системи. Вона мовчки дивилася через прозорий екран на Вейда, який перебував у стерильній білій камері. Вона побачила, що 110-річний старий має абсолютно безтурботний вигляд, немов гладінь пересихаючої калюжі, якою вже не пробігають брижі.

Чен Сінь просунула крізь маленьке віконце в захисному екрані коробку сигар, яку придбала на плавучому ринку в Океанії I. Відкривши дерев'яну коробку, Вейд узяв три сигари з десяти, які там лишилися, а потім повернув подарунок Чен Сінь.

— Мені вистачить, — промовив він.

— Розкажи мені більше про себе: кар'єру, життєві події, аби я мала змогу донести цю інформацію наступним поколінням, — відповіла Чен Сінь.

Вейд злегка похитав головою.

— Я лише один із безлічі смертних. Нема про що говорити.

Чен Сінь розуміла, що, окрім прозорого бар'єра, їх розділяє найглибша прірва у світі, здолати яку марно й сподіватися.

— Ти хочеш щось мені сказати? — спитала Чен Сінь. Їй було дивно, що вона хотіла почути думку цієї людини.

— Дякую за сигари.

Минуло багато часу, перш ніж Чен Сінь збагнула, що більше нічого не почує. Це були його останні слова.

Вони мовчки сиділи поруч, не дивлячись одне на одного. Час перетворився на ставок із затхлою водою, яка засмоктувала їх дедалі глибше, аж поки поштовхи від корегування орбіти космічного міста не повернули Чен Сінь до реальності. Вона повільно встала й тихим голосом попрощалася з Вейдом.

Вийшовши за стіни ізолятора, Чен Сінь відкрила коробку й дістала сигару. Попросивши вогню в охоронця, вона зробила першу в житті сигарну затяжку. На диво, вона не закашлялася, а натомість спостерігала, як білий дим розсіється під світлом штучного сонця столиці, зникаючи разом зі слізьми, які оплакували три століття знайомства з Вейдом.

За три дні тіло Томаса Вейда випарували на молекули потужним лазером за одну десятитисячну секунди.

Чен Сінь повернулася до Центру гібернації в Азії І, аби розбудити АА. Згодом вони обидві вирішили, що варто злітати на Землю.

Чен Сінь і АА скористалися корпоративним човником «Зоряне кільце» — одним із небагатьох активів, залишених Федеральним урядом Чен Сінь після націоналізації її компанії. Загальна сума статків, переданих у відання Чен Сінь, приблизно дорівнювала вартості активів компанії на момент передачі управління Вейду. Хоча це була досить значна сума, вона виявилася крихтами порівняно з вартістю активів «Зоряного кільця» на дату націоналізації. Це був уже третій космічний корабель із такою назвою, який, попри невеличкі розміри (він міг узяти на борт лише трьох людей), годився для міжзоряних польотів. Замкнена

екосистема корабля мала довершений і делікатний вигляд, немов найвишуканіший взірець садово-паркового мистецтва.

Чен Сінь із АА блукали ледве заселеними материками Землі. Вони проносилися над безкраїми лісами, об'їжджали верхи безмежні пасовища й прогулювалися пустельними пляжами. Більшість міст поглинули ліси й чагарники, лишивши для дрібки людей невеличкі поселення. Чисельність населення Землі була такою ж, як у часи пізнього неоліту.

Чим довше вони лишалися на Землі, тим більше стверджувалися у думці, що вся історія людства — лише один довгий сон.

Вони навідалися і в Австралію. З усіх міст заселеним лишилася тільки Канберра — тут навіть zostалися урядові інституції, які гордо називали себе Співдружністю Австралії. Ворота будівлі Парламенту, де Томоко проголосила план остаточного винищення людства, були густо вкриті різноманітною рослинністю, а в'юнкі лози обплели навіть 80-метровий флагшток. Вони відшукали в урядових архівах записи про Фреса: старий прожив понад 150 років, але час перемиг і його — він помер понад 10 років тому.

Наступним пунктом призначення був острів Москен. Збудований Джейсоном маяк іще лишався на місці, проте вже не посилав сигналів у морські далі. Навколишні краї повністю збезлюдніли. Вони знову почули гуркіт Москстраумена, але не побачили більше нічого, крім порожніх морських пейзажів у світлі призахідного сонця.

Їхнє майбутнє здавалося не менш порожнім.

— А чому б нам не вирушити в часи після завдання удару, коли вже зникне Сонце? — запропонувала АА. — Тільки тоді наші душі віднайдуть спокій.

Чен Сінь сама розмірковувала над такою можливістю, але не заради безтурботного життя. У цю епоху, зупинивши руйнівне протистояння між компанією та Федеральним урядом, вона знову перетворилася на об'єкт поклоніння безлічі незнайомих людей, що було надзвичайно виснажливим. Крім того, їй кортіло на власні очі побачити, що людство успішно

переживе удар за теорією Темного лісу й надалі процвітатиме — єдина розрада, яка могла полегшити її душевний біль. Вона намагалася уявити, як це — жити на межі туманності, на яку перетвориться Сонце, в останній гавані її життя, де вона спробує віднайти спокій і, можливо, щастя.

Зрештою, їй було лише 33 роки.

Чен Сінь і АА повернулися до юпітеріанського кластера й знову скористалися послугами Центру гібернації в Азії І. Запланована тривалість сплячки становила 200 років, але в документах була особлива примітка: якщо протягом цього строку станеться удар за теорією Темного лісу, то їх мають пробудити негайно.

* Вірш Сюй Юйно (1894–1958), китайського поета, який здебільшого писав короткі вірші сяоши (小诗). Сюй Юйно часто асоціюється з Рухом четвертого травня — це була впливова подія в історії республіканського Китаю: масовий виступ у Пекіні та інших містах проти підписання Версальського договору, який закріплював основи геополітики після Першої світової війни.

Частина 5

第五部

Рік 67-й Епохи сховищ. Спиральний рукав Оріона в Чумацькому Шляху

Скролити безкінечний потік даних було роботою Співака; але справжнім його захопленням стало встановлення їх правдивості.

Співак чудово розумів, що його робота не є аж надто унікальною: він просто заповнював відсутні фрагменти. Але це мав хтось робити, і він навчився отримувати від такого процесу задоволення.

Якщо згадувати про приємні моменти, то, коли ця насінина відділилася від материнського світу, він іще був пристанищем радості й задоволення. Але відколи між материнським та окраїнними світами розпочалася війна, радості поменшало. Відтоді минуло понад 10 тисяч відтинків часу, і в материнському світі та цій насінині залишилося не так багато розваг. Щастя минулих часів можна було віднайти хіба що у старих музичних записах, наспівувати які — одна з небагатьох віддушин сьогодні.

Переглядаючи дані, Співак якраз наспівував одну з пісень:

Я бачу свою кохану,

Лечу я до неї,

Аби чимскоріш віддати мій подарунок —

Маленький шматочок затверділого часу,

Посмугований прекрасними відмітками,

Він здається м'яким, мов мул на мілководді...

Співак не нарікав на долю — виживання вимагає значних мисленнєвих зусиль й витрат енергії.

Ентропія Всесвіту дедалі збільшується, зменшуючи водночас ступінь упорядкованості, немов гігантський чорний птах, що розкинув безмежні крила, тисне згори на все суще. Але системи з низькою ентропією все ще були здатні стримувати її, ба навіть зменшувати. Ступінь упорядкованості в них зростав, немов фосфоресцентні утворення здіймалися з темряви морських глибин, прагнучи досягнути поверхні. У цьому й полягав сенс,

вищий за будь-яку насолоду. Аби зберегти цей сенс, системи з низькою ентропією мали існувати і в майбутньому.

Намагання зрозуміти щось, вище за це, були чистим безглуздям. Подібні речі не варто навіть обмірковувати, бо все одно нічого нового не відкриєте, лише накличете біду. Не кажучи вже про вершину піраміди сенсу — її могло не бути взагалі.

Повертаючись до координат: існує багато їх різновидів, які зараз розлітаються космосом, подібно до матричних комах, що літали у небі материнського світу. Збір координат був завданням головного ядра, яке заковтувало всю інформацію, що поширювалася космосом: середню, довгу та легку мембрану, а одного дня, можливо, і коротку мембрану також. Головне ядро запам'ятовує місцезонашування всіх зірок, узгоджує з різними проєкціями та комбінаціями, визначаючи координати відправлення повідомлень. Кажали, що головне ядро здатне вирахувати положення всіх зірок щомиті впродовж 500 мільйонів відтинків часу. Співак жодного разу не перевіряв правдивість цього твердження, бо це було чистим безглуздям. У ті далекі часи кластери з низькою ентропією траплялися у Всесвіті досить рідко, і не могло бути й мови про еволюцію генів переховування та зачищення.

Але тепер —

Крийся добре; очищуй заповзято.

Однак з усього масиву координат лише невелика частина була правдивою. Слепа віра у фіктивні повідомлення спричинить очищення порожніх світів. Це було марнотратством енергії, але була й інша шкода — ці порожні світи могли стати в пригоді у майбутньому. Відправники неправдивих координат — дійсно нерозумні істоти, і з часом вони отримають відплату за це.

Існує кілька правил, яких можна дотримуватися, оцінюючи правдивість координат: наприклад, пакетний сигнал із координатами почасти виявляється неправдивим. Але подібні правила були суто евристичними: якщо ви хотіли з високою часткою вірогідності визначити правдивість координат, вам доводилося користуватися інтуїцією. Головне ядро цієї насінини

не могло стати вам у пригоді. Навіть над'ядро материнського світу не допомогло б вам у розв'язанні цієї задачі, тому й досі існувала потреба у присутності тіла з низькою ентропією.

Співак володів такою здатністю, але це було не якимось особливим його талантом чи інстинктом, а саме інтуїцією, натренованою протягом десятків тисяч відтинків часу. Набір координат в очах невтаємниченого мав вигляд простої решітки, проте Співакові вона здавалася живою. Кожна деталь мала значення. Наприклад, яку кількість орієнтирів було використано? Яким чином позначена зірка-ціль? І безліч інших дрібних нюансів. Звісно, головне ядро також надасть певну інформацію: хронологічні записи, пов'язані з цим набором координат, напрямок до джерела мовлення та тривалість передачі. Усе разом органічно складеться в єдине ціле, і в свідомості Співака постане образ самого мовця. Дух Співака перетне прірву простору та часу, перегукнеться з духом мовця і відчує його страх і занепокоєння. Також будуть й інші незвичні для материнського світу почуття, такі як ненависть, ревності, жадібність тощо, але головним чином страх. Зі страхом координати набувають правдивості. Для всіх тіл із низькою ентропією страх є запорукою виживання.

Цієї миті Співак помітив правдиві координати в безпосередній близькості до напрямку руху насінини. Координати транслиювалися за допомогою довгої мембрани, і навіть сам Співак не міг до пуття пояснити, чому він вирішив, що ця передача є правдивою, — інтуїцію не завжди можна пояснити. Він ухвалив рішення зачистити передачу, бо все одно інших занять не було — його співу це аж ніяк не перешкоджало. Неважливо, помилився він чи ні. Зачистка не була ювелірною роботою і не вимагала абсолютної точності. Утім, вона також не була невідкладним завданням, просто колись все одно довелося б її зробити. Саме через це його посада не вважалася престижною.

Співак вийняв із збройного відсіку насінини кульку чистої маси і почав шукати поглядом зірку, на яку вказували координати. Головне ядро спрямовувало його погляд, немов

спис, що летів зоряним небом. Співак утримував кульку маси щупиком силового поля, готуючись до пострілу. Але коли нарешті роздивився позначене місце, то розслабив щупик.

Однієї з трьох зірок бракувало, а на її місці клубочився білий зоряний пил, немов щойно вийняті китові тельбухи.

Світ уже зачищений, і тут більше нічого робити.

Співак повернув кульку маси до сховища.

Робота завершилася, навіть не почавшись.

Він активував у головному ядрі програму з відстеження точки пострілу кулькою маси, яка знищила цю зірку. Імовірність успіху подібного задуму була близькою до нуля, але за протоколом він мав це зробити. Програма швидко закінчила моніторинг — безрезультатно, як і завжди.

Незабаром Співак зрозумів, чому світ зачистили з таким поспіхом: на його околицях, десь на відстані половини структури цього світу, він угледів сліди туманності, які повільно оберталися. І якщо аналізувати ці два явища порізно, то важко зрозуміти причини появи цієї туманності. Однак якщо зробити прив'язку до координат трансляції, то одразу стає зрозуміло, звідки вона взялася. Туманності, що повільно обертаються, — небезпечний знак, саме тому світ зачистили так швидко. З'ясувалося, що існують інші сутності з низькою ентропією, наділені інтуїцією, кращою за його. Воно й не дивно. Як казав Старійшина: «Якими швидкими ви не були б, у Всесвіті точно знайдеться хтось, швидший від вас. І наскільки повільними ви не виявилися б, завжди є хтось повільніший».

Щиро кажучи, будь-яка трансльована координата буде рано чи пізно зачищена. Це просто питання часу. Вам цілком може здаватися, що ця координата неправдива, але в сотнях мільйонів інших світів із низькою ентропією існують сотні мільйонів інших чистильників, серед яких точно знайдеться бодай один, який вважатиме саме цю координату правдивою. Усі сутності з низькою ентропією мають ген зачищення, який є їхнім інстинктом. Окрім того, зачистка була некопіткою справою. У Всесвіті скрізь розкидані потенційні джерела сили, і вам лише

треба змусити їх зробити зачищення за вас. Це не вимагало жодних зусиль, навіть не відволікало від співу.

Співак міг просто терпляче чекати, допоки правдиві координати зрештою зачистять інші невідомі тіла з низькою ентропією, проте це не пішло б на користь материнському світу та насініні. Оскільки Співак отримав координати і поглянув на вказаний світ, то встановив із ним певний зв'язок. Було б найвішим вважати, що такий зв'язок залишиться одностороннім. Досить згадати великий закон синхронності виявлення: якщо ви змогли відшукати світ із низькою ентропією, то і цей світ зможе рано чи пізно роздивитися вас, це лише питання часу. Тому чекати, доки інші закінчать за тебе роботу, — просто небезпечно.

Наступним завданням було перемістити ці, вже безплідні, координати до бази даних — архіву, який називався похованням. Цього також вимагав протокол. Звісно, вся супутня інформація координат — історичні записи тощо — також відправиться до архіву, так само як у материнському світі за звичаєм із останками хоронять особисті речі.

Серед «особистих речей» виявилось дещо, що змогло привернути увагу Співака: три записи спілкування загиблого світу з іншим адресатом, яке відбувалося з використанням середньої мембрани. Середня мембрана була найменш ефективною, найпримітивнішою з-поміж інших. Більшість у спілкуванні віддавала перевагу використанню довгої мембрани, але подекуди, що для цього можна використовувати навіть коротку. Якщо це виявиться правдою, то абоненти стануть рівними богам. Але Співакові подобалося працювати з середньою мембраною. Він вважав, що вона наділена простою красою, яка символізувала епоху, сповнену радістю. Співак часто комплював примітивні повідомлення з мембрани у тексти пісень, які було так приємно співати. Звісно, він зовсім не розумів сенсу повідомлень, та це й не було потрібно. За винятком координат, інформація з примітивних повідомлень не була аж надто корисною. Краще було просто насолоджуватися їхньою музикою.

Але цього разу Співакові вдалося зрозуміти частину повідомлення, оскільки воно мало систему автодекодування! Хоча Співак зміг вловити лише загальні обриси описуваних подій, йому відкрилося чаруюче дійство!

Спочатку інший світ передав повідомлення за допомоги примітивної мембрани. Особини з низькою ентропією незграбно зачепили свою зірку — Співак вирішив називати їх щипачами, — мов стародавні музики материнського світу, які перебирали струни цитр. Саме це повідомлення містило систему автодекодування.

Хоча ця система й була вкрай примітивною, цього виявилось достатньо, аби Співак зміг зрозуміти, що послання знищеного світу містило ту саму систему, а отже, було відповіддю на перше повідомлення! А ще неймовірнішим виявилось те, що щипачі надіслали свою відповідь!

Надзвичайно цікаво!

Співак раніше чув про світи з низькою ентропією, в яких відсутні інстинкти переховування та зачищення, але на власні очі бачив уперше. Звісно, ці три сеанси зв'язку між двома світами не містять точної інформації про місце їхнього розташування, проте дають уявлення про відстань між ними. Якби їх відділяла значна відстань, це не становило б для них жодної проблеми. Але відстань між ними була просто мізерною — лише 416 структур; тобто вони фактично приклеїлися один до одного. Таким чином, знаючи місцезнаходження одного зі світів, можна легко з'ясувати, де розташовано інший, це було лише питанням часу.

Саме так відкрили світ щипачів.

За дев'ять відтінків часу після перших трьох повідомлень відбулася ще одна трансляція: щипачі знову активували свою зірку, щоб передати повідомлення... з координатами! Головне ядро достеменно визначило, що це координати. Співак поглянув на зазначену зірку і виявив, що цю систему зачистили приблизно 35 відтінків часу тому. Він подумав, що, ймовірно, помилився: у щипачів усе-таки був ген переховування, бо неможливо мати ген зачищення і не мати до пари іншого. Але,

як і більшість інших мовців, вони, вочевидь, не мали технологій зачистки.

Стає ще цікавіше.

Чому ж тоді хтось із низькою ентропією, зачистивши систему з трьома зірками, не зробив того самого зі щипачами? Пояснень не бракує. Можливо, вони просто не помітили первісного обміну трьома повідомленнями, оскільки інформація, що передається найпримітивнішою мембраною, часто лишається поза увагою. Але поміж мільйонів світів хтось усе-таки мав це помітити, як-от Співак тепер. Навіть якби він пропустив, це стало б надбанням іншої істоти з низькою ентропією — питання лише в часі. Не слід виключати можливість, що щипачів помітили, але вирішили, що спільнота з низькою ентропією, не наділена геном переховування, не становить серйозної загрози і не вартує такого клопоту.

Але це помилка! Велика помилка! Якщо щипачі дійсно не мають гена переховування, то вони не бояться викриття факту свого існування і будуть експансивно рости та нападати без остраху.

Принаймні допоки їх не знищать.

Але цей випадок був іще загрозливішим. Через дев'ять відтинків часу після обміну трьома повідомленнями відбулася передача координат іншої системи. Ще через 60 відтинків часу координати знищеного тризіркового світу були передані вже за допомогою довгої мембрани з якогось іншого місця. Такий ланцюг подій малював лиховісну картину великої небезпеки. Зачистка тризіркової системи відбулася 12 відтинків часу тому, тож щипачі мали зрозуміти, що їхнє місцеперебування теж розкрито. Єдиним виходом для них було б закутатися туманністю, що повільно обертається, аби продемонструвати відсутність небезпеки для інших і не провокувати нападів.

Але вони цього не зробили. Можливо, вони не мають відповідних знань? Але після першого використання власної зірки для розсилання повідомлень минуло достатньо часу, щоб навчитися цього. Можливо, вони вирішили просто цього не робити?

Якщо так, то щипачі становлять надзвичайну небезпеку, значно більшу, ніж той знищений світ.

Крийся добре; очищуй заповзято.

Співак окинув оком світ щипачів. Цілком стандартна зоряна система, якій лишилося існувати ще принаймні один мільярд відтинків часу. Система мала вісім планет — чотири рідкі планети-гіганти та чотири кам'янисті планети. Досвід підказував Співакові, що цивілізація з низькою ентропією, яка відіслала первісне повідомлення, мешкає на одній із кам'янистих планет.

Співак активував «велике око» — він у край рідко користувався цим приладом, оскільки не мав достатньо повноважень для цього.

— Ти що замислив? — напосів Старший на насініні. — «Велике око» зараз дуже зайняте.

— Я хотів би поглянути зблизька на один зі світів із низькою ентропією.

— Це не твоя робота. Для виконання твоїх завдань тобі вистачає обладнання.

— Мені просто стало цікаво.

— «Велике око» має значно важливіші цілі для спостереження. У нас нема часу задовольняти твою цікавість. Повертайся до виконання своїх обов'язків.

Співак не наполягав. Посада очищувача належала до найнижчого рангу на насініні. Усі ставилися до нього зневажливо, вважаючи його роботу простою й рутинною. Але вони забували, що випадки трансляції координат часто становили значно більшу небезпеку, ніж добре заховані світи.

Лишалось розпочати процедуру зачистки. Співак знову вийняв кульку маси зі сховища й раптом збагнув, що використовувати звичні засоби для зачистки світу щипачів буде помилкою. Їхня зоряна система мала іншу, ніж знищена сусідка, структуру: в ній були сліпі плями. Використання кульки маси може залишити незачищені ділянки, і всі зусилля підуть прахом. Для гарантованого ефекту треба скористатися двовимірною

фольгою, але Співак не має повноважень обирати її як зброю на власний розсуд, тому повинен отримати дозвіл від Старшого.

— Мені потрібна двовимірна фольга для повної зачистки, — повідомив він Старшому.

— Використання дозволяю, — нехайно відізався той.

Шматок фольги з'явився перед Співаком. Він зберігався в запечатаній упаковці й сяяв кришталевою чистотою. Хоча цей різновид зброї не був унікальним, він не подобався Співакові. Дорогий набій приховував у собі жорстоку смерть, хоча Співакові й подобалася втілена в ньому естетична непоступлива м'якість, якій було до снаги увіковічити смерть у пісні.

Але Співакові все одно було трохи не по собі.

— Чому ви цього разу дали мені дозвіл на використання фольги так легко?

— Не така вже вона й дорога.

— Але ж якщо ми постійно будемо вдаватися до використання...

— Вона використовується повсюдно у Всесвіті.

— Так, це правда. Але раніше ми були значно стриманішими у використанні...

— Ти щось чув? — Старший пробігся свідомістю Співака, змусивши його здригнутися. Він швидко відшукав підслухані чутки, але вони не були великим гріхом — на борту насінини ця інформація вже стала набуттям усіх.

Чутки стосувалися перебігу військових дій між материнським та окраїнним світами. У минулому повідомлення про військову кампанію надходили регулярно, але потім їх транслявання припинилося. Це могло свідчити лише про одне: події розгортаються не надто добре чи й узагалі склалася кризова ситуація. Материнський та окраїнний світи мирно співіснувати не можуть: або вороги загинуть, або ж знищать нас. Якщо надії на перемогу не лишилося...

— Материнський світ вирішив перейти у двовимірний простір? — запитав Співак. Звісно, Старший уже знав, що він хотів спитати.

Старший не відповів. Мовчання не менш змістовне за відповідь.

Якщо все дійсно так, то це величезне горе. Співак й уявити собі не міг такого життя. Але на верхівці піраміди цінностей знаходиться саме виживання — воно вище за все. Вирішуючи завдання з виживання, всі тіла з низькою ентропією у Всесвіті можуть вибрати лише менше з двох зол.

Співак видалив ці думки зі свого органу пізнання. Йому не варто про це думати, бо інакше точно не уникнути проблем. Ліпше він спробує пригадати, на якому рядку пісні зупинився. Пригадувати довелося довго, але зрештою він продовжив із того самого місця:

*Посмугований прекрасними відмітками,
Він здається м'яким, мов мул на мілководді...
Вона загорнеться в тканину часу
І запросить полетіти до краю існування.
О, цей безтілесний політ:
Очі наші бачитимуть привиди зірок,
І ми здаватимемося їм примарами.*

...

Не припиняючи мугикати, Співак помістив двовимірну фольгу в щупик силового поля і безжурно вистрілив у напрямку зоряної системи щипачів.

Рік 67-й Епохи сховищ. «Зоряне кільце»

Чен Сінь пробудилася й зрозуміла, що перебуває у невагомості.

Гібернація відрізнялася від звичайного сну тим, що втрачалось відчуття плину часу. Протягом усієї процедури ви могли розуміти, скільки минуло часу, лише протягом двох годин: години до входження у стан гібернації і години після. Скільки часу ви не перебували б у сплячці, вам усе одно здається, що минуло не більше двох годин. Тому щоразу при виході з гібернації виникає відчуття швидкого перемотування часу-простору, ніби ти ввійшов крізь ворота в абсолютно новий світ.

Чен Сінь зрозуміла, що перебуває у білій сфері, а поруч із нею левітує АА, вдягнута у такий самий компресійний костюм для гібернації. У неї було мокре волосся, кінцівки безсило висіли, навіть не роблячи спроб поворухнутися, — вочевидь, їх пробудили в один і той самий час. Коли вони зустрілися поглядами, Чен Сінь спробувала щось запитати, але оніміння від лютого холоду ще не минуло, тож їй не вдалося витиснути жодного звуку. АА у відповідь злегка похитала головою, підказуючи, що знає не більше за Чен Сінь.

Чен Сінь виявила, що їхня сфера залита жовтуватим світлом, яке нагадувало призахідне Сонце й проникало крізь круглий отвір, схожий на ілюмінатор. У ньому було видно тільки розмиті кручені лінії, об'єднані паралельними смугами жовтого та синього кольорів, — світ, у якому бушували шторми й вихори. Вочевидь, це поверхня Юпітера. І вона дуже відрізнялася від вигляду планети півстолітньої давнини, який пам'ятала Чен Сінь.

Широкий і бурхливий хмарний пояс посередині нагадував їй Жовту річку, хоча вона чудово розуміла, що один із вихорів цієї річки міг запросто проковтнути Землю. На тлі такої картини Чен Сінь угледіла об'єкт, корпус якого мав вигляд витягнутого циліндра з перерізами різного діаметра. Три коротші циліндри у різних місцях перпендикулярно кріпилися до більшого, повільно обертаючись навколо його осі. Чен Сінь вирішила, що бачить велике космічне місто, яке складається з восьми зістикованих менших міст.

Інший факт був не менш дивовижним: місце, де вони перебували, залишалось статичним відносно космічного міста, а от поверхня Юпітера на задньому плані повільно оберталася! І, зважаючи на яскравість баченої ділянки, вони зараз перебували на сонячному боці планети — можна було навіть побачити тінь космічного міста, відкинуту завдяки сонячному світлу на газоподібну поверхню Юпітера. За деякий час у полі зору з'явився термінатор Юпітера, розділивши планету на світлу і темну частини, та вигулькнула Велика червона пляма, яка ще не втратила здатності лякати, вісуючи про прихід монстра. Усе

це підтверджувало факт того, що і місце, де вони зараз перебували, і космічне місто не перебувало у затінку Юпітера й не оберталися разом із планетою навколо Сонця. Натомість вони перетворилися на супутники Юпітера й кружляли навколо планети-гіганта.

— Де ми? — запитала Чен Сінь хрипким голосом. Вона, хоч і насилу, але вже змогла говорити, однак решта тіла все одно відмовлялася коритися її волі.

— Точно не знаю, здається, на космічному кораблі, — знову похитала головою АА.

Вони продовжували парити в жовтому світлі Юпітера, немов уві сні.

— Ви на борту «Зоряного кільця».

Голос пролунав з інформаційного вікна, яке секунду тому вигулькнуло біля них. На екрані з'явився сивий чоловік, у якому Чен Сінь із першого погляду впізнала Цао Біня. Побачивши, наскільки постарів її знайомий, Чен Сінь збагнула, що вони з АА провели в гібернації чимало часу. Цао Бінь підтвердив її здогадки, повідомивши, що сьогодні 19 травня 67-го року Епохи сховищ, тож із часу їхнього останнього нетривалого пробудження минуло 56 років. Чен Сінь знову сховалася від плину часу в гібернації й мусила спостерігати, як блискавично зістарилися всі інші. Почуваючись у цьому винною, вона вирішила більше не користуватися гібернацією, хай які випробування на неї не очікували б.

Цао Бінь повідомив, що космічний корабель, на якому вони зараз перебувають, представляє найсучасніше покоління зорельотів і був збудований лише три роки тому, отримавши назву у спадок від попередників. Цао Бінь також розповів, що після повстання на Зоряному кільці більш ніж пів століття тому його разом із Бі Юньфеном визнали винними й засудили до невеликих строків ув'язнення, проте амністували задовго до повного відбуття покарання. Бі Юньфен помер понад 10 років тому, але попрохав передати їй щирі вітання. Чен Сінь відчула, як сльози застилають її очі.

Також Цао Бінь розповів, що чисельність міського кластера Юпітера зростає до 52 міст, більшість із яких вирішили об'єднатися у великі конструкції. Зараз вони мають змогу спостерігати в ілюмінаторі юпітеріанське Гігамісто II. Завдяки подальшому вдосконаленню Системи раннього сповіщення Сонячної системи всі міста стали штучними супутниками Юпітера й мали змінити орбіту лише після отримання повідомлення про напад за теорією Темного лісу, сховавшись на темному боці планети.

— Життя у містах знову почало нагадувати райське, але, на жаль, ви не встигнете побачити це на власні очі. Часу обмаль, — мовив Цао Бінь і раптом замовк. Чен Сінь із АА обмінялися стурбованими поглядами. Вони зрозуміли, що старий як міг відтягував цю мить, аби не псувати їхнього пробудження.

— Прийшло підтвердження завдання удару? — запитала Чен Сінь.

— Так, ми отримали остаточне підтвердження, — кивнув Цао Бінь. — За пів століття було дві хибні тривоги, й обидва рази ми були за крок до того, щоб вас пробудити, але тепер це правда. Діти — мені вже 120 років, і я маю право вас так називати, — так от, дітки, напад за теорією Темного лісу став дійсністю.

Серце Чен Сінь тьохнуло, але не через сам факт нападу — все-таки людство готувалося до нього понад століття, — а через дивне відчуття, буцім щось пішло за абсолютно незапланованим сценарієм. Їх із АА розбудили, як і було обумовлено, але для відновлення фізичних кондицій їм знадобиться щонайменше чотири-п'ять годин. Тобто з моменту отримання сповіщення про атаку вже минув певний час, але Гігамісто II за бортом не роз'єдналося на складові частини й не почало змінювати орбіту, залишившись супутником Юпітера, ніби нічого страшного не сталося. Вони знову поглянули на Цао Біня: вираз обличчя старого, якому вже давно виповнилося сто років, був демонстративно байдужим, ніби він з останніх сил намагався приховати щось значно зловісніше за сам напад.

— А ти зараз... — почала АА.

— Я в Центрі раннього сповіщення Сонячної системи, — сказав Цао Бінь і вказав пальцем собі за спину.

Чен Сінь побачила, що за ним знаходиться зала, яка нагадувала звичні центри управління: простір був переповнений інформаційними вікнами, постійно з'являлися нові, які затуляли старіші, — це скидалося на нестримні потоки води після прориву дамби. Але здавалося, що присутні забули про свої обов'язки, хоча частина з них були у військових одностроях. Усі або мовчки витріщалися на столи, або сиділи з відстороненими виразами облич. Потьмянілі очі трансливали той самий зловісний спокій, що й у Цао Біня.

Так бути не повинно, — подумала Чен Сінь.

Здається, цей світ не готовий сховатися в бункері, як давно було заплановано. Ситуація більше схожа на початок першої трисоляріанської кризи понад три століття тому. Точніше, це події вже чотирьохсотрічної давнини. У ті часи в офісах різних організацій — Агентстві стратегічної розвідки й Раді оборони Землі — Чен Сінь бачила схожі вирази облич та загальну атмосферу відчаю перед могутністю іншої сили, заціпеніння й бажання покинути все напризволяще.

Більшість людей у Центрі управління просто мовчали, лише деякі перешіптувалися. Чен Сінь побачила, що кухоль одного з тих, хто сидів за столом, перевернувся, й напій блакитного кольору стікає чоловікові на штани, але це, схоже, його геть не обходило. В іншому кутку, біля великого інформаційного вікна, на яке виводилися складні графіки розвитку поточної ситуації, військовий обіймав жінку в цивільному, вона плакала...

— Чому ми не ховаємося в бункері? — запитала АА, вказуючи на Гігамісто II за ілюмінатором.

— Це вже не має сенсу. Наші сховища виявилися марними, — відповів Цао Бінь, опустивши очі.

— На якій відстані зараз фотоїд від Сонця? — подала голос Чен Сінь.

— Нема ніякого фотоїда.

— Тоді що ви вгледіли?

— Крихітний аркушик, — істерично захихотів Цао Бінь.

Рік 66-й Епохи сховищ. За межами Сонячної системи

За рік до пробудження Чен Сінь Система раннього сповіщення Сонячної системи помітила невідомий об'єкт, що мчав зовнішнім краєм хмари Оорта зі швидкістю, близькою до швидкості світла. Зараз він перебував від Сонця на відстані 1,3 світлового року. Об'єкт мав величезні розміри й генерував у край потужне випромінювання при зіткненні з нечисленними атомами та космічним пилом. Система раннього сповіщення також помітила, що об'єкт під час польоту дещо скорегував рух, аби облетіти невеличке скупчення міжзоряного пилу, а потім повернувся на початкову траєкторію. З упевненістю можна було стверджувати, що цим об'єктом (імовірно, космічним кораблем) керували розумні істоти.

Це був перший випадок, не рахуючи трисоляріанців, коли людство зустрілося з іншою цивілізацією у Сонячній системі, а не у глибокому космосі.

Пам'ятаючи наслідки хибного оповіщення населення в минулому, цього разу Федеральний уряд не розповсюджував отриманої інформації серед широких верств. Загалом у бункерному світі про подію знала не більш ніж тисяча осіб. Протягом кількох днів, коли траєкторія об'єкта перебувала на найближчій відстані до Сонця, усі ці люди не знаходили собі місця від страху й шаленого напруження. У десятках підрозділів Системи раннього сповіщення, в самому її Центрі (нині він розташовувався в окремому місті кластера Нептуна), в Операційному центрі Генерального штабу флоту Федерації та кабінеті Президента Сонячної системи люди, затамувавши подих, спостерігали за пересуваннями чужинців, нагадуючи зграйку лякливих рибок, що причаїлися на дні водойми, чекаючи, доки риболовецьке судно пропливе над ними. У подальшому цей страх сягнув абсурду: дехто відмовлявся користуватися бездротовим зв'язком і навіть стишував голос під час розмови та ходив навшпиньки... Хоча всі чудово розуміли безглуздя подібних пересторог: Система раннього сповіщення

демонструвала події, які відбувалися рік і чотири місяці тому. На цей момент від виявленого корабля не залишилося й сліду.

Але навіть після того як цей невідомий прибулець забрався геть, втаємничені в його існування не змогли видихнути спокійно, оскільки Система раннього сповіщення зробила ще тривожніше відкриття: хоча космічний корабель і не вистрілив фотоїдом у Сонце, проте запустив дещо інше. Цей невстановлений об'єкт почав рухатися до зірки зі швидкістю світла, але не мав характерного для руху фотоїда випромінювання й лишався повністю непомітним в електромагнітному спектрі хвиль. Система раннього сповіщення змогла розпізнати його рух тільки за допомогою аналізу слабкого випромінювання гравітаційних хвиль. Оскільки вони мали стабільну частоту й потужність, то не несли жодної інформації, що можна було пояснити певними фізичними властивостями цього різновиду озброєння. Коли Система раннього сповіщення вперше виявила ці гравітаційні хвилі, вчені схилилися до думки, що джерелом випромінювання є сам космічний корабель. Проте швидко з'ясувалося: джерело віддаляється від корабля й наближається до Сонця зі швидкістю світла.

Аналіз даних спостереження також засвідчував, що об'єкт не рухається прямо до Сонця. Коли він дотримуватиметься своєї нинішньої траєкторії, пролетить повз зірку із зовнішнього боку Марса. Якщо Сонце було його ціллю, то похибка в розрахунках просто шалена. Це можна назвати ще однією відмінністю цього об'єкта від фотоїда: дані, зібрані під час знищення двох зірок, свідчили, що фотоїди рухалися прямолінійною траєкторією (з урахуванням руху зірок під час польоту) і не потребували корекції. Грубо кажучи, фотоїд — це просто камінчик, який летить за інерцією після прискорення до швидкості світла. Подальші спостереження за невідомим джерелом гравітаційних хвиль підтвердили: воно не змінює траєкторії руху, а отже, його ціллю є не Сонце. Усі, хто слідкував за ним, нарешті відчували полегшення.

Але коли об'єкт опинився на відстані 150 астрономічних одиниць від Сонця, частота гравітаційних хвиль почала різко спадати, і Система раннього сповіщення незабаром підтвердила, що ця зміна спричинена сповільненням об'єкта. Протягом кількох днів його швидкість впала до однієї тисячної швидкості світла, і сповільнення не припинялося. Об'єкт із такою низькою швидкістю не становив жодної небезпеки для нашого світила, тож люди могли остаточно заспокоїтися. До того ж таку швидкість уже мали здатність розвивати людські космічні кораблі, й можна було почати обмірковувати план перехоплення таємничого об'єкта.

«Одкровення» й «Аляска» вилетіли з міського кластера Нептуна, щоб провести спостереження за невідомим об'єктом із близької відстані.

Обидва кораблі були оснащені системою детекції гравітаційних хвиль, що давало змогу збудувати мережу позиціонування для визначення точного місцеперебування джерела випромінювання, наближаючись до нього. З початку Епохи мовлення було випущено велику кількість кораблів, які могли як приймати, так і транслювати гравітаційні хвилі. Але під час їх створення застосовувалися інженерні рішення наступного покоління: корпус корабля й гравітаційна антена були розділені на два окремі блоки. Таке рішення давало можливість швидко перевстановити антену на інший космічний корабель або ж замінити відпрацьований антенний блок, який вийшов із ладу через напіврозпад струни з виродженого газу. «Одкровення» й «Аляска» були кораблями середнього класу, хоча за розмірами перевищували деякі з літальних апаратів великого класу. Своїм компонованням вони нагадували гелієві дирижаблі ХХ століття: попри величезні розміри, корисним навантаженням була лише крихітна гондола, що висіла під оболонкою, — більшу частину об'єму займала гравітаційна антена.

Через десять днів після вильоту кораблів назустріч невідомому об'єкту вирушили дві людини: Василенко та 白 (Бай) Айс вирішили прогулятися поверхнею гравітаційної антени у полегшених скафандрах і підмагніченому взутті. Вони з насолодою вибралися на широку поверхню антени, яка дисонувала з тісністю відсіків корабля; така вилазка нагадувала прогулянку на свіжому повітрі. Обоє були керівниками першої дослідницької групи: Василенко — командиром, а Бай Айс — старшим технічної групи.

Олексій Василенко став одним із двох операторів блоку № 1 Системи раннього сповіщення ще в Епоху мовлення. Разом із Вінером вони виявили перші сліди руху трисоляріанських кораблів зі швидкістю світла, що призвело до оголошення першої хибної тривоги з усіма негативними наслідками. Після інциденту тодішнього лейтенанта Василенка зробили одним із цапів-відбувайлів і з ганьбою вигнали з лав збройних сил. Але він вважав отримане покарання несправедливим і вирішив скористатися гібернацією, сподіваючись, що з часом йому вдасться повернутися собі добре ім'я. Так і сталося: з роками відкриття слідів від руху кораблів зі швидкістю світла набувало дедалі більшого значення, а втрати й збитки першої хибної тривоги поступово забувалися. Вийшовши зі сплячки 9-го року Епохи сховищ, Василенко поновився на військовій службі у званні лейтенанта й у свої 80 років навіть дослужився до адміральського чину в Об'єднаному флоті. Він поглянув на Бай Айса і подумав, яким несправедливим буває життя: цей чоловік народився на понад 80 років раніше від нього, ще в Епоху кризи, але прокинувся зі сплячки нещодавно і тепер має лише 40 років.

Бай Айс при народженні мав звичайне китайське ім'я 白艾思 — Бай Айси, але після пробудження, щоб іти в ногу з часом, адаптував його до англо-китайської вимови. У минулому він був докторантом у Дін Ї і вийшов із гібернації лише 22 роки тому. За загальним правилом така тривала перерва мала негативні наслідки для адаптування до життя загалом і продовження наукової кар'єри зокрема, але теоретична фізика стала

винятком. Якщо з огляду на блокаду софонів кваліфікації фізиків докризової епохи цілком вистачало для наукової роботи ще й у часи Епохи стримування, то тепер побудова циркумсолярного прискорювача цілком перевернула царину теоретичної фізики з ніг на голову.

Ще у докризові часи теорія суперструн вважалася надсучасною — вона була провідним напрямом фізики ХХІІ століття. Створення циркумсолярного прискорювача дало змогу експериментально перевірити положення цієї теорії. Результати виявилися катастрофічними: більшість ідей і припущень було визнано хибними, підтвердження знайшла лише невелика частина теоретичних викладок. Сфальшованим виявився навіть значний обсяг інформації, отриманої від трисоляріан. Зважаючи на їхній технологічний розвиток, вони не могли мати хибні уявлення щодо фундаментальних знань. Тобто це була їхня навмисна спроба ввести людство в оману.

Натомість кілька ідей і передбачень, висловлених Бай Айсом ще у докризові часи, лишилися одними з небагатьох, які було підтверджено після проведення експериментів на циркумсолярному прискорювачі. Тобто на момент, коли Бай Айс вийшов із гіберації, актуальна фізична думка фактично повернулася у часи його докторантури, й він завдяки своїм передбаченням отримав перевагу, а ще за десять років став одним із провідних фізиків-теоретиків.

— Здається знайомим? — запитав Василенко, роблячи рукою широкий жест.

— Так, але людська самовпевненість і зарозумілість випарувалися, — відповів Бай Айс.

Василенко мав схожі відчуття: озирнувшись та оцінивши подолану кораблем відстань, він побачив, що Нептун перетворився на крихітну блакитну цятку, а Сонце мало вигляд маленького тьмяного вогника, нездатного відкинути навіть найслабшу тінь на поверхню антени. Куди зникли дві тисячі зоряних суден людства, які колись шикувалися в космосі у довгу лінію? Зараз ці два кораблі з екіпажами, що за чисельністю не перевищували сотні осіб, залишилися наодинці з космосом.

Відстань до «Аляски» дорівнювала майже 100 тисячам кілометрів, і сподіватися угледіти її було марно. «Аляска» виконувала функції з іншого краю мережі позиціонування й мала на борту таку ж дослідницьку групу, як і «Одкровення». За словами Генерального штабу, це була дублювальна команда — вочевидь, вище керівництво критично оцінювало небезпечність їхньої місії. Тут, на пустельному краю Сонячної системи, поверхня антени здавалася унікальним ізольованим островом у Всесвіті. Василенко хотів поглянути вгору та зітхнути, але зрозумів усю безглуздість цієї дії. Натомість дістав із кишені скафандра якийсь предмет і закрутив його в невагомості між собою та Бай Айсом.

— Поглянь на це.

На перший погляд предмет нагадував кістку якоїсь тварини, але насправді це був металевий уламок, на гладкій поверхні якого віддзеркалювалися холодні зорі.

Василенко вказав на штурковину, яка повільно оберталася.

— Понад 100 годин тому неподалік нашого маршруту було виявлено скупчення металевих уламків. Я відправив безпілотник, і ось його улов — уламок системи охолодження термоядерного двигуна одного з кораблів зоряного класу, збудованих наприкінці Епохи кризи.

— То це фрагмент корабля, який брав участь у Битві судного дня? — із трепетом запитав Бай Айс.

— Скоріш за все. Дрон також знайшов металевий підлокітник крісла та шматок переборки.

Ділянка простору, де вони опинилися, була околицею поля Битви судного дня, що відбулася майже два століття тому. Після старту проєкту «Бункер» люди часто стали натрапляти на рештки старовинних кораблів, значна частина яких опинилася у новоствореному музеї, проте дещо опинилося й на чорному ринку артефактів. Бай Айс узяв уламок і відчув, як холод проникає крізь рукавицю скафандра, викликаючи озноб. Він відпустив його, і той продовжив обертатися, ніби був змістилищем душі, що рухала ним. Бай Айс відвів погляд від предмета і подивився вдалину, але побачив лише бездонну

порожнечу. У цій темній і холодній ділянці простору уже майже два століття дрейфували залишки двох тисяч військових кораблів і тіл мільйонів людей, чия замерзла кров сублимувалася і розсіялася.

— Те, що ми знайдемо цього разу, може виявитися навіть зловіснішим за сумнозвісну Краплину, — сказав Бай Айс.

— Саме так. Тоді ми принаймні мали певні знання про Трисолярис. А зараз нічогосінько не відаємо про світ, звідки походить ця річ... Докторе Баю, ви маєте певні припущення, з чим ми можемо зіткнутися?

— Тільки масивний об'єкт здатен випромінювати гравітаційні хвилі, тому я припускаю, що цей об'єкт повинен мати значні масу та об'єм. Він цілком може виявитися космічним кораблем... Щоправда, у нашій сфері навіть щось найнеочікуваніше може перетворитися на реальність.

Розвідувальний загін прямував до джерела гравітаційних хвиль уже тиждень, скоротивши відстань до одного мільйона кілометрів. Кораблі почали сповільнюватися, доки їхня швидкість не впала до нуля, а потім розпочали прискорення в протилежному напрямку — до Сонця. Тепер обидва човники летітимуть паралельно з об'єктом, аж доки він не наздожене їх. Більшість спостережень і досліджень мали проводитися на борту «Одкровення», а «Аляска» на відстані у 100 тисяч кілометрів підстраховувала головну дослідницьку групу.

Відстань продовжувала скорочуватися — тепер «Одкровення» відділяло від об'єкта лише 10 тисяч кілометрів. Гравітаційні хвилі досягли високої чіткості, й сигнал такої потужності вже можна було використати для точного позиціонування об'єкта. Але радари кораблів не змогли зафіксувати жодного відлуння від нього, як і не мали успіху в спостереженні у видимому спектрі світла. Навіть після скорочення відстані до об'єкта до однієї тисячі кілометрів екіпажі літальних апаратів не змогли нічого побачити в точці розташування джерела гравітаційних хвиль.

Екіпаж «Одкровення» почала охоплювати паніка: вони прораховували різні варіанти розвитку подій, проте ніхто не очікував, що, опинившись на близькій відстані до цілі, нічого не вдасться побачити. Василенко запросив вказівки із Центру раннього сповіщення, і через 40 хвилин очікування надійшов наказ наблизитися до цілі на відстань у 150 кілометрів. У цей час система спостереження нарешті щось помітила у видимому спектрі світла: біля джерела випромінювання гравітаційних хвиль з'явилася невеличка біла плямка, яку можна було побачити навіть у звичайний бортовий телескоп. «Одкровення» випустило дрон для ближчого візуального контакту. Він швидко наближався до цілі: 500 кілометрів, 50 кілометрів, 500 метрів... Нарешті безпілотник зависнув на відстані п'яти метрів до цілі, надіславши голографічне зображення високої чіткості, що дало змогу екіпажам обох кораблів нарешті роздивитися об'єкт, відправлений позаземною формою життя до Сонця.

Невеликий клаптик паперу.

Інакше описати цей об'єкт було просто неможливо. Він отримав офіційну назву: «прямокутний мембранний об'єкт завдовжки 8,5 сантиметра, завширшки 5,2 сантиметра», який, проте, не мав товщини, чи принаймні її неможливо було виміряти. Поверхня була чисто білою, що додавало йому схожості з аркушем паперу.

До дослідницької групи входили найкращі науковці та військові — люди, які мали раціональне мислення та розвинені когнітивні навички. Але інстинкти все одно брали гору: вони очікували побачити численні сили для вторгнення чи космічний корабель розміром як найменший із чотирьох галілеєвих супутників Юпітера — Європа (об'єкт саме такого розміру й міг бути джерелом гравітаційних хвиль зафіксованої потужності).

Але побачивши космічний папірець — відтепер саме так його й називали, — всі зітхнули з полегшенням. Хоча пильності все ще не втрачали — знайдений об'єкт, безумовно, міг виявитися різновидом зброї, здатним знищити обидва кораблі, — проте за долю Сонячної системи вже ніхто не переймався. Цей папірець здавався таким невагомим і нешкідливим, немов біле перо, яке

пливе нічним небом. Людство вже давно не писало на папері, але більшість бачила листи у фільмах про далеке минуле, що лише додавало цьому аркушику романтизму.

Проведені дослідження засвідчили, що об'єкт не відбиває електромагнітних хвиль жодної довжини, у тому числі й видимого світла — його поверхня сама собою слабо світилася. Позаяк усе електромагнітне випромінювання, включно з видимим спектром хвиль, без зусиль проходило крізь аркуш, він виявився абсолютно прозорим. На знімку, зробленому з близької відстані, було видно, що крізь нього видно далекі зорі, але внаслідок слабого білого світіння об'єкта тло космосу здавалося тьмяним — саме це можна було сприйняти за непрозору білу поверхню під час споглядання з далекої відстані. Принаймні ззовні об'єкт видавався нешкідливим.

Може, це й справді просто аркуш?

Оскільки перший дрон не мав обладнання для захоплення об'єктів, довелося відправити ще один, із роботизованою рукою та герметичним грейфером для збирання зразків. Коли грейфер наблизився до аркуша, серця членів екіпажу двох кораблів на мить зупинилися — надто сильним здалося відчуття дежавю.

Але тут сталося незрозуміле: грейфер герметично заклався навколо аркуша, й роботизована рука почала від'їжджати назад. Але якимось незрозумілим чином папірець просочився з грейфера й залишився на своєму місці. Численні спроби мали такий самий результат. Було вирішено спрямувати роботизовану руку прямо на аркуш, аби спробувати вхопити таємничий об'єкт безпосередньо нею. Оператор на борту «Одкровення» провів роботизовану руку прямо крізь папірець — обидва об'єкти залишилися неушкодженими. Роботизована рука не зазнала жодного опору, а аркушик залишився там, де був. Потім на перетин із ним направили дрон — він повільно наблизився до об'єкта, аби спробувати зіштовхнути його з місця. Щойно корпус доторкнувся до поверхні аркуша — він зник усередині дрона, але вигулькнув неушкодженим із корми, коли оператор спрямував безпілотний об'єкт убік. Під час цієї

процедури система моніторингу безпілотної авіації не зафіксувала жодної аномалії.

Екіпажі кораблів тепер остаточно пересвідчилися, що цей об'єкт дійсно не вкладається у відомі людству рамки звичайного — він, немов примара, не взаємодіє з жодними об'єктами реального світу. Аркушик нагадував невелику початкову точку відліку системи координат, яка залишається на своєму місці, попри будь-який вплив на неї.

Бай Айс вирішив на власні очі поглянути на об'єкт; Василенко наполягав на тому, що він має скласти йому компанію. Відправити одночасно обох керівників першої дослідницької групи до потенційно небезпечного об'єкта було недалекоглядним рішенням, тому їм ще 40 хвилин довелося чекати на схвалення з Центру раннього сповіщення. Командування Центру, зважаючи на наполегливі прохання Василенка та наявність дублювальної команди, неохоче пристало на пропозицію.

Вони на човнику попрямували до об'єкта. Коли величезна гравітаційна антена «Одкровення» почала віддалятися, Бай Айсу спало на думку, що вони полишили єдину опору в цілому Всесвіті. Він злякався так, що аж у п'ятах закололо.

— Ваш науковий керівник, доктор Дін Ї, мабуть, відчував те саме багато років тому, — сказав Василенко. Він видавався на диво спокійним.

Бай Айс промовчав. Він дійсно відчував, що їхні з Дін Ї долі переплелися дуже тісно: обидва рухалися назустріч незвіданому й не знали, як складуться їхні життя.

— Не переймайтеся, цього разу ми можемо покластися на інтуїцію, — Василенко поплескав Бай Айса по плечу, але той не відчув полегшення.

Човник швидко дістався до аркуша. Після того як вони обидва ще раз перевірили скафандри, Василенко відчинив люк для виходу в космос. Вони ідеально розрахували позицію човника — папірець висів менш ніж за пів метра у них над головами. Обидва уважно, дюйм за дюймом, вивчали ідеально гладку поверхню. Крізь білий клаптик вони бачили зірки, ще раз

пересвідчуючись, що він прозорий, хоч і випромінює неяскраве світіння. Саме це молочне світло було причиною розмивання зірок. Дослідники залишили кабіну човника і майже вперлися носом у папірець, розглядаючи його з усіх боків. Як і показувала камера, він не мав товщини — при спогляданні збоку зникав повністю. Василенко простягнув руку до невідомого об'єкта, але її перехопив Бай Айс.

— Ти що робиш?! — запитав він суворим голосом. Несказане можна було прочитати в його погляді, кинутому крізь візор шолома: «Пригадай, як закінчив мій науковий керівник».

— Якщо це справді лист, то для передачі повідомлення може знадобитися безпосередній тілесний контакт з іншою розумною істотою, — заперечив Василенко, відводячи руку Бай Айса вбік.

Василенко доторкнувся до аркушика рукавицею скафандра — рука пройшла крізь площину. Рукавиця залишилася цілою, а Василенко не отримав жодної інформації за допомогою телепатії чи іншого способу передачі даних. Він ізнову просунув рукавицю крізь аркушик, цього разу затримавши руку, дозволивши крихітній білій площині розділити його долоню на дві частини, — все ще жодних відчуттів. Частина папірця, що торкалася долоні, окреслювала контурну лінію її поперечного перерізу: вочевидь, таємничий предмет не пошкодився, пройшовши цілим крізь його тіло. Василенко забрав руку назад, залишивши папірець висіти у первісному положенні, — або, якщо точніше, продовжувати рухатися до Сонячної системи зі швидкістю 200 кілометрів на секунду.

Бай Айс також доторкнувся до папірця рукою, проте швидко відсмикнув її назад.

— Це, здається, проєкція іншого Всесвіту, яка не має нічого спільного з нашим світом.

Василенко мав турботи практичнішого штибу.

— Якщо нічого у світі не може вплинути на цей об'єкт, то ми не зможемо доставити його на борт для подальшого вивчення.

Бай Айс у відповідь розсміявся.

— Із цим не буде жодних проблем. Забули прислів'я наших часів: «Якщо гора не йде до Магомета, то Магомет прийде до

гори»?

Як наслідок, «Одкровення» повільно наблизилося до аркуша, доторкнулося корпусом до невідомого об'єкта, дозволивши йому проникнути всередину корабля. Далі екіпаж повільними рухами відцентрував положення папірця таким чином, щоб він опинився у дослідницькій лабораторії корабля. Єдиним недоліком було те, що за потреби перемістити аркушик під час досліджень доводилося рухати сам корабель. За звичних умов подібні маневри з міліметровою точністю були б неможливими, але «Одкровення» проєктувалось як космічний корабель для вивчення небесних тіл невеликого розміру в поясі Койпера, а тому мало покращену систему позиціонування. До того ж і сама гравітаційна антена була обладнана 12 додатковими рушіями для високоточної просторової орієнтації. Після того як бортові системи прописали потрібні алгоритми, переміщення корабля навколо аркуша не забирало багато часу й відбувалося з потрібною точністю. Якщо світ не здатен вплинути на папірець, то світові доведеться обертатися навколо нього.

Склалася дивовижна ситуація: аркушик перебував безпосередньо в центрі «Одкровення», але не утворював із кораблем динамічної системи. Вони просто одночасно, з однаковою швидкістю та в одній точці простору рухалися до Сонячної системи.

Після потрапляння у внутрішні відсіки корабля й підвищення яскравості навколишнього освітлення прозорість аркушика стала помітнішою — крізь нього вже без спотворень можна було роздивитися задній фон. Зараз він більше нагадував не папірець, а шматочок прозорої плівки, який демонстрував свою присутність лише слабким світінням. Проте всі за звичкою продовжували називати його папірцем. Якщо ж світло довкола ставало занадто яскравим, то аркушик розчинявся у повітрі, й дослідникам довелось приглушувати освітлення в лабораторії, аби не втрачати його з поля зору.

Перше, що спробувала визначити дослідницька група, — встановити масу аркушика. Єдиним дієвим способом зробити це було виміряти силу тяжіння, яку продукує об'єкт. Проте

гравіметр, навіть при калібруванні на найчутливіший рівень вимірювання, не зміг показати жодних значень. Отже, маса папірця або була вкрай незначною, або взагалі дорівнювала нулю. За припущеннями деяких учених, він міг виявитися макроскопічним фотоном чи нейтрино, а його правильна форма наштотувала на думку про штучну природу.

Подальші дослідження не принесли результатів: опромінення електромагнітними хвилями на різній частоті не викликало дифракції, так само як і зміна сили магнітного поля не спричинила жодних змін. Цілком імовірно, що аркушик не мав внутрішньої структури.

Минуло понад двадцять годин досліджень, а наукова команда не дізналася майже нічого нового про об'єкт. Учені помітили лише одне: випромінювані аркушиком світло та гравітаційні хвилі поступово слабшали, а отже, могли бути побічним виявом ефекту випаровування. Оскільки ці два фізичні явища виявилися єдиними ознаками існування аркуша, то більшість учених припускали, що після того, як вони зйдуть нанівець, зникне й космічний папірець.

Кораблі отримали від Центру раннього сповіщення повідомлення, що великий науково-дослідницький корабель «Прийдешнє» вилітає з міського кластера Нептуна й дістанеться до них за сім днів. На борту «Прийдешнього» перебувало найсучасніше обладнання, за допомогою якого можна було провести глибші й повніші дослідження.

Із просуванням досліджень екіпаж «Одкровення» починав поводитися під час роботи з об'єктом дедалі менш обережно, не дотримуючись належної дистанції. Знаючи, що аркушик жодним чином не впливає на об'єкти реального світу і не є джерелом шкідливого випромінювання, люди почали торкатися його без необхідності й навіть пропускати крізь власне тіло. Дехто наважувався запуснути аркуш в очі або мозок, прохаючи інших зробити знімок.

Бай Айс, побачивши цю картину, неабияк розлютився.

— Не робіть цього! Це взагалі не смішно! — накричав він на колег і, розвернувшись на місці, залишив лабораторію, де

пропрацював понад двадцять годин, а далі попрямував до своєї каюти.

Вимкнувши світло, Бай Айс хотів лягти спати, але раптом відчув занепокоєння: йому здавалося, що папірець, світячись білим, може будь-якої миті виплисти з кутка. Тому він знову ввімкнув світло й поринув у спогади.

Минуло 192 роки відтоді, як Бай Айс востаннє бачив свого наставника, але ті згадки й досі лишалися яскравими.

Вже спочіло, коли вони піднялися з підземного міста на поверхню, сіли в машину й поїхали в пустелю. Дін Ї любив прогулюватися пустелею, обмірковувати там наукові дослідження і навіть іноді читати лекції, що не дуже подобалося його студентам.

Одного разу він так пояснив свої звички: «Мені до вподоби безлюдні місця. Життя — лише втручання у закони фізики».

Того дня погода тішила око: не було піщаних бур, а в повітрі відчувався свіжий подих ранньої весни. Наставник та його учень зупинилися посеред пустелі на півночі Китаю й вляглися на піщаному схилі дюни, омитому світлом призахідного сонця. До того дюни нагадували Бай Айси вигини жіночого тіла (здається, його наставник поділяв цю думку), але зараз він бачив у них людський мозок. У золотавих кольорах сутінків Бай Айси розрізняв велику кількість розмитих борозенок і складок. Він знову підвів погляд у небо: сьогодні звична сірість трохи поступилася справжній блакиті, немов серед хаосу стандартних думок була готова народитися цінна ідея.

— Баю, — звернувся до нього Дін Ї, — не кажи нікому того, що я тобі зараз переповім. Навіть якщо я не повернуся, не варто розповідати це комусь. Нема особливої причини цього робити, я просто не хочу, аби люди сміялися.

— Професоре Дін, чому тоді не зачекати, коли ви повернетесь?

Він не намагався підбадьорити Дін Ї, а справді вважав, що нема сенсу поспішати. Бай Айси, як і всі довкола, був упевнений

у перемозі людства над трисоляріанським флотом, тому не вважав подорож Дін Ї аж надто небезпечною.

— Спочатку дай відповідь на одне запитання, — продовжив Дін Ї, вказавши на пустелю, залиту призахідним сонцем, ніби не чув сказаного у відповідь. — Якщо не брати до уваги квантового принципу невизначеності та припустити, що все детерміновано, то, знаючи початкові умови, можна визначити стан будь-чого у певний час у майбутньому. Припустимо, якийсь інопланетний учений кілька мільярдів років тому отримав усі вихідні дані про Землю. То чи зможе він передбачити існування цієї пустелі сьогодні за допомогою розрахунків?

Бай Айси на хвилину замислився.

— Звісно, ні. Оскільки поява цієї пустелі зумовлена не перебігом природного розвитку Землі. Опустелювання спричинене людською цивілізацією, а поведінку розумної форми життя важко передбачити, застосовуючи лише закони фізики.

— Дуже добре. То чому тоді ми та наші колеги хочемо пояснити сьогоднішній стан Усесвіту й передбачити його майбутнє шляхом умовиводів, базуючись тільки на законах фізики?

Слова Дін Ї здивували Бай Айси, він ніколи раніше не висловлював подібних думок.

— Я відчуваю, що це вже не описується суто фізичними законами, — вів далі Бай Айси. — Метою фізики є відкриття основних законів Усесвіту. Але, наприклад, техногенне опустелювання Землі неможливо вирахувати на основі лише фізичних законів, проте воно відбувається згідно з ними. Закони Всесвіту вічні.

— Хе-хе-хе-хе-хе-хе... — Дін Ї раптом зловісно розсміявся. Вже пізніше Бай Айси збагнув, що це був найзловісніший сміх, який він чув за життя, такий собі натяк на мазохістське задоволення, хвилювання від того, що все летить у прірву, намагання за сміхом приховати страх, який бере гору. — Твоя остання думка! Я часто втішав себе подібним чином: що на цьому бенкеті життя лишається принаймні один стіл із неторканими стравами... Раз

у раз я твердив собі це і, швидше за все, повторюватиму перед смертю.

Бай Ајси відчував, що Дін Ї ніби марить, його розум перебував далеко звідси. Він не знав, що відповісти.

— На початку кризи, коли софони почали перешкоджати дослідженням із використанням прискорювачів, багато людей укоротили собі віку, — вів далі Дін Ї. — Тоді я вважав, що вони чинять безрозсудно — для фізиків-теоретиків подібні результати експериментів становлять великий інтерес. Але тепер я розумію, що люди на кшталт Ян Дун розуміли набагато більше за мене. Можливо, вона навіть знала щось, чого ми не відкрили й досі. Хіба тільки софони здатні фальшувати реальність? Хіба неточності та хиби приховуються лише всередині прискорювачів? Чи лишається решта Всесвіту незайманою і незмінною, чекаючи, поки ми її дослідимо? На жаль, вона забрала свої знання у могилу.

— Якби вона тоді більше спілкувалася з вами, то, можливо, не вчинила б самогубства.

— Можливо, я зробив би це разом із нею.

Дін Ї викопав у піску ямку, спостерігаючи, як піщинки скочуються з її краю на дно.

— Якщо я не повернуся, то всі речі з моєї квартири відійдуть тобі. Я пам'ятаю, що тобі до вподоби артефакти з докризових часів.

— Це правда. Особливо мені до душі ваша колекція люльок. Але я впевнений, що не матиму нагоди їх отримати.

— Сподіваюся, що ти таки маєш рацію. У мене є певні заощадження...

— Професоре, я вас прошу...

— Я хочу, щоб ти використав ці гроші для гібернації. І чим на триваліший термін, тим ліпше. Звісно, якщо сам цього забажаєш. Я маю дві мети: по-перше, хочу, щоб ти побачив на власні очі кінець фізики як науки; по-друге... як це сказати... я не хочу, щоб ти намарно витратив своє життя. Тобі буде не пізно повернутися в науку, коли люди пересвідчатся, що фізика все-таки існує.

— Здається, саме про це говорила Ян Дун.

— Можливо, вона не помилялася.

Цієї миті Бай Айси помітив, що невеличка лунка, вирита Дін Ї на схилі дюни, почала стрімко розростатися у розмірах. Вони відскочили вбік, спостерігаючи, як яма додає вшир та стає дедалі глибшою. Скоро дно вирви потонуло в тіні. Усе нові потоки піску стікали з країв усередину, і незабаром вирва сягнула сотні метрів у діаметрі, проковтнувши сусідню дюну. Бай Айси кинувся до машини і стрибнув на місце водія, Дін Ї упав на пасажирське сидіння. Бай Айси відчув, як машина повільно сповзає в яму разом із піском. Він завів двигун, натиснув на газ і побачив, як прокручуються колеса, але авто продовжує котитися у прірву.

— Хе-хе-хе-хе-хе-хе... — Дін Ї знову залився зловісним сміхом.

Бай Айси перевів електричний двигун автомобіля на повну потужність. Колеса шалено крутилися, місячи та розкидаючи пісок, але автомобіль усе одно невмолимо сповзав назад разом із морем піску, немов тарілка, що стоїть на скатертині, яку тягнуть зі столу.

— Ніагара! Чистий Ніагарський водоспад! Га-га-га-га, — продовжував заливатися сміхом Дін Ї.

Бай Айси роззирнувся і побачив картину, від якої у нього кров застигла в жилах: вирва в піску розрослася аж до обрію, проковтнувши всю пустелю. Світ перетворився на величезну яму з безоднею замість дна. Піщані потоки з її країв зривалися униз, перетворюючись на струмені великого жовтого водоспаду. Дін Ї дещо помилився у своєму описі: Ніагарський водоспад губився в кутку цього жахливого піщаного виру. Край вирви закільцьовував землю й небо, тягнучись звідси ген до небокраю. Автомобіль продовжував ковзати до краю ями, пришвидшуючись щосекунди. Бай Айси наступив на педаль газу всією вагою, але марно.

— Дурнику, ти справді вважаєш, що ми зможемо врятуватися? — з дивною усмішкою запитав Дін Ї. — Швидкість втечі! Чому б тобі не вирахувати швидкість втечі? Чи у тебе дупа замість голови? Га-га-га-га...

Автомобіль перевалився через край ями і понісся у піщаному водоспаді. Рух піщинок майже зупинився, поглинутий разом із усім суцям бездонною темрявою. Бай Аїси закричав від нестримного жаху, але не чув власного голосу, лише їдкий сміх Дін І.

— Га-га-га-га-га, на цьому бенкеті життя не залишилося жодного столу з неторканими стравами, як і незайманої дівчини... Буга-га-га-га-га-а... Бу-га-га!

Бай Аїс виринув із кошмарного сновидіння, відчуваючи, що все тіло вкрите холодним липким потом, який краплинами плавав довкола нього у невагомості. Полевітувавши задумливо деякий час, він схопився й кинувся до каюти Василенка. Достукатися до адмірала виявилось непросто — він міцно спав.

— Адмірале, не треба залишати цю річ, отой папірець, усередині корабля. Я маю на увазі, не дозволяйте «Одкровенню» перебувати біля нього! Нам слід забиратися звідси, і чим швидше й далі, тим ліпше!

— Ти щось знайшов?

— Ні, це лише моя інтуїція.

— У тебе змарнілий вигляд. Швидше за все, це перевтома, тому ти такий знервований. Цей об'єкт... не думаю, що він має якусь структуру. Гадаю, він усередині порожній, а тому нешкідливий.

Бай Аїс схопив Василенка за плечі й зазирнув йому в очі.

— Зараз не найкращий час для пихи!

— Що?

— Я сказав, що зараз неслухний момент демонструвати свою зарозумілість! Слабкість і незнання не є перешкодами для виживання, на відміну від зарозумілості. Пригадай події з Краплиною!

Останні слова Бай Аїса, здавалося, подіяли — Василенко кілька секунд мовчки дивився на нього, а потім повільно кивнув.

— Добре, докторе, я дослухаюся до вашої поради: «Одкровення» віддалиться від об'єкта на тисячу кілометрів. Ми

залишимо для спостереження лише невеликий човник... Чи ліпше буде відлетіти на дві тисячі кілометрів?

Бай Айс відпустив Василенка й змахнув піт із чола.

— Це тобі вирішувати. Але я думаю, чим далі, тим ліпше. Я якнайшвидше напишу офіційний рапорт на ім'я командування, в якому викладу власні припущення й теорії.

Закінчивши говорити, він розвернувся й, спотикаючись, побрів геть.

«Одкровення» відокремилася від об'єкта. Він проковзнув крізь корпус корабля й опинився у відкритому космосі. Оскільки фон знову став темним, аркуш перетворився з прозорого на білий, повернувши схожість із папірцем. «Одкровення» поступово віддалялося від нього, доки не опинилося на відстані двох тисяч кілометрів. Після цього корабель продовжував рухатися паралельним курсом, очікуючи на прибуття «Прийдешнього». На відстані десяти метрів від аркушика залишився чатувати човник із двома членами екіпажу на борту.

Випромінювані об'єктом гравітаційні хвилі продовжували затихати одночасно з поступовим зменшенням яскравості світла.

Бай Айс зачинився в лабораторії «Одкровення», відкривши десяток інформаційних вікон, підключених до квантового комп'ютера корабля. На них виводилися обчислення: щільні рядки формул і рівнянь, матриць та кривих графіків. Оточений зусібч інформаційними вікнами, Бай Айс здавався роздратованим диким звіром, загнаним у пастку.

Приблизно через 50 годин після зміни «Одкровенням» місцеперебування випромінювані аркушиком гравітаційні хвилі повністю зникли, а молочно-біле світло, блимнувши наостанок двічі, згаснуло. Об'єкт зник.

— Він випарувався без залишку? — запитав Василенко.

— Швидше за все, ні. Але ми більше не в змозі його бачити, — втомлено похитав головою Бай Айс, закриваючи одне за одним інформаційні вікна.

Ще за кілька годин безрезультатних пошуків Василенко наказав човнику, який лишався спостерігати за об'єктом, повертатися на «Одкровення». Але жоден із членів екіпажу човника не відповідав на звернення по радіо; в ефірі чулися лише уривки їхньої панічної розмови:

- Поглянь-но вниз! Що там відбувається?
- Щось піднімається!
- Не чіпай цього! Забираймося!!!
- Мої ноги! А-а-а...

Після почутого крику екіпаж «Одкровення» побачив на моніторі спостереження, як один із пілотів вибрався з човника й спробував утекти, активувавши рушії на ранці скафандра. Цієї миті спалахнуло сильне світло, що линуло від днища човника, яке, здавалося, почало плавитися. Човник нагадував кульку морозива, покладену на розжарене скло: днище літального апарата плавалося й розтікалося навсідч. «Скло» лишалося непомітним, і його існування можна було зауважити тільки по тому, як на цій невидимій площині розтікається оплавлене місиво човника. Розплавлена речовина вкривала поверхню «скла» дуже тонким шаром, що виблискував яскравим різнобарв'ям, ніби на площині вибухали залпи феєрверків.

Пілоту певний час вдавалося віддалятися від площини, але згодом його стало тягнути назад до неї, ніби під дією сили тяжіння, яка щомиті наростала. Скоро його ноги торкнулися пласкої поверхні — й одразу ж розтанули в сліпучому сяйві. За мить поверхнею почала розтікати й решта його тіла, різко обірвавши жахливий крик.

— Усьому екіпажу зайняти місця у антиперевантажувальних кріслах згідно зі штатним розкладом! Двигуни на повну потужність!

Побачивши, як ноги пілота торкнулися невидимої поверхні, Василенко одразу перебрав на себе командування «Одкровенням» і віддав наказ про втечу, не чекаючи реакції командира судна. «Одкровення» не було кораблем зоряного класу, а отже, під час максимального прискорення екіпаж не потрібно було переводити у стан глибоководного занурення.

Але і такого прискорення вистачило, щоб членів екіпажу міцно втиснуло у крісла. Позаяк наказ до виконання було віддано дуже швидко, не всі встигли зайняти належні місця, тому багато хто отримав травми від падіння на підлогу та внаслідок перевантаження. Сопла двигунів «Одкровення» викидали потоки плазми завдовжки у кілька кілометрів, пронизуючи темну ніч космосу. Там, де човник усе ще танув на невидимій поверхні, продовжували спалахувати фосфоресцентні вогники, немов блукаючі світляки у пустелі.

Максимально наближена картинка на моніторі спостереження засвідчувала, що від човника залишилася цілою лише невелика частина верхівки, але й вона швидко розчинилася на площині, залитій світлом. Тіло пілота повністю розтеклося поверхнею, перетворившись на гігантську світну пласку фігурку людини, збільшену в розмірах, але позбавлену товщини та об'єму.

— Ми не рухаємося, — вимовив навігатор «Одкровення», важко ворущачи губами через перевантаження. — Корабель не прискорюється.

— Що ти там белькотиш?! — готовий був закричати Василенко, проте через збільшення ваги власного тіла спромігся лише прошепотіти.

Маючи здоровий глузд, у слова навігатора важко було повірити: всі члени екіпажу відчували неабияке перевантаження внаслідок прискорення корабля, що свідчило про рух «Одкровення». Тим, хто перебував на борту, було важко оцінювати переміщення літального апарата у космічному просторі за візуальними ознаками, оскільки відстань до небесних тіл, які могли слугувати орієнтирами, була надто великою, тож побачити паралакс за настільки короткий проміжок часу виявилось просто неможливим. Однак навігаційна система корабля могла відслідкувати прискорення й найменшу зміну місцеположення, а отже, її висновки мали бути безпомилковими.

На борту «Одкровення» відчувалося перевантаження, але корабель не прискорювався, ніби якась сила пришпилила його до цієї точки у просторі.

— Насправді ми прискорюємося, але простір у цьому місці тече у зворотному напрямку, компенсуючи наш рух, — вимовив Бай Айс слабким голосом.

— Простір тече? Куди?

— Туди, звісно.

Через перевантаження він не зміг вказати напрямок рукою, але всі одразу зрозуміли, про що йдеться. Мертва тиша запанувала на борту «Одкровення». Спочатку всі сприймали перевантаження як рятувну силу, що дає відчуття безпеки, проте зараз воно перетворилося на гніт, який перехоплював подих.

— Будь ласка, активуйте канал зв'язку з командуванням, — сказав Бай Айс. — Ми не маємо багато часу, тож передамо офіційний звіт в усній формі.

— Зроблено.

— Адмірале, ви казали, що цей предмет не має внутрішньої структури, що він порожній. Ви мали рацію. Це дійсно абсолютно ніщо. Воно не містить нічого всередині. Це така сама ділянка простору, який оточує нас. Різниця хіба у тому, що це частина двовимірного простору. Це не тригонометрична структура, а плесканець, який не має товщини.

— Хіба він не випарувався?

— Випарувалося лише його інкапсульоване захисне силове поле, яке раніше відокремлювало двовимірний простір від навколишнього тривимірного, і тепер вони увійшли в контакт. Ви пам'ятаєте, що побачили команди «Блакитного простору» й «Гравітації»?

Ніхто не відповів, але всі, звісно, пам'ятали, що чотиривимірний простір стікав у тривимірний, немов водоспад зі скелі.

— Так само, як чотиривимірний простір згортається у тривимірний, він, своєю чергою, стікає у двовимірний. А один вимір перетворюється на квантовий мікрокосм. Площа цього зрізу двовимірного простору ростиме експансивно, спричиняючи дедалі більші руйнування нашого світу... Зараз ми перебуваємо у ділянці простору, яка перетворюється на двовимірний світ, а згодом така доля чекає на всю Сонячну

систему. Інакше кажучи, вся Сонячна система перетвориться на зображення, що не матиме товщини.

— Нам вдасться втекти?

— Це рівноцінно веслуванню біля обриву водоспаду: якщо ми не перевищимо певної швидкості втечі, то рано чи пізно зірвемося в прірву. Це те саме, що підкидати камінець в умовах гравітації: хай як сильно ви його не пожбурили б угору, він усе одно неодмінно впаде на Землю. Зараз уся Сонячна система скочується у прірву, й, щоб успішно втекти, ми маємо досягнути певної швидкості.

— І чому дорівнює швидкість утечі?

— Я обраховував її чотири рази різними способами. Я не можу помилятися.

— Ну і?..

Усі, хто перебував на борту «Одкровення» й «Аляски», затамувавши подих, чекали на оголошення остаточного вироку людству. Бай Айс спокійним голосом відповів:

— Швидкості світла.

Навігаційна система засвідчувала, що «Одкровення» вже прискорювалося у протилежному від власного вектора руху напрямку, наближаючись до ділянки двовимірного простору. Швидкість руху ще була невисокою, але зростала зі значним прискоренням. Двигуни працювали на повну потужність, проте все, на що вони були здатні, — лише сповільнити завалювання корабля і відтермінувати прихід неминучого.

На відстані двох тисяч кілометрів світло, випромінюване човником і тілом пілота з двовимірної площини, нарешті згаснуло. Енергія, що виділилася при переході тривимірного простору в двовимірний, виявилася значно меншою за випромінювану під час стікання чотирьох вимірів у три. Обидва двовимірні об'єкти лишалися легко помітними у світлі зірок. У двовимірному човнику можна було роздивитися розкладені тривимірні конструкції: кабіну, термоядерний реактор і розмазане тіло другого члена екіпажу всередині кабіни. У тілі пілота, який утікав, було видно всі судини, кістки й решту внутрішніх органів.

У процесі переходу у двовимірний простір кожна точка тривимірного об'єкта проєктувалася на двовимірну площину відповідно до жорстких геометричних правил. А отже, отримані двовимірні зображення стали найточнішим кресленням вихідних тривимірних об'єктів — човника та людського тіла. Усі внутрішні структури були перенесені на площину без жодних спотворень і скорочень. Проте подібне картографування сильно відрізнялося від створення інженерних креслень за ustalеними принципами, і саме тому було важко відновити початкову форму тривимірного об'єкта лише за допомогою уяви. Найбільша відмінність від інженерних креслень полягала в тому, що трансформація у двовимірну площину відбувалася в різних масштабах: усі структури і деталі, приховані у тривимірних об'єктах, тепер були розкладені на нескінченній довжині, як і чотиривимірні об'єкти при погляді з трьох вимірів. Бачена картина нагадувала фрактальні геометричні візерунки: хай як сильно ви не збільшували б певну ділянку зображення, складність композиції та елементів не зменшуватиметься. Однак фрактали лишалися тільки теорією — конкретні зображення обмежувалися роздільною здатністю, і після масштабування до певного рівня об'єкти втрачали фрактальну природу. Нескінченна складність тривимірного об'єкта, розкладеного на двовимірній площині, була реальністю, проте й вона обмежувалася роздільною здатністю на рівні елементарних частинок.

На моніторах «Одкровення» неозброєним оком можна було побачити деталізацію лише до певного рівня, але навіть за таких умов складність, витонченість і детальність зображення неабияк вражали. Це була найскладніша картина у Всесвіті, й тривале її розглядання могло легко призвести до нервового зриву.

Але зараз і човник, і тіло пілота вже не мали товщини: вона дорівнювала нулю.

Було незрозуміло, наскільки далеко розширилася двовимірною площиною, оскільки лише ці два об'єкти на її поверхні виказували її існування.

Рух «Одкровення» до двовимірної площини прискорився, корабель дедалі ближче наближався до прірви з нульовою товщиною.

— Не варто так сильно побиватися. Ніщо в Сонячній системі не зможе врятуватися; навіть бактерії й віруси не виживуть, а перетворяться на частинку цієї величної картини, — сказав Бай Айс зі стоїчним і умиротвореним виглядом.

— Припиніть прискорення, — наказав Василенко. — Ми не виграємо багато часу. Принаймні подихаємо спокійно протягом тих хвилин, що нам лишилися.

Двигуни «Одкровення» перестали працювати, а отже, зникли і стовпи плазми, які виривалися з сопел у хвостовій частині корабля. Судно плило у вакуумі назустріч долі. Насправді корабель усе ще прискорювався в напрямку двовимірної площини, але оскільки він рухався синхронно з навколишнім простором, екіпаж корабля не відчував перевантаження, спричиненого таким прискоренням. Усі на борту вільно дихали, левітуючи в невагомості.

— Знаєте, що мені спало на думку? Картини Вушка голки з казок Юнь Тяньміна, — сказав Бай Айс.

Лише кілька людей на борту «Одкровення» мали доступ до текстів казок Юнь Тяньміна. І от зараз за якусь мить вони зрозуміли істинний зміст сюжету казок: остання нерозгадана метафора виявилася простою, без жодної двовимірності чи дворівневості. Напевно, Юнь Тяньмін розумів, як небезпечно для нього вставляти в текст настільки очевидну підказку, але пішов на цей ризик, оскільки закодована інформація була надзвичайно важливою.

Мабуть, він вважав, що людство, знаючи про відкриття «Синього простору» та «Гравітації», зможе правильно інтерпретувати цю метафору. Але Юнь Тяньмін переоцінив інтелектуальні здібності свого виду.

Невдача в розшифруванні цієї ключової частини послання призвела до того, що людство поклало основні надії на проєкт «Бункер».

Обидва випадки знищення світів за теорією Темного лісу відбулися з використанням фотоїдів, але людство знехтувало тим фактом, що ці світи мали відмінну від Сонячної системи будову. У 187J3X1 розміщувалися три гігантські планети, схожі за розмірами з Юпітером, але радіус їхньої орбіти був вкрай невеликий (не слід забувати, що технології докризових часів давали змогу виявляти екзопланети тільки з подібними характеристиками): відстань до зірки дорівнювала лише трьом відсоткам відстані від Сонця до Юпітера — це навіть ближче, ніж від Сонця до Меркурія. За подібного розташування планети не можуть бути використані як захист, оскільки будуть знищені одразу після вибуху зірки. У системі Трисоляриса взагалі була лише одна планета.

Будова планетарної системи навколо зірки — одна з характеристик, яку легко визначити навіть під час спостережень зі значної відстані. Для високорозвиненої цивілізації достатньо одного погляду, аби все зрозуміти.

Хіба в такому разі план людства пересидіти в сховках не стане для спостерігачів очевидним?

Слабкість і незнання не є перешкодами для виживання, на відміну від зарозумілості.

«Одкровення» відділяло від двовимірної площини вже менше тисячі кілометрів, і корабель падав усе швидше й швидше.

— Дякую всім за службу. Хоча ми лише нещодавно познайомилися, нам вдалося налагодити добру співпрацю, — сказав Василенко.

— Вдячний усім, із ким довелося жити в Сонячній системі, — завершив Бай Айс.

«Одкровення» влетіло у двовимірну площину, швидко перетворившись на частину плаского зображення й освітивши на кілька секунд яскравим феєрверком темну безодню простору. Утворену двовимірну картину, що розтягнулася на величезну відстань, можна було легко побачити з «Аляски», яка перебувала за сто тисяч кілометрів. На ній у найдрібніших деталях розрізнялися всі члени екіпажу «Одкровення»: вони

опинилися розкладеними поруч, ніби трималися за руки, оголюючи в двох вимірах кожен клітину власних тіл.

Вони стали одними з перших, уплетених у цю гігантську картину глобальної руйнації.

Рік 68-й Епохи сховищ. Плутон

— Повертаймося на Землю, — тихим голосом мовила Чен Сінь. Це було перше рішення, що спало їй на думку серед хаотичних пошуків виходу з ситуації.

— Земля — справді гарне місце для очікування кінця всього суцього: опале листя таки падає до коріння. Але ми сподіваємося, що «Зоряне кільце» візьме курс до Плутона, — відповів Цао Бінь.

— До Плутона?

— Так, бо він перебуває в точці афелію відносно двовимірної площини. Невдовзі уряд Федерації виступить із публічною заявою щодо нападу за теорією Темного лісу. А отже, велика кількість космічних кораблів вирушить у цьому напрямку. Хоча фінал виявиться однаковим для всіх, такі кораблі виграють трохи більше часу.

— Про яку тривалість часу йдеться?

— Уся Сонячна система в межах поясу Койпера перейде у двовимірність протягом 8–10 днів.

— Тоді про що мова? Це не так багато, аби турбуватися про щось інше. Повертаймося на Землю, — відповіла АА.

— Уряд Федерації хоче довірити вам одну справу.

— Хіба нам під силу зробити бодай щось?

— Не про велике йдеться. Зараз уже не залишилося нічого насправді важливого. Але хтось висловив ідею, що теоретично можна розробити програмне забезпечення, яке переводитиме двовимірну картинку у тривимірні зображення об'єктів. Ми сподіваємося, що колись, у далекому майбутньому, якась високорозвинена цивілізація зможе відновити тривимірну проєкцію нашого світу з двовимірного зображення Сонячної системи. І хоча це будуть лише омертвілі образи нашої

цивілізації, згадка про людську культуру не зникне в Усесвіті. На Плутоні функціонує Музей культури людства, де зберігається чимало безцінних реліквій. Оскільки будівля музею зведена в товщі самої планети, ми переймаємося, що під час трансформації у два виміри ці культурні реліквії змішаються з ґрунтом планети до стану, коли неможливо буде відновити первісну картину. Ми хотіли б, щоб ви вивезли реліквії на борту «Зоряного кільця» і рівномірно розкидали їх у космічному просторі, аби вони трансформувалися у двовимірну картину поодинці, зберігши свою структуру. Можна розглядати таку операцію як своєрідну рятувальну місію... Звісно, це утопічні ідеї, але краще зробити бодай щось, ніж просто здатися. Окрім того, Ло Цзі зараз на Плутоні, й він хотів із вами зустрітися.

— Ло Цзі? То він іще живий?! — вигукнула АА.

— Так, хоча йому вже майже двісті років.

— Що ж, гаразд. Летимо на Плутон, — відповіла Чен Сінь. Раніше такий політ і зустріч сприймалися б як надзвичайна подія, але зараз уже нічого не мало особливого значення.

— То ми летимо на Плутон? — раптово почувся приємний чоловічий голос.

— Ти хто? — поцікавилася АА.

— Я штучний інтелект бортової системи «Зоряного кільця». То ми летимо на Плутон?

— Так, що ми маємо робити?

— Вам лише потрібно підтвердити наказ. Решту я зроблю за вас.

— Курс на Плутон.

— Авторизацію пройдено. Курс прокладається. «Зоряне кільце» досягне прискорення в 1 g за три хвилини. Будь ласка, зважте на зміну напрямку сили тяжіння.

— Чудово, чим раніше ви відлетите, тим ліпше, — сказав Цао Бінь. — Після того як інформація стане загальнодоступною, може початися безлад. Сподіваюся, що ми ще матимемо нагоду поговорити. — Цао Бінь погасив інформаційне вікно швидше, ніж Чен Сінь і АА встигли попрощатися. Вочевидь, він мав значно важливіші справи.

Крізь ілюмінатор вони побачили, що на обшивці гігаміста вдалині з'явилося кілька блакитних полисків — це були відблиски працюючих двигунів «Зоряного кільця». Чен Сінь і АА притиснуло до боку сферичної кабіни — вони відчули, як їхні тіла обважніли. Корабель швидко досягнув прискорення в 1 g. Після того як вони вдох — ще заслабкі після гібернації — змогли звестися на ноги і визирнути в ілюмінатор, Юпітер знову з'явився в їхньому полі зору. Планета все ще здавалася величезною, вони віддалялися занадто повільно, аби побачити неозброєним оком, як вона зменшується у розмірах.

Після відльоту штучний інтелект бортової системи провів для них коротеньку екскурсію кораблем. Як і однойменний літальний апарат попереднього покоління, це «Зоряне кільце» також належало до класу невеликих зоряних космічних кораблів і могло взяти на борт до чотирьох осіб. Більшу частину внутрішнього об'єму судна займала система підтримки життєдіяльності, яка, за підрахунками могла легко забезпечити потреби вдесятеро більшої кількості людей, ніж вмщував корабель. Система підтримки життєдіяльності була розділена на чотири ідентичні підсистеми, які мали дублювати одна одну, якщо якась вийде з ладу. Ще одна особливість конструкції «Зоряного кільця» — можливість безпосередньо приземлитися на середні за розмірами кам'янисті планети, що було надзвичайно рідкісною опцією для кораблів зоряного класу. Зазвичай подібні судна оснащувалися човниками для висадки екіпажу на поверхню. Спуск у гравітаційні колодязі планет вимагав надзвичайно високої міцності корпусу корабля, що призводило до значного здорожчання вартості проєкту. А отже, враховуючи заплановані входи у щільні шари атмосфер планет, «Зоряне кільце» мало форму з високим ступенем обтічності, що також було нехарактерно для кораблів зоряного класу. Зважаючи на всі факти, можна припустити, що корабель проєктували таким чином, аби у разі виявлення в космічному просторі планети земного типу він міг на триваліший термін стати прихистком для екіпажу. Можливо, саме через наявність

подібних поліпшень «Зоряне кільце» й обрали для виконання місії з перевезення культурних реліквій людства.

«Зоряне кільце» приховувало всередині й багато інших дивовиж: наприклад, кабіна корабля, окрім усього іншого, мала шість невеликих секцій площею від 20 до 30 квадратних метрів. Кожна з них була оснащена автоматичним механізмом компенсації зміни напрямку гравітації під час прискорення корабля, який до того ж обертав ці секції навколо їхніх осей для створення штучної гравітації. У цих секціях були відтворені різноманітні земні ландшафти: невеликий луг із чистим струмочком, що дзюркотить у траві; гайок із джерельцем; крихітний пляж із прибоєм, що накочував хвилями на берег... Ці пейзажі, просторово обмежені та витончені, немов намисто з відбірних перлин, відтворювали на борту корабля найкращі земні куточки. Реалізація подібного дизайнерського рішення на невеличкому космічному кораблі зоряного класу коштувала надзвичайно дорого.

Чен Сінь відчувала жаль і смуток, що такий довершений корабель із мікросвітом усередині приречений перетворитися незабаром на пласку картину. Вона будь-що намагалася уникнути думок про інші грандіозні та величні об'єкти, яким також невдовзі судилося зникнути, — загроза переходу у двовимірність нависала чорною парою крил над її думками, і вона не наважувалася підвести погляд.

Через дві години після відльоту «Зоряне кільце», як і усі інші, отримало повідомлення від уряду Федерації Сонячної системи про напад за теорією Темного лісу. Повідомлення зачитала Президентка Федерації: вона виявилася красивою і дуже молодою жінкою. Стоячи біля синього прапора Федерації, вона беземоційно зачитала текст повідомлення. Чен Сінь відзначила, що теперішній прапор міжнародного співтовариства дуже нагадує давнє полотнище ООН: таке ж блакитне тло, лише схематичне зображення Землі замінене на сонячний диск.

Цей останній, найважливіший, документ в історії людства виявився доволі коротким:

«П'ять годин тому ми за допомогою Системи раннього сповіщення Сонячної системи отримали підтвердження завдання удару за теорією Темного лісу.

Атака порушує вимірність простору: Сонячна система перетвориться з тривимірної ділянки на двовимірну, що повністю знищить життя в нашому світі.

За підрахунками цей процес триватиме 8–10 днів. На цю мить трансформація простору вже триває, а масштаб і швидкість процесу нарастають.

Ми отримали підтвердження, що швидкість втечі із зони катастрофи дорівнює швидкості світла.

Годину тому Федеральний уряд разом із Парламентом ухвалили резолюцію про скасування дії всіх законів, які обмежують ескапізм. Але уряд змушений нагадати громадянам, що необхідна для втечі швидкість значно перевищує максимальну швидкість космічних кораблів, які наразі наявні у людства. Інакше кажучи, шанси на успішну втечу дорівнюють нулю.

Федеральний уряд, Парламент, Верховний суд та флот Федерації Сонячної системи виконуватимуть свої обов'язки до останнього».

Чен Сін з АА не стали дивитися подальші випуски новин. Можливо, як стверджував Цао Бін, теперішній світ сховищ і перетворився на справжній рай. Вони хотіли б подивитися, як це — жити в раю, але не наважувалися. Якщо все наближається до тотального знищення, то чим красивішим виявиться модерновий світ, тим сильніше вони страждатимуть від болісної втрати. Та й поготів: цей рай уже руйнувався від страху знищення, а тому прямував до пекла.

«Зоряне кільце» припинило прискорюватися. Юпітер за його кормою перетворився на крихітну жовтаву цятку. Наступні кілька днів Чен Сін і АА провели у безперервній дрімоті, скориставшись обладнанням для штучного сну. У цьому самотньому плаванні крізь бездонну ніч назустріч кінцю всього суцього будь-яка бурхлива фантазія могла спричинити колапс людської свідомості.

Штучний інтелект бортової системи корабля пробудив Чен Сінь і АА від сну без сновидінь, коли «Зоряне кільце» підлітало до Плутона.

Крізь ілюмінатори й на моніторах можна було добре роздивитися карликову планету. Первинне враження виявилось таким, наче вони потрапили в темрявий світ, який нагадував навіки заплющене око. На такій відстані від Сонця його світло було надзвичайно тьмяним. Колір поверхні Плутона Чен Сінь і АА змогли роздивитися, лише коли «Зоряне кільце» опустилося на низьку орбіту: здавалося, що планета була зшита з чорних і синіх клаптів. Чорнилом відливали гірські породи — вони не обов'язково були дійсно чорного кольору, просто за такого тьмяного освітлення всі кольори сприймалися по-іншому. Сині ділянки утворювали замерзлі метан та нітроген. Кажуть, що два століття тому, коли Плутон перебував в перигелії й обертався всередині орбіти Нептуна, це був геть інший світ — замерзле покривало з газів частково розтануло, утворивши тонкий шар атмосфери. Здалеку планета здавалася темно-жовтою.

«Зоряне кільце» продовжувало спуск на поверхню. Якби це відбувалося на Землі, то корабель уже вгвинчувався б у щільні шари атмосфери. Проте «Зоряне кільце» все ще розрізало вакуум, покладаючись лише на власні двигуни, аби сповільнюватися. Цієї миті на чорно-синій поверхні планети став помітним рядок комбінованих білих символів:

«Цивілізація Землі».

Напис був викладений сучасним стандартним письмом — ієрогліфи впереміш із латинськими літерами. Поруч розміщувалися кілька менших за розмірами рядків, які дублювали текст кількома давніми мовами. Чен Сінь помітила, що жоден із варіантів тексту не містить слова «музей». Корабель усе ще перебував на висоті у сто кілометрів від поверхні, а отже, написи були дійсно гігантські. Чен Сінь не могла точно визначити їх розмірів, але все одно це були найбільші написи зі

створених коли-небудь людством. Усередині кожного із символів легко розмістилося б найбільше місто Землі. Коли «Зоряне кільце» знизилося до позначки 10 кілометрів, поле зору вже займав лише один із чотирьох велетенських ієрогліфів. Широченний майданчик, де приземлився корабель, був лише верхньою рисою ієрогліфа «цю» — 球, яким позначається Земля.

Керуючись підказками штучного інтелекту бортової системи корабля, Чен Сінь і АА одягнули легкі скафандри й спустилися трапом на поверхню Плутона. Зважаючи на лютий холод, системи підігріву скафандрів працювали на повну потужність. Уся площа майданчика була білого кольору, що у світлі зірок створювало ефект флуоресцентного мерехтіння. Зважаючи на численні сліди опіків на поверхні, цей майданчик часто використовувався для посадки та зльоту космічних кораблів, але зараз він пустував.

В Епоху сховищ Плутон нагадував Антарктиду в докризові часи: без постійних жителів і з нечисленними відвідувачами.

Небом швидко, немов привид серед зірок, пливла темна куля великого розміру, але роздивитися деталі поверхні годі було й сподіватися. Вони дивилися на Харон, супутник Плутона, з масою, що дорівнювала одній десятій маси самої планети. Ці два небесні тіла майже сформували систему подвійних планет, що оберталася навколо спільного центру.

На «Зоряному кільці» спалахнув прожектор. Оскільки планета не мала атмосфери, то променя не було видно, лише жовтаве коло світла затанцювало на чорному прямокутнику, що виднівся на віддалі. Цей чорний моноліт був єдиним виступом на площині білого кольору. Дивна простота цього монумента наштовхувала на думку про вияви абстракції у реальному світі.

— Мені це дещо нагадує, — вимовила Чен Сінь.

— Не знаю, що це, але в мене мурашки по тілу.

Чен Сінь і АА рушили до моноліту, пересуваючись стрибками: гравітація на Плутоні дорівнювала лише одній десятій земної. Дорогою вони виявили, що рухаються вздовж рядків стрілок,

намальованих на білій поверхні, які вказували в напрямку монумента. Лише коли вони опинилися перед ним, змогли оцінити його величність: піднявши погляди в небо, Чен Сінь і АА побачили чорну прірву, немов із зоряної карти вирізали величезний шматок. Знову озирнувшись, вони виявили, що їхній рядок стрілок виявився не єдиним — з усіх боків до моноліту радіально вели доріжки аналогічних позначок.

Біля підніжжя монумента знайшовся ще один дивний пристрій — металеве колесо близько метра в діаметрі. Чен Сінь і АА з подивом відзначили, що воно має ручний привід. Над колесом розміщувалася діаграма з таких самих білих стрілок, добре помітна на чорному моноліті. Дві стрілки формували дугу, підказуючи напрямок обертання колеса, а поруч із ними були намальовані двоє дверей: напіввідчинені й зачинені. Чен Сінь обернулася й знову поглянула на лінії стрілок, що сходилися в це місце, — лаконічні й зрозумілі безмовні підказки викликали те саме дивне відчуття, про яке говорила АА.

— Здається... це все створене не для людей.

Вони повернули колесо за годинниковою стрілкою. Механізм піддавався важко, але зрештою ворота до моноліту повільно розчахнулися. Зсередини вирвався струмінь газу, і водяна пара швидко сконденсувалася у кристали льоду, що повільно осідали на поверхню у світлі прожектора. Чен Сінь і АА увійшли у ворота й побачили ще одні двері навпроти входу, також із ручним приводом. Цього разу над колесом було розміщено короткі письмові вказівки про те, що це шлюзова камера і, перш ніж відчиняти наступні двері, слід зачинити вхідну браму.

Чен Сінь з АА повернули колесо, розміщене збоку від брами, закриваючи вхід до моноліту. Відрізані від світла прожектора, вони відчували панічну атаку: вже зібралися засвітити ліхтарики на скафандрах, коли помітили, що на стелі вузької шлюзової камери жевріє маленький вогник. Це свідчило про наявність електричного струму в цьому негостинному світі. До того ж уже наприкінці Епохи кризи людство мало технології зведення будівель із підтримкою тиску всередині без шлюзової камери. Вони почали крутити друге колесо, щоб відчинити наступні

двері. Цієї миті Чен Сінь відчула, що насправді механізм дає змогу відчинити другі двері навіть при незачинених перших. Єдина мотивація розміщення інформаційної таблички полягає у запобіганні витоку повітря зсередини. У цій низькотехнологічній споруді не було навіть простого автоматичного механізму, який міг би запобігти неправильним діям після потрапляння всередину.

Рвучкий струмінь повітря ледь не звалив їх із ніг, а через різкий перепад температури візори шоломів одразу вкрилися краплями води. Але інформаційна система скафандрів підказала, що тиск і склад атмосфери відповідають нормі, тож візори можна підняти.

Вони стояли перед тунелем, який дугою спускався донизу й освітлювався рядом тьмяних ламп. Випромінюване ними світло ковтали чорні стіни, тож у проміжках між лампами згущувалася темрява. Хоча спуск виявився крутим — десть 45 градусів, — у тунелі не було сходинок, лише пандус. Цьому могло бути два пояснення: або в умовах мікрогравітації сходи не мали сенсу, або ж цей вхід будувався не для людських ніг.

— Так глибоко. Тут нема ліфта? — запитала АА, боязко вдивляючись у крутий спуск і не наважуючись рушити з місця.

— Ліфт із часом може вийти з ладу. Ця будівля споруджена, щоб існувати протягом еонів, — голос пролунав із глибини тунелю, де на них чекав старий. У тьмяному освітленні його білосніжні волосся та борода танцювали у мікрогравітації й ніби світилися зсередини.

— Ви — Ло Цзі? — запитала АА.

— Хто тут іще може бути? Діти, мої ноги вже не такі міцні, як колись, тож я не піднімуся до вас. Спускайтеся.

Чен Сінь і АА пострибали вниз. Зважаючи на низьку гравітацію, цей спосіб спуску не здавався надто небезпечним. Опинившись біля старого, вони переконалися, що це дійсно Ло Цзі. Він був одягнутий у довгий китайський халат і спирався на костури. Роки трохи зігнули його спину, але голос лишився зичним, як і замолоду.

Діставшись нижнього рівня, Чен Сінь глибоко вклонилася старому.

— Вітаю вас, старійшино.

— Хе-хе, от тільки не треба цього, — махнув із посмішкою Ло Цзі. — Ми ж колись були... колегами, — сказав він із бісиками у погляді, що було вкрай дивно для його шанованого віку. — Хе-хе, ти ще така молода. Колись я дивився на тебе лише як на Мечоносця, але згодом відзначив і твою вроду. Шкода, що це сталося не одразу. Але що вже тепер про це говорити, ха-ха-ха...

Ло Цзі також постав перед жінками у геть іншому образі. Знайома Чен Сінь і АА велична постать Мечоносця зникла без сліду, але їм було невтямки, що це й був справжній Ло Цзі — саме таку вдачу він мав чотириста років тому, до обрання одним із Обернених до стіни. Той, старий, Ло Цзі знову повернувся до життя, ніби прокинувся з гібернації, але роки все-таки дещо пом'якшили його характер, додавши відстороненості.

— Ви знаєте, що сталося? — запитала АА.

— Звісно, дитя, — він вказав костуром собі за спину. — Ця наволоч повтікала на кораблі, хоча й знала, що все одно не втече. Купка дурнів.

Ло Цзі, вочевидь, говорив про інших співробітників Музею цивілізації Землі.

— Ми з тобою змарнували чимало часу, — звернувся він до Чен Сінь.

Чен Сінь знадобилося кілька хвилин, аби збагнути, про що йдеться, проте потік із тисяч думок і спогадів, які за секунду нахлинули на неї, був перерваний наступними словами Ло Цзі.

— Забудь, це все неважливо, — замахав він руками. — Насправді щомиті отримувати насолоду від життя — найкраща порада на всі часи. Хоча зараз уже нічого не зміниш, не варто побиватися через минуле. Добре, ходімо. І не треба мені допомагати, бо ви й самі ще не призвичаїлися до пересування в цих умовах.

За низької гравітації найскладнішим для 200-річного Ло Цзі виявилось не йти швидше старечими ногами, а навпаки —

пересуватися повільніше: костури він використовував не як опору, а як додатковий засіб для уповільнення.

За деякий час вони дісталися розширення тунелю — Чен Сінь і АА відчули, що потрапили до величезної печери. Стелю годі було розгледіти, оскільки простір перед ними так само освітлювався лише рядком тьмяних вогників. Кінця-краю печери не було видно.

— Тут зберігаються основні фонди, — сказав Ло Цзі.

— А де ж самі реліквії?

— Здебільшого в залах, що відходять від дальнього кінця печери. Але там розташовані менш цінні об'єкти. Скільки часу вони можуть зберігатися? Протягом десяти тисяч років? Ста тисяч? Щонайбільше, мільйона. Майже всі вони до того часу перетворюються на порошок. Але ось це... — і він обвів костуром простір навколо себе, — планувалося зберігати впродовж сотень мільйонів років. Чому ти й досі вважаєш це місце музеєм, га? Сюди не потикається жодна жива душа — тут не місце для відвідувачів. Це надгробок людства, не більше, не менше.

Чен Сінь роззирнулася в похмурому порожньому тунелі, пригадуючи все побачене, — й справді, тут кожний камінчик був просякнутий духом смерті.

— Кому взагалі спало на думку звести щось подібне? — запитала АА, теж озируючись навколо.

— Ти занадто юна, тому й ставиш такі запитання. У наш час, — він вказав на себе з Чен Сінь, — люди часто підшукували собі місце на кладовищі, перебуваючи ще в доброму здоров'ї. Знайти єдине кладовище для всього людства — справа не з легких, а ось звести надгробок — цілком можливо. Ти пам'ятаєш Заїр? — запитав він у Чен Сінь.

— Звісно, — кивнула та у відповідь.

Чотири століття тому, коли Чен Сінь працювала в Агентстві стратегічної розвідки, вона кілька разів перетиналася на різних зустрічах із тодішнім Генеральним секретарем ООН. Останній раз був якраз на брифінгу АСР. Здається, Вейд тоді також був присутній. Чен Сінь вивела на великий екран презентацію з технічними деталями і намагалася пояснити Генеральному

секретареві сутність проєкту «Сходовий марш». Заїр мовчки прослухала всю презентацію і, не вимовивши жодного слова, підвелася та попрямувала до виходу. Проходячи повз Чен Сінь, вони зупинилася й прошепотіла їй на вухо: «Чудові мислення і пропозиції».

— Її мислення випередило свій час. Я часто згадував про неї: чи дійсно такі ідеї належали людині, яка померла понад чотириста років тому? — Ло Цзі зітхнув, спершись на милиці. — Вона була першою, хто замислився про це і запропонував конкретні рішення, щоб частина культурної спадщини та знань про людство надовго збереглася після загибелі останнього представника роду людського. Для цього вона планувала запустити безпілотний корабель із певними культурними реліквіями та базою знань. Проте ці наміри визнали різновидом ескапізму, тому проєкт було заморожено одразу після її смерті. Через три століття, зі стартом проєкту «Бункер», людство знову замислилося про подібний крок. Як ви знаєте, ті дні виявилися чи не найчорнішими за всю історію людства — будь-який міг стати останнім. Тож новостворений Федеральний уряд вирішив додати до плану проєкту побудову такого собі надгробка людям, який отримав офіційну назву «Музей цивілізації Землі». Мене призначили керівником цього проєкту.

Спочатку було проведено масштабні дослідження щодо збереження інформації протягом часу, співставного з геологічними епохами. Первинною метою оголосили мільярд років! Ні, ви тільки подумайте — мільярд років! Ті ідіоти вважали: якщо вже ми розбудовуємо бункерний світ, то хіба не впораємося з таким завданням? Але незабаром вони виявили, що хоча сучасні квантові накопичувачі розміром не більше рисового зернятка й здатні зберігати інформацію з цілої бібліотеки, вони виходять із ладу за дві тисячі років. Із часом внутрішня структура квантових накопичувачів розпадається, унеможливаючи прочитання й розшифрування інформації. Насправді таким строком експлуатації можуть похизуватися лише найякісніші накопичувальні пристрої, натомість дві третини наявних зразків припинять нормально

функціонувати вже за п'ятсот років. Й ось тут почалося найцікавіше: спочатку всі наші дослідження здавалися чимось надзвичайно відірваним від проблем реального життя, таким собі пазлом для високочолних учених. Проте згодом вони швидко набули статусу практичної реальної проблеми: п'ятсот років для сучасників перестали здаватися нереальним строком людського існування — ми ж самі з тобою прибули з чотирьохсотлітнього минулого, хай і через гібернацію. Влада наказала негайно заморозити всі роботи з облаштування музею і взятися за вирішення проблеми збереження найважливіших сучасних даних на термін, що перевищує п'ятсот років. Ха-ха... Наукову групу забрали з-під мого керівництва, щоб я зміг сконцентруватися на розбудові людського надгробка.

Зрештою, вчені виявили, що, як не дивно, найтриваліше зберігання забезпечують загальнодоступні пристрої докризових часів: вони знайшли кілька флешок і жорстких дисків, із яких змогли прочитати інформацію. Експериментально було підтверджено, що у разі дотримання технологічних стандартів подібні пристрої здатні зберігати інформацію близько п'яти тисяч років. Ба більше, оптичні диски за умови їх виготовлення зі спеціальних металевих сплавів гарантовано зберігатимуть інформацію протягом ста тисяч років! Але найкращий результат продемонстрували друковані матеріали: інформація, надрукована спеціальним чорнилом на синтетичному папері, зберігається двісті тисяч років. Проте перед нами стояло завдання забезпечити збереження даних протягом мільярда років!

Ми доповіли уряду, що на сьогодні збереження 10 гігабайтів графічної та 1 гігабайта текстової інформації (такий мінімальний обсяг було проголошено у процесі створення Музею) неможливе, якщо говорити про один мільярд років. Від нас зажадали доказів, але зрештою зменшили строк до ста мільйонів років.

Але й такий запит виявилось надзвичайно складно виконати. Учені взялися аналізувати, чи зберігалася бодай якась інформація протягом такого тривалого проміжку часу.

Візерунки на стародавній кераміці мають вік близько десяти тисяч років. Доісторичний печерний живопис зберігся впродовж сорока тисяч років. Якщо вважати інформацією насічки на знаряддях праці, зроблені нашими далекими предками-гомінідами, то тоді найдавніші відомості датуватимуться серединою пліоцену, тобто їх було створено 2,5 мільйона років тому. Однак нам усе-таки вдалося відшукати інформацію з датуванням, що перевищує сто мільйонів років, проте залишили її не людиноподібні істоти — це сліди динозаврів.

Дослідження тривали й надалі, але прогресу не було. Вочевидь, учені дійшли певних висновків, але не наважувалися оголосити мені негативні результати. Тоді я вирішив поговорити з ними відверто й озвучив власну позицію: «Хай що ви не дізналися б, якими химерними й дивакуватими не видавалися б отримані результати, ми маємо їх прийняти, якщо не лишається нічого іншого». Я запевнив їх, що вони не зможуть розповісти нічого більш неймовірного та приголомшливого за мій життєвий досвід, тож даремно остерігаються насмішок. І вони мені розповіли, що, всебічно проаналізувавши наявну інформацію, провівши досліді з використанням найсучаснішого обладнання з різних галузей науки і техніки, ретельно перевіривши всі дані, вони таки знайшли спосіб зберегти інформацію впродовж сотень мільйонів років. Єдиним способом, що довів свою практичну придатність, було... — Ло Цзі підняв костур над головою, змушуючи свої білосніжні волосся та бороду затанцювати навколо голови й перетворившись таким чином на Мойсея, який наказує водам Червоного моря розступитися, — висікти слова на камені!

АА загигикала, але Чен Сінь вражено мовчала.

— Висікти слова на камені! — Ло Цзі знову ткнув костуром у склепіння печери.

Чен Сінь наблизилася до стіни й у слабкому світлі роздивилися, що вона помережана текстом і різьбленими зображеннями. Стіни, вочевидь, були не з оригінальної скельної

породи, а чи то просочені якимось металевим розчином, чи взагалі замінені на пластини зі стійких до корозії сплавів металів — титану й золота. Проте суті це не змінювало — слова таки були висічені на камені. Знаки були досить великими — кожен окремий символ займав площу приблизно в один квадратний сантиметр. Це був додатковий спосіб гарантувати збереження інформації, бо чим дрібніші деталі, тим гірше вони зберігаються впродовж тривалого часу.

— Але обравши подібне рішення, ми були змушені суттєво скоротити обсяг інформації: зафіксувати вдалося менш ніж одну десятитисячну від запланованого. Проте іншого виходу не залишалося, — закінчив думку Ло Цзі.

— Якесь освітлення тут дивне, — сказала АА.

Чен Сінь придивилася до лампи й звернула увагу на її дивну форму: зі стіни виступала рука, яка тримала факел. Це не здалося Чен Сінь дивовижним, але АА, вочевидь, мала на увазі щось інше. Лампа на вигляд була масивною й важкою, нагадувала стародавні прожектори, але випромінюване світло було ослабким, не яскравішим за 20-ватну лампочку розжарювання. Крім того, щільний абажур притлумлював світло, відтак воно здавалося лише на крихту яскравішим за ледь жевріючу свічку.

— Насправді частина цього світильника, яка виробляє енергію для лампи, не менш складна, ніж велика електростанція. А сама лампа — передовий технічний винахід, бо не має нитки розжарювання чи якогось газорозрядного джерела світла. Я не знаю принципу їх роботи, але вони можуть світити впродовж ста тисяч років! І ті двері, крізь які ви ввійшли, мають залишитися функціональними впродовж пів мільйона років за відсутності якихось катаклізмів. Але потім кожному, хто захоче потрапити всередину, доведеться їх вибивати. Утім, на той час тут уже протягом чотирьохсот тисяч років пануватиме темрява, хоча для подорожі у сто мільйонів років це буде тільки початок...

Чен Сінь зняла рукавицю скафандра й доторкнулася до холодної кам'яної поверхні написів. Притулившись до стіни печери, вона невідривно дивилася на ряд світильників, що

зміївся в темряві. Чен Сінь згадала, де бачила подібне: могила Руссо у паризькому Пантеоні. Тепер тьмяні жовті світильники стали ще більше нагадувати їй не електричне світло, а крихітні вогники свічок, що от-от згаснуть.

— Дитино, я бачу, ти не з говірких, — сказав Ло Цзі з турботою у голосі, якої Чен Сінь давно не чула.

— Вона завжди була такою, — відповіла АА.

— О, а я замолоду любив потеревенити, потім відучився, а зараз знову не можу стримати язика за зубами. Я вам не сильно надокучаю?

— Зовсім ні, — беземоційно відповіла Чен Сінь. — Просто... я вражена всім цим, у мене бракує слів.

А що можна було сказати? Історія людської цивілізації схожа на шалений ривок, що тривав упродовж п'яти тисяч років. Постійний прогрес лише прискорював створення винаходів; незчисленні дива породжували нові чудеса; люди, здавалося, перетворилися на богів, але зрештою мусили визнати, що справжня влада — лише в руках часу, бо залишити після себе бодай якийсь слід виявилось важче, ніж створити світ. Наприкінці історії цивілізації людству знову лишалося займатися тим, що воно робило на зорі існування, — різьбити позначки на камені.

Чен Сінь уважно роздивлялася нанесені на стіни печери знаки: першими в око впали фігурки чоловіка й жінки — ймовірно, це була спроба донести до майбутніх відкривачів людську подобу. Однак ця пара — протилежність до схематичного малюнка з пластинок «Піонерів», що відлетіли в глибокий космос у середині ХХ століття. Їхня постава й реалістичність зображення наводили на думку про Адама та Єву.

Далі стіну вкривали клинописні значки й ієрогліфи, вочевидь, скопійовані з якихось старожитностей, які, ймовірно, вже неможливо було дешифрувати. Якщо це так, то хіба не безглуздо сподіватися, що прибульці з інших світів зможуть їх зрозуміти? Ще далі Чен Сінь побачила давньокитайську поезію, принаймні вона припустила це з огляду на характерне розміщення

каліграфічних елементів. Хоча вона не зрозуміла ані слова, проте впізнала вигляд даджуань*.

— Це Ши Цзін, або «Книга пісень»**, — пояснив Ло Цзі. — Якщо йтимете вздовж стіни далі, то побачите фрагменти класичних творів давньогрецьких філософів. Аби дістатися знайомих вам мов і текстів, доведеться подолати кілька десятків метрів.

Чен Сінь під рядками грецьких літер побачила зображення філософів у просторих шатах, які, здавалося, сперечалися на агорі посеред кам'яних колон. Їй спала на думку одна ідея, тож вона повернулася до початку стіни печери, але не знайшла того, що шукала.

— Ти шукаєш Розетський камінь? — спитав Ло Цзі.

— Так. Хіба ви не передбачили системи, яка допомогла б із перекладом?

— Дитино, це різьблення по каменю, а не комп'ютер. Яким чином ми змогли б розмістити тут щось подібне?

АА й собі поглянула на стіну печери, а потім перевела здивований погляд на Ло Цзі:

— Тобто ви вигравірували тут тексти, які навіть ми не можемо зрозуміти, сподіваючись, що якісь прибульці зможуть розшифрувати їх у майбутньому?

Це було щирою правдою: для прибульців класичні тексти людської цивілізації, висічені на стінах печери, здаватимуться не зрозумілішими, ніж для нас критське ієрогліфічне письмо, лінійне письмо А чи інші старовинні недешифровані письмена. Можливо, ніхто з ідеологів цього проєкту навіть не сподівався, що їхню працю хтось колись зможе зрозуміти. Коли будівничі цієї циклопічної споруди зрозуміли реальну силу часу, вони не думали про те, що зникла цивілізація здатна залишити по собі згадку, яка проіснує еони. Як і казав Ло Цзі — тут не музей.

Музей створюється для відвідувачів, а тут від самого початку планувався надгробок для творців.

Трійця рушила далі під ритмічний перестук костурів Ло Цзі.

— Я часто прогулююся тут, розмірковуючи про дещо цікаве... — Ло Цзі зупинився й тицьнув костуром у зображення

стародавнього воїна в обладунках і зі списом у руках. — Це інформація про завоювання Сходу Александром Македонським. Якби він тоді просунувся ще трохи східніше, то зустрівся б із військами династії Цінь часів кінця періоду Чжаньго. Яким шляхом тоді пішла б історія людства і де ми опинилися б зараз? — Через кілька метрів він знову вказав на стіну, де значки малої печатки поступалися місцем лішу^{***}: — О, ми дійшли до часів династії Хань. Відтоді Китай пережив два об'єднання, які призвели до уніфікації суспільної думки та філософських поглядів. Як ви гадаєте, чи стали ці об'єднання благом для людської цивілізації? Зрештою, династія Хань підтримала конфуціанство як панівну ідеологію, але якби й надалі тривала суперечка сотень філософських шкіл, як у часи періоду Чжаньго, то яким було б майбутнє? І чи стояли б ми тут зараз? — Ло Цзі костуром намалював у повітрі величезне коло: — У кожному історичному моменті ви можете відшукати безліч втрачених можливостей.

— Як і в житті, — стиха додала Чен Сінь.

— О ні, ні, ні, — заперечно захитав головою Ло Цзі. — Принаймні не для мене. Здається, я від життя отримав все сповна, ха-ха-ха. — Він із побоюванням глянув на Чен Сінь: — Дитино, тобі здається, що ти чогось недоотримала в цьому житті? Тоді не дай цьому повторитися в майбутньому.

— У нас нема майбутнього, — холодно зазначила АА, вважаючи, що в Ло Цзі почалися прояви старечої деменції.

Вони дісталися кінця печери, й Ло Цзі роззирнувся, аби поглянути на надгробний камінь людства. Почулося довге зітхання.

— Що ж, це місце будувалося, щоб простояти сотню мільйонів років, але все скінчиться менш ніж за сто років.

— Хто знає? Може, все це зможе побачити якась двовимірна пласка цивілізація, — відповіла АА.

— Гм, сподіваюся, що ти маєш рацію... А в цих трьох залах зберігаються артефакти.

Чен Сінь і АА роззирнулися й побачили, що простір знову розширюється. Але це були не виставкові зали, а радше

запасники, місце зберігання фондів. Культурні реліквії були запаковані в однакові металеві бокси з ярликами, на яких детально перелічувався вміст кожного.

Ло Цзі постукав костуrom по найближчому боксу:

— Як я вже казав, тут сховане не найважливіше. Уміст цих боксів збережеться щонайбільше впродовж 50 тисяч років, хоча статуї зможуть протриматися й мільйон. Але я не рекомендую вам забирати їх звідси: хоча в умовах мікрогравітації ви легко зможете їх транспортувати, вони займатимуть занадто багато місця... Утім, гаразд, ви можете відібрати все, що вам до душі.

АА схвильовано роздивилася навколо.

— Я пропоную брати картини, а не старовинні рукописи, бо їх все одно ніхто не зможе прочитати. — Вона підійшла до боксу й натиснула на щось, схоже на кнопку, проте ляда не відкрилася автоматично, як вона очікувала, не з'явилося й жодної підказки. Чен Сінь підійшла і вручну підняла ляду. АА дістала першу картину.

— Виявляється, картини також займають чимало місця, — сказала вона.

Із кишені комбінезона, що лежав на сусідньому боксі, Ло Цзі дістав викрутку й канцелярський ніж і простягнув їм.

— У цих картин занадто масивні рами. Виріжьте й забирайте лише полотно.

АА взяла викрутку й хотіла братися до рами, але Чен Сінь здивовано скрикнула:

— Не треба!

Вони роздивилися картину — це була «Зоряна ніч» Вінсента ван Гога.

Здивування Чен Сінь було обумовлене не тільки цінністю картини, а й тим, що їй уже доводилося бачити її раніше: чотири століття тому, незадовго до початку роботи в АСР, вона завітала до Музею сучасного мистецтва, де побачила кілька полотен майстра. Найбільше її вразило те, як ван Гог уявляв космос, — здавалося, він сприймав його як структурований об'єкт. Тоді знання Чен Сінь у теоретичній фізиці ще не були достатньо ґрунтовними, але вона знала, що згідно з теорією струн космос

пронизують мікроскопічні вібрувальні струни. Саме їх художник і зобразив на картинах: усі об'єкти — гори, пшеничні поля, будинки та дерева — пронизували дрібні вібрувальні збурення. Але найбільше її вразила саме «Зоряна ніч», і побачити її знову за чотири століття на далекому від Землі Плутоні було справжнім дивом.

— А я кажу: виріжьте з рам, бо так ви зможете взяти набагато більше, — Ло Цзі незадоволено змахнув костуром. — Ви думаєте, що ці речі й дотепер коштують шалених грошей? Та навіть усе це місце цілком уже нічого не варте.

АА з Чен Сінь усе-таки вирізали картину з рами, проте не зняли з твердої підкладки, щоб запобігти згинанню полотна й псуванню шедевра. Вони продовжили роботу, й незабаром на підлозі навколо них уже громадилися купи рам. Ло Цзі підійшов до них і поклав руку на невеличку картину.

— Оцю залиште мені.

Чен Сінь і АА відсунули картину вбік, а потім покладали на бокс, який стояв біля стіни. Вони невимовно здивувалися, коли роздивилися, що це «Мона Ліза».

Вони продовжували вирізати картини з рам. АА прошепотіла:

— А в старого непоганий смак — залишив собі найцінніше.

— Я не думаю, що він зробив це через ціну.

— Може, він колись кохав жінку, яку звали так само?

Ло Цзі сидів поруч із «Моною Лізою» й старечою рукою гладив ще старішу раму картини.

— Я не знав, що ти тут, — бурмотів він собі під ніс. — Інакше я частіше навідувався б до тебе.

Почувши сказане, Чен Сінь підняла голову й побачила, що старий дивиться не на полотно. Його погляд був спрямований уперед, ніби зазирає у глибини часу. Чен Сінь здалося, що в запалих очах Ло Цзі бринять сльози, але вона не була впевнена.

Усередині розкішної гробниці під поверхнею Плутона, осяяна тьмяним світлом, яке мало би не згаснути впродовж сотні тисяч років, усмішка Мони Лізи то виринала з напівмороку, то знову зникала. Секрет цієї посмішки бентежив людство протягом

дев'яти століть, а тепер вона здавалася ще загадковішою і моторошнішою. Жінка ніби знала всі таємниці, проте не могла нічого вдіяти перед лицем Смерті, що невмолимо наближалася.

Рік 68-й Епохи сховищ. Двовимірна Сонячна система

Чен Сінь і АА з першою партією артефактів рушили на поверхню. Окрім понад десятка картин, вирізаних із рам, вони також прихопили дві ритуальні бронзові посудини часів династії Західна Чжоу та кілька античних фоліантів. На Землі їм забракло б сил перенести такий вантаж, але в умовах мікрогравітації Плутона вони легко з цим упоралися. Опинившись у шлюзовій камері, жінки чітко виконали настанови Ло Цзі: спочатку щільно зачинити внутрішні двері й тільки потім відкривати зовнішню браму, інакше їх разом із реліквіями викине назовні тиском повітря. Коли вони відчинили браму, невеличкий об'єм повітря, що потрапив у шлюзову камеру, під дією могильного холоду Плутона одразу перетворився на зливу кристалів льоду. Спочатку вони гадали, що кристали заблищали у світлі прожекторів «Зоряного кільця», проте після того як блискучий вихор опустився на землю, Чен Сінь і АА побачили, що корабель автоматично вимкнув освітлення. Поверхню Плутона осявало якесь джерело світла з космосу, й «Зоряна кільце» та моноліт відкидали довгі тіні, добре помітні на білій засипці майданчика. Вони підвели погляди і з жахом відступили на кілька кроків.

З космосу на них гляділа пара великих очей.

На небі висіли два світні овали, які дуже нагадували очні яблука: білки молочно-білого забарвлення з темними зіницями посередині.

— Це Нептун і Ура... тобто Сатурн! — крикнула АА, вказуючи пальцем на небо.

Обидві планети-гіганти перетворилися на двовимірні зображення. Хоча орбіта Урана менша, ніж Нептуна, зараз він перебував із протилежного від Сонця боку, тож саме ці дві планети першими потрапили в ділянку двовимірного простору.

Зображення мали бути ідеально круглими, але з поверхні Плутона двовимірний ділянка простору проглядалася під кутом, тож вони набули вигляду еліпсів. Обидві планети мали чітку кільцеву концентричну структуру. Двовимірний Нептун складався з трьох основних кілець: найтовщий зовнішній шар — синя блакить, яскрава й насичена, немов вії й тіні для повік навколо ока, вона складалася з водню та гелію атмосфери планети; середнє біле кільце — мантія Нептуна завтовшки 20 тисяч кілометрів, яку астрономи вважали водно-аміачним океаном; у центрі темніло ядро планети, яке складалося зі скельних порід і льоду й мало масу, що дорівнювала масі Землі. Двовимірний Сатурн був схожий за будовою, за винятком зовнішнього шару синього кольору.

Кожне велике кільце складалося з безлічі менших, що також мали складну внутрішню структуру. При детальнішому вивченні зображення більше нагадували не гігантські очі, а річні кільця на стовбурах щойно спиляних дерев. Біля кожного зображення двовимірної планети містився понад десяток маленьких кругів — трансформовані супутники. Навколо Сатурна слабо виднілося ще одне велике коло — його кільця. Сонце все ще було видно на небосхилі — маленький диск, який випромінював слабе жовтувате світло. Оскільки дві планети перебували з іншого від Сонця боку, то їхні двовимірні зображення вражали уяву гігантськими розмірами.

Але тепер ці планети у двох вимірах не мали товщини.

У світлі двовимірних планет Чен Сінь і АА рушили через білий посадковий майданчик до «Зоряного кільця». Обтічний корпус корабля здавався великим кривим дзеркалом із кімнати сміху, в якому зображення двовимірних планет витягувалися й спотворювалися. Подібна картина не могла не викликати спогаду про Краплину, даруючи втішне відчуття легкості й упевненості. Під час польоту до Плутона АА поділилася з Чен Сінь думкою про те, що корпус корабля може бути виготовлений за технологіями сильної ядерної взаємодії.

Коли Чен Сінь з АА наблизилися до корабля, двері безшумно розсунулися. Вони внесли культурні реліквії до салону, де зняли

шоломи, глибоко вдихнувши повітря свого маленького затишного світу. Їхні серця відчували полегшення від повернення додому; вони навіть не помітили, коли саме цей корабель перетворився на справжній дім.

Чен Сінь запитала у штучного інтелекту бортової системи, чи отримав корабель якісь повідомлення про те, що відбулося на Нептуні та Сатурні. Щойно запит пролунав, їх поховала під собою барвиста лавина інформаційних вікон, викликавши спогади про першу хибну тривогу 118-річної давнини. Тоді інформація переважно надходила з повідомлень у ЗМІ, але тепер здавалося, що всі інформаційні ресурси канули в Лету. Більшість зображень не містили конкретного змісту, а були розмитими, розфокусованими знімками великим планом. Проте деякі картини вирізнялися яскравими барвами, що переміщувалися, текли, перетворювалися на складні й витончені візерунки. Імовірно, саме такий вигляд і мав би двовимірний Усесвіт.

АА наказала штучному інтелекту бортової системи вивести на екрани лише ті зображення, які передають певну інформацію. На уточнювальне питання, що саме вони хочуть побачити, Чен Сінь зазначила, що їх передусім цікавить доля космічних міст. Лавина картинок почала зникати, залишився з десяток зображень, розташованих у чіткій послідовності. Одне з вікон перемістилося на передній план і збільшилося в розмірах. Штучний інтелект повідомив, що це зображення Європи VI з кластера Нептуна, відзняте 12 годин тому. Спочатку Європа VI входила складу гігаміста, проте після отримання сповіщення про атаку від'єдналася від інших.

Інформаційне вікно демонструвало широкоформатну картинку без спотворень. Імовірно, камера розташовувалася на одному з кінців міста, відкриваючи панорамний вигляд на всі його будівлі.

Відбувся збій енергопостачання — і Європу VI поглинула темрява. Лише кілька тремтячих прожекторів виривали з мороку деякі деталі, а три термоядерні сонця, підвішені на центральній осі міста, перетворилися на Місяці —

випромінювали холодне слабке срібне світло, яке, швидше за все, вже не гріло. Це було космічне місто стандартної еліпсоїдної форми, проте вигляд будівель значно змінився порівняно з тим, що Чен Сінь бачила пів століття тому. Бункерний світ, схоже, дійсно процвітав: міська забудова на вигляд вже не була однорідною, тут з'явилися споруди різної форми й висоти. Багато хмарочосів ледь не зачіпали верхівками центральну вісь міста. У моду повернулися й будівлі-деревя, які не поступалися розмірами земним, хіба що листя-будинки звисали з їх гілок щільніше. Можна було лише уявити, наскільки прекрасне це місто вночі, з ілюмінацією. Проте зараз уся краса приховувалася в бляклому місячному світлі, й лише будівлі-деревя відкидали густі тіні, перетворюючи решту міста на руїни, вкриті непролазними лісовими хащами.

Космічне місто перестало обертатися навколо осі, що спричинило стан невагомості. Незліченна кількість об'єктів здійнялася в повітря — сміття, транспортні засоби й навіть окремі споруди.

У центрі виник пояс із чорних хмар, що протяглися вздовж центральної осі, з'єднуючи протилежні полюси міста. Штучний інтелект корабля окреслив рамку на одній із ділянок інформаційного вікна, збільшивши зображення і вивівши його в окреме вікно. Чен Сінь і АА побачили, що ці чорні хмари утворені з людей, які пливли вздовж центральної осі міста! Деякі з них трималися за руки, утворюючи довгі ланцюги, проте більшість дрейфували поодиноці. Усі мали шоломи й були вдягнуті в костюми, які повністю закривали тіло, — ймовірно, скафандри. Ще під час попереднього прокидання Чен Сінь було важко відрізнити звичайний одяг від надлегких скафандрів, тож вона точно не змогла ідентифікувати це вбрання. Кожен мав на спині чи тримав у руках невеликий рюкзак, що нагадував систему життєзабезпечення. Проте більшість людей не опустили візорів шоломів, і було помітно, що в повітрі гуляють протяги, — доказ того, що місто принаймні зберегло атмосферу, придатну для дихання. Багато людей скупчилися навколо термоядерних сонць, можливо, у надії отримати більше світла й тепла.

Сріблясте світіння колишніх сонць пробивалося крізь чорні людські хмари, засипаючи місто внизу плямистими полисками.

За даними штучного інтелекту бортової системи корабля, половина шестимільйонного населення Європи VI відлетіла з міста. Частина з решти трьох мільйонів не мала можливості евакуюватися, але більшість тих, хто лишився, чудово усвідомлювала безперспективність спроби втечі. Навіть якби комусь вдалося якимось дивом втекти від розширення двовимірного простору в глибокий космос, сучасні літальні апарати здебільшого не мали замкненої системи підтримки життєдіяльності. Космічні кораблі зоряного класу, здатні до далеких мандрів, залишалися привілеєм обраних. Тож люди вирішили чекати настання останньої миті життя в добре знайому місці.

Трансляція проводилася зі звуком, але Чен Сінь не чула нічого. Людську хмару й усе місто оповивала моторозна тиша. Погляди людей були прикуті до однієї точки, яка нічим не відрізнялася від решти міського пейзажу: звичайне перехрестя вулиць, ряди будинків... Усі безмовно чогось чекали. Холодне, водянисте світло чи то сонць, чи вже місяців перетворило людей на блідих привидів. Видовище нагадало Чен Сінь кривавий світанок в Австралії 126 років тому. Як і тоді, Чен Сінь відчувала, ніби дивиться згори на мурашник, з якого висотується чорна людська хмара.

Раптом усередині хмари пролунав відчайдушний крик. На екваторі космічного міста, у точці, до якої були спрямовані погляди всіх людей, в одну мить з'явилася яскрава пляма, немов посеред даху будинку, поглиненого темрявою, утворився крихітний отвір, крізь який линуло світло.

Саме в цій точці Європа VI уперше перетнулася з двовимірним простором.

Яскрава пляма швидко збільшувалася, перетворюючись на сяючу еліптичну площину. Випромінюване нею світло дробилося навколишніми висотками на численні промені, що виривали з напівмороку людську хмару на центральній осі міста. Тепер космічне місто нагадувало величезне пасажирське судно,

яке через пробоїну в днищі тоне у двовимірному океані. Океанські води швидко заповнювали внутрішні відсіки, і все, що контактувало з цією поверхнею, миттєво перетворювалося на двовимірний об'єкт. Будівлі зникали одна за одною, стаючи зображенням на двовимірній площині. Однак поперечний переріз міста не вмщував всіх споруд — більшість будівель розкладалася на площі поза межами міста. Здавалося, що на двовимірній площині, яка постійно збільшувалася в розмірах, кольорові смуги, плями та складні об'єкти розлітаються навсбіч, немов блискавки, перетворюючись на фігурки фантастичних звірів, котрі мчать учвал у глибини космосу. Оскільки всередині космічного міста ще лишалося повітря, Чен Сінь і АА змогли почути звуки трансформації тривимірного світу у двовимірний: чіткий, пронизливий хрускіт, ніби все — і саме місто, і будівлі в ньому — було вирізане з тонкого скла, яке кинули в дробарку.

По мірі того як двовимірна площина почала підійматися вгору, людська хмара на центральній осі рушила у протилежний бік, немов завіса, піднята невидимою рукою. Ця сцена нагадала Чен Сінь бачені раніше маневри мільйонної зграї птахів, що скидалася на живу істоту, яка колишеться в сутінках.

Незабаром двовимірна площина, яка світилася дедалі яскравіше, проковтнула уже третину космічного міста, нестримно підбираючись до центральної осі. Цієї миті перші з мешканців міста стали потрапляти у її тенета: це були або ті нещасні, у кого не спрацювали рушії скафандра, або ж ті, хто відмовився від відчайдушних спроб врятуватися. Вони перетворювалися на краплі кольорових чорнил, які падали на поверхню води й миттєво розповзалися у різні боки, вимальовуючи химерні зображення людських тіл. На збільшеному штучним інтелектом зображенні було видно, як на двовимірній поверхні розтікається пара, попередньо обійнявшись. Після трансформації двовимірні тіла залишалися в обіймах один одного, проте зображення мало вкрай незграбний вигляд, ніби намальоване дитиною, яка ще не засвоїла принципів перспективи. На іншому зображенні було

видно, як мати до останнього тримала дитину над головою, щоб на якісь соті частки секунди подовжити її існування в тривимірному світі, — за мить їхні тіла стали лише яскравою цяточкою на цьому гігантському полотні. Із наближенням двовимірної площини до краю міста дощ із людських тіл густішав, закарбовуючи вже групові знерухомілі проєкції тіл, які невблаганно дрейфували за межі космічного міста.

Коли двовимірна площина перетнула центральну вісь міста, більшість людей уже скупчилася на протилежному боці поселення. Половина міста вже зникла у двох вимірах, і видима частина пласкої площини сягнула максимальних значень, тож мешканці бачили лише двомірне небо, яке невмолимо насувається на залишки тривимірної Європи VI. Оскільки стаціонарні виходи на полюсах міста стали недоступними, всі скупчилися біля екватора, де були розташовані три аварійні виходи, утворивши велетенські купи з людських тіл.

Проминувши центральну вісь міста, двовимірна площина проковтнула три термоядерні сонця, але від того навкруги тільки посвітлішало — сяйво, що линуло зсередини площини, ставало дедалі яскравішим.

Почувся тихий свист — місто почало втрачати атмосферу, що заструменіла в безодню космосу: людям вдалося відчинити аварійні виходи, кожен розмірами з футбольне поле, які вели в усе ще в тривимірний космос.

Штучний інтелект бортової системи корабля вивів на передній план інше інформаційне вікно, в якому Європу VI було видно з глибини космосу. По невидимій площині розповзлася двовимірна проєкція космічного міста, в центрі якої лишалася невеличка частина тривимірної Європи VI; вона нагадувала спину велетенського кита, що пливе в безбережному океані. У трьох вимірах космосу розліталися три чорні цівки диму — людський натовп розкидало навсідч тиском повітря, що струменіло назовні. Ізольований острів тривимірності продовжував тонути й танути у двомірному океані, й менш ніж за десять хвилин космічне місто Європа VI перетворилося на двовимірне.

На екрані демонструвалося панорамне зображення Європи VI, й одразу визначити її площу було важко — в будь-якому разі вона стала просто велетенською. Але це вже було мертво місто, точніше — його розверстка в масштабі 1:1. На цьому зображенні можна було роздивитися геть усі деталі, навіть найдрібніші: кожен гвинт, кожне волокно, кожного кліща і навіть бактерію. Точність відображення сягала атомарного рівня: окремий атом тривимірної молекули чітко проєктувався на певне місце за суворими правилами. Одним із основних принципів перетворення такого креслення була відсутність перехрещень та перекриттів зображень — усі деталі розташовувалися на площині й були доступні для огляду. Велич прийшла на зміну складності. Але читати зображення виявилось непростим завданням: легко було впізнати хіба що загальну схему міста й деякі макрооб'єкти. Наприклад, гігантські дерева-будівлі залишалися впізнаваними й у двовимірній проєкції, проте їх внутрішня будова деформувалася до нерозрізненості. Рекомбінувати тривимірний об'єкт із двовимірної проєкції лише за допомогою уяви було майже нереально, але спеціальне програмне забезпечення для обробки зображень, створене з використанням правильної математичної моделі, без сумніву, змогло б упоратися з цим завданням.

На екрані можна було помітити й два інших космічних міста, розташовані на значній відстані, що також перетворилися на сплюснені двовимірні проєкції й уже не світилися. Вони нагадували позбавлені товщини континенти, які дрейфували невидимою площею океану. Проте й камера, ймовірно, розташована на дроні, також падала на двовимірну площину, тож незабаром весь кут огляду заповнило зображення Європи VI.

Мільйони людей, які врятувалися з Європи VI через аварійні виходи, тепер засмоктувало разом із тривимірним простором до пласкої ділянки Сонячної системи, й вони перетворилися на колонію мурашок, яких волочив потік невидимого водоспаду. Щільний «людський дощ» рясно всівав тілами площину міста. Двовимірне тіло людини займало значно більшу площу, ніж

звичне тривимірне, проте порівняно з циклопічними двовимірними спорудами людські фігурки нагадували людиноподібні цятки на гігантському полотні.

На екрані з'явилося багато інших тривимірних об'єктів: це були човники та невеликі космічні кораблі, які спробували втекти з Європи VI. Їхні термоядерні двигуни працювали на повну потужність, але кораблі все одно безпорадно наближалися до двовимірної площини. На якусь мить Чен Сінь здалося, що плазмовим струменям двигунів під силу розірвати пласку ділянку простору, однак і плазма переходила у двовимірний світ. У точках дотику плазми до поверхні двовимірні проєкції споруд і будівель викривлялися та деформувалися, але лише для того, щоб звільнити простір для кораблів. За правилом неперекриття зображень двовимірне місто в цих ділянках розширювалося, щоб дати місце новим об'єктам, і весь цей рух нагадував розповзання бриж поверхнею ставка.

Камеру продовжувало затягувати в напрямку двовимірної поверхні. Чен Сінь жадібно вивчала панораму плаского міста, намагаючись віднайти бодай якісь ознаки активності, але даремно. За винятком деформації від плазмових потоків, не було помітно жодного руху. Двовимірні людські тіла також не подавали ознак життя.

Це був мертвий світ. Мертва картина.

Камера невмолимо наближалася до пласкої поверхні, прямуючи прямо на людське тіло. Розчепірені кінцівки людини швидко заповнили все поле зору, поступившись місцем складній структурі м'язових волокон і судин. Можливо, це була лише ілюзія, але на якусь секунду Чен Сінь здалося, що вона бачить червону двовимірну кров, яка пульсує двовимірними судинами. Проте вже за мить зображення зникло.

Чен Сінь і АА вдруге попрямували по культурні реліквії. Вони обидві розуміли, що, швидше за все, їхня місія не має великого сенсу. Спостерігаючи за долею космічного міста, вони збагнули,

що в процесі трансформації зберігається більша частина інформації про тривимірний об'єкт і втрата будь-яких даних можлива хіба що на атомарному рівні. За правилом унеможливлення перекриття об'єктів ґрунт Плутона не змішається з культурними реліквіями, а отже, вони збережуться як окремі об'єкти. Але оскільки Чен Сінь і АА погодилися виконати цю останню місію, їм слід продовжити почате. Як сказав Цао Бінь, ліпше спробувати зробити бодай щось, ніж сидіти склавши руки.

Вийшовши із «Зоряного кільця», Чен Сінь і АА виявили, що обидві двовимірні планети-гіганти все ще висять над головою, проте дещо зблякли. Через це іще помітнішим став довгий сяючий пояс, який з'явився під планетами. Пояс складався з незліченних маленьких плямок, що простяглися через весь небокрай, немов нове намисто оперезало Сонячну систему.

— Це Пояс астероїдів? — запитала Чен Сінь.

— Швидше за все. Марс наступний, — відповіла АА.

— Марс зараз по інший бік від Сонця.

Останні слова Чен Сінь змусили обох замовкнути: вони відвели погляди від неба і мовчки рушили до чорного моноліту.

Наступною мала стати Земля.

Коли вони знову ввійшли до зали, то помітили, що Ло Цзі вже встиг підготувати для них нову партію реліквій, багато з яких були картинами китайського живопису. АА розгорнула одну з них і побачила, що це «День поминання предків на річці Бяньхе».

Чен Сінь і АА вже позбулися первинного трепету й захоплення від близького споглядання шедеврів живопису — порівняно з величчю руйнувань, що відбувалися назовні, всі ці полотна були лише ветхими творами мистецтва. Важко уявити, що, коли у далекому майбутньому сюди долетять якісь спостерігачі, ця картина шириною 24 сантиметри і довжиною 5 метрів матиме якесь особливе значення на тлі гігантського двовимірного зображення Сонячної системи.

Чен Сінь і АА почали вмовляти Ло Цзі, щоб той подивився на «Зоряне кільце». Ло Цзі легко погодився, сказавши, що йому

цікаво побачити новітній корабель, тож пішов до житлового блока шукати скафандр. На відміну від приміщень музею, житловий блок мав найсучасніші вигляд і обладнання, хоча й не призначався для тривалого проживання.

Коли вони втрюх, прихопивши реліквії, вийшли за ворота моноліту, то побачили двовимірну Землю.

Землі випало першій із кам'янистих планет перейти у двовимірність. Порівняно з Нептуном і Сатурном, «річні кільця» двовимірної Землі виявилися чіткіше виокремленими й іще більш деталізованими: поступово жовтизна мантії змінювалася насиченістю червоного залізно-нікелевого ядра, — проте площа картини значно поступалася площі планет-гігантів.

Але в цій реальності взагалі не було видно блакиті океанів.

— Куди ж поділися наші океани? — перепитав Ло Цзі.

— Вони мали трансформуватися в зовнішнє коло, але двовимірна вода може бути абсолютно прозорою, тож ми її просто не бачимо, — відповіла АА.

Вони мовчки продовжили шлях до «Зоряного кільця», притискаючи до себе культурні реліквії. Горе ще не звалилося на їхні плечі, як і біль від рани, завданої гострим лезом, відчувається не одразу.

Але двовимірна Земля ще не продемонструвала всіх своїх прихованих сюрпризів — у неї поступово з'являлося зовнішнє кільце білого кольору. Спочатку ледь помітне, воно швидко набуло чіткості, притягуючи до себе погляди. Біле кільце було чистим і бездоганим, але з нерівномірною текстурою, ніби складалося з незліченної кількості дрібних зерен.

— Онде наш океан, дивіться! — крикнула Чен Сінь, вказуючи на двовимірну Землю посеред космосу.

— Вода замерзла у двовимірному просторі, — погодилася АА. — А отже, він і там холодний.

— Ова... — Ло Цзі хотів було звичним жестом пригладити бороду, але рука нашттовхнулася на візор шолома.

Вони втрюх із реліквіями під пахвами піднялися на борт «Зоряного кільця». Чен Сінь і АА з подивом виявили, що Ло Цзі, здавалося, був обізнаний із внутрішньою будовою корабля, бо

без найменшої підказки одразу попрямував до вантажного відсіку. Ба більше — навіть штучний інтелект бортової системи виконував його вказівки: після того як вони закріпили цінні речі у вантажному відсіку і повернулися до кабіни, Ло Цзі замовив чашку чаю — її приніс невеликий робот, якого Чен Сінь і АА до цього на борту не бачили.

Чен Сінь наказала штучному інтелекту бортової системи корабля відтворити отримані із Землі дані, проте почула, що передана аудіо- та візуальна інформація вкрай низької якості, до того ж її недостатньо, аби продемонструвати щось хоч трохи змістовне. Вони все одно продивилися знімки в кількох інформаційних вікнах, але побачили лише розмиті кадри, зняті з безпілотників. Штучний інтелект повідомив, що може продемонструвати пізніші зображення Землі, зроблені системами моніторингу космічних кораблів, які перебували неподалік. З'явилося нове велике вікно, й знімок сплющеної двовимірної Землі заповнив весь його простір.

Усім трьом одразу здалося, що зображення занадто нереалістичне, й вони навіть почали підозрювати штучний інтелект у підтасовці картинки.

— Боже мій, що це ти нам показуєш? — не втрималася АА.

— Це Земля сім годин тому. Знімок зроблено з відстані у 50 астрономічних одиниць при кутовому збільшенні в 450 разів.

Вони ще раз уважніше вивчили голографічне зображення, зафільмоване через лінзи телескопа. Двовимірна Земля була дуже чіткою, а «річні кільця» видавалися ще більш дефрагментованими, ніж за споглядання неозброєним оком. Земля тьмяніла, а отже, трансформація у два виміри вже мала добігти кінця. Найбільше їх здивував замерзлий двовимірний океан у формі білого крижаного кільця, яке з самого краю опоясувало пласку Землю, бо вони змогли розрізнити, з чого воно складається. Це були сніжинки! Велетенські, абсолютно фантазмагоричні за розмірами, ідеально правильні шестикутники сніжинок із унікальними, вишуканими й неповторними формами радіальних променів. Можливість роздивитися сніжинки з відстані 50 астрономічних одиниць

лише підсилювала відчуття нереальності того, що відбувається. Сніжинки розташовувалися на площині строго одна поруч із одною, без найменшого перекриття, довершуючи сюрреалістичну картину. Вони здавалися дуже деталізованим художнім зображенням, через що весь замерзлий двовимірний океан перетворювався на витвір мистецтва.

— Наскільки великі ці сніжинки? — запитала АА.

— Їх діаметр варіюється від чотирьох до п'яти тисяч кілометрів, — спокійним, не здатним передавати подив голосом відповів штучний інтелект корабля.

— То вони більші за Місяць! — вигукнула Чен Сінь.

Штучний інтелект вивів зображення окремих сніжинок у нові інформаційні вікна. На цих знімках втрачалось відчуття масштабу, через що всі сніжинки перетворилися на безтілесних духів, готових стати краплиною води на людській долоні.

— Гм... — Ло Цзі знову спробував розглядити бороду, цього разу вдало.

— Яким чином вони утворилися? — запитала АА.

— Це мені невідомо. Я не зміг відшукати жодної інформації про кристалізацію води в астрономічних масштабах, — відповів штучний інтелект корабля.

У тривимірному світі сніжинки утворюються з кристалів унаслідок замерзання мікроскопічних крапель води в переохолодженій хмарі. Теоретично у тривимірному світі не існує обмежень щодо їхніх розмірів — було зафіксовано сніжинки діаметром 38 сантиметрів.

Проте нікому не були відомі закони, за якими відбуваються утворення й зростання сніжинок у двовимірному світі. Але хай би там як, вони дали змогу з'явитися справжнім гігантам діаметром у п'ять тисяч кілометрів.

— На Нептуні та Сатурні є й вода, й аміак, що також здатен кристалізуватися. То чому ми на цих планетах не побачили нічого подібного? — поцікавилася Чен Сінь.

Штучний інтелект корабля знову не зміг допомогти з відповіддю.

Ло Цзі милувався двовимірним зображенням рідної планети.

— Океан у край гарний навіть у такому вигляді, еге ж? Лише Земля гідна такого чудового вінка.

— Мені кортить побачити, на що перетворилися ліси, луки й старовинні міста, — тихим голосом відповіла Чен Сінь.

Горе їх нарешті наздогнало: АА нестримно ридала; Чен Сінь насилу відірвала погляд від океану сніжинок навколо двовимірної Землі, але змогла не проронити ані звуку, коли сльози навернулися на очі; Ло Цзі просто похитав головою, зітхнув і знову відсorbнув чаю. Зрештою, вони дещо втішилися думкою, що світ, який втратить один вимір, стане кінцевим пунктом призначення й їхньої дороги життя.

Там вони знайдуть вічний спокій поруч із рідною планетою.

Трійця вирішила ще раз навідатися до сховища по наступну партію культурних реліквій. Вони вийшли із «Зоряного кільця», підняли очі й побачили, що три двовимірні планети — Нептун, Сатурн та Земля — начебто збільшилися у розмірах, а Пояс астероїдів значно додав у товщині. Вони припустили, що це якась оптична ілюзія, але вирішили перепитати у штучного інтелекту корабля.

— Навігаційна система корабля виявила суттєвий збій у звичній системі координат Сонячної системи: першу групу орієнтирів — Сонце, Меркурій, Марс, Юпітер, Уран, Плутон, деякі астероїди та пояс Койпера — все ще можна було використовувати для визначення положення у космосі; тоді як друга група — Нептун, Сатурн, Земля та решта астероїдів — перестала виконувати роль навігаційних маркерів. Перша група орієнтирів рухається в напрямку другої, що спричиняє спостережуваний ефект.

На іншій половині неба на тлі далеких зірок з'явилися численні рухомі вогники синього кольору з довгими хвостами — кораблі, що намагалися втекти за межі Сонячної системи. Деякі з них пролітали досить близько до планети, і заграви від двигунів, які працювали на повну потужність, відкидали на

поверхню рухомі тіні. Проте жоден із них не намагався сісти на Плутоні.

Однак втекти із зони розширення двовимірного простору марно було й сподіватися. Штучний інтелект намагався пояснити, що тривимірний простір Сонячної системи нагадував килим, який невидима рука тягнула до двовимірної безодні. А ці кораблі-втікачі були нічим іншим, як пиловими кліщами, що намагалися відчайдушно сповзти з килима, проте таким чином вони змогли б лише ненадовго подовжити своє існування.

— Ідіть цього разу самі й прихопіть іще трохи артефактів. Я зостануся тут, бо не хочу пропустити таке видовище, — сказав Ло Цзі. Чен Сінь і АА розуміли, про яке «видовище» йдеться, але не бажали бути свідками цієї сцени.

Повернувшись до підземної зали, вони поспіхом похапали деякі експонати, не переймаючись їх відбором і сортуванням. Чен Сінь хотіла взяти череп неандертальця, але АА пожбурила його вбік.

— У майбутньому на цій величній картині черепів не бракуватиме.

Чен Сінь зважила почуте й визнала, що АА має рацію: найстаршим представникам цього виду лише кілька сотень тисяч років, а за найоптимістичнішими прогнозами перші спостерігачі зможуть побачити картину двовимірної Сонячної системи лише за кілька мільйонів років. І для них неандертальці та *homo sapiens* не матимуть майже ніяких відмінностей. Чен Сінь розирнула навколо, роздивляючись реліквії, що залишилися, — жодна не викликала бажання забрати її з собою. І для них, теперішніх, і для непізнаних гостей із майбутнього ці речі не мали жодного значення порівняно з цілим світом, який доживав останні миті.

Вони кинули прощальні погляди на тьмяну залу й рушили до виходу. Мона Ліза спостерігала за ними, посміхаючись цього разу зловісно й моторошно.

Опинившись на поверхні, вони побачили ще одну двовимірну планету — Меркурій (Венера перебувала по той бік від Сонця). Найближча до Сонця планета займала меншу ділянку

двовимірного простору, ніж Земля, але виділялася на небі завдяки яскравому світлу після нещодавнього завершення процесу трансформації.

Розмістивши наступну партію культурних реліквій у трюмі корабля, Чен Сінь і АА вийшли на поверхню планети, де на них, спираючись на костур, чекав Ло Цзі.

— Добре, гадаю, цього досить, — сказав старий. — Далі виносити щось уже безглуздо.

Жінки цілком поділяли цю думку, тож зупинилися біля Ло Цзі, очікуючи найпишнішої частини вистави — потрапляння у двовимірний простір Сонця.

На цей момент Плутон знаходився на відстані 45 астрономічних одиниць від Сонця. Оскільки ці два об'єкти перебували в одній частині тривимірного простору, досі відстань між ними залишалася незмінною. Але коли Сонце опинилося поруч із двовимірною ділянкою, воно перестало рухатися, а Плутон разом із довколишнім тривимірним світом продовжував невмолимо прямувати до невидимої площини, різко скорочуючи таким чином відстань до Сонця.

На початку процесу перетворення Сонця у двовимірний об'єкт неозброєним оком було помітно лише раптовий приріст яскравості й розмірів світила. Останнє пояснювалося розпливанням зірки двовимірною площиною, що здалеку було схоже на збільшення її розмірів у трьох вимірах. Штучний інтелект корабля спроектував назовні велике інформаційне вікно з чітким голографічним зображенням Сонця, отриманим із телескопа. Але оскільки відстань між Плутоном та Сонцем зменшувалася дуже швидко, грандіозне видовище переходу зірки у двовимірність було вже добре видно неозброєним оком.

Щойно край Сонця торкнувся двовимірної площини, на ній почав розпливатися круг, діаметр якого незабаром перевищив розміри світила в трьох вимірах. Цей процес тривав лише тридцять секунд. Враховуючи те, що діаметр Сонця становить 700 тисяч кілометрів, швидкість розширення двовимірного краю світила перевищувала 20 тисяч кілометрів на секунду. Двовимірне Сонце продовжувало збільшуватися і незабаром

утворило на площині величезне море криваво-червоного вогню, в якому повільно тонуло тривимірне світило.

Чотири століття тому з вершини, де була розташована база «Червоний берег», Є Веньцзе бачила такий самий захід сонця останньої миті свого життя. Її серце билосся з великим зусиллям, немов струна, яка може ось-ось порватися. Очі застеляла чорна пелена. На заході сонце повільно опускалося в море хмар, немов плавлячи їх. Криваве світило розчинялося в цьому морі й розливалось небосхилом, забарвлюючи величезну його частину багряно-червоною величчю. Тоді Є Веньцзе назвала цей момент заходом усього людства.

Тепер Сонце тануло насправді, забарвлюючи своєю кров'ю двовимірну площину. Це був останній захід світила.

Удалині на поверхні планети, поза посадковим майданчиком з'явилися широкі смуги білої пари: нітроген та аміак у твердому агрегатному стані почали випаровуватися, утворюючи тонкий шар атмосфери, який розсіював світло. Небо вже не здавалося чисто чорним, а набуло ледь помітного фіолетового відтінку.

Поки тривимірне Сонце заходило, у двовимірному світі народжувалася власна зірка, яка почала випромінювати світло. Плaska Сонячна система отримала перші промені світла. Ближчі до Сонця дуги чотирьох двовимірних планет — Нептуна, Сатурна, Землі та Меркурія — заіскрилися золотом. Гігантські сніжинки, що обсіли Землю, під дією сонячного випромінювання танули й перетворювалися на білу водяну пару, яку двовимірний сонячний вітер відносив у плаский космічний простір. Деякі ділянки цієї пари осявалися золотавим світлом, нагадуючи довге розпатлане волосся нашої планети.

За годину Сонце повністю розчинилося у двовимірній площині.

З поверхні Плутона воно тепер нагадувало величезний еліпс, порівняно з яким двовимірні планети здавалися крихітними. На відміну від планет, Сонце не мало «річних кілець», а було розділене на три концентричні ділянки. Центральна ділянка випромінювала яскраве світло, проте не мала чітко виокремлених деталей. Імовірно, вона відповідала

тривимірному сонячному ядру. Широке кільце навкруги ядра, напевно, було зоною променистого переносу — двовимірний киплячий яскраво-червоний океан, де у гарячому світлі швидко утворювалися, зникали, ділилися та з'єднувалися незліченні маленькі клітиноподібні структури. За близького розгляду їх рухи здавалися хаотичними, але насправді вони підпорядковувалися строгим законам, утворюючи єдину цілісну картину. Ще далі до краю розташовувалася зона конвекції. Як і у тривимірному Сонці, ця ділянка випромінювала тепло за рахунок конвекції зоряної речовини в космічний простір. Але, на відміну від хаотичного броунівського руху в зоні променистого переносу, в зоні конвекції все перебувало у статичному порядку — однакові за розмірами та формою конвекційні потоки акуратно розташовувалися один поруч із одним. Скраю розташовувалася сонячна атмосфера, з поверхні якої зривалися золотаві двовимірні потоки, утворюючи велику кількість виступів; вони нагадували майстровитих танцюристів, котрі щосекунди змінювали пози. Деякі потоки зривалися з поверхні Сонця й продовжували свій танок уже у двовимірному космосі.

— Сонце все ще живе у двох вимірах? — АА озвучила мовчазні сподівання всіх трьох. Вони плекали надію, що зірка освітлюватиме двовимірний світ, хай він і перетворився на неживий.

Але цій надії не судилося справдитися.

Двовимірне Сонце почало тьмянити. Світність ядра спадала, і незабаром у центрі світила уже можна було розгледіти «річні кільця». Зона променистого переносу також темнішала, кипіння заспокоювалося, поступаючись місцем в'язким перистальтичним рухам. Потоки в зоні конвекції почали деформуватися та руйнуватися і незабаром остаточно зникли. Золоті танцюристи навколо двовимірного Сонця в'яли, немов осінні листя, що втрачає життєву силу. Тепер можна було з впевненістю стверджувати, що закони гравітації продовжували діяти й у двовимірному світі: потоки, які змогли відірватися від поверхні Сонця, втратили здатність до випромінювання і під

дією гравітації почали притягуватися назад до двовимірного світила. Один за одним, плавно опускаючись, вони вбудовувалися в сонячну атмосферу, поки та не перетворилася на плаский однорідний зовнішній шар Сонця. Коли воно остаточно згаснуло, освітлені дуги пласких планет також потьмяніли, а довге волосся двовимірної Землі, утворене з випаруваних океанів, втратило свій золотавий полиск.

На будь-який тривимірний об'єкт у двовимірному світі чекає лише загибель.

Можливо, двовимірний Усесвіт має власне сонце, планети та життя, але все це виникає та існує за зовсім іншими законами.

Допоки трійця зосередила увагу на процесі трансформації Сонця, Венера з Марсом також опинилися у двовимірному світі. Але порівняно з величною картиною переродження Сонця процес переходу решти планет земної групи мав бляклий і нецікавий вигляд. Двовимірні Марс і Венера структурою своїх «річних кілець» дуже нагадували Землю. Біля краю двовимірного Марса сформувалося багато порожнин, які утворилися з тієї частини кори, що містила воду. Виявилось, що Марс мав значно більше запасів води, ніж вважали люди. З часом ця вода також замерзла в непрозору білу кригу, проте без утворення гігантських сніжинок. Натомість навколо сплюснутої Венери вони все-таки з'явилися, але не в такій великій кількості, як навколо Землі. Сніжинки мали жовтаве забарвлення, яке свідчило, що це не вода. Через деякий час і решта Поясу астероїдів з іншого боку Сонця перейшла у двовимірну площину, з'єднавши намісто навколо Сонячної системи.

Цієї миті на Плутоні також засніжило — крихітні сніжинки сипалися з лавандового неба. Це випарувані від спалаху під час трансформації Сонця нітроген та аміак перетворилися на опади, після того як наше світило остаточно згаснуло. Сніг усе посилювався, й незабаром верхівка моноліту та «Зоряне кільце» вкрилися товстим пухким шаром. Хоча хмар на небі не було

видно, хуртовина погіршила видимість, розмивши двовимірне Сонце й решту планет за сніговою завісою. Світ зіщулювався до видимої околиці.

— Відчуття, ніби ми вдома, — сказала АА і, піднявши руки до неба, закрутилася в танку.

— І мені так здалося, — згідно кивнула Чен Сінь. Вона вважала сніг унікальним земним природним явищем, а поява гігантських сніжинок навколо планети лише поглибила це переконання. Тож снігопад на холодній і темній окраїні Сонячної системи подарував їй відчуття домашнього затишку.

Ло Цзі спостерігав, як двійко жінок ловлять сніжинки, і з занепокоєнням вигукнув:

— Ви ж не збираєтеся знімати рукавиці?

Чен Сінь справді хотілося відчутти на дотик прохолодні сніжинки, побачити, як вони тануть від тепла її рук... Але вона чудово розуміла безрозсудність такого вчинку. Ці сніжинки з нітрогену й аміаку мали температуру -210 градусів за Цельсієм. На такому холоді її рука замерзне й стане крихкою, як скло, і відчуття далекого дому випарується за мить.

— Дому вже нема, дітки, — похитав головою Ло Цзі, спершись на костур. — Він перетворився на пласку картину.

Снігопад тривав недовго. Завірюха вщухала, фіолетове забарвлення неба зникало, й воно знову ставало темним і ясним. Двовимірне Сонце та планети стали більшими, ніж були до снігопаду. Цей візуальний ефект виник не тому, що вони продовжували розширюватися — трансформація завершилася, і перетворені об'єкти більше не збільшувалися. Просто сам Плутон наблизився до двовимірної площини.

Після того як снігопад закінчився, на обрії з'явилася яскрава пятка. Її світність швидко зростала, легко перевершуючи яскравість згаслого двовимірного Сонця. Даремно було сподіватися розгледіти неозброєним оком деталі, але всі знали, що саме там розташований Юпітер. Найбільша планета Сонячної системи завершила свій біг у двовимірній площині. Плутон мав довгий період обертання — більше шести земних діб, — і частина сплюсненої Сонячної системи вже опустилася за

горизонт, а отже, вони не сподівалися побачити на власні очі перетворення Юпітера. Але, як виявилось, швидкість падіння решти Сонячної системи у два виміри значно зростає.

Вони наказали штучному інтелекту «Зоряного кільця» пошукати інформацію про Юпітер. Проте зараз ефір був забитий лише голосовими повідомленнями, а всі знайдені зображення та трансляції виявилися змазаними й неінформативними. Кожен канал зв'язку заповнював шум, більшу частину якого становили людські голоси, ніби весь простір Сонячної системи перетворився на розбурхане людське море. Голоси плакали, стогнали, ридали, істерично сміялися... деякі навіть співали. Через загальний галас неможливо було збагнути, що саме вони співають, але було цілком зрозуміло, що люди хором виконували якийсь конкретний твір. Мелодія виявилася урочистою, повільною, немов псалом. Чен Сінь спитала, чи надходять якісь офіційні повідомлення від уряду Федерації, на що отримала відповідь, що всі трансляції припинилися після потрапляння Землі у двовимірний простір. Влада не змогла дотриматися обіцянки виконувати свої обов'язки до знищення всієї Сонячної системи.

Повз Плутона усе ще пролітали кораблі, які не полишали надії врятуватися.

— Діти, вже час відлітати, — сказав Ло Цзі.

— Летімо разом! — запропонувала Чен Сінь.

— Який у цьому сенс? — запитав Ло Цзі, посміхаючись. Похитавши головою, він вказав костуром у напрямку моноліту: — Тут мені буде комфортніше.

— Гаразд. Але ми зостанемося тут, допоки Уран не потрапить у двовимірний простір. Так ми проведемо з вами трохи більше часу, — погодилася АА.

Наполягати дійсно не було сенсу: навіть якби Ло Цзі погодився відлетіти з ними на «Зоряному кільці», старий виграв би лише якусь годину часу. Завершуючи життя, він не потребував такої відстрочки смерті. Власне, й їм самим було б уже байдуже, якби не завдання.

— Ні, вирушайте негайно! — рішуче заперечив Ло Цзі, грюкнувши костуром із такою силою, що аж злетів угору в умовах мікрогравітації. — Ніхто не знає, наскільки прискорюється процес падіння на двовимірну площину. Не зволікайте із завданням. Ми можемо зоставатися на зв'язку, що мало чим відрізнятиметься від перебування поруч.

Чен Сінь завагалася, але зрештою кивнула.

— Добре, ми відлітаємо. Але підтримуватимемо контакт до останнього!

— Звісно, а як інакше, — відповів Ло Цзі, піднявши костур на прощання, а потім розвернувся й попрямував до моноліту. Здавалося, буцім він парив над сніжним покровом, час від часу сповільнюючи політ за допомогою костура. Чен Сінь і АА невідривно спостерігали за ним, допоки постать Оберненого до стіни, Мечоносця й останнього доглядача могили всього людства не зникла за входною брамою.

Вони повернулися на борт «Зоряного кільця», і корабель негайно й без додаткових вказівок злетів. Двигуни здійняли в повітря клуби снігу, перетворюючи його на туман, і швидко розігнали корабель до другої космічної швидкості Плутона — трохи більше одного кілометра на секунду, — давши змогу досягнути орбіти планети. В ілюмінаторах та інформаційних вікнах було видно, що звичний синьо-чорний колір поверхні Плутона змінився на біле снігове покривало, а гігантський напис «Цивілізація Землі», викладений багатьма мовами, тепер неможливо розрізнити. «Зоряне кільце» пролетіло між Плутоном і Хароном, ніби протискуючись каньйоном, — настільки близько розташовувалися два небесні тіла.

Довкола них у «каньйоні» виблискувало багато зірок: кораблі-втікачі на значно більшій, ніж у «Зоряного кільця», швидкості випробовували свою вдачу. Одне із суден пролетіло лише за сто кілометрів від них, освітивши вогнями двигунів поверхню Харона. Можна було легко роздивитися його трикутні обриси і десятикілометрові снопи плазми синього кольору, що виривалися із сопел двигунів.

— Це «Мікени», — доповів штучний інтелект бортової системи. — Середній корабель зоряного класу, що не має замкненої системи життєзабезпечення. Після вильоту за межі Сонячної системи, навіть якщо його баки заповнені по вінця й на борту перебуває тільки одна людина, пасажир зможе вижити лише протягом п'яти років.

Штучному інтелекту, вочевидь, було невтямки, що «Мікени» не зможуть залишити меж Сонячної системи. Як і решті кораблів-утікачів, цьому човнику залишилось існувати в тривимірному світі не більше трьох годин.

«Зоряне кільце» нарешті вибралося з каньйону, утвореного Плутоном і Хароном, залишивши позаду ці два темні світи й прямуючи у відкритий космос. Вони побачили у всій красі двовимірне Сонце та Юпітер, який також майже перетворився на пласке зображення. Більша частина Сонячної системи, окрім Урана, вже опинилася на площині.

— Боже мій, це ж справжня «Зоряна ніч»! — вигукнула АА.

Чен Сінь збагнула, що вона говорить про картину ван Гога. І дійсно, побачене до болю нагадувало відоме полотно. Те, якою вона пам'ятала картину, майже стовідсотково збігалось з виглядом двовимірної Сонячної системи, яка розкинулася перед її очима. Гігантські планети розпласталися у просторі, відстань між ними значно поступалася діаметру самих небесних тіл. Але неосяжні розміри планет додавали відчуття нереальності зображень, які більше нагадували завихрення посеред простору-часу. Кожна часточка Всесвіту текла, метушилась і тремтіла від божевільного переляку, немов спалахи полум'я, які могли випромінювати тільки смертельний холод. Сонце, планети, вся матерія та буття видавалися лише ілюзією, створеною турбулентністю простору-часу.

Чен Сінь аж тепер зрозуміла дивне відчуття, що виникало у неї при кожному погляді на «Зоряну ніч». Решта зображеного на полотні — дерева, немов охоплені вогнем, селище та гори під покровом ночі — мало очевидні перспективу й глибину. Але зоряне небо над ними не було тривимірним, а радше нагадувало величезну картину в картині, яка затуляла справжнє нічне небо.

Бо та зоряна ніч була двовимірною.

Як ван Гогу вдалося у 1889 році намалювати подібне? Чи міг майстер після другого психічного зриву лише за допомогою розбурханої уяви хворого мозку перескочити в часі на понад п'ятсот років і побачити цю картину?! Чи ж усе відбувалося навпаки: побачене жахливе майбутнє й картина прийдешнього Судного дня стали справжніми причинами його психічного зриву та самогубства?

— Діти, у вас усе добре? Що ви плануєте робити? — Ло Цзі вигулькнув в інформаційному вікні. Він уже позбувся скафандра, і його білі волосся та борода знову розкошлатилися в умовах низької гравітації, немов плавали у воді. За ним було видно тунель, який мав проіснувати сто мільйонів років.

— Ми якраз збиралися почати викидати зібрані реліквії у відкритий космос. Але хочемо залишити на борту «Зоряну ніч», — відповіла АА.

— Залиште все при собі й забирайтеся звідси.

Почуте неабияк здивувало Чен Сінь і АА. Вони презирнулися, й АА перепитала:

— Забиратися? Як і куди?!

— Куди вам заманеться. Ви можете обрати будь-яку точку Чумацького Шляху. Вам навіть має вистачити життя, щоб долетіти до Туманності Андромеди. «Зоряне кільце» здатне досягти швидкості світла, бо оснащене єдиним зразком двигуна криволінійного прискорення.

Шок від почутого відібрав мову в Чен Сінь і АА.

— Після загибелі Вейда співробітники наукограда не полишили спроб: звільняючись із в'язниці, люди ставали до роботи і створили ще одну секретну дослідницьку базу. Здогадуєтеся, де вона розташовувалася? На Меркурії. Ще одне місце в Сонячній системі, не розбещене надмірною увагою гостей. Чотири століття тому Обернений на ім'я Рей Діас за допомогою великої кількості гігантських водневих бомб утворив на поверхні планети величезний кратер. Саме там і розміщувалася база, побудова якої тривала понад тридцять років. Наприкінці будівництва кратер накрили величезним

куполом, а споруду залегендували як станцію з вивчення сонячної активності. Нам навіть вдалося відновити діяльність вашої компанії та зробити її оператором нової дослідницької бази.

Сліпуча стіна світла увірвалася крізь ілюмінатор, але Чен Сінь і АА навіть не глянули в той бік. Проте штучний інтелект корабля повідомив, що Уран «щойно розпочав процес трансформації», тобто почав перетворюватися на двовимірну картину. Нептун по той бік Сонця вже завершив цей процес. Тепер між Плутоном і двовимірною площиною не лишилося інших небесних тіл.

— Через тридцять п'ять років після смерті Вейда на меркуріанській базі відновилося дослідження криволінійного руху. Саме з тієї точки, де було перерване, — переміщення двоміліметрової волосинки на два сантиметри. Дослідження тривали пів століття і кілька разів із різних причин переривалися, але невмолимо просувалися від суто теоретичних обґрунтувань до практичних випробувань. Я не буду детально зупинятися на труднощах і проривах цього періоду. На завершальному етапі досліджень виникла необхідність проведення масштабних експериментів дієвості рушіїв криволінійного прискорення, і меркуріанська дослідницька база вже не могла забезпечити необхідних для цього умов. По-перше, вона мала ліміт потужності енергетичних установок; по-друге, результатом проведення експериментів стала б поява посеред космосу легко помітної траєкторії слідів, що неодмінно викрило б справжнє призначення меркуріанської бази. Насправді, зважаючи на плинність наукових кадрів бази впродовж 50 років, складно припустити, що Федеральний уряд й гадки не мав про те, які експерименти проводяться на Меркурії. Але доки їх масштаб обмежувався невеликими об'єктами та маскувався під іншу наукову роботу, на це закривали очі. Але проведення широкомасштабних випробувань — це вже геть інша справа, тож ми пішли на перемовини з Федеральним урядом. І співпраця виявилася неочікувано плідною.

— То закон, який забороняв проведення досліджень і будівництво кораблів із рушіями криволінійного прискорення, було скасовано? — запитала Чен Сінь.

— Ні, але уряд співпрацював із нами, тому що... — Ло Цзі постукав костуром по землі, що, вочевидь, свідчило про його вагання. — Поки що залишмо це. Кілька років тому ми виготовили першу партію з трьох двигунів і розпочали серію безпілотних тестових польотів на швидкості світла. Двигун № 1 розігнався до швидкості світла на відстані 150 астрономічних одиниць від Сонця і, пролетівши деякий час, повернувся у Сонячну систему. У системі відліку самого двигуна мандрівка протривала лише 10 хвилин, але для нас від часу старту до повернення минуло три роки. Друга серія випробувань включала одночасний запуск двигунів № 2 та № 3. Зараз вони перебувають за межами хмари Оорта й мають повернутися до Сонячної системи за шість років. На «Зоряному кільці» встановлено двигун № 1, який пройшов випробування.

— Але чому на борту «Зоряного кільця» лише ми двоє? З нами має бути щонайменше ще пара чоловіків! — вигукнула АА.

— Нема часу, — Ло Цзі похитав головою у відповідь. — Проект співпраці між компанією та Федеральним урядом був абсолютно таємним. Лише дрібка людей знає, що двигун криволінійного прискорення існує, ще менше відає, де встановлений єдиний робочий зразок, який залишився в Сонячній системі. Це все занадто небезпечно. Кінець настав, а серця людей не надто змінилися. «Зоряне кільце» стане об'єктом полювання всього світу, й люди будуть ладні вбивати один одного за найменший шанс потрапити на борт. Зрештою, не зостанеться нічого. Саме через це ми були змушені відіслати «Зоряне кільце» якнайдалі він бункерного світу, перш ніж оголошувати про напад за теорією Темного лісу. У нас дійсно не було часу, щоб подбати про це. Цао Бінь направив корабель до Плутона, аби ви забрали мене з собою. Хоча йому варто було одразу віддати наказ про старт «Зоряного кільця» зі швидкістю світла ще з юпітеріанської орбіти.

— Тоді чому ви не полетіли з нами?! — викрикнула Чен Сінь.

— Я прожив довге життя, й навіть якби піднявся на борт, мені залишилося б небагато часу. Я значно більше підходжу на роль вартового гробниці.

— Ми заберемо вас! — вигукнула Чен Сінь.

— Не говори дурниць, плин часу невблаганний.

Ділянка тривимірного простору, де вони перебували, прискорювала падіння на двовимірну площину. Пласке, повністю згасле Сонце, яке тепер нагадувало темно-червоне мертве море, затуляло більшу половину горизонту, видного в ілюмінаторах. Чен Сінь і АА побачили, що двовимірна площина не була абсолютно пласкою — вона здатна коливатися! Довга хвиля, що закінчувалася десь за обрієм, котилася її поверхнею. Подібне явище й інші деформації тривимірного простору підказали «Синьому простору» та «Гравітації» місцеположення викривлень, звідки можна було потрапити у чотиривимірний простір. Навіть на ділянках площини, де не було трансформованих двовимірних об'єктів, можна було помітити подібне коливання. Ці хвилі — це візуалізація двовимірного простору в тривимірному, проте ставали вони помітними лише у великих масштабах.

На борту «Зоряного кільця» просторово-часові спотворення, спричинені прискореним падінням, також почали відчуватися як витягування простору в напрямку падіння: Чен Сінь помітила, що круглі ілюмінатори стали нагадувати еліпси, а струнка АА видавалася присадкуватою. Однак Чен Сінь і АА не відчували жодного дискомфорту, а всі системи космічного корабля продовжували працювати в оптимальному режимі.

— Ми повертаємося на Плутон! — наказала Чен Сінь штучному інтелекту корабля, а потім повернулася до Ло Цзі в інформаційному вікні: — Ми мусимо повернутися по вас! Ми маємо вдосталь часу — Уран іще не завершив трансформацію у два виміри!

— З авторизованих користувачів, які перебувають на зв'язку з кораблем, Ло Цзі має найвищий пріоритет. Лише він може віддати команду на повернення до Плутона, — беземоційно відповів штучний інтелект корабля.

Ло Цзі, стоячи на тлі тунелю, усміхнувся.

— Дітки, ви ж розумієте, що, якби я захотів, то зараз був би на борту поруч із вами. Я застарий для таких далеких мандрівок. Не турбуйтеся про мене. Як я вже казав, я отримав від життя все. Готовність до криволінійного прискорення!

Остання фраза призначалася штучному інтелекту корабля.

— Параметри курсу? — перепитала бортова система.

— Слідувати прокладеним курсом. Я не знаю, куди ви захочете прямувати, гадаю, що й ви самі ще не вирішили. Коли визначитеся з пунктом призначення, просто вкажіть на зоряній карті потрібну точку. Більшість зірок на відстані 50 тисяч світлових років мають автоматичне визначення цілі.

— Підтверджую команду. Криволінійний двигун перейде в робочий режим за 30 секунд, — почувся голос штучного інтелекту.

— Нам потрібно перейти в стан глибоководного занурення? — запитала АА, хоча розуміла, що у разі звичайного способу прискорення до таких швидкостей нічого не допоможе, й їх розплющить до молекул.

— Ви не потребуєте жодних приготувань до польоту. Цей спосіб переміщення базується на викривленні самого простору, а отже, ви не відчуєте ніяких перевантажень, — почувся голос Ло Цзі.

— Криволінійний двигун увімкнено. Усі системи працюють в оптимальний спосіб. Параметри прискорення: викривлення простору — 23,8; коефіцієнт кривизни траєкторії — 3,41 до 1; «Зоряне кільце» досягне швидкості світла за 64 хвилини й 18 секунд.

Оголошення штучного інтелекту корабля більше асоціювалися з командами про заглушення двигунів, аніж із «повний уперед»: усе довкола стихло, не чулося жодного нового звуку. Вони розуміли, що термоядерний двигун вимкнено, тому зникло фонове гудіння реактора й самого двигуна, але цю порожнечу не заповнили інші звуки. Насправді важко було повірити, що щось відбувається.

спостереження корабля. Зараз планета перебувала досить далеко, але деталі залишалися легко помітними. Як і казала АА, Плутон і Харон отримали близнюків, які розташовувалися неподалік від справжніх небесних тіл. Чен Сінь помітила, що й деякі об'єкти на двовимірній поверхні також частково подвоїлися, подібно до того, як у графічному редакторі виділяється певна частина зображення, аби скопіювати її та розмістити поруч із оригіналом.

— Цей ефект виникає тому, що світло у доріжці слідів, які залишає по собі «Зоряне кільце» під час прискорення, сповільнюється, — пояснив Ло Цзі. Його зображення в інформаційному вікні почало розмиватися, але голос лунав чітко й без спотворень. — Один із бачених вами Плутонів є зображенням, яке передається світлом із нижчою швидкістю. Але позаяк планета все ще перебуває у русі, то, опинившись за межами доріжки слідів, вона знову вигулькнула на небосхилі перед вами. Ось чому ви бачите подвоєне зображення.

— Швидкість світла сповільнюється? — Чен Сінь відчула, що вони доторкнулися до великої таємниці буття.

Ло Цзі продовжив думку:

— Мені оповідали, що ви дізналися про криволінійне прискорення, провівши експеримент із милом і човником. А чи повторили ви експеримент після того, коли човник проплив через усю ванну і досяг борта? Ви повернули його у початкове положення?

Вони тоді цього не зробили. Налякана можливою присутністю софонів, Чен Сінь забрала човник і викинула його геть. Але легко було здогадатися про результати повторного експерименту.

— Човник узагалі не зрушив би з місця чи плив би значно повільніше, оскільки коефіцієнт поверхневого натягу води зменшився, — відповіла Чен Сінь.

— Абсолютно правильно. Те саме відбувається і після розгону корабля до швидкості світла. На траєкторії руху літального апарата з криволінійним рушієм структура самого простору

також змінюється. Якщо аналогічний корабель помістити в колію, залишену першим, то він заледве зможе рухатися. Для забезпечення руху доведеться використовувати потужніший двигун, але й він не зможе розігнати наступний корабель до швидкості першого. Імовірно, досягнута швидкість різнитиметься в рази. Інакше кажучи, в колії, що утворюється під час подібного руху, швидкість руху світла у вакуумі значно зменшується.

— До якого значення можна зменшити швидкість світла?

— Теоретично й до нуля, але на практиці це майже неможливо. Однак якщо ви встановите високе значення коефіцієнта кривизни траєкторії двигуна «Зоряного кільця», то вам вдасться досягти позначки у 16,7 кілометра на секунду — позначки, про яку так мріяло людство.

— Але ж це... — почала говорити АА, вдивляючись у зображення Ло Цзі.

Чорний домен, — подумала Чен Сінь, але нічого не сказала.

— Чорний домен, — луною відізвався Ло Цзі. — Звісно, одного корабля недостатньо для створення повноцінного чорного домену, який поглине цілу зоряну систему. Згідно з підрахунками, для цього потрібно мати понад тисячу кораблів із криволінійними двигунами. Прискорюючись радіально в різних напрямках до швидкості світла, вони утворять колії, які почнуть розширюватися і зливатися в одну сферу, що поглине всю Сонячну систему. Швидкість світла в цій сфері дорівнюватиме 16,7 кілометра на секунду, тобто утвориться чорна діра, або чорний домен.

— Отже, чорний домен може бути наслідком руху кораблів зі швидкістю світла! — вигукнула АА.

У Всесвіті колія від криволінійного руху може бути як доказом небезпечності цивілізації, так і посланням миру. Якщо колія пролягає в напрямку від світу, то це буде свідченням першого варіанта розвитку подій; якщо огортає його — другого. Аналогічно людина із сильцем в руці є загрозою, а із зашморгом на шиї не становить небезпеки.

— Саме так. Але ми запізно це усвідомили. У наших дослідженнях криволінійного двигуна експериментальна частина постійно випереджала теоретичне підґрунтя. Вам добре відомий стиль роботи Вейда. Чимало результатів експериментів ми не могли пояснити теоретично, а без відповідних знань було легко пропустити деякі важливі нюанси. На ранніх стадіях досліджень — коли нам вдалося перемістити твою волосину — утворювані від криволінійного руху колії лишалися маленькими й майже непомітними. Але й тоді не бракувало дивних проявів: наприклад, після розширення колії низька швидкість світла спричиняла несправність квантових інтегральних систем комп'ютерів, які перебували поруч із випробувальним стендом. Проте ніхто не звертав на це уваги. Пізніше, після збільшення масштабу експериментів, ми нарешті дізналися таємницю колій криволінійного руху. Саме через це Федеральний уряд погодився на співпрацю. Вони доклали всіх зусиль, аби ми вдало завершили свої випробування, але забракло часу... — Ло Цзі скрушно похитав головою, зітхнув і більше не зронив ані слова.

— Від інциденту з проголошенням наукоградом незалежності до завершення зведення меркуріанського дослідницького центру минуло 35 років. Цінний час було згаяно даремно, — завершила за нього думку Чен Сінь.

Ло Цзі мовчки кивнув, і Чен Сінь побачила, що звичне тепло його очей змінилося страшними вогнями Судного дня. Його погляд чітко трансліював думку: *Поглянь, дитино, що ти накоїла.*

Чен Сінь збагнула, що з трьох варіантів порятунку людства — бункерів, чорного домену й надшвидкісних кораблів — єдиним шансом на виживання було лише створення флоту кораблів із криволінійними рушіями.

Юнь Тяньмін вказав шлях до порятунку, але вона своїми руками заблокувала його.

Якби Чен Сінь не зупинила Вейда, Зоряна кільце мало б шанси здобути омріяну незалежність. Навіть якби місто не протрималося довго, вчені, можливо, встигли б відкрити ефект викривлення простору від роботи рушіїв, що змусило б

Федеральний уряд змінити ставлення до надшвидкісних кораблів. А це могло дати можливість збудувати флот із тисячі подібних літальних апаратів і створити чорний домен, тим самим уникнувши завдання удару, який перекинув Сонячну систему у два виміри.

Людство могло піти двома шляхами: частина полетіла б до зірок, а решта жила б щасливо всередині чорного домену.

Зрештою, це була не перша її груба помилка.

Вона двічі обіймала посаду, що за обсягом влади поступалася лише богу, і двічі штовхала світ у прірву в ім'я любові. Але тепер уже нікому було виправити її помилку.

Вона зненавиділа Вейда. Чому він дотримав слова? Що його спонукало? Слово чоловіка чи він це зробив заради неї? Звісно, вона розуміла, що на той момент Вейд іще не знав про ефект від викривлення простору. Його мету побудови надшвидкісних кораблів повністю описав той безіменний військовий із Зоряного кільця: «Ми боремося за свободу, за те, щоби бути вільними людьми у цілому Всесвіті!». Чен Сінь була переконана: якби Вейд тоді знав, що надшвидкісні кораблі — єдиний порятунком людства, то легко знехтував би даною обіцянкою.

Не гоже цуратися відповідальності, нехай вона і поступалася за владою лише богу, — якщо тебе обрали на високу посаду, ти маєш виконувати завдання до кінця.

Опинившись на Плутоні, Чен Сінь подумала, що настала найлегша пора її життя. Дійсно, люди, котрі опиняються за мить до кінця світу, можуть відчутти неабияке полегшення: звичний тягар обов'язків вже не тисне, всі турботи і тривоги зникають, а життя повертається до первісного стану спокою в утробі матері. Тієї миті Чен Сінь могла тільки спокійно чекати яскравого, поетичного кінця, що ознаменує її перетворення на частину гігантської картини Сонячної системи.

Але тепер усе перевернулося з ніг на голову. На зорі космології як науки існував цікавий парадокс: оскільки Всесвіт здавався нескінченним, то на кожному точці простору щомиті мала діяти сукупність гравітаційних сил незліченної кількості небесних тіл. Чен Сінь зараз відчувала щось подібне — кожен куточок Усесвіту

тиснув на неї звідусіль, нещадно роздираючи душу. Спогади про хвилю первинного жаху останніх хвилин на посаді Мечоносця, яку вона пережила 127 років тому, знову напосіли на неї. Космос заповнили очі, що не відводили від неї погляду: динозаври, трилобіти, мурахи, птахи, метелики й навіть бактерії... Окремо відчувалися погляди 100 мільярдів людей, які жили на Землі у всі часи.

Чен Сінь поглянула в очі АА й легко прочитала її думки: *Нарешті й ти зіткнулася з чимось, страшнішим за смерть.*

Вона розуміла, що їй не лишається нічого іншого, як жити далі. Вона і АА — єдині представники людської раси, а її смерть зменшить цю популяцію вдвічі. Це справді співрозмірне покарання за всі її помилки.

Однак майбутня подорож вже не мала мети — космічний простір перед нею втратив чорний колір, лишившись безбарвним.

— Куди нам податися? — пробурмотіла Чен Сінь.

— Відшукайте їх, — відповів Ло Цзі, чиє зображення на екрані стало ще розмитішим і втратило колір.

Його слова, немов блискавка, спалахнули в голові Чен Сінь. Вони з АА презирнулися, одразу зрозумівши, про кого йдеться.

— Вони ще живі, — продовжив Ло Цзі. — П'ять років тому бункерний світ отримав від них звістку через гравітаційну хвилю. Це було коротке повідомлення без вказування місця їхнього перебування. Можливо, вам вдасться їх відшукати, чи ж їм пощастить натрапити на вас.

Цієї миті чорно-біле зображення Ло Цзі остаточно зникло, але ще було чутно його голос, який встиг сказати наостанок:

— От настав і мій час перетворитися на картину. Щасливої подорожі, дітки.

Сигнал з Плутона остаточно перервався.

На екрані системи спостереження Плутон засяяв, немов зірка, і почав розширюватися у двох вимірах. Ділянка планети з музейним комплексом першою торкнулася двовимірної площини.

На теперішній швидкості «Зоряного кільця» вже став помітний ефект Доплера: хоч при погляді на окрему взятку зірку здавалося, що нічого не відбувається, світло зірок попереду змістилося до синьої частини спектра, а позаду — до червоної. Зсув спектра став помітним і у двовимірній Сонячній системі.

За бортом не було видно жодного іншого корабля-втікача — «Зоряне кільце» значно випередило їх. Усі вони тепер падали на двовимірну поверхню, немов краплі рясного дощу.

Повідомлень із Сонячної системи ставало дедалі менше, й вони коротшали. Через зміну частоти радіосигналів, спричинену ефектом Доплера, сповіщення лунали трохи дивно, немов пташиний спів.

«Ми вже заблизько! Ви позаду нас? ... Не роби цього! Не треба! ... Боляче не буде, я вас запевняю. Усе станеться за мить... І після всього ти ще мені не віриш? Що ж, нехай... Так, кохана, ми сплосщимося до мікронів... Ходи сюди! Ми маємо бути разом...»

Чен Сінь і АА слухали мовчки. Голосів чулося все менше й менше, а інтервали між повідомленнями зростали. Через тридцять хвилин вони почули останній голос із Сонячної системи:

— А-а-а...

Голос обірався назавжди. Гігантська двовимірна картина під назвою «Сонячна система» постала в усій красі.

«Зоряне кільце» все ще падало на двовимірну площину. Швидкість, яку вони розвинули, лише сповільнювала падіння, проте космічний корабель іще не досягнув необхідного прискорення утечі, аби відірватися від двовимірної площини. Зараз «Зоряне кільце» залишалось єдиним у Сонячній системі рукотворним об'єктом, який іще не опинився на площині, а Чен Сінь і АА були єдиними уцілілими. Зореліт відділяла від двовимірної картини не дуже значна відстань. Сонце видавалося абсолютно пласким, як поверхня моря з узбережжя: тьмяна темно-червона зірка, здавалося, не мала кінця-краю. Плутон, який іще нещодавно був тривимірним, перетворився на гігантську пляму, що продовжувала збільшуватися. Чен Сінь роздивлялася його вишукані «річні кільця», сподіваючись

відшукати бодай якісь сліди музею. Але марно — розмір споруди був замалий, аби можна було сподіватися її роздивитися. Потік тривимірного світу, який спадав на двовимірну площину, здавався непереборним. Чен Сінь почала сумніватися, чи справді двигун криволінійного прискорення зможе розігнати корабель до швидкості світла. Їй дуже кортіло, аби все закінчилося тут і зараз.

Але цієї миті пролунав голос штучного інтелекту корабля:

— «Зоряне кільце» досягне швидкості світла за 180 секунд. Будь ласка, задайте кінцеву точку маршруту.

— Ми не знаємо, куди вирушити, — відповіла АА порожнім голосом.

— Ви зможете встановити пункт призначення й після досягнення швидкості світла, але в системі відліку корабля ви проведете не так багато часу, тож існує ймовірність запізнитися з вказуванням цілі й проминути необхідний пункт. Краще визначитися зараз.

— Ми не знаємо, де їх шукати, — відповіла Чен Сінь. «Їх» існування трохи прикрашало безрадісне майбутнє, проте Чен Сінь усе одно почувалася загубленою в часі й просторі.

АА раптом схопила Чен Сінь за руку й мовила:

— Хіба ти забула, що, крім «них», у Всесвіті ще лишився й «він»?

Так, це правда. Чен Сінь відчула, як стиснулося серце, — їй ніколи в житті не кортіло чогось сильніше, ніж іще раз побачитися з ним.

— У тебе призначене побачення, — нагадала АА.

— Так, я пам'ятаю, — механічно відповіла Чен Сінь. Емоцій на іншу реакцію вже бракувало.

— То летимо до твоєї зірки!

— Гаразд, летимо туди, — погодилася Чен Сінь і перепитала у штучного інтелекту бортової системи: — Зможеш ідентифікувати зірку за номером докризових часів — DX3906?

— Так, звісно. Тепер вона має позначення S74390E2. Будь ласка, підтвердіть кінцеву точку маршруту.

Перед ними матеріалізувалася велика голографічна карта зоряного неба, на якій були нанесені всі зірки в радіусі 500 світлових років від Сонячної системи. Одна з них блимала яскраво-червоним і додатково підсвічувалася білою стрілкою.

— Так, це вона. Рушаймо туди, — кивнула Чен Сінь.

— Ініціацію маршруту завершено. «Зоряне кільце» досягне швидкості світла за 50 секунд.

Їм здалося, що карта зоряного неба перемістилася назовні, але це корпус корабля став повністю прозорим. Чен Сінь і АА видалося, ніби вони парять у відкритому космосі. Штучний інтелект корабля ніколи до цього не використовував такого режиму відображення зовнішнього світу. Попереду зорів Чумацький Шлях, який набув чистого кольору небесної блакиті, нагадуючи безкрайї океан; позаду лишилася двовимірною Сонячна система з плоскими Сонцем та планетами, що тонули в криваво-червоному морозі.

Раптом вигляд Усесвіту докорінно змінився: всі зірки попереду корабля витягнулися у напрямку фінальної точки їхнього маршруту, ніби ця частина Всесвіту перетворилася на величезну чорну чашу, й усі зорі скочувалися на її дно. Незабаром зірки зіщулилися перед ними в скупчення настільки щільно, що годі було й сподіватися розрізнити кожен з них окремо. Вони згрупувалися в невелику кулю, яка випромінювала яскраво-синє світло, немов величезний сапфір. Час від часу зі скупчення світла виокремлювалися поодинокі зірки й швидко відлітали назад, переміщуючись абсолютно темним простором. Їхній колір у русі постійно змінювався: блакитний поступався місцем зеленому, потім — жовтому, а коли зірка пролітала над «Зоряним кільцем», вона вже сяяла червоним. За кормою космічного корабля двовимірною Сонячна система й зірки конденсувалися у червоне скупчення, що нагадувало багаття, яке палає в кінці Всесвіту.

«Зоряне кільце» летіло зі швидкістю світла до зірки, подарованої Юнь Тяньмінем Чен Сінь.

* Даджуань (大篆, dàzhuàn), або велика печатка, — один із різновидів чжуаньшу (篆书, zhuànshū), офіційного стилю логографічного письма в Східній Чжоу, потім царстві Цінь (IX століття до н. е. — 221 рік до н. е.). — *Прим. пер.*

** Пам'ятка китайської літератури XII–VI століть до н. е., яка містить 305 поетичних творів (ши), створених у різних царствах Стародавнього Китаю. — *Прим. пер.*

*** Лішу (隶书, lìshū), або офіційне письмо, — стиль китайського письма, що відрізняється від більш ранніх зразків квадратною конфігурацією ієрогліфів. Виник у другій половині III століття до н. е., в період династій Цинь-Хань, у відповідь на потребу у швидшому способі письма через дедалі більший обсяг офіційної документації. Є видозміною попереднього стилю — сяочжуань, або малої печатки. — *Прим. пер.*

Рік 409-й Галактичної епохи. Наша зірка

«Зоряне кільце» деактивувало криволінійний двигун, і корабель продовжував рухатися зі швидкістю світла за інерцією.

Під час польоту АА намагалася втішити Чен Сінь, хоча чудово розуміла, що це марна справа.

— За кого ти себе маєш, думаючи, нібито з твоєї провини знищили Сонячну систему? Тобі самій не смішно? Це настільки ж претензійно, як і заявляти, що тобі під силу зіштовхнути з орбіти Землю, впершись у неї руками. Якби ти тоді не зупинила Вейда, результат протистояння було б важко передбачити. Чи вдалося б наукограду вибороти омріяну незалежність? Навіть сам Вейд не мав на це відповіді. Хіба Федеральний уряд і флот злякалися б тих кульок із антиматерією? Цілком імовірно, що сили самооборони наукограда таки змогли б знищити кілька кораблів чи навіть якесь космічне місто, але рано чи пізно Зоряне кільце здалося б під натиском федеральних сил. І за такого розвитку подій меркуріанської бази, швидше за все, збудувати не вдалося б. Навіть якби Зоряне кільце здобуло незалежність, продовжило дослідження з вивчення криволінійного прискорення й відкрило ефект сповільнення швидкості світла від злиття колій, після чого розпочало співпрацю з Федеральним урядом і змогло вчасно збудувати тисячу надшвидкісних кораблів, чи пристало б людство на пропозицію створити чорний домен? У той час люди вже були свято переконані, що бункерний світ здатен повністю убезпечити їх від загрози знищення під час удару за теорією Темного лісу.

Проте АА старалася марно: її слова й доводи не залишали жодного відбитка у свідомості Чен Сінь, скочуючись без сліду, немов краплини води з листя лотоса. Чен Сінь переймалася лише тим, щоб якимось дивом зустрітися з Юнь Тяньміном і розповісти йому про все. В її розумінні подорож на відстань 287 світлових років мала тривати безкінечно довго, але штучний інтелект корабля доповів, що в їхній системі відліку мине лише

52 години. Усі останні події здавалися Чен Сінь настільки нереальними, що у неї інколи виникало враження, ніби вона вже пішла в засвіти.

Чен Сінь не зводила очей із космічного простору, який зі швидкістю світла пролітав за ілюмінатором. Вона розуміла, що кожного разу, коли зірка виокремлювалася з блакитного скупчення попереду корабля, пролітала повз і вливалася в червоне скупчення позаду, «Зоряне кільце» проминало це небесне тіло. Вона заходила рахувати зірки, які одна за одною вигулькували зі скупчення, спостерігала, як вони змінюють забарвлення з синього на червоний і зникають позаду. Видовище мало сильний гіпнотичний ефект, тож зрештою вона зморилася й заснула.

Коли Чен Сінь прокинулася, «Зоряне кільце» вже дісталось місця призначення. Корабель розвернувся на 180 градусів й увімкнув криволінійний двигун для початку процесу сповільнення — фактично «Зоряне кільце» сповільнювалося, потрапляючи в колію, що утворилася внаслідок роботи його власного двигуна. Після початку уповільнення синє зоряне скупчення попереду та червоне скупчення позаду корабля почали поступово розпадатися, немов два квітучі феєрверки, швидко перетворюючись на море зірок. Чим далі сповільнювався літальний апарат, тим менше залишалося на небі синіх і червоних барв, утворених ефектом Доплера. Чен Сінь та АА пересвідчилися, що Чумацький Шлях не зазнав змін, які можна було б помітити неозброєним оком, але, озирнувшись назад, вони побачили незнайомі скупчення зірок — Сонячна система давно зникла з поля зору.

— Від Сонячної системи нас відділяє 286,5 світлового року, — повідомив штучний інтелект корабля.

— Тобто там минуло 286 років? — перепитала АА, ніби прокинувшись від сну.

— З точки зору їхньої системи відліку — так.

Чен Сінь лише тихенько зітхнула: хіба для нинішньої Сонячної системи є різниця, минуло 286 років чи 2,86 мільйона років? Але, схоже, вона дещо збагнула.

— У який момент там припинився перехід у двовимірність?

АА їй собі замислилася, почувши запитання. Чи можна було запрограмувати той крихітний шматочок паперу, аби розширення двовимірного простору зупинилося зазначеної миті? Ані Чен Сінь, ані АА не мали жодних теоретичних знань про двовимірний простір чи про трансформацію тривимірного світу, але їхня інтуїція підказувала, що це навряд чи можливо. Наявність якогось алгоритму дій чи програми зупинки, вбудованих у двовимірний простір, здавалася занадто фантастичним припущенням.

То перетворення ніколи не припиниться?!

Найліпшим рішенням буде просто викинути з голови думки про це.

DX3906 за всіма параметрами нагадувала Сонце. Коли «Зоряне кільце» тільки-но розпочало сповільнюватися, ця зірка нічим не відрізнялася від сонму інших, але щойно криволінійний двигун вимкнувся остаточно, DX3906 перетворилася на розпечений диск, який мав колір світіння, дещо червоніший за сонячне.

Після запуску термоядерного двигуна тиша на борту знову поступилася звичному гудінню під акомпанемент легких вібрацій корпусу. Штучний інтелект корабля проаналізував дані, отримані системою моніторингу, їй підтвердив характеристики цієї зоряної системи, здобуті раніше за допомогою спостережень: довкола DX3906 оберталися дві кам'янисті планети. Та, що перебувала далі від зірки, за розмірами дорівнювала Марсу, проте не мала атмосфери й нагадувала мертво пустелю. Чен Сінь і АА, не довго думаючи, нарекли її Сірою планетою. Інша планета, з меншим радіусом орбіти, приблизно відповідала розмірам Землі, іншими характеристиками також нагадувала рідну планету: кисневмісна атмосфера, очевидні ознаки існування життя. Проте тут не було жодних слідів ведення сільського господарства чи промислового виробництва. Вона логічно отримала назву Блакитної планети.

АА була втішена, що результати її дослідження виявилися правильними. Понад чотириста років тому вона зробила

відкриття, що ця зірка не гола й довкола неї обертаються планети. Саме завдяки цій роботі вона познайомилася з Чен Сінь і стежка її життя звернула в напрямку, який привів її сюди. Доля може дуже дивувати: коли вона чотири століття тому роздивлялася цей далекий світ у телескоп, хіба могла навіть мріяти, що побачить його колись на власні очі?

— Ти вже тоді могла побачити ці дві планети? — запитала Чен Сінь.

— Ні, звісно. Їх не було помітно у видимому діапазоні світла. Припускаю, що крізь новіші телескопи Системи раннього сповіщення уже з'явилася можливість роздивитися планети, але мені доводилося лише аналізувати дані, отримані від ефекту гравітаційної лінзи самої зірки... Я навіть зробила припущення про те, який вигляд мають ці дві планети. Й ось тепер я бачу, що майже не помилилася.

«Зоряне кільце» за 52 години здолало відстань у 286 світлових років, що відділяла Сонячну систему від DX3906, проте подорож у 60 астрономічних одиниць на досвітловій швидкості — від краю цієї зоряної системи до Блакитної планети — тривала цілих вісім діб. Коли корабель достатньою мірою наблизився до планети, Чен Сінь і АА змогли побачити, що новий світ нагадував Землю лише здалека: звична синява виявилася не кольором океанських хвиль, а забарвленням рослинності на суходолі. Тутешній океан насправді був блідо-жовтого кольору й вкривав лише п'яту частину поверхні небесного тіла. Блакитна планета виявилася холодним світом: лише третину суші встеляла синювата рослинність, решта суходолу потопала в снігах; більша частина океану була вкрита кригою, незамерзлими лишалися тільки невеликі ділянки біля екватора.

«Зоряне кільце» вийшло на стабільну орбіту Блакитної планети й розпочало повільно знижуватися. Цієї миті штучний інтелект корабля зробив важливе повідомлення:

— З поверхні планети транслюється електромагнітний сигнал, вочевидь синтезований розумними істотами. Це навігаційний маяк із позначенням місця посадки, що передається в кодуванні

за стандартом, який використовувався на початку Епохи стримування. Мені керувати згідно з його вказівками?

Чен Сінь схвильовано презирнула із АА і віддала наказ:

— Так! Приземлюємося відповідно до його вказівок.

— Очікується перевантаження до значень у 4 g. Будь ласка, займіть місця у протиперевантажувальних кріслах. Щойно ви опинитеся в безпеці, зниження продовжиться, — відповів штучний інтелект корабля.

— То це він? — схвильовано перепитала АА.

Чен Сінь лише заперечливо похитала головою: у минулому щасливі миттєвості її життя були короткими проміжками між низкою катастроф, руйнацій і винищення, тож вона боялися повірити в удачу.

Чен Сінь і АА опустилися в протиперевантажувальні крісла, які одразу огорнули їх зусібіч, неначе затулили від світу великими долонями. «Зоряне кільце» розпочало сповільнення й під акомпанемент серії сильних струсів увійшло в щільні шари атмосфери Блакитної планети. Усе поле зору на зображенні, яке транслювала система спостереження корабля, заповонила синьо-біла панорама континентів.

За двадцять хвилин «Зоряне кільце» здійснило посадку в районі екватора планети. Штучний інтелект наказав Чен Сінь і АА залишатися в кріслах іще впродовж десяти хвилин, аби їхні тіла адаптувалися до сили тяжіння Блакитної планети, яка була близькою до земної. Крізь ілюмінатори та на інформаційних вікнах системи спостереження було видно, що корабель сів посеред синьої луки, розташованої у передгір'ї, — неподалік виднілися засніжені верхівки гір. Небо було того ж блідо-жовтого кольору, що й океан при погляді з космосу, а небосхилом пливло тутешнє світло-червоне сонце. Зараз на Блакитній планеті був полудень, але кольори неба та сонця навіювали згадки про сутінки на Землі.

Проте ані Чен Сінь, ані АА не роздивлялися довколишніх пейзажів, оскільки всю їхню увагу захопив невеличкий транспортний засіб, припаркований неподалік «Зоряного кільця». Він був лише чотири-п'ять метрів заввишки, мав темно-

сірий обтічний корпус і крихітне хвостове оперення. Здавалося, що цей човник був спроектований не для польотів у атмосфері, а для спуску з орбіти на землю.

Поруч із човником стояв чоловік, одягнений у білу куртку й темні штани. Пориви вітру, здійснені посадкою «Зоряного кільця», скуйовдили його волосся.

— Це він? — нервово запитала АА.

Чен Сінь заперечливо похитала головою: навіть здалеку було зрозуміло, що це не Юнь Тяньмін.

Чоловік рушив морем синьої трави до «Зоряного кільця». Він крокував повільно, а його хода й постава демонстрували ознаки фізичного виснаження. На обличчі не було помітно слідів здивування чи хвилювання, ніби приліт «Зоряного кільця» відбувся за розкладом. Не дійшовши десяти метрів до корабля, він зупинився посеред заростів трави й став терпляче чекати.

— А він вродливий, — відзначила АА.

На вигляд чоловікові було близько сорока років, він мав азійські риси обличчя й справді був вродливішим за Юнь Тяньміна: мав широке чоло й мудрий та водночас ніжний вираз очей. Здавалося, що жодна подія у Всесвіті не здатна його здивувати, хіба що змусить сильніше замислитися про таємниці буття. Він підняв руки й описав ними коло біля голови, вочевидь демонструючи уявний шолом. А потім помахав рукою та похитав головою, запевняючи, що їм не знадобляться скафандри на поверхні планети.

— Склад атмосфери: кисень — 35%, нітроген — 63%, вуглекислий газ — 2%, незначна концентрація інертних газів. Придатна для дихання, але атмосферний тиск дорівнює лише 53% стандартного земного. Не раджу вдаватися до значного фізичного навантаження після виходу з кабіни, — пролунав голос штучного інтелекту корабля.

— А що за істота стоїть біля корабля? — запитала АА.

— Звичайна людина, — почувалася проста відповідь.

Чен Сінь та АА піднялися з крісел і попрямували до виходу. Боротьба з гравітацією давалася їм важко, тож ноги помітно запліталися. Опинившись назовні, вони не відчували проблем із

диханням розрідженим повітрям. В обличчя дмухнув вітерець, принісши прохолоду й освіжаючий трав'яний аромат. Навколишні пейзажі постали у повній красі: блакитно-білі земля та гори, блідо-жовте небо і червоне сонце — все це здавалося фальшиво й невміло розмальованою фотографією Землі. Крім підмінених кольорів, усе інше було начебто знайомим: наприклад, трава різнилася тільки забарвленням, вельми нагадуючи виглядом земні зразки.

Чоловік підійшов до трапа корабля.

— Зачекайте хвилинку. Сходи занадто круті, тож дозвольте допомогти вам спуститися. — Він легко збіг нагору й допоміг першою спуститися Чен Сінь. — Вам слід було довше набиратися сил перед виходом. Поспіх не має сенсу.

Чен Сінь розпізнала в чоловіка виражену вимову часів Епохи стримування.

Його сильні й теплі руки утримували її від падіння, а широка спина затуляла від прохолодного дихання вітру. Вона відчула непереборне бажання кинутися на шию першій людині, яку пощастило отак просто зустріти за сотню світлових років від Сонячної системи.

— Ви прилетіли з Сонячної системи? — запитав чоловік.

— Так, — відповіла Чен Сінь, обережно спускаючись сходами за підтримки чоловіка. Вона відчула, що може довіряти цій людині, тож ризикнула перенести більше ваги свого тіла на його плечі.

— Сонячної системи більше нема, — вимовила АА, присідаючи на верхній майданчик трапа.

— Я це знаю. Ще хтось урятувався?

Чен Сінь зробила перші кроки поверхнею планети, зануривши ноги у м'яку траву. Потім втомлено присіла на нижню сходинку трапа й похитала головою.

— Швидше за все, ні.

— Отакої... — чоловік кивнув і почав ізнову підніматися по трапу, щоб допомогти АА. — Мене звуть Гуань Їфань, і я дійсно очікував тут на ваше приземлення.

— Звідки тобі стало відомо, що ми прямуємо саме сюди? — запитала АА, простягаючи йому руку.

— Ми отримали передачу вашої гравітаційної хвилі.

— Ти з екіпажу «Синього простору»?

— Ха, якби ви поставили це запитання іншим людям, які нещодавно полетіли звідси, то вони подумали б, що ви несповна розуму. Історія «Синього простору» та «Гравітації» — то справи далекого минулого. Однак я справді прибулець із минулого. Я був науковцем, прикомандированим до екіпажу «Гравітації». Останні чотири століття провів у стані гібернації й прокинувся лише п'ять років тому.

— А де зараз перебувають «Синій простір» і «Гравітація»? — спитала Чен Сінь, ухопившись за поручні трапа й силкуючись піднятися. Вона дивилася, як Гуань Їфань допомагав АА спуститися сходами.

— У музеях.

— У яких? — уточнила АА, так міцно тримаючись за Гуань Їфаня, що він практично ніс її на руках.

— У Світах I та IV.

— А скільки їх усього?

— Чотири. І ще два готові до освоєння.

— А де розташовані ці світи?

Гуань Їфань обережно опустив АА на землю й розсміявся.

— Моя вам порада на майбутнє: кого ви не зустріли б надалі — людину чи представника іншої розумної раси, — за жодних обставин не питайте, звідки він. Це базове правило ввічливої поведінки у Всесвіті, як-от не питати про вік жінок на Землі... Але я все-таки наважуся спитати, скільки вам виповнилося?

— Наш вік не корелює із зовнішнім виглядом, — відповіла АА, сидячи у траві. — Їй виповнилося сімсот років, а я маю п'ятсот.

— Докторка Чен Сінь майже не змінилася за чотири століття.

— То ви знайомі? — запитала АА, роздивляючись Гуань Їфаня.

— Я бачив її в інформаційних повідомленнях, які ми отримували чотири століття тому ще на борту корабля.

— Скільки загалом людей на цій планеті? — перервала їх Чен Сінь.

— Лише ми троє.

— То твій світ іще кращий за цю планету? — здивовано запитала АА.

— Ти говориш про природне середовище? Звісно, ні. Подекуди атмосфера заледве придатна для дихання, незважаючи на століття тераформувань. Ця планета — одне з найкращих місць для життя з усіх, бачених нами. І ще одна важлива деталь, докторе Чен Сінь: ми раді вітати тут вас обох, але за жодних обставин не визнаємо вашого титулу власності на це місце.

— Я давно відмовилася від будь-яких претензій щодо цього, — відповіла Чен Сінь. — То чому ви не оселилися в такому гарному місці?

— Занадто небезпечно, бо сюди часто навідуються нетутешні.

— Інші форми життя? Інопланетяни? — вибухнула АА.

— Так. Ця ділянка розташована дуже близько до центру рукава Оріона. Тут проходять два жваві маршрути.

— Тоді що ти тут робиш? Просто чекаєш на нас?

— Ні, я прибув у складі дослідницької команди. Вони вже полетіли, а я вирішив дочекатися вашого прибуття.

Через десять годин вони зустріли прихід ночі на поверхні Блакитної планети. На небі бракувало Місяця, але порівняно із Землею зоряне небо на вигляд було набагато яскравішим. Чумацький Шлях нагадував море срібного вогню, що відкидало їхні тіні на траву. Насправді це місце було не набагато ближче до центру нашої галактики порівняно з Сонячною системою. Однак увесь простір між цими світами, всі 287 світлових років були переповнені хмарами міжзоряного пилу, тож Чумацький Шлях мав значно тьмяніший вигляд із Сонячної системи.

Під яскравим світлом зірок вони помітили, що трава ніби почала рухатися. Чен Сінь і АА спочатку подумали, що це ілюзія, спричинена поривами вітру, але потім збагнули, що зарості ворухатяться прямо в них під ногами, дивно при цьому шурхочучи. Гуань Їфань пояснив, що ця синя трава здатна переміщуватися у просторі, а корені виконують функцію органів

руху. Спостерігаються цілі сезонні міграції морів трави в інші широти, здебільшого це відбувається саме вночі. Почувши таку новину, АА пожбурила травинку, яку розминала між пальцями. Гуань Їфань запевнив, що ця трава — все-таки флора, а не фауна, вона не має нервової системи й отримує поживні речовини завдяки фотосинтезу. Інші представники рослинного світу цієї планети також мали здатність переміщуватися в просторі. Він вказав їм на далекі гори, вкриті лісами, які зараз також почали рухатися. Деревя переміщувалися значно швидше за трав'яне море, нагадуючи армію на нічному марші.

Гуань Їфань вказав на ділянку нічного неба, де скупчення зірок було рідшим.

— Погляньте туди. Буквально кілька днів тому там можна було побачити Сонце. І воно виднілося чіткіше та яскравіше, ніж тутешня зірка з поверхні Землі. Звісно, це було Сонце 287-річної давнини. Воно зникло в день відльоту дослідницької команди.

— Сонце вже не випромінює світла, воно тепер розлилося на гігантській площині. Думаю, його навіть можна роздивитися звідси за допомогою звичайного телескопа, — відповіла АА.

— Нічого ти не побачиш, — похитав головою Гуань Їфань, вказуючи на порожню ділянку нічного неба. — Навіть якщо ти повернешся туди, то не відшукаєш жодних доказів існування Сонячної системи. Там тепер просто порожня ділянка космосу. Бачені вами двовимірні зображення Сонця та планет насправді були побічним ефектом вивільнення енергії у процесі переходу тривимірної матерії у двовимірний світ. Те, що ви бачили, було не двовимірною матерією, а заломленням електромагнітних хвиль на роздільній лінії між двовимірним і тривимірним просторами. Після вивільнення енергії все зникає. Двовимірна Сонячна система назавжди втрачена для тривимірного простору.

— Чому це? — здивувалася Чен Сінь. — Тривимірний світ лишається ж видимим при погляді з чотирьох вимірів.

— Це правда. Я бачив цю картину на власні очі. Але подібна проєкція не спрацьовує у разі зменшення кількості вимірів. Тривимірний світ має товщину, а отже, координату, яка здатна

прийняти й розсіяти світло з виміру з вищим числом, тим самим роблячи його видимим із чотиривимірного світу. А позаяк двовимірний світ не має товщини, світло тривимірного світу проникає крізь нього безперешкодно. Двовимірний світ абсолютно прозорий, саме тому й невидимий для нас.

— І цьому ніяк не зарадити? — спитала АА.

— Не існує жодної, навіть теоретичної можливості.

Чен Сінь і АА надовго замовкли. Остання надія зберегти хоча б згадку про материнський світ випарувалася безслідно. Але Ґуань Їфань зміг трохи розрадити їхній смуток.

— З тривимірного світу можна виявити присутність двовимірної Сонячної системи лише одним способом — вимірявши гравітацію. Загальні правила гравітаційної взаємодії між об'єктами не змінилися, тож двовимірна Сонячна система все ще впливає на тривимірний світ. Тому ця нібито абсолютно порожня ділянка простору повинна мати невидиме джерело гравітації.

Чен Сінь і АА задумливо презирнулися.

— Нагадує щось, чи не так? — з посмішкою запитав Ґуань Їфань. — Така природа темної матерії. — Але він швидко змінив тему розмови: — Поговорімо ліпше про вашу зустріч, заплановану тут.

— Ти знаєш Юнь Тяньміна? — запитала АА.

— Ні.

— А де зараз трисоляріанський флот? — не витримала Чен Сінь.

— Нам відомо не так багато. Перший і другий трисоляріанські флоти можуть ніколи не зустрітися: понад 60 років тому поблизу сузір'я Тільця відбулася масштабна жорстока битва, і з уламків кораблів утворилася нова гігантська пилова хмара. Ми точно знаємо, що однією з протиборчих сторін був другий трисоляріанський флот, проте нам не відомо, ані хто був його супротивником, ані результат битви.

— А яка доля першого флоту? — перепитала Чен Сінь із тривогою в голосі, й у світлі зірок можна було помітити, що їй на очі навернулися сльози.

— Не знаю, ми не отримували жодної інформації про нього... Вам не слід затримуватися тут надовго, це місце занадто небезпечно. Краще прийміть моє запрошення до нашого світу: тераформування вже на завершальній стадії, й життя потроху починає налагоджуватися.

— Я згодна пристати на пропозицію! — відповідала АА, а потім узяла Чен Сінь за руку: — Летимо з ним. Навіть якщо ти прочитаєш тут решту життя, швидше за все, твої надії виявляться марними. Не можна всю себе присвятити очікуванню дива.

Чен Сінь мовчки кивнула, розуміючи, що насправді ганяється за фантомом.

Вони вирішили затриматися на Блакитній планеті ще на один день.

Невеличкий корабель Гуань Їфаня залишився на синхронній орбіті. Він не мав назви, тільки цифрове позначення. Однак сам Їфань називав його «Мисливець», як він пояснив, на честь товариша, з яким вони здружилися чотириста років тому, перебуваючи на «Гравітації». На борту «Мисливця» не було замкненої системи життєзабезпечення, тож для дальніх перельотів екіпажу доводилося входити в стан гібернації. Утім, хоча об'єм внутрішніх відсіків «Мисливця» становив лише кілька відсотків від об'єму «Зоряного кільця», цей крихітний корабель також мав криволінійний двигун. Вони вирішили, що Їфань полетить із ними, а «Мисливця» переведе в безпілотний режим. Чен Сінь та АА не розпитували його про маршрут, а озвучити тривалість польоту він відмовився, демонструючи цим, що надзвичайна обачність у розголошенні місцеположення людських світів — не порожній звук.

Цього дня вони втрьох здійснили коротку прогулянку неподалік «Зоряного кільця». Вона багато значила для Чен Сінь, АА та всіх зниклих людей Сонячної системи: перша подорож до позасонячної зоряної системи; перші кроки

поверхнею екзопланети; відкриття перших позаземних форм життя.

Порівняно із Землею екосистема Блакитної планети виявилася вкрай бідною: окрім синіх рослин-мандрівників, можна було згадати хіба що кілька видів океанських риб. На суходолі не водилися вищі звірі, тільки комахи простих видів. Світ нагадував спрощену Землю. Тут добре росли земні культури, тож люди могли вижити навіть без надсучасних технологій.

Піднявшись на борт «Зоряного кільця», Гуань Їфань не зміг приховати щирого захоплення вишуканістю космічного корабля. Він сказав, що нові галактичні люди, які знайшли прихисток у глибинах Чумацького Шляху, не успадкували від людства Сонячної системи й не змогли набути лише одного вміння — вміння насолоджуватися життям. Їфань провів чимало часу в кожній із чарівних маленьких кімнат, милуючись розкішними голографічними краєвидами Землі. Він, як і раніше, мав задумливий вигляд, було помітно, як зволожилися його очі.

Також стало очевидно, що АА буквально не зводить очей із Їфаня. Вона намагалася будь-що опинитися поруч із ним, жадібно ловила кожне його слово, постійно киваючи й усміхаючись йому у відповідь. АА ніколи раніше не поводитися подібним чином у присутності чоловіка. Чен Сінь добре знала, що АА мала безліч коханців, інколи й більше двох одночасно, проте жодного разу не бачила її закоханою. А от тепер вона вперше закохалася в цього вченого-космолога родом із Епохи стримування. Чен Сінь тішилася цим: АА заслужила на щастя в новому світі.

Щодо Чен Сінь, то її серце давно перетворилося на попіл. Єдиною надією для неї було відшукати Юнь Тяньміна, але все виявилось марним. Правду кажучи, Чен Сінь завжди розуміла, що домовленість про зустріч чотирьохсотрічної давнини за 286 світлових років звідси не мала жодних реальних шансів на втілення. Вона продовжувала підтримувати життя у своєму тілі, але тут радше йшлося про виконання обов'язку щодо

збереження частини людської популяції, якій пощастило врятуватися під час знищення Сонячної системи.

Ніч упала на Блакитну планету, тож вони вирішили відлетіти вже на світанку.

Опівночі Гуань Їфаня, який залишився ночувати на «Зоряному кільці», розбудило повідомлення зап'ястного комунікатора. «Мисливець» із синхронної орбіти передавав дані супутників спостереження. Дослідницька команда залишила три невеликі супутники: два на орбіті Блакитної планети, третій — біля Сірої планети цієї системи. Інформація надходила із супутника №3.

Тридцять п'ять хвилин тому п'ять космічних кораблів невстановленого класу здійснили посадку на поверхню Сірої планети. За дванадцять хвилин вони одночасно злетіли в небо, не затримавшись на орбіті планети, й зникли безслідно. Передані супутником зображення були вкрай розмитими, неначе сталося якесь втручання в його роботу.

Місією дослідницької команди якраз і був пошук та вивчення слідів присутності інших цивілізацій у цій зоряній системі. Тож Їфань, отримавши інформацію, вирішив негайно вирушити на Сіру планету на борту «Мисливця». Чен Сінь наполягала на тому, щоб вирушити з ним, проте Їфань не погоджувався. Однак АА змогла змусити його змінити думку.

— Візьми її з собою. Їй конче потрібно переконатися, що ця подія не має нічого спільного з Юнь Тяньмінем.

Перед відльотом від неодноразово нагадав АА не виходити на зв'язок із «Мисливцем», якщо тільки це не буде питанням життя й смерті, — бозна, скільки різного чужинницького обладнання може бути встановлено в цій системі. Будь-який сеанс зв'язку здатен видати координати їх місцеперебування.

У цьому самотньому світі, населеному лише трьома людьми, навіть недовготривала розлука — привід для занепокоєння. АА міцно обійняла Чен Сінь і Гуань Їфаня й побажала вдалого польоту. Ступивши на борт човника, Чен Сінь озирнулася й побачила, що подруга махає рукою на прощання, осяяна водянистим світлом зірок. Навколо її постаті колихалися великі

хвилі синьої трави, а холодний вітер перебирав короткі пасма зачіски та здіймав брижі на трав'яному морі.

Човник стартував, і Чен Сінь на моніторах системи спостереження побачила, як полум'я двигунів освітло велику ділянку трави, а сині кущі розбіглися навсібіч. Із набором висоти освітлена ділянка поверхні планети знову затемнювалася й занурювалася у мерехтливе світло зірок.

За годину човник досяг синхронної орбіти й пристикувався до «Мисливця». Корабель мав тетраедричну форму й нагадував невеличку піраміду з тісними відсіками без жодного оздоблення. Більшу частину внутрішнього простору займало устаткування для гібернації, розраховане на чотирьох осіб.

Як і «Зоряне кільце», «Мисливець» був оснащений двома двигунами — криволінійним і термоядерного синтезу. Для коротких міжпланетних перельотів можна було використовувати тільки термоядерний двигун, оскільки, увімкнувши криволінійний двигун, корабель залишить далеко позаду точку старту без шансів своєчасно спинитися. «Мисливець» рушив з орбіти Блакитної планети і взяв курс на Сіру, яка яскравою плямкою виднілася вдалині. Аби поберегти Чен Сінь, Їфань встановив прискорення на рівні 1,5 g, але вона порадила не надто перейматися її фізичним станом, а дістатися планети якнайшвидше. Їфань збільшив потужність двигуна до 3 g, подвоївши довжину стовпів блакитного полум'я, що линуло із сопел. За такого прискорення їм не лишалося нічого іншого, як опуститися у протиперевантажувальні крісла й сидіти нерухомо. Їфань вибрав панорамний режим огляду, примусивши корпус корабля розтанути. Вони ширяли в безмежному просторі, спостерігаючи, як віддаляється Блакитна планета. Цієї миті Чен Сінь здалося, що підвищена гравітація лине з поверхні планети, тягнучи весь простір довкола них до себе й тим самим пришвидшуючи їхній політ вгору, до Чумацького Шляху.

Перевантаження у 3 g не перешкоджало розмові, тож за деякий час вони вже жваво спілкувалися на найрізноманітніші теми. Чен Сінь поцікавилася, чому Їфань так довго перебував

у гібернації, й дізналася, що під час тривалої подорожі у пошуках нового, підходящого для життя світу його вміння були незатребуваними, тож він обрав саме такий варіант. Після відкриття кораблями придатного для заселення Світу № 1 більшість робіт першого етапу колонізації стосувалася розбудови та прокладання найбазовіших комунікацій. Їхнє поселення нагадувало село часів натурального господарства, тож зрозуміло, що умов для наукової діяльності не було. Влада нового світу ухвалила резолюцію, якою дозволила вченим продовжити термін гібернації до часу появи необхідних умов для початку досліджень. Він був єдиним ученим на борту «Гравітації» й ліг у гібернацію разом із сімома колегами із «Синього простору». Його пробудили останнім із них — відтоді, як два кораблі досягли нового світу, минуло майже два століття.

Чен Сінь зачарували розповіді Гуань Їфаня про нові людські світи. Але вона помітила, що він розповідає лише про світи №1, №2 та №4, жодного разу не згадавши про Світ №3.

— Я там ніколи не був. І ніхто не був. Хоча правильніше буде сказати, що ті, хто туди потрапляє, не можуть звідти повернутися. Той світ схоронений у могилі світла.

— Могилі світла?

— Чорній дірі з низькою швидкістю світла, утвореній унаслідок злиття колій від роботи криволінійних двигунів. Світ №3 якраз і є такою дірою. З'явилися вагомні підстави вважати, що внаслідок деяких подій його місцеположення стало загальновідомим. Тож поселенці просто не мали іншого вибору.

— У нас подібний об'єкт називали чорним доменом.

— Дуже влучна назва. Власне кажучи, самі мешканці Світу №3 називали його світловою завісою. Але ззовні всі вважали це своєрідним саваном, тож прижилася назва «могила світла»*. Утім, усі мають власні пріоритети, і така світобудова стала раєм для жителів Світу №3 — хоча я й не знаю, чи вони не змінили цієї думки наразі. Після завершення зведення могили світла жодна інформація вже не здатна вирватися з того світу. Але мені здається, що люди мають почуватися там добре, бо для декого відчуття безпеки є неодмінною умовою щасливого життя.

Чен Сінь поцікавилася у Гуань Їфаня, коли новий світ зміг збудувати надшвидкісні кораблі, й дізналася, що це сталося лише століття тому. Отже, успішне дешифрування послання Юнь Тяньміна дало можливість людям Сонячної системи майже на два століття випередити нове людство.

— Він дійсно велика людина, — зазначив Їфань, коли Чен Сінь згадала його ім'я.

Однак люди Сонячної системи не скористалися цією перевагою: тридцять п'ять років, які відділяли життя від смерті, були втрачені, найімовірніше, внаслідок її рішення. Але Чен Сінь вже не відчувала болю, коли її думки знову поверталися до цієї дилеми; оніміння в мертвому серці — це все, що вона була здатна відчувати.

— Оволодіння здатністю переміщатися зі швидкістю світла стало визначальною віхою в історії людства, — зазначив Гуань Їфань. — Це можна порівняти з наслідками Відродження чи Просвітництва. Така можливість кардинально змінила мислення людства, всю нашу цивілізацію й культуру.

— Так, я й сама відчула наслідки цього відкриття: коли наш корабель досягнув швидкості світла, я зрозуміла, що вже ніколи не буду колишньою. Я збагнула, що мені під силу перетнути увесь простір-час упродовж життя, досягнути краю Всесвіту й побачити, де закінчується часовий вимір. Ті концепції та питання, які раніше були лише предметом філософських диспутів і роздумів, стали реальністю.

— Саме так. До цього існування й подальша доля Всесвіту лишалися виключно темами для умоглядних розмірковувань високочолитих філософів, а тепер стали частиною повсякденного життя кожного з нас.

— Хтось у вашому світі вже замислювався над тим, аби вирушити до кінця Всесвіту?

— Звісно. Наші світи спорядили п'ять вікопомних кораблів.

— Вікопомних?

— Дехто ще називає їх кораблями Судного дня. Ці надшвидкісні літальні апарати не мають кінцевого пункту призначення. Їх екіпажі просто програмують криволінійні рушії

на максимум потужності, тож кораблі з шаленим прискоренням розганяються до швидкості, вкрай близькій до швидкості світла. Метою подібного руху є використання положень теорії відносності для мандрівки в часі, аж до світлової смерті Всесвіту. Згідно з підрахунками, 10 років польоту в їхній системі відліку дорівнюватиме 50 мільярдам років для нас. Насправді детальний план для такої подорожі не потрібен: якщо на кораблі виникнуть якісь серйозні несправності вже після досягнення ним швидкості світла, то однаково вистачить життя, щоб досягти кінця Всесвіту, просто перешкоджаючи сповільненню корабля.

— Мені шкода людської цивілізації Сонячної системи, — сказала Чен Сінь. — Більшість із її представників до кінця життя мешкали на крихітній ділянці часу-простору, нагадуючи селян, які в старі часи не виїздили навіть за межі рідного села. Всесвіт так і лишився для них нерозгаданою загадкою.

Ґуань Їфань відірвав голову від поверхні протиперевантажувального сидіння й поглянув на Чен Сінь. Під часу руху з прискоренням 3 g це було нелегко, але він деякий час не відводив від неї очей.

— Не варто їх жаліти. Повірте мені на слово — справді не варто. Ліпше не знати всієї правди Всесвіту.

— Чому?

Ґуань Їфань підняв руку і вказав на зірки Чумацького Шляху, а потім дозволив перевантаженню знову притиснути руку до грудини.

— Там нема нічого, крім темряви.

— Це відсилка до теорії Темного лісу?

Ґуань Їфань похитав головою, ніби борючись із перевантаженням.

— Теорія Темного лісу є наріжним каменем для нашого виживання, але в масштабі Всесвіту це дрібниці. Якщо сприймати Всесвіт як поле бою, то удари за теорією Темного лісу — лише снайперська дуель, жертвами якої стають посильні чи обозні солдати. Тривіальна річ для повномасштабних

бойових дій. А якою буває справжня міжзоряна війна, ви ще не бачили.

— А ви, нове людство, вже були свідками цього?

— Дещо ми змогли роздивитися, але наші теперішні знання — здебільшого здогадки і припущення... Ти справді хочеш дізнатися це? Бо чим більше цього знання отримуєш, тим менше лишається світла в серці.

— У мене в серці панує морок. Я хочу знати.

Як і понад шість століть тому, коли у холодну ніч Ло Цзі провалився під лід, з очей однієї з останніх представниць Сонячної системи зняли темну пов'язку, яка приховувала таємниці Всесвіту.

— Спробуй здогадатися, що є найпотужнішою зброєю цивілізації, яка має майже необмежені технічні можливості? — запитав Гуань Їфань. — Думай над цим із точки зору не технології, а філософії.

Чен Сінь деякий час розмірковувала, а потім заперечливо похитала головою.

— Не знаю.

— Те, що ти пережила, і є підказкою.

Який унікальний досвід вона має? Вона стала свідком того, як хтось жорстокий вирішив повністю зруйнувати Сонячну систему, зменшивши на одиницю кількість вимірів. Що таке вимір по своїй суті?

— Універсальні фізичні закони Всесвіту.

— Ти дуже здогадлива. Так. Універсальні фізичні закони — не лише найстрахотливіша зброя, але й найефективніший спосіб захисту. І високорозвинені богоподібні цивілізації, розпочинаючи міжзоряну війну будь-де — у Чумацькому Шляху, туманності Андромеди чи деінде в Місцевій групі галактик або ж у надскупченні Діви, — не вагаючись, використовують фізичні закони Всесвіту як зброю. Перелік цих законів доволі великий, проте найчастіше використовуються просторові виміри й швидкість світла: перший спосіб — як зброя для нападу, другий — для захисту. А отже, атака на Сонячну систему була здійснена з використанням найпередовішої технології. Редукція

кількості просторових вимірів насправді є виявом поваги до людської цивілізації. А заслужити подібне ставлення на теренах Усесвіту ой як непросто.

— Я дещо хотіла спитати. Коли зупиниться падіння простору навколо Сонячної системи у два виміри?

— Ніколи.

Чен Сінь здригнулася та із зусиллям відірвала голову від крісла, настирливо свердлячи очима Гуань Їфаня.

— Тебе це лякає? Невже ти гадаєш, що у цій галактиці, у цілому Всесвіті лише Сонячна система трансформується у два виміри? Ха-ха-ха...

Насмішкуватий тон співрозмовника примусив Чен Сінь почуватися некомфортно.

— Те, що ти сказав, позбавлене будь-якого сенсу. Принаймні використання редукції просторових вимірів як зброї. У довгостроковій перспективі подібна атака обернеться проти самих нападників: їхній світ рано чи пізно так само опиниться у двовимірній пастці!

Запала тривала тиша, яку знову порушила Чен Сінь, не витримавши мовчанки:

— Гуаню!

— Ти занадто добросердечна... — тихим голосом відізався Гуань Їфань.

— Я не розумію...

— Існує спосіб, за допомогою якого нападник може убезпечитися. Добре подумай над цим.

Чен Сінь довго мовчала, але зрештою здалася:

— Я не можу нічого вигадати.

— Я знаю. Бо ти занадто добра для таких пропозицій. Усе просто: нападник спочатку має опанувати технологію видозмінення власного виду для виживання у Всесвіті з меншою кількістю вимірів. Наприклад, чотиривимірні живі істоти мають перетворитися у тривимірну форму життя, тривимірні — у двовимірну. Коли трансформація цивілізації нападників для існування у низьковимірному просторі завершиться, вони

можуть починати масштабні килимові бомбардування ворогів, не переймаючись наслідками.

Чен Сінь знову надовго замовкла.

— Тобі це нічого не нагадує? — запитав Гуань Їфань.

Чен Сінь і справді пригадувала ту дивну розмову більш ніж чотирьохсотлітньої давнини, коли об'єднана експедиція членів екіпажів «Синього простору» та «Гравітації» відшукала Кільце у чотиривимірному просторі.

> *Ви створили чотиривимірний простір?*

> *Ви розповіли, що вийшли з моря. Ви створили море?*

> *Отже, цей чотиривимірний простір для вас чи вашого творця — те саме, що море — для нас?*

> *Це вже калюжа. Море давно висохло.*

> *Чому на такій маленькій ділянці простору скупчилося стільки космічних кораблів, чи то поховань?*

> *Коли пересихає море, риба збивається в калюжі. Коли ж калюжі висихають — риба зникає.*

> *Тут зібрано всю рибу?*

> *Риби, винної у висиханні моря, тут нема.*

> *Вибачте, але це важко зрозуміти.*

> *Риба, яка висушила море, вийшла на сушу ще до того, як воно висохло, й перебігла з одного Темного лісу в інший.*

— Перемога у війні вартує такого? — запитала Чен Сінь. Їй важко було уявити життя у світі з меншою кількістю вимірів. У двовимірному Всесвіті все довкола матиме вигляд лише кількох відтинків різної довжини. Чи погодиться хтось, народжений у тривимірному світі, закінчити життя на сплюсненій поверхні, яка не має товщини? Зрозуміло, що те саме за аналогією мають відчувати чотиривимірні істоти після переміщення до тривимірного світу.

— Це однозначно ліпше за смерть, — відрізав Гуань Їфань.

Не турбуючись про те, щоб вона оправилася від шоку, він вів далі:

— Швидкість світла також часто використовується як зброя для нападу. І я зараз говорю не про будівництво могили світла, чи чорного домену, як ви її називаєте. Це наша, слабких духом

плазунів, відчайдушна спроба врятувати своє нікчемне життя. Боги зневажають подібний вибір. Під час ведення воєнних дій можна створити чорну діру зі зменшеною швидкістю світла, щоб запечатати ворога всередині; але частіше цю технологію використовують для зведення фортифікаційних споруд на кшталт міських мурів і бастіонів. Деякі зони із заниженою швидкістю світла настільки великі, що тягнуться через цілі рукави спіральних галактик. А в місцях щільного скупчення зірок велика кількість чорних дір із низькою швидкістю світла зливається в одну велику, що тягнеться на десятки мільйонів світлових років. Це Велика стіна посеред Усесвіту, й наскільки потужними та численними не були б кораблі міжзоряного флоту, що опинились усередині пастки, вони вже не зможуть вирватися назовні. Подібні перешкоди й захисні споруди вкрай важко оминати чи перескочити.

— Чим усе це закінчиться, якщо так триватиме й надалі? — спитала Чен Сінь.

— Кожна наступна розмірна атака потроху збільшує площу двовимірного Всесвіту, який рано чи пізно перевищить тривимірний. А одного дня зникне останній клаптик тривимірного світу й народиться новий Всесвіт. Що стосується маніпуляцій зі швидкістю світла для нападу та оборони, то всі ділянки зі зниженою швидкістю світла продовжать збільшуватися в розмірах, аж поки не зіллються в одну велику. Значення швидкості світла в цій зоні врівноважаться на медіані, яка й стане новим значенням у Всесвіті. І тоді вчені нововиниклої цивілізації, як-от ми з тобою, зможуть з упевненістю твердити, що швидкість світла у вакуумі заледве перевищує 10 кілометрів на секунду, хоча нині ми точно знаємо, що вона становить майже 300 тисяч кілометрів на секунду. Це лише два приклади. Гадаю, й інші фізичні закони Всесвіту цілком можуть бути використані як зброя, попри те що ми достеменно про це не знаємо. Цілком імовірно, для цього придатний будь-який закон. Можливо, у певних місцях Усесвіту зброєю можуть стати... Та ні, навіть я не можу в це повірити. Облишмо це.

— Ти про що?

— Основи математики.

Чен Сінь спробувала візуалізувати почуте, але даремно — їй бракувало уяви, щоб змалювати цю неймовірну картину.

— Це... це чисте божевілля. Чи перетвориться весь Всесвіт на повоєнні руїни? — Але за секунду їй спало на думку влучніше порівняння: — Чи ж на руїни перетворюються закони фізики?

— Цілком імовірно, вони вже перетворилися... Зараз дослідження нового світу у царинах фізики та космології зосереджені лише на одному — спробі відновити первісний вигляд фізичних законів до початку війни. Вже існує досить повна теоретична модель, яка описує вигляд Всесвіту, ще не спотвореного війною. Понад 10 мільярдів років тому це було благословенне, по-справжньому райське місце Звісно, подібну велич та красу ми можемо описати тільки мовою математики — ми не в змозі візуалізувати Всесвіт того періоду, бо наш мозок не здатен оперувати картинами багатовимірного простору.

Чен Сінь знову пригадала ту розмову:

> *Ви створили чотиривимірний простір?*

> *Ви розповіли, що вийшли з моря. Ви створили море?*

— Ти хочеш сказати, що стародавній Усесвіт був чотиривимірним, а швидкість світла у вакуумі значно вищою за теперішню?

— Зовсім ні — тоді простір мав десять вимірів, а не чотири; а швидкість світла була не просто вищою, а близькою до нескінченності. Тоді світло могло впливати на об'єкти на відстані й переміщуватися з одного краю Всесвіту до іншого за планківський час... Якби й тобі пощастило побувати в чотиривимірному просторі, ти змогла би приблизно уявити, що за краса — десятивимірний світ.

— Господи, то ти маєш на увазі...

— Я нічого не стверджую достеменно, — заперечив Ґуань Їфань, ніби несподівано прокинувшись від марень. — Ми відшукали крихти істини, а решта — лише наші здогадки. То й стався до почутого відповідно — це просто темний міф, вигаданий новим людством.

Але Чен Сінь не хотіла полишати цю тему:

— ...що після початку війни в Едемі розмірність простору кожен раз зменшувалася, як і швидкість світла щоразу сповільнювалася...

— Я вже казав, що не можу нічого стверджувати достеменно. Це все лише мої здогади та припущення, — відповів Гуань Їфань уже м'якше. — Але так само жодна людина не ризикне й заперечити того, що реальність може виявитися страшнішою й темнішою за наші найгірші припущення... Безперечним є лише одне: Всесвіт помирає.

Корабель припинив прискорюватися, й вони знову опинилися в стані невагомості. Простір навколо них і зоряне море здавалися Чен Сінь розмитим нічним кошмаром, і тільки перевантаження давало певне відчуття реальності того, що відбувається. Вона радо віддалася сильним обіймам цієї невидимої пари рук, які додавали їй сил та наснаги, щоб бодай якось протистояти холоду й страху, викликаним почутими темними міфами Всесвіту. Тепер, коли відчуття перевантаження зникло, вона лишилася сам на сам із кошмарами. Чумацький Шлях нагадував величезний льодовик, що силиться приховати криваву пляму, а найближча зірка DX3906 — піч крематорію, яка палає над бездонною прірвою.

— Чи не міг би ти вимкнути панорамний режим? — тихо попросила Чен Сінь.

Їфань закритив їх від решти Всесвіту, і Чен Сінь в одну мить повернулася з безкрайого простору до тісної яєчної шкаралупи кабіни корабля й знову відчула жадане почуття безпеки.

— Я не повинен був усього цього тобі розповідати, — сказав Їфань зі щирим розкаянням у голосі.

— Я все одно рано чи пізно дізналася б.

— Знову ж таки, нагадую — це все лише домисли, які поки що не знайшли наукового підтвердження. Не зациклюйся на цьому, ліпше сконцентруйся на своєму житті, — сказав Їфань, опускаючи свою долоню на її руку. — Навіть коли все, сказане мною, виявиться правдою — це події, які розтягнуться на мільярди років. Якщо ти пристанеш на пропозицію приєднатися

до нашого світу, то він стане і твоїм також. Просто проживай своє життя й припини подумки баражувати разом із плином часу. Твоє життя не протриває довше за 100 тисяч років, ти також не перелетиш звідси на відстань понад тисячу світлових років. Тож усе, озвучене мною тут, не має до тебе жодного стосунку. Хіба тебе не влаштовують такі умови життя?

— Так, я гадаю, цього виявиться цілком достатньо, — відповіла Чен Сінь, стиснувши його руку у відповідь.

Решту подорожі Чен Сінь та Гуань Їфань провели уві сні під контролем медичного обладнання. Політ тривав чотири дні. Коли вони пробудилися від відчуття перевантаження через сповільнення корабля, Сіра планета вже займала більшу частину поля зору.

Планета виявилася невеличкою й дуже нагадувала Місяць — така ж безплідна гола кам'яна куля. Проте її поверхня не пістрявіла кратерами, а радше нагадувала пустельну рівнину. «Мисливець» сягнув орбіти планети — дуже низької через відсутність атмосфери. Космічний корабель наблизився до вказаного спостережувальними супутниками місця, де здійснили посадку п'ять невстановлених літальних об'єктів. Їфань планував спуститися в човнику на поверхню, аби детальніше вивчити залишені кораблями сліди. Але ні він, ні Чен Сінь і подумати не могли, що таємничі гості залишать по собі дещо настільки велике за розмірами, що його буде легко роздивитися з космосу.

— Що це таке? — вигукнула Чен Сінь, вказуючи на поверхню Сірої планети.

— Лінії смерті, — відповів Гуань Їфань, легко впізнавши об'єкти, на які вказувала Чен Сінь. — Обережно, не наближайся до них!

Останнє адресувалося бортовій системі корабля.

Лініями смерті виявилися п'ять чорних слідів, що виростали з поверхні Сірої планети, немов волосини, і тяглися високо

в космос. Кожен слід витягнувся більш ніж на 100 кілометрів — вище за орбіту, на якій розташувався «Мисливець».

— То що це?

— Колії від надпотужних криволінійних двигунів. Усередині них швидкість світла дорівнює нулю.

Чен Сінь і Гуань Їфань сіли в човник, відстикувалися від корабля й спустилися на поверхню Сірої планети. Через низьку орбіту та відсутність атмосфери спуск минув швидко й без потрясінь. Човник приземлився на відстані трьох кілометрів від місця проростання ліній смерті.

Сила тяжіння у 0,2 g дозволяла рухатися до ліній великими стрибками. Рівнини Сірої планети вкривав тонкий шар пилу впереміш із гравієм різних фракцій. Через відсутність ефекту розсіювання атмосфери тіні й освітлені ділянки на поверхні планети чітко окреслювалися. Вони швидко наблизилися до ліній на відстань у сто метрів, і Їфань махнув рукою до Чен Сінь, вимагаючи зупинитися. Кожна лінія сягала в діаметрі 20–30 метрів і при спогляданні знизу нагадувала величний стовп смерті.

— Це, мабуть, найтемніша річ у Всесвіті, — мовила Чен Сінь. За винятком чорного кольору надзвичайної глибини, на поверхні стовпів годі було роздивитися будь-які інші деталі. Даремними виявилися й зусилля побачити, де починається край цієї бездонної прірви, який відмежовував ділянку нульової швидкості світла від решти світу. Чорні лінії смерті добре проглядалися навіть на темному тлі космосу.

— Це і найзгубніша річ у Всесвіті, — відповів Гуань Їфань. — Нульова швидкість світла — синонім абсолютної, стовідсоткової смерті. Усередині ліній кожна елементарна частинка, кожен кварк мертвий. Відсутній будь-який рух. Навіть якщо всередині такої лінії смерті немає джерела гравітації, вона все одно нагадує чорну діру з нульовою гравітацією — все те, що потрапило всередину, ніколи не знайде виходу назовні.

Гуань Їфань підхопив камінчик і пожбурих усередину однієї з ліній — абсолютна чорнота миттєво поглинула його.

— Чи може твій надшвидкісний корабель створювати подібні лінії смерті? — спитала Чен Сінь.

— Куди там.

— Значить ти вже бачив подібне?

— Так, але не так багато.

Чен Сінь підвела погляд на ці величезні чорні стовпи, що тягнулися до неба, — вони ніби підпирали небосхил, перетворюючи Всесвіт на величний Палац смерті.

Такий вигляд має кінець усього? — подумки запитала вона себе.

Чен Сінь було добре видно, де в космосі закінчуються чорні стовпи. Вона вказала у тому напрямку й поцікавилася:

— То в тій точці кораблі досягнули швидкості світла?

— Так і є. Але бачені нами раніше сліди були значно коротші — таке враження, що кораблі прискорюються до швидкості світла майже миттєво.

— Такі сліди лишають найновітніші зразки кораблів?

— Імовірно. Але такі сліди трапляються не так часто. Їх лишають Занулювачі.

— Занулювачі?

— Їх іще кличуть Перезавантажувачами. Може, це група розумних істот, окрема цивілізація чи конгломерат цивілізацій. Нам достеменно не відомо, хто вони, але ми точно знаємо, що вони існують. Занулювачі прагнуть перезавантажити Всесвіт, повернувши йому первісну райську подобу.

— Яким чином?

— Перемістивши годинникову стрілку на дванадцятку. Якщо брати за приклад просторові виміри, то майже неможливо повернути низьковимірний Усесвіт у вищі виміри. Але якщо рухатися у протилежному напрямку — зменшуючи кількість вимірів до нуля й нижче, — можливо, вийде обнулити просторові виміри, повернувши Всесвіт до десятивимірного стану.

— Нуль вимірів?! Ви бачили десь таке?!

— Ні. Як і ви, ми бачили тільки двовимірний простір. Навіть одновимірний нам не траплявся. Але, напевно, десь у Всесвіті

Занулювачі вже намагалися зробити щось подібне. І ніхто не знає, чи мало успіх їхнє починання. Значно легше зменшити швидкість світла, тому ми маємо чимало свідчень про спроби опустити це значення нижче нуля, повернувши його таким чином до нескінченності.

— Це бодай теоретично можливо?

— Хтозна, може, науковці Занулювачів дадуть ствердну відповідь на твоє запитання, але я гадаю, що це помилкова позиція. Хай там як, нульова швидкість світла — це нездоланна перешкода, абсолютна смерть будь-якої форми життя, припинення активності, руху. У цьому стані об'єкт уже не здатен впливати на суб'єкт, тож яким чином годинникова стрілка перевалить за дванадцятку? Діяльність Занулювачів більше нагадує сповідування якогось релігійного культу чи своєрідний арт-перфоманс.

Чен Сінь не зводила переляканих очей із ліній смерті.

— Якщо це колії від роботи криволінійних двигунів, то чому вони не розширюються, як інші?

Ґуань Їфань узяв її за руку.

— Я якраз хотів про це сказати: нам варто чимшвидше забиратися звідси — не лише із Сірої планети, а й узагалі з цієї зоряної системи. Тут лишатися вкрай небезпечно. Лінії смерті відрізняються від звичайних колій: якщо поруч не виникне якихось збурень, вони залишатимуться стабільного розміру, що дорівнюватиме діаметру двигуна, який їх залишив, але якщо їх розбурхати, то лінії смерті почнуть миттєво збільшуватися. Ці утворення можуть розростися на всю зоряну систему — вчені називають це явище розривом ліній.

— Після розриву нульова швидкість зберігається на всій площі?

— Ні-ні. Після розриву лінія смерті перетворюється на звичайну колію — з розширенням швидкість світла також збільшується, але все одно вона ніколи не перевищить десяти кілометрів на секунду. У результаті ціла зоряна система перетворюється на чорну діру з низькою швидкістю світла, або, як ви її називаєте, на чорний домен. Рушаймо...

Вони розвернулися і підстрибом попрямували назад до човника.

— Про які збурення ти згадував? — запитала Чен Сінь, озираючись назад. На рівнині позаду них тіні ліній смерті тяглися аж до горизонту.

— Ми не знаємо точно. Існує теорія, що таким збуренням може стати поява інших колій десь неподалік. Але вже доведено, що між коліями на певній відстані виникає явище індукції.

— Тож коли «Зоряне кільце» почне прискорюватися...

— Саме тому ми мусимо відлетіти якнайдалі, використовуючи тягу термоядерного двигуна, і лише потім запускати криволінійний двигун. Якщо застосовувати звичні для вас одиниці виміру, це приблизно 40 астрономічних одиниць.

Навіть після старту човника Чен Сінь не відводила очей від ліній смерті.

— Існування Занулювачів повернуло кілька яскравих барв до мого сприйняття Всесвіту.

— Всесвіт мінливий і різнобарвний, — відповів Гуань Їфань. — Існує безліч варіацій: ідеалісти на кшталт Занулювачів, пацифісти, благодійники та цивілізації, що зосередилися лише на створенні об'єктів мистецтва і спогляданні прекрасного. Але вони не становлять більшості, тож їхнє бачення розвитку Всесвіту не може переважати.

— Як і в людському світі.

— Однак зусилля Занулювачів рано чи пізно припинить сам Усесвіт.

— Ти говориш про гіпотетичні варіанти кінця Всесвіту?

— Так.

— Але, наскільки мені відомо, Всесвіт буде розширюватися вічно, стаючи дедалі тоншим та холоднішим.

— Це було постулатом старої космології, проте ми вже точно знаємо, що він помилковий. Ми недооцінювали кількість темної матерії у Всесвіті — він припинить розширюватися, сколапсує під дією власної сили тяжіння, доки не перетвориться на сингулярність, і знову вибухне. Усе повернеться до нуля, точки виходу. Природа стане остаточним переможцем.

— Новий Усесвіт також буде десятивимірним?

— Це передбачити неможливо, бо відкриваються абсолютно безмежні можливості зі створення нового Всесвіту, нового життя.

Повернення до Блакитної планети виявилось таким же спокійним, як і виліт звідти. Більшу частину часу Чен Сінь та Їфань знову провели в стані сну й пробудилися тільки після того, як «Мисливець» дістався орбіти планети. Роздивляючись блакитно-білий світ унизу, Чен Сінь відчувала, ніби повернулася додому.

Цієї миті надійшов дзвінок від АА.

— Говорить «Мисливець», що сталося? — відповів Їфань.

— Я намагалася зв'язатися з вами вже кілька разів, — почувся стривожений голос АА. — Але бортова система корабля відмовилася вас завчасно будити!

— Я ж казав, що ми мусимо зберігати мовчання в ефірі! — нагадав Їфань. — Що сталося?

— Юнь Тяньмін тут!

Почуте мало ефект розкату громовиці, яка вихопила Чен Сінь із обіймів сну. Навіть Їфаня це приголомшило.

— Що ти таке говориш? — тремтячим голосом перепитала Чен Сінь.

— Юнь Тяньмін тут! Його космічний корабель приземлився більше трьох годин тому!

— О... — тільки й змогла механічним голосом вимовити Чен Сінь.

— Він усе ще молодий, як і ти!

— Справді? — Чен Сінь чула свій голос ніби здалеку.

— Він привіз для тебе подарунок!

— Він уже подарував мені найголовніше — саме в його подарунку ми сюди дісталися.

— Це все дрібниці! Зараз він має дещо значно більше, вагомніше й краще... Юнь Тяньмін якраз відійшов, тож я піду його знайду, аби він мав можливість поговорити з вами.

Ґуань Їфань втрутився у розмову:

— Ні, ми негайно спускаємося на поверхню. Подальший обмін повідомленнями небезпечний, тож ми вимикаємося.

Їфань і Чен Сінь подивилися одне на одного, а потім синхронно розсміялися.

— Ми точно прокинулися? — спитала Чен Сінь.

Навіть якщо все це виявиться лише сновидінням, Чен Сінь воліла затриматися в ньому якнайдовше. Вона ввімкнула панорамний режим огляду — зоряне небо навколо вже не здавалося таким темним і холодним, натомість виблискувало чистотою й красою ясного післядощового небозводу. Здавалося, що навіть зірки несуть у собі аромат набряклих весняних бруньок, символізуючи відродження.

— Найшвидше буде скористатися човником, — запропонував Їфань.

«Мисливець» почав процедуру відстикування човника. Їфань у його тісній кабіні проводив останню перевірку перед входом у щільні шари атмосфери.

— Як він опинився тут так швидко? — перепитала Чен Сінь, все ще не вірячи, що це не сон.

— Це підтверджує нашу здогадку, — вже спокійним голосом відповів Їфань. — Швидше за все, перший трисоляріанський флот заснував колонію десь неподалік, у радіусі 100 світлових років звідси. Вони, мабуть, також отримали сигнал гравітаційних хвиль «Зоряного кільця».

Човник відстикувався від корабля, й на екрані системи моніторингу пірамідальний корпус «Мисливця» почав поступово віддалятися.

— Що за подарунок може виявитися більшим за цілу зоряну систему? — запитав із посмішкою Їфань.

Схвильована Чен Сінь просто похитала головою у відповідь, пояснюючи, що й сама залишається в невіданні.

Ожив термоядерний реактор човника, змусивши засвітитися червоним тепловідвідне кільце. Бортова система активувала двигуни в режимі прогріву, а на екрані системи управління почався 30-секундний зворотний відлік до початку процесу

гальмування. Човник мав спуститися крізь щільні шари атмосфери Блакитної планети на максимальній швидкості.

Несподівано у звичний шум двигунів увірвався різкий і дивний звук, ніби човник розрізало від носа до корми якимось гострим предметом; згодом звук переріс у сильну вібрацію. А потім Чен Сінь пережила моторошний момент, і найстрашнішим виявилось те, що вона не була певна, що це просто означений проміжком часу момент. Він здавався то надзвичайно коротким, то нескінченно довгим: Чен Сінь почувалася так, немов вона переступає через знерухомілий час, водночас відчуваючи позачасовість усього, що відбувається.

Пізніше Гуань Їфань сказав, що вона пережила «вакуум часу», і тривалість цього моменту не можна виміряти, оскільки часу на ту мить не існувало.

Тоді ж її не полишало відчуття, ніби вона от-от сколапсує, перетворившись на сингулярність: у цей момент її маса, маса Їфаня та човника наближалися до нескінченності.

А потім усе довкола поглинула темрява. Спочатку Чен Сінь подумала про раптові проблеми із зором, бо не могла повірити, що всередині човника може бути настільки темно, що вона не бачить своїх пальців. Вона гукнула Їфаня, але в динаміку скафандра їй відповідала лише мертва тиша.

Гуань Їфань, розмахуючи руками посеред непроглядного мороку, нарешті зміг відшукати її голову. Вона відчула, як він наблизив до неї своє обличчя, проте не пручалася, бо цей рух приніс їй відчуття спокою. Але незабаром вона зрозуміла, що Їфань зробив це для того, щоб мати можливість поговорити з нею: оскільки система зв'язку скафандрів вийшла з ладу, то єдиним способом комунікувати було впертися візорами шоломів й передавати звукові хвилі через вібрації.

— Не бійся! Відставити паніку! Зараз слухайся мене беззастережно й не рухайся! — Чен Сінь чула голос Їфаня, який линув від візора шолома. За вібраціями Чен Сінь здогадалася, що він кричав на повні груди, але вона заледве вловлювала його крики як шепіт всередині свого шолома. Вона відчувала, як він щось намацує у темряві, й незабаром каюта освітілася. Світло

линуло від предмета розміром із сигарету, який Їфань тримав у руці. Чен Сінь здогадалася, що це якесь хемілюмінесцентне джерело світла. Щось подібне було і в аварійному спорядженні на борту «Зоряного кільця» — при згинанні палички починали випромінювати холодне світло.

— Не рухайся зайвий раз! Скафандр більше не нагнітає кисню, тож намагайся сповільнити дихання. Я зараз вирівняю тиск у кабіні. Це швидко, не бійся! — сказав Їфань, передаючи джерело світла в руки Чен Сінь. Відкривши біля свого сидіння бокс, Їфань дістав звідти металеву пляшку, яка нагадувала невеличкий вогнегасник. Відкрутивши горловину, він почав розбризкувати білий газ, що виривався назовні бурхливими потоками.

Чен Сінь уже було важко дихати. Вона розуміла, що система життєзабезпечення скафандра перестала працювати й подача кисню миттєво припинилася. Тож їй лишалося дихати залишками кисню в шоломі. Чен Сінь почала інстинктивно швидко дихати, і чим сильніше вона намагалася вдихнути, тим швидше наступала задуха. Вона так само інстинктивно підняла руку, щоб підняти візор, — Гуань Їфань схопив її, аби зупинити, й знову обійняв, цього разу щоб утішити. Вона відчула, що Їфань неначе намагається врятувати її від утоплення, витягуючи з глибини, і в холодному світлі аварійного джерела вона побачила його очі, які, здавалося, підказували, що їй ось-ось удасться випірнути на поверхню. Коли було вже несила триматися, Чен Сінь через скафандр відчула, що тиск усередині кабіни підвищується. Їфань раптом рвонув угору її візор, а потім підняв свій — вони вдвох почали важко ковтати свіже повітря.

Трохи віддихавшись, Чен Сінь із цікавістю почала роздивлятися металеву пляшку. Вона одразу помітила невеличкий манометр біля звуженої частини, який при детальнішому огляді виявився, на превеликий подив, приладом старого типу з механічною стрілкою, яка тепер зсунулася в зелену зону.

— Кисню надовго не вистачить, і скоро кабіна вихолоне. Ми мусимо якнайшвидше перевдягнутися у більш придатні

скафандри, — з цими словами він відштовхнувся від крісла й витягнув із задньої частини кабіни два металевих бокси. Відкривши один, Чен Сінь зрозуміла, про які скафандри йдеться.

Сучасні зразки скафандрів — і в Сонячній системі, і в цьому світі — були легкими й необтяжливими. Якщо зняти шолом, від'єднати невеличкий прилад життєзабезпечення та не герметизувати такий скафандр, то він майже нічим не відрізнятиметься від повсякденного вбрання. Але ці два важезні скафандри у боксах нагадували найперші зразки космічного одягу ще навіть докризових часів.

Біла пара, що зривалася з губ, вже позначала кожен їхній подих. Звільнившись від легкого скафандра, Чен Сінь відчула, наскільки охололо повітря в кабіні — холод покусував кожную клітину тіла. Впоратися із незнайомою моделлю важкого скафандра виявилось вкрай непросто, тож Їфань був вимушений асистувати під час перевдягання. Чен Сінь почувалася, немов мале дитя, повністю залежне від допомоги цього чоловіка, — давно забуте нею відчуття. Перш ніж вдягнути її шолом, Їфань детально проінструкував щодо особливостей користування цим скафандром: де розташовані вимикач подачі кисню, реле тиску, регулятор температури, комунікаційний вузол і перемикачі освітлення. Ця модель не мала автоматичного керування, тож кожна дія чи регулювання вимагали маніпуляцій вручну.

— Цей скафандр не має жодного чипа або мікросхеми. Зараз будь-які комп'ютери — електронні чи квантові — перестали працювати, — пояснив Гуань Їфань.

— Чому?

— Бо швидкість світла не перевищує й десяти кілометрів на секунду.

Їфань вдягнув і під'єднав її шолом. За цей короткий проміжок часу вона встигла промерзти до кісток. Їфань увімкнув подачу кисню та електричний обігрів скафандра — Чен Сінь відчула, як тепло розливається всіма клітинами її тіла. Тепер Гуань Їфань почав вправно перевдягатися сам, і це зайняло в нього значно

менше часу. Швидкими рухами він насунув шолом і підключив систему зв'язку між двома скафандрами, але вони обоє не спромоглися витиснути із себе ані слова, допоки не зігрілися остаточно.

У цьому надважкому скафандрі було важко просто поворухнутися, і Чен Сінь навіть уявити не могла, як це — пересуватися з таким панциром за нормальної сили тяжіння. Скафандр більше нагадував не одяг, а маленьку раковину, хатку — єдиний її прихисток у Всесвіті. Світлова смужка, що плавала в повітрі, почала тьмянити, і Їфань увімкнув освітлення на своєму скафандрі. У тисняві вузької кабіни Чен Сінь відчула, що вони схожі на шахтарів, які спустилися в забій старої шахти.

— Що сталося? — запитала Чен Сінь.

Ґуань Їфань вплив із сидіння і почав тягнути якусь засувку на переборці. Його зусилля не були марними — на переборці з'явився ілюмінатор. До цього внутрішня заслінка ілюмінатора відкривалася автоматично, і відсунути її вручну виявилось досить копіткою справою. Таким же чином Їфань відкрив ілюмінатор на переборці з іншого боку.

Чен Сінь подивилася назовні й побачила, що вигляд Усесвіту докорінно змінився.

Перед її очима на протилежних кінцях космосу розтягнулися два зоряні скупчення: зорі, що розташовувалися попереду, випромінювали світло синього спектра, а ті, що позаду, — червоного. Чен Сінь уже бачила подібну картину, коли летіла зі швидкістю світла на борту «Зоряного кільця», проте зараз обидва скупчення не були на вигляд монолітними — їхні форми постійно змінювалися, немов палахкотливе полум'я під сильними поривами вітру. Але була й інша відмінність: жодна зірка не виринала зі скупчення синього кольору, не мандрувала небом і не приєднувалася до зірок у скупченні, забарвленому червоним. До того ж полюси Всесвіту з'єднували дві протиставлені світлові смуги різного розміру — по одній із кожного боку човника.

Ширша смуга затуляла весь обрій в ілюмінаторі з одного боку. Вона не сполучалася з синім чи червоним скупченням зірок,

а переходила на кінцях у якісь набалдашники. Насправді ця смуга більше нагадувала надзвичайно сплющений еліпс або ж сильно витягнуте коло. Поверхнею смуги мерехтіли кольорові візерунки різних розмірів і форм. Здебільшого візерунки були лише трьох кольорів: сині, білі та світло-жовті. Інтуїція підказала Чен Сінь, що вона зараз роздивляється поверхню Блакитної планети.

Смуга з протилежного боку човника була тоншою, проте яскравішою й не мала жодних помітних візерунків на поверхні. Також, на відміну від Блакитної планети, ця смуга періодично й різко змінювала свої розміри: яскрава лінія, що з'єднувала синій і червоний полюси, миттєво стискала до ще яскравішої кулі. Саме ця форма, бачена Чен Сінь за нормальних умов, дала їй змогу зрозуміти, що вона дивиться на зірку DX3906.

— Ми рухаємося орбітою Блакитної планети зі швидкістю світла, — сказав Гуань Їфань. — Звісно, якщо не враховувати того, що швидкість світла катастрофічно впала.

До того човник рухався зі значно більшою швидкістю, але після редуції значення швидкості світла та неможливості перевищення цієї межі об'єктами, які мають масу, швидкість човника впала до відповідного значення.

— Відбувся розрив ліній смерті?

— Так. Вони розширилися на всю зоряну систему. Ми в пастці.

— Це сталося через колії, залишені кораблем Юнь Тяньміна?

— Я точно не знаю. Цілком можливо, що саме це й було причиною — він міг не знати про наявність ліній смерті у цій зоряній системі.

Чен Сінь не стала питати, який їхній план дій, бо здогадувалася, що виправити ситуацію неможливо. Жоден із комп'ютерів не здатен працювати за швидкості світла у десять кілометрів на секунду, тож штучний інтелект і всі бортові системи човника просто мертві. За таких обставин вони не можуть навіть увімкнути світло в салоні — човник перетворився на металеву шкаралупину без електрики та енергії. «Мисливець» також можна було назвати кораблем-привидом. Човник іще не почав процесу гальмування до

зменшення швидкості світла, тож «Мисливець» має перебувати десь неподалік. Але навіть якби він перебував на відстані витягнутої руки, це нічим не зарадило б у такій ситуації: без активної системи управління неможливо пристикуватися та відчинити люки обох літальних апаратів.

Чен Сінь подумала про Юнь Тяньміна та АА, які залишилися на поверхні планети. Ймовірно, вони у безпеці там, унизу, проте тепер можливості з ними зв'язатися вже нема. А вона навіть не встигла привітатися з ним.

Щось легке й металеве стукнулося об візор її шолома. Знайома металева пляшка. Чен Сінь ще раз подивилася на архаїчний манометр приладу й доторкнулася до не менш старої моделі скафандра. Згаслий промінчик надії знову спалахнув у темряві, немов крихітний світляк.

— Ви розраховували, що може статися щось подібне? — стиха спитала вона.

— Звісно. — Старі аналогові динаміки скафандра принесли спотворену відповідь Гуань Їфаня. — Зрозуміло, що ми не готувалися до потрапляння у розрив ліній смерті, але можливість випадково опинитися в коліях надшвидкісних кораблів все ж передбачали. Ситуації принципово не відрізняються: низька швидкість світла, відмова бортових систем... Нам слід запустити нейрони.

— Що?

— Нейронні комп'ютери, які здатні працювати за низької швидкості світла. І човник, і «Мисливець» мають дублювальні системи управління на нейронних комп'ютерах.

Чен Сінь була неабияк вражена самим фактом існування подібних пристроїв.

— Головним чинником у роботі цієї системи є не поточне значення швидкості світла, а її компонування. Передача хімічних сигналів у мозку людини відбувається ще повільніше, десь зі швидкістю два-три метри на секунду, що приблизно дорівнює швидкості нашої ходьби. Нейронний комп'ютер імітує принцип паралельної обробки інформації в мозку вищих звірів.

Усі чипи таких комп'ютерів розроблені для роботи в умовах зниженої швидкості світла.

Їфань відкинув металеву панель, прикрашену складним візерунком: безліччю крапочок, з'єднаних переплутаними лініями, що нагадували щупальця восьминіжки. Усередині була схована невеличка консоль із пласким дисплеєм, кількома перемикачами та індикаторами, які вийшли з ужитку ще наприкінці Епохи кризи. Їфань натиснув на червоний перемикач — і дисплей засвітився. Проте замість звичного графічного інтерфейсу на ньому з'явилися рядки тексту. Чен Сінь здогадалася, що це відображення порядку завантаження операційної системи.

— Оскільки функція паралельної обробки інформації ще не увімкнена, нам доведеться завантажувати операційну систему послідовно. Тобі важко навіть уявити, наскільки повільний паралельний обмін даними за низької швидкості світла: дивись, лише кілька сотень байтів на секунду. Навіть кілобайта нема.

— Тоді завантаження триватиме довго.

— Так. Але по мірі активації функції паралельної обробки швидкість завантаження зростатиме. Проте часу мине дійсно чимало, — відповів Гуань Їфань, вказуючи на рядок цифр унизу екрана.

«Завантаження системи очікується за: 68 годин 43 хвилини (мерехтіння зворотного відліку) секунд. Загальний час до повної активації системи: 297 годин 52 хвилини (мерехтіння зворотного відліку) секунд».

— Дванадцять днів! — Чен Сінь була здивована аж настільки великим періодом очікування. — А що з «Мисливцем»?

— Бортова система мала в автоматичному режимі зафіксувати падіння швидкості світла та ініціювати запуск нейронного комп'ютера. Але цей процес триватиме майже стільки ж, як на човнику.

Дванадцять днів. Вони зможуть використовувати системи життєзабезпечення корабля чи човника лише через дванадцять днів. А до того мають розраховувати виключно на ці допотопні скафандри. І якщо джерелом живлення є радіоізотопні

термоелектричні генератори, то електрики їм має вистачити, а от кисню точно забракне.

— Ми повинні лягти в сплячку, — сказав Їфань.

— А що, на човнику є потрібне обладнання? — спитала Чен Сінь й одразу збагнула всю безглуздість запитання. Навіть якби на борту човника й було таке обладнання, то ним керував би ще один комп'ютер, із якого зараз жодного зиску.

Їфань дістав невеличку коробку з того ж боксу, звідки раніше взяв металеву пляшку з киснем. Відкривши її, він продемонстрував Чен Сінь капсули.

— Це препарати для недовготривалої гібернації. На відміну від знайомої тобі процедури короткого сну, ми не потребуватимемо пристроїв, що забезпечуватимуть екстракорпоральну мембранну оксигенацію: дихання просто сповільниться, і ми витратимемо дуже мало кисню. Одна пігулка розрахована приблизно на пів місяця сну.

Чен Сінь підняла візор шолома й узяла одну пігулку. Подивившись, як Їфань проковтнув іншу, вона визирнула в ілюмінатор.

Кольорові плями на спотвореній Блакитній планеті — широкій смузі, що зі швидкістю світла з'єднувала синій і червоний полюси Всесвіту, — мерехтіли настільки швидко, що зливалися в нерозрізненну мішанину.

— Ти бачиш паттерни на поверхні? — запитав Гуань Їфань. Виявилося, що він не дивиться назовні, а вже лежить із напівзаплющеними очима, пристебнутий до протиперевантажувального крісла.

— Картина занадто швидко змінюється.

— Спробуй стежити за рухом очима.

Чен Сінь намагалася сконцентруватися й не випускати з поля зору візерунків, що переміщувалися смугою. На мить їй вдалося розгледіти окремі сині, білі й жовті плями, але за секунду вони знову перемішалися.

— Мені не вдається, — відповіла Чен Сінь.

— Так, це ще занадто швидко. Паттерни можуть повторюватися сотні разів за секунду, — погодився Їфань,

зітхаючи. І хоча він з усіх сил намагався приховати свою печаль, Чен Сінь легко прочитала цю емоцію. Вона навіть здогадувалася про її причину.

Вона розуміла, що кожне повторення малюнка на широкій смузі означає один оберт човника зі швидкістю світла на орбіті Блакитної планети. І навіть в умовах низької швидкості світла диявольський закон спеціальної теорії відносності не втрачає актуальності: в системі відліку планети час ішов у десятки мільйонів разів швидше, ніж для них на борту човника.

Мить тут дорівнювала еонам унизу.

Чен Сінь мовчки відвернулася від ілюмінатора й почала пристігатися в кріслі. У протилежному ілюмінаторі продовжувало миготіти світло: сонце цього світу витягувалося в яскраву лінію, яка з'єднувала полюси Всесвіту, наступної миті стискалося в невелику кулю і знову поверталось на круги своя. Шалений танок смерті у всій красі.

— Чен Сінь, — тихо покликав її Їфань. — Цілком може статися, що, коли ми прокинемося, то побачимо на екрані повідомлення про помилку.

Вона повернула до нього голову й усміхнулася крізь візор шолома.

— Я не боюся.

— Я знаю, що ти не боїшся. Я просто тобі хочу сказати дещо... Мені відомі перипетії твого перебування на посаді Мечоносця, і я хотів би тебе запевнити, що ти зробила правильний вибір. Людство, обираючи тебе на цю посаду, саме вирішило, що в житті й у всьому іншому найголовнішою є любов, хоча за такий вибір усім довелося б заплатити страшну ціну. Ти вловила прагнення того світу, прийняла такі цінності й підтвердила їхній вибір. Ти не зробила нічого поганого.

— Дякую, — ще тихіше відповіла Чен Сінь.

— Я не знайомий з історією твого подальшого життя, але не думаю, що й потім ти зробила щось неправильно. Любов — не помилка. Окрема особа не може стати причиною вимирання цілого виду. Якщо світ був приречений на загибель, то до цього

результату призвели об'єднані зусилля усіх людей, як живих, так і давно померлих.

— Дякую, — знову відповіла Чен Сінь, відчуваючи, як її душать сльози.

— І я так само не боюся того, що на нас чекає. Ще коли я перебував на борту «Гравітації», зоряне небо викликало у мене відчуття жаху та втоми. Я хотів перестати постійно думати про Всесвіт, але це було як наркотик, і я не міг зупинитися. Тепер зможу.

— Це чудово. Ти щось знаєш, правда ж? Єдине, що мене страшить, це усвідомлення того, що щось здатне тебе налякати.

— У мене ті самі відчуття.

І, взявшись за руки, освітлені шаленим танком тутешнього світила, вони поступово втрачали свідомість, відчуваючи, як сповільнюється їхнє дихання.

Приблизно через 17 мільярдів років після початку часу. Наша зірка

Процес пробудження розтягнувся надовго.

Свідомість Чен Сінь поверталася уривками, але тієї миті, коли зір і пам'ять знову підкорилися її волі, вона одразу зрозуміла, що завантаження нейронного комп'ютера завершилося успішно. Кабіну заливало м'яке світло, чулося гудіння різного обладнання, а в повітрі відчувався теплий подих системи опалення. Човник повернувся до життя.

Але Чен Сінь швидко збагнула, що освітлення лине не зі звичних місць, а, швидше за все, з резервних освітлювальних пристроїв, розроблених спеціально на випадок потрапляння в зону з низькою швидкістю світла. У кабіні ніде не було видно інформаційних вікон, тож цілком можливо, що технологія голографічних дисплеїв також перестає бути помічною за таких умов. Інтерфейс «людина-машина» нейронного комп'ютера обмежувався тим самим пласким екранчиком, але тепер він мав вигляд кольорового растрового дисплея докризових часів.

Ґуань Їфань левітував перед екраном, постукуючи по ньому голими пальцями, без рукавиць. Помітивши, що Чен Сінь прокинулася, він показав жестом, що все добре, і подав їй пляшку води.

— Минуло 16 днів, — повідомив він.

Взявши пляшку з водою, Чен Сінь усвідомила дві речі: пляшка тепла, а вона також без рукавиць. Наступним відкриттям виявилася відсутність шолома на голові, хоча скафандр залишився на ній. Але температура і тиск на борту вже давали можливість змінити скафандр на новітній зразок.

Відчувши, що руки почали її слухатися, вона відстібнулася від крісла й підпливла до Їфаня, намагаючись роздивитись інформацію на екрані. Хай вже й без шоломів, вони насилу спромоглися розміститися поруч у своїх громіздких скафандрах. На екрані було одночасно відкрито кілька вікон, в яких швидко прокручувалися великі масиви даних, що свідчили про успішність тестування різних систем човника. Їфань повідомив, що йому вдалося встановити зв'язок із «Мисливцем», чий нейронний комп'ютер також успішно самозапустився.

Чен Сінь підняла голову й побачила, що ілюмінатори з обох боків залишилися відкритими. Відштовхнувшись, вона попливла до них. Їфань притлумив світло у кабіні, аби Чен Сінь змогла без завад роздивитися все назовні. Зараз вони досягли такого рівня порозуміння, ніби стали однією людиною.

На перший погляд, Усесвіт не зазнав помітних змін: човник продовжував обертатися на зниженій швидкості світла на орбіті Блакитної планети; протипоставлені синє та червоне скупчення зірок так само, без жодного паттерна, видозмінювалися на полюсах Усесвіту; світило шалено витанцьовувало, вигинаючись між лінією та колом; на поверхні Блакитної планети миготіли кольорові плями. Тільки ще раз спробувавши прослідкувати поглядом за рухом плям, Чен Сінь помітила першу зміну — сині й білі цятки зникли, поступившись місцем фіолетовим.

— Діагностика систем двигуна завершилася. Основні показники в нормі. Ми можемо будь-якої миті розпочати процес

сповільнення та зійти з орбіти, — повідомив Їфань, вказуючи на екран монітора.

— А хіба термоядерний двигун здатен працювати за таких умов? — спитала Чен Сінь. Це питання не давало їй спокою ще до того, як вони скористалися пігулками й лягли у сплячку. Але вона втрималася від спокуси запитати про це, бо боялася отримати невтішну відповідь і ще більше засмутити Їфаня своєю реакцією.

— Звісно, ні. Реакції термоядерного синтезу за теперішніх значень швидкості світла продукуватимуть замало енергії. Ми скористаємося резервним двигуном на антиматерії.

— Антиматерії?! Невже знижена швидкість світла не вплине на магнітні поля механізму утримування?

— Аж ніяк, бо цей різновид двигуна якраз і розроблявся для роботи в подібних умовах. Кожен наш корабель, коли відлітає в далеку мандрівку, оснащується таким двигуном... Ми провели чимало досліджень у галузі технологій, придатних для використання в умовах зниженої швидкості світла. Зрозуміло, що головною метою подібних робіт було не забезпечення підтримки життєдіяльності в умовах випадкового потрапляння в колії, залишені криволінійними двигунами, — це радше давало шанс вижити, якщо нам доведеться все-таки ховатися у могилі світла, чи чорному домені по-вашому.

Через пів години човник і «Мисливець» одночасно ввімкнули двигуни на антиматерії й розпочали процес гальмування. Перевантаження втиснуло Чен Сінь та Їфаня у спинки крісел, а бортова система човника опустила захисні шторки ілюмінаторів. За мить сильні вібрації почали трусити корпус, але з кожною секундою потроху вщухали і зрештою повністю зникли. Весь процес гальмування тривав лише десять хвилин. Із вимкненням двигуна повернулася невагомість.

— Ми сповільнилися й тепер рухаємося повільніше за світло, — повідомив Їфань, одночасно натискаючи кнопку на панелі, щоб відкрити ілюмінатори.

Поглянувши в ілюмінатор, Чен Сінь пересвідчилася, що блакитне й червоне скупчення зірок зникли. З одного борту

вона побачила зірку, яка мала звичний вигляд, без будь-яких спотворень. Проте поглянувши на Блакитну планету, що перебувала з іншого боку, Чен Сінь помітила дещо дивне: більша частина планети змінила колір на фіолетовий. За винятком блідо-жовтої поверхні океану, земля виблискувала всіма відтінками фіалкового; білі шапки снігу також зникли без сліду. Але найбільший подив викликав вигляд зоряного неба.

— Що це за лінії?! — вигукнула Чен Сінь.

— Гадаю, такий вигляд мають зірки, — Їфань здавався розгубленим не менш за неї.

Усі зірки в космосі перетворилися на тонкі світні лінії. Чен Сінь вже неодноразово бачила щось подібне: по роботі їй доводилося роздивлятися фотографії зоряного неба з довгою експозицією. На таких знімках зірки, завдяки обертанню Землі, перетворювалися на однонаправлені концентричні лінії приблизно однакової довжини. Але зараз лінії, на які переродилися зірки, різнилися як за довжиною, так і за направленістю. Найдовші з них простягалися мало не через третину неба і перетиналися з іншими під різними кутами, завдяки чому зоряне небо на вигляд було більш заплутаним і хаотичним, ніж раніше.

— Я думаю, що це такі зірки, — Гуань Їфань залишився при своїй думці. — Світло зірок проходить через два бар'єри: спершу межу ділянок нормальної і зниженої швидкостей світла, а потім горизонт подій чорної діри. Тому вони й набувають такого незвичного для нас вигляду.

— То ми всередині чорного домену?

— Так, ми потрапили в могилу світла.

Зоряна система DX3906 сама стала чорною дірою зі зменшеною швидкістю світла, повністю ізольованою від решти Всесвіту. Зоряне небо, виткане з безлічі сріблястих ниток, тепер назавжди перетворилося на недосяжну мрію.

— Спускаємося на поверхню, — запропонував Їфань, порушуючи довге мовчання.

Човник знову розпочав сповільнюваний маневр, різко зменшуючи висоту орбіти та входячи під акомпанемент

наростаючих вібрацій до щільних шарів атмосфери Блакитної планети, аби приземлитися у світі, де Чен Сінь та Гуань Їфаню судилося провести решту їхнього життя.

На екрані системи спостереження фіолетові континенти зайняли все поле зору, і тепер уже з впевненістю можна було стверджувати, що таке забарвлення обумовлено кольором флори планети. Зміна рівня випромінювання світила, імовірно, і стала причиною еволюції забарвлення рослинності з блакитного на фіолетовий.

Хоча значно більше Чен Сінь та Їфаня дивувало подальше існування тутешнього світила. Адже відповідно до рівняння еквівалентності маси-енергії — $E = mc^2$ — термоядерний синтез при низьких швидкостях світла може виробляти лише обмежений обсяг енергії. Схоже, зірка все ще якимось чином здатна підтримувати нормальну швидкість світла.

Координати місця посадки човника були задані в тій самій точці, звідки відбувався зліт і де залишилося «Зоряне кільце». Наблизившись до поверхні, вони не побачили нічого, крім густого фіолетового лісу, що тягнувся аж до обр'ю. Але щойно бортова система човника вирішила знову набирати висоту, аби пошукати більш підхоже місце для посадки, полум'я від роботи двигунів змусило велетенські дерева кинутися врозтіч. Тож човник зміг плавно й без перешкод приземлитися на відкритій ділянці.

На екрані з'явилося повідомлення, що повітря назовні цілком придатне для дихання: порівняно з останнім приземленням уміст кисню в атмосфері значно підвищився. Крім того, сама атмосфера виявилася щільнішою, що мало наслідком збільшення атмосферного тиску в півтора рази.

Чен Сінь і Гуань Їфань вийшли з човника і знову ступили на поверхню Блакитної планети. Їм у обличчя війнув теплий і вологий вітерець, а ноги загрузли в шарі м'якого гумусу. Новоутворена галявина була поцяткована дірками, залишеними корінням дерев, які рятувалися від полум'я двигунів. Тепер ці фіолетові дерева тулилися по периметру галявини, колишучи широким листям на вітрі й нагадуючи велетнів, що зловісно

перешіптуються. Їхні тіні вкривали всю галявину. Настільки густа рослинність перетворила Блакитну зірку на зовсім інший, ніж бачений раніше, світ.

Чен Сінь ніколи не любила фіолетового кольору. Вона завжди сприймала його як патологічно депресивний, він нагадував їй синюшні губи хворих, які страждають від гіпоксії. Їй от зараз усі відтінки фіолетового оточують її зусібіч, і їй доведеться провести решту життя в цьому негостинному світі.

Жодного сліду «Зоряного кільця», корабля Юнь Тяньміна чи будь-яких ознак присутності людей.

Чен Сінь із Їфанєм уважніше роздивилися околиці й виявили, що характер місцевості повністю відрізняється від особливостей місця їхньої останньої посадки. Вони чітко пам'ятали, що тут неподалік мають височіти гірські пасма, проте, скільки сягало око, було видно лише лісисту рівнину. Подумавши, що сталася якась помилка з координатами, вони повернулися до човника, аби перевірити все ще раз. Помилки не було — координати відповідали місцю попередньої посадки. Вони знову ретельно обшукали все навколо, але нічого не знайшли. Картина нагадувала незайману землю, куди ще не ступала нога людини, ніби їхня попередня подорож відбулася не на цій планеті, а в іншому просторі-часі, що не має дотичних із цим світом точок.

Їфань знову повернувся до човника, аби зв'язатися з «Мисливцем», який усе ще лишався на низькій орбіті. Його нейронний комп'ютер був потужнішим за встановлений на човнику і міг підтримувати голосовий інтерфейс команд. Але через занижку швидкості світла сигнал від корабля приходив із десятисекундним запізненням. Після того як «Мисливець» та човник сповільнилися зі швидкості світла, корабель на низькій орбіті розпочав дистанційне зондування поверхні Блакитної планети й до цього часу вже встиг відсканувати більшу частину суходолу: жодних слідів присутності людей чи інших розумних форм життя не було помічено.

Їм нічого не залишалось, як розпочати наступне дослідження, яке не на жарт лякало, — визначити, скільки часу минуло в цій

системі відліку. В умовах низької швидкості світла можна було використовувати спеціальний метод датування: деякі хімічні елементи, які не розпадаються за нормальної швидкості світла, мають різну швидкість розпаду при зниженій швидкості, що давало змогу доволі точно визначити проміжок часу, який минув. З огляду на первісну наукову місію експедиції човник був оснащений аналізатором розпаду атомних ядер, проте для обробки отриманої інформації потрібен був доступ до комп'ютера. Тож Їфань витратив чимало часу, намагаючись підключити аналізатор до нейронного комп'ютера човника для нормальної роботи. Завершивши налаштування, Їфань провів аналіз десяти зразків різних гірських порід, щоб можна було отримати точніші висновки. Увесь процес тривав пів години.

Очікуючи результатів дослідження, Чен Сінь і Гуань Їфань вирішили прогулятися галявиною. Сонячне світло пробивалося крізь сплетіння віт дерев, освітлюючи рівну поверхню місця посадки. На галявині вони побачили чимало дивних маленьких істот: якась комашня літала за допомогою обертових роторів на манер гвинтокрилів; прозорі кульки зграйками плавали в повітрі й виблискували всіма барвами веселки, коли на них потрапляло сонячне світло; але жодна з побачених істот не мала звичних оку крилець.

— Можливо, минуло кількадесят тисяч років, — пробурмотіла Чен Сінь.

— Гадаю, навіть більше, — відгукнувся Їфань, поглядаючи всередину лісу. — Але десятки чи сотні тисяч років, яка для нас різниця?

Повернувшись мовчки до човника, вони всілися на його сходах і обійнялися, втішаючись серцебиттям один одного.

За пів години обоє піднялися у човник, аби зустрітися з суворою реальністю. На екрані вони побачили результати аналізу всіх десяти зразків. Оскільки аналізувалося багато параметрів, отриманий масив даних був скомпонований у складні діаграми й таблиці. Виявилось, що всі відібрані зразки дали приблизно однакові результати, які були виведені в підсумок:

Середнє значення датування розпаду елементів у зразках — 1–10 (похибка не перевищує 0,4%): міжзоряний період часу, минуло — 6 177 906; земні роки, минуло — 18 903 729.

Чен Сінь тричі перерахувала цифри останнього значення, перш ніж розвернутися й мовчки вийти надвір, де вона опинилася в обіймах фіолетового світу. Високі дерева фіалкового кольору потроху наближалися до її постаті, промінчик сонця затримався на нозі, лишаючи яскраву пляму в присмерках, теплий і вологий вітер грався з волоссям, а маленькі живі повітряні кулі пропливали над головою, знаменуючи 18,9 мільйона років, що пронеслися за її спиною.

Їфань підійшов до Чен Сінь і, поглянувши їй у вічі, відчув, як переплітаються їхні душі.

— Чен Сінь, ми розминулися з ними.

Через 18,9 мільйона років після утворення чорної діри з низькою швидкістю світла в зоряній системі DX3906 і через 17 мільярдів років після народження Всесвіту останні чоловік і жінка міцно обійнялися.

Чен Сінь розревілася у нього на плечі. Вона пригадала, що настільки ж гірко плакала тільки одного разу в житті — коли мозок Юнь Тяньміна відділили від тіла. Це було... 18 903 729 років плюс шість століть тому, і ці довгі особисто для неї шість століть були невеличкою похибкою на тлі подібних геологічних відтинків часу. Але зараз вона горювала не лише за черговою втратою Юнь Тяньміна. Це було остаточне усвідомлення поразки, повне розуміння й прийняття себе як найдрібнішої піщинки в серці урагану, як опалого листка, що несеться течією широкої, повноводної ріки. Вона змирилася з поразкою: хай вітер пронизує її тіло, а сонячне світло випалює душу.

Вони мовчки, не розриваючи обіймів, опустилися на м'який, пружний шар гумусу й дозволили часу текти. Пляма світла, що проникала крізь море листя у сплетінні гілок, неспішно рухалася повз них, відзначаючи його плин. Іноді Чен Сінь себе запитувала: а чи не пронеслися наступні десять мільйонів років? І щось у підсвідомості нашіптувало, що це не плід її хворобливої уяви: існують світи, де кожен крок означає зміну тисячі років. От

взяти до прикладу ті ж лінії смерті: розрив і, як наслідок, розширення цієї аномалії на невелику ділянку простору-часу призведуть до зростання швидкості світла всередині з нуля до вкрай незначного показника, співставного зі швидкістю дрейфу континентів — один сантиметр на десять тисяч років. І якщо ви вивільнитесь з обіймів коханої людини й зробите кілька кроків убік, у такому світі вас уже відділятимуть десять мільйонів років.

Вони таки розминулися.

Хтозна, скільки часу минуло, перш ніж Їфань тихо спитав:

— То що ми робитимемо?

— Я думаю, ми маємо ще раз роздивитися все навколо. Мало лишитися якесь послання.

— Марні сподівання. За 18 мільйонів років зникне все: час — найнещадніша сила з усіх.

— Можна висікти слова на камені.

Їфань підняв голову й почав розгублено роздивлятися Чен Сінь.

— АА здогадалася б скористатися цим методом, — здавалося, сама до себе бурмотіла Чен Сінь.

— Я справді не розумію...

Не вдаючись до тривалих пояснень, Чен Сінь просто струсонула Їфаня за плечі.

— «Мисливець» має на борту обладнання для дистанційного зондування шарів ґрунту?

— Що ти сподіваєшся там знайти?

— Текст. Я хочу відшукати там слова.

Їфань посміхнувся й похитав головою:

— Мені зрозумілі твої завзяття та прагнення, але...

— Аби мати шанс зберегтися протягом справді тривалого періоду часу, цей текст має бути великого розміру.

Їфань згідно кивнув, але, вочевидь, лише для того щоб дати Чен Сінь можливість відвести душу. Вони разом підвелися і попрямували до човника, так само міцно обійнявшись, ніби дійсно переймалися, що необережний крок убік розділить їх на роки. Їфань передав на орбіту завдання «Мисливцю» — розпочати глибоке дистанційне зондування місцевості в радіусі

трьох кілометрів від місця посадки. Глибина зондування була задана в діапазоні 5–10 метрів від поверхні, а головною метою було виявлення ознак присутності тексту чи будь-яких символів, що можуть нести послання.

«Мисливець» витратив на сканування означеної ділянки 15 хвилин, ще 10 хвилин тривала обробка отриманих даних. У результаті — нічого, жодного сліду.

Їфань змінив параметри глибини сканування, встановивши діапазон від 10 до 20 метрів від поверхні. Цього разу весь процес тривав більше години, і лівова частка часу пішла на кілька прольотів корабля орбітою над зазначеною ділянкою. І знову нічого. Але на такій глибині ґрунт уже замінили щільні гірські породи.

Їфань знову задав нові параметри, заглиблюючи межу пошуків уже на 30 метрів від поверхні.

— Але це остання спроба, — сказав він Чен Сінь. — Дистанційне зондування на більшій глибині вже неінформативне.

Їм знову довелося чекати, поки «Мисливець» опише ще одне коло орбітою Блакитної планети. Тутешнє сонце вже починало спускатися за обрій, розписуючи хмари цього світу всіма кольорами та запалюючи золотом край фіолетового лісу.

Цього разу на екрані човника з'явилося зображення, передане з орбіти бортовим комп'ютером корабля. Після обробки отриманих даних в шарі породи чорного кольору можна було роздивитися неясні білі обривки слів: «и», «прож», «життя», «вам», «невеличкий», «в», «дині», «йдіть». Ці білі символи, кожен із яких займав ділянку площею близько одного квадратного метра, були врізані в чорну породу під кутом 40 градусів і зараз перебували прямо під ногами Чен Сінь і Гуань Їфаня на глибині від 23 до 28 метрів.

Штучний інтелект бортової системи «Мисливця» повідомив, що кращого результату через обмеження чутливості техніки дистанційного зондування досягти не вдасться й слід вдатися до використання георадіолокаційного приладу підповерхневого зондування. Штучний інтелект взяв на себе керування

науковими приладами човника й розпочав сканування відповідних ділянок.

Чен Сінь із Їфанєм залишалося лише схвильовано чекати на результати. Спонуціло, й дерева навкруги перетворилися на героїв театру тіней. На небі між коротенькими яскравими лініями-зірками почали проявлятися довгі сріблясті волосини, розкидані по чорному оксамиту безодні.

За годину на екрані човника поверх зображення, отриманого методом дистанційного сканування, проступили чотири рядки тексту, написані 18,9 мільйона років тому:

*Ми прожили щасливе життя
Ми даруємо вам невеличкий
Врятуйтеся від колапсу всередині
Йдіть у новий*

Штучний інтелект «Мисливця» для інтерпретації отриманих результатів вдався до геологічного порівняльного аналізу. Вдалося з'ясувати, що спершу великі літери послання були вирізані на схилі гори, яка складалася з осадових порід, і загальна площа написів дорівнювала приблизно 130 квадратним метрам. Але рух планетарної кори протягом мільйонів років зруйнував гірський масив, до якого належала ця гора, й написи опинилися на теперішній глибині. Загалом послання мало більше ніж чотири рядки, але нижня частина гори під час геологічних перетворень зазнала непоправних руйнувань, тому решта тексту була втрачена. Однак і чотири рядки послання вціліли не повністю — через руйнування однієї сторони схилу три нижні рядки виявилися обірваними.

На радощах Чен Сінь та Їфань знову обійнялися, відчуваючи, як сльози навертаються на очі, — вони ж бо отримали звістку від АА та Юнь Тяньміна і коротеньку розповідь про їхнє щасливе життя 18 мільйонів років тому. Нарешті їхні спрагли до пошуків душі отримали розраду.

— Що за життя вони тут мали? — запитала Чен Сінь, змахуючи сльози.

— Можливий будь-який розвиток подій, — відповів Їфань.

— Вони мали дітей?

— І це не можна виключати. Вони навіть могли започаткувати нову цивілізацію на цій планеті.

Чен Сінь розуміла, що такий розвиток цілком реальний. Але навіть якщо ця цивілізація проіснувала 10 мільйонів років, наступні 8,9 мільйона стерли з лиця планети будь-які згадки про її існування.

Час — справді найнещадніша сила з усіх.

Цієї миті щось дивне вивело їх із медитаційного стану: посеред галявини у повітрі з'явився прямокутник розміром із людський зріст. Його сторони окреслювалися ледь помітними світними лініями, схожими на виділення якогось об'єкта комп'ютерною мишею. Він повільно перепливав туди-сюди, але не віддалявся далеко, постійно повертаючись у вихідну точку. Можливо, прямокутник був тут постійно, але через тонке і неясраве обрамлення лишався непомітним при денному освітленні. Незалежно від того, якою є природа цього об'єкта — силове поле чи якась матерія, — він, безумовно, був творінням розумної істоти. Лінії, що окреслювали прямокутник, здавалося, мали таємничий зв'язок із зірками-лініями на небі.

— Як ти гадаєш, чи може це виявитися тим... невеличким подарунком, про який згадується в посланні? — запитала Чен Сінь, не зводячи очей із прямокутника.

— У це важко повірити. Яким чином ця річ змогла проіснувати понад 18 мільйонів років?

Але цього разу Гуань Їфань помилився: об'єкт дійсно зберігався протягом 18,9 мільйона років. І за необхідності він легко дочекається кінця Всесвіту, оскільки існує поза часом.

Спочатку ця річ була вбудована у міцний металевий каркас, що розташовувався поруч зі скелею з вигравіруваним посланням, але за якісь 500 тисяч років метал перетворився на порох. Проте сам об'єкт лишився незмінним, бо він не боїться плину часу, оскільки в його системі відліку час узагалі ще не розпочався. Ця річ залишалася на глибині 30 метрів поряд із поцяткованою скелею, але після виявлення людей піднялася на поверхню. На шляху нагору вона жодним чином не взаємодіяла з корою

планети, пересуваючись, немов привид. І ось тепер, опинившись біля двох людей, ця річ пересвідчилася, що чекала саме на них.

— Мені здається, що воно схоже на двері, — прошепотіла Чен Сінь.

Ґуань Їфань підняв невеличку гілку й кинув у прямокутник — гілка без проблем пролетіла загадковий об'єкт наскрізь і впала на землю з протилежного боку. Маленька зграйка флуоресцентних аеростатів промайнула у них над головами і, пролетівши крізь внутрішню частину прямокутника, виплила так само неушкодженою. Один із аеростатів пролетів навіть безпосередньо крізь світний периметр об'єкта.

Їфань простягнув руку, доторкнувся до уявної рами й не відчув нічого — пальці безперешкодно проминали світну лінію. Ненароком, бо він не планував обмацувати порожню ділянку простору, його рука зісковзнула всередину прямокутника, і тут до його вух долинув страшний крик Чен Сінь. Їфань поспіхом відсмикнув руку, бо почути настільки бурхливу реакцію від зазвичай спокійної та врівноваженої Чен Сінь було абсолютною несподіванкою. Але рука й долоня залишилися на вигляд цілком неушкодженими.

— Твоя рука не пройшла! Її не було видно ззаду, — залопотіла Чен Сінь, вказуючи на протилежний бік прямокутника.

Їфань повторив дослід: засунув руку аж до передпліччя, і вона знову зникла, не вийшовши з протилежного боку прямокутника. Чен Сінь зайшла ззаду, і її очам відкрилася картина поперечного зрізу передпліччя: всі кістки, м'язи, сухожилля й судини було видно, немов на долоні. Їфань забрав руку й повторив дослід із гілкою — вона знову без перешкод пройшла крізь прямокутник. Одразу ж компанію гілці склали кілька летючих комах із обертовими роторами.

— Це справді двері, але з функцією інтелектуального розпізнавання, — підсумував Їфань.

— Вони впустили тебе всередину.

— Тебе, напевно, також впустять.

Чен Сінь із осторогою простягла руку, й вона так само провалилася всередину «дверей». Їфань, який цієї миті

спостерігав поперечний зріз уже її руки, пережив трепет дежавю.

— Зачекай мене тут, а я піду всередину й подивлюся, що воно таке, — запропонував Їфань.

— Ні, ми підемо разом, — твердо заперечила Чен Сінь.

— Ліпше ти мене зачекаєш тут.

Чен Сінь схопила його за плечі й, розвернувши до себе, сказала, прямо дивлячись у очі:

— Ти хочеш, аби й нас розділили вісімнадцять мільйонів років? Їфань довго не відводив погляду, але нарешті згідно кивнув.

— Думаю, нам варто прихопити деякі речі.

За десять хвилин вони, тримаючись за руки, пройшли крізь двері.

Поза часом. Наш Усесвіт

Темрява первісного хаосу.

Чен Сінь і Гуань Їфань знову занурилися в часовий вакуум. Відчуття дуже нагадувало той момент, коли вони провалилися в зону низької швидкості світла на борту човника. Але тут час не тік або його взагалі не існувало. Вони втратили відчуття плину часу, натомість повернулося усвідомлення можливості переступати через знерухомлений час, перебуваючи поза самим часовим виміром.

Темрява розчинилася, й час розпочав свій біг.

Людські мови не мають лексичних форм, які дали б змогу описати момент, коли час з'являється. Стверджувати, що час почав функціонувати лише після того, як вони опинилися за дверима, буде помилкою, оскільки саме означення «після» потребує певної часової шкали. А позаяк часу не існувало, то не існувало ні до, ні після. Час до «після» може тривати менше мільярдної частки секунди або ж довше мільярда мільярдів років.

Загорялося сонце. Світність навколо наростала дуже повільно: спочатку було помітно лише диск світила, а згодом світло стало потроху піднімати завісу над світом. Це було схоже на крещендо

музичного твору — наростання від ледь чутних нот до могутнього, рокітливого, повноголосного звучання. Навколо сонця вигулькнула синя облямівка і, повільно розширюючись, перетворилася на блакитне небо. Під нововиниклим небом з'явився ідеалістичний сільський пейзаж: кілька вишуканих білих будиночків обабіч незасіяної ділянки чорної ріллі; кілька дерев, які додавали картині екзотичних штрихів своїм великим листям дивної форми. Щомиті яскравіше сонячне світло додавало відчуття, що ця ідилія розпросторює обійми їм назустріч.

— Тут хтось є! — сказав Гуань Їфань, вказуючи на обрій.

На горизонті було видно силуети двох людей — чоловіка й жінки. Чоловік щойно опустив підняту руку.

— Це ми, — відповіла Чен Сінь.

Ще далі перед тими двома фігурами виднілися білі будиночки й дерева, абсолютно тотожні тутешнім. З такої відстані не було видно, на чому розташовуються всі ці об'єкти, але можна було запрягтися, що там є таке саме чорне поле. Інакше кажучи, в кінці цього світу перебувала його копія або ж проєкція.

Репліки й проєкції оточували їх звідусіль: куди не кинь оком, всюди повторювався один і той самий пейзаж. Їхні фігури також були присутні в усіх повтореннях, але Чен Сінь та Їфань могли побачити свої репліки лише зі спини, бо скопійовані люди в скопійованих світах одразу відвертали голови, коли справжні люди переводили на них погляди. Озирнувшись назад, вони не побачили нічого нового, хіба що тепер дивилися на звичну картину з протилежного ракурсу.

Від входу в цей світ не залишилося й сліду.

Вони рушили неширокою стежкою, вимощеною камінням, і всі їх копії у всіх скопійованих світах повторили їхні рухи. Стежку перетинав потічок. Мостика не було, але вони легко змогли перестрибнути цю невелику перепону. Тільки тепер Чен Сінь та Їфань збагнули, що гравітація тут дорівнює земній. Проминувши кілька дерев, вони підійшли до білого будинку. Двері виявилися зачиненими, а вікна були щільно запнуті блакитними фіранками. Усе довкола на вигляд здавалося

абсолютно новим і бездоганно чистим — власне кажучи, воно так і було, бо час щойно почав тут свій біг.

Перед будинком громадилося просте, навіть примітивне сільськогосподарське знаряддя: лопати, граблі, кошики, відра тощо. Хоча деякі з цих предметів мали незвичний вигляд, їхнє призначення було неважко зрозуміти. Але найбільше привертало увагу не вони, а ряд металевих стовпів, що височіли поруч зі знаряддям. Усі стовпи були заввишки з людину й виблискували в променях сонця гладкими, полірованими поверхнями. Кожен стовп мав по чотири металеві подовження, в яких легко вгадувалися деактивовані кінцівки-маніпулятори. Ці металеві стовпи, швидше за все, були роботами, що перебували в режимі очікування.

Вони вирішили спочатку гарненько роздивитися все навколо, перш ніж заходити до будинку, а тому рушили в напрямку обрію. Незабаром Чен Сінь та Їфань досягли межі цього маленького світу, опинившись на кордоні з наступним, скопійованим. Спочатку їм здавалося, що це просто відображення їхнього світу, хоч і не дзеркальне. Але вже на півдорозі вони стали сумніватися у правильності цього припущення, бо скопійований світ мав вигляд занадто реального. Вони зробили крок уперед і безперешкодно ступили за межу. Роззирнувшись навколо, Чен Сінь відчула напад паніки.

Усе повернулося до первісного стану, коли вони тільки ввійшли крізь двері: той самий ідилічний світ із повторюваними копіями та їх відображеннями з усіх боків. Вони озирнулися, щоб поглянути на щойно залишений світ — там їх фігури, стоячи біля початку світу, також озиралися назад.

Чен Сінь почула довге зітхання Їфаня:

— Що ж, не думаю, що є сенс іти далі. Ми ніколи не досягнемо кінця цього світу. — Він вказав на небо й землю: — Гадаю, що в цих двох напрямках встановлені якісь переборки, інакше і там ми бачили б аналогічну картину.

— Ти маєш здогадку, де ми опинилися?

— Ти чула про Чарлза Мізнера?

— Ні.

— Фізик-теоретик докризових часів. Він першим запропонував подібну концепцію світобудови. Насправді світ, у якому ми опинилися, має дуже просте влаштування: це звичайний куб із гранню завдовжки один кілометр. Його легко уявити як кімнату з чотирма стінами, стелею та підлогою. Але хитрість у тому, що стеля є одночасно й підлогою, а протилежні стіни насправді є однією і тією ж стіною, тож, по суті, існують лише дві стіни. Тому коли ви проходите від однієї стіни до протилежної, то негайно повертаєтеся й з'являєтеся біля початкової. Той самий принцип працює зі стелею й підлогою. Це повністю замкнений світ, і ви, досягаючи кінця, повертаєтеся на початок. Природа зображень, які ми бачимо навколо, також має просте й елегантне пояснення: світло, що досягає кінця світу, повертається у вихідну точку. Ми досі в тому самому світі, з якого почали мандрівку, бо це єдиний світ, який існує. А все, що ми бачимо навколо, — лише уявні образи.

— Тоді, здається, це...

— Так! — Їфань широким жестом обвів усе довкола й продовжив емоційно говорити: — Колись Юнь Тяньмін подарував тобі зірку, а тепер — цілий Усесвіт. Чен Сінь, це справжній Усесвіт, хай і маленький, але повноцінний.

Поки Чен Сінь схвильовано обводила поглядом свої володіння, Їфань присів на межу, запустив пальці у ріллю й дивився, як земля пересипається між ними.

— Він насправду велика людина — подарував коханій зірку й цілий Всесвіт. Я не зможу повторити його діянь, у мене нема нічого.

Чен Сінь присіла поруч, сперлася на його плече й усміхнулася.

— Але ти єдиний чоловік у цілому Всесвіті. Про який інший подарунок може йти мова?

Проте вони недовго відчували себе самотніми у цьому Всесвіті — двері будинку з тихим стукотом відчинилися, й фігура у білому попрямувала в їхній бік. Новий світ виявився настільки малим, що людську фігуру можна було роздивитися з будь-якої точки. Це була жінка в запаморочливо красивому японському

кімоно, всіяному маленькими червоними квітами. Наближаючись до них, вона нагадувала рухливий кущ у цвіту, що приніс у цей маленький Усесвіт звістку про весну.

— Томоко! — вигукнула Чен Сінь.

— Я знаю, хто це — робот, керований софонами, — відповів Їфань.

Вони підвелися й рушили в її напрямку, врешті зустрілися з нею під великим деревом. Чен Сінь пересвідчилася, що це дійсно стара знайома — час не мав влади над її заворожливо-нереальною вродою.

Томоко глибоко вклонилася їм обом, а випроставшись, усміхнулася до Чен Сінь.

— Як я і казала: Всесвіт великий, але життя більше за нього. Ось ми й зустрілися знову.

— Я цього аж ніяк не очікувала, — видихнула розчулено Чен Сінь. — Мені справді дуже приємно знову зустрітися!

Томоко повернула її на 18 мільйонів років назад, у приємне минуле. Проте тепер уже не можна було стверджувати це напевно, бо вони існували в іншому часовому вимірі.

Томоко знову вклонилася:

— Ласкаво просимо до Всесвіту 647. Я його адміністратор.

— Адміністратор? — здивовано перепитав Гуань Їфань, дивлячись на неї. — Яка важлива посада! Для мене як космолога це звучить, немов...

— О ні! — Томоко засміялася й відмахнулася від титулування. — Ви — справжні володарі Всесвіту 647 і маєте абсолютну владу тут. Моє покликання — служити вам.

Томоко жестом запросила їх слідувати за нею. Підійшовши до будинку, вони ввійшли в нього й опинилися в елегантній світлій вітальні. Вона очікувано була оформлена в східному стилі: стіни прикрашали кілька картин і каліграфічних сувоїв. Чен Сінь уважніше придивилася до умеблювання, сподіваючись побачити якісь культурні реліквії, вивезені нею з Плутона на борту «Зоряного кільця», — але даремно. Опустившись на коліна біля старовинного дерев'яного столика, Томоко налила їм чаю, але цього разу без довгих етапів чя-но ю. Чайне листя в чашках

зібралось на дні, навіваючи спогади про зелені верхівки невеличкого лісу, а за ароматом нагадувало Лун Цзин**.

Чен Сінь і Гуань Їфань ніяк не могли повірити в те, що це не сон.

— Цей Усесвіт — подарунок Юнь Тяньміна вам обом, — почала розмову Томоко.

— Я думаю, що він подарований лише Чен Сінь, — заперечив Їфань.

— Ні, ви також значитеся серед одержувачів. Інформація про вас була пізніше додана до системи розпізнавання, інакше ви сюди просто не потрапили б. Юнь Тяньмін сподівається, що вам вдасться перечекати кінець нашого великого Всесвіту всередині цього невеличкого. Згодом ви повернетесь у великий Усесвіт після нового Великого вибуху, щоб побачити райські кущі Едемського саду на власні очі. Зараз ми існуємо в незалежній часовій шкалі, тоді як для великого Всесвіту назовні час минає з надзвичайною швидкістю — таким чином, вам має вистачити тривалості життя, аби застати його кінець. Згідно з підрахунками, великий Всесвіт досягне стану сингулярності вже за 10 років.

— Якщо новий Великий вибух таки станеться, яким чином ми зможемо дізнатися про це? — запитав Гуань Їфань.

— Ми неодмінно дізнаємося. Супермембрана здатна передавати інформацію про загальні показники стану Всесвіту.

Слова Томоко нагадали Чен Сінь висічене в скелі послання Юнь Тяньміна та АА, але Їфань подумав про інше: згадку Томоко про Едемський сад нового Всесвіту. Це поняття широко використовувало галактичне людство, і тут могло бути лише два пояснення. Перше — простий збіг у виборі термінології, і друге, більш жахливе, — трисоляріани все-таки знайшли сховок галактичного людства. Про правильність цієї версії свідчив швидкий приліт Юнь Тяньміна до Блакитної планети, отже, перший трисоляріанський флот отаборився десь неподалік. А якщо трисоляріани досягли у своєму розвитку технологій створення мікрівсесвітів, то це неабияка загроза існуванню галактичного людства...

Але Їфань одразу голосно розсміявся.

— Ти чого? — здивовано запитала Чен Сінь.

— Це я з себе сміюся.

І справді: відтоді як він полишив Світ II і вони потрапили до цього малого Всесвіту, минуло 18,9 мільйона років. Після цього в шкалі часу великого Всесвіту також спливали вже сотні мільйонів років. Він переймається про давно померлих.

— Ти зустрічалася з Юнь Тяньмінем? — запитала Чен Сінь.

— Ні, ніколи, — похитала головою Томоко.

— А з АА?

— Востаннє я бачила її на Землі.

— Тоді яким чином ти тут опинилася?

— Всесвіт 647 був створений із певною метою. Я існувала тут від моменту створення. Не забувайте, що я по своїй суті є лише набором даних і з мене можна зняти будь-яку кількість копій.

— Але ж Юнь Тяньмін надіслав цей Усесвіт до Блакитної планети?

— Мені невідомо, що таке «Блакитна планета». Якщо це звичайна планета десь у великому Всесвіті, то Юнь Тяньмін жодним чином не зміг би доправити туди Всесвіт 647, оскільки це цілком незалежне утворення, що не існує в межах великого Всесвіту. Йому до снаги було лише надіслати вхід до Всесвіту 647.

— Чому тоді Юнь Тяньмін і АА не тут? — запитав Гуань Їфань. Це було головним запитанням і Чен Сінь, але вона не зважилася озвучити його, бо боялася почути страшну відповідь.

Томоко знову похитала головою.

— Цього я не знаю. Він від початку мав допуск у моїй системі розпізнавання.

— А крім нього?

— Ніхто, лише ви троє.

Після тривалого мовчання Чен Сінь пояснила Гуань Їфаню, в чому справа:

— АА завжди більше цікавилася життям тут і зараз. Її навряд чи захопила б пропозиція через десятки мільярдів років побачити новий Усесвіт.

— А я погодився б, — відповів Їфань. — Мені дійсно цікаво поглянути, яким буде Всесвіт, ще не спотворений впливом життя та цивілізацій, — справжнє уособлення найвищої гармонії та краси.

— Я також хочу потрапити туди, бо сингулярність і новий Великий вибух зітруть усі спогади про колишній Усесвіт. А я зможу передати бодай якісь спогади про людство.

Томоко урочисто кивнула у відповідь.

— Це гідне починання. Інші вже переймаються цим, але ти будеш першим представником цивілізації Сонячної системи, який докладе своїх зусиль до цього.

— Твої життєві цілі завжди були вищими за мої, — прошепотів Їфань їй на вухо. Чен Сінь не зрозуміла, він пожартував чи говорив серйозно.

Томоко встала й промовила:

— Що ж, нехай почнеться ваше життя у Всесвіті 647. Повернімося надвір і ще раз уважно огляньмо ваші володіння.

Вийшовши з будинку, вони побачили, що весняні польові роботи в розпалі: всі стовпоподібні роботизовані машини були зайняті посівною. Частина волочила граблі по ріллі (ґрунт був дуже пухким, і орати не було потреби), а решта роботів працювали сівачами. Техніка землеробства перебувала на вкрай низькому рівні: волокуш, борін чи сівалок не було помітно, лише граблі й мішки з насінням у маніпуляторах роботів. Простота на межі примітивності, але якимось чином ці роботи мали гармонійніший вигляд, ніж справжні фермери.

— Запасів продовольства вам має вистачити на два роки, а далі доведеться жити натуральним господарством. Насінневий фонд сформований із генетично модифікованих зразків, вкладених до капсули Юнь Тяньміна.

Ґуань Їфань дещо розгублено роздивлявся чорні лани.

— Мені здається, що гідропонічні автоматичні культиватори тут були б доречнішими.

— Усі земляни відчують ностальгію саме за ґрунтом, — відповіла Чен Сінь. — Пам'ятаєш, що казав батько Скарлет у «Звіяних вітром»: «Земля — це єдина річ на світі, чого-небудь

варта! Та ж це єдина річ на світі, тривкіша за всіх нас, затаєм це собі навек! Це єдине, заради чого варто працювати, за що варто боротись... За що варто й померти!»***.

— Людство у Сонячній системі пролило всю свою кров без останку — ну, не рахуючи двох крапель — тебе й АА, — і яка з того користь? Люди зникли без сліду разом зі своєю землею. Назовні, у великому Всесвіті, минули сотні мільйонів років, і ти думаєш, що бодай хтось про них пам'ятає? Ця одержимість домом і землею, цей нескінченний підлітковий вік, коли ти вже не дитина, але все ще не наважуєшся відійти трохи далі за ворота, — це і стало першопричиною загибелі вашої цивілізації. Це гірка правда, хоча вона може й образити тебе.

Побачивши схвильованість Їфаня, Чен Сінь лише усміхнулася у відповідь.

— Ти не образив мене, бо всі твої слова правдиві. Ми з АА це знали, але не змогли допомогти людству. Ви, галактичне людство, також, швидше за все, не змогли б нічого вдіяти. Але не забувайте, що всі на борту «Гравітації» були в статусі полонених, перш ніж зробили вибір на користь галактичного майбутнього.

— Це правда, — погодився Їфань, трохи втрачаючи запал. — Я ніколи не відчував, що достатньо підготовлений для мандрівок у космосі.

Утім, якщо аналізувати за мірками готовності до виживання в космосі, то не так і багато є чоловіків, які підходять на цю роль. І, ймовірно, Чен Сінь ніколи не полюбила б когось подібного. Вона пригадала одного, який точно відповідав усім критеріям, — його слова досі лунали в неї в голові: «Йдемо вперед! Тільки вперед! Пробираємося, хай там що!!!»

— Не думайте про минуле, — сказала солодким голосом Томоко. — Зараз усе починається заново.

У Всесвіті 647 минув рік.

На полях зібрали два врожаї пшениці: Чен Сінь та Їфань двічі спостерігали, як смарагдова зелень паростків поступово

перетворюється на золоті хвилі пшеничного колосся. Овочеві грядки поруч із будинком постійно лишалися зеленими.

Усі повсякденні речі в садибі не мали товарних знаків чи логотипів — вочевидь, вони були виготовлені трисоляріанами, але зовні не відрізнялися нічим від звичних людських аналогів.

Чен Сінь із Їфанєм інколи виходили в поля, щоб попрацювати разом із роботами, інколи гуляли своїм маленьким Усесвітом — якщо не звертати увагу на залишені ними сліди, то можна було уявляти, що перед ними безкраї простори.

Але найбільше часу вони проводили перед монітором комп'ютера. Його вікно можна було активувати в будь-якій частині крихітного Всесвіту, проте вони й досі не знали, де розташовано системний блок. Комп'ютер мав великий масив текстів і графічних файлів з історії людства, більшість із яких розповідала про події до початку Епохи мовлення. Вочевидь, це був банк даних, який трисоляріани збирали про людство, тож інформація охоплювала всі галузі природничих і гуманітарних наук.

Проте ще більший обсяг мала база даних трисоляріанською мовою, і цей безмежний океан інформації найбільше зацікавив Чен Сінь і Гуань Їфаня. Вони не змогли відшукати програмного забезпечення для перекладу інформації якоюсь із людських мов, тож почали вивчати трисоляріанське письмо самотужки. Томоко залюбки погодилася стати їхнім учителем, але Чен Сінь та Їфань дуже швидко збагнули, наскільки складною буде наука: трисоляріанська система письма виявилася ідеографічною і кардинально відрізнялася від більшості людських — фонетичних — систем. Ця писемність не мала нічого спільного з фонетикою мови, а транслювала безпосередньо значення, суть та ідеї. Людство у далекому минулому також використовувало ідеографічні системи запису — наприклад, деякі ієрогліфічні писемності, — але згодом вони або трансформувалися у логографічне письмо, або зникли остаточно. Найпоширенішими стали фонетичні системи письма. Перші два місяці навчання були найтяжчими, але далі відбувся неочікуваний прорив: швидкість читання ідеографічного тексту

щонайменше в десять разів перевищувала швидкість опрацювання аналогічного обсягу фонетичного тексту.

Чен Сінь із Їфанєм засіли за тексти трисоляріанською, спочатку затинаючись на кожному слові, але з кожним новим днем читаючи дедалі швидше. Найбільше їх цікавили два питання: як трисоляріани інтерпретували й записали історію знайомства та співіснування двох цивілізацій і яка природа та механізм створення цього маленького Всесвіту. Щодо останнього, то вони не мали надмірних сподівань отримати глибоке розуміння теорій і процесів, проте воліли опанувати ідеї хоча б на науково-популярному рівні. Томоко припустила, що для досягнення обох поставлених цілей їм знадобиться щонайменше два роки: рік на вдосконалення навичок читання й наступний — на осягнення відповідних матеріалів.

І справді, навіть найбазовіші принципи побудови крихітного Всесвіту здавалися незбагненними, а найпростіші запитання надовго заводили в глухий кут. Наприклад, яким чином підтримувалося існування замкненої екологічної системи розміром усього один кубічний кілометр? Чим заміщувалося сонце? Звідки це «щось» черпало енергію? Але найдивовижнішим запитанням без відповіді було: куди розсіюється тепло з мікровсесвіту, якщо це дійсно повністю замкнена система?

Вони запитували про це також у Томоко і частину відповідей отримували одразу, але деяку інформацію навіть їй доводилося шукати в комп'ютері.

Ще одне питання ніяк не давало спокою Чен Сінь та Їфаню: чи може мікровсесвіт спілкуватися з великим Всесвітом? Томоко пояснила, що інформація з малого Всесвіту ніколи не потрапить до великого, а от навпаки — приймати трансляції з великого — цілком реальна й звична практика. За її словами, всі всесвіти — великі й малі — лише бульбашки, що кріпляться до супермембрани. Саме ці фізичні й космологічні теорії вважаються найпередовішими у трисоляріан, але вона не здатна пояснити їх суть докладніше. Їхній рідний великий Усесвіт має достатньо енергії для передачі інформації через супермембрану,

але це все одно немислимі значення, співставні з обсягом, отримуваним від перетворення всієї матерії Чумацького Шляху на чисту енергію. Насправді система моніторингу Всесвіту 647 часто отримувала різноманітну інформацію від інших великих Всесвітів, розташованих на супермембрані. Деякі мали суто природний характер, а інші — явно штучний, але лишалися геть незрозумілими. Проте жодного разу вони не отримали повідомлень із рідного великого Всесвіту.

День плинув за днем, спокійно й розмірено, немов вода в потічку, що дзюрчав неподалік будинку.

Чен Сінь, уявивши себе відстороненим Оповідачем, засіла за написання мемуарів, які назвала «Минуле поза часом».

Інколи вони намагалися передбачити, що за життя очікує на них у новому Всесвіті. Томоко поділилася припущеннями трисоляріанських учених, що макросвіт у новому Всесвіті матиме щонайменше чотири виміри, хоча дехто висловлював ідею про понад десять вимірів. При утворенні нового великого Всесвіту їхній мікросесвіт має автоматично отримати доступ назовні для можливості дослідження фізичних показників і умов існування. Якщо кількість макроскопічних вимірів великого Всесвіту перевищуватиме чотири, то вихід із мікросесвіту можна буде переміщувати в пошуку місця з найбільш підходящими умовами існування. Водночас можна буде спробувати встановити контакт із біженцями з інших мікросесвітів, створених трисоляріанами, і, якщо пощастить, навіть із представниками галактичного людства. Оскільки з точки зору фізичних законів нового Всесвіту всі вихідці зі старого можуть вважатися представниками практично однієї раси, то логічним розвитком подій буде об'єднання зусиль для побудови нового світу. Томоко особливо підкреслювала ще один чинник, який надзвичайно підвищує шанси на виживання у багатовимірному Всесвіті: швидше за все, серед великої кількості вимірів знайдеться додатковий і для часу.

— Багатовимірний час? — запитала Чен Сінь, вочевидь, не розуміючи запропонованої концепції.

— Навіть якщо час набуде ще одного додаткового виміру, він перетвориться з лінії на площину, — пояснив Гуань Їфань. — Тоді з'явиться незліченна кількість варіацій напрямку руху, а отже, ми матимемо незліченну кількість варіантів вибору.

— І тоді один із них точно виявиться правильним, — додала Томоко.

Одного вечора напередодні других жнив Чен Сінь прокинулася й виявила, що Їфаня ніде нема. Вона встала, вийшла надвір і побачила, що сонце вже перетворилося на яскравий місяць і купає крихітний світ у водянистому світлі. Чен Сінь знайшла Їфаня біля струмка й навіть зі спини зрозуміла: щось негаразд.

У цьому крихітному світі на дві людини було легко помітити найменшу зміну в настрої іншої. Чен Сінь нещодавно стала помічати, що в Їфаня не йде з голови якась проблема. Хоча раніше він майже постійно був у гарному настрої і ще буквально кілька днів тому говорив про те, що їм має пощастити у пошуку підходящого стабільного місця для життя в новому Всесвіті й тоді, можливо, їхні нащадки повернуть до життя славу роду людського. Але потім на нього неначе зійшло одкровення, й він став надовго усамітнюватися, занурюватися в глибокі розмірковування й проводити обчислення в комп'ютерному терміналі.

Чен Сінь присіла коло Їфаня, але він всадовив її собі на коліна. Тиша огорнула маленький світ, що тонує у місячному сяйві, й було чутно тільки дзюрчання струмка поблизу. Місяць вихопив із темряви стигле пшеничне колосся — завтра уже перший день жнив.

— Втрата маси, — просто сказав Їфань.

Чен Сінь не відповіла. Вона продовжувала спостерігати за мерехтінням місячного світла в потічку, чудово розуміючи, що просити Їфаня пояснити сказане не доведеться.

— Нещодавно, ознайомлюючись із космологічними теоріями трисоляріан, я натрапив на чергове свідчення елегантною простоти й довершеності розрахунків природи великого

Всесвіту: математична модель вираховує необхідну масу Всесвіту з неймовірною точністю. Трисоляріанські вчені довели, що початкова маса великого Всесвіту була достатньою — не більшою й не меншою — для реалізації сценарію Великого стискання наприкінці життєвого циклу Всесвіту. Але найменші маніпуляції з масою у бік її зменшення призведуть до разючих змін: модель Всесвіту зміниться із закритої на відкриту, тож його розширення триватиме довіку.

— Але маса вже зменшилася, — відповіла Чен Сінь, одразу збагнувши підтекст останніх слів Їфаня.

— Так, зменшилася. Одні трисоляріани створили сотні мікровсесвітів. А хто знає, яку кількість аналогічних об'єктів створили інші високорозвинені цивілізації, щоб перечекати Велике стискання чи з якоюсь іншою метою? І кожен такий мікровсесвіт забрав трохи маси у великого Всесвіту.

— Запитаймо у Томоко.

— Я вже спитав. Вона сказала, що на момент створення Всесвіту 647 трисоляріани не спостерігали жодних негативних ефектів від зменшення маси великого Всесвіту — модель залишалася закритою з прогностичною картиною настання Великого стискання.

— А як змінилася картина після створення Всесвіту 647?

— Їй це невідомо, що не дивно. Проте вона розповіла, що у Всесвіті існує ціла група високорозвинених цивілізацій на кшталт Занулювачів, які виступають за припинення створення мікровсесвітів і навіть закликають повернути всю запозичену матерію до великого Всесвіту... Але їй відомо не так багато деталей. Та годі про це думати, ми не боги все ж таки.

— Але ми вже віддавна мусимо перейматися колись суто божими справами.

Вони залишилися сидіти біля струмка, допоки місяць знову не перетворився на сонце.

На третій день після завершення жнив, коли весь урожай пшениці вже обмолотили, просіяли й засипали на склад, Чен Сінь та Їфань стояли на межі поля й дивилися, як роботи розпушують його для чергової посівної. У зерносховищі

не лишилося вільного місця для пшениці, тож раніше вони вже жваво обговорювали б, чим засівати поля цього разу. Але зараз їхні думки були зайняті важливішими проблемами. Упродовж жнив та обмолоту вони не виходили з будинку, міркуючи про всі можливі варіанти розвитку подій у майбутньому. Двоє людей виявили, що їхній індивідуальний життєвий вибір із кожного питання зрештою позначався й на долі великого Всесвіту, а інколи навіть впливав на долю багатьох різних усесвітів. Вони справді почали певною мірою відчувати себе богами. Ця непосильна ноша відповідальності не давала можливості дихати на повні груди, тож вони вирішили вийти на свіже повітря.

Чен Сінь та Їфань побачили Томоко, яка швидко наближалася до них уздовж краю поля. Томоко ніколи не втручалася в їхнє життя, з'являючись тільки за потреби. Але зараз її хода дуже відрізнялася від звичної плавної манери пересування — Томоко дріботіла до них зі знервованим, раніше ніколи не баченим виразом обличчя.

— Ми отримали через супермембрану трансляцію з великого Всесвіту! — мовила вона, викликаючи й збільшуючи вікно терміналу комп'ютера та паралельно притлумлюючи яскравість світила для збільшення чіткості зображення.

У вікні терміналу швидко зазмїїлися рядки символів растрового зображення, отриманого через супермембрану. Але всі вони здавалися дивними й невпізнаваними. Чен Сінь та Їфань відзначили про себе, що символи в кожному наступному рядку кардинально відрізняються від попередніх, і повторів не видно: вони нагадували хвилі бурхливої річки, що котяться без упину.

— Трансляція триває вже п'ять хвилин і, схоже, закінчиться ще нескоро, — вимовила Томоко, вказуючи на вікно. — Насправді текст повідомлення дуже короткий, а така тривалість трансляції обумовлена його дублюванням десятками тисяч мов. О, щойно досягнуто позначки в сто тисяч!

— Трансляція приймається всіма мікровсесвітами? — запитала Чен Сінь.

— Безумовно. Для кого ще це може бути? Але така трансляція потребує просто шалених витрат енергії, тож повідомлення має бути вкрай важливим.

— Повідомлення вже дублювалося трисоляріанською чи якоюсь із земних мов?

— Ще ні.

Чен Сінь та Їфань одразу зрозуміли, що це своєрідний перепис цивілізацій, яким пощастило вижити у великому Всесвіті.

До цього моменту у великому Всесвіті минули десятки мільярдів років. Тож, незалежно від змісту повідомлення, було лише дві причини появи мови у переліку: або цивілізація існувала донині, або проіснувала настільки довго, що залишила вікопомний слід в історії великого Всесвіту.

Потік символів у вікні термінала продовжував струменіти: 200 тисяч, 300 тисяч, 400 тисяч мов... Один мільйон, а потік усе не припинявся.

Ані трисоляріанської, ані жодної із земних мов.

— Це не має значення, — сказала Чен Сінь. — Головне, ми самі знаємо, що існували, що прожили життя.

Вони з Їфанем міцно обійнялися.

— Трисоляріанська! — раптом вигукнула Томоко, вказуючи пальцем на вікно термінала. На цю мить кількість використаних мов уже сягнула 1,3 мільйона, і тільки тепер промайнув самотній рядок, написаний трисоляріанською. Чен Сінь з Їфанем ніколи не помітили б його, але Томоко прийшла на допомогу.

— Земні мови! — за кілька секунд знову скрикнула Томоко.

Досягнувши позначки у 1,57 мільйона мов, трансляція нарешті припинилася.

На екрані залишилося лише кілька статичних рядків: трисоляріанська та з десятків земних мов. Сльози заважали Чен Сінь і Гуань Їфаню чітко роздивитися текст повідомлення.

У Судний день Всесвіту двійко людей і трисоляріанський робот розчулено обійнялися.

Вони розуміли, що розвиток мов і систем письма відбувається дуже швидко. І якщо обидві цивілізації проіснували значний проміжок часу, а тим паче існують дотепер, їхня система письма

має значно відрізнятися від написів у вікні терміналу. Проте, аби лишитися зрозумілими для ізолятів у мікросесвітах, їм довелося користуватися давніми письменами. І 1,57 мільйона мов — це просто ніщо порівняно із загальною кількістю цивілізацій, які коли-небудь існували у Всесвіті.

Посеред довгої ночі спіральним рукавом Оріона галактики Чумацький Шлях пронеслися метеори двох цивілізацій, і Всесвіт не забув їхнього світла.

Після того як Чен Сінь і Гуань Їфань заспокоїлися, вони уважно прочитали повідомлення. Його зміст трисоляріанською й земними мовами виявився дійсно однаковим і дуже коротким:

Повідомлення від Презавантажувачів: *Загальна маса нашого Всесвіту опустилася нижче критичної позначки. Всесвіт перетвориться із закритої системи на відкриту, тож повільно вмиратиме, розширюючись довіку. Всі життя та спогади спочинуть у небутті. Будь ласка, поверніть позичену вами матерію і надішліть до нового Всесвіту лише спогади.*

Чен Сінь та Їфань відірвали погляди від повідомлення й подивилися одне на одного. В очах одне одного вони легко зчитували темне майбутнє великого Всесвіту: через постійне розширення всі галактики невпинно розлітатимуться навсібіч, допоки не стануть взаємно непомітними. У той момент часу, перебуваючи будь-де у Всесвіті, можна буде побачити лише темряву. Зірки згасатимуть одна за одною, а всі небесні тіла перетворяться на видовжені туманності. Холод і темрява пануватимуть над усім суцям, перетворивши Всесвіт на величезну порожню гробницю. Усі цивілізації та спогади про них будуть до кінця віків поховані в цій безмежній гробниці. Настане неподільне володарювання вічної Смерті.

Єдиним способом запобігти цьому було повернути до великого Всесвіту матерію з безлічі створених різними цивілізаціями мікросесвітів. Але пристати на подібні умови означатиме знищити мікросесвіт, тож усім біженцям також доведеться повернутися до великого Всесвіту. Саме цього й домагалися Презавантажувачі.

Очі обох без слів транслиували думки й навіть підтвердили ухвалення остаточного рішення, але Чен Сінь вирішила озвучити те, що хотіла сказати:

— Я воліла б повернутися, але якщо ти вибереш лишитися тут, я зостануся з тобою.

— Я вивчав Всесвіт діаметром 16 мільярдів світлових років. Я не хочу провести решту свого життя в цьому крихітному світі, що тягнеться лише на один кілометр у кожному з напрямків. Повернімося назад.

— Я не радила б вам робити це, — сказала Томоко. — Ми не можемо точно виміряти швидкість плину часу у Всесвіті, але я достеменно знаю, що відтоді, як ви пройшли крізь двері на поверхні Блакитної планети, минуло щонайменше десятки мільярдів років. Самої планети вже нема, а зірка, подарована тобі Юнь Тяньміном, давно згасла. Ми навіть не знаємо, якими є теперішні фізичні умови у Всесвіті й чи лишився він тривимірним.

— Я гадав, що ти можеш переміщувати вихід із мікрівсесвіту зі швидкістю світла, — відповів Гуань Їфань. — Хіба ти не зможеш відшукати якусь місцину, придатну для життя?

— Якщо ви наполягатимете, то я спробую знайти. Але я зостаюся при думці, що залишитися тут — найкращий вибір. Бо тоді існує два позитивні сценарії майбутнього: якщо рух Перезавантажувачів із повернення матерії матиме успіх, великий Всесвіт сколапсує до сингулярності й станеться новий Великий вибух — тоді ви зможете піти у новий Усесвіт; якщо ж рух зазнає невдачі й великий Усесвіт буде приречений на загибель, ви зможете провести решту вашого життя тут. Як на мене, це не найгірший сценарій.

— Якщо всі втікачі до мікрівсесвітів дотримуватимуться такої позиції, то великий Всесвіт точно приречений на загибель, — відповіла Чен Сінь.

Томоко мовчки дивилася на неї. Можливо, зважаючи на її швидкість обробки інформації, для неї ці секунди розтяглися в століття, бо важко було уявити, що алгоритми програмного забезпечення здатні відтворювати настільки складні емоції та

вирази обличчя. Вочевидь, програмне забезпечення штучного інтелекту Томоко мало доступ до спогадів про всі події, які сталися від першої зустрічі з Чен Сінь майже 20 мільйонів років тому, й встигало обробляти отриману інформацію. Здавалося, що всі ці спогади перемішалися в її очах: печаль, захоплення, здивування, звинувачення та жаль... вираження стількох складних почуттів в одному погляді.

— Ти продовжуєш проживати життя з тягарем відповідальності, — париувала Томоко.

Витяг із «Минулого поза часом»: Сходишки відповідальності мого життя

Протягом усього свого життя я тільки те й робила, що підіймалася вгору сходишками відповідальності.

Замолоду зоною моєї відповідальності було старанне навчання, послух перед батьками й намагання за будь-яку ціну їх не розчаровувати.

У середній школі й університеті від мене так само вимагалось мати гарні оцінки, щоб стати видатною людиною, яка своїм існуванням допомагатиме суспільству, а не виснажуватиме його.

Після початку навчання в аспірантурі мої обов'язки стали чіткішими й конкретнішими: я мала зробити свій внесок у створення більш потужних та надійних хімічних ракет-носіїв, щоб доправити на орбіту Землі ще більше вантажів і астронавтів.

Коли ж я почала працювати в АСР, мені поставили завдання відправити зонд у глибокий космос — на відстань у один світловий рік від Землі, — щоб перестріти трисоляріанський флот, який вторгся до Сонячної системи. Ця відстань у десятки мільярдів разів перевищувала дальність польоту ракет-носіїв, що розроблялися за моєї участі.

А потім мені подарували зірку. У прийдешню епоху це додало раніше немислимих обов'язків. Мене обрали Мечоносцем, покликаним стримувати атаку за теорією Темного лісу. Зараз уже здається перебільшенням той факт, що тоді в моїх руках

перебувала доля людства, але я дійсно задавала напрям розвитку двох цивілізацій.

Чим далі, тим більшою ставала моя відповідальність: я воліла, щоб людство змогло літати зі швидкістю світла, проте мені довелося відмовитися від власної мети, аби запобігти війні на знищення.

Я не знаю, чи пов'язані безпосередньо з моєю особою катастрофи й остаточне руйнування Сонячної системи. Точних відповідей на це запитання ми ніколи не отримуємо, але, поза всяким сумнівом, певний зв'язок цих подій зі мною та моїми обов'язками був.

Тепер я сягнула вершини відповідальності, бо відповідаю за долю всього Всесвіту. Звісно, не лише ми з Гуань Їфанєм несемо цей тягар, проте обоє відчуваємо свою частку такої відповідальності, якої раніше не могли навіть уявити.

Я хочу сказати тим, хто має в серці віру в Бога, що я не Обрана. Також я хочу донести до атеїстів іншу думку: я не та особа, яка змінила хід історії. Я звичайна людина. Але, на превеликий жаль, мені не вдалося прожити життя звичайної людини. Мій життєвий досвід є концентрованою історією нашої цивілізації.

Тепер ми знаємо, що історія життя кожної цивілізації така: пробудження всередині тісної колиски; намагання вибратися за її межі; перший політ; польоти все швидше й далі; і, нарешті, злиття в єдине ціле з долею Всесвіту.

Кінцевою метою всіх високорозвинених цивілізацій є можливість дотягнутися до власних мрій.

Поза часом. Наш Усесвіт

За допомогою системи управління Всесвітом 647 Томоко маніпулювала виходом із мікровсесвіту у великому Всесвіті, швидко пересуваючи двері й шукаючи світ, придатний для виживання. Обсяг інформації, який може передаватися між дверима й мікровсесвітом, був дуже обмеженим: жодних зображень, лише оціночна шкала з позначками від -10 до 10 , що означали рівень придатності навколишнього середовища для

існування. Люди могли вижити лише в місцях, де значення було вище за нуль.

Двері протягом трьох місяців переміщувалися вже десятки тисяч разів, але лише один раз їм пощастило відшукати порівняно придатну для життя планету, яка мала оцінку «3». Томоко довелося визнати, що, ймовірно, це найкраще з усього, що їм вдасться знайти.

— Рівень «3» свідчить про вкрай негостинний і небезпечний світ! — намагалася переконати вона Чен Сінь та Гуань Їфаня.

— Ми не боїмося оселитися там, — твердо відповіла Чен Сінь. Їфань висловив свою підтримку рішучим кивком.

Посеред Усесвіту 647 з'явилися двері. Цей прохід, як і бачений Чен Сінь та Їфанем раніше на поверхні Блакитної планети, також мав прямокутну форму й був окреслений світними лініями, проте виявився значно більшим за розмірами. Імовірно, такі габарити можна було пояснити зручністю для транспортування різних матеріалів та об'єктів. Щойно вигулькнувши в просторі, двері ще не були зв'язані з великим Усесвітом, і будь-який об'єкт міг безперешкодно пройти крізь них і опинитися позаду. Лише коли Томоко відкоригувала параметри, матерія, що опинялася всередині периметра дверей, з'являлася на теренах великого Всесвіту.

Процес повернення матерії з Всесвіту 647 до великого Всесвіту розпочався.

Томоко розповіла, що мікровсесвіт не має й мікрограма власної матерії, а вся його маса сформована із запозиченого у великого Всесвіту. Серед сотень створених трисоляріанами мікровсесвітів номер 647 належав до категорії найменших. Він запозичив лише 500 тисяч тонн матерії, що еквівалентно тоннажу великого нафтового танкера докризових часів. Насправді дріб'язок у масштабах великого Всесвіту.

Вони почали повернення з ґрунту. Після останніх жнив поля вже не засівали, залишивши перелогом. Роботи збирали вологу землю у візки, відвозили до дверей і висипали. Проходячи крізь двері, ґрунт зникав назавжди. За три дні ґрунту в мікровсесвіті

вже не лишилося; викорчували та відправили назовні навіть дерева, які росли довкола будинку.

Після прибирання шару ґрунту вони побачили металеву основу мікровсесвіту. Вона складалася з гладеньких пластин, що, немов дзеркало, відображали тутешнє сонце. Роботи заходилися поелементно розбирати цю підлогу і також викидати назовні.

Під підлогою був схований невеличкий космічний корабель. Хоча цей літальний апарат був трохи більше десяти метрів завдовжки, він сконцентрував у собі найсучасніші на той момент технології трисоляріан. Розроблений із урахуванням ергономіки людського тіла, він міг узяти на борт трьох осіб і був оснащений двома типами двигунів — термоядерним та криволінійним. У середині були встановлені мініатюрні системи життєзабезпечення та обладнання для гібернації. Як і «Зоряне кільце», цей корабель був здатен приземлитися та злітати безпосередньо з планет. Його обриси, струнки та обтічні, можливо, були спроектовані для полегшення проходження крізь двері. За первісним задумом, на цьому кораблі мешканці Всесвіту 647 мали б повернутися до нового, відродженого Всесвіту після повторного Великого вибуху. Тож він міг послужити тимчасовою базою впродовж значного періоду часу, перш ніж пасажирам вдасться відшукати підхоже місце для проживання в новому Всесвіті. Але тепер його повертали назад, до старого Всесвіту.

По мірі вибирання металевих пластин їхнім поглядам відкрилося інше обладнання мікровсесвіту. Чен Сінь та Їфань уперше в цьому місці побачили щось вочевидь трисоляріанського походження. Як і здогадувалася Чен Сінь, концепції дизайну трисоляріан кардинально відрізнялися від людських уподобань. На перший погляд, побачене важко було зарахувати до класу механізмів; це радше нагадувало дивні абстрактні скульптури чи природні геологічні утворення. Роботи заходилися розбирати і їх, відправляючи по частинах за двері.

Чен Сінь із Томоко зачинилися в одній із кімнат і заборонили Їфаню заходити. Вони сказали, що займаються якимись

жіночими справами й хочуть його здивувати.

Після того як роботи відімкнули якусь із машин нижче рівня землі, у мікросесвіті зникла гравітація, внаслідок чого білі будівлі перетворилися на невагомі кульки. Роботи, переміщуючись у невагомості, розбирали небо — широку, але тонку мембрану, на яку трансльовалися блакитне небо та білі хмари. Вони також зняли останні металеві пластини, які містилися під устаткуванням.

Через відсутність гравітації вся вода випарувалася й піднялася вгору, обволікши мікросесвіт хмарами та туманом. З-за хмар визирало тьмяне сонце, розливаючи блискучу веселку. Краплі води, які не перетворилися на хмари чи туман, скупчувалися в невагомості у сфери — від крихітних до величезних, — заломлюючи й відбиваючи сонячне світло та обертаючись навколо веселки. Завершення демонтажу устаткування також віщувало припинення підтримки екосистеми, тож Чен Сінь із Їфанем довелося вбратися в скафандри.

Томоко знову вдалася до маніпулювання налаштуваннями дверей, уперше дозволивши газам і рідинам струменіти назовні. У мікросесвіті почувся тихий гул, спричинений витіканням повітря крізь двері. Море білосніжних хмар утворило біля дверей великий вир, схожий на тайфун при погляді з космосу. Вир швидко перетворювався на справжнє торнадо, змінюючи звучання із тихого гулу на високий стогін: водяні сфери засмоктувалися в круговерть, розривалися на мільйони краплин і зникали за дверима. Безліч дрібних уламків, що дрейфували навколо, повторили їхню долю. Великі предмети, такі як сонце, будівлі та космічний корабель, так само почали дрейфувати в напрямку дверей, але їх швидко відловили й утримували на місці роботи, вже осначені рушіями.

По мірі того як повітря розріджувалося, зникала й веселка, а хмари і туман ставали дедалі тоншими та легшими. Простір навколо висвітлювався, перетворюючись на мікрокосмос невеличкого всесвіту. Як і космічний простір у великому Всесвіті, він був темним і бездонним, але не мав жодної зірки. У цьому просторі залишилися плавати лише сонце, будинок,

космічний корабель і десяток роботів. Тепер цей світ нагадував Чен Сінь ті простенькі та наївні картини, які вона малювала в дитинстві.

Чен Сінь із Їфанєм активували рушії на скафандрах і полетіли вглиб мікрокосмосу. Пролетівши кілометр до краю, вони блискавично повернулися у початкову точку. Вони бачили нескінченні відображення кожного невагомго об'єкта в будь-якому з напрямків. Подібно до двох дзеркал, розміщених одне навпроти одного, зображення розширювалися довгими рядами в нескінченність.

Будинок швидко розібрали. Останньою на злам пішла вітальня, оформлена у східному стилі, де вони вперше говорили з Томоко. Робот проштовхнув крізь двері всі сувої з каліграфічними письменами, картини, чайне приладдя та останні уламки будинку.

Сонце нарешті згаснуло. Воно виявилось металевою кулею, прозорою з одного боку. Трійка роботів проштовхнули крізь двері і її. Відтепер маленький Всесвіт освітлювався лише лампами. Простір, який уже перетворився на вакуум, швидко вихолонув. Останні молекули води й повітря випали у вигляді крижаних кристалів, що сяяли у світлі ламп.

За вказівкою Томоко всі роботи вишикувались у ряд і пройшли крізь двері.

Тепер у космосі мікрівсесвіту залишилися лише корабель із обтічними обрисами й три фігури, які плавали навколо нього.

Томоко тримала в руках металеву скриньку — «пляшку» з посланням, — яку вони вирішили залишити в мікрівсесвіті, аби вона потрапила до нового великого Всесвіту. Усередині містився квантовий мікрокомп'ютер, у пам'ять якого перенесли масив даних із комп'ютера мікрівсесвіту, що містив інформацію про майже всю історію людської та трисоляріанської цивілізацій. Після народження нового Всесвіту скринька отримає сигнал від дверей і за допомогою крихітного рушія прослизне крізь них до нового світу. Вона дрейфуватиме у багатовимірному просторі Всесвіту, очікуючи моменту, коли її виловлять і розшифрують інформацію. Водночас скринька за

допомогою емісії нейтрино постійно транслюватиме назовні збережену інформацію, якщо, звісно, в новому Всесвіті існуватимуть нейтрино.

Чен Сінь та Гуань Їфань вважали, що і в інших мікровсесвітах, принаймні тих, які відгукнулися на заклик повернути матерію до великого Всесвіту, відбувалося приблизно те саме. Якщо новий Всесвіт таки постане з небуття, він міститиме чимало аналогічних послань, які дрейфуватимуть у закоркованих посудинах. Існувала думка, що низка цивілізацій змогли досягти такого рівня розвитку, що їм стало до снаги закарбувати в мандрівному сховку думки та особистість кожного індивідуума своєї раси, а також його біологічні особливості. Цілком імовірно, що подібного обсягу інформації виявиться достатньо, щоб цивілізація в новому великому Всесвіті змогла реконструюватися та повернутися до життя.

— Ми можемо залишити тут ще зо п'ять додаткових кілограмів? — запитала Чен Сінь, плаваючи в скафандрі з протилежного боку корабля. У руках вона тримала сяючу прозору сферу діаметром близько пів метра, всередині якої дрейфувало кілька менших за розміром куль, наповнених водою. У них, серед заростів зелених водоростей, плавали кілька невеличких рибок. Також у сфері дрейфували кілька мініатюрних материків, вкритих рослинністю. Світло линуло з вершини сфери, де було встановлено невелике світне тіло, що виконувало роль сонця цього маленького світу. Це була повністю автономна екосистема — результат більш ніж десятиденної праці Томоко та Чен Сінь. Допоки маленьке сонце у сфері світитиме, ця маленька екосистема буде існувати. А поки ця сфера лишатиметься тут, Всесвіт 647 не перетвориться на неживий темний світ.

— Звісно, Всесвіт не загине через брак цих п'яти кілограмів, — відповів Гуань Їфань.

Але він залишив при собі іншу думку: можливо, великий Усесвіт справді перейшов від закритої моделі до відкритої через брак маси лише одного атома. Винахідливість природи іноді перевищує уяву: наприклад, зародження життя потребувало

юстирування різних космологічних констант із точністю до однієї мільярдної. Але задум Чен Сінь залишити екосферу не повинен мати жодних наслідків, оскільки не всі мешканці незліченних мікросесвітів, створених величезною кількістю цивілізацій, відгукнуться на заклик повернутися до великого Всесвіту. Зрештою, Всесвіт недорахується кількох мільйонів тонн власної маси, а може, навіть кількох сотень мільйонів тонн.

Сподіваємося, великий Всесвіт переживе подібну нестачу.

Чен Сінь і Гуань Їфань піднялися на борт корабля, слідом за ними зайшла й Томоко. Вона вже давно не вдягала свого чудового кімоно, знову повернувшись до камуфляжного вбрання й перетворившись на гнучкого смертоносного воїна. Томоко мала при собі різноманітну зброю та спорядження для виживання в екстремальних умовах, але найбільше впадала у вічі та сама катана у піхвах за спиною.

— Не переймайтеся, — сказала вона двом своїм людським друзям. — Допоки я з вами, вам нічого не загрожує.

Термоядерний двигун корабля ожив, виплюнувши із сопел слабке блакитне полум'я. Космічний корабель повільно рушив до дверей, аби вийти на простори великого Всесвіту.

У мікросесвіті залишилися тільки послання в плящі та екосфера. Послання віддрейфувало в могильну темряву, бо у всесвіті розміром один квадратний кілометр лишилося єдине джерело світла — крихітне сонце всередині екосфери. У цьому маленькому світі, наповненому життям, кілька кульок із проточною водою безжурно переміщалися в умовах нульової гравітації. Маленька рибка перестрибнула з однієї кульки в іншу, легко оминувши зелені водорості. На невеликому клаптику землі крапля роси відірвалася від травинки, закружляла й відпливла, відбиваючи промінь ясного сонячного світла в космічний простір.

* В оригіналі присутня омонімічна гра: ієрогліфи 幕 (mù) — тент, завіса, екран, та 墓 (mù) — могила, гробниця, мавзолей, не тільки є повними омонімами, а й складаються з ієрогліфічних ключів, що збігаються майже повністю. — Прим. пер.

** Лун Цзин (龙井茶, lóngjǐng chá, драконячий колодязь) — елітний сорт зеленого чаю з Китаю. Вирощується біля міста Ханчжоу в провінції Чжецзян.

*** Пер. з англ. Ростислава Доценка. — *Прим. ред.*

Літературно-художнє видання

Лю Цзінь

ПАМ'ЯТЬ ПРО МИНУЛЕ ЗЕМЛІ

Трилогія

Книга третя

ВІЧНЕ ЖИТТЯ СМЕРТІ

Перекладач *Євген Ширинос*
Літературна редакторка *Ірина Хомчук*
Коректор *Наталія Бабійчук*
Видавничий редактор *Жанна Болкова*
Керівник редакційної команди *Євген Плясецький*
Дизайнер макета і верстки *Олена Бідненко*
Дизайнер обкладинки *Юлія Ясінська*

В
І
Ц
Н
Е

ЛЮ ЦИСІНЬ

ПАМ'ЯТЬ
ПРО МИНУЛЕ ЗЕМЛІ

ЖИТТЯ

—

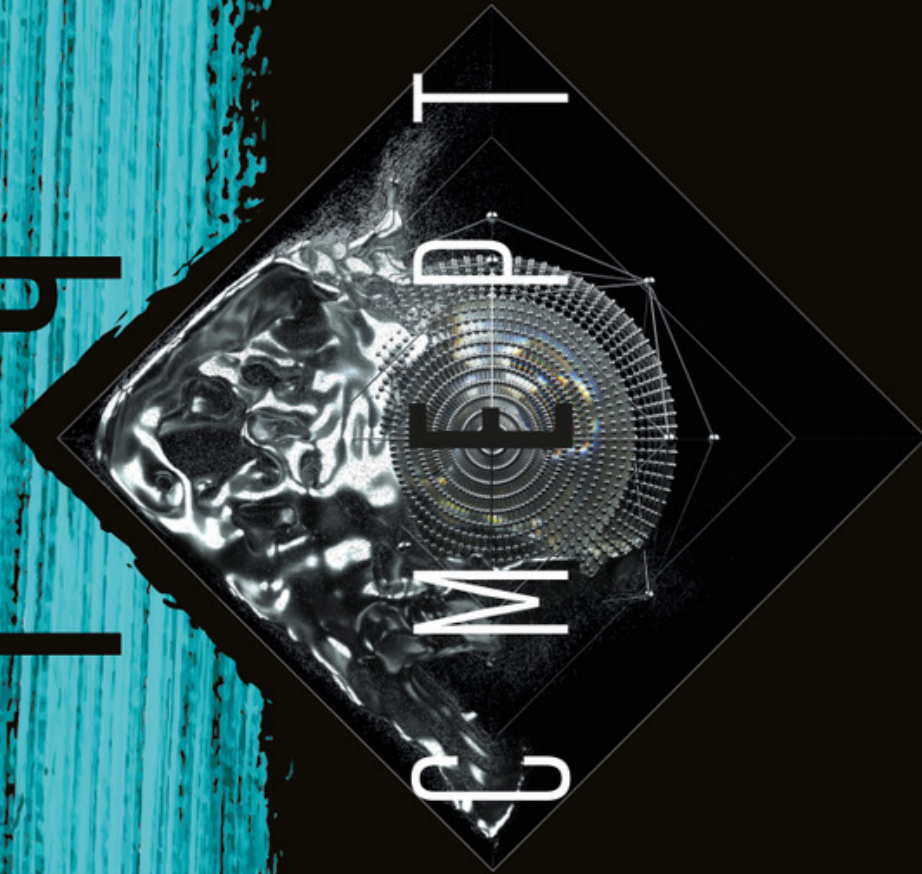
І

Р

Е

М

С

HUGO
AWARD

